

විනයපිටකෙ බුද්දසික්ඛා-මූලසික්ඛා

ධම්මවිචය

පටුන

බුද්දසික්ඛා.....	1
ගන්ථාරම්භකථා.....	1
1. පාරාජිකනිද්දෙසො	2
2. සඬ්ඝාදිසෙසනිද්දෙසො	4
3. චීවරනිද්දෙසො	5
4. රජනනිද්දෙසො	8
5. පත්තනිද්දෙසො	8
6. ථාලකනිද්දෙසො	9
7. පවාරණානිද්දෙසො.....	10
8. කාලිකනිද්දෙසො.....	11
9. පටිග්ගාහනිද්දෙසො	13
10. අකප්පියමංසනිද්දෙසො	14
11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසො	14
12. පාවිත්තියනිද්දෙසො	15
13. සමණකප්පනිද්දෙසො.....	15
14. භූමිනිද්දෙසො.....	17
15. උපජ්ඣාවරියවත්තනිද්දෙසො	18
16. වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසො	19
17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසො.....	19
18. නග්ගනිද්දෙසො	20
19. න්හානකප්පනිද්දෙසො	20
20. අවන්දියනිද්දෙසො	21
21. වම්මනිද්දෙසො	21
22. උපාහනනිද්දෙසො.....	21
23. අනොලොකියනිද්දෙසො	22

24. අඤ්ජනිනිද්දෙසො	22
25. අකප්පියසයනනිද්දෙසො	23
26. සමානාසනිකනිද්දෙසො	24
27. අසංවාසිකනිද්දෙසො	24
28. කම්මනිද්දෙසො.....	24
29. මිච්ඡාජීවවිචජ්ජනනිද්දෙසො	25
30. චත්තනිද්දෙසො.....	26
31. විකප්පනනිද්දෙසො	27
32. නිස්සයනිද්දෙසො.....	28
33. කායබන්ධනනිද්දෙසො.....	29
34. පථවීනිද්දෙසො.....	29
35. පරික්ඛාරනිද්දෙසො	31
36. හෙසජ්ජනිද්දෙසො	33
37. උග්ගහනිද්දෙසො	34
38. කුලද්වයනනිද්දෙසො	35
39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසො.....	37
40. අවෙහඬගියනිද්දෙසො	38
41. පකිණ්ණකනිද්දෙසො	40
42. දෙසනනිද්දෙසො.....	45
43. ඡන්දදානනිද්දෙසො	49
44. උපොසථනිද්දෙසො.....	50
45. පචාරණනිද්දෙසො.....	52
46. සංවරනිද්දෙසො	55
47. සුද්ධිනිද්දෙසො.....	56
48. සන්තොසනිද්දෙසො.....	56
49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසො	56
50. විපස්සනනිද්දෙසො	57

නිගමනකථා	58
බුද්දසික්ඛා-පුරාණටීකා.....	59
ගන්ථාරම්භකථා.....	59
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා.....	59
මාතිකාවණ්ණනා	60
1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා	61
2. සඬ්ඝාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා	68
3. චීවරනිද්දෙසවණ්ණනා.....	76
4. රජනනිද්දෙසවණ්ණනා.....	87
5. පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා	87
6. ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	89
7. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා	90
8. කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා	93
9. පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා	101
10. අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා	102
11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා	103
12. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා	104
13. සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා	108
14. භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා	110
15. උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා	111
16. වච්චප්පස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	114
17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා	114
18. නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා.....	115
19. න්හානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා.....	115
20. අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා	116
21. වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා.....	116
174. අනුඤ්ඤාතත්තයා අඤ්ඤන්ති -	116

22. උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා	116
23. අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා	118
24. අඤ්ජනිනිද්දෙසවණ්ණනා	118
25. අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා	118
26. සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා	120
27. අසංවාසිකනිද්දෙසවණ්ණනා	121
28. කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා	121
29. මිච්ඡාජීවිවිච්ඡන්තනනිද්දෙසවණ්ණනා	123
30. වත්තනිද්දෙසවණ්ණනා	124
31. විකප්පනනිද්දෙසවණ්ණනා	125
32. නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා	126
33. කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා	127
34. පථවිනිද්දෙසවණ්ණනා	128
35. පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා	130
36. හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා	131
37. උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා	132
38. කුලද්වයනනිද්දෙසවණ්ණනා	134
39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා	136
40. අවෙහඬිගියනිද්දෙසවණ්ණනා	138
41. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා	140
42. දෙසනනිද්දෙසවණ්ණනා	149
43. ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා	154
44. උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා	156
45. පචාරණනිද්දෙසවණ්ණනා	160
46. සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා	161
47. සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා	162
48. සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා	162

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා.....	163
50. විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා.....	168
නිගමනකථාවණ්ණනා.....	175
බුද්දසික්ඛා-අභිනවටිකා.....	177
ගන්ථාරම්භකථා.....	177
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා.....	177
මාතිකාවණ්ණනා.....	179
1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	180
2. සඬ්ඝාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා.....	190
3. චීවරනිද්දෙසවණ්ණනා.....	199
4. රජනනිද්දෙසවණ්ණනා.....	208
5. පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා.....	209
6. ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	212
7. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා.....	212
8. කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	216
9. පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා.....	224
10. අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා.....	226
11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා.....	227
12. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා.....	228
13. සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා.....	233
14. භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා.....	235
15. උපජ්ඣාවරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා.....	237
16. වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	240
17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා.....	241
18. නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා.....	242
19. න්භානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා.....	242
20. අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා.....	243

21. වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා	243
22. උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා	243
23. අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා	244
24. අඤ්ජනිනිද්දෙසවණ්ණනා	245
25. අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා	245
26. සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා	248
27. අසංවාසනිද්දෙසවණ්ණනා	249
28. කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා	250
29. මිච්ඡාජීවවිචජ්ජනනිද්දෙසවණ්ණනා	252
30. වත්තනිද්දෙසවණ්ණනා	253
31. විකප්පනනිද්දෙසවණ්ණනා	256
32. නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා	257
33. කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා	261
34. පථවීනිද්දෙසවණ්ණනා	263
35. පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා	265
36. හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා	268
37. උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා	270
38. දුසනනිද්දෙසවණ්ණනා	273
39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා	275
40. අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා	278
41. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා	280
42. දෙසනනිද්දෙසවණ්ණනා	291
43. ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා	295
44. උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා	297
45. පචාරණනිද්දෙසවණ්ණනා	302
46. සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා	305
47. සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා	305

48. සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා	306
49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා	306
50. විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා	311
නිගමනකථාවණ්ණනා	311
නිගමනකථා	312
මූලසික්ඛා	314
ගන්ථාරම්භකථා.....	314
1. පාරාජිකනිද්දෙසො	314
2. ගරුකාපත්තිනිද්දෙසො	315
3. නිස්සග්ගියනිද්දෙසො	315
4. පාවිත්තියනිද්දෙසො	317
5. පකිණ්ණකනිද්දෙසො	319
6. චත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසො.....	324
මූලසික්ඛා-ටීකා.....	328
ගන්ථාරම්භකථා.....	328
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා.....	328
1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	330
2. ගරුකාපත්තිනිද්දෙසවණ්ණනා.....	334
3. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා	338
4. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා	342
5. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා.....	347
6. චත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසවණ්ණනා	353
නිගමනකථා	355

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දසික්ක-මූලසික්ක

බුද්දසික්ක

ගන්ථාරම්භකථා

(ක)

ආදිතො උපසම්පන්න-සික්ඛිතබ්බං සමාතිකං;
බුද්දසික්කං පවක්ඛාමි, චන්දිත්වා රතනත්තයං.

තත්ත්වං මාතිකා -

(ඛ)

පාරාජිකා ච චත්තාරො, ගරුකා නච චීවරං;
රජනානි ච පත්තො ච, ථාලකා ච පචාරණා.

(ග)

කාලිකා ච පටිග්ගාහො, මංසෙසු ච අකප්පියං;
නිස්සග්ගියානි පාවිත්ති, සමණකප්ප භූමියො.

(ඝ)

උපජ්ඣාවරියචත්තානි, චච්චප්පස්සාවයානිකං;
ආපුච්ඡකරණං නග්ගො, න්භානකප්පො අචන්දියො.

(ඞ)

චම්මං උපාහනා චෙව, අනොලොකියමඤ්ජනී;
අකප්පියසයනානි, සමානාසනිකොපි ච.

(ච)

අසංවාසිකො ච කම්මං, මිච්ඡාජීවච්චජ්ජනා;
චත්තං චිකප්පනා චෙව, නිස්සයො කායබන්ධනං.

(ඡ)

පථවී ච පරික්ඛාරො, හෙසප්පුග්ගහද්දසනං;

වස්සුපනායිකා වෙවාචෙහඬිගියං පකිණ්ණකං.

(ජ)

දෙසනා ඡන්දදානාදි, උපොසථප්පවාරණා;
සංවරො සුද්ධි සන්තොසො, චතුරක්ඛා විපස්සනාති.

1. පාරාජිකනිද්දෙසො

පාරාජිකා ව චත්තාරොති —

1.

මග්ගත්තයෙ අනික්ඛිත්තසික්ඛො සන්ථතසන්ථතෙ;
අල්ලොකාසෙ නිමිත්තං සං, තිලමත්තමිපි සන්ථතං.

2.

අසන්ථතමුපාදිණ්ණං, පචෙසන්තො චුතොථ වා;
පචෙසනට්ඨිතුද්ධාරපට්ටයක්ඛණසාදකො.

3.

ආදියෙය්‍ය හරෙය්‍යාවහරෙය්‍ය ඉරියාපථං;
කොපෙය්‍ය ධානා වාචෙය්‍ය, සඬකෙතං විතිනාමයෙ.

4.

අදින්නං ථෙය්‍යවිත්තෙන, භවෙ පාරාජිකොථ වා;
ථෙය්‍යාබලකුසච්ඡන්තපරිකප්පාවහාරකො;
භණ්ඩකාලග්ගදෙසෙහි, පරිභොගෙත්ථ නිව්ඡයො.

5.

මනුස්සවිග්ගහං විච්ච, ජීවිතා වා වියොජයෙ;
සන්ථහාරකං වාස්ස මරණචෙතනො උපනික්ඛිපෙ.

6.

ගාහෙය්‍ය මරණුපායං, වදෙය්‍ය මරණෙ ගුණං;
චුතො පයොගා සාහත්ථිනිස්සග්ගාණත්තිථාවරා.

7.

ඉද්ධිවිජ්ජාමයා කාලචත්ථාවුධිරියාපථා;
ක්‍රියාවිසෙසො ඔකාසො, ඡ ආණත්තිනියාමකා.

8.

කුමාරාදිහෙද නොසන්තමත්තනත්තපනායිකං;
කත්වා කොට්ඨාසමෙකෙකං, පච්චුජ්ජන්තභවස්සිතං.

9.

අඤ්ඤාපදෙසරහිතං, දීපෙන්තොනධිමානිකො;
කායෙන වාචා විඤ්ඤත්ති-පථෙ ඤාතෙ චුතො භවෙ.

10.

පාරාජිකෙන චත්තාරො, අසංවාසා යථා පුරෙ;
අභබ්බා භික්ඛුභාවාය, සිසච්ඡින්නොච ජීවිතුං.

11.

පරියායො ච ආණත්ති, තතියෙ දුතියෙ පන;
ආණත්තියෙව සෙසෙසු, ද්වයමෙතං න ලබ්භති.

12.

සෙවෙතුකාමතාවිත්තං, මග්ගෙ මග්ගජ්ජවෙසනං;
ඉමං මෙථුනධම්මස්ස, ආහු අඬගද්වයං බුධා.

13.

මනුස්සසං තථාසඤ්ඤී, ථෙය්‍යවිත්තඤ්ච චත්ථුතො;
ගරුතා අවභාරො ච, අදින්නාදානහෙතුයො.

14.

පාණො මානුස්සකො පාණ-සඤ්ඤිතා සාතචෙතනා;
පයොගො තෙන මරණං, පඤ්චෙතෙ වධහෙතුයො.

15.

අසන්තතා අත්තති පාපමිච්ඡතා-
යාරොචනා තස්ස මනුස්සජාතිතා;
නාඤ්ඤාපදෙසො ච තදෙව ජානනං,
පඤ්චෙත්ථ අඬගාති අසන්තදීපනෙ.

16.

අසාධාරණා චත්තාරො, භික්ඛුනීනමභබ්බකා;
ඵකාදස ච විබ්භන්තා, භික්ඛුනී මුදුපිට්ඨිකො.

17.

ලමබ්බි මුඛෙන ගණ්භන්තො, අඬගජාතං පරස්ස ච;
තත්ථෙචාහිනිසිදන්තො, චත්තාරො අනුලොමිකා.

18.

මග්ගෙ මග්ගජ්ජවෙසනා, මෙටුනස්ස ඉධාගතා;
චත්තාරොති චතුබ්බිස, සමොධානා පරාජිකාති.

2. සඨසාදිසෙසනිද්දෙසො

ගරුකා නවාති –

19.

මොචෙතුකාමතා සුක්ක-ස්සපක්කම්ම විමොචයං;
අඤ්ඤත්ථ සුපිනත්තෙන, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

20.

ඉත්ථිසඤ්ඤි මනුස්සිත්ථිං, කායසංසග්ගරාගවා;
සම්ඵුසන්තො උපක්කම්ම, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

21.

තථා සුණන්තිං විඤ්ඤඤච, මග්ගං වාරඛිහ මෙටුනං;
දුට්ඨුල්ලවාචාරාගෙන, ඕභාසෙත්වා ගරුං ඵුසෙ.

22.

චත්චාත්තකාමුපට්ඨාන-චණ්ණං මෙටුනරාගිතො;
වාචා මෙටුනයුත්තෙන, ගරුං මෙටුනයාවතෙ.

23.

පටිග්ගහෙත්වා සන්දෙසං, ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා;
විමංසිත්වා හරං පච්චා, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

24.

සංයාචිතපරික්ඛාරං, කත්වාදෙසිතචත්ථුකං;
කුට්ඨං පමාණාතික්කන්තං, අත්තද්දෙසං ගරුං ඵුසෙ.

25.

මහල්ලකං විහාරං වා, කත්වාදෙසිතචත්ථුකං;
අත්තතො වසන්ත්ථාය, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

26.

අමුලකෙන වොදෙත්තො, වොදාපෙත්තොච චත්ථුතා;
අත්තිමෙන ච වාචෙතුං, සුණමානං ගරුං ඵුසෙ.

27.

අඤ්ඤස්ස කිරියං දිස්වා, තෙන ලෙසෙන වොදයං;
වත්ථුනා අන්තිමෙනාඤ්ඤං, වාවෙනුං ගරුකං ථූසෙ.

28.

ජාදෙති ජානමාපන්නං, පරිවසෙය්‍ය තාවතා;
වරෙය්‍ය සඬ්ඝෙ මානත්තං, පරිවුත්ථො ඡ රත්තියො.

විණ්ණමානත්තමඛිගෙය්‍ය, තං සඬ්ඝො විසතීගණො.

29.

ආපත්තිනුක්ඛිත්තමනන්තරාය
පහුත්තතායො තථසඤ්ඤිතා ව;
ජාදෙතුකාමො අථ ජාදනාති,
ජන්නා දසඬ්ගෙහ්‍යරුණුග්ගමමිහීති.

3. විවරනිද්දෙසො

විවරන්ති –

30.

බොමකොසෙය්‍යකප්පාස-සාණහඬිගාති කම්බලං;
කප්පියාති ඡලෙනාති, සානුලොමාති ජාතිතො.

31.

දුකුලඤ්චෙව පටිටුණ්ණ-පටං සොමාරචීනජං;
ඉද්ධිජං දෙවදින්නඤ්ච, තස්ස තස්සානුලොමිකං.

32.

තිවිවරං පරික්ඛාර-වොළං වස්සිකසාටිකං;
අධිට්ඨෙ න විකප්පෙය්‍ය, මුඛපුඤ්ජනනිසිදනං.

33.

පච්චත්ථරණකං කණ්ඩු-විජාදිමෙත්ථ තිවිවරං;
න වසෙය්‍ය විනෙකාහං, වාතුමාසං නිසිදනං.

34.

“ඉමං සඬ්ඝාටිංධිට්ඨාමි”, සඬ්ඝාටිමිච්චධිට්ඨයෙ;
අහත්ථපාසමෙත්තති, සෙසෙසුපි අයං නයො.

35.

අධිට්ඨහන්තො සඬ්ඝාටි-ජ්ජහුතිං පුඬ්බවිවරං;

පච්චුද්ධරිත්වාධිට්ඨෙය්‍ය, පත්තාධිට්ඨහනෙ තථා.

36.

එතං ඉමං ච සඤ්ඤාධි, සංසෙ පච්චුද්ධරාමිති;
එවං සබ්බානි නාමෙන, චත්ථා පච්චුද්ධරෙ විදු.

37.

සඤ්ඤාධි පච්ඡිමන්තෙන, දීඝසො මුට්ඨිපඤ්චකො;
උත්තමන්තෙන සුගත-චීවරුනාපි වට්ටති.

38.

මුට්ඨිත්තිකඤ්ච තිරියං, තථා එකංසිකස්සපි;
අන්තරවාසකො වාපි, දීඝසො මුට්ඨිපඤ්චකො;
අභිසන්තෙය්‍යා ද්විහත්ථො වා, තිරියන්තෙන වට්ටති.

39.

නිසීදනස්ස දීඝෙන, විදන්ථි ද්වෙ විසාලතො;
දියඨිං දසා විදන්ථි, සුගතස්ස විදන්ථියා.

40.

කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදිකස්ස, තිරියං ද්වෙ විදන්ථියො;
දීඝන්තතො චතස්සොව, සුගතස්ස විදන්ථියා.

41.

වස්සිකසාට්ඨකායාපි, දීඝසො ඡ විදන්ථියො;
තිරියං අභිසන්තෙය්‍යාව, සුගතස්ස විදන්ථියා.

42.

එත්ථ ඡෙදනපාවිත්ති, කරොන්තස්ස තදුත්තරි;
පච්චත්ථරණ මුඛවොළා, ආකඨිඛිතප්පමාණිකා.

43.

පරික්ඛාරවොළෙ ගණනා, පමාණං වා න දීපිතං;
තථා චත්ථා අධිට්ඨෙය්‍ය, ථවිකාදිං විකප්පියං.

44.

අහතාහතකප්පානං, සඤ්ඤාධි දිගුණා සියා;
එකච්චියොත්තරාසඨිගො, තථා අන්තරවාසකො.

45.

උතුද්ධොන දුස්සානං, සඬ්ඝාරි ච චතුග්ගණා;
හවෙය්‍යං දිගුණා සෙසා, පංසුකුලෙ යථාරුචි.

46.

තීසු ද්වෙ වාපි එකං වා, ඡිත්තදිත්තං පහොති යං;
සබ්බෙසු අප්පහොන්තෙසු, අන්වාධිමාදියෙය්‍ය වා;
අවිඡින්නඤ්ච අනාදිණ්ණං, න ධාරෙය්‍ය තිථිවරං.

47.

ගාමෙ නිවෙසනෙ උද්දො-සිතපාසාදහම්මියෙ;
නාචාට්ටමාළආරාමෙ, සත්ථබ්බන්තබ්බෙ දුමෙ.

48.

අජ්ඣොකාසෙ විහාරෙ වා, නික්ඛිපිත්වා තිථිවරං;
භික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්‍ර, විජ්ජවත්ථුං න වට්ටති.

49.

රොගවස්සානපරියන්තා, කණ්ඩුවිජාදිකසාටිකා;
තතො පරං විකප්පෙය්‍ය, සෙසා අපරියන්තිකා.

50.

පච්චත්ථරණ පරික්ඛාර-මුඛප්පඤ්ඡනචොළකං;
දසං පාරත්තනාදිණ්ණකප්පං ලබ්භං නිසීදනං.

51.

අදසං රජිතංයෙව, සෙසච්චරපඤ්චකං;
කප්පනාදිණ්ණකප්පංව, සදසංව නිසීදනං.

52.

අනධිට්ඨිතනිස්සට්ඨං, කප්පෙත්වා පරිභුඤ්ඡයෙ;
හත්ථදීපං තතොපඬ්ඨ-විත්ථාරඤ්ච විකප්පියං.

53.

තිථිවරස්ස භික්ඛුස්ස, සබ්බමෙතං පකාසිතං;
පරික්ඛාරචොළියො සබ්බං, තථා චත්වා අධිට්ඨති.

54.

අච්ඡෙදවිස්සජ්ජනගාහවිබ්භමා,
පච්චුද්ධරො මාරණලිඬගසික්ඛා;
සබ්බෙස්වධිට්ඨානවියොගකාරණා,

විනිවිද්ධඡිද්දඤ්ච තිව්වරස්ස.

55.

කුසවාකඵලකානී, කම්බලං කෙසවාලජං;
පුල්ලච්චයං ධාරයතොලූකපක්ඛාජිනක්ඛිපෙ.

56.

කදලෙරකක්කදුස්සෙ, පොත්ථකෙ වාපි දුක්කටං;
සබ්බනීලකමඤ්ජෙට්ඨ-පිතලොහිතකණ්ඨකෙ.

57.

මහාරඬගමහානාම-රඬගරත්තෙ තිරිටකෙ;
අවිජිත්තදීපදසකෙ, ඵලපුප්ඵදසෙ තථා;
කඤ්චුකෙ වෙඨනෙ සබ්බං, ලහතිවිජිත්තවිවරොති.

4. රජනනිද්දෙසො

රජනානි වාති -

58.

මූලක්ඛන්ධතචපත්ත-ඵලපුප්ඵප්පහෙදතො;
රජනා ඡප්පකාරානි, අනුඤ්ඤාතානි සත්ථුනා.

59.

මූලෙ හලිද්දිං ඛන්ධෙ ච, මඤ්ජෙට්ඨ තුඬගහාරකෙ;
අල්ලිං නීලඤ්ච පත්තෙසු, තචෙ ලොද්දඤ්ච කණ්ඩුලං;
කුසුම්භං කිංසුකං පුප්ඵෙ, සබ්බං ලබ්භං විචජ්ජියාති.

5. පත්තනිද්දෙසො

පත්තො වාති -

60.

අයොපත්තො භූමිපත්තො, ජාතියා කප්පියා දුචෙ;
උක්කට්ඨො මජ්ඣිමො චෙච, ඔමකො ච පමාණතො.

61.

උක්කට්ඨො මගධෙ නාලි-ද්වයතණ්ඩුලසාධිතං;
ගණ්භාති ඔදනං සුපං, බාඤ්ජනඤ්ච තදුපියං.

62.

මජ්ඣිමො තස්සුපඨිඨොච, තතොපඨිඨොච ඔමකො;

උක්කට්ඨතො ච උක්කට්ඨො, අපත්තො ඔමකොමකො.

63.

අතිරෙකපත්තො ධාරෙය්‍යො, දසාහපරමං සකො;
කප්පො නිස්සග්ගියො භොති, තස්මිං කාලෙතිනාමිතෙ.

64.

අවිෂේදදානගාහෙහි, විබ්භමා මරණුද්ධටා;
ලිඬගසික්කාහි ඡිද්දෙන, පත්තාධිට්ඨානමුජ්ඣති.

65.

පත්තං න පටිසාමෙය්‍ය, සොදකං න ච ඕතපෙ;
උණ්හෙ න නිදහෙ භුමියා, න යපෙ නො ච ලග්ගයෙ.

66.

මිඬ්ඬත්තෙ පරිහණ්ඩත්තෙ, අඬකෙ වා ආතපත්තකෙ;
පාදෙසු මඤ්චපීඨෙ වා, යපෙතං න ච කප්පති.

67.

න නීහරෙය්‍ය උච්ඡිට්ඨො-දකඤ්ච චලකට්ඨිකං;
පත්තෙන පත්තහත්ථො වා, කවාටං න පණාමයෙ.

68.

භූමිආධාරකෙ දාරුදණ්ඩාධාරෙ සුසප්පිතෙ;
දූවෙ පත්තෙ යපෙය්‍යෙකං, නික්කුජ්ජිත්ථාන භූමියං.

69.

දාරුරුපියසොචණ්ණ-මණිවෙළිරියාමයා;
කංසකාවතිපුසිසඵලිකාතම්බලොහජා.

70.

ජවසිසමයො වාපි, සට්ඨමිබකටාහජා;
පත්තා අකප්පියා සබ්බෙ, චුත්තා දුක්කට්ඨත්ථුකාති.

6. ථාලකනිද්දෙසො

ථාලකා වාති –

71.

කප්පියා ථාලකා තිස්සො, තම්බායොමත්තිකාමයා;
දාරුසොචණ්ණරජතමණිවෙළිරියාමයා.

72.

අකප්පා ඵලිකාකාවකංසජා ගිහිසන්තකා;
සඬ්ඝිකා කප්පියා තුම්බසට්ඨා තාවකාලිකාති.

7. පචාරණානිද්දෙසො

පචාරණාති –

73.

යෙතීරියාපථෙතායං, භුඤ්ජමානො පචාරිතො;
තතො අඤ්ඤෙන භුඤ්ජෙය්‍ය, පාවිත්තිනතිරිත්තකං.

74.

අසනං භොජනඤ්ඤෙව, අභිභාරො සමීපතා;
කායවාචාපටික්ඛෙපො, පඤ්චඅඬ්ඨා පචාරණා.

75.

ඔදනො සත්තු කුම්මාසො, මච්ඡො මංසඤ්ච භොජනං;
සාලි වීහි යවො කඬ්ඨ, කුදුසවරගොධුමා;
සත්තන්තමෙසං ධඤ්ඤානං, ඔදනො භොජ්ජයාගු ව.

76.

සාමාකාදිතිණං කුදුසකෙ වරකචොරකො;
වරකෙ සාලියඤ්ඤෙව, නීචාරො සඬ්ඝං ගතො.

77.

භට්ඨධඤ්ඤමයො සත්තු, කුම්මාසො යවසම්භවො;
මංසො ව කප්පියො වුත්තො, මච්ඡො උදකසම්භවො.

78.

භුඤ්ජන්තො භොජනං කප්ප-මකප්පං වා නිසෙධයං;
පචාරෙය්‍යාභිභටං කප්පං, තන්තාමෙන ඉමන්ති වා.

79.

ලාජා තංසත්තුහත්තාති, ගොරසො සුද්ධබජ්ජකො;
තණ්ඩුලා භට්ඨපිට්ඨඤ්ච, පුටුකා වෙථ්ථාදිනං.

80.

හත්තං වුත්තාවසෙසානං, රසයාගු රසොපි ව;
සුද්ධයාගුඵලාදීති, න ජනෙන්නි පචාරණං.

81.

පචාරිතෙන වුට්ඨාය, අභුත්තෙන ච භොජනං;
අතිරිත්තං න කාතබ්බං, යෙන යං වා පුරෙ කතං.

82.

කප්පියං ගහිතඤ්චෙවු-ච්චාරිතං හත්ථපාසගං;
අතිරිත්තං කරොත්තෙවං, “අලමෙත”න්ති භාසතු.

83.

න කරෙනුපසම්පන්න-හත්ථගං පෙසයිත්වාපි;
කාරෙතුං ලබ්භතෙ සබ්බො, භුඤ්ජිතුං තමකාරකොති.

8. කාලිකනිද්දෙසො

කාලිකා වාති –

84.

පටිග්ගහිතා චත්තාරො, කාලිකා යාවකාලිකං;
යාමකාලිකං සත්තාහ-කාලිකං යාවජීවිකං.

85.

පිට්ඨං මූලං ඵලං ඛජ්ජං, ගොරසො ධඤ්ඤභොජනං;
යාගුසුපප්පභුතයො, භොත්තෙනෙ යාවකාලිකා.

86.

මධුමුද්දිකසාලුක-වොචමොචම්බජම්බුජං;
ඵාරුසං නග්ගිසන්නත්තං, පානකං යාමකාලිකං.

87.

සානුලොමාති ධඤ්ඤාති, යිපෙත්වා ඵලජො රසො;
මධුකපුප්ඵමඤ්ඤත්තු, සබ්බො පුප්ඵරසොපි ව.

88.

සබ්බපත්තරසො වෙච, යිපෙත්වා පක්කඩාකජං;
සිතොදමද්දිතොදිච්ච-පාකො වා යාමකාලිකො.

89.

සප්පිනොනිතතෙලාති, මධුඵාණිතමෙච ව;
සත්තාහකාලිකා සප්පි, යෙසං මංසමචාරිතං.

90.

තෙලං තිලවසෙරණ්ඩ-මධුසාසපසම්භවං;
බුද්දාහමරමධුකරි-මක්ඛිකාහි කතං මධු;
රසාදිඋච්ඡුචිකති, පක්කාපක්කා ච ඵාණිතං.

91.

සවත්ථුපක්කා සාමං වා, වසා කාලෙ අමානුසා;
අඤ්ඤෙසං න පවෙ වත්ථුං, යාවකාලිකවත්ථුනං.

92.

හලිද්දිං සිඬගිවෙරඤ්ච, වචන්තං ලසුණං වවා;
උසිරං හද්දමුත්තඤ්චාතිවිසා කටුරොහිණී;
පඤ්චමූලාදිකඤ්චාපි, මූලං තං යාවජීවිකං.

93.

බ්ලඬගං මරිචං ගොට්ඨ-ඵලං පිජ්ඵලි රාජිකා;
තිඵලෙරණ්ඩකාදීනං, ඵලං තං යාවජීවිකං.

94.

කප්පාසනිම්බකුට්ඨපටොලසුලසාදීනං;
සුපෙය්‍යපණ්ණං වජ්ජේත්වා, පණ්ණං තං යාවජීවිකං.

95.

යපෙත්වා උච්ඡුනියාසං,
සරසං උච්ඡුජං තවං;
නියාසො ච තවො සබ්බො,
ලොණං ලොහං සිලා තථා.

96.

සුද්ධසිත්ථඤ්ච සෙවාලො, යඤ්ච කිඤ්චි සුඤ්ඤාපිනං;
විකටාදිජ්ජහෙදඤ්ච, ඤාතබ්බං යාවජීවිකං.

97.

මූලං සාරං තවො ඵෙග්ගු, පණ්ණං පුජ්ඵං ඵලං ලතා;
ආහාරත්ථ මසාධෙත්තං, සබ්බං තං යාවජීවිකං.

98.

සබ්බකාලිකසම්භොගො, කාලෙ සබ්බස්ස කප්පති;
සති පච්චයෙ විකාලෙ, කප්පතෙ කාලිකත්තයං.

99.

කාලයාමමතික්කන්තා, පාවිත්තිං ජනයන්තුහො;
ජනයන්ති උහොපෙනෙ, අන්තොචුත්ථඤ්ච සන්නිධිං.

100.

සත්තාහකාලිකෙ සත්ත, අහානි අතිනාමිනෙ;
පාවිත්ති පාළිනාරුළුහෙ, සප්පිආදිමිහි දුක්කටං.

101.

නිස්සට්ඨලද්ධං මක්ඛෙය්‍ය, නඬිගං නජ්ඣොහරෙය්‍ය ව;
විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙ, සාමණෙරස්සධිට්ඨනො;
මක්ඛනාදිඤ්ච නාපත්ති, අඤ්ඤස්ස දදනොපි ව.

102.

යාවකාලිකආදීනි, සංසට්ඨානි සහත්තනා;
ගාභාපයන්ති සබ්භාවං, තස්මා එවමුදිරිතං.

103.

පුරෙ පටිග්ගහිතඤ්ච, සත්තාහං යාවජීවිකං;
සෙසකාලිකසම්මිස්සං, පාවිත්ති පරිභුඤ්ජනො.

104.

යාවකාලිකසම්මිස්සං, ඉතරං කාලිකත්තයං;
පටිග්ගහිතං තදහු, තදහෙව ච භුඤ්ජයෙ.

105.

යාමකාලිකසම්මිස්සං, සෙසමෙවං විජානියං;
සත්තාහකාලිකමිස්සඤ්ච, සත්තාහං කප්පතෙතරන්ති.

9. පටිග්ගාහනිද්දෙසො

පටිග්ගාහොති —

106.

දාතුකාමාහිභාරො ව, හත්ථපාසෙරණක්ඛමං;
තිධා දෙන්තෙ ද්විධා ගාහො, පඤ්චඨගෙවං පටිග්ගහො.

107.

අසංභාරියෙ තත්ථජාතෙ, සුඛුමෙ විඤ්චආදිනං;
පණ්ණෙ වාසය්භහාරෙ ව, පටිග්ගාහො න රුහති.

108.

සික්ඛාමරණලිඞ්ගෙහි, අනපෙක්ඛවිසග්ගතො;
අච්ඡෙදානුපසම්පන්න-දානා ගාභොපසම්මති.

109.

අප්පට්ඨග්ගහිතං සබ්බං, පාවිත්ති පරිභුඤ්ජනො;
සුද්ධඤ්ච නාතිබ්බලං, කප්පතෙ උදකං තථා.

110.

අභිගලග්ගමවිච්ඡින්නං, දන්තක්ඛිකණ්ණගුථකං;
ලොණස්සුබ්බෙලසිඬ්ඝාණ්-සෙම්භමුත්තකරීසකං.

111.

ගුථමත්තිකමුත්තානි, ඡාරිකඤ්ච තථාවිධෙ;
සාමං ගහෙත්වා සෙවෙය්‍ය, අසන්නෙ කප්පකාරකෙ.

112.

දුරුපවිණ්ණෙ රජොකිණ්ණෙ, අපුග්ගහප්පට්ඨගහෙ;
අත්තොවුත්ථෙ සයංපක්කෙ, අත්තොපක්කෙ ච දුක්කටන්ති.

10. අකප්පියමංසනිද්දෙසො

මංසෙසු ච අකප්පියන්ති –

113.

මනුස්සහත්ථිඅස්සානං, මංසං සුනබ්දීපිනං;
සිහබ්‍යග්ගතරච්ඡානං, අච්ඡස්ස උරගස්ස ච.

114.

උද්දිස්සකතමංසඤ්ච, යඤ්ච අප්පට්ඨෙක්ඛිතං;
ථුල්ලච්චයං මනුස්සානං, මංසෙ සෙසෙසු දුක්කටං.

115.

අට්ඨිපි ලොහිතං වම්මං, ලොමමෙසං න කප්පති;
සවිත්තකං උද්දිස්ස-කතං සෙසා අවිත්තකාති.

11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසො

නිස්සග්ගියානීති –

116.

අරුපියං රුපියෙන, රුපියං ඉතරෙන ච;
රුපියං පරිවත්තෙය්‍ය, නිස්සග්ගි ඉධ රුපියං.

117.

කහාපණො සජ්ඣු සිඬ්ඨි, වොහාරුපගමාසකං;
වත්ථමුත්තාදි ඉතරං, කජ්ජං දුක්කට්ඨත්ථු ව.

118.

“ඉමං ගහෙත්වා භුත්වා වා, ඉමං දෙහි කරානය;
දෙමි වා”ති සමාපන්නො, නිස්සග්ගි කයවික්කයෙ.

119.

අත්තනො අඤ්ඤානො ලාභං, සඬ්ඝස්සඤ්ඤස්ස වා නතං;
පරිණාමෙය්‍ය නිස්සග්ගි, පාවිත්ති වාපි දුක්කට්.

120.

අනිස්සජ්ජිත්වා නිස්සග්ගිං, පරිභුඤ්ජෙත දෙය්‍ය වා;
නිස්සට්ඨං සකසඤ්ඤාය, දුක්කට් අඤ්ඤාථෙතරන්ති.

12. පාවිත්තියනිද්දෙසො

පාවිත්තීති –

121.

මුසාවාදොමසාවාදෙ, පෙසුඤ්ඤහරණෙ තථා;
පදෙසාධම්මසාගාරෙ, උජ්ඣාපනකඛියනෙ.

122.

තලසත්තිඅනාදරකුක්කුච්චුප්පාදනෙසු ව;
ගාමජ්ජවෙසනාපුච්ඡා, භොජනෙ ව පරම්පරා.

123.

අනුද්ධරිත්වා ගමනෙ, සෙය්‍යං සෙනාසනානි වා;
ඉත්ථියාද්ධානගමනෙ, එකෙකාය නිසීදනෙ.

124.

භීසාපනාකොටනඅඤ්ඤවාදෙ,
විහෙසදුට්ඨුල්ලපකාසණාදෙ;
භාසොදකෙ නිච්ඡුහනෙ විහාරා,
පාවිත්ති වුත්තානුපබ්ජ්ජසයනෙති.

13. සමණකප්පනිද්දෙසො

සමණකප්පාති –

125.

භූතගාමසමාරම්භෙ, පාවිත්ති කතකප්පියං;
නබ්බෙන වාග්ගිසත්ථෙහි, භවෙ සමණකප්පියං.

126.

ස මූලබන්ධබ්බිජග්ග-ඵළබ්බිජප්පභාවිතො;
ආරම්භෙ දුක්ඛං බ්බිජං, භූතගාමවියොජිතං.

127.

නිබ්බට්ඨබ්බිජං නොබ්බිජ-මකතඤ්ඤාපි කප්පති;
කටාහබ්බද්ධබ්බිජානි, බහිද්ධා වාපි කාරයෙ.

128.

ඵකාබ්බද්ධෙසු බ්බිජෙසු, භාජනෙ වාපි භූමියං;
කතෙ ඵ කප්පියෙකස්මිං, සබ්බෙස්ථෙව කතං භවෙ.

129.

නික්ඛිත්තෙ කප්පියං කත්වා, මූලපණ්ණානි ජායරුං;
කප්පියං පුන කාරෙය්‍ය, භූතගාමො හි සො තදා.

130.

සපණ්ණො වා අපණ්ණො වා, සෙවාලොදකසම්භවො;
චෙතියාදීසු සෙවාලො, නිබ්බට්ඨචත්තිපත්තකො;
භූතගාමොව බ්බිජමිපි, මූලපණ්ණො විනිග්ගතෙ.

131.

සට්ඨපිට්ඨෙය්‍ය සෙවාලො, මකුළං අභිජත්තකං;
දුක්ඛං සෙව චත්ථනි, ඵුල්ලමබ්‍යවහාරිකං.

132.

ලාබ්‍යානියාසජත්තානි, අල්ලරුක්ඛෙ විකොපිය;
ගණ්හතො තත්ථ පාවිත්ති, ඡිත්තො වාපි අක්ඛරං.

133.

පීළෙතුං නාළිකෙරාදිං, දාරුමක්ඛකට්ඨාදිනා;
ඡිත්තො ගණ්ඨිකං කාතුං, තිණාදිං න ඵ කප්පති.

134.

භූතගාමං ඵ බ්බිජං වා, ඡිත්තං හින්දොවිනාහි වා;
ඵාලෙහි විජ්ඣා පඵ වා, නියමෙත්වා න භාසයෙ.

135.

ඉමං කරොහි කප්පියං, ඉමං ගණ්හෙදමාහර;
ඉමං දෙහි ඉමං සොධෙහෙවං වට්ටති භාසිතුන්ති.

14. භූමිනිද්දෙසො

භූමියොති –

136.

සම්මුතූස්සාවනන්තා ච, ගොනිසාදී ගභාපති;
කප්පියා භූමියො යාසු, වුත්ථං පක්කඤ්ච කප්පති.

137.

වාසත්ථාය කතෙ ගෙහෙ, සඬ්ඝිකෙ වෙකසන්තකෙ;
කප්පියා කුටි ලද්ධබ්බා, සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ.

138.

ගෙහෙ සඬ්ඝස්ස වෙකස්ස, කරමානෙවමීරයං;
පඨමිට්ඨකථමිහාදිං, යපෙය්‍යූස්සාවනන්තිකා;
“කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති.

139.

යෙභුයොනාපරික්ඛිත්තො, ආරාමො සකලොපි වා;
වුච්චතෙ “ගොනිසාදී”ති, සම්මුතී සඬ්ඝසම්මතා.

140.

භික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි, දින්නො තෙසංච සන්තකො;
අත්ථාය කප්පකුටියා, ගෙහො ගහපතී මනො.

141.

අකප්පකුටියා වුත්ථස්සප්පිආදීහි මිස්සිතං;
වජෙය්‍ය අන්තොවුත්ථත්තං, පුරිමං කාලිකද්වයං.

142.

තෙහෙව භික්ඛුනා පක්කං, කප්පතෙ යාවජීවිකං;
නිරාමිසංච සත්තාහං, සාමිසෙ සාමපාකතා.

143.

උස්සාවනන්තිකා යෙහි, ථමිහාදීහි අධිට්ඨිතා;
තෙසුයෙවාපනීතෙසු, තදඤ්ඤෙසුපි තිට්ඨති.

144.

සබ්බෙසු අපනීතෙසු, භවෙ ජහිතවත්ථුකා;
ගොනිසාදී පරික්ඛිත්තෙ, සෙසා ඡදනවිබ්භමාති.

15. උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසො

උපජ්ඣාචරියවත්තනීති –

145.

නිස්සායුපජ්ඣාචරියෙ, වසමානො සුපෙසලො;
දන්තකට්ඨාසනං තොයං, යාගුං කාලෙ දදෙ සදා.

146.

පත්තෙ වත්තං වරෙ ගාම-ජ්ජවෙසෙ ගමනාගමෙ;
ආසනෙ පාදපීඨෙ ව, කථලොපාහනවීවරෙ.

147.

පරිභොජනීයපානීය-වච්චජ්ජසාවයානිසු;
විහාරසොධනෙ වත්තං, පුන පඤ්ඤාපනෙ තථා.

148.

න පජ්ජොටෙය්‍ය සොධෙත්තො, පටිවානෙ ව සඬගණෙ;
විහාරං භික්ඛු පානීය-සාමන්තා සයනාසනං.

149.

න්භානෙ න්භාතස්ස කාතබ්බෙ, රඬගපාකෙ ව ධොවනෙ;
සිබ්බනෙ වීවරෙ ථෙවෙ, රජන්තො න වජෙ යීතෙ.

150.

එකච්චස්ස අනාපුච්ඡා, පත්තං වා වීවරානි වා;
න දදෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍ය, පරික්ඛාරඤ්ච කිඤ්චනං.

151.

එකච්චං පච්ඡතො කාතුං, ගන්තුං වා තස්ස පච්ඡතො;
පිණ්ඩපාතඤ්ච නින්තෙතුං, නීහරාපෙතුමත්තතො.

152.

කිච්චයං පරිකම්මං වා, කෙසච්ඡෙදඤ්ච අත්තතො;
කාරාපෙතුං ව කාතුං වා, අනාපුච්ඡා න වට්ටති.

153.

ගාමං සුසානං නිස්සීමං, දිසං වා ගන්තුමිච්ඡතො;
අත්තතො කිච්චයං වාපි, අනාපුච්ඡා න වට්ටති.

154.

උප්පන්නං අරතිං දිට්ඨිං, කුක්කුච්චං වා විනොදයෙ;
කරෙය්‍ය වාපි උස්සුක්කං, සඨසායත්තෙසු කම්මසු.

155.

භිලානෙසු උපට්ඨෙය්‍ය, වුට්ඨානං නෙසමාගමෙ;
චත්තභෙදෙන සබ්බත්ථ, අනාදරෙන දුක්කටන්ති.

16. වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසො

වච්චපස්සාවට්ඨානිකන්ති –

156.

න කරෙය්‍ය යථාචුඨිසං, වච්චං යාතානුපුබ්බියා;
වච්චපස්සාවකුට්ඨෙයො, න්හානතිත්ථඤ්ච ලබ්භති.

157.

පට්ඨෙය්‍යුබ්භජිත්වා නො, සහසා පට්ඨෙය්‍ය ව;
උක්කාසිත්වාචුබ්භජෙය්‍ය, පාදුකාස්වෙව සංඤ්ඨිතො.

158.

න කරෙ නිත්ථුනං වච්චං, දන්තකට්ඨඤ්ච බාදයං;
වච්චපස්සාවදොඤ්ඤානං, න කරෙය්‍යුභයං බහි.

159.

කූපෙ කට්ඨං න පාතෙය්‍ය, බෙළං පස්සාවදොඤ්ඤා;
නාවලෙබ්බෙය්‍ය ඵරුසෙ-නුභතඤ්ඤාපි ධොවයෙ.

160.

න නික්ඛමෙය්‍ය සහසා-චුබ්භජිත්වා න නික්ඛමෙ;
චපු චපු නාවමෙය්‍ය, උක්කාපඤ්ච විසොධයෙති.

17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසො

ආපුච්ඡකරණන්ති –

161.

අනජ්ඣට්ඨොව ටෙරෙන, පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙ;
ධම්මං න කථයෙ පඤ්ඤං, න පුච්ඡෙ න ච විස්සජෙ.

162.

ආපුච්ඡිත්වා කථෙත්තස්ස, පුන වුඨ්ඨිතරාගමෙ;
පුන ආපුච්ඡනං නත්ථි, හත්තග්ගෙ වානුමොදනො.

163.

වසන්තො ව අනාපුච්ඡා, වුඨ්ඨිතෙකවිහාරකෙ;
න සජ්ඣායෙය්‍ය උද්දෙසං, පරිපුච්ඡඤ්ච නො දදෙ.

164.

ධම්මං න භාසයෙ දීපං, න කරෙ න ව විජ්ඣපෙ;
වාතපානං කවාටං වා, විවරෙය්‍ය ථකෙය්‍ය ව.

165.

වඨ්ඨිකමෙ වඨ්ඨිකමන්තොපි, වුඨ්ඨිතෙ පරිවත්තයෙ;
යෙන වුඨ්ඨිතො ස සඨ්ඨිසාටි-කණ්ණෙනෙනං න සට්ඨයෙති.

18. නග්ගනිද්දෙසො

නග්ගොති –

166.

නග්ගො මග්ගං වෛ භුඤ්ජෙ, පිට්ඨෙ ඛාදෙ න සායයෙ;
න ගණ්හෙ න දදෙ නෙව, වන්දෙ වන්දාපයෙය්‍ය වා.

167.

පරිකම්මං න කාරෙය්‍ය, න කරෙ පටිජාදිසු;
පරිකම්මෙ දූටෙ වත්ථ-ච්ඡාදි සඛ්ඛත්ථ කජ්ජියාති.

19. න්හානකජ්ජනිද්දෙසො

න්හානකජ්ජොති –

168.

න ව න්හායෙය්‍ය ථෙරානං, පුරතොපරි වා තථා;
දදෙය්‍ය ඔතරන්තානං, මග්ගමුත්තරමානකො.

169.

කුට්ඨත්ථම්හතරුට්ඨානෙ, න්හායමානො න සංසයෙ;
කායං ගන්ධබ්බහත්ථෙත, කුරුවින්දකසුත්තියා.

170.

මල්ලකෙනාඤ්ඤමඤ්ඤං වා, සරීරෙන න සංසයෙ;
කපාලිට්ඨකඛණ්ඩානි, චත්ථවට්ඨි ච වට්ඨති.

171.

සබ්බෙසං පුට්ඨපාණී වා-කල්ලස්සාකතමල්ලකං;
පාසාණථෙථණකථලා, කප්පන්ති පාදසංසනෙති.

20. අවන්දියනිද්දෙසො

අවන්දියොති –

172.

උක්ඛිත්තානුපසම්පන්න-නානාසංවාසඉත්ථියො;
නචො ච ගරුකට්ඨො ච, පණ්ඩකො ච අවන්දියාති.

21. චම්මනිද්දෙසො

චම්මන්ති –

173.

මිගාපෙළකචම්මානි, කප්පන්ති පරිභුඤ්ජිතුං;
රොහිතෙණිපසදා ච, කුරුඬිගා මිගජාතිකා.

174.

අනුඤ්ඤාතත්තයා අඤ්ඤං, චම්මං දුක්කට්ඨත්ථුකං;
ථවිකොපාහනෙ චම්මං, සබ්බං කප්පතිමානුසන්ති.

22. උපාහනනිද්දෙසො

උපාහනා චෙවාති –

175.

මජ්ඣදෙසෙ න කප්පන්ති, ගණ්ඨගණුපාහනා නවා;
සබ්බස්ස කප්පන්තාරාමෙ, සබ්බත්ථාකල්ලකස්ස ච.

176.

සබ්බනීලකඬ්ඨාතපීතලොහිතකණ්ඨකා;
මහාරඬ්ඨගමහානාම-රඬ්ඨගරත්තා වූපාහනා.

177.

සබ්බමඤ්ඤපෙට්ඨිකා විත්තා, නීලපීතාදිවද්ධිකා;
තිත්තිරපත්තිකා මෙණ්ඩ-අප්පිසාණවද්ධිකා.

178.

බල්ලබද්ධා පුටබද්ධා, තුලපුණ්ණා වූපාහනා;
පාලිගුණධීමකා මොර-පිඤ්ජෙන පරිසිඛිතා.

179.

විච්ඡිකාලිකතා සීහබ්‍යග්භුද්දාජිනදීපිනං;
මජ්ජාරකාලකොලූකවම්මෙහි ව පරික්ඛටා;
පාදුකා සඬකමනීයා, කොච්චි ධාරෙය්‍ය දුක්ඛටං.

180.

නීලාදිවණ්ණං සකලං, පුඤ්ජිත්වා වෙකදෙසකං;
උපාහනා වළඤ්ජෙය්‍ය, භාරෙත්වා බල්ලකාදිකන්ති.

23. අනොලොකීයනිද්දෙසො

අනොලොකීයන්ති –

181.

සාරත්තො ඉත්ථියා යොනිං, මුඛං වා භික්ඛදායියා;
පරස්ස පත්තමුජ්ඣානසඤ්ඤී වා අත්තනො මුඛං;
ආදාසොදකපත්තෙ වා, ඔලොකෙය්‍යස්ස දුක්ඛටන්ති.

24. අඤ්ජනීනිද්දෙසො

අඤ්ජනීති –

182.

වට්ඨාට්ඨයොළසංසා වා, මට්ඨා වට්ටති අඤ්ජනී;
තිස්සොපි මූලෙ ගීවායං, ලොඛා ඵකාව ඛන්ධිතුං.

183.

යං කිඤ්චි රූපං මාලාදිකම්මං මකරදන්තකං;
ගොමුත්තකඬ්ඨවන්දාදි-විකාරං නොත්ථ වට්ටති.

184.

ලබ්භෙකවණ්ණසුත්තෙන, සිඛිඛිතුං ථවිකා තථා;
සිපාටි කුඤ්චිකාකොසො, සලාකාපි අචිත්තකා.

185.

සඬ්ඛනාභිවිසාණට්ඨි-නළදන්තමයා තථා;
ඵලකට්ඨමයා වෙඵ්-ලාඛාලොභමයාපි ව.

186.

අඤ්ජනියො සලාකායො, ධුමනෙත්තා ච ලබ්භරෙ;
තථා සත්ථකදණ්ඩානි, නත්ථුදානා ච තම්මයානි.

25. අකප්පියසයනනිද්දෙසො

අකප්පියසයනානීති -

187.

ආසන්දී තූලී පල්ලඬකො, පටිකං ගොනචිත්තකං;
පටලී විකතී උද්ද-ලොමී එකන්තලොමිකා.

188.

කුත්තං කොසෙයං කට්ටිස්සං, හත්ථීඅස්සරථත්ථරා;
ජිනප්පවෙණිකදලී-මිගප්පවරඅත්ථරා.

189.

සලොහිතවිතානඤ්චු-හතොරත්තූපධානකං;
අකප්පියානි එතානි, දුක්කටං පරිභුඤ්ජනො.

190.

ආසන්දාදිත්තයා සෙසෙ, ලබ්භතෙ ගිහිසන්තකෙ;
ධම්මාසනෙ ච හත්තග්ගෙ, සරෙ වාපි නිසීදිතුං;
භූමත්ථරණසඬබ්බෙපෙ, සයිතුඤ්චාපි කප්පති.

191.

චතුරංසපීයා සත්තඬගා, පඤ්චඬගා උච්චපාදකා;
තූලොනද්ධා සරෙයෙව, මඤ්චපීයා නිසීදිතුං.

192.

වොළවාකුණ්ණපණ්ණානං, තිණානඤ්චෙව පූරිතා;
වීවරච්ඡවියො පඤ්ච, හිසි සබ්බත්ථ කප්පියා.

193.

තූලත්තයං හිසිගබ්භො, ලොමානි මිගපක්ඛිනං;
බිම්බොහනෙ අනුඤ්ඤාතං, තූලවජ්ජා මසුරකෙ.

194.

මනුස්සලොමමුණ්ණායං, පණ්ණෙ පුජ්ථං තමාලකං;
සුද්ධං න ආසනඤ්චෙව, ලබ්භමප්පට්ඨෙක්ඛිතන්ති.

26. සමානාසනිකනිද්දෙසො

සමානාසනිකොපි වාති —

195.

තිවස්සන්තරානුඤ්ඤානං, භික්ඛූනමෙකමාසනං;
සත්තවස්සතිවස්සෙහි, පඤ්චවස්සො නිසිදිතුං.

196.

යපෙත්වා පණ්ඩකං ඉත්ථිං, උභතොඛ්‍යඤ්ජනං මුනි;
දීඝාසනෙ අනුඤ්ඤාසි, සබ්බෙහෙව නිසිදිතුං.

197.

අන්තං දීඝාසනං තිණ්ණං, යං පහොති නිසිදිතුං;
මඤ්චකෙ වාපි පීඨෙ වා, ද්විත්තං ලබ්භං නිසිදිතුන්ති.

27. අසංවාසිකනිද්දෙසො

අසංවාසිකො වාති —

198.

උක්ඛිත්තොනුපසම්පන්නො, භික්ඛූනී ඡින්නමූලකො;
නානාසංවාසනිස්සීම-ට්ඨිතවෙහායසණ්ඨිතා;
එකාදස අභබ්බා ච, අසංවාසාති දීපිතාති.

28. කම්මනිද්දෙසො

කම්මඤ්චාති —

199.

චග්ගෙන අධම්මකම්මං, සමග්ගෙන අධම්මිකං;
චග්ගෙන ධම්මකම්මඤ්ච, සමග්ගෙන ච ධම්මිකං;
චතුත්ථංගෙවානුඤ්ඤානං, සෙසකම්මෙසු දුක්ඛං.

200.

චතුචග්ගො පඤ්චචග්ගො, දසවීසතිචග්ගිකො;
තිරෙකවීසතිචග්ගො, පඤ්ච සඛිසා විභාවිතා.

201.

චතුචග්ගත්ථ අබ්භානු-පසම්පදාපචාරණා;
පඤ්චචග්ගො ච අබ්භානං, මජ්ඣදෙසුපසම්පදං.

202.

දසවග්ගො ව අබ්භානං, යපෙත්වා සබ්බකම්මිකො;
ඉතරො සබ්බකම්මෙසු, කම්මජ්ජත්තොති දීපිතො.

203.

චතුර්වග්ගෙන කත්තබ්බෙ, චත්තාරො පකතත්තකා;
කම්මජ්ජත්තා පරෙ ඡන්දා-රහා සෙසෙප්පයං නයො.

204.

චතුර්වග්ගාදිකත්තබ්බං, අසංවාසකම්මාරහ;
ගරුකට්ඨෙස්වඤ්ඤතරං, කත්වාන ගණපුරකං;
පරිවාසාදිකං කම්මං, කතං කුජ්ජඤ්ච දුක්කටං.

205.

අධම්මකම්මං වාරෙය්‍ය, අන්තරායෙ දුට්ඨෙ තයො;
දිට්ඨාවිමෙකොධිට්ඨානං, වාරෙන්තෙව තතොධිකා.

206.

කම්මාරහා අසංවාසා, බිත්තචිත්තදුබ්බට්ඨිතා;
එතෙසං සඤ්ඤාමජ්ඣමිහි, පටික්ඛෙපො න රුහති.

207.

පකතත්තෙකසීමට්ඨ-සමසංවාසහික්ඛුනො;
ආරොචෙන්තස්සන්තමසො-නන්තරස්සාපි රුහති.

208.

කොපෙතුං ධම්මිකං කම්මං, පටික්කොසෙය්‍ය සම්මුඛා;
තිරොක්ඛා කායසාමග්ගිං, ඡන්දං නො දෙය්‍ය දුක්කටන්ති.

29. මිච්ඡාජීවවිවජ්ජනානිද්දෙසො

මිච්ඡාජීවවිවජ්ජනානි —

209.

දාරුං වෙළුං ඵලං පුජ්ඵං, චුණ්ණං න්භානමුබොදකං;
මත්තිකාදන්තකට්ඨාදිං, න දදෙ කුලසඬගහා.

210.

පාරිභටකතාමුග්ග-සුප්පාතාවත්ථුච්චිජ්ජයා;
පහෙණදුතකම්මෙන, ජඬ්ඤපෙසනියෙන වා.

211.

අනුප්පදානප්පට්ඨිණ්ඩ-වෙජ්ජකම්මෙන වා පන;
නාඤ්ඤෙන වාපි සම්බුද්ධප්පට්ඨකුට්ඨයෙන ජීවයෙ.

212.

විඤ්ඤත්තිනෙසනාභුතූල්ලපනාකුහනාදිහි;
කුලද්වයාදිනුප්පත්තපච්චයෙ පරිවජ්ජයෙති.

30. චත්තනිද්දෙසො

චත්තන්ති -

213.

ආගන්තුකො න ආරාමං, පච්ඡෙස සඋපාහනො;
සජත්තොගුණධීතො සීසෙ, කරිත්වා වාපි චීවරං.

214.

පාතීයෙන න ධොවෙයා, පාදෙ වුඩ්ඨතරෙපි ව;
ආවාසිකෙහිවාදෙයා, පුච්ඡෙයා සයනාසනං.

215.

ගමීකො පටිසාමෙත්වා, දාරුමත්තිකහණ්ඩකං;
විහාරඤ්ච ථකෙත්වාන, ආපුච්ඡ සයනාසනං.

216.

ආපුච්ඡිතබ්බෙ අසති, සංගොපෙත්වාන සාධුකං;
පක්කමෙයාඤ්ඤථා තස්ස, පක්කන්තුං න ව කප්පති.

217.

ආවාසිකො පඤ්ඤාපෙයා, වුඩ්ඨාගන්තුස්ස ආසනං;
උපනික්ඛිපෙ පාදොද-ප්පභුතිං පත්තචීවරං.

218.

පච්චුග්ගන්ත්වාන ගණ්ඨෙයා, පාතීයෙන ව පුච්ඡයෙ;
ආගන්තුකෙහිවාදෙයා, පඤ්ඤාපෙ සයනාසනං.

219.

අජ්ඣාචුත්ථමචුත්ථං වා, ගොවරාගොවරං වදෙ;
වච්චපස්සාවයානාති, කතිකං සෙක්ඛසම්මුතිං.

220.

පවෙසනික්කමෙ කාලං, පරිභොජ්‍යපානියං;
නිසින්තොව නවකස්ස, එතං සබ්බං සමුද්දිසෙති.

31. විකප්පනානිද්දෙසා

විකප්පනා වෙවාති –

221.

සම්මුඛා පරම්මුඛාති, දූවෙ වුත්තා විකප්පනා;
සම්මුඛාය විකප්පෙන්නො, ඛාත්තස්සෙකස්ස සන්තිකෙ;
“ඉමං වීවරං තුය්හං, විකප්පෙමී”ති භාසයෙ.

222.

එත්තාවතා නිධෙතුව, කප්පතී න ච කප්පති;
පරිභොගාදිකං තෙන, අප්පච්චුද්ධටභාවතො.

223. “මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා
කරොහී”ති –

තෙන පච්චුද්ධටෙයෙව, පරිභොගාදි කප්පති.

224.

අපරා සම්මුඛාවෙකා, භික්ඛුස්සෙකස්ස සන්තිකෙ;
ගහෙත්වා නාමමෙකස්ස, පඤ්චන්තං සහධම්මිනං.

225. “ඉමං වීවරං තිස්සස්ස භික්ඛුතො, තිස්සාය භික්ඛුනියා, තිස්සස්ස
සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා, තිස්සාය සික්ඛමානාය විකප්පෙමී”ති
වත්තබ්බං.

තෙන භික්ඛුතා “තිස්සස්ස භික්ඛුතො, තිස්සාය භික්ඛුනියා, තිස්සස්ස
සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා, තිස්සාය සික්ඛමානාය සන්තකං
පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී”ති වත්තබ්බං.

226.

පරම්මුඛාවිකප්පනෙ-කස්සන්තිකෙවමීරයෙ;
“ඉමං වීවරං තුය්හං විකප්පනත්ථාය දමමී”ති.

227. තෙන වත්තබ්බො “කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා”ති.
ඉතරොත වෙවං වත්තබ්බං “තිස්සො භික්ඛු”ති වා “තිස්සා භික්ඛුනී”ති වා
“තිස්සො සාමණෙරො”ති වා “තිස්සා සාමණෙරී”ති වා “තිස්සා
සික්ඛමානා”ති වා.

පුත තෙන “අහං තිස්සස්ස තිස්සාය වා දමමි”ති විකප්පෙත්වා තෙනෙව “තිස්සස්ස භික්ඛුනො, තිස්සාය භික්ඛුනියා, තිස්සස්ස සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා, තිස්සාය සික්ඛමානාය සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති පච්චුද්ධරිතබ්බං.

228.

දුරසන්තිකත්තෙකත්තබ්භභාවං විජානිය;
“එතං ඉම”න්ති “එතානි, ඉමානි”තෙත්ථ යොජයෙ.

229.

දසාහං මාසමෙකං වා, පඤ්ච වා කථිනත්ථතෙ;
පාරිපුරත්ථමුනස්ස, පච්චාසා සති මාසකං;
නුජපාදයති නිස්සග්ගිං, නාධිට්ඨිතවිකප්පිතන්ති.

32. නිස්සයනිද්දෙසො

නිස්සයොති —

230.

බ්‍යත්තස්ස පඤ්චවස්සස්ස, නත්ථි නිස්සය කාරියං;
යාවජීවම්පි අබ්‍යත්තො, නිස්සිතොයෙව ජීවති.

231.

එකංසං වීවරං කත්වා, පග්ගණ්හිත්වාන අඤ්ජලිං;
උක්කුටිකං නිසිදිත්වා, වදෙ යාවතතීයකං;
“ආවරියො මෙ, හන්තෙ, භොහි,
ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමි”ති.

232.

පක්කන්තෙ පක්ඛසඬ්ඛන්තෙ, විබ්භන්තෙ වාපි නිස්සයො;
මරණාණන්තූපජ්ඣාය-සමොධානෙහි සම්මති.

233.

නිස්සාය න වසෙලජ්ජිං, අපුබ්බං යානමාගතො;
ආගමෙ චතුපඤ්චාහං, ඤාතුං භික්ඛුසභාගතං.

234.

අද්ධිකස්ස ගිලානස්ස, ගිලානුපට්ඨකස්ස ව;
යාවිතස්ස අරඤ්ඤෙ වා, සල්ලක්ඛන්තෙන ඵාසුකං;
සභාගෙ දායකෙසන්තෙ, වසිතුං තාව ලබ්භතීති.

33. කායබන්ධනනිද්දෙසා

කායබන්ධනන්ති -

235.

අකාශබන්ධනො ගාමිං, දුක්කටං පච්ඡෙය්‍යා චෙ;
බන්ධෙය්‍යා යත්ථ සරති, තත්ථෙවාසනියා ගතො.

236.

පට්ටිකා සුකරන්තන්ති, දුට්ඨං කායබන්ධනං;
දුස්සපට්ටො ච රජ්ජු ච, එකා තදනුලොමිකා.

237.

මව්පියන්ගේ සහ සමාජයේ ස්වභාවික අයිතිවාසිකම් මට්ටම වැඩි විය යුතුය; උභය දසා ව්‍යවස්ථාපිත, අන්තර්ගත දිගු ආයුක්තය.

238.

මාලාදිං කක්කටච්ඡාදිං, දස්සෙත්වා ගුණසුත්තක;
කොට්ටිතා කුඤ්ජරච්ඡාදිං, පට්ටිකා න ච කප්පති.

239.

සටකං මකරමුඛාදිං, න කජ්ජන්ති දසාමුඛෙ;
උභන්තෙ සටකා ලොඛා, විධෙ අක්කක්කච්චි විත්තකං.

240.

දෙඩ්ඩුහකඤ්ච මුරජං, මද්දවිණං කලාචුකං;
න කප්පන්ති දසාසු ද්වෙ, මජ්ඣිමායෙව කප්පරෙ.

241.

වෙළඳුන් තවසාණට යී කට්ඨලාබාඵලාමයා;
සඬ්ඛනානිමයා සුත්තනළලොභමයාපි ච;
විධා කප්පන්ති කප්පියා, ගණ්ඨියො වාපි තම්මයාති.

පටිමහාණුවාරං නිව්දිතං.

34. පටවිනිද්දෙයා

පළවි වැඩි -

242.

ජාතාජාතාති දුට්ඨා, සුද්ධමත්තිකපංසුකා;
ජාතාදඬුචා ච පථවී, බහුමත්තිකපංසුකා;

වාතුමාසාධිකොවට්ඨපංසුමත්තිකරාසි ව.

243.

සුද්ධසක්ඛරපාසාණමරුමිබකථලවාලුකා;
දඩ්ඨා ව භූමි යෙහුයාසක්ඛරාදිමහීපි ව;
දුතියා චුත්තරාසි ව, වාතුමාසොමවට්ඨකො.

244.

ද්වෙ භාගා තීසු භාගෙසු, මත්තිකා යස්ස භූමියා;
යෙහුයාමත්තිකා එසා, සෙසෙසුපි අයං නයො.

245.

පාවිත්ති ඛණනෙ ජානෙ, ජාතසඤ්ඤිස්ස දුක්කටං;
ද්වෙළ්භස්සාජාතසඤ්ඤිස්ස, නාපත්තාණාපනෙ තථා.

246.

පහාරෙ පහාරාපත්ති, ඛණමානස්ස අත්තනා;
එකායාණත්තියා එකා, නානාණත්තීසු වාවසො.

247.

“ඉමං ධානම්මං කන්දම්ඨ වාපිං ඛණෙත්ථ ව;
ජාලෙහග්ගි”ත්ති වා වත්තුං, නියමෙත්වා න වට්ඨති.

248.

“ථම්මසස්සිමස්සාවාටං වා, මත්තිකං ජාන මාහර;
කරොහි කප්පියඤ්ඤෙ”ති, වචනං වට්ඨතෙදිසං.

249.

අසම්බද්ධං පථවියා, සුක්ඛකද්දමආදිකං;
කොපෙතුං තනුකං ලබ්භමුස්සිඤ්ඤවනියකද්දමං.

250.

ගණ්ඩුප්පාදං උපවිකාමත්තිකං මුසිකුක්කිරං;
වාතුමාසාධිකොවට්ඨං, ලෙඩ්ඛාදිඤ්ඤ න කොපයෙ.

251.

පතිතෙ වාපිආදීනං, කුලෙ උදකසන්තිකෙ;
පාසාණෙ ව රජෙ ලග්ගෙ, පතිතෙ නවසොණ්ඨියා.

252.

වම්මිකෙ මත්තිකාකුට්ටෙ, අබ්භොකාසුට්ඨිනෙ තථා;
යෙභ්‍රයාකථලට්ඨානෙ, තිට්ඨතිට්ඨකකුට්ටකො.

253.

ථම්භාදිං ගණ්හිතුං භූමිං, සඤ්චාලෙන්වා විකොපයං;
ධාරාය හින්දිතුං භූමිං, කාතුං වා විසමං සමං.

254.

සමමුඤ්ජනීහි සංසිතුං, කණ්ටකාදිං පවෙසිතුං;
දස්සෙස්සාමිති හින්දන්තො, භූමිං වඬිකමිතුං පදං.

255.

සංසිතුං අඬිගපච්චඬිගං, කණ්ඩුරොගී තටාදිසු;
හත්ථං වා ධොවිතුං භූමිං, සංසිතුං න ච කප්පති.

256.

ථම්භාදිඋජ්ජකුද්ධාරො, පාසාණාදිපවට්ටනං;
සාබාදිකඬිසනං රුක්ඛලතාවිෂ්ඨනථාලනං.

257.

සෙකො පස්සාවආදීනං, සුද්ධචිත්තස්ස වට්ටති;
අල්ලහත්ථං යපෙත්වාන, රජග්ගාහො ච භූමියා.

258.

අග්ගිස්ස අනුපාදානෙ, කපාලෙ ඉට්ඨකාය වා;
පාතෙතුං ලබ්භතෙ අග්ගිං, භූමියං වාවසෙ සතීති.

35. පරික්ඛාරනිද්දෙසො

පරික්ඛාරොති —

259.

පඤ්චවණ්ණෙහි සුත්තෙහි, අන්තො ඛහි ව සිබ්බිතුං;
ගිරිකුට්ඨස්ථන්දාදිං, ඡත්තෙ පණ්ණෙ ව ඡින්දිතුං.

260.

සට්ඨං වාලරූපං වා, දණ්ඨෙව ලෙඛා න වට්ටති;
වට්ටති දණ්ඨබ්බන්දමිහි, අභිච්ඡත්තකසාදිසං.

261.

සිබ්බිතුං එකවණ්ණෙන, පඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං;

ථීරත්ථං වට්ටති ඡත්තෙ, දණ්ඩෙ ලෙඛාව ඛන්ධිතුං.

262.

අන්තෙ පට්ටමුඛෙ වාපි, වෙණි සඬ්ඛලිකාපි වා;
සුච්චිකාරමඤ්ඤං වා, වීචරෙ න ව කප්පති;
කප්පතිත්ථුච්චිකාරම්පි, පාලිකණ්ණිකආදිකං.

263.

ගණ්ඨිපාසකපට්ටාපි, චතුක්කොණාව අග්ගියං;
මුග්ගරො කක්කට්ඨජාදි-චිකාරං නෙත්ථ වට්ටති.

264.

කොණසුත්තා ව පිළකා, දුච්ඤ්ඤායාව කප්පරෙ;
ගන්ධං තෙලං ව ලාඛං වා, රජනෙ න ව පක්ඛිපෙ.

265.

රත්තං සඬ්ඛෙන මණිනා, සට්ටෙය්‍යඤ්ඤෙන වා න ව;
සංසෙය්‍ය දොණියං කත්වා, පහාරෙ න ව මුට්ඨිනා.

266.

කණ්ණකොණකසුත්තානි, රත්තෙ ඡන්දෙය්‍ය වීචරෙ;
ලෙඛා න වට්ටති ධම්ම-කරණෙ ඡත්තවට්ටියං.

267.

ලෙඛං යපෙත්වා මණිකා, පිළකා කුඤ්චිකාය ව;
පිප්ඵලෙ ව පරිච්ඡෙද-ලෙඛා දණ්ඩම්භි වට්ටති.

268.

මාලාද්‍යාරණියං පත්ත-මණ්ඩලෙ භිත්තිකම්ම ව;
හෙට්ඨා ලෙඛාද්වයං උද්ධං, අභිච්ඡත්තකසාදිසං.

269.

භිත්වා කත්තරයට්ඨම්භි, සුච්ඡණ්ඩාසකෙපි ව;
යං කිඤ්චි ගිරිකූටාදි-වණ්ණමට්ඨං න වට්ටති.

270.

බිම්බොහනෙ භිසිමඤ්ච-පියාදිසයනාසනෙ;
සම්මුඤ්ජනිම්භි සඬ්චාර-ඡඩ්ඛනෙ රඬ්ගහාජනෙ.

271.

පාතියභාජනෙ පාද-පියෙ කථලිකාය ව;
පත්තාධාරපිධානෙසු, තාලවණ්ටෙ ව ඛිජනෙ;
යං කිඤ්චි මාලාකම්මාදි-වණ්ණමට්ඨමවාරිතං.

272.

සෙනාසනෙ පන ද්වාරකවාටාදිප්පහෙදනෙ;
සොවණ්ණමයනුඤ්ඤාතං, වණ්ණමට්ඨමිහි කා කථා.

273.

විසාණනාළිලාබ්වාදිප්පහෙදෙ තෙලභාජනෙ;
පුම්ත්ථිරූපරහිතං, වණ්ණමට්ඨමවාරිතන්ති.

36. හෙසජ්ජනිද්දෙසො

හෙසජ්ජන්ති –

274.

ජනස්ස කාතුං හෙසජ්ජං, දාතුං වත්තුං න ලබ්භති;
හික්ඛාවරියවිඤ්ඤන්ති, සකෙහි සහධම්මිනං.

275.

පිතුනං තදුපට්ඨාකහික්ඛුනිස්සිතහණ්ඩුනං;
ලබ්භං හෙසජ්ජකරණං, වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ව.

276.

මහාචූළපිතාමාතාභාතාහගිනිආදිනං;
තෙසං සකෙනත්තනියෙ, දාතබ්බං තාවකාලිකං.

277.

කුලද්වසනවිඤ්ඤන්ති, හෙසජ්ජකරණාදි හි;
මාතාපිතුහි සම්බන්ධඤ්ඤාතකෙසු න රුහති.

278.

පිණ්ඩපාතො අනාමට්ඨො, මාතාදීනමවාරිතො;
ජන්තං දාමරිකචොරස්ස, දාතුමිස්සරියස්ස ව.

279.

තෙසං සුත්තොදකෙහෙව, පරිත්තං කයිරා නත්තනො;
හණ්ඨබ්බං හණාපෙන්නෙ, පරිත්තං සාසනොගධං.

280.

සීලං ධම්මං පරිත්තං වා, ආගන්ත්වා දෙනු භාසතු;
දාතුං චත්තුඤ්ච ලබ්භති, ගන්ත්වා කෙනචි පෙසිතොති.

37. උග්ගහනිද්දෙසො

උග්ගහොති –

281.

කම්මචේතියසඬ්ඝඤ්ඤ-පුග්ගලත්ථං ගණස්ස ච;
දසහෙදම්පි රතනං, උග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං.

282.

නිස්සග්ගි තෙසු අත්තත්ථං, ද්වීසු සෙසෙසු දුක්කටං;
අනාමසිත්වා චුත්තෙ තු, ගණං සඬ්ඝඤ්ච පුග්ගලං.

283.

“චේත්‍යස්ස නවකම්මස්ස, දම්මී”ති න පටික්ඛිපෙ;
චදෙ කප්පියකාරානං, “චදන්තෙවම්මෙ” ඉති.

284.

බෙත්තං චත්ථං තළාකං වා, දෙන්තෙ දාසපස්වාදිකං;
පටික්ඛිපිත්වා ගණ්හෙය්‍යා, කප්පියෙන කමෙන ච;
බෙත්තාදීනි විහාරස්ස, චුත්තෙ දම්මීති වට්ටති.

285.

නවමාතිකකෙදාර-තළාකකිරියානවෙ;
මත්තිකුද්ධරණං ඛන්ධො, ථීරකාරො ච ආළියා.

286.

තිරෙකභාගගහණං, කෙදාරෙ අනවෙ නවෙ;
අපරිච්ඡන්තභාගෙ ච, සස්සෙ “දෙට්ඨත්තකෙ” ඉති;
කභාපණුට්ඨාපනඤ්ච, සබ්බෙසම්පි අකප්පියං.

287.

අවත්වා කස චප්පිච්චාදෙන්තිකාය ච භූමියා;
පතිට්ඨාපෙති භූමිං වා, භාගො දෙය්‍යොති එත්තකො.

288.

භූමිභාගෙ කතං සස්සං, එත්තකෙ ගණ්හට්ඨත්තකං;
ගණ්හනත්ථං චදන්තෙවං, පමාණං දණ්ඩරජ්ජුහි.

289.

මීනනෙ රක්ඛණෙ යත්වා, බලෙ තංතීහරාපනෙ;
කොට්ඨාදිපටිසාමනෙ, තස්සෙවෙනමකප්පියං.

290.

පටිසාමෙයා පාවිත්ති, යං කිඤ්චි ගිහිසන්තකං;
භණ්ඩාගාරිකසීසෙන, සචෙපි පිතුසන්තකං.

291.

පිතුනං කප්පියං වත්ථුං, අවස්සං පටිසාමියං;
අත්තනො සන්තකං කත්වා, ලබ්භතෙ පටිසාමිතුං.

292.

දෙහිති පටිසාමෙත්වා, චුත්තෙ වාපි පටික්ඛිපෙ;
පාතෙත්වාන ගතෙ ලබ්භං, පලිබොධොති ගොපිතුං.

293.

කම්මං කරොන්තො ආරාමෙ, සකං වඩ්ඪකීආදයො;
පරික්ඛාරඤ්ච සයන-භණ්ඩං වා රාජවල්ලභා.

294.

දෙහිති පටිසාමෙත්වා, වදන්ති යදි ඡන්දනො;
න කරෙයා භයා යානං, ගුත්තං දස්සෙතු වට්ටති.

295.

බලක්කාරෙන පාතෙත්වා, ගතෙසු පටිසාමිතුං;
හික්ඛුං මනුස්සා සඬකන්ති, නට්ඨෙ වත්ථුම්හි තාදිසෙ.

296.

විහාරාවසථස්සන්තො, රතනං රත්තසම්මතං;
නික්ඛිපෙයා ගහෙත්වාන, මග්ගෙරඤ්ඤෙපි තාදිසෙ;
සාමිකානාගමං ඤත්වා, පතිරූපං කරියතීති.

38. කුලදුසන්නිද්දෙසා

දුසන්නි –

297.

පුප්ඵං වෙඵං ඵලං චුණ්ණං, දන්තකට්ඨඤ්ච මත්තිකං;
සඬගභණ්ඨං දදතො, කුලදුසන්නදුක්කටං.

298.

ථුල්ලච්චයං ගරුභණ්ඩං, ඉස්සරෙනෙත්ථ සඬ්ඝිකං;
දෙන්තස්ස දුක්කටාදීනි, ථෙය්‍යා සඬ්ඝඤ්ඤ සන්තකං.

299.

කුලසඬ්ගහා රොපෙතුං, රොපාපෙතුඤ්ච සබ්බථා;
ඵලපුප්ඵපගං රුක්ඛං, ජග්ගිතුඤ්ච න වට්ටති.

300.

නිමිත්තොභාසතො කප්පවොහාරපරියායතො;
අත්තතො පරිභොගත්ථං, රොපනාදීනි ලබ්භරෙ.

301.

වුත්තාව වෙජ්ජිකා ජඬ්ඝපෙසනෙ ගිහිකම්මසු;
යපෙත්වා පිතරො භණ්ඩුං, වෙය්‍යාවච්චකරං සකං.

302.

දුක්කටං පදවාරෙන, හරණෙ දුතසාසනං;
සාසනං අග්ගහෙත්වාපි, පයමං වදතො පුත.

303.

උප්පන්නපච්චයා ඵවං, පඤ්චන්තමිපි අකප්පියා;
අභුතාරොචනාරූප-සංවොහාරුග්ගහාදිසා.

304.

හරාපෙත්වා හරිත්වාපි, පිතුනං සෙසඤ්ඤාතිනං;
පත්තානං චත්ථුපුප්පත්ථං, දාතුං පුප්ඵානි ලබ්භති;
මණ්ඩනත්ථඤ්ච ලිඬ්ගාදි-පුප්පත්ථඤ්ච න ලබ්භති.

305.

තථා ඵලං ගිලානානං, සම්පත්තිස්සරියස්ස ව;
පරිබ්බයවිහිනානං, දාතුං සපරසන්තකං.

306.

භාපෙත්තෙ ඵලපුප්ඵමිහි, දෙය්‍යං පත්තස්ස කස්සචි;
සම්මතෙනාපලොකෙත්වා, දාතබ්බමිතරෙන තු.

307.

විහාරෙ වා පරිච්ඡිජ්ජ, කත්වාන කතිකං තතො;
දෙය්‍යං යථාපරිච්ඡෙදං, ගිලානස්සෙතරස්ස වා;

යාවමානස්ස කතිකං, චත්ථා රුක්ඛාව දස්සියා.

308.

සිරිසකසවාදීනං, වුණ්ණෙ සෙසෙ ච නිච්ඡයො;
යථාචුත්තනයො ඵව, පණ්ණම්පෙත්ථ පචෙසයෙති.

39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසො

වස්සුපනායිකා වෙවාති –

309.

පුරිමිකා පච්ඡිමිකා, දූචෙ වස්සුපනායිකා;
තත්ථාලයපරිග්ගානො, වච්ඡෙදො ච ඵදිසො.

310.

“ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං, තෙමාසං වස්සං උපෙමි;
ඉධ වස්සං උපෙමි”ති, චිත්තුප්පාදෙත්ථ ආලයො.

311.

නොපෙතුකාමො ආවාසං, තද්දුනික්කමෙය්‍ය වා;
භවෙය්‍ය දුක්කටාපත්ති, ජානං වානුපගච්ඡතො.

312.

දුතියං උපගච්ඡෙය්‍ය, ඡින්නවස්සොනුපාගතො;
න පක්කමෙය්‍ය තෙමාසං, අවසිත්ථාන වාරිකං.

313.

මාතාපිතුනමත්ථාය, පඤ්චන්තං සහධම්මීනං;
ගිලානතදුපට්ඨාක-භත්තමෙසිස්සමොසධං.

314.

පුච්ඡිස්සාමි උපට්ඨිස්සං, ගන්ත්ථානභිරතං අහං;
චූපකාසිස්සං කුක්කුච්චං, දිට්ඨිං ගරුකමාදිකං.

315.

කරිස්සං වාපි කාරෙස්සං, විනොදනං විචෙචනං;
චුට්ඨානං වාපි උස්සුක්කං, ගන්තුමිච්චෙචමාදිනා;
ලබ්භං සත්තාහකිච්චෙන, පහිතාපහිතෙපි වා.

316.

සඬ්ඝකම්මෙ වපෙ ධම්ම-ස්සවනත්ථං නිමන්තිතො;

ගරුහි පහිතො වාපි, ගරුනං වාපි පස්සිතුං.

317.

න භණ්ඩධොවනුද්දෙස-ඤාතූපට්ඨාකදස්සනෙ;
ලබ්භං න පාපුණෙය්‍යාජ්ජෙ-වාගමිස්සන්තුදුරගො.

318.

සෙසඤාතීහි පහිතෙ, හික්ඛුනිස්සිතකෙන ව;
උපාසකොපාසිකාහි, නිද්දිසිත්වාච පෙසිතෙ.

319.

වස්සච්ඡෙදෙ අනාපත්ති, අන්තරායෙ සතත්තනො;
සඬ්ඝසාමග්ගියා වා නො, ඡින්නවස්සො පචාරයෙ.

320.

අජ්ඣොකාසෙ ව රුක්ඛස්ස, සුසිරෙ විටපෙපි වා;
ඡවකුට්ඨත්තවාට්ඨ-සුපගන්තුං න වට්ටති.

321.

අසෙනාසනිකෙනාපි, උපගන්තුං න ලබ්භති;
පචාරෙතුඤ්ච ලබ්භති, නාවාසත්ථවජුපගොති.

40. අවෙහඬගියනිද්දෙසො

අවෙහඬගියන්ති —

322.

ආරාමාරාමවත්ථුනි, විහාරො තස්ස වත්ථු ව;
මඤ්චො පීඨං හිසි බ්බිබ්බො-හනාදිසයනාසනං.

323.

ලොහකුම්භී කටාහො ව,
ලොහභාණකචාරකො;
කුඨාරී වාසි ඵරසු,
කුද්දාලො ව නිබ්බාදනං.

324.

වල්ලි වෙළු තිණං පණ්ණං, මුඤ්ජපබ්බජමත්තිකා;
දාරුමත්තිකභණ්ඩානි, පඤ්චෙතෙ අවිභාජියා.

325.

ථුල්ලච්චයං භාජයතො, භාජිතාපි අභාජිතා;
ගරුහණ්ඩානි වුච්චන්ති, එතෙවිස්සජ්ජියානි ව.

326.

වල්ලිඛිඨබ්බාහුමත්තාපි, වෙළු අට්ඨඨිගුලායතො;
තිණාදි මුට්ඨිමත්තමිපි, පණ්ණං එකමිපි මත්තිකා.

327.

පාකතා පඤ්චවණ්ණො වා, සුධාකඨිගුට්ඨ ආදිකා;
තාලපක්කප්පමාණාපි, දින්නා වා තත්ථජාතකා.

328.

රක්ඛිතා සඬ්ඝිකා රජ්ජු-යොත්තාදිපි අභාජියා;
නිට්ඨිතො භාජියා කම්මො, සඬ්ඝිකො චෙතියස්ස වා.

329.

පත්තාදි භික්ඛුසාරුප්පං, තථා විප්පකතාකතං;
භාජියං ලොභහණ්ඩෙසු, වාරකං පාදගණ්භකං.

330.

වෙළුමිහි භාජියා තෙල-නාළි කත්තරදණ්ඩකො;
ජත්තදණ්ඩසලාකායො, තථොපාහනදණ්ඩකො.

331.

අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩො, කරණ්ඩො පාදගණ්භකො;
අරණඤ්ජනිසිඬිගාදි, භික්ඛුපකරණං තථා.

332.

තච්ඡිතානිට්ඨිතං දාරුහණ්ඩං දන්තඤ්ච භාජියං;
භික්ඛුපකරණෙ පාදසට්ඨකො මත්තිකාමයො.

333.

භාජියං කප්පියං වම්මං, එළවම්මමභාජියං;
ගරුනා ගරුහණ්ඩඤ්ච, ථාවරං ථාවරෙන ව.

334.

ථාවරං පරිවත්තෙය්‍ය, තථා කත්වා ච භුඤ්ජතු;
වල්ලාදිං ථාතිකම්මෙන, ගණ්භෙ සෙසමභාජියන්ති.

41. පකිණ්ණකනිද්දෙසො

පකිණ්ණකන්ති -

335.

සද්චාරබන්ධනෙ යානෙ, සොදුක්ඛලකපාසකෙ;
සයන්තෙන දිවා ද්වාරං, බන්ධෙය්‍ය පරිච්චිකං.

336.

සන්තෙ විඤ්ඤම්භි පුරිසෙ, ආභොගො වාපි කප්පති;
සචසෙ තං විනාකාරං, සයන්තො දුක්කටං ඵ්ඵසෙ.

337.

රතනානිත්ථිරූපානි, ධඤ්ඤම්භිත්ථිපසාධනං;
තුරියාවුධහණ්ඩානි, ආමසන්තස්ස දුක්කටං.

338.

සිත්ථතෙලොදතෙලෙහි, එණහත්ථඑණෙහි වා;
කොච්ඡෙනවාපි යො කෙසෙ, ඔසණ්ඨෙය්‍යස්ස දුක්කටං.

339.

නෙකපාවුරණා එකත්ථරණා වා තුවට්ටයුං;
තට්ඨකමඤ්ථෙ භුඤ්ඤෙය්‍යුං, එකස්මිං වාපි භාජනෙ.

340.

චතුරභිගුලතො උනමධිකට්ඨභිගුලං තථා;
දන්තකට්ඨං න බාදෙය්‍ය, ලසුණං න අකල්ලකො.

341.

භීනුක්කට්ඨෙහි උක්කට්ඨං, භීනං වා ජාතිආදිහි;
උජුං වාඤ්ඤාපදෙසෙන, වදෙ දුබ්භාසිතං දවා.

342.

දීසෙ නබෙ ච කෙසෙ ච, නාසලොමෙ න ධාරයෙ;
න ලබ්භං වීසතිමට්ඨං, සම්බාධෙ ලොමහාරණං.

343.

යථාවුඨිඨං න බාධෙය්‍ය, සඬුද්දිට්ඨංච සඬිසිකං;
අධොතඅල්ලපාදෙහි, නක්කමෙ සයනාසනං;
සුධොතපාදකං වාපි, තට්ඨ සඋපාහනො.

344.

සඬ්ඝාටියා න පල්ලන්තෙ, හිත්තාදිං න අපස්සයෙ;
පරිකම්මකතං සන්තෙ, උදකෙ නො න ආවමෙ.

345.

අකප්පියසමාදානෙ, දවා සිලාපවිජ්ඣානෙ;
දෙසනාය සභාගාය, ආවිකම්මෙ ව දුක්කටං.

346.

පටිස්සවවිසංවාදෙ, සුද්ධචිත්තස්ස දුක්කටං;
පටිස්සවක්ඛණෙ ඵල, පාවිත්ති ඉතරස්ස තු.

347.

න රුක්ඛමභිරුහෙය්‍ය, සති කිච්චෙව පොරිසං;
ආපදාසු යථාකාමං, කප්පතී අභිරුහිතුං.

348.

චිනාද්ධානං වජන්තස්ස, දුක්කටං පරිසාවනං;
යාවමානස්ස අද්ධානෙ, අදදන්තස්ස දුක්කටං.

349.

ථුල්ලච්චයං ථුසෙ අඬ්ගජාතච්ඡෙදෙන දුක්කටං;
ආබාධප්පච්චයාඤ්ඤත්‍ර, සෙසඬ්ගෙ අත්තසාතනෙ.

350.

චිත්තපොත්ථකරුපානි, න කරෙ න ව කාරයෙ;
න වුට්ඨාපෙය්‍ය භුඤ්ජන්තං, ආරාමාරඤ්ඤගෙහසු.

351.

යානානි පුමයුත්තානි, සිව්ඛං හත්ථවට්ඨකං;
පාටඬ්කිඤ්ච ගිලානස්ස, කප්පතී අභිරුහිතුං.

352.

බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඬ්ඝඤ්ච, ආරබ්භ කරණෙ දවං;
දුක්කටං පරිසං වාපි, අඤ්ඤස්ස උපලාළනෙ.

353.

කායං උරුං නිමිත්තං වා, හික්ඛුනීනං න දස්සයෙ;
විවරිත්වා න සිඤ්ඤෙය්‍ය, තා කද්දමුදකාදිනා.

354.

න ගණ්හතො ව ඔවාදං, න පච්චාහරතොපි ව;
බාලං ගිලානං ගමියං, වජ්ජයිත්වාන දුක්කටං.

355.

ලොකායතං න වාචෙය්‍ය, පලිතං න ව ගාහයෙ;
පෙළායපි න භුඤ්ජෙය්‍ය, න කීළෙ කිඤ්චි කීළිතං.

356.

පාරුපෙ න නිවාසෙය්‍ය, ගිහිපාරුතනිවාසනං;
සංවෙල්ලියං නිවාසෙය්‍ය, දායං නාලිම්පයෙය්‍ය වා.

357.

වඩ්ඪිං පයොජයෙ යාවෙ, නොඤ්ඤාතකප්පවාරිතෙ;
අත්තනො පරිභොගත්ථං, දින්නමඤ්ඤස්ස නො දදෙ;
අග්ගං ගහෙත්වා භුත්වා වා, කතිපාහං පුනො දදෙ.

358.

උද්දිස්ස යාවනෙ රක්ඛං, ඤත්වාඤත්වා ව දණ්ඩිනං;
ගීවාස්ස දණ්ඩිතෙ දණ්ඩො, සයං දණ්ඩාපනෙ පන;
දණ්ඩස්ස අග්ගසහෙදෙන, ඤෙය්‍යා පාරාජිකාදිකා.

359.

හරත්තෙසු පරික්ඛාරං, “වොරො වොරො”ති භාසිතෙ;
අනත්ථායෙසං ගණ්හන්තෙ, දණ්ඩං ගීවාස්ස තත්තකං.

360.

විසාසුච්චාරසඬ්ඛාර-මුත්තං ඡඩ්ඨෙය්‍ය දුක්කටං;
බහි පාකාරකුට්ටානං, වළඤ්ජෙ නාවලොකිය;
හරිතෙ වාපි වීහාදි-නාලිකෙරාදිරොපිමෙ.

361.

යොජාපෙතුං පයොජෙතුං, පයුත්තානි ව පස්සිතුං;
න ලබ්භං ධම්මයුත්තමපි, නච්චං ගීතඤ්ච වාදිතං;
“උපහාරං කරොමා”ති, වුත්තෙ වා සම්පට්ඨිතං.

362.

රාජාගාරං පොක්ඛරණිං, උය්‍යානං චිත්තගාරකං;
කීළත්ථං ගච්ඡතො දට්ඨුං, ආරාමං දුක්කටං කතං.

363.

නවෙ න පටිබාහෙය්‍යා-සනෙත්තංගෙ න චීවරං;
නිදහෙය්‍ය බමාපෙය්‍ය, ගරුනා ව පණාමිතො.

364.

අක්කොසනෙ පරම්මුබ්බා, ආපත්තීහි ව සත්තහි;
හික්ඛුං උපාසකං වාපි, අඤ්ඤානෙව ව දුක්කටං.

365.

න ලබ්භං විනිපානෙතුං, සද්ධාදෙය්‍යඤ්ච චීවරං;
ලබ්භං පිතුනං සෙසානං, ඤාතීනම්පි න ලබ්භති.

366.

වස්සංවුත්ථොඤ්ඤාතොඤ්ඤානු, භාගං ගණ්භෙය්‍ය දුක්කටං;
පටිදෙය්‍ය නට්ඨෙ ජිණ්ණෙ, ගීවා නො දෙය්‍ය වොදිතො;
ධුරනික්ඛෙපතො තෙසං, භොති භණ්ඩග්ගසකාරියො.

367.

න සන්තරුත්තරො ගාමං, කල්ලො වා සඋපාහනො;
පටිසෙය්‍ය න ධාරෙය්‍ය, වාමරීමකසබ්භිනි.

368.

අගිලානො න ජිත්දෙය්‍ය, කෙසෙ කත්තරියා බහි;
ආරාමතො න ධාරෙය්‍ය, ඡත්තං ලබ්භති ගුත්තියා.

369.

ගාහෙය්‍ය නුභතොකාජං, එකන්තරිකකාජකං;
සීසක්ඛන්ධකට්ඨාරා, හත්ථොලම්බො ව ලබ්භති.

370.

ආපත්තියා අනොකාස-කතං වොදෙය්‍ය දුක්කටං;
සුද්ධස්ස ව අවත්ථුස්මිං, තථා ඔකාසකාරණෙ.

371.

අට්ඨචගුලාධිකං මඤ්චපටිපාදං න ධාරයෙ;
පකතචගුලෙන සත්තානං, මඤ්චං වා උච්චපාදකං.

372.

මුග්ඛබ්බාදිං ගණ්භෙය්‍ය, දුක්කටං තිත්ථියබ්බතං;
බුරහණ්ඩං පරිහරෙ, තථා න්භාපිතපුබ්බකො.

373.

යං කිඤ්චි යාවිතුං හත්ථකම්මං තදනුසාරතො;
ලද්ධං ගහෙතුං නික්කම්මමයාවිත්වාපි කප්පති;
කාරෙතුමාහරාපෙතුං, යං කිඤ්චිපරසන්තකං.

374.

ගිහීනං ගොපකෙ දෙනන්තෙ, ගහෙතුං දෙනි යත්තකං;
ලබ්භං යථාපරිච්ඡෙදං, සඬ්ඝවෙනියසන්තකෙ.

375.

ද්විභාපජ්ජෙය්‍ය ආපත්තිං, කායවාචාහි වා ඡහි;
අලජ්ජිඤ්ඤාණකුක්කුච්චපකතත්තා සතිජ්ලවා;
අකප්පියෙ වා කප්පියෙ, කප්පාකප්පියසඤ්ඤිතා.

376.

අලජ්ජිඤ්ඤාණතාපත්තිං, කායවාචාහි ඡාදයෙ;
ලිඬිගෙ සඬ්ඝෙ ගණකස්මිං, චතුධාපත්තිචුට්ඨිති.

377.

පරිකථොභාසවිඤ්ඤත්ති, න ලබ්භා පච්චයද්වයෙ;
විඤ්ඤත්තියෙව තතියෙ, සෙසෙ සබ්බමිපි ලබ්භති.

378.

න රුහතච්චයෙ දානං, පඤ්චන්තං සහධම්මිනං;
සඬ්ඝස්සෙව ච තං භොති, ගිහීනං පන රුහති.

379.

හික්ඛු වා සාමණෙරො වා, කාලං කයිරාථුපස්සයෙ;
හික්ඛුසඬ්ඝොව දායජ්ජො, තත්ථ සෙසෙප්පයංනයො.

380.

පුරිමස්සෙවිමං දිත්තං, දෙහි නෙත්වාසුකස්සති;
පච්ඡිමස්සෙව දම්මිති, දිත්තං ඤත්වා ඉමං විධිං;
ගණ්ඨෙ විස්සාසගාහං වාධිට්ඨෙය මතකච්චරං.

381.

ලොභහණ්ඨෙව පහරණිං, දාරුහණ්ඨෙව ච දාරුජං;
පත්තං පාදුකපල්ලඬිකං, ආසන්දිං මත්තිකාමයෙ;
යපෙත්වා කප්පති සබ්බං, කතකං කුම්භකාරිකත්ති.

42. දෙසනානිද්දෙසො

දෙසනානි –

382.

වාගො යො භික්ඛුභාවස්ස, සා පාරාජිකදෙසනා;
යථාචුත්තෙන වුට්ඨානං, ගරුකාපත්තිදෙසනා.

383.

උක්කුට්ඨං නිසීදිත්වා, පග්ගණ්හිත්වාන අඤ්ජලිං;
ථුල්ලච්චයාදිං දෙසෙය්‍ය, එවමෙකස්ස සන්තිකෙ.

384. “අහං, භන්තෙ, එකං ථුල්ලච්චයාපත්තිං ආපජ්ජිං, තං තුම්භමූලෙ පට්ටෙසෙමි”ති වත්වා තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තං ආපත්ති”න්ති වුත්තෙ “ආම, භන්තෙ, පස්සාමි”ති වත්වා පුන තෙන “ආයතිං, ආවුසො, සංවරෙය්‍යාසි”ති වුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු, භන්තෙ, සංවරිස්සාමි”ති වත්තබ්බං. “අහං, භන්තෙ, ද්වෙ ථුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං, අහං භන්තෙ සම්බහුලා ථුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං, තා තුම්භමූලෙ පට්ටෙසෙමි”ති වත්තබ්බං.

නිස්සග්ගියෙසු පන “ඉදං මෙ, භන්තෙ, විවරං දසාභාතික්කන්තං නිස්සග්ගියං, ඉමාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමි”ති. “ඉමානි මෙ, භන්තෙ, විවරානි...පෙ.... එතං මෙ, භන්තෙ, විවරං...පෙ.... එතානි මෙ, භන්තෙ, විවරානි දසාභාතික්කන්තානි නිස්සග්ගියානි, එතානාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමි”ති.

385.

නිස්සජ්ජිත්වාන දෙසෙය්‍ය, ආපත්තිං තෙන භික්ඛුනා;
පට්ගග්ගෙත්වා ආපත්තිං, දෙය්‍යං නිස්සට්ඨවිවරං.

“ඉමං, ඉමානි, එතං, එතානි විවරානි ආයස්මතො දමමි”ති.

386. (ක) ඉදං මෙ, භන්තෙ, විවරං රත්තිවිජ්ජවුත්ථං අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගියං.

(ඛ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, අකාලවිවරං මාසාතික්කන්තං නිස්සග්ගියං.

(ග) ඉදං මෙ, භන්තෙ, පුරාණවිවරං අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ධොවාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඝ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, විවරං අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා භත්ථතො පට්ගග්ගිතං අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා නිස්සග්ගියං.

(ඩ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, වීචරං අඤ්ඤාතකං ගහපතිකං අඤ්ඤත්‍ර සමයා විඤ්ඤාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ච) ඉදං මෙ, භන්තෙ, වීචරං අඤ්ඤාතකං ගහපතිකං තතුත්තරි විඤ්ඤාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඡ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, වීචරං පුබ්බෙ අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකං ගහපතිකං උපසඬ්ඨිකමිත්වා විකප්පං ආපන්නං නිස්සග්ගියං.

(ජ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, වීචරං පුබ්බෙ අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකෙ ගහපතිකෙ උපසඬ්ඨිකමිත්වා විකප්පං ආපන්නං නිස්සග්ගියං.

(ඤ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, වීචරං අතිරෙකතික්ඛත්තුං වොදනාය අතිරෙකජක්ඛත්තුං යානෙන අභිනිප්පාදිතං නිස්සග්ගියං.

(ඤ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, කොසියමිස්සකං සන්ථතං කාරාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ට) ඉදං මෙ, භන්තෙ, සුද්ධකාළකානං ඵලකලොමානං සන්ථතං කාරාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඨ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, සන්ථතං අනාදියිත්වා තුලං ඔදාතානං තුලං ගොවරියානං කාරාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඩ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, සන්ථතං උනකජබ්බස්සානි කාරාපිතං අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගියං.

(ඪ) ඉදං මෙ, භන්තෙ, නිසීදනසන්ථතං අනාදියිත්වා පුරාණසන්ථතස්ස සාමන්තා සුගතවිදත්ථිං කාරාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ණ) ඉමානි මෙ, භන්තෙ, ඵලකලොමානි තියොජනපරමං අතික්කාමිතානි නිස්සග්ගියානි.

(ත) ඉමානි මෙ, භන්තෙ, ඵලකලොමානි අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ධොවාපිතානි නිස්සග්ගියානි.

(ථ) අහං, භන්තෙ, රුපියං පටිග්ගහෙසිං, ඉදං මෙ, භන්තෙ, නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඬ්ඨිස්ස නිස්සජ්ජාමි.

(ද) අහං, භන්තෙ, නානප්පකාරකං රුපියසංවොහාරං සමාපජ්ජිං, ඉදං මෙ, භන්තෙ, නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඬ්ඨිස්ස නිස්සජ්ජාමිති.

387.

නිස්සජ්ජිත්වාන ආපත්තිං, දෙසෙය්‍යාථ ගිහිං වදෙ;
“ජානාහිම”න්ති ඉමිනා, සො වදෙය්‍යාහරාමි කිං.

388.

අවත්වාමන්ති තෙලාදිං, වදෙ හික්ඛුන කප්පියං;
යං ආහරති සො තෙන, පරිවත්තෙත්වාන කප්පියං.

389.

ලබ්භං යපෙත්වා ද්වෙපෙන, සෙසෙහි පරිභුඤ්ජිතුං;
තතො අඤ්ඤෙන ලද්ධොපි, භාගො තෙසං න කප්පති.

390.

රුක්ඛච්ඡායාප්‍යන්තමසො, තන්තිබ්බත්තා න කප්පති;
නිස්සට්ඨං පටිලද්ධම්පි, ආදිතො සන්ථතත්තයං.

391.

නො වෙ ලහෙථ එවං සො, ඉමං ඡඩ්ඛෙහි සංසියො;
එවම්පි හික්ඛු ඡඩ්ඛෙය්‍ය, නො වෙ ලහෙථ සම්මතො.

392.

එතානි දුතියො පත්තො, සඬ්ඝෙ සෙසානි ලබ්භරෙ;
සඬ්ඝකස්මිං ගණෙ වත්තුං, ලබ්භං භාසන්තරෙනපි.

393. (ක) අහං, හන්තෙ, නානප්පකාරකං කයවික්කයං සමාපජ්ජිං, ඉදං මෙ, හන්තෙ, නිස්සග්ගියං.

(ඛ) අයං මෙ, හන්තෙ, පත්තො දසාභාතික්කන්තො නිස්සග්ගියො.

(ග) අයං මෙ, හන්තෙ, පත්තො උනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන චෙතාපිතො නිස්සග්ගියො, ඉමාහං සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමිති.

394.

නිස්සජ්ජිත්වාන දෙසෙය්‍ය, ආපත්තිං පත්තගාහකං;
සම්මන්තිත්වාන සඬ්ඝස්ස, පත්තන්තං තස්ස දාපයෙ.

395. (ක) ඉදං මෙ, හන්තෙ, හෙසජ්ජං සත්තාභාතික්කන්තං නිස්සග්ගියං.

(බ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, වස්සිකසාට්ඨිකච්චරං අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ ගිම්භානෙ පරිසිට්ඨං, අතිරෙකඨ්ඨමාසෙ සෙසෙ ගිම්භානෙ කත්වා පරිදහිනං නිස්සග්ගියං.

(ග) ඉදං මෙ, හන්තෙ, චීවරං භික්ඛුස්ස සාමං දත්වා අවිජින්නං නිස්සග්ගියං.

(ඝ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, චීවරං සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා තත්තවායෙහි වායාපිතං නිස්සග්ගියං.

(ඞ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, චීවරං පුබ්බෙ අප්පචාරිතො අඤ්ඤාතකස්ස ගහපතිකස්ස තත්තවායෙ උපසඬ්ඨිකමිත්වා විකප්පං ආපන්නං නිස්සග්ගියං.

(ච) ඉදං මෙ, හන්තෙ, අවිචෙකච්චරං චීවරකාලසමයං අතික්කාමිතං නිස්සග්ගියං.

(ඡ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, චීවරං අතිරෙකජාරත්තං විජ්ජවුත්ථං අඤ්ඤත්ථ භික්ඛුසම්මුතියා නිස්සග්ගියං.

(ජ) ඉදං මෙ, හන්තෙ, ඡානං සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණතං අත්තනො පරිණාමිතං නිස්සග්ගියං, ඉමාහං ආයස්මතො නිස්සජ්ජාමිති.

396. සෙසං සබ්බං යථායොගං, ආදිම්භි විය යොජයෙ.

397. (ක) අහං, හන්තෙ, එකං පාචිත්තියාපත්තිං ආපජ්ජිං. ද්වෙ සම්බහුලා පාචිත්තියාපත්තියො ආපජ්ජිං.

(ඛ) ගාරය්හං, හන්තෙ, ධම්මං ආපජ්ජිං අසප්පායං පාට්ඨෙසනීයං, තං පට්ඨෙසෙමිති. තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තං ධම්ම”න්ති වත්තබ්බං.

(ග) අහං, හන්තෙ, එකං දුක්ඛටාපත්තිං ආපජ්ජිං. ද්වෙ සම්බහුලා දුක්ඛටාපත්තියො ආපජ්ජිං.

(ඝ) අහං, හන්තෙ, එකං දුබ්භාසිතාපත්තිං ආපජ්ජිං. ද්වෙ සම්බහුලා දුබ්භාසිතාපත්තියො ආපජ්ජිං. තා තුම්භමූලෙ පට්ඨෙසෙමිති.

(ඞ) “අහං, හන්තෙ, ද්වෙ නානාවත්ථුකා පුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං. සම්බහුලා නානාවත්ථුකා පුල්ලච්චයාපත්තියො ආපජ්ජිං, තා තුම්භමූලෙ පට්ඨෙසෙමි”ති වත්වා තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තා ආපත්තියො”ති වුත්තෙ “ආම, හන්තෙ, පස්සාමි”ති වත්වා පුන තෙන “ආයතිං, ආවුසො, සංවරෙය්‍යාසි”ති වුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු, හන්තෙ, සංවරිස්සාමි”ති වත්තබ්බං.

398.

අදෙසනාගාමිනියං, අනාපත්තිඤ්ච දෙසිතං;
නානා සංවාසනිස්සිමට්ඨිතානං චතුපඤ්චහි;
මනසා පකතත්තානං, නානෙකාති න දෙසයෙති.

43. ඡන්දදානනිද්දෙසො

ඡන්දදානාදීති –

399.

හෙරිං සංඤ්චිං පතාලෙත්වා, කම්මජ්ජත්තෙ සමාගතෙ;
සඬ්ඝෙ හරෙය්‍ය ඡන්දං වා, පාරිසුද්ධිං පවාරණං.

400.

එකං භික්ඛුං උපග්ගම්ම, නිසිදිත්වා උක්කුටිකං;
අඤ්ජලිං පග්ගණ්හිත්වාන, දදෙ ඡන්දං විචක්ඛණො.

401. (ක) “ඡන්දං දම්මි, ඡන්දං මෙ හර, ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති
චත්තබ්බං.

(ඛ) පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන “පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං
මෙ ආරොචෙහි”ති චත්තබ්බං.

402.

පාරිසුද්ධිජ්ජදානෙන, සම්පාදෙති උපොසථං;
සඬ්ඝස්ස අත්තනො වාපි, සෙසකම්මං විබාධති.

403.

ඡන්දදානෙන සඬ්ඝස්ස, ද්වයං සාධෙති නත්තනො;
තස්මා ඡන්දං දදන්තෙන, දාතබ්බා පාරිසුද්ධිපි.

404.

හරෙය්‍යකො බහුනම්පි, පරම්පරා න භාරයෙ;
පරම්පරාහටා ඡන්ද-පාරිසුද්ධි න ගච්ඡති.

405. සබ්බුපවාරං කත්වාන, එවං දෙය්‍යා පවාරණො. “පවාරණං දම්මි,
පවාරණං මෙ හර, පවාරණං මෙ ආරොචෙහි, මමත්ථාය පවාරෙහි”ති.

406. ආරොචෙත්වාථ සො සඬ්ඝං, පවාරෙය්‍යවමාගතො.
“ඉත්ථන්තාමො, හත්තෙ, සඬ්ඝං පවාරෙති දිට්ඨෙත වා සුත්තෙත වා

පරිසඨිකාය වා, වදන්තං සඨිසො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සති”ති.

407.

ගහෙන්වා පාරිසුද්ධිං වා, ඡන්දං වාපි පචාරණං;
භාරකො සඨිසමජ්ජන්වා, විබ්භමෙය්‍ය මරෙය්‍ය වා.

408.

සාමණෙරාදිභාවං වා,
පටිජානෙය්‍ය නාහටා;
පත්වා සඨිසං තථා හෙය්‍ය,
ආහටා හොති භාරකො.

409.

සඨිසජ්ජන්තො පමත්තො වා, සුත්තො නාරොචයෙය්‍ය වා;
අනාපත්තිව සඤ්චිච්ච, නාරොචෙන්තස්ස දුක්කටන්ති.

44. උපොසථනිද්දෙසො

උපොසථොති –

410.

දුට්ඨෙ උපොසථා වාතු-ද්දෙසො පන්තරසො ඉති;
සුත්තුද්දෙසමධිට්ඨාන-පාරිසුද්ධිවසා තයො.

411.

සුත්තුද්දෙසොව සඨිසස්ස, අධිට්ඨානඋපොසථො;
පුග්ගලස්සෙව සෙසානං, පාරිසුද්ධිඋපොසථො.

412.

පුබ්බකිච්චෙ ව කරණෙ, පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ;
සුත්තං උද්දිසති සඨිසො, පඤ්චධා සො විභාවිතො.

413.

විනාන්තරායං සඨිබ්බෙපෙ-නුද්දෙසො විනිවාරිතො;
“මෙරොච ඉස්සරො ද්විසු, උද්දෙසෙස්චෙත්ථ තීසු වා;
විසදෙසු”ති වුත්තත්තා, අවත්තන්තෙපි වට්ඨති.

414.

ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා, උද්දිසන්තෙ ව මොකිකා;
උද්දිට්ඨං යං සුඋද්දිට්ඨං, සොතබ්බමච්චසෙසකං.

415.

උද්දිට්ඨමත්තෙ සකලා-යෙකච්චායුට්ඨිතාය වා;
පාරිසුද්ධිං කරෙය්‍යසං, සන්තිකෙ බහුකාථ වෙ;
කත්වා සබ්බචිකප්පෙසු, පුබ්බකිච්චං පුනුද්දිසෙ.

416.

පන්තරසොවාසිකානං, ඉතරානං සචෙතරො;
සමානෙතරෙතුවත්තන්තු, පුරිමානං සචෙධිකා;
පුරිමා අනුවත්තන්තු, තෙසං සෙසෙප්පායං නයො.

417.

පාටිපදොවාසිකානං, ඉතරානං උපොසථො;
සමථොකානං සාමග්ගිං, මූලට්ඨා දෙන්තු කාමතො.

418.

බහි ගන්ත්වාන කාතබ්බො, නො වෙ දෙන්ති උපොසථො;
දෙය්‍යානිච්ඡාය සාමග්ගි, බහුසු බහි වා වජෙ.

419.

පාටිපදෙගන්තුකානං, එවමෙව අයං නයො;
සාවෙය්‍ය සුත්තං සඤ්චිච්ච, අස්සාවෙන්තස්ස දුක්කටං.

420.

සම්මජ්ජිතුං පදීපෙතුං, පඤ්ඤාපෙතුං දකාසනං;
න කරෙය්‍ය තථා කල්ලො, මහාථෙරෙන පෙසිතො.

421. සම්මජ්ජිත්වා පදීපෙත්වා, පට්ඨපෙත්වා දකාසනං. ගණඤ්ඤානිං
ඨපෙත්වෙවං, කත්තබ්බො තීහුපොසථො. “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මත්තා,
අජීජ්ජපොසථො පන්තරසො, යදායස්මත්තානං පත්තකල්ලං, මයං
අඤ්ඤාමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාමා”ති.

422. එකංසං චීවරං කත්වා, නිසිදිත්වා උක්කුටිකං,. ථෙරෙන අඤ්ජලිං
තෙවං, පග්ගස්ස සමුදිරියා. “පරිසුද්ධො අහං ආවුසො, පරිසුද්ධොති මං
ධාරෙථා”ති, වදෙ යාවතතීයකං.

423. සමත්තපුබ්බාරම්භෙන, තෙ නචෙනෙවමීරියා. “පරිසුද්ධො අහං
හන්තෙ, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙථා”ති, වදෙ යාවතතීයකං.

424. ද්විසු ථෙරෙන කත්තබ්බං, කත්තෙවමීරියො නචො. “පරිසුද්ධො අහං
ආවුසො, පරිසුද්ධොති මං ධාරෙහි”ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බො.

425.

නවෙන ථෙරො තික්ඛත්තුං, එවමස්ස උදිරියො;
“පරිසුද්ධො අහං හන්තෙ, පරිසුද්ධොති මං ධාරොථා”ති.

426. පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා, අධිට්ඨෙය්‍යෙවමෙකකො. “අජ්ජ මෙ උපොසථො පන්තරසොති වා වාතුද්දසොති වා අධිට්ඨාමී”ති වත්තබ්බං, නො වෙධිට්ඨෙය්‍ය දුක්කටං.

427.

යත්ථ වසන්ති වත්තාරො, තයො වා යදි වා දුචෙ;
පාරිසුද්ධිං හරිත්වාන, එකෙකස්සිතරිතරෙ;
තං තං උපොසථං කයිරුං, සියා ආපත්ති දුක්කටං.

428.

වග්ගෙ සමග්ගෙ වග්ගොති, සඤ්ඤිතො විමනිස්ස වා;
දුක්කටං කරොතො භෙදා-ධිජ්ජායෙන පුල්ලච්චයං;
වග්ගෙ සමග්ගෙනාපත්ති, සමග්ගො ඉති සඤ්ඤිතො.

429.

උක්ඛිත්තස්ස ගහට්ඨස්ස, සෙසානං සහධම්මිනං;
පාරාජිකස්සාහබ්බස්ස, සික්කානික්ඛිත්තකස්ස ව.

430.

නිසින්නපරිසායඤ්ච, සභාගාපත්තිකො තථා;
ජන්දෙන පරිචුත්ථෙන, පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙ.

431.

අදෙසයිත්වානාපන්නං, නාවිකත්වාන වෙමනිං;
නුපොසථෙපි වා කාතුං, පොසථො න ච කප්පති.

432.

අට්ඨිතොපොසථාවාසා, න වජෙ තද්දු විනා;
අන්තරායං ව සඬ්ඝං වා-ධිට්ඨාතුං සීමමෙව වාති.

45. පචාරණානිද්දෙසො

පචාරණානි —

433.

ද්වින්නං තිණ්ණං චතුන්නඤ්ච, අඤ්ඤමඤ්ඤප්පචාරණා;

එකස්ස ච අධිට්ඨානං, සෙසා සඨසප්පචාරණා.

434.

පුබ්බකිච්චෙ ච කරණෙ, පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ;
යථෙත්වා ඤාත්තිං සඨසෙන, කත්තබ්බෙවං පචාරණා.

“සුඤ්ඤානං මෙ භන්තෙ සඨසො, අජ්ජ පචාරණා පන්නරසී, යදි සඨසස්ස පත්තකල්ලං, සඨසො පචාරෙය්‍යා”ති.

435.

එකංසං චීවරං කත්වා, නිසීදිත්වා උක්කුටිකං;
ථෙරෙන අඤ්ජලිං සඨසො, පග්ගස්ස සමුදිරියො.

436. “සඨසං, ආවුසො, පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි, ආවුසො, සඨසං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

437.

පචාරෙත්තෙසු ථෙරෙසු, නිසජ්ජක්කුටිකං නථො;
පචාරෙති සයං යාව, උක්කුටිකොච අච්ඡතු.

438. පුබ්බාරම්භං සමාපෙත්වා, නථො සඨසමුදිරියො.

439. “සඨසං, භන්තෙ, පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි, භන්තෙ, සඨසං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඨිකාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

440.

දානෙන ධම්මසාකච්ඡා, කලහෙහි ච රත්තියා;
තෙවාචිකාය ඔකාසෙ-සති බෙහිතභාවතො;
අන්තරායෙ දසවිධෙ, ඤාත්තිං චත්වානුරූපතො.

441. “සුඤ්ඤානං මෙ භන්තෙ සඨසො, මනුස්සෙහි දානං දෙත්තෙහි, ද්විති භික්ඛුහි ධම්මං සාකච්ඡන්තෙහි, කලහං කරොන්තෙහි යෙභුය්‍යෙන රත්ති බෙහිතා. සථෙ සඨසො තෙවාචිකං පචාරෙස්සති, අප්පචාරිතොච සඨසො භවිස්සති, අථායං රත්ති විභාගිස්සති. අයං රාජන්තරායො, අයං

චොරන්තරායො, අයං අග්ගන්තරායො, අයං උදකන්තරායො, අයං මනුස්සන්තරායො, අයං අමනුස්සන්තරායො, අයං වාළන්තරායො, අයං සරිසපන්තරායො, අයං ජීවිතන්තරායො, අයං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො. සචෙ සඬ්ඝො තෙවාචිකං පචාරෙස්සති, අප්පචාරිතොව සඬ්ඝො භවිස්සති, අථායං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො භවිස්සති. යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො ද්වෙවාචිකං, එකවාචිකං, සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා”ති.

442.

පචාරෙය්‍යානුරූපෙන, යථායපිතඤ්ඤානිසා;
ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා, ආදිකා චෙත්ථ ආභරෙ.

443. එවං තිවතුචග්ගො ව, ඤාත්තිං චත්වා පචාරයෙ. “සුඤ්ඤා මෙ ආයස්මන්තා, අප්ප පචාරණා පන්තරසී, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙය්‍යාමා”ති.

444.

එකංසං චීවරං කත්වා, නිසීදිත්වා උක්කුටිකං;
ථෙරෙන අඤ්ජලිං තෙවං, පග්ගස්භ සමුදිරියා.

445. “අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

නචෙනාපි “අහං, භන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, භන්තෙ, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

446. ද්විසු ථෙරෙන කත්තඛ්ඛං, නචො කත්චෙවචරියො.

447. “අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියම්පි...පෙ.... තතියම්පි අහං, ආචුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඝාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

නවෙනාපි “අහං, භන්තෙ, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඛාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි. දුතියමිපි...පෙ.... තතියමිපි අහං, භන්තෙ, ආයස්මන්තං පචාරෙමි දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඛාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමි”ති.

448. පුබ්බකිච්චං සමාපෙත්වා, අධිට්ඨෙය්‍යෙවමෙකකො. “අජ්ජ මෙ පචාරණා වාතුද්දසීති වා පන්තරසීති වා අධිට්ඨාමි”ති වත්තබ්බං.

449.

යස්මිං වසන්ති වා පඤ්ච, වත්තාරො වා තයො දුචෙ;
පචාරණං හරිත්වාන, එකෙකස්සිතරිතරෙ.

450.

තං තං පචාරණං කයිරුං,
සියා ආපත්ති දුක්කටං;
සෙසා උපොසථෙ චුත්තා,
ගාථායො චෙත්ථ ආහරෙ.

451.

පචාරිතෙව සඬ්ඝමහි, පාරිසුද්ධිඋපොසථං;
කරෙය්‍ය ඡින්නවස්සො වා, අචුත්ථො වානුපගතො.

452.

වාතුමාසිනියා වාපි, කතෙ සඬ්ඝෙනුපොසථෙ;
චුත්ථවස්සා පචාරෙය්‍යං, සථෙ අජ්ජතරා සියුන්ති.

46. සංවරනිද්දෙසො

සංවරොති —

453.

චක්ඛුසොතාදිහෙදෙහි, රූපසද්දාදිගොචරෙ;
අභිජ්ඣාදොමනස්සාදි-ජ්ජවත්තිං විනිවාරයෙ.

454.

නිග්ගණ්ඨෙය්‍ය සකං චිත්තං, කිට්ඨාදිං විය දුජ්ජසුං;
සතිමා සම්පජානො ව, වරෙ සබ්බිරියාපථෙති.

47. සුද්ධිනිද්දෙසො

සුද්ධිනි –

455.

දෙසනා සංවරො ඵට්ඨිපච්චවෙක්ඛණ හෙදනො;
සුද්ධි චතුබ්බිධා පාතිමොක්ඛසංවරසම්මතං;
දෙසනාය විසුද්ධත්තා, දෙසනාසුද්ධි වුච්චති.

456.

“න පුනෙවං කරිස්ස”න්ති, චිත්තාධිට්ඨානසංවරා;
වුත්තො සංවරසුද්ධිති, සුඡ්ඤ්ඤිත්ථිසංවරො.

457.

පභායානෙසනං ධම්මෙත්තප්පාදෙන්තස්ස ඵට්ඨියා;
සුද්ධත්තා ඵට්ඨිසුද්ධිති, වුත්තමාජීවනිස්සිතං.

458.

යොනිසො පටිසඬ්ඛාය, විවරං පටිසෙවති;
ඵචමාදියථාවුත්ත-පච්චවෙක්ඛණසුඡ්ඤානා;
පච්චවෙක්ඛණසුද්ධිති, වුත්තං පච්චයනිස්සිතන්ති.

48. සන්තොසනිද්දෙසො

සන්තොසොති –

459.

අප්පෙත අනවජ්ජෙන, සන්තුට්ඨො සුලභෙන ච;
මත්තඤ්ඤා සුභරො හුත්වා, චරෙ සද්ධම්මගාරවො.

460.

අතීතං නානුසොචන්තො, නප්පජ්ජපමනාගතං;
පච්චුජ්ජන්තෙන යාපෙන්නො, සන්තුට්ඨොති පවුච්චති.

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසො

චතුරක්ඛාති –

461.

බුද්ධානුස්සති මෙත්තා ච, අසුභං මරණස්සති;
ආරකත්තාදිනාරහං, සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධතො.

462.

සමමාසමබුද්ධඉති වානුස්සති යා පුනථපුනං;
නවහෙදෙ භගවතො, බුද්ධානුස්සති සා ගුණො.

463.

සීමට්ඨසඬ්ඨසෙ සීමට්ඨදෙවතාසු ව ඉස්සරෙ;
ජනෙ ගොවරගාමමිහි, තත්ථුපාදාය මානුසෙ.

464.

සබ්බසත්තෙසු සුඛිතා, හොන්තාවෙරාතිආදිනා;
පරිච්ඡිජ්ජ පරිච්ඡිජ්ජ, භාවනා මෙත්තභාවනා.

465.

වණ්ණසණ්ඨානඔකාස-දිසතො පරිච්ඡෙදතො;
වචන්ථපෙත්වා කෙසාදි-කොට්ඨාසෙ අනුපුබ්බතො.

466.

නාතිසිසඤ්ච සණ්ඨකං, වික්ඛෙපං පටිබාහයං;
පණ්ණත්තිං සමතික්කමිම, මුඤ්චන්තස්සානුපුබ්බතො.

467.

වණ්ණආසයසණ්ඨාන-ගන්ධොකාසෙහි භාවනා;
පටික්කුලාති කොට්ඨාසෙ, උද්ධුමාතාදිවත්ථුසු;
ගහෙත්වා අසුභාකාරං, පවත්තා භාවනාසුභං.

468.

“මරණං මෙ භවිස්සති, ජීවිතං උච්ඡිජ්ජිස්සති;
මරණං මරණං වා”ති, භාවයිත්වාන යොනියො.

469.

වධකස්සෙවුපට්ඨානා, සම්පත්තීනං විපත්තීතො;
උපසංභරතො කායබ්බසාධාරණා තථා.

470.

ආයුදුබ්බලතො කාලවචන්ථානස්සභාවතො;
අද්ධානස්ස පරිච්ඡෙදා, භාවනා මරණස්සතීති.

50. විපස්සනානිද්දෙසො

විපස්සනානි –

471.

නාමරූපං පරිග්ගස්භ, තතො තස්ස ච පච්චයං;
හුත්වා අභාවතොනිච්චා, උදයබ්බයපිළනා.

472.

දුක්ඛා අවසවත්තිත්තා, අනත්තාති තිලක්ඛණං;
ආරොපෙත්වාන සඨ්ඛාරෙ, සම්මසන්නො පුනථපුනං;
පාපුණෙය්‍යානුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛයන්ති.

නිගමනකථා

473.

අධිසිලාධිවිත්තානං, අධිපඤ්ඤාය සික්ඛනා;
භික්ඛුකිච්චමතො බුද්දසික්ඛායං සමුදාහරා.

474.

මහතො කිත්තිසද්දස්ස, යස්ස ලොකවිචාරිනො;
පරිස්සමො න සම්භොති, මාලුතස්සෙව නිච්චසො.

475.

තෙන ධම්මසිරිකෙන, තම්බපණ්ණියකෙතුනා;
ථෙරෙන රචිතා ධම්මවිනයඤ්ඤපසංසිතා.

476.

එත්තාවතායං නිට්ඨානං, බුද්දසික්ඛා උපාගතා;
පඤ්චමත්තෙහි ගාථානං, සතෙහි පරිමාණතොති.

බුද්දසික්ඛා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දසික්ඛා-පුරාණටිකා

ගන්ථාරම්භකථා

යො චිරං දීඝමද්ධානං, විදිත්වා දුක්ඛිතං ජනං;
තථාපි නාවබුජ්ඣන්තමනුකම්පාය වොදිතො.

බොධාය පණ්ඩිතං කත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං;
තස්ස පාදෙ නමස්සිත්වා, ධම්මං සඤ්ඤාච සාධුකං.

පුබ්බාවරියපාදෙසු, යපෙත්වා සිසමත්තනො;
ථෙරෙන ධම්මසිරිනා, ථිරසිලෙන යා කතා.

“ආදිතො උපසම්පන්නසික්ඛිතබ්බො”න්තිආදිනා;
බුද්දසික්ඛා සමාසෙන, තස්සා අත්ථචිතිච්ඡයං.

ලිඛිස්සාමි භික්ඛුථාය, ආදිකම්මිකභික්ඛුනං;
තත්ථ යුත්තං ගහෙනබ්බමයුත්තං තුජ්ඣිතබ්බකන්ති;

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

(ක) එත්ථාහ — කතමා බුද්දසික්ඛා, කථං සික්ඛිතබ්බො, කස්මා සික්ඛිතබ්බො, කෙ සික්ඛන්ති, කෙ සික්ඛිතසික්ඛාති? වුවුවතෙ — අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාවසෙන තිස්සො සික්ඛා, ගන්ථවසෙනෙත්ථ සඤ්චිතවා වුත්තත්තා තද්දීපතො ගන්ථො “බුද්දසික්ඛා”ති වුවුවති, අථ වා “බුද්දං අනෙලකං මධුපටල”න්තිආදීති විය සික්ඛාකාමානං මධුරතාය බුද්දා ව තා සික්ඛා වාති බුද්දසික්ඛා, අථ වා “බුද්දපුත්තම්භි සමණ පොස ම”න්තිආදීසු විය බහුවිධත්තාපි බුද්දා ව තා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා වාති බුද්දසික්ඛා. අධිසීලසික්ඛා පනෙත්ථ වාරිත්තවාරිත්තවසෙන දුට්ඨමිති සීලං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙන තප්පටිපක්ඛෙ කිලෙසෙ තද්ධිගජ්ජහානවසෙන පජ්භන්තෙන සික්ඛිතබ්බො, අධිචිත්තසික්ඛා පන යථාවුත්තෙසු ආරම්මණෙසු අභියොගකරණවසෙන ඤානජ්ජපිපක්ඛානං නීවරණගණානං වික්ඛම්භනජ්ජහානං කුරුමානෙන සික්ඛිතබ්බො, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා පන යථානුරූපං සමුච්ඡෙදවසෙන සානුසයෙ කිලෙසෙ සමුච්ඡින්නදන්තෙන සික්ඛිතබ්බො.

කස්මා සික්ඛිතබ්බාති එත්ථ —

ජාතිආදීහි දුක්ඛෙහි, අනෙකෙහි උපද්දනං;
බන්ධලොකං ජහිත්වාන, පත්තුං බෙමං පුරං සිවං.

කලායාණපුටුප්පනෙන සහ සත්ත සෙක්ඛා සික්ඛන්ති. අරහන්තො සික්ඛිතසික්ඛා.

යෙ චිතමොහා මුනිපුඤ්චස්ස;
සිස්සෙසු අග්ගා මුනිනා පසත්ථා;
තෙ තීසු සික්ඛාසු සමත්තසික්ඛා;
තතො පරෙ කෙන සමත්තසික්ඛාති.

ආදිතොති එත්ථ ආදිමභියෙවාති අත්ථො, ආදිතො පටියායාති වා. උපසම්පන්නෙන ව උපසම්පන්නාය ව සික්ඛිතබ්බං උපසම්පන්නසික්ඛිතබ්බං. සහ මානිකාය සමාතිකං. පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරං බුද්දසික්ඛං පවක්ඛාමි ආදරෙන, පකාරෙන වා වක්ඛාමි රතනත්තයං වන්දිත්වාති අත්ථො. අපිච ථෙරො ආදිතොති වචනෙන සද්ධාපබ්බජිතානං කුලපුත්තානං ආලසියදොසෙන අප්පට්ඨප්පන්නානං අඤ්ඤාණදොසෙන අඤ්ඤථා පටිපජ්ජන්නානං සංවෙගං ජනෙති. කථං? අතිදුල්ලහං බණ්ඩමවායං පටිලභිත්වා තඨබණං න කුසිතෙන වා නිරත්ථකකථාපසුතෙන වා විනිනාමෙතබ්බං, කිං කාතබ්බං? ආදිතො පටියාය නිරන්තරමෙව තීසු සික්ඛාසු ආදරො ජනෙතබ්බොති. එත්ථාහ – කිං තං රතනත්තයං නාම, යං වන්දිත්වා ථෙරො බුද්දසික්ඛං පවක්ඛන්ති? වුව්වතෙ – බුද්ධරතනං ධම්මරතනං සඤ්ඤාතනන්ති ඉමානි තීණි රතනානි. තානි හි රතිජනනටියෙන “රතනානි”ති වුව්වන්ති. අපිච –

“චිත්තිකතං මහග්ගඤ්ච, අතුලං දුල්ලහදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන වුව්වති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.33;
සං. නි. අට්ඨ. 3.5.223; බු. පා. අට්ඨ. 6.3; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; මහානි.
අට්ඨ. 50; උදා. අට්ඨ. 45) –

ඉමිස්සා ගාථාය වසෙන රතනත්ථො වෙදිතබ්බො.

මානිකාවණ්ණනා

(බ-ජ) ඉදානි “සමාතික”න්ති වුත්තත්තා මාතිකං තාව දස්සෙතුං “පාරාජිකා ව චත්තාරො”තිආදි ආරද්ධං. සබ්බසික්ඛානං පන මූලභූතත්තා අධිසීලසික්ඛාව පටිමං වුත්තා. “සීලෙ පතිට්ඨායා”ති (සුං. නි. 1.1.23, 192; පෙටකො. 22; මි. ප. 2.1.9) හි වුත්තං. තත්ත්ව මහාසාවජ්ජත්තා, මූලච්ඡෙද්දසන පවත්තනතො ව සබ්බපට්ඨං ජානිතබ්බාති පාරාජිකාව පටිමං වුත්තාති. ඉදානි යථානික්ඛිත්තානි මානිකාපදානි පටිපාටියා විත්ථාරෙත්වා දස්සෙතුං “පාරාජිකා ව චත්තාරො”ති පටිමපදං උද්ධට්ඨං, තස්සායමත්ථො – පාරාජිකාති පරාජිකා පරාජයමාපන්නා, සික්ඛාපදං

අතික්කමිත්වා තෙනෙව ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා, තාය වා පරාජයමාපාදිතානමෙතං අධිවචනං, තෙ පන චත්තාරොති චුත්තං හොති.

1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා

1-2. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “මග්ගත්තයෙ”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මනුස්සාමනුස්සනිර්විජානගතානං වසෙන තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොඛාසාදිජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසාති පාරාජිකවත්ථුභූතානං නිමිත්තානං. නිස්සයා ද්වාදසමත්තා හොන්ති, තෙසං වච්චමග්ගප්පස්සාවමග්ගමුඛමග්ගවසෙන තයො මග්ගා. තත්ථ මනුස්සිත්ථියා තයො, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිර්විජානගතිත්ථියා තයොති නව, තථා මනුස්සඋභතොඛාසාදිජනකාදීනං. මනුස්සපණ්ඩකාදීනං. පන වච්චමග්ගමුඛමග්ගවසෙන ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ, තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සබ්බෙසං වසෙන තිස්ස මග්ගා හොන්ති. තෙ සබ්බෙ පරිග්ගහෙත්වා ඉධ “මග්ගත්තයෙ”ති චුත්තං, තස්මිං මග්ගත්තයෙති අත්ථො. අනික්ඛිත්තසික්ඛොති භික්ඛුභාවතො චචතුකාමතාවිත්තෙන යථාලක්ඛණං අපච්චක්ඛාතසික්ඛොති අත්ථො. සන්ථතසන්ථතෙති වත්ථාදීසු යෙන කෙනචි සන්ථතෙ වා අසන්ථතෙ වා. අල්ලොකාසෙති මග්ගත්තයස්ස පකතිවාතෙන අසම්ප්පිට්ඨප්පදෙසෙ. නිමිත්තන්ති අභිගජානං. සංසන්ථතං වා අසන්ථතං වාති අත්තතො අභිගජානං වත්ථාදීනං. අඤ්ඤතරෙන පටිච්ඡන්තං වා අප්පට්ච්ඡන්තං වා. උපාදිණ්ණන්ති අනට්ඨකායප්පසාදං. චුත්තප්පකාරෙ මග්ගත්තයෙ පවෙසන්තො චුතො පාරාජිකොති සම්බන්ධො. නට්ඨකායප්පසාදං පන පිළකං වා වම්මබ්බං වා ලොමං වා පවෙසන්තස්ස දුක්කටං, මනුස්සානං පන ජීවමානකසරීරෙ අක්ඛිනාසාකණ්ණච්ඡිද්දවත්ථිකොසෙසු සන්ථකාදිභි කතවණෙ වා මෙචුනරාගෙන තිලබ්බමත්තමපි අභිගජානං. පවෙසන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, අවසෙසසරීරෙසු උපකච්ඡකාදීසු ව දුක්කටං. තිර්විජානගතානං හත්ථිඅස්සගොණගද්‍රහඔට්ඨමභිංසාදීනං. නාසාය ථුල්ලච්චයං, තථා තෙසං වත්ථිකොසෙසු. සබ්බෙසමපි තිර්විජානගතානං අක්ඛිකණ්ණචණෙසු දුක්කටං, තථා තෙසං අවසෙසසරීරෙසුපි.

ඉදානි පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තුපක්කමෙනෙව හොති, භික්ඛුපච්චත්ථිකාදීනං. පන වසෙන පරුපක්කමෙනාපි හොති, තත්ථාපි සෙවනවිත්තෙ සති පාරාජිකො හොතිති දස්සනත්ථං. “අථ වා”තිආදි චුත්තං. තස්සත්ථො – යො භික්ඛු පවෙසනපට්ඨයීතඋද්ධාරණක්ඛණෙසු සාදියති, තස්මිං ඛණෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨපෙති, සොපි පාරාජිකො හොති. යො පන භික්ඛු සබ්බෙසො අසාදියන්තො ආසිවිසමුඛං අභිගාරකාසුඤ්ච පට්ඨයං විය මඤ්ඤති, සො නිප්පරාධො හොති. එත්ථ යීතං. නාම සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිසමයප්පවත්ති.

පටිමං.

3-4. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “ආදියෙය්‍යා”තිආදිමාහ. “ආදියෙය්‍යා”තිආදිනං පදානං “අදින්නං ටෙය්‍යාවිත්තෙන හවෙ පාරාජිකො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ආදියෙය්‍යාති ආරාමාදිං අභියුක්ඛිත්වා යො භික්ඛු ගණ්ඨෙය්‍යා, සො හවෙ පාරාජිකොති අත්ථො. එවං සෙසෙසුපි. හරෙය්‍යාති වෙනතෙන වා මිත්තභාවෙන වා අක්ඛ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො පුන ටෙය්‍යාවිත්තෙ උප්පන්නෙ “සීසෙ භාරං ටෙය්‍යාවිත්තො ආමසති”තිආදිනා ගණ්ඨෙය්‍යාති අත්ථො. අවහරෙය්‍යාති “උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං ‘දෙහි මෙ භණ්ඩ’න්ති වුච්චමානො ‘නාහං ගණ්ඨාමි’”තිආදිනා අවහරෙය්‍යා. ඉරියාපටං කොපෙය්‍යාති “සහභණ්ඩභාරකං නෙස්සාමි”ති තෙනෙව පුරිසෙන තං තෙතුං තස්ස ගමනපටං වාරෙත්වා අක්ඛ්ඤෙන මග්ගෙන තං සන්තප්පෙත්වා නෙති, එවං නෙත්තස්ස තස්ස පුරිසස්ස පටිමපාදෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියපාදද්ධාරෙ පාරාජිකං. “ථලට්ඨං භණ්ඩං ටෙය්‍යාවිත්තො ආමසති”තිආදිනා යානා වාචෙය්‍යා. පරිකප්පිතට්ඨානං වා සුඛිකසාතං වා අතික්කාමෙන්තො සඬකෙතං විතිනාමෙය්‍යා. යං කික්ඛි පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකං භණ්ඩං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා න දින්නන්ති අදින්නං.

ඉදානි න ඉමිනාව ආකාරෙන අවහාරකො පාරාජිකො හොති, අක්ඛ්ඤථාපි හොතීති දස්සෙතුං “අප වා”තිආදි වුත්තං. ටෙය්‍යාවහාරකො ච බලාවහාරකො ච කුසාවහාරකො ච පටිච්ඡන්තාවහාරකො ච පරිකප්පාවහාරකො ච හවෙ පාරාජිකොති සම්බන්ධො. තත්ථ ටෙය්‍යාවහාරො නාම සන්ධිච්ඡෙදාදිහි වා කංසකුට්ඨානකුට්ඨලාකුට්ඨාදිහි වා වක්ඛ්වෙත්වා ගහණං. පසස්භාවහාරො බලාවහාරො. කුසසඬකමනං කත්වා පරකොට්ඨාසග්ගහණං කුසාවහාරො. පරභණ්ඩං පංසුආදිනා පටිච්ඡාදෙත්වා සාමිකෙසු අපස්සිත්වා ගතෙසු පච්චාගන්ත්වා ගහණං පටිච්ඡන්තාවහාරො. පරිකප්පාවහාරො පන දුට්ඨො භණ්ඩොකාසවසෙන. තත්ථ “සාටකො වෙ, ගණ්ඨිස්සාමි, සුත්තක්ඛ්වෙ, න ගණ්ඨිස්සාමි”ති භණ්ඩං පරිකප්පෙත්වා අන්ධකාරෙ පසිබ්බකං ගණ්ඨාති. තත්ථ වෙ සාටකො හොති, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. සවෙ සුත්තං හොති, රක්ඛති, පුන “සුත්ත”න්ති කුත්වාපි “යං ලද්ධං, තං ගහෙනබ්බ”න්ති උග්ගණ්ඨන්තො උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං, අයං භණ්ඩපරිකප්පො. ඔකාසපරිකප්පො ගබ්භද්වාරස්පමුඛවිහාරාදිනං වසෙන පරිච්ඡෙදං කරොති “සවෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සන්ති, දස්සාමි, නො වෙ පස්සන්ති, ගණ්ඨිත්වා ගච්ඡාමි”ති, තස්ස තං පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කමන්තස්ස පද්ධාරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං, අයං ඔකාසපරිකප්පො.

ඉදානි ඉමස්මිං අදින්නාදානෙ විනිච්ඡයනයං දස්සෙතුං “භණ්ඩකාලග්ගදෙසෙහි”තිආදි වුත්තං. එත්ථාති අදින්නාදානෙ. නිච්ඡයොති

විනිවිඡයො කාතබ්බොති අත්ථො. තත්ථ කෙනවි හික්ඛුතා “මයා ඉදං නාම භණ්ඩං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගහිත”න්ති චුත්තෙ විනයධරෙන සභසාව තං ආපත්තිං අනාරොපෙත්වා තස්ස භණ්ඩස්ස සාමිකඅස්සාමිකභාවං උපපරික්ඛිත්වා යදි සස්සාමිකං, තස්ස භණ්ඩස්ස අග්ගවසෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. සථෙ නිරාලයකාලෙ ගහිතං, පාරාජිකෙන න කාරෙතබ්බො, අයං භණ්ඩවසෙන විනිවිඡයො.

කාලොති අවහාරකාලො. තදෙව හි භණ්ඩං කදාවි මහග්ගං හොති, කදාවි අප්පග්ගං, තස්මා යස්මිං කාලෙ අවහටං, තස්මිං කාලෙ යො තස්ස අග්ගො, තෙන අග්ගෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො, අයං කාලවසෙන විනිවිඡයො.

අග්ගොති භණ්ඩග්ගො. නවභණ්ඩස්ස හි යො අග්ගො, සො පච්ඡා පරිභායති, තස්මා සබ්බදා භණ්ඩං පකතිඅග්ගවසෙනෙව න කාරෙතබ්බං, අයං අග්ගවසෙන විනිවිඡයො. දෙසොති අවහාරදෙසො. භණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි භණ්ඩං අප්පග්ගං හොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ගං, තස්මා යස්මිං දෙසෙ භණ්ඩං අවහටං, තස්මිංයෙව දෙසෙ අග්ගෙන කාරෙතබ්බො, අයං දෙසවසෙන විනිවිඡයො.

පරිභොගෙනපි සාටකාදිකස්ස භණ්ඩස්ස අග්ගො පරිභායති, තස්මා තස්ස පරිභොගවසෙන පරිභිනාපරිභිනභාවො උපපරික්ඛිතබ්බො, අයං පරිභොගවසෙන විනිවිඡයො.

දුතියං.

5. ඉදානි තතියං දස්සෙතුං “මනුස්සවිග්ගහ”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මනුස්සවිග්ගහන්ති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණෙන සද්ධිං උප්පන්නං කලලරූපං ආදිං කත්වා පකතියා විසතිවස්සසනායුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ අනුපුබ්බෙන චුද්ධිප්පත්තො අත්තභාවො, එසො මනුස්සවිග්ගහො නාම, එවරූපං මනුස්සවිග්ගහන්ති අත්ථො. විච්චාති වධකචෙතනාවසෙන සඤ්චෙතෙත්වා පකප්පෙත්වා අභිවිතරිත්වා විනික්කමොති අත්ථො. ජීවිතා වා වියොජයෙති චුත්තප්පකාරං මනුස්සවිග්ගහං කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා හෙසජ්ජසම්පදානෙන වා තතො වා උද්ධම්පි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන සත්තතිවිකොපනවසෙන යො ජීවිතා වියොජෙය්‍යා, සො චුතො භවෙති සම්බන්ධො. කිඤ්ච හියොයා – “සත්ථභාරකං වා”තිආදි චුත්තං. එත්ථ හරතීති භාරකං, කිං හරති? ජීවිතං, හරිතබ්බන්ති වා භාරකං, උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො, සත්ථඤ්ච තං භාරකඤ්චාති සත්ථභාරකං. අස්සාති මනුස්සවිග්ගහස්ස. යථා මනුස්සවිග්ගහො ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙන තං අසිආදිසත්ථං පටිලහති, තථා සයං මරණචෙතනො

මරණාධිප්පායො හුත්වා උපනික්ඛිපෙය්‍යා. සොපි චුතො භවෙති අත්ථො. එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති.

6-7. ඉදානි “මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍යා”තිආදිවිධිං දස්සෙතුං “ගාභෙය්‍යා මරණුපායං, වදෙය්‍යා මරණෙ ගුණං”න්ති චුත්තං. තත්ථ “සත්ථං වා ආහර, විසං වා බාද, රජ්ජයා වා උබ්බන්ධිත්වා කාලං කරොහී”තිආදිනා නයෙන මරණත්ථාය උපායං ගාභෙය්‍යා. මරණසංවණ්ණනා පනෙත්ථ බහුවිධා “කායෙන සංවණ්ණෙති, වාචාය කායවාචාය දූතෙන ලෙඛාය වා සංවණ්ණෙති”ති චුත්තත්තා. තත්ථ කායෙන සංවණ්ණෙති නාම කායෙන විඤ්ඤාපෙති. “යො පපාතෙ පපතනාදීනි කත්වා මරති, සො ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති, සග්ගං වා ගච්ඡති”තිආදිනා නයෙන සංවණ්ණෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. තස්ස වචනං සුත්වා කොපි “මරිස්සාමී”ති දුක්ඛං වෙදනං උප්පාදෙති, පුල්ලච්චයං. මරති වෙ, පාරාජිකං. එවං සෙසෙසුපි. දූතෙන සංවණ්ණනායං පන දූතස්ස සාසනං ආරොවාපෙති “එවං ආරොවෙහී”ති, “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලභති”ති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. ලෙඛාය සංවණ්ණෙති නාම ගිරිපබ්බතපුරාණාදිලෙඛං ලිඛති, “යො එවං මරති”තිආදි චුත්තනයමෙව. එත්ථාපි යො මරණුපායං වා ගාභෙය්‍යා, මරණෙ වා ගුණං වදෙය්‍යා, සො චුතො භවෙති සම්බන්ධො.

ඉදානි පන ඉමස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස ඡබ්බිධෙ පයොගෙ දස්සෙතුං “පයොගා”තිආදි ආරද්ධං. සාහත්ථිකනිස්සග්ගිකආණත්තිකථාවරඉද්ධිමයවිජ්ජාමයානං වසෙන තස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස ඡප්පයොගාති අධිප්පායො. තත්ථ සාහත්ථිකොති සයං මාරෙත්තස්ස කායෙන වා කායප්පට්ඨද්ධෙන වා පහරණං. නිස්සග්ගිකොති දූරෙ ධීතං මාරෙතුකාමස්ස කායාදීහි උසුසත්තියත්තපාසාණාදීනං නිස්සප්පනං. ආණත්තිකොති “අසුකං නාම මාරෙහී”ති අඤ්ඤං ආණාපෙන්තස්ස ආණාපනං. ථාවරොති ඔපාතක්ඛණනං, අපස්සෙනසංවිධානං, අසිආදීනං උපනික්ඛිපනං, තළාකාදීසු විසසම්පයොජනං, රුසුපහාරොති එවමාදි. කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං ඉද්ධිපයොගං. මාරණත්ථාය විජ්ජානං පරිජ්ජපනං විජ්ජාමයොති.

ඉදානි ඉමෙසු ඡසු පයොගෙසු ආණත්තියං සචිකෙතවිසචිකෙතනං දස්සෙතුං “කාලවත්ථාවුධිරියාපථා”තිආදිමාහ. තත්ථ කාලොති පුබ්බණ්භසායන්භාදිකාලො ව යොබ්බනථාවරියාදිකාලොපි ව. ඉමෙසු යං කිඤ්චි කාලං නියමෙත්වා “ඉමස්මිං නාම කාලෙ මාරෙහී”ති ආණත්තො සවෙ තස්මිංයෙව කාලෙ මාරෙති, ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. සවෙ නියමිතකාලතො පුරෙ වා පච්ඡා වා මාරෙති, ආණාපකො මුච්චති. වත්ථුති මාරෙතබ්බො පුග්ගලො. සවෙ ආණත්තො තමෙව මාරෙති, ආණාපකස්ස

ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකං. අථ අඤ්ඤං මාරෙති, ආණාපකො මුච්චති. එවං සෙසෙසුපි චුත්තනයෙනෙව විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. ආවුධන්ති අසිආදි. ඉරියාපටොති මාරෙතබ්බස්ස ගමනං වා නිසජ්ජා වාති එවමාදිකො. කිරියාවිසෙසොති විජ්ඣනං වා ඡෙදනං වා හෙදනං වා සුලාරොපනං වාති එවමාදිකො. ඕකාසොති ගාමො වා වනං වා ගෙහං වාති එවමාදිකො. ඉමෙසු යථා යථා වධකො ආණත්තො, තථා තථා කතෙ ආණාපකස්ස ආපත්ති, අඤ්ඤථා කතෙ විසඬිකෙතො හොති. ආණත්තියං පන අයං විසෙසො “අධිට්ඨායාති අධිට්ඨන්තිවා ආණාපෙති ‘එවං විජ්ඣ, එවං පහර, එවං ඝාතෙහි’”ති චුත්තාය පාළියා ලබ්භතීති ඤාතබ්බො.

තතියං.

8-9. ඉදානි චතුත්ථං දස්සෙතුං “ඤානාදිහෙද”න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – “ඤානං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං මග්ගභාවනා ඵලසවිජ්ඣිරියා කිලෙසජ්ජහානං විනිවරණතා විත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී”ති එවං චුත්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං අත්තති නත්ථිතාය නොසන්තං “මයි අත්ථි”ති අත්තති වා තං “අහං එත්ථ සන්දිස්සාමි”ති අත්තානං වා තත්ථ උපනෙත්වා දීපෙන්නො චුතො භවෙ. කොට්ඨාසං වාති එත්ථ “ඤානලාභී, විමොක්ඛලාභී, සමාධිලාභී, සමාපත්තිලාභීමහි”ති එවමාදිනා නයෙන කොට්ඨාසතො වාති අත්ථො. එකෙකං වාති “පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභී, දුතියස්ස ඤානස්ස ලාභීමහි”ති එවමාදිනා නයෙන එකෙකං වාති අත්ථො. “අතීතභවෙ සොතාපන්නොමහි”ති වදනො අතීතභවං සන්ධාය කථිතත්තා පාරාජිකං නත්ථි, තස්මා “පච්චුප්පන්නභවස්සිත”න්ති චුත්තං, තස්ස පච්චුප්පන්නභවතිස්සිතං කත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤාපදෙසරහිතන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො හික්ඛු පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභී”තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසං විනාති අත්ථො. එවං දීපෙන්නො හි ථුල්ලවිවයමාපජ්ජති. දීපෙන්නොති “පඨමං ඤානං සමාපජ්ජිං, සමාපජ්ජාමි, සමාපන්නො, පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභීමහි, වසීමහි, සවිජ්ඣතං අස්සා”ති එවමාදිනා නයෙන දීපෙන්නොති අත්ථො. “අධිගතො”ති මානො අධිමානො, සො යස්ස නත්ථි, සො අනධිමානිකො. කෙන එවං දීපෙන්නොති වෙ? තං දස්සෙතුං “කායෙන වාචා”තිආදි චුත්තං, කායෙන වා වාචාය වා තදුභයෙන වාති අත්ථො. විඤ්ඤත්තිපටෙති යත්ථ ධිතො මනුස්සජාතිකො ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා තස්ස වචනං පකතිසොතෙන සුත්වා සමනන්තරමෙව “ඉමං නාම එස වදන්ති”ති ජානාති, තත්ථ යත්වා දීපෙන්නො චුතො භවෙ, න දෙවබ්බමාදිසු අඤ්ඤතරෙන ඤාතෙති අත්ථො.

චතුත්ථං.

10. ඉදානි චතුත්තමපි සාධාරණවිනිච්ඡයං චත්තුං “පාරාජිකෙන චත්තාරො”තිආදිමාහ. තත්ථායං සඬ්ඛෙපො – චත්තාරොපි එතෙ පාරාජිකා “එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්කතා”ති එවං චුත්තසංවාසස්ස අභබ්බතාය අසංවාසා, යථාපුර පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ ච අනුපසම්පන්නකාලෙ ච අසංවාසිකා, එවං පච්ඡා පාරාජිකං ආපන්නාපි අසංවාසාති. කිඤ්ච භියො – අභබ්බා භික්ඛුභාවාය පුන තෙන අත්තභාවෙන උපසම්පදාය අවත්ථුතාය උපසම්පන්නා භවිතුම්පි අභබ්බාති අත්ථො. කිං වියාති චෙ? සීසච්ඡින්නොව ජීවිතුං, යථාපි සීසච්ඡින්නො තෙන අත්තභාවෙන පුන ජීවිතුං අභබ්බො, එවම්මෙ චත්තාරොති අධිප්පායො.

11. ඉදානි ඉමෙසු චතුසු පාරාජිකෙසු යෙ පරියායාණත්තීහි සම්භවන්ති, තෙ දස්සෙතුං “පරියායො වා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ පරියායොති මරණාධිප්පායස්ස කායපයොගො වා චීපයොගො වා. තස්මා “යො ඊදිසෙ මුහුත්තෙ සත්ථං වා ආහරිත්වා විසං වා බාදිත්වා සොබ්භාදීසු වා පපතිත්වා මරති, සො ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති”තිආදිනා නයෙන මරණං අභිනන්දන්තො “ඉදං සුත්වා යො කොචි මරතු”ති යො පරියායෙන වදති, තං සුත්වා සචෙ කොචි තථා මරති, පාරාජිකං. නියමිතෙන පන යං සන්ධාය චුත්තං, තස්සෙව මරණෙ පාරාජිකං. ආණත්ති පන චුත්තත්ථායෙව. තතියෙ මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකෙ ලබ්භතීති සම්බන්ධො. දුතියෙ පන අදින්නාදානෙ ආණත්ති එව ලබ්භති, න පරියායොති අත්ථො. කස්මා නං පරියායෙන නාපජ්ජතීති? යථා මනුස්සවිග්ගහෙ “මරණචණ්ණං වා සංචණ්ණෙය්‍යා”ති චුත්තං, තථා ඉධ අදින්නාදානෙ “චණ්ණං වා සංචණ්ණෙය්‍යා”ති අචුත්තත්තා. සෙසෙසුති පඨමචතුත්ථෙසු පරියායාණත්තිද්වයං න ලබ්භතීති අත්ථො.

12. ඉදානි චතුසුපි යථාසම්භවං අඬ්ගහෙදං දස්සෙතුං “සෙවෙතුකාමතාවිත්ත”තිආදි චුත්තං. තත්ථ මෙටුනධම්මස්සාති මෙටුනධම්මපාරාජිකස්ස. බුධාති විනයධරා.

13. මනුස්සසන්ති මනුස්සසන්තකතා. එතෙන පෙතතිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙසු අනාපත්තීති දීපිතං හොති. තථාසඤ්ඤීති මනුස්සසන්තකවසෙන පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤීති අත්ථො. චත්ථුනො ගරුතාති පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා තදග්ගනකං භණ්ඩං වා හොතීති අත්ථො. අවහාරො වාති පඤ්චවිසතියා අවහාරෙසු යෙන කෙනචි අවහාරො හොතීති අත්ථො. අදින්නාදානහෙතුයොති අදින්නාදානපාරාජිකස්ස එතාති පඤ්ච අඬ්ගානීති අධිප්පායො.

14. පාණො මානුස්සකොති මනුස්සජාතිකපාණො. තස්මිං පාණෙ පාණසඤ්ඤිතා. සාතචෙතනාති වධකචෙතනා. පයොගොති තංසමුට්ඨිතො

සාහත්‍යීකාදීනං ඡන්තං පයොගානං අඤ්ඤාතරපයොගො. තෙන පයොගෙන මරණං. පඤ්චෙනෙ වධහෙතුයොති මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකස්ස පඤ්ච අභිගාතීති අත්ථො.

15. අසන්තතාති උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස අත්තති අසන්තතා වාති අත්ථො. පාපමිච්ඡතායාරොවනාති ඉමිනා යො කෙවලං පාපමිච්ඡතං විනා මන්දත්තා මොමුහත්තා හණති, තස්ස අනාපත්තීති දීපිතං හොති. තස්සාති යස්ස ආරොවෙති, තස්ස මනුස්සජාතිතා ව. “යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා”තිආදිනා (පරි. 160, 336) නාඤ්ඤාපදෙසො ව. තදෙවාති තදා එව තඨබ්බණෙයෙව ජානනං. අසන්තදීපනෙති උත්තරිමනුස්සධම්මාරොවනපාරාජිකෙති අත්ථො.

16. ඉදානි “පාරාජිකා ව චත්තාරො”ති එත්ථ ව-සද්දෙන සඨගහිතෙහි සද්ධිං සමොධානෙත්වා දස්සෙතුං “අසාධාරණා චත්තාරො”තිආදි වුත්තං. තත්ථ උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා වජ්ජප්පට්ඨිජාදිකා උක්ඛිත්තානුවත්තිකා අට්ඨවත්ථුකාති ඉමෙ චත්තාරො භික්ඛුනීනං භික්ඛුහි අසාධාරණා නාම. එතාසු උබ්භජාණුමණ්ඩලිකා නාම යා කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතා තෙනෙව රාගෙන අවස්සුතස්ස මනුස්සපුරිසස්ස අක්ඛකානං අධො, ජාණුමණ්ඩලානං කප්පරානඤ්ච උපරි යෙන කෙනචි සරිරාවයවෙන ආමසනාදිං සාදියති, තස්සා අධිවචනං. යා පන භික්ඛුහි අඤ්ඤාස්සා භික්ඛුනියා පාරාජිකසඨබ්බාතං වජ්ජං ජානං පට්ඨිජාදෙති, සා වජ්ජප්පට්ඨිජාදිකා නාම. සමග්ගෙන පන සඨසෙන උක්ඛිත්තං භික්ඛුං යා භික්ඛුහි යංදිට්ඨිකො සො හොති, තස්සා දිට්ඨියා ගහණවසෙන අනුවත්තති, සා උක්ඛිත්තානුවත්තිකා නාම. යා පන කායසංසග්ගරාගෙන තිත්තා තථාවිධස්සෙව පුරිසස්ස හත්ථග්ගහණං වා සඨසාටිකණ්ණග්ගහණං වා සාදියති, කායසංසග්ගසඨබ්බාතස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථාය පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ සන්තිට්ඨති වා, තත්ථ යත්වා සල්ලපති වා, සඨකෙතං වා ගච්ඡති, පුරිසස්ස ආගමනං වා සාදියති, කෙනචි වා පට්ඨිජන්තොකාසං පවිසති, හත්ථපාසෙ යත්වා කායං උපසංහරති, අයං අට්ඨවත්ථුකා නාමාති වෙදිතබ්බො.

අභබ්බකා එකාදසාති එත්ථ පණ්ඩකො ථෙය්‍යසංවාසකො තිත්ථියපක්කන්තකො තිරච්ඡානගතො මාතුසාතකො පිතුසාතකො අරහන්තසාතකො භික්ඛුනිදුසකො සඨසහෙදකො ලොහිතුප්පාදකො උභතොබ්‍යඤ්ජනකොති ඉමෙ එකාදස අභබ්බපුග්ගලා නාම. විබ්භන්තා භික්ඛුනීති යදා භික්ඛුහි විබ්භමිතුකාමා හුත්වා සෙතවත්ථං වා කාසායමෙව වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන නිවාසෙති, තදා පාරාජිකමාපන්නා නාම හොති, පුන උපසම්පදං න ලභති, සා ව පාරාජිකාති අත්ථො. මුදුපිට්ඨිකො නාම කතපරිකම්මාය මුදුකාය පිට්ඨියා සමන්තාගතො. සො එත්තාවතා න

පාරාජිකො, අථ ඛො යදා අනභිරතියා පිළිනො අත්තනො අභිගජානං අත්තනො මුඛමග්ගචච්චමග්ගෙසු අඤ්ඤතරං පච්චෙසෙති, තදා පාරාජිකො භොති.

17-18. ලම්බිති අභිගජානස්ස දීඝත්තා එවං චුත්තො. සොපි යදා අනභිරතියා පිළිනො අත්තනො අභිගජානං අත්තනො මුඛෙ වා චච්චමග්ගෙ වා පච්චෙසෙති, තදා පාරාජිකො භොති. මුඛෙන ගණ්භන්තොති එත්ථ යො අනභිරතියා පිළිනො පරස්ස සුත්තස්ස වා පමත්තස්ස වා අභිගජානං අත්තනො මුඛෙන ගණ්භාති, සො වාති අත්ථො. තත්ථෙචාති පරස්ස අභිගජානෙචාති අත්ථො. යො අනභිරතියා පිළිනො පරස්ස අභිගජානං කම්මනියං දිස්වා අත්තනො චච්චමග්ගෙන තස්ස උපරි නිසිදති, තං අත්තනො චච්චමග්ගං පච්චෙසෙති, සො වාති අත්ථො. එතෙ චත්තාරො අනුලොමිකා මෙථුනස්සාති සම්බන්ධො. කථමිති චෙ? මග්ගෙ මග්ගජ්ජෙසනසදිසතාය, න උභින්නං රාගචසෙන සදිසභාවුපගතානං ද්වයංද්වයසමාපත්තිසදිසතාය. ඉධාගතා චත්තාරොති මෙථුනධම්මාදිවසෙන පාරාජිකා චත්තාරො වාති එවං සමොධානතො චතුච්ඡති පාරාජිකාති අත්ථො.

එත්ථාහ — මාතුසාතකපිතුසාතකඅරහත්තසාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා, හික්ඛුනිදුසකො ලම්බිආදයො චත්තාරො පඨමපාරාජිකං ආපන්නායෙචාති කත්වා කුතො චතුච්ඡතීති? අධිජ්ජායො පනෙත්ථ අත්ථි, මාතුසාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධ අනුපසම්පන්නායෙව අධිජ්ජෙතා, ලම්බිආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පඨමපාරාජිකෙන සභිගහිතා, යස්මා එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අජ්ජට්ඨෙවිතොපි භොන්ති, තස්මා විසුං චුත්තාති. පාරාජිකචිතිවිජයො.

පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඨසාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා

19. ඉදානි සඨසාදිසෙසං පකාසෙතුං “ගරුකා නවා”තිආදි ආරද්ධං. ගරුකාති සඨසාදිසෙසා ඉධ අධිජ්ජෙතා, අඤ්ඤත්ථ පන පාරාජිකාපි සභිගය්හන්ති. කස්මා “තෙරසා”ති අචත්වා “නවා”ති චුත්තන්ති චෙ? විතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බත්තා පඨමාපත්තිකා චුත්තා, යාවතතියකා පන චත්තාරො සඨසාදිසෙසා සඨසායත්තත්තා විරෙන ආපජ්ජන්තිති න චුත්තා. තත්ථ මොචෙතුකාමතාති මොචෙතුකාමතායාති අත්ථො “අලජ්ජිතා”තිආදීසු විය. ඉමිනා පන නයෙන මොචනස්සාදො මුච්චනස්සාදො මුත්තස්සාදො මෙථුනස්සාදො එස්සස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො දස්සනස්සාදො නිසජ්ජනස්සාදො වාචස්සාදො ගෙහසිතපෙමං චනහඬිගියන්ති එකාදස අස්සාදා චුත්තා, තෙසු එකංයෙව මොචනස්සාදං ගහෙත්වා සෙසා පටික්ඛිත්තා භොන්ති.

තෙසං අස්සාදානං වසෙන එවං විනිවිජයො වෙදිතබ්බො - මොවෙනුං අස්සාදො මොවනස්සාදො. මොවනස්සාදවෙනනාය නිමිත්තෙ උපක්කමති, මුච්චති, සඬ්ඝාදිසෙසො. න මුච්චති වෙ, ථුල්ලච්චයං. මුච්චනස්සාදෙ සවෙ අත්තනො ධම්මතාය මුච්චමානං අස්සාදෙති, න උපක්කමති, අනාපත්ති. සවෙ මුච්චමානං අස්සාදෙන්තො උපක්කමිත්වා මොවෙති, සඬ්ඝාදිසෙසොව. අත්තනො ධම්මතාය මුත්තෙ අස්සාදො මුත්තස්සාදො. එත්ථාපි උපක්කමස්ස නත්ථිතාය අනාපත්ති. එවං සබ්බත්ථ. මෙටුනස්සාදෙන ඉත්ථිං ගණ්හන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති, අයං මෙටුනස්සාදො. එස්සස්සාදො දුට්ඨො අජ්ඣන්තිකො බාහිරො වාති. තත්ථ අජ්ඣන්තිකෙ තාව අත්තනො නිමිත්තං “ථද්ධං මුදුකන්ති ජානිස්සාමි”ති වා ලොලභාවෙන වා කීළාපයතො සවෙ මුච්චති, අනාපත්ති. බාහිරඑස්සස්සාදෙ කායසංසග්ගරාගෙන මාතුගාමං ඵ්ඝතො ආලිඬගතො ව මුත්තෙ අනාපත්ති. කණ්ඩුවනස්සාදෙ දද්දුකච්ඡාදිනං වසෙන ඛජ්ජමානං නිමිත්තං කණ්ඩුවනස්සාදෙන කණ්ඩුවතො මුත්තෙපි අනාපත්ති. දස්සනස්සාදෙ මාතුගාමස්ස අනොකාසං උපනිජ්ඣායතො මුත්තෙපි අනාපත්ති. නිසජ්ජනස්සාදෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො නිසින්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. වාචාය අස්සාදො වාචස්සාදො. තෙන අස්සාදෙන මාතුගාමං මෙටුනජ්ජපටිසංයුත්තාහි වාචාහි ඔභාසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. ගෙහසිතපෙමෙ මාතාදිනං මාතාදිපෙමෙන ආලිඬගනාදිං කරොන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. වනභඩ්ගෙ ව සන්ථවකරණත්ථාය ඉත්ථියා පෙසිතං පුජ්ථාදිවනභඩ්ගසඤ්ඤිතං පණ්ණාකාරං “ඉත්ථන්තාමාය නාම ඉදං මෙ පෙසිත”න්ති අස්සාදෙන ආමසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. එතෙසු පන මොවනස්සාදවසෙනෙව උපක්කමන්තස්ස ආපත්ති, සෙසානං වසෙන අනාපත්තිති වෙදිතබ්බං.

සුක්කස්සාති “නිලං පිතකං ලොහිතකං ඔදානං තක්කවණ්ණං දකවණ්ණං තෙලවණ්ණං බීරවණ්ණං දධිවණ්ණං සජ්ජිවණ්ණං”න්ති (පාරා. 237) එවං ආගතෙසු දසසු වණ්ණෙසු යස්ස කස්සචි සුක්කස්සාති අධිජ්ජායො. උපක්කමිමාති “අජ්ඣන්තරූපෙ මොවෙති, බහිද්ධාරූපෙ මොවෙති, අජ්ඣන්තබහිද්ධාරූපෙ මොවෙති, ආකාසෙ කට්ඨං කම්පෙන්තො මොවෙති”ති (පාරා. 237) එවං චුත්තෙසු චතුසු උපායෙසු අඤ්ඤතරෙන උපායෙන “රාගුපත්ථම්හෙ මොවෙති, වච්චුපත්ථම්හෙ මොවෙති, පස්සාචුපත්ථම්හෙ මොවෙති, වාතූපත්ථම්හෙ මොවෙති, උච්චාලිඬගපාණකදට්ඨුපත්ථම්හෙ මොවෙති”ති එවං චුත්තෙසු පඤ්චසු කාලෙසු කිස්මිඤ්චි කාලෙ අඬගජාතෙ කම්මනියං පත්තෙ “ආරොග්ගත්ථාය මොවෙති, සුඛත්ථාය මොවෙති, හෙසජ්ජත්ථාය, දානත්ථාය, පුඤ්ඤත්ථාය, යඤ්ඤත්ථාය, සග්ගත්ථාය, බීජත්ථාය, වීමංසත්ථාය, දවත්ථාය මොවෙති”ති (පාරා. 237) එවං චුත්තෙසු දසසු අධිජ්ජායෙසු යෙන කෙනචි අධිජ්ජායෙන හත්ථාදීසු යෙන කෙනචි උපක්කමිත්වාති අත්ථො. විමොචයන්ති අත්තමසො යං එකා බුද්දකමක්ඛිකා

පිවෙය්‍ය, තත්තකම්පි මොවෙන්නොති අත්ථො. අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තෙනාති යා සුපිනන්තෙ සුක්කච්ඡස්සට්ඨි හොති, තං යපෙත්වාති අත්ථො. සමණොති යො කොච උපසම්පන්නො. ගරුකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසං. චුසෙති ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසික්ඛාපදං පඨමං.

20. ඉදානි කායසංසග්ගං දිපෙතුං “ඉත්ථිසඤ්ඤී”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ ඉත්ථිසඤ්ඤීති තද්වුජාතායපි මනුස්සිත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤීයෙව හුත්වාති අත්ථො. සථෙ තත්ථ වෙමතිකො වා පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤී වා හොති, ථුල්ලච්චයං, තථා ඉත්ථියා කායෙන කායජ්ජට්ඨධාමසනෙ ව කායජ්ජට්ඨධාමසනෙ කායාමසනෙ ව යක්ඛිපෙතීපණ්ඩකානං කායෙන කායාමසනෙ ව. පුරිසතිරච්ඡානගතිත්ථිතං පන කායෙන කායාමසනෙපි දුක්කට්ඨං, තථා යක්ඛිආදීනං කායෙන කායජ්ජට්ඨධාමසනෙපි මතිත්ථියා පන ථුල්ලච්චයං. කායසංසග්ගරාගවාති ඉමිනා මාතූපෙමාදිං මොක්ඛාධිජ්ජායඤ්ච පටික්ඛිපති. සම්චුසන්තොති කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කම්ම අන්තමසො ලොමෙනපි මනුස්සිත්ථිං සම්චුසන්තොති අත්ථසම්බන්ධො. ඉමිනා යො ඉත්ථියා ආලිඬගතොපි කායෙන න වායමති, කෙවලං එස්සංයෙව අනුභවති, තස්ස අනාපත්තීති දීපිතං හොති.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදං දුතියං.

21. ඉදානි දුට්ඨුල්ලවාචං පකාසෙතුං “තථා සුණන්ති”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ තථාති ඉත්ථිසඤ්ඤී. මනුස්සිත්ථිං සුණන්තින්ති සම්බන්ධො. සුණන්තින්ති ඉමිනා පටිබලායපි ඉත්ථියා අවිඤ්ඤත්තිපථෙ ධීතාය දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොවෙන්නස්ස දුට්ඨුල්ලවාචාපත්තින හොතීති දීපිතං හොති. විඤ්ඤුඤ්චාති ඉමිනා යා මහල්ලිකාපි බාලාපි ඵලමුගාපි අසද්ධම්මජ්ජට්ඨසංයුත්තං කථං න ජානාති, සා ඉධ නාධිජ්ජෙතාති දස්සෙති. වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං වසෙන මග්ගං වා මෙථුනං වා ආරබ්භාති සම්බන්ධො. දුට්ඨුල්ලවාචාය රාගො දුට්ඨුල්ලවාචාරාගො, තෙන දුට්ඨුල්ලවාචාරාගෙන. තං අස්සාදෙන්තො ඕභාසෙත්වා දුරුත්තවචනං වත්වා ගරුකං චුසෙති අත්ථො.

කථං ද්වෙ මග්ගෙ ආරබ්භ පසංසති ගරහති? තත්ථ පසංසායපි තාව “ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසී”ති වදති, න තාවසීසං එති. “තච වච්චමග්ගො ව පස්සාවමග්ගො ව සුභො සුසණ්ඨානො දස්සන්තියො, ඊදිසෙන නාම ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසී”ති වදති, සීසං එති, සඬ්ඝාදිසෙසො හොතීති අත්ථො. ගරහණෙ පන “සිබරණීසී, සම්භින්තාසී, උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසී”ති ඉමානි තීණි සුද්ධානියෙව සීසං එන්ති

වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං නියතවචනත්තා අව්චොළාරිකත්තා ච. අඤ්ඤානි පන “අනිමිත්තාසී, නිමිත්තමත්තාසී”තිආදීනි මග්ගානං අනියතවචනත්තා මෙටුනෙන සටෙත්වා චුත්තානි එව සීසං එන්ති. මෙටුනප්පටිසංයුත්තෙ “දෙහි මෙ, අරහසී මෙ දාතු”න්තිආදීහි පන සීසං න එති, “මෙටුනධම්මං දෙහී”තිආදීනා මෙටුනධම්මෙ සටිතෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසො. ඉත්ථියා වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ යපෙත්වා අධක්ඛකං උඛ්භජාණුමණ්ඩලං ආදිස්ස වණ්ණාදිභණනෙ ථුල්ලච්චයං, තථා යක්ඛිපෙතිපණ්ඩකෙසු වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ මෙටුනෙපි. ඉමෙසං පන යක්ඛිආදීනං අධක්ඛකාදිකෙ චුත්තප්පකාරෙ පදෙසෙ දුංක්කටං, තථා ඉත්ථියාදීනං උඛ්භක්ඛකෙ අධොජාණුමණ්ඩලෙ කායප්පට්ඨද්ධෙ වාති.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදං තතියං.

22. ඉදානි අත්තකාමපාරිවරියං දස්සෙතුං “වත්වා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ වත්වාති දුට්ඨුල්ලොභාසනෙ චුත්තප්පකාරං ඉත්ථි. ඉත්ථිසඤ්ඤියෙව හුත්වා වත්වාති අත්ථො. අත්තකාමුපට්ඨානවණ්ණන්ති එත්ථ මෙටුනධම්මසඬ්ඛාතෙන කාමෙන උපට්ඨානං කාමුපට්ඨානං, අත්තනො අත්ථාය කාමුපට්ඨානං අත්තකාමුපට්ඨානං, අත්තනා වා කාමිතං ඉච්ඡිතන්ති අත්තකාමං, සයං මෙටුනරාගවසෙන පත්ථිතන්ති අත්ථො, අත්තකාමඤ්ච තං උපට්ඨානඤ්චාති අත්තකාමුපට්ඨානං, තස්ස වණ්ණො අත්තකාමුපට්ඨානවණ්ණො, තං අත්තකාමුපට්ඨානවණ්ණං. “එතදග්ගං, හගිනි, පාරිවරියානං යා මාදිසං සීලවත්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිවරෙය්‍යා”ති එවං වත්වාති සම්බන්ධො. මෙටුනරාගිනොති ඉමිනා ගිලානපච්චයාදීහි උපට්ඨානස්ස වණ්ණං භණතො අනාපත්තිති දීපිතං හොති. වාචා මෙටුනයුත්තෙනාති එත්ථ මෙටුනයුත්තෙනෙව වාචාය මෙටුනයාවනෙ ගරුකං හොති, න අඤ්ඤාති අධිප්පායො.

අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදං චතුත්ථං.

23. ඉදානි සඤ්චරිත්තං දස්සෙතුං “පටිග්ගහෙත්වා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ පටිග්ගහෙත්වාති ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා උභින්නං මාතාදීහි වා “හන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං ඉත්ථි. වා පුරිසං වා එවං භණාහී”ති චුත්තො තෙසං වචනං “සාධු”ති වා “හොතු”ති වා “භණාමී”ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන වච්චෙදං කත්වා, සීසකම්පනාදීහි වා සම්පට්ච්ඡිත්වාති අත්ථො. සන්දෙසන්ති එත්ථ පන ඉත්ථි දසවිධා මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා හගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩාති. දස හරියායො ධනක්කිතා ඡන්දවාසිනී හොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභට්ඨමිඛටකා දාසී ච හරියා ච කම්මකාරී ච හරියා ච ධජාහටා මුහුත්තිකා වාති.

තාසු මාතූරක්ඛිතා භික්ඛුං පභිණ්ණති “ගච්ඡ, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං. බුභි ‘හොමි ඉත්ථන්තාමස්ස භරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා”ති, අයං ඉත්ථියා සන්දෙසො නාම. සචෙ මාතූරක්ඛිතාය මාතෘපිතාභාතාභගිනිආදයො භික්ඛුං පභිණ්ණන්ති “ගච්ඡ, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං. බුභි ‘හොතු ඉත්ථන්තාමස්ස භරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා”ති, අයම්පි ඉත්ථියා සන්දෙසොයෙව නාම. එවං පිතූරක්ඛිතාදීසුපි නයො නෙතඛිබ්බො. පුරිසො භික්ඛුං පභිණ්ණති “ගච්ඡ, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං. මාතූරක්ඛිතං. බුභි...පෙ.... සපරිදණ්ඩං. බුභි ‘හොතු කිර ඉත්ථන්තාමස්ස භරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා”ති, අයං පුරිසස්ස සන්දෙසො නාම. සචෙ පුරිසස්ස මාතෘපිතාභාතාභගිනිආදයො භික්ඛුං පභිණ්ණන්ති “ගච්ඡ, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං. මාතූරක්ඛිතං. බුභි...පෙ.... සපරිදණ්ඩං. බුභි ‘හොතු ඉත්ථන්තාමස්ස භරියා ධනක්කිතා...පෙ.... මුහුත්තිකා වා”ති, අයම්පි පුරිසස්ස සන්දෙසොයෙව නාම, ආණාපනන්ති අත්ථො.

විමංසිත්වාති එත්ථ චුත්තජ්ජකාරොන සාසනං ගහෙත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා තෙසං අවස්සාරොචනකානං මාතෘපිතාභාතාභගිනිආදීනං වා ආරොචෙත්වාති අත්ථො. හරන්ති යත්ථ පභිතො, තත්ථ ගන්ත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා ආරොචෙති, සා ඉත්ථි වා පුරිසො වා “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡතු වා, මා වා, ලජ්ජාය වා තුණ්හි හොතු, පුන ආගන්ත්වා තස්සා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා හරන්තො ගරුකං ඵුසෙති සම්බන්ධො. එත්තාවතා “පටිග්ගණ්හති විමංසති පච්චාහරති”ති චුත්තං අභිගත්තයං සම්පාදිතං හොති. ඉමාය තිවඤ්ඤාසම්පත්තියා සඬ්ඝාදියෙසො, ඉතො යෙහි කෙහිවි ද්විති අභිගෙහි ඵුල්ලච්චයං, එකෙන දුක්කටං. යක්ඛිපෙතිපණ්ඩකෙසු අභිගත්තයෙනපි ඵුල්ලච්චයමෙව, එකෙන වා ද්විති වා දුක්කටන්ති.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදං පඤ්චමං.

24. ඉදානි කුටිකාරසික්ඛාපදං ආචි කාතුං “සංයාව්නපරික්ඛාර”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – “වාසිං දෙථ, ඵරසුං දෙථා”තිආදිනා සයං පචත්තිතයාවනාය ගහිතපරික්ඛාරං සංයාව්නපරික්ඛාරං පදභාජනෙ චුත්තනායෙන සඬ්ඝං තික්ඛන්තුං යාවිත්වා ලද්ධභික්ඛුහි වා සඬ්ඝෙනෙව වා තත්ථ ගන්ත්වා සාරම්භානාරම්භසපරික්කමනාපරික්කමනභාවං ඤත්වා අදෙසිතවත්ථුකං “කුටි නාම උල්ලිත්තා වා හොති අවලිත්තා වා උල්ලිත්තාවලිත්තා වා”ති (පාරා. 349) එවං චුත්තලක්ඛණං කුටිං. “තත්‍රිදං පමාණං, දීඝසො ද්වාදස විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං සත්තන්තරා”ති (පාරා. 348) එවං චුත්තපමාණාතික්කන්තං, “මය්හං වාසාගාරං එසා”ති එවං අත්තා උද්දෙසො එතිස්සාති අත්තුද්දෙසා, තං අත්තුද්දෙසං කත්වා ගරුං සඬ්ඝාදියෙසං ඵුසෙති සම්බන්ධො. අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො –

අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං කුන්ථකිපිල්ලිකාදීනං ආසයෙ කතත්තා සාරම්භං ද්වීභි බලිබද්දෙහි යුත්තෙන සකටෙන ගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යත්තාය අපරික්කමනං උල්ලිත්තාදිහෙදං කුටිං අත්තනො වසන්තථාය කරොන්තො වා කාරාපෙන්තො වා “ඉදානි නිට්ඨානං ගමිස්සති”ති පටිමපිණ්ඩදානෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියපිණ්ඩදානෙන ලෙපෙ සටිතෙ ද්වෙ ව සඬ්ඝාදිසෙසෙ ද්වෙ ව දුක්කටානි, සවෙ දෙසිතවත්ථුකායෙව වා පමාණාතික්කන්තායෙව වා හොති, එකං සඬ්ඝාදිසෙසං ද්වෙ ව දුක්කටානි ආපජ්ජතිති.

කුටිකාරසික්ඛාපදං ඡට්ඨං.

25. ඉදානි විහාරකාරසික්ඛාපදං දස්සෙතුං “මහල්ලක”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මහල්ලකන්ති සස්සාමිකභාවෙන සංයාවිතකුටිතො මහත්තභාවො එතස්ස අත්ථී, යස්මා වා වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනාපි කාතුං වට්ටති, තස්මා පමාණමහත්තත්තායපි මහල්ලකො, තං මහල්ලකං විහාරං වා කත්වාති අත්ථො. එත්ථ පන අදෙසිතවත්ථුකභාවෙන එකො සඬ්ඝාදිසෙසො, සෙසං අනන්තරසදිසමෙව. ඉධ ව තත්ථ ව වාසාගාරං යපෙත්වා උපොසථාගාරං වා ජන්තාසරං වා අග්ගිසාලං වා හවිස්සතිති එවමාදිනා නයෙන කරොන්තස්ස අනාපත්ති.

විහාරකාරසික්ඛාපදං සත්තමං.

26. ඉදානි අමූලකසික්ඛාපදං පකාසෙතුං “අමූලකෙනා”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අමූලකෙනාති යං වොදකෙන චුදිතකම්භි පුග්ගලෙ අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬ්ඝිතං, ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬ්ඝිකාසඬ්ඝිතානං මූලානං අභාවතො අමූලකං, තෙන අමූලකෙන වත්ථුනාති සම්බන්ධො. තත්ථ අදිට්ඨං නාම අත්තනො පසාදවක්ඛුනා වා දිබ්බවක්ඛුනා වා අදිට්ඨං. අසුතං නාම තට්ඨෙව කෙනවි චුච්චමානං න සුතං. අපරිසඬ්ඝිතං නාම විත්තෙන අපරිසඬ්ඝිතං, තං පන දිට්ඨසුතමුත්තවසෙන තිවිධං. තත්ථ භික්ඛුඤ්ච මාතුගාමඤ්ච තථාරූපෙ යානෙ දිස්වා “අද්ධා ඉමෙහි කත”න්ති වා “කරිස්සන්ති”ති වා පරිසඬ්ඝිතං, ඉදං දිට්ඨපරිසඬ්ඝිතං නාම. අන්ධකාරෙ පටිච්ඡන්තොකාසෙ වා භික්ඛුස්ස ව මාතුගාමස්ස ව වචනං සුත්වා දුතියස්ස අත්ථිභාවං අජානන්තො පුබ්බෙ චුත්තනායෙන පරිසඬ්ඝිතං, ඉදං සුතපරිසඬ්ඝිතං නාම. ධුත්තෙහි ඉත්ථීහි සද්ධිං පච්චන්තවිහාරෙසු පුජ්චගන්ධසුරාදීහි අනුභවිත්වා ගතට්ඨානං දිස්වා “කෙන නු බො ඉදං කත”න්ති වීමංසන්තො තත්ත කෙනවි භික්ඛුනා ගන්ධාදීහි පුජා කතා හොති, හෙසජ්ජත්ථාය අරිට්ඨං වා පිතං, සො තස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා “අයං සො හවිස්සති”ති පරිසඬ්ඝිතං, ඉදං මුත්තපරිසඬ්ඝිතං නාම. එවං තිවිධාය පරිසඬ්ඝිතාය අභාවෙන අපරිසඬ්ඝිතන්ති අත්ථො.

වොදෙන්තොති “පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසි, අස්සමණොසි, අසකාපුත්තියොසි” තිආදීහි වචනෙහි සයං වොදෙන්තොති අත්ථො. එවං වොදෙන්තස්ස වාචාය වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො. වොදාපෙන්තො වාති අත්තනා තස්ස සමීපෙ යත්වා අඤ්ඤං හික්ඛුං ආණාපෙන්වා වොදාපෙන්තො තස්ස ආණත්තස්ස වාචාය වාචාය ගරුං ඵුසෙති අත්ථො. අථ සොපි වාචනාධිප්පායෙන “මයාපි දිට්ඨං අත්ථී” තිආදිනා නයෙන වොදෙති, ද්විත්තමිපි වාචාය ආපත්ති. වත්ථුනා අන්තිමෙන වාති හික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකුනවිසති යා පාරාජිකෙසු අඤ්ඤතරෙනාති අත්ථො. වාචෙතූන්ති බ්‍රහ්මවරියා වාචෙතූ, යො සුද්ධං වා අසුද්ධං වා කතූපසම්පදං පුග්ගලං සුද්ධදිට්ඨිකො සමානො වාචනාධිප්පායෙන වොදෙති වා වොදාපෙති වා, තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසොති අධිප්පායො. සුඤ්ඤානන්ති ඉමිනා පරම්මබ්‍රා දුතෙන වා පණ්ණෙන වා වොදෙති. වොදෙන්තස්ස න රුහතීති දීපිතං හොති. පරම්මබ්‍රා පන සත්තහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං.

අමූලකසික්ඛාපදං අට්ඨමං.

27. ඉදානි අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදං දස්සෙතුං “අඤ්ඤස්ස කිරිය” න්තිආදිමාහ. තත්ථ අඤ්ඤස්ස කිරියන්ති අඤ්ඤස්ස ඛත්තියාදිජාතිකස්ස පාරාජිකස්ස විතික්කමසඬ්ඛාතං කිරියං දිස්වාති සම්බන්ධො. තෙන ලෙසෙනාති “දස ලෙසා ජාතිලෙසො නාමලෙසො ගොත්තලෙසො ලිඬ්ගලෙසො ආපත්තිලෙසො පත්තලෙසො විචරලෙසො උපජ්ඣායලෙසො ආවරියලෙසො සෙනාසනලෙසො” ති (පාරා. 394) එවං චුත්තෙසු දසසු ලෙසෙසු යො තස්මිං පුග්ගලෙ දිස්සති, තෙන ලෙසෙන තදඤ්ඤං පුග්ගලං බ්‍රහ්මවරියා වාචෙතූ අන්තිමවත්ථුනා වොදෙන්තො ගරුකං ඵුසෙති අත්ථො. තත්ථ අඤ්ඤමිපි වත්ථුං ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව ඊසකං අල්ලියතීති ලෙසො, ජාතියෙව ලෙසො ජාතිලෙසො. එස නයො සෙසපදෙසුපි. ලෙසෙන වොදෙන්තො කථං වොදෙති? අඤ්ඤො ඛත්තියජාතිකො ඉමිනා වොදකෙන පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, සො අඤ්ඤං අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං හික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතිලෙසං ගහෙත්වා එවං වොදෙති “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වමිපි ඛත්තියො පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසි” ති වා “සො ත්වං ඛත්තියො, නාඤ්ඤො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසි” ති වා වොදෙති. එවං නාමලෙසාදයොපි වෙදිතබ්බා.

අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදං නවමං.

28. එත්තාවතා “ගරුකා නවා” ති උද්දිට්ඨෙ විත්ථාරතො දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු ආපන්නෙසු පටිපජ්ජනාකාරං දස්සෙතුං “ජාදෙති ජානමාපන්න” න්තිආදි පටුන

වුත්තං. තස්සායං පිණ්ඩත්ථො – යො භික්ඛු “අයං ඉත්ථන්නාමා ආපත්ති”ති ආපත්තිවසෙන වා “ඉදං භික්ඛුනං න වට්ටති”ති එවං වත්ථුවසෙන වා ජානමාපන්නං ආපත්තිං යාව ඡාදෙති, තාව තෙන භික්ඛුනා අකාමා පරිවාසො වසිතබ්බොති. වරෙය්‍යාති මානත්තං සමාදාය වසෙය්‍ය. කිත්තකං දිවසන්ති වෙ? ඡ රත්තියො. මානත්තවාසො පන සඬ්ඝෙයෙව, න ගණේ, න පුග්ගලෙ, තෙන වුත්තං “සඬ්ඝෙ”ති. පරිවුත්ථොති “තයො බො උපාලි පාරිවාසිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිෂේදා සහවාසො විජ්ජවාසො අනාරොචනා”ති (වුළුව. 83) එවං වුත්තං රත්තිවිෂේදං අකත්වා පරිවුත්ථොති අත්ථො. තත්ථ සහවාසොති පකතත්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො උදකපාතට්ඨානබ්භන්තරෙ වාසො. විජ්ජවාසො නාම අඤ්ඤං පකතත්තං භික්ඛුං විනා වාසො. අනාරොචනාති ආගන්තුකාදීනං අනාරොචනා. එතෙසු තීසු එකෙනාපි රත්තිවිෂේදො හොති එව. එත්ථ පන උපචාරසීමගතානං ආරොචෙතබ්බං, න බහි යිතානං, බහි යිතානම්පි සවෙ සද්දං සුණාති, පස්සති, දුරං වා ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බමෙව, අනාරොචෙන්තස්ස රත්තිවිෂේදො වෙව වත්තහෙදෙ දුක්කටඤ්ච හොති. අජානන්තස්සෙව උපචාරසීමං පවිසිත්වා ගච්ඡන්ති වෙ, රත්තිවිෂේදොව හොති, න වත්තහෙදො.

විණ්ණමානත්තන්ති “වත්තාරො බො, උපාලි, මානත්තචාරිකස්ස භික්ඛුනො රත්තිවිෂේදා සහවාසො විජ්ජවාසො අනාරොචනා ඌනෙ ගණෙ වරණ”න්ති (වුළුව. 92) එවං වුත්තං රත්තිවිෂේදං අකත්වා විණ්ණමානත්තං පරිනිට්ඨිතමානත්තන්ති අත්ථො. එත්ථ පන සහවාසාදයො පරිවාසෙ වුත්තජ්ජකාරා එව. “ඌනෙ ගණෙ වරණ”න්ති එත්ථ ගණො වත්තාරො වා අතිරෙකා වා භික්ඛු, තස්මා සවෙපි තීහි භික්ඛුහි සද්ධිං වසති, රත්තිවිෂේදො හොතියෙව, “සවෙ පන තෙන තෙසං අත්ථිභාවං දිස්වා ආරොචිතෙ පක්කමන්ති, ඌනෙ ගණෙ වරණදොසො න හොති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 97) අට්ඨකථාසු වුත්තං කිර. අබ්භෙය්‍යාති තං භික්ඛුං විසතිගණො සඬ්ඝො අබ්භෙය්‍ය සම්පට්ඨිෂෙය්‍ය, අබ්භානකම්මවසෙන ඔසාරෙය්‍යාති අත්ථො. සවෙ එකෙනාපි ඌනො විසතිගණො භික්ඛුසඬ්ඝො තං භික්ඛුං අබ්භෙය්‍ය, සො ව භික්ඛු න අබ්භිතො, තෙ ව භික්ඛු ගාරය්‍ය, දුක්කටං ආපජ්ජන්තිති අත්ථො.

29. ඉදානි යථා ඡාදිතා ආපත්ති ඡන්තා හොති, තං පකාරං දස්සෙතුං “ආපත්ති”තිආදි වුත්තං. තත්ථායං පදයොජනා – ආපත්තිතා ව අනුක්ඛිත්තතා ව අනන්තරායතා ව පහුත්තතා ව ආපත්තිනුක්ඛිත්තඅනන්තරායපහුත්තතායො, එතාසු වතුසු තථාසඤ්ඤිතා ව ඡාදෙතුකාමො හුත්වා ඡාදනා වාති එවං දසහඬ්ගෙහි අරුණුග්ගම්මිහි ඡන්තා හොතීති. එත්ථ පන ආපත්තිආදීසු වතුසු ආපත්තිසඤ්ඤිතා ව අනුක්ඛිත්තසඤ්ඤිතා ව අනන්තරායසඤ්ඤිතා ව පහුත්තසඤ්ඤිතා වාති එවං සඤ්ඤාවසෙන යොජෙත්වා අට්ඨඬ්ගාති ගහෙතබ්බානි, ඡාදෙතුකාමොති ඉදමෙකං, ඡාදනාති ඉදමෙකන්ති එවං දස.

එතෙසු පන ආදිතො පටියාය අයං විනිච්ඡයො – “ආපත්ති ච හොති ආපත්තිසඤ්ඤී වා”ති එත්ථ යං ආපන්නො, සා තෙරසන්නං අඤ්ඤතරා හොති, සොපි ච තත්ථ ගරුකාපත්තිසඤ්ඤීයෙව හුත්වා ඡානන්නො ඡාදෙති, ඡන්නා හොති. සචෙ තත්ථ අනාපත්තිසඤ්ඤී වා අඤ්ඤාපත්තිසඤ්ඤී වා චෙමතිකො වා හොති, අච්ඡන්නාව හොති. තිවිධං පන උක්ඛෙපනීයකම්මං, තෙන අකතො අනුක්ඛිත්තො. සො චෙ පකතත්තසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, ඡන්නා හොති. සචෙ අපකතත්තසඤ්ඤී ඡාදෙති, අච්ඡන්නා හොති. අපකතත්තෙන පන පකතත්තසඤ්ඤීනාපි අපකතත්තසඤ්ඤීනාපි ඡාදිතං අච්ඡාදිතමෙව හොතීති. අනන්තරායිකොති යස්ස දසසු රාජචොරඅග්ගිඋදකමනුස්සාමනුස්සවාළසරීසපථිවිතබ්බමවරියන්තරායෙසුපි එකොපි නත්ථි, සො චෙ අනන්තරායිකසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, ඡන්නා හොති. සචෙ සො අන්ධකාරභීරුකො අනන්තරායෙ එව වාළාදිඅන්තරායසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්නාව හොති. පහුති යො සක්කොති සභාගහික්ඛුනො සමීපං ගන්තුඤ්ඤෙව ආරොචිතුඤ්ඤෙව, සො චෙ පහුසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, ඡන්නා හොති. යො පන අපහු හුත්වා පහුසඤ්ඤී, පහු වා අපහුසඤ්ඤී හුත්වා ඡාදෙති, අච්ඡන්නාව හොතීති.

අරුණුග්ගමමිහීති එත්ථ පුරෙහත්තං වා ආපත්තිං ආපන්නො හොති පච්ඡාහත්තං වා, යාව අරුණං න උග්ගච්ඡති, තාව ආරොචෙතබ්බා. සචෙ පන අරුණබ්හන්නරෙ සතක්ඛත්තුම්පි ඡාදෙතුකාමතා උප්පජ්ජති, අච්ඡන්නාව හොති. ආරොචෙන්නො පන සභාගසඤ්ඤාදිසෙසං ආපන්නස්ස ආරොචෙතුං න වට්ටති. සචෙ ආරොචෙති, ආපත්ති පන ආචිකතා හොති, ආරොචනපච්චයා පන අඤ්ඤං දුක්කටං ආපත්තිං ආපජ්ජති. ඉමිනා අඤ්ඤම්පි වත්ථුසභාගාපත්තිං ආරොචෙතුං න වට්ටතීති දීපිතො හොති. ආරොචෙන්නෙන පන “අහං තච සන්නිකෙ එකං ආපත්තිං ආචි කරොමි”ති වා “ආචික්ඛාමි”ති වා “ආරොචෙමි”ති වා “එකං ආපත්තිං ආපන්නහාවං ඡානාහි”ති වා “එකං ගරුකාපත්තිං ආචි කරොමි”ති වා ආදිනා නයෙන වත්තබ්බං, එත්තාවතා අච්ඡන්නාව හොති. සචෙ “ලහුකාපත්තිං ආරොචෙමි”ති වදති, ඡන්නාව හොතීති. සඤ්ඤාදිසෙසවිනිච්ඡයො.

සඤ්ඤාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විවරනිද්දෙසවණ්ණනා

30. එවං ගරුකෙ සික්ඛිතබ්බාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි විවරෙසු දස්සෙතුං “විවර”න්ති උද්ධටං. තත්ථ ඡාතිතො ඡ විවරානි (මහාව. 339; පාරා. අට්ඨ. 2.462-463; කඨිබ්බා. අට්ඨ. කමිනසික්ඛාපදවණ්ණනා), තානි කානීති චෙ, තං දස්සෙතුං “බොමා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ බොමං නාම බොමවාකසුත්තෙහි කතං වත්ථං. සාණං නාම සාණවාකෙහි කතං වත්ථං. භඩ්ගං නාම

බොමසුත්තාදීහි පඤ්චහි මිස්සෙත්වා කතං වත්ථං. පාටෙක්කං වාකමයමෙව වාති වදන්ති. කම්බලං නාම මනුස්සලොමං වාළලොමං යපෙත්වා ලොමෙහි වායිත්වා කතං වත්ථං. ඡළෙතානීති ඡ එතානි. සහ අනුලොමෙහීති සානුලොමානි. ජාතිතො පන කප්පියානි ඡ විවරානීති වුත්තං හොති.

31. ඉදානි තෙසං අනුලොමානි දස්සෙතුං “දුකුල”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 305) දුකුලං සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. පට්ටුණ්ණන්ති පට්ටුණ්ණදෙසෙ පාණකෙහි සඤ්ජාතවත්ථං. සොමාරදෙසෙ, චීනදෙසෙ ජාතං සොමාරචීනජං පටන්ති සම්බන්ධො. ඉමානි තිණ්පි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතසුත්තමයත්තා. ඉද්ධිජන්ති එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්දියා නිබ්බත්තවීරං. තං පන බොමාදීනං අඤ්ඤතරං හොති. කප්පරුක්කෙහි නිබ්බත්තං ජාලිනියා දෙවකඤ්ඤාය අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස දිත්තවත්ථාදිකං දෙවදිත්තං. තම්පි බොමාදීහි නිබ්බත්තවත්ථසදිසත්තා ඡන්තම්පි අනුලොමං හොතියෙව කප්පාසිකස්ස වා, ඉද්ධිජම්පි තථෙව වෙදිතබ්බං. තස්ස තස්සාති බොමාදිකස්ස. අනුලොමිකන්ති අනුරූපං.

32-33. එවං ජාතිතො සානුලොමානි ඡ විවරානි දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු අධිට්ඨානාදිකං විධානං දස්සෙතුං “තිව්වර”න්තිආදි වුත්තං. එත්ථ (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසිකඛාපදවණ්ණනා; මහාව. 358) ධිට්ඨානතො පුබ්බෙ තිව්වරං නාම පාටෙක්කං නත්ථි සඬ්ඝාට්ඨාදිජපහොනකස්ස පච්චත්ථරණාදිවසෙනාපි අධිට්ඨාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා. තස්මා “තිව්වරං අධිට්ඨෙය්‍ය න විකප්පෙය්‍යා”ති එත්ථ “ඉමං සඬ්ඝාට්ඨ”න්ති එවං නාමෙ ගහිතෙ “අධිට්ඨාන”ම්චිවෙව වත්තබ්බං, “විකප්පෙම්”ති පන න වත්තබ්බන්ති අධිජපායො. එවං සෙසෙසුපි. මුඛපුඤ්ජනඤ්ච නිසිදනඤ්ච මුඛපුඤ්ජනනිසිදනං. කණ්ඩුවිජාදිත්ති කණ්ඩුජපට්ඨිජාදිං අධිට්ඨෙය්‍ය, න විකප්පෙය්‍යාති සම්බන්ධො. එත්ථාති ඉමෙසු නවසු වීවරෙසු. තිව්වරන්ති තිව්වරාධිට්ඨානනායෙන අධිට්ඨිතතිව්වරං. විනා අලද්ධසම්මුතිකො හික්ඛු අවිජ්ජවාසසම්මුතිඅලද්ධට්ඨානෙ එකාහම්පි හත්ථපාසං විජහිත්වා න වසෙය්‍යාති අත්ථො. “න හික්කවෙ වාතුමාසං නිසිදනෙන විජ්ජවසිතබ්බං, යො විජ්ජවසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති බුද්දකක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 263) වුත්තත්තා වාතුමාසං නිසිදනං විනා න වසෙය්‍යාති අත්ථො.

34. ඉදානි අධිට්ඨානවිධිං දස්සෙතුං “ඉමං සඬ්ඝාට්ඨ”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ මිච්චධිට්ඨයෙති ඉති අධිට්ඨයෙ, “ඉමං සඬ්ඝාට්ඨං අධිට්ඨාමි”ති එවං සඬ්ඝාට්ඨං අධිට්ඨයෙති අත්ථො. අහත්ථපාසමෙතන්ති දුරෙ යීතං පන යපිතොකාසං සල්ලක්කෙත්වා සවෙ එකං, “එත”න්ති, බහුනි වෙ, “එතානි”ති වත්වා අධිට්ඨයෙති අත්ථසම්බන්ධො. සෙසෙසුපි අයං නයොති යථා “ඉමං සඬ්ඝාට්ඨං අධිට්ඨාමි”ති වුත්තං, එවං “ඉමං උත්තරාසඬ්ගං, ඉමං කණ්ඩුජපට්ඨිජාදිං

අධිට්ඨාමී”ති එවං අත්තනො නාමෙනෙව චත්වා සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි
චුත්තනයෙන අධිට්ඨාතබ්බන්ති චුත්තං හොති.

35. ඉදානි සචෙ පුබ්බෙ අධිට්ඨිතං තිච්චරං නිසීදනං වස්සිකසාටිකං
කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදීති ඉමෙසු ඡසු චිවරෙසු අඤ්ඤතරං චිවරං අත්ථි, පුන තථාචිධං
චිවරං අධිට්ඨන්තිවා පරිහරිතුං ඉච්ඡන්තෙන “ද්වෙ පන න වට්ටන්ති”ති (පාරා.
අට්ඨ. 2.469; කඬබා. අට්ඨ. කථිනසික්කාපදවණ්ණනා) චුත්තත්තා පුබ්බෙ
අධිට්ඨිතං පච්චුද්ධරිත්වා අධිට්ඨාතබ්බන්ති දස්සෙතුං “අධිට්ඨන්තො”තිආදි
චුත්තං, තං උත්තානමෙව. පත්තාධිට්ඨහනෙ තථාති “ඉමං පත්තං, එතං
පත්ත”න්ති එවං නාමමත්තමෙව විසෙසො. සෙසං තාදිසමෙවාති අත්ථො.

36. එතං ඉමං ව සඬ්ඝාටිං සංසෙති එත්ථ සචෙ අත්තොගබ්බෙහ වා
සාමන්තවිහාරෙ වා හොති, යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬ්ඝාටිං
අධිට්ඨාමී”ති වාචා භින්දිතබ්බා, සචෙ හත්ථපාසෙ හොති, “ඉමං සඬ්ඝාටි”න්ති
තෙසං තෙසං නාමවසෙන වාචා භින්දිතබ්බාති අත්ථො. පච්චුද්ධාරෙපි එසෙව
නයො. එත්ථ පන “ද්වෙ චිවරස්ස අධිට්ඨානා කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචාය
වා අධිට්ඨෙති”ති (පරි. 322) චුත්තත්තා සඬ්ඝාටිආදිකං හත්ථෙන ගහෙත්වා
“ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමී”තිආදිනා නයෙන චිත්තෙන ආහොගං කත්වා
කායවිකාරං කරොන්තෙන කායෙන අධිට්ඨාතබ්බං, යෙන කෙනචි
සරීරාවයවෙන අච්ඡිසන්තස්ස න වට්ටති. වාචාය අධිට්ඨන්තෙන වචිහෙදං
කත්වාච අධිට්ඨාතබ්බං. තථා පත්තෙපි. විදුති පණ්ඩිතො.

37-8. ඉදානි තෙසං පමාණපරිච්ඡෙදං දස්සෙතුං “සඬ්ඝාටි
පච්ඡිමන්තො”තිආදි චුත්තං. තත්ථ දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකතො (පාරා. අට්ඨ.
2.469; කඬබා. අට්ඨ. කථිනසික්කාපදවණ්ණනා) පට්ඨාය “තත්ත්වං සුගතස්ස
සුගතචිවරප්පමාණං, දීඝසො නව විදත්ථියො සුගතවිදත්ථියා, තිරියං ඡ
විදත්ථියො”ති (පාචි. 548) එවං චුත්තසුගතචිවරුනාපි වට්ටති. තිරියං පන
මුට්ඨිත්තිකං. ව-සද්දෙන අතිරෙකමිපි වට්ටතීති අත්ථො. උත්තරාසඬ්ගස්සපි
එතදෙව පමාණන්ති තං දස්සෙතුං “තථා එකංසිකස්සාපි”ති චුත්තං.
අත්තරවාසකස්ස පන “පාරුපනෙනපි හි සක්කා නාහිං පට්ඨිඡාදෙතු”න්ති
(පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාවචනතො “ද්විභත්ථො වා”ති චුත්තං.

39. නිසීදනස්ස දීඝනාති එත්ථ (පාචි. 531 ආදයො; පාචි. අට්ඨ. 531;
කඬබා. අට්ඨ. නිසීදනසික්කාපදවණ්ණනා) නිසීදනන්ති සන්ථතසදිසං
සන්ථරිත්වා එකස්මිං අන්තෙ චුත්තප්පමාණෙන ද්විසු යානෙසු එාලෙත්වා
කතාහි තිහි දසාහි යුත්තස්ස පරික්ඛාරස්සෙතං නාමං.

40. කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදි (පාචි. 538; මහාව. 354; පාචි. අට්ඨ. 537; කඬබා.
අට්ඨ. කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිසික්කාපදවණ්ණනා) නාම යස්ස

අධ්‍යානානිලබ්‍යාණමණ්ඩලං කණ්ඩු වා පිළකා වා අස්සාවො වා පුල්ලකච්ඡු වා ආබාධො, තස්ස පටිච්ඡාදනත්ථාය අනුඤ්ඤාතං වීරං. ගාථායො සුවිඤ්ඤායාව.

41. අඛිඨතෙය්‍යාවානි (පාචි. 544) එත්ථ තතො උද්ධං න වට්ටතීති අත්ථො.

42. එත්ථානි සඛිඝාටිතො පට්ඨාය යාව වස්සිකසාටිකා, තාව දස්සිතවීවරෙසුති අත්ථො. තදුත්තරිත්ති තතො තෙසං වීවරානං වුත්තප්පමාණතො උත්තරිං කරොත්තස්ස ඡෙදනපාවිත්ති හොතීති පාඨසෙසො, තං අතිරෙකං ඡින්දිත්වා පුන පාවිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති අත්ථො. පච්චත්ථරණමුඛවොළානි එත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාව මහන්තං පච්චත්ථරණං ආකඛිබ්බති, තාව මහන්තං පච්චත්ථරණං කාතු”න්ති (මහාව. 353) වුත්තත්තා පච්චත්ථරණස්ස පමාණපරිච්ඡෙදො නත්ථී, මුඛපුඤ්ජනවොළස්ස පන උක්කට්ඨවසෙන වා අන්තිමවසෙන වා පමාණපරිච්ඡෙදො න වුත්තො, තස්මා තම්පි අප්පමාණිකං. තෙන වුත්තං “ආකඛිබ්බප්පමාණිකා”ති, ඉච්ඡිතප්පමාණිකාති අත්ථො. යාව එකං ධොවියති, තාව අඤ්ඤං පරිභොගත්ථාය ඉච්ඡිතබ්බන්ති ද්වෙපි වට්ටන්ති.

43. න දීපිතන්ති කත්ථ න දීපිතං? අට්ඨකථාසු. කස්මානි වෙ? “තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛුනං පරිපුණ්ණං හොති තිවීරං, අත්ථො ච හොති පරිස්සාවනෙහිපි ට්ඨිකාහිපි. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුං. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පරික්ඛාරවොළක”න්ති (මහාව. 357) බහුනං පත්තථවිකපරිස්සාවනාදීනං සඛිගභවසෙන වුත්තත්තා පාටෙක්කං නිධානමුඛන්ති. යස්මා පන භගවතා “යං යං ලබ්භති, තං තං ඉමිනා විධානෙන අධිට්ඨන්තිවා පුන යෙන යෙන පරිස්සාවනාදීනා අත්ථො හොති, තං තං කත්වා ගණ්හන්තු”ති අනුකම්පාය අනුඤ්ඤාතං, තස්මා විකප්පනුපගපච්ඡිමවීරප්පමාණං ට්ඨිකම්පි පට්පරිස්සාවනම්පි බහුනිපි එකතො කත්වා “ඉමානි වීවරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි”ති වත්වා අධිට්ඨාතුම්පි වට්ටතියෙව. තස්මා වුත්තං “තථා වත්වා”ති, “පරික්ඛාරවොළ”න්ති වත්වාති අත්ථො. විකප්පියන්ති විකප්පනුපගං.

44. අභතකප්පානන්ති (මහාව. 348) එකචාරං ධොවිතකානං.

45. උතුද්ධටානන්ති උතුතො දීඝකාලතො උද්ධටානං, කතවත්ථකිච්චානං පිලොතිකානන්ති වුත්තං හොති. සෙසානි උත්තරාසඛිගඅන්තරවාසකා. පංසු විය කුච්ඡිතභාවං පටික්කුලභාවං උලති ගච්ඡති පංසුකුලං, වොළබණ්ඩානමෙතං නාමං, තස්මිං පංසුකුලෙ යථාරුචීති අත්ථො. කස්මානි වෙ? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අභතානං දුස්සානං අභතකප්පානං දිගුණං සඛිඝාටිං එකච්චියං උත්තරාසඛිගං එකච්චියං අන්තරවාසකං, උතුද්ධටානං

දුස්සානං චතුර්ගුණං සඨසාටිං දිගුණං උත්තරාසඨගං දිගුණං අන්තරවාසකං, පංසුකුලෙ යාවදත්ථං, පාපණිකෙ උස්සාහො කරණියො”ති චුත්තත්තා, තස්මා සුසානාදිසු පතිතපංසුකුලෙ ච අන්තරාපණෙ පතිතපිලොතිකච්චරෙ ච පටපරිච්ඡේදො නත්ථී, පටසතම්පි වට්ටතීති සිද්ධං.

46. ඉදානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඡින්නකං සඨසාටිං ඡින්නකං උත්තරාසඨගං ඡින්නකං අන්තරවාසක”න්ති (මහාව. 345) වත්වා පුන “තෙන ඛො පන සමයෙන අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො තිච්චරෙ කයිරමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නප්පහොති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අච්ඡින්නකන්ති. ද්වෙ ඡින්නකානි එකං අච්ඡින්නකං නප්පහොති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ අච්ඡින්නකානි එකං ඡින්නකන්ති. එකං ඡින්නකං නප්පහොති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතුං. න ච, භික්ඛවෙ, සබ්බං අච්ඡින්නකං ධාරෙතබ්බං, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 360) එවං චුත්තවිධානං දස්සෙතුං “තිසු”තිආදි ආරද්ධං. තස්ස අත්ථො – තිසු ච්චරෙසු යං ඡින්නිත්වා සිබ්බිතුං සබ්බපච්ඡිමප්පමාණං පහොති, තං ඡින්නිත්වං. සබ්බෙසු පන අප්පහොන්තෙසු අන්වාධිකං ආදියෙය්‍යාති. තත්ථ අන්වාධි නාම අනුචාතං විය සංභරිත්වා ච්චරස්ස උපරි සඨසාටිආකාරෙන ආරොපෙතබ්බං. ආගන්තුකපත්තන්තිපි වදන්ති. ඉදං පන අප්පහොනකෙ අනුඤ්ඤාතං. සචෙ පහොති, න වට්ටන්ති, ඡින්නිත්වමෙව. අනාදිණ්ණන්ති අනාරොපිතං අන්වාධිකං. න ධාරෙය්‍යාති තිච්චරාධිට්ඨානවසෙන අධිට්ඨන්තිවා න ධාරෙතබ්බන්ති අධිප්පායො.

47-8. ඉදානි උදොසිතසික්ඛාපදනං දස්සෙතුං “ගාමෙ”තිආදි චුත්තං. එත්ථ පන සචෙ ගාමො (පාරා. 478; පාරා. අට්ඨ. 2.477-478; කඨ්ඛා. අට්ඨ. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා) එකස්ස රඤ්ඤො වා භොජකස්ස වා වසෙන එකකුලස්ස භොති, පාකාරාදිනා පරික්ඛිත්තත්තා එකුපවාරො ච, එවරුපෙ ගාමෙ ච්චරං නික්ඛිපිත්වා තස්මිං ගාමෙ යථාරුචිතට්ඨානෙ වසිතුං ලබ්භති. සචෙ සො ගාමො අපරික්ඛිත්තො, යස්මිං සරෙ ච්චරං නික්ඛිත්තං භොති, තස්මිං සරෙ වසිතබ්බං, තස්ස වා සරස්ස සමන්තතො භත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

සචෙ සො ගාමො වෙසාලිකුසිනාරාදයො විය නානාරාජුතං වා භොජකානං වා භොති, චුත්තප්පකාරෙන පරික්ඛිත්තො ච, එවරුපෙ ගාමෙ යස්මිං සරෙ ච්චරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං සරෙ වා වත්ථබ්බං. යස්සා වීථියා තං සරං භොති, තස්සා වීථියා තස්ස සරස්ස සම්මුඛාට්ඨානෙ සභායෙ වා නගරද්වාරෙ වා වත්ථබ්බං, තෙසං සභායද්වාරානං භත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. සචෙ අපරික්ඛිත්තො, යස්මිං සරෙ නික්ඛිත්තං, තත්ථ වා තස්ස භත්ථපාසෙ වා වත්ථබ්බං.

නිවෙසනාදයො හම්මියපරියොසානා ගාමපරික්ඛෙපනො ඛනි සන්නිවිට්ඨාති වෙදිතබ්බො. ඉතරථා තෙසං ගාමග්ගහණෙනෙව ගනිතත්තා ගාමස්ස එකකුලනානාකුලඵකූපචාරනානුපචාරතාවසෙනෙව විනිච්ඡයො වත්තබ්බො සියා. නිවෙසනාදීනං වසෙනෙව පාළියං (පාරා. 478 ආදයො) අත්ථො විහත්තො, න ගාමවසෙන. උදොසිතවිනිච්ඡයෙ අයං නයො චුත්තොයෙව.

නිවෙසනෙති එත්ථ සථෙ එකකුලස්ස නිවෙසනං හොති පරික්ඛිත්තඤ්ච, අන්තොනිවෙසනෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ වත්ථබ්බං. අපරික්ඛිත්තඤ්ථෙ හොති, යස්මිං ගබ්භෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං වත්ථබ්බං, තස්ස ගබ්භස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. සථෙ නානාකුලස්ස හොති පරික්ඛිත්තඤ්ච, යස්මිං ගබ්භෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං ගබ්භෙ වත්ථබ්බං, සබ්බෙසං සාධාරණද්වාරමූලෙ වා තෙසං ගබ්භද්වාරමූලෙ වා තෙසං ගබ්භද්වාරමූලානං වා හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. අපරික්ඛිත්තඤ්ථෙ හොති, යස්මිං ගබ්භෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං ගබ්භෙ වත්ථබ්බං, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

උදොසිතොති යානාදීනං හණ්ඩානං සාලා. පාසාදොති දීපපාසාදො. හම්මියන්ති මුණ්ඩවිජදනපාසාදො. නාවා පන ථලං ආරොපෙත්වා නික්ඛිත්තාපි හොති, සමුද්දෙ යිතාපි. සථෙ එකකුලස්ස නාවා හොති, අන්තොනාවාය වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොනාවාය වත්ථබ්බං. නානාකුලස්ස නාවා හොති නානාගබ්භා නානාඔවරකා, යස්මිං ඔවරකෙ වීචරං නික්ඛිත්තං, තස්මිං වත්ථබ්බං, වීචරස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

අට්ඨොති පට්ඨාජාදීනං පට්ඨාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො ඛහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. මාළොති එකකුටසඬිගහිතො චතුරස්සපාසාදො. ඉමෙසු පන උදොසිතාදීසු මාළපරියොසානෙසු නිවෙසනෙ චුත්තනෙයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. නිවෙසනන්ති පන උදොසිතාදීනං වසෙන අකතාය පතිස්සයවිකතියා අධිවචනං.

ආරාමො නාම පුජ්ථාරාමඵලාරාමාදිකො. සථෙ එකකුලස්ස ආරාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව, අන්තොආරාමෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොආරාමෙ වත්ථබ්බං. සථෙ අපරික්ඛිත්තො, වීචරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. සථෙ නානාකුලස්ස ආරාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව, ද්වාරමූලෙ වා වත්ථබ්බං, ද්වාරමූලස්ස හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. අපරික්ඛිත්තො වෙ, වීචරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං.

සත්ථො නාම ජඩ්ඝසත්ථසකටසත්ථානමඤ්ඤතරො. සථෙ එකකුලස්ස සත්ථො හොති, සත්ථෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා පුරතො වා පච්ඡතො වා

සත්තඛිහන්තරා න විජහිතඛිබ්බා, පස්සතො අඛිහන්තරං න විජහිතඛිබ්බං. අඛිහන්තරං නාම අට්ඨවිසතිහත්ථං හොති. සචෙ ගච්ඡන්තො සත්ථො සකථෙ වා හග්ගෙ, ගොණෙ වා නට්ඨෙ අන්තරා ඡිජ්ජති, යස්මිං කොට්ඨාසෙ චීවරං නික්ඛිපිතඛිබ්බං, තත්ථ වසිතඛිබ්බං. සචෙ නානාකුලස්ස හොති, සත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා චීවරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතඛිබ්බං.

බෙත්තබ්බෙසු ආරාමෙ වුත්තසදිසොව විනිවිජයො. දුමෙති රුක්ඛමූලෙ. සචෙ එකකුලස්ස රුක්ඛමූලං හොති, යං මජ්ඣන්තිකකාලෙ සමන්තා ඡායා එරති, තස්මිං යානෙ අචිරලෙ පදෙසෙ තස්ස ඡායාය ඵුට්ඨොකාසස්ස අන්තො එව නික්ඛිපිතඛිබ්බං. සචෙ විරලසාධස්ස පන රුක්ඛස්ස ආතපෙන ඵුට්ඨොකාසෙ යපෙති, අරුණුග්ගමනෙ සචෙ සො හික්ඛු තස්ස හත්ථපාසෙ න හොති, අඤ්ඤස්මිං වා යානෙ තස්ස ඡායායපි හොති, නිස්සග්ගියං හොතියෙව. නානාකුලස්ස චෙ හොති, චීවරස්ස හත්ථපාසා න විජහිතඛිබ්බං.

අජ්ඣොකාසෙ පන විඤ්ඤාට්ඨිආදීසු අරඤ්ඤෙසුපි සමුද්දමජ්ඣෙ මච්ඡබන්ධානං අගමනපථෙසු දීපකෙසුපි චීවරං යපෙත්වා තතො සමන්තා සත්තඛිහන්තරෙ පදෙසෙ යත්ථ කත්ථවි වසිතඛිබ්බං. සචෙ සත්තඛිහන්තරතො කෙසග්ගමත්තමිපි අතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨපෙති, නිස්සග්ගියං හොති.

එත්ථ පන පාළියං “ගාමො එකුපචාරො නානුපචාරො”තිආදිනා (පාරා. 477) අවිසෙසෙන මාතිකං නික්ඛිපිත්වාපි ගාමනිවෙසනඋදොසිතබෙත්තධඤ්ඤකරණආරාමවිහාරානං එකුපචාරනානුපචාරතා “ගාමො එකුපචාරො නාම එකකුලස්ස ගාමො හොති පරික්ඛිත්තො ව අපරික්ඛිත්තො වා”තිආදිනා (පාරා. 478) පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්තවසෙන විහත්තා. අට්ටමාලපාසාදහම්මියනාවාසත්ථරුක්ඛමූලඅජ්ඣොකාසානමිපි එවං අවත්වා “එකකුලස්ස අට්ඨො හොති, නානාකුලස්ස අට්ඨො හොති”තිආදිනා (පාරා. 484) නයෙන එකකුලනානාකුලවසෙන ව අන්තෙ “අජ්ඣොකාසො එකුපචාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තඛිහන්තරා එකුපචාරො, තතො පරං නානුපචාරො”ති (පාරා. 494) ව එවං එකුපචාරනානුපචාරතා විහත්තා. තස්මා ගාමාදීසු පරික්ඛිත්තං එකුපචාරං, අපරික්ඛිත්තං නානුපචාරන්ති ව අට්ටාදීසු යං එකකුලස්ස, තං එකුපචාරං නානාකුලස්ස නානුපචාරන්ති ව ගහෙතඛිබ්බං. අජ්ඣොකාසපදෙ වුත්තනායෙන ගහෙතඛිබ්බං.

හික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්වා යං ගිලානස්ස හික්ඛුනො චීවරං ආදාය පක්කමිතුං අසක්කොන්තස්ස ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන අවිජ්ජවාසසම්මුති දීයති, තං යපෙත්වාති අත්ථො. ලද්ධසම්මුතිකස්ස පන යාව රොගො න වූපසම්මති, තස්මිං වූපසන්තෙ අඤ්ඤො වා කුප්පති, අනාපත්තියෙව.

49. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදිං යාව ආබාධා අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතුං. වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතුං”න්ති (මහාව. 358) චුත්තත්තා රොගපරියන්තා කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි, වස්සානපරියන්තා වස්සිකසාටිකානි අත්ථො. සෙසානි තිථිවරාදයො කාලවසෙන අපරියන්තිකානි අත්ථො.

50. පච්චත්ථරණාදිත්තයං සදසම්පි අදසම්පි රත්තම්පි අරත්තම්පි ආදිණ්ණකප්පම්පි අනාදිණ්ණකප්පම්පි ලබ්භතීති අත්ථො. නිසිදනන්ති නිසිදනඤ්ච රත්තං අනාදිණ්ණකප්පඤ්ච ලබ්භතීති අධිප්පායො. පච්චත්ථරණපරික්ඛාරමුඛපුඤ්ජනවොළානි පන නිලම්පි පිතකම්පි ලොභිතකම්පි පුප්ඵදසාදිකම්පි වට්ටන්ති, තස්මා “සදසම්පි”තිආදි චුත්තං. එවරූපං පන නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා න වට්ටති, කෙවලං පච්චත්ථරණාදිවසෙන අධිට්ඨානමත්තං කාතුං වට්ටති.

51. තිථිවරං කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි වස්සිකසාටිකානි ඉදං පන සෙසව්වරපඤ්චකං අදසං රජිතංයෙව කප්පති, තඤ්ච ආදිණ්ණකප්පමෙවානි අත්ථො. සදසංව නිසිදනන්ති ඉදං පන පුබ්බෙ “සදසම්පි”ති එත්ථ චුත්තත්තා අදසම්පි නිසිදනං වට්ටතීති සම්මොහනිවාරණත්ථං චුත්තන්ති වදන්ති.

52. අනධිට්ඨිතන්ති තිථිවරාදිවසෙන අනධිට්ඨිතං. අනිස්සට්ඨං නාම අඤ්ඤෙසං අවිස්සජ්ජිතං, තං පන විකප්පෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො.

ඉදානි විකප්පනුපගස්ස පමාණං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන දස්සෙතුං “හත්ථදීස”න්තිආදිමාහ. තත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඨගුලං සුගතඨගුලෙන චතුරඨගුලවිත්ථතං පච්ඡිමං ටීවරං විකප්පෙතුං”න්ති (මහාව. 358) චුත්තත්තා දීසතො එකහත්ථං පුපුලතො උපඨස්සත්ථං විකප්පෙතබ්බන්ති අධිප්පායො.

53. තිථිවරස්සානි විනයතිථිවරස්ස, න ධුතඨගතිථිවරස්ස. තස්ස පන ඉමෙසු නවසු ටීවරත්තයමෙව ලබ්භති, න අඤ්ඤං ලබ්භති. සබ්බමෙතන්ති සබ්බං අධිට්ඨානවිධානඤ්ච පරිහරණවිධානඤ්චානි අත්ථො. පරික්ඛාරවොළියො සබ්බන්ති තිථිවරාදිකං නවවිධම්පි ටීවරං. තථා වත්ථානි “පරික්ඛාරවොළ”න්ති වත්ථා. අධිට්ඨතීති අධිට්ඨානි. කිං පන තිථිවරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං වට්ටතීති? ආම වට්ටති, “පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛමෙතන්ති තිථිවරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උදොසිතසික්ඛාපදෙ පන තිථිවරං අධිට්ඨන්තිවා පරිහරන්තස්ස පරිභාරො චුත්තො”ති අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.469) චුත්තං, තස්මා තිථිවරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨන්තෙන පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨාතබ්බං.

54. ඉදානි එතෙසං අධිට්ඨානවිජහනාකාරං දස්සෙතුං “අවිජ්ජෙදවිස්සජ්ජනගාහවිබ්භමා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ අවිජ්ජෙදොති වොරාදිහි අවිජ්ජන්දනං. විස්සජ්ජනන්ති අඤ්ඤෙසං දානං. කථං පන දින්තං, කථං ගහිතං සුදින්තං සුග්ගහිතඤ්ච හොතිති? සචෙ “ඉදං තුය්හං දෙමි දදාමි දජ්ජාමි ඔණොපෙමි පරිච්චජාමි නිස්සජ්ජාමි විස්සජ්ජාමි”ති වා “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමි...පෙ.... විස්සජ්ජාමි”ති වා වදති, සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි දින්තංයෙව හොති. “තුය්හං ගණ්හාමි”ති චුත්තෙ “මය්හං ගණ්හාමි”ති වදති, සුදින්තං සුග්ගහිතඤ්ච. “තච සන්තකං කරොහි, තච සන්තකං හොතු, තච සන්තකං කරස්සති”ති චුත්තෙ “මමසන්තකං කරොමි, මම සන්තකං හොතු, මම සන්තකං කරස්සාමි”ති වදති, දුද්දින්තං දුග්ගහිතඤ්ච. සචෙ පන “තච සන්තකං කරොහි”ති චුත්තෙ “සාධු, භත්තෙ, මය්හං ගණ්හාමි”ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතං.

ගාහොති විස්සාසග්ගාහො (පාරා. අට්ඨ. 1.131). සො පන එවං චෙදිතබ්බො – “අනුජානාමි, හික්ඛචෙ, පඤ්චහඬිගෙහි සමන්තාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං. සන්දිට්ඨො ච හොති, සම්භත්තො ච, ආලපිතො ච, ජීවති ච, ජානාති ච ‘ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සති’”ති (මහාව. 356). තත්ථ සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තකමිත්තො. සම්භත්තොති දළ්භමිත්තො. ආලපිතොති “මම සන්තකං යං ඉච්ඡසි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්වා ගහණෙ කාරණං නත්ථි”ති චුත්තො. ජීවතීති අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියුපවිජ්ජෙදං න පාපුණාති. ගහිතෙ ච අත්තමනොති ගහිතෙ ච තුට්ඨවිත්තො. එවරූපස්ස සන්තකං “ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සති”ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතාති පඤ්ච අඬිගාති චුත්තාති, විස්සාසග්ගාහො පන තිහි අඬිගෙහි රුහති. කථං? සන්දිට්ඨො ජීවති ගහිතෙ අත්තමනො, සම්භත්තො ජීවති ගහිතෙ අත්තමනො, ආලපිතො ජීවති ගහිතෙ අත්තමනොති එවං.

යො පන ජීවති, න ච ගහිතෙ අත්තමනො හොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසභාවෙන ගහිතමිපි පුන දාතබ්බං. දදන්තෙන මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බං. යො පන පඨමංයෙව “සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තෙනා”ති වච්චෙදෙන වා විත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්වා පච්ඡා කෙනවි කාරණෙන කුපිතො, සො පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යොපි අදාතුකාමො, විත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදති, සොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යො පන “මයා තුම්භාකං සන්තකං ගහිත”න්ති වා “පරිභුත්ත”න්ති වා චුත්තෙ නාධිවාසෙති, “පට්ඨෙහි”ති භණති, සො පච්චාහරාපෙතුං ලහති.

විබිභමාති ඉමිනා භික්ඛුනියායෙව අධිට්ඨානවිජහනං ගහිතං හොති. සා පන යදා විබිභමති, තදා අස්සමණී හොති. භික්ඛු පන විබිභමන්තොපි යාව සික්කං න පච්චක්කාති, තාව භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න විජහති. ලිඛිගසික්කාති ලිඛිගපරිවත්තනාඤ්ච සික්කාපච්චක්කානාඤ්චාති අත්ථො. සබ්බෙසුති නවසු වීචරෙසු. අධිට්ඨානවිජයාගකාරණාති අධිට්ඨානවිජහනකාරණා, ඉමෙසු අඤ්ඤතරෙන අධිට්ඨානං විජහතිති අත්ථො.

කිඤ්ච භියො (පාරා. අට්ඨ. 2.469) – තිච්චරස්ස පන විනිබ්බිද්ධජිද්දඤ්ච අධිට්ඨානවිජහනං කරොතිති අත්ථො. තත්ථ සඬ්ඝාට්ඨත්තරාසඬ්ගානං දීඝන්තතො විදන්ථිජ්ජමාණස්ස තිරියන්තතො අට්ඨඬ්ගුලජ්ජමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො කනිට්ඨඬ්ගුලිනබ්බිට්ඨිජ්ජමාණකං ජිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති. අන්තරවාසකස්ස දීඝන්තතො විදන්ථිජ්ජමාණස්සෙව තිරියන්තතො චතුරඬ්ගුලජ්ජමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ජිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, පරතො පන න භින්දති. තස්මා ජිද්දෙ ජාතෙ තිච්චරං අතිරෙකච්චරං හොති, සුචිකම්මං කත්වා පුන අධිට්ඨානබ්බං. ඉතරෙසං පන ජිද්දෙන විජහනං නාම නත්ථි. යො පන තිච්චරෙපි දුබ්බලට්ඨානෙ පට්ඨං අග්ගලං දත්වා පච්ඡා දුබ්බලට්ඨානං ජින්දිත්වා අපනෙති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. මණ්ඩලපරිවත්තනෙපි එසෙව නයො. යො පන උහො කොට්ඨො මජ්ඣෙ කරොන්තො සචෙ පට්ඨං ජින්දිත්වා පච්ඡා සට්ඨෙති, අධිට්ඨානං විජහති, අථ සට්ඨත්වා ජින්දති, න විජහති. රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙනකං කරොන්තස්සාපි න විජහති එව.

55. ඉදානි අකජ්ජියච්චරානි දස්සෙතුං “කුසවාකඵලකානි”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ කුසචීරං (මහාව. 371; මහාව. අට්ඨ.) නාම කුසෙ ගන්ථෙත්වා කතච්චරං. වාකචීරං නාම තාපසානං චක්කලං. ඵලකචීරං නාම ඵලකානි සිබ්බිත්වා කතච්චරං. කෙසකම්බලන්ති කෙසෙහි තන්තං වායිත්වා කතකම්බලං. වාලකම්බලන්ති වමරවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලං. උලුකපක්ඛන්ති උලුකසකුණස්ස පක්ඛෙහි කතනිවාසනං. අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සබුරං අජිනම්ගවම්මං. ඉමෙසු සත්තසු වත්ථෙසු යං කිඤ්ච ධාරයතො ථුල්ලච්චයන්ති අත්ථො. යථා ඉමෙසු ථුල්ලච්චයං, තථා අක්කනාලං නිවාසෙත්තස්ස. අක්කනාලං නාම අක්කදණ්ඨෙ වාකාදිහි ගන්ථෙත්වා කතච්චරං. “න භික්ඛවෙ අක්කනාලං නිවාසෙතබ්බං, යො නිවාසෙයා, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (මහාව. 371) හි වුත්තං.

56. කදලෙරකක්කදුස්සෙ පොත්ථකෙ වාපිති එත්ථ කදලිඵරකඅක්කමකච්චාකෙහි කතානි වත්ථානි එවං වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. එතෙසු පොත්ථකොයෙව පාළියං ආගතො, ඉතරානි තග්ගතිකත්තා අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තානි. ඉමෙසු චතුසුපි දුක්කට්ඨෙව. “න භික්ඛවෙ නග්ගියං තිත්ථියසමාදානං සමාදියිතබ්බං, යො සමාදියෙයා, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති

(මහාව. 370) චුත්තත්තා නග්ගියමපි න කප්පති එව. සබ්බමෙව නිලකං සබ්බනිලකං. එවං සෙසෙසුපි. එත්ථ නිලං උමාපුප්ඵවණ්ණං හොති. මඤ්ජෙට්ඨකං මඤ්ජෙට්ඨකවණ්ණමෙව. පිතකං කණ්ණකාරපුප්ඵවණ්ණං. ලොහිතකං ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණං. කණ්ණකං අද්දාරිට්ඨකවණ්ණං.

57. මහාරඬගං නාම සතපදිපිට්ඨිවණ්ණං. මහානාමං නාම රත්තසම්භින්නවණ්ණං හොති. පදුමපුප්ඵවණ්ණන්තිපි චුත්තං, මන්දරත්තන්ති අත්ථො. තිරිටකෙති රුක්ඛතවෙ. අවිජ්න්නදීපදසකෙති සබ්බසො අවිජ්න්නදසකෙ ව මජ්ඣෙ ඡින්නදසකෙ වාති අත්ථො. අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිඛ්ඛිත්වා කතදසං ඵලදසං නාම. කෙතකපුප්ඵාදිපුප්ඵසදිසාහි දසාහි යුත්තං පුප්ඵදසං නාම. එතෙසුපි “පොත්ථකෙ වාපි”ති එත්ථ චුත්තඅපි-සද්දෙන දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං. තථාති යථා එතෙසු කදලිදුස්සාදිසු පුප්ඵදසාවසානෙසු දුක්කටං, තථා කඤ්චුකවෙට්ඨනෙසුපි යං කිඤ්චි ධාරොත්තස්ස දුක්කටන්ති අත්ථො.

එතෙසු පන අයං විනිච්ඡයො (මහාව. අට්ඨ. 372) – සබ්බනිලකාදීනි රජනානි වමෙත්වා පුන රජිත්වා ධාරොතබ්බානි, න සක්කා වෙ වමෙතුං, පච්චත්ථරණාදීනි වා කාරොතබ්බානි, තිපට්ටචීවරස්ස මජ්ඣෙ වා දාතබ්බානි. අවිජ්න්නදසකාදීනි දසා ඡින්නදිත්වා ධාරොතබ්බානි. කඤ්චුකං විජටෙත්වා රජිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. වෙට්ඨනෙපි එසෙව නයො. තිරිටකං පාදපුඤ්ජනං කාතබ්බං. සබ්බන්ති ඉමං චුත්තජපකාරං කුසවීරාදිකං අකප්පියචීවරං අවිජ්න්නචීවරො ලභතීති අත්ථො. චුත්තමිපි වෙතං පරිවාරෙ.

“අකප්පකතං නාපි රජනාය රත්තං,
තෙන නිවත්ථො යෙන කාමං වජෙය්‍ය;
න වස්ස හොති ආපත්ති,
සො ව ධම්මො සුගතෙන දෙසිතො;
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා”ති. (පරි. 481);

අයඤ්චි පඤ්භො අවිජ්න්නචීවරහික්ඛුං සන්ධාය චුත්තො, තස්මා හි යං කිඤ්චි අකප්පියචීවරං නිවාසෙත්වා වා පාරුපිත්වා වා අවිජ්න්නචීවරකෙන අඤ්ඤං පරියෙසිතබ්බං. එත්ථ පන “ඉධ පන, හික්ඛවෙ, මනුස්සා නිස්සිමගතානං හික්ඛුනං චීවරං දෙන්ති ‘ඉමං චීවරං ඉත්ථන්නාමස්ස දෙමා’ති, අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, සාදිතුං, න තාව තං ගණනුපගං, යාව න හත්ථං ගච්ඡති”ති (මහාව. 259) චුත්තත්තා යාව ආහරිත්වා තං න දින්නං, “තුම්භාකං, හන්තෙ, චීවරං උප්පන්න”න්ති පහිණිත්වා වා නාරොචිතං, තාව ගණනං න උපෙති, අනධිට්ඨිතං වට්ටති. පත්තෙපි එසෙව නයො. ආනෙත්වා දින්නෙ වා ආරොචිතෙ වා පරිභාරො නත්ථී, දසාහං අධිට්ඨාතබ්බං. චීවරවිනිච්ඡයො.

විවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රජනනිද්දෙසවණ්ණනා

58. ඉදානි තෙසං විවරානං රජනවිධානං දස්සෙතුං “රජනානි වා”ති වුත්තං. තත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඡ රජනානි මූලරජනං ඛන්ධරජනං තවරජනං පත්තරජනං පුප්ඵරජනං ඵලරජන”න්ති (මහාව. 344) එවං භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා “ඡප්පකාරානි අනුඤ්ඤාතානි සත්ථුතා”ති වුත්තං.

59. තත්ථ මූලෙති මූලරජනෙති අත්ථො. භලිද්දිං විවජ්ජිය සබ්බං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. තුඬගහාරකො නාම එකො සකණ්ටකරුක්ඛො, තස්ස හරිතාලවණ්ණං ඛන්ධරජනං භොති. ගිහිපරිභුත්තං පන අල්ලිපත්තෙන එකවාරං රජිතුං වට්ටති. ඵලරජනෙ අකප්පියං නාම නත්ථි, සබ්බං වට්ටති. රජනවිනිච්ඡයො.

රජනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

60. ඉදානි භාජනවිකතිං දස්සෙතුං “පත්තො වා”ති උද්ධටං. එත්ථ පන පට්ඨගාථා සුච්ඤ්ඤෙය්‍යා.

61. දුතියෙ “මගධනාළිද්වයතණ්ඩුලසාධිත”න්ති වත්තබ්බෙ විහත්තිලොපං අකත්වා ගාථාඛන්ධසුඛත්ථං. “මගධෙ නාළිද්වයතණ්ඩුලසාධිත”න්ති වුත්තං, පවිත්තති අත්ථො. එත්ථ (පාරා. 602; පාරා. අට්ඨ. 2.602; කඬ්ඛා. අට්ඨ. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා) මගධනාළි නාම අඬ්ඬතෙරසපලං ගණ්භාති. ඔදනන්ති එත්ථ සබ්බජ්ජකාරසම්පන්නං අවස්සාවිතොදනං ගහෙතබ්බං. ඔදනස්ස චතුත්ථභාගජ්ජමාණං නාතිසනං නාතිතනුකං හත්ථභාරියමුග්ගසුපඤ්ච ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපං යාව චරිමකාලොපජ්ජහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනඤ්ච යො පත්තො ගණ්භාති, යො උක්කට්ඨො නාමාති අත්ථො. සජ්ජිතෙලතක්කරසකඤ්ජිකාදීනි පන ගණනුපගාති න භොන්ති, තානි හි ඔදනගතිකානෙව භොන්ති, නෙව භාපෙතුං, න වඬ්ඨෙතුං සක්කොන්ති. එවමෙන සබ්බං පක්ඛිත්තං සචෙ පත්තස්ස හෙට්ඨිමරාජ්සමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හීරෙන වා ඡින්දන්තස්ස සුත්තස්ස වා හීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං චූසති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං අතික්කම්ත්වා ථූපිකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සචෙ තං රාජිං න සම්පාපුණාති, අන්තොගතමෙව භොති, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම පත්තො.

62. “මජ්ඣිමො නාම පත්තො නාළිකොදනං ගණ්හාති”ති චුත්තත්තා “මජ්ඣිමො තස්සුපඨිඨො වා”ති චුත්තං. එත්ථාපි චුත්තජපකාරොන මජ්ඣිමො මජ්ඣිමොමකො මජ්ඣිමුක්කට්ඨොති පත්තත්තිකං වෙදිතබ්බං. “ඔමකො නාම පත්තො පත්ථොදනං ගණ්හාති”ති (පාරා. 602) වචනතො “තතොපඨිඨො”ති චුත්තං. මගධනාළියා උපඨිඨනාළිකොදනඤ්ච තදුපියං සුපං ඛාඤ්ජනඤ්ච ගණ්හාති, සො ඔමකො නාම. ඉධාපි ඔමකො ඔමකොමකො ඔමකුක්කට්ඨොති පත්තත්තිකං වෙදිතබ්බං. ඉමෙසු පන නවසු පත්තෙසු උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ව ඔමකොමකො ව අපත්තො. එතෙසු අධිට්ඨාතබ්බකිච්චං නත්ථි, සෙසා සත්ත පත්තා අධිට්ඨාතබ්බා, විකජ්ජෙතබ්බා වාති අත්ථො.

63. අතිරෙකපත්තොති (පාරා. 601) අනධිට්ඨිතො අවිකජ්ජිතො. සකොති සසන්තකො. කජ්ජොති කජ්ජියො. අයමෙවෙත්ථ සඨිබ්බෙපො – යො පත්තො කාකණිකමත්තස්සාපි මූලස්ස දාතබ්බස්ස නත්ථිතාය සකො. අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කත්තා කජ්ජො. සො දසාහපරමං කාලං අනධිට්ඨිතො අවිකජ්ජිතො ධාරෙය්‍යාති.

64. අවිජ්ජෙදාදයො විචරෙ චුත්තජපහෙදායෙව. ඡිද්දෙනාති (පාරා. අට්ඨ. 2.608; කඨිබා. අට්ඨ. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා) එත්ථ යස්ස පත්තස්ස මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වඩගුලජපදෙසෙ යෙන ඡිද්දෙන කඨිගුසිත්ථං නික්ඛමති, තත්තකෙන ඡිද්දෙන හිජ්ජති. තස්මිං පන අයචුණ්ණාදීහි පටිපාකතිකෙ කතෙ දසාහබ්බන්තරෙ පුන අධිට්ඨාතබ්බං. පත්තාධිට්ඨානමුජ්ඣතිති පත්තො අධිට්ඨානං උජ්ඣති.

65. ඉදානි පරිහරණවිධිං දස්සෙතුං “පත්තං න පටිසාමෙය්‍ය සොදක”න්තිආදි ආරද්ධං. සොදකං (චූළව. 254) පත්තං න පටිසාමෙය්‍ය, ආතපෙ ව සොදකං පත්තං න ඔතපෙති අධිජ්ජායො. න නිදහෙති නිරුදකං කත්ථාපි අතිකාලං න නිදහෙති අධිජ්ජායො. භුම්‍යාති භූමියං. න යපෙති තට්ටිකාවම්මබණ්ඩාදීසු යෙන කෙනවි අනත්ථතාය පංසුසක්ඛරම්ඝ්ඝාය භූමියා න යපෙය්‍යාති අත්ථො. නො ව ලග්ගෙයෙති එත්ථපි නාගදන්තාදීසු (චූළව. 254) යත්ථ කත්ථවි ලග්ගන්තස්ස දුක්කට්ඨෙව.

66. මිඨිඨන්තෙති (චූළව. 254; චූළව. අට්ඨ. 254) මිඨිඨපරියන්තෙ. සවෙ පන පරිවත්තෙත්ථා තත්ථෙව පතිට්ඨාති, එවරූපාය විත්ථිණ්ණාය මිඨිසීයා අබ්භන්තරපරිවජ්ජෙදෙ යපෙතුං වට්ටති, න පරියන්තෙ. පරිහණ්ඩන්තෙති බාහිරපස්සෙ කතාය තනුකමිඨිසීයා අන්තෙති අත්ථො. අඨකෙ වාති (චූළව. 254) ද්විත්තං උරුනං මජ්ඣෙ. එත්ථ පන අංසබද්ධකෙ අංසකුටෙ ලග්ගෙත්ථා අඨකෙ යපෙතුං වට්ටති, න ඉතරථා. ආතපත්තකෙති ඡත්තෙ. එත්ථ හත්තපුරොපි අංසකුටෙ ලග්ගිතපත්තොපි යපෙතුං න වට්ටති.

67. උච්ඡිට්ඨොදකං (වුළුව. 255; වුළුව. අට්ඨ. 255) නාම මුඛවික්ඛාලනොදකං, තං පත්තෙ නිට්ඨුහිත්වා පත්තෙන න නිහරෙය්‍යාති අත්ථො. වලකඤ්ච අට්ඨිකඤ්ච වලකට්ඨිකං. එතෙසු යං කිඤ්චි පත්තෙන නිහරන්තස්ස දුක්කට්ඨං. පත්තං පටිග්ගහං කත්වා හත්ථං ධොවිතුම්පි න ලහති. හත්ථධොවිතවත්ථධොවිතඋදකම්පි පත්තෙ ආකිරිත්වා නිහරිතුං න වට්ටති. අනුච්ඡිට්ඨපත්තං උච්ඡිට්ඨහත්ථොන ගහෙතුම්පි න වට්ටති. හත්ථං පන ඛහි ධොවිත්වා ගහෙතුං වට්ටති. මච්ඡමංසඵලාඵලාදීනි බාදන්තො යං මුඛෙන ලුඤ්චිත්වා ලුඤ්චිත්වා බාදති, තං වා තෙසං අට්ඨිආදිකං වා මුඛතො නිහටං පුන අබාදිතුකාමො ඡඩ්ඛෙතුකාමො පත්තෙ යපෙතුං න ලහති. සිඬ්ඛිවෙරනාලිකෙරඛණ්ඩාදීනි බාදන්තෙහි ඩංසිත්වා ඩංසිත්වා පුන යපෙතුං ලහති. “න හික්ඛවෙ පත්තහත්ථොන කවාටං පණාමෙතඛිබ්බං, යො පණාමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (වුළුව. 255) චුත්තත්තා යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන පත්තං ගහෙත්වා ධිතො යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන කවාටං පණාමෙතුං න ලහති, තස්මා “පත්තහත්ථොවා”ති චුත්තං. අංසකුටෙ ලග්ගිත්වා ධිතස්ස වට්ටති.

68. භූමිආධාරකෙති එත්ථ දන්තවල්ලිවෙත්තවාකාදිහි කතෙ වලයාධාරකෙ. දාරුදණ්ඩාධාරෙති එකදාරුනා කතආධාරකෙ ව ඛහුහි දණ්ඩෙහි කතආධාරකෙ වාති අත්ථො. තිදණ්ඩෙ න වට්ටති. එතෙසු පන සුසජ්ජිතෙසු එකං පත්තං යපෙත්වා ව තස්සුපරි එකං යපෙතුං වට්ටති, තයො පන න වට්ටන්ති. එකං නික්කුජ්ජිත්වා ව භූමියන්ති එත්ථ භූමියං කට්ඨාරකාදිසු අඤ්ඤතරං පත්ථරිත්වා තස්සුපරි නික්කුජ්ජිත්වා වා උක්කුජ්ජිත්වා වා එකං යපෙය්‍ය, ද්වෙ යපෙතුං න වට්ටතිති අධිජ්ජායො. ද්වෙ පන යපෙත්තෙන උපරි යපිතපත්තං එකෙන පස්සෙන භූමියං ඵුසාපෙත්වා යපෙතුං වට්ටතිති වදන්ති.

69-70. ඉදානි අකප්පියපත්තෙ දස්සෙතුං “දාරුරූපියසොවණණා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මණිවෙළරියාමයාති (වුළුව. 252; වුළුව. අට්ඨ. 252) මණිති ඉන්දනිලකඛරකතාදි. සවෙ ගහට්ඨා හත්තග්ගෙ සුවණණරූපියතට්ටකාදිසු සුපබ්බාඤ්ජනං කත්වා උපනාමෙත්ති, ආමසිතුම්පි න වට්ටති. සට්ඨකවාහජා (වුළුව. 255; වුළුව. අට්ඨ. 255) ව තුම්බකවාහජා ව සට්ඨතුම්බකවාහජා. එත්ථ තුම්බකවාහජානාම අලාබ්‍ර. පත්තවිනිච්ඡයො.

පත්තනිද්දෙසවණණනා නිට්ඨිතා.

6. ථාලකනිද්දෙසවණණනා

71-2. ඉදානි ථාලකෙසු කප්පියාකප්පියවිධිං දස්සෙතුං “ථාලකා වා”ති පදං උද්ධට්ඨං. තත්ථ අකප්පාති දාරුමයාදයො ථාලකා අකප්පියාති අත්ථො. ඵලිකථාලකාදයො (වුළුව. අට්ඨ. 252) ගිහිසන්තකා වා සඬ්ඝසන්තකා වා

කප්පියා. සට්ඨකම්බකපාහජා (වුළුව. 255) තාවකාලිකා, තාසු භුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඛෙතබ්බා, න පරිහරිතබ්බාති අධිප්පායො. ටාලකච්ඡිච්ඡයො.

ටාලකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

73. ඉදානි පචාරණාවිධිං දස්සෙතුං “පචාරණා”ති (පාවි. 238-239; පාවි. අට්ඨ. 238-239; කඪ්ඨා. අට්ඨ. පට්ඨපචාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා) පදං උද්ධටං. තත්ථ ඉරියාපට්ඨනාති යානගමනසයනනිසජ්ජානං අඤ්ඤතරෙන ඉරියාපට්ඨනාති අත්ථො. තතො ඉරියාපට්ඨනො අඤ්ඤත ඉරියාපට්ඨන අනතිරිත්තකං පරිභුඤ්ජෙය්‍යා වෙ, පාවිත්තියන්ති අත්ථො. පාවිත්තිනතිරිත්තකන්ති පාවිත්ති අනතිරිත්තකං.

74. ඉදානි යෙහි අභිගෙහි පචාරණා හොති, තානි අභිගානි දස්සෙතුං “අසන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අසනන්ති එතෙන අවිජ්ජකතභොජනතා වුත්තා, භුඤ්ජමානො ච සො පුග්ගලො හොතිති අත්ථො. භොජනඤ්චෙවාති යං භුඤ්ජන්තො පචාරෙති, තං ඔදනො කුම්මාසො සත්තු මච්ඡො මංසන්ති ඉමෙසු අඤ්ඤතරං හොතිති අත්ථො. අභිභාරොති දායකො තස්ස තං හත්තං කායෙන අභිහරන්ති අත්ථො, වාචාභිභාරො පන න ගහෙතබ්බො. සමීපතාති දායකො පචාරණජ්ජභොජනකභොජනං ගහෙත්වා අභිසංකෙය්‍යාහත්ථජ්ජමාණො ඔකාසෙ හොතිති අත්ථො. කායවාචාපටික්ඛිපෙය්‍යාති හත්ථපාසෙ ධීතෙන අභිහටං භික්ඛං කායෙන වා වාචය වා පටික්ඛිපෙය්‍යාති අත්ථො. එත්ථ පන සචෙ භික්ඛු නිසින්තො හොති, ආනිසදස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය, සචෙ ධීතො, පණ්ණිඅන්තතො පට්ඨාය, සචෙ නිපන්තො, යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය දායකස්සාපි තථාවිධස්ස යපෙත්වා පසාරිතහත්ථං යං තස්ස ආසන්නතරං අභිගං, තස්ස වසෙන පරිච්ඡෙදො කාතබ්බො. පඤ්ච අභිගා පචාරණාති “අසනං පඤ්ඤායති, භොජනං පඤ්ඤායති, හත්ථපාසෙ ධීතො අභිහරති, පටික්ඛිපෙය්‍යා පඤ්ඤායති”ති (පාවි. 239; පරි. 428) පාළියං වුත්තෙහි ඉමෙහි පඤ්චහි අභිගෙහි පචාරණා හොතිති අත්ථො.

75. ඉදානි එතෙසු පඤ්චසු භොජනං දස්සෙතුං “ඔදනො”තිආදි වුත්තං. ඉදානි ඔදනාදයො ඉමෙහි නිබ්බන්තාති දස්සෙතුං “සාලී”තිආදිමාහ. තත්ථ සෙතරත්තකාලභෙදා සබ්බාපි කඪ්ඨගුජාතියො කඪ්ඨගුති ගහෙතබ්බො. කාලසෙතා කුද්දසවරකා. ඉමෙසං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං ඔදනො ච භොජ්ජයාගු ච ඔදනො නාමාති අත්ථො.

76. සාමාකාදිතිණං (පාවි. අට්ඨ. 238-239) කුද්දසකෙ සභිගහං ගතන්ති අත්ථො. වරකචොරකො වරකෙ සභිගහං ගතො, සාලියඤ්චෙව නීචාරො

සඬගහං ගතො සෙතත්තාති වදන්ති. ඉමෙසං චුත්තජපකාරානං සානුලොමානං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං තණ්ඩුලෙ ගහෙත්වා “යාගුං පවිස්සාමා”ති වා “හත්තං පවිස්සාමා”ති වා යං කිඤ්චි සන්ධාය පවත්ති, සචෙ උණ්හං වා සීතලං වා භුඤ්ජන්තානං භොජනකාලෙ ගහිතගහිතට්ඨානෙ ඔධි පඤ්ඤායති, අයං ඔදනො නාම, පචාරණං ජනෙති. යොපි පායාසො වා අමබ්බියාගු වා උද්ධනතො ඔතාරිතමත්තා අබ්භුණ්හා ආවිජ්ඣිත්වා පිචිතුං සක්කා, ගහිතොකාසෙපි ඔධිං න දස්සෙති, අයං පචාරණං න ජනෙති. උසුමාය පන විගතාය සනභාවං ගච්ඡති, ඔධි පඤ්ඤායති, පුන පචාරණං ජනෙති, පුබ්බෙ තනුකභාවො න රක්ඛති. හත්තෙ පන උදකකඤ්ජිකබ්බිරාදීති ආකිරිත්වා “යාගුං ගණ්හමා”ති වදන්ති, කිඤ්චාපි තනුකා භොති, පචාරණං ජනෙතියෙව තස්මිං යාගුයා නත්ථිභාවතො. සචෙ පන පක්කුටීතෙසු උදකාදිසු පක්ඛිපිත්වා පචිත්වා දෙන්ති, යාගුසඬගහමෙව ගච්ඡති.

77. හට්ඨධඤ්ඤමයොති සත්තවිධානිපි ධඤ්ඤාති ගහෙත්වා බරපාකහජ්ජිතානං තෙසං තණ්ඩුලෙ කොට්ටෙන්වා කතචුණ්ණකුණ්ඩකාති සත්තු නාම. සමපාකහජ්ජිතානං පන ආතපසුක්ඛානං වා තණ්ඩුලානං චුණ්ණකුණ්ඩකාති සත්තුසඬ්ඛාං න ගච්ඡන්ති. යවසම්භවොති අඤ්ඤෙහි පන මුග්ගාදීහි කතකුම්මාසො න පචාරෙතීති අධිජපායො. උදකසම්භවොති ඉමිනා කක්කටකසිජ්ජිකසම්බුකාදයොපි සඬගහං ගච්ඡන්ති. සචෙ යාගුපානකාලෙ එකස්මිං භාජනෙ යපෙත්වා මච්ඡමංසං වා බාදන්ති, තෙ වෙ අබාදන්තො අඤ්ඤං පචාරණජපභොතකං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති. බාදිතෙපි සචෙ මුබ්බෙ අවසිට්ඨං නත්ථි, තදා පටික්ඛිපන්තොපි න පචාරෙතියෙව. සචෙ පත්තෙ අවසිට්ඨං අත්ථි, මුබ්බෙ නත්ථි, තඤ්චෙ අබාදිතුකාමො භොති, අඤ්ඤත්ථ වා ගන්ත්වා බාදිතුකාමො, තස්මිං බණ්ණ පටික්ඛිපන්තොපි න පචාරෙතියෙව.

78. භොජනන්ති (පාචි. අට්ඨ. 238-239) පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චි භොජනං. කජ්ජියං වා අකජ්ජියං වා භුඤ්ජන්තොති සම්බන්ධො. නිසෙධයන්ති කායෙනාහිහං අඬගුලිවලනාදිනා වා හමුකච්ඡාකාරෙන වා කුද්ධභාවෙන ඔලොකෙන වා පටික්ඛිපන්තො කායෙන වා “අල”න්ති වා “න ගණ්හමි”ති වා “මා ආකිරා”ති වා “අපගච්ඡා”ති වා ආදිනා නයෙන පටික්ඛිපන්තො වාචාය වා නිසෙධයන්තොති අත්ථො. කජ්ජන්ති කජ්ජියභොජනමෙව පටික්ඛිපන්තො සො පචාරෙති, අකජ්ජියමංසං වා භොජනං වා පටික්ඛිපන්තො න පචාරෙති. කස්මා? තස්ස පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ධීතත්තා. සචෙ කජ්ජියභොජනං භුඤ්ජමානො අකජ්ජියං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති. කස්මා? තස්ස පටික්ඛිපිතබ්බතො. ඉදානි මිස්සකනයං දස්සෙතුං “තන්තාමෙනා”තිආදි චුත්තං. තත්ත්වං පිණ්ඩත්ථො – තන්තාමෙන වා ඉමන්ති වා අහිහං කජ්ජියං නිසෙධයං පචාරෙය්‍යාති. කිං චුත්තං භොති? යො පන මච්ඡමංසමිස්සං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපචාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා; පාචි. අට්ඨ. 238-239) යාගුං

බ්‍යඤ්ජනං වා ආහරිත්වා “මච්ඡං ගණ්හං, මංසං ගණ්හං”ති වදති, තං පටික්ඛිපතො පචාරණා හොති. සචෙ “යාගුං ගණ්හං, රසබ්‍යඤ්ජනං ගණ්හං”ති වදති, තං පටික්ඛිපතො පචාරණා න හොති. කස්මා? තස්සාපි අත්ථිතාය. සචෙ “ඉමං ගණ්හං”ති සචත්ථුකං කත්වා දෙති, තං පටික්ඛිපතො පචාරණා හොති. භත්තමිස්සකෙපි එසෙව නයො. සචෙ අඤ්ඤස්ස අභිහං පටික්ඛිපති, පචාරණා නත්ථියෙව.

79-80. ඉදානි පචාරණං අපනෙත්තෙ දස්සෙතුං “ලාජා”තිආදි චුත්තං. එත්ථ ලාජා තංසත්තුභත්තානීති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපචාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා) ලාජා ච ලාජෙහි කතසත්තුභත්තානි වාති අත්ථො. මච්ඡමංසපුච්ඡ පන පචාරණා හොති, තස්මා “සුද්ධබජ්ජකො”ති චුත්තං. භට්ඨපිට්ඨන්ති පුබ්බෙ ආමකං පච්ඡා භජ්ජිතබ්බන්ති චුත්තං හොති. චෙඨආදීනං චුත්තාවසෙසානං භත්තන්ති සම්බන්ධො. රසයාගු රසො පක්කයාගු. මංසාදීහි අමිස්සිතා සුද්ධයාගු. පුටුකාමයං පන යං කිඤ්චි පචාරණං න ජනෙති.

81. චූට්ඨායාති (පාවි. අට්ඨ. 238-239) ආසනා උට්ඨාය අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. සචෙ පචාරෙත්වා ආසනා න චූට්ඨාති භික්ඛු, තස්සාපි අතිරිත්තං කාතුං ලහති. අභුත්තෙන ච භොජනන්ති යෙන පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං අන්තමසො කුසග්ගෙනාපි න භුත්තං, තෙනාපි අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති අත්ථො. යෙන පන අරුණුග්ගමෙපි භුත්තං හොති, සො චෙ අපචාරිතො ආසනා චූට්ඨිතොපි මජ්ඣන්තිකසමයෙපි පුන කිඤ්චි අභුත්වාපි කාතුං ලහති. යෙන යං වා පුරෙ කතන්ති යෙන යං වා පුබ්බෙ කතං, තෙන තමිපි පච්ඡා න කාතබ්බං. අඤ්ඤෙන පන තං කාතුං වට්ටතීති වදන්ති.

82. යං එලං වා කන්දමූලං වා පඤ්චහි සමණකප්පෙහි කතකප්පියං අඤ්ඤමිපි කප්පියභොජනං වා කප්පියමංසං වා, ඉදං කප්පියං නාම, චුත්තජ්ජකාරවිපරිතං අකප්පියං නාම, තස්මිං අතිරිත්තකරණං න රුහති, යඤ්ච පටිග්ගහෙත්වා න ගහිතං, තස්මිමිපි න රුහති, තෙන චුත්තං “කප්පියං ගහිතඤ්චෙවා”ති. උච්චාරිතන්ති කප්පියං කාරෙතුං ආගතෙන භික්ඛුනා ඊසකමිපි උක්ඛිත්තං වා අපනමිතං වාති අත්ථො. භත්ථපාසතො බහි යීතං කාතුං න වට්ටති, තෙන චුත්තං “භත්ථපාසග්”න්ති. අතිරිත්තං කරොන්තෙවන්ති අතිරිත්තං කරොන්තො “අලමෙතං සබ්බ”න්ති වච්චෙදං කත්වා එවං භාසතුති අත්ථො. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං, අයං කිර ආවිණ්ණො. විනයධරා කිර පන “සකිං එව වත්තබ්බ”න්ති වදන්ති. අලමෙතං සබ්බන්ති ඉදමිපි වො අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡසීති අත්ථො.

83. අනුපසම්පන්නහත්ථගන්ති කප්පියං කරොන්තෙන පන අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ යීතංයෙව න කාතබ්බං, තං පන අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහාපෙත්වා තස්ස හත්ථෙ යීතං අතිරිත්තං කත්වා අනුපසම්පන්නස්ස දාතුං වට්ටති. අත්තනා ආගන්ත්වා අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ ව පෙසයිත්වාපි කාරෙතුං ලබ්භතෙති අත්ථො. තං පන අතිරිත්තකාරකං යපෙත්වා අඤ්ඤා සබ්බො පචාරිතොපි අප්පචාරිතොපි භුඤ්ජිතුං ලභතීති අත්ථො. සචෙ පචාරිතො පරිභුඤ්ජති, යථා අකතෙන මිස්සං න හොති, තථා මුඛඤ්ච හත්ථඤ්ච සුද්ධං කත්වා භුඤ්ජිතබ්බං. ගිලානස්ස භුත්තාවපෙසම්පි තස්ස “අප්ප වා ස්චෙ වා බාදිස්සති”ති ආහට්ඨි අනතිරිත්තකතං භුඤ්ජිතුං වට්ටති. පචාරණාවිනිච්ඡයො.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා

84. ඉදානි යෙ තෙ චත්තාරො කාලිකා මුනිනා චුත්තා “යාවකාලිකං යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවික”න්ති, තෙ දස්සෙතුං “කාලිකා වා”ති පදං උද්ධටං. තත්ථ (පාවි. 254-256; පාවි. අට්ඨ. 253-256) කතමෙ තෙ කාලිකාති චෙ, තෙ දස්සෙතුං “යාවකාලික”න්තිආදිමාහ. තෙසු අරුණුග්ගමනතො යාව යීතමජ්ඣන්හිකා භුඤ්ජිතබ්බතො යාවකාලිකං. අරුණුග්ගමනතො යාව යාමාවසානා පිපාසාය සති පිපාසච්ඡෙදනත්ථං පාතබ්බතො යාමො කාලො අස්සාති යාමකාලිකං. තෙන උපසමෙතබ්බෙ ආබාධෙ සති යාව සත්තාහා පරිභුඤ්ජිතබ්බතො සත්තාහකාලිකං. ආබාධෙ සති යාවජීවං පරිහරිත්වා භුඤ්ජිතබ්බතො යාවජීවිකං.

85. තෙසු යාවකාලිකං දස්සෙතුං “පිට්ඨං මූලං ඵලං ඛජ්ජ”න්තිආදිමාහ. ඵත්ථ (පාවි. 248-250; පාවි. අට්ඨ. 248-249) පිට්ඨබාදනීයං නාම සත්තන්තං තාව ධඤ්ඤානං ධඤ්ඤානුලොමානං අපරණ්ණානඤ්ච පිට්ඨං පනසපිට්ඨං ලබුජපිට්ඨං අම්බාටකපිට්ඨං සාලපිට්ඨං ධොතකතාලපිට්ඨං බීරවල්ලිපිට්ඨඤ්චාති ඵවමාදීනි තෙසු තෙසු ජනපදෙසු පකතිආහාරවසෙන මනුස්සානං බාදනීයත්ථඤ්ච භොජනීයත්ථඤ්ච ඵරණකානි පිට්ඨානි යාවකාලිකානි. ඉමිනාව ලක්ඛණෙන මූලබාදනීයාදීසුපි යාවකාලිකලක්ඛණං චෙදිතබ්බං, අතිවිත්ථාරහයෙන සංඛිත්තං. ගොරසො නාම බීරදධිතක්කරසො. ධඤ්ඤභොජනන්ති සානුලොමානි සත්තධඤ්ඤානි ව පඤ්චවිධභොජනඤ්චාති අත්ථො. යාගුසුපජ්ජභුතයොති ඵත්ථ පභුති-සද්දෙන කන්දබාදනීයං මුළාලබාදනීයං මත්ථකබාදනීයං බන්ධබාදනීයං තවබාදනීයං පත්තබාදනීයං පුජ්ඵබාදනීයං අට්ඨිබාදනීයං නියාසබාදනීයන්ති ඉමානි සඛිගහිතානීති චෙදිතබ්බානි.

තත්ත්වං මුඛමත්තනිදස්සනං - භිසසඬබාතො පදුමපුණ්ඩරිකකන්දො
 පිණ්ඩාලුමසාලකආදයො වල්ලිකන්දො ආලුවකන්දො තාලකන්දොති එවමාදි
 කන්දබාදනීයං. පදුමමුළාලාදයො මුළාලබාදනීයං.
 තාලහින්තාලකුන්තාලකෙතකනාලිකෙරපුගරුක්ඛච්ඡුරිආදීනං කළිරසඬබාතා
 මත්ථකා මත්ථකබාදනීයං. උච්ඡුඛන්ධො
 නිලුප්පලරත්තුප්පලකුමුදසොගන්ධිකානං පුප්ඵදණ්ඩකානීති එවමාදි
 ඛන්ධබාදනීයං. තවබාදනීයං උච්ඡුතවො එව එකො යාවකාලිකො, සොපි
 සරසො. මූලකං බාරකො වච්චු තම්බුකො තණ්ඩුලෙයාකොති එවමාදි
 පත්තබාදනීයං. මූලකපුප්ඵං බාරකපුප්ඵං වච්චුපුප්ඵං තම්බුකපුප්ඵන්ති එවමාදි
 පුප්ඵබාදනීයං, අසොකපුප්ඵං පන යාවජීවිකං. ලබුප්පනසට්ඨිආදි අට්ඨිබාදනීයං.
 නියාසබාදනීයෙ යාවකාලිකං නත්ථි. එතෙ චුත්තප්පකාරා යාවකාලිකා
 හොන්තිති අත්ථො.

86. ඉදානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨ පානානි අම්බපානං ජම්බුපානං
 වොවපානං මොවපානං මධුකපානං මුද්දිකපානං සාලුකපානං
 ඵාරුසකපාන”න්ති (මහාව. 300) එවං චුත්තං අට්ඨවිධං පානකං යාමකාලිකං
 නාමාති දස්සෙතුං “මධු”තිආදිමාහ. තත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 300) මධුපං මුද්දිකපං
 සාලුකපං වොවපං මොවපං අම්බුපං ජම්බුපඤ්චාති එවමත්ථො ගහෙතඛිබො.
 එත්ථ මධුපං නාම මධුකානං ජාතිරසෙන කතං, තං පන උදකසම්භින්නමෙව
 වට්ටති, සුද්ධං න වට්ටති. මුද්දිකපානං නාම මුද්දිකා උදකෙ මද්දිත්වා
 පරිස්සාවෙන්වා ගහිතං. සාලුකපානං නාම රත්තුප්පලනිලුප්පලාදීනං
 කිඤ්ජක්ඛරෙහි කතං. සෙසානි පාකටානෙව. එත්ථ පන සවෙ සයං එතානි
 යාවකාලිකවත්ථුනි පටිග්ගහෙත්වා උදකෙ මද්දිත්වා ආතපෙ ආදිවචපාකෙන
 පචිත්වා පරිස්සාවෙන්වා පානකං කරොති, තං පුරෙහත්තමෙව කප්පති. සවෙ
 අනුපසම්පන්නෙන කතං ලහති, තදහුපුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති,
 පච්ඡාහත්තං නිරාමිසපරිභොගෙන යාව අරුණුග්ගමනා වට්ටති. ඉමානි අට්ඨ
 පානානි සීතානිපි ආදිවචපාකානිපි වට්ටන්ති, අග්ගිපාකානි පන න වට්ටන්ති,
 තස්මා “නග්ගිසන්තත්ත”න්ති චුත්තං.

87. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං ඵලරසං යපෙත්වා ධඤ්ඤඵලරස”න්ති
 (මහාව. 300) චුත්තත්තා ධඤ්ඤඵලරසො පන න වට්ටති, තෙන චුත්තං
 “සානුලොමානි ධඤ්ඤානි යපෙත්වා”ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං
 පුප්ඵරසං යපෙත්වා මධුකපුප්ඵරස”න්ති චුත්තත්තා මධුකපුප්ඵරසො
 ආදිවචපාකො වා හොතු අග්ගිපාකො වා, පච්ඡාහත්තං න වට්ටති, තෙන චුත්තං
 “මධුකපුප්ඵමඤ්ඤත්වා”ති.

88. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං පත්තරසං යපෙත්වා ඩාකරස”න්ති
 චුත්තත්තා උදකෙන පක්කානම්පි යාවකාලිකපත්තානං රසො පුරෙහත්තමෙව

වට්ටති, සීතොදකෙන මද්දිතානං රසො යාමකාලිකං. තෙන චුත්තං “යපෙත්වා පක්කඩාකජ”න්ති. යාවජීවිකපණ්ණස්ස උදකෙන පක්කස්ස රසො යාවජීවිකො හොති.

89. ඉදානි සත්තාහකාලිකෙ දස්සෙතුං “සජ්ජි”තිආදිමාහ. එත්ථ (මහාව. 260) පන –

“සජ්ජිනොනීතතෙලානි, මධුඵාණිතමෙව ව;
සත්තාහකාලිකා සජ්ජි, යෙසං මංසමචාරිත”න්ති. –

පාඨො ගහෙනබ්බො. එවං පන ගහිතෙ වසා තෙලග්ගහණෙන ගහිතාව හොති “තෙලං නාම තිලතෙලං සාසපතෙලං මධුකතෙලං ඵරණ්ඩතෙලං වසාතෙල”න්ති (පාරා. 623; පාවි. 260) එවං පාළියං විත්ථාරිතත්තා. එවං පන අග්ගහෙත්වා වසා ව “මධුඵාණිත”න්ති පාඨෙ ගහිතෙ යාවකාලිකභූතා වසා සත්තාහකාලිකාති ආපජ්ජෙය්‍ය, “යානි බො පන තානි ගිලානානං භික්ඛූනං පටිසායනීයානි හෙසජ්ජානි, සෙය්‍යථිදං – සජ්ජි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිත”න්ති (පාරා. 622) එවං පඤ්චෙව භගවතා සත්තාහකාලිකහෙසජ්ජානි අනුඤ්ඤාතානි, තතො උත්තරි ඡට්ඨස්ස සත්තාහකාලිකහෙසජ්ජස්ස අත්ථිතාපි ආපජ්ජති, හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙපි භගවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි හෙසජ්ජානි අවිජ්ජසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගද්දවසං කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262) එවං සත්තාහකාලිකවසෙන වසං අනුජානිත්වා තතො නිබ්බන්තතෙලමෙව අනුඤ්ඤාතං, තස්මා “මධුඵාණිතමෙව වා”ති පාඨෙ අග්ගහිතෙ පාළියා අට්ඨකථාය ව විරුජ්ඣති. ථෙරෙන පන උත්තරවිහාරවාසීනං බුද්දසික්ඛාය ආගතනයෙන චුත්තං. තෙසං පන –

“සජ්ජි නවනීතං තෙලං, මධු ඵාණිතපඤ්චමං;
අවිජ්ජමච්ඡවසාදි ව, හොන්ති සත්තාහකාලිකා”ති. –

එවමාගතං. අමහාකං පන විසුං සත්තාහකාලිකෙ ආගතට්ඨානං නත්ථිති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං.

ඉදානි තෙසු සජ්ජිං දස්සෙතුං “යෙසං මංසපචාරිත”න්ති චුත්තං. “සජ්ජිනාම ගොසජ්ජි වා අජිකාසජ්ජි වා මහිං සසජ්ජි වා. යෙසං මංසං කජ්ජති, තෙසං සජ්ජි, නවනීතං නාම තෙසංයෙව නවනීත”න්ති (පාරා. 623; පාවි. 260) පාළියං චුත්තත්තා නවනීතං පන ගහිතන්ති න විත්ථාරිතං, සජ්ජි පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං තද්දු පුරෙහත්තං සාමිසම්පිනිරාමිසම්පි වට්ටති. පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසං පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

සත්තාභාතික්කමෙ සචෙ එකභාජනෙ යපිතං, එකං නිස්සග්ගියං. සචෙ බහුසු, වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියභාවිත්තියාති. පච්ඡාභත්තං පටිග්ගහිතං සත්තාභං නිරාමිසමෙව වට්ටති. සජ්ජි තාපෙන්නස්ස සාමංපාකො න භොති, “නවනීතං පන තාපෙන්නස්ස හි සාමංපාකො න භොති, සාමංපක්කෙන පන තෙන සද්ධිං ආමිසං න වට්ටති”ති ව “සචෙ අනුපසම්පන්නො පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතනවනීතෙන සජ්ජිං කත්වා දෙති, පුරෙහත්තං සාමිසං වට්ටති. සචෙ සයං කරොති, සත්තාභං නිරාමිසමෙව වට්ටති”ති ව සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.622) නවනීතමිහියෙව සාමංපාකතා වුත්තා, න සජ්ජිමිහි. යං පන කඨබ්බාචිතරණියං වුත්තං “නිබ්බත්තිතසජ්ජි වා නවනීතං වා පචිතුං වට්ටති”ති, “තං පන තදහු පුරෙහත්තමිහි සාමිසං පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති”ති (කඨබ්බා. අට්ඨ. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) ව, තත්ථ යාවකාලිකවත්ථුනා අසම්මිස්සං සුඛොතං නවනීතං සන්ධාය “පචිතුං වට්ටති”ති වුත්තං. සයංපචිතසත්තාභකාලිකෙන සද්ධිං යදි ආමිසං භුඤ්ජති, තං ආමිසං සයංපක්කසත්තාභකාලිකෙන මිස්සිතං අත්තනො යාවකාලිකභාවං සත්තාභකාලිකෙන ගණ්භාපෙති, තථා ව සති යාවකාලිකං අපක්කමිහි සයංපක්කභාවං උපගච්ඡති “සාමිසං පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති”ති වුත්තං. යථා සයංපක්කසත්තාභකාලිකවසාතෙලං සයංහජ්ජිතසාසපාදියාවජ්චිකවත්ථුනං තෙලඤ්ච සාමිසං තදහු පුරෙහත්තමිහි න වට්ටති, තථා නවනීතසජ්ජිති වෙදිතබ්බං. වක්ඛති ව ආචරියො –

“යාවකාලිකආදීති, සංසට්ඨානි සහත්තනා. ගාභාපයන්ති සබ්භාව”න්ති ව,

“තෙහෙව හික්ඛුනා පක්කං, කජ්ජතෙ යාවජ්චිකං;
නිරාමිසඤ්ච සත්තාභං, සාමිසෙ සාමපාකතා”ති ව.

යා පන සමන්තපාසාදිකායං නවනීතමිහි සාමංපාකතා වුත්තා, සා තක්කාදිසම්මිස්සං අධොතනවනීතං සන්ධාය වුත්තා. තස්මා විඤ්ඤානං සමන්තපාසාදිකාපි කඨබ්බාචිතරණිපි සමෙන්නි, තං නවනීතං සන්ධාය වුත්තන්ති ආචරියා වදන්ති. ඉදමෙව යුත්තං. යදි සජ්ජිමිහි සාමංපාකතා භොති, අවස්සංයෙව සමන්තපාසාදිකායං වුච්චෙය්‍ය, තත්ථ පන “සජ්ජි තාව පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං, තදහු පුරෙහත්තං සාමිසමිහි නිරාමිසමිහි පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622) හි වුත්තං, න පවනවිධානං. මනුස්සසජ්ජිනවනීතානං, අඤ්ඤෙසමිහි හත්ථිඅස්සාදීනං අකජ්ජියමංසසජ්ජිනවනීතානං සත්තාභාතික්කමෙ දුක්කටං. කිං පන තං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති? ආම වට්ටති. කස්මා? පටික්ඛෙපාභාවා ව සබ්බඅට්ඨකථාසු අනුඤ්ඤාතත්තා ව. “යෙසං මංසං කජ්ජති, තෙසං සජ්ජි, නවනීත”න්ති (පාරා. 623) ඉදං පන නිස්සග්ගියවත්ථුං දස්සෙතුං වුත්තං, න අඤ්ඤෙසං වාරණත්ථාය.

90. ඉදානි තෙලං දස්සෙතුං “තෙලං තිලවසෙරණ්ඩමධුකසාසපසම්භව”න්තිආදිමාහ. එත්ථ තිලාදීහි සම්භවං නිබ්බන්තං තෙලන්ති සම්බන්ධො. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 1.100) පන පුරෙහත්තං තිලෙ පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සවත්ථුකප්පටිග්ගහිත්තා අනප්ඤ්ඤාභරණීයං. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං අනප්ඤ්ඤාභරණීයං, සිසමක්ඛනාදිසු උපනෙතබ්බං. ඵරණ්ඩකධුකසාසපට්ඨිති පටිග්ගහෙත්වා සචෙ තානි භජ්ජිත්වා තෙලං කරොති, තදහු පුරෙහත්තම්පි සාමිසං න වට්ටති, සාමංපාකතා හොති. සචෙ අභජ්ජිත්වා කරොති, තදහු පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව වට්ටති, පරිභුඤ්ජිතබ්බවත්ථුනං යාවජ්චිකත්තා සවත්ථුකප්පටිග්ගහණෙ දොසො නත්ථීති. තෙලග්ගහණත්ථාය ඵරණ්ඩකට්ඨිආදීති පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං අතික්කාමයතො දුක්කට්ඨං. තථා පාළියං අනාගතානි අදස්සිතානි කොසම්බකකුසුම්භාදීනං තෙලානි.

ඉදානි මධුවිකතිං දස්සෙතුං “බුද්දාහමරමධුකරි-මක්ඛිකාහි කත”න්ති චුත්තං. තත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.623) බුද්දානි බුද්දමක්ඛිකා. හමරානි මහාහමරමක්ඛිකා. දණ්ඩකෙසු මධුකරා මධුකරිමක්ඛිකා නාම. එතාහි තීහි මක්ඛිකාහි කතං මධු නාමානි අත්ථො. “මධු නාම මක්ඛිකාමධු”ති පාළියං (පාරා. 623; පාචි. 260) චුත්තත්තා අඤ්ඤෙහි තුම්බට්ඨාදීහි කතං සත්තාහකාලිකං න හොතීති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි ඵාණිතං දස්සෙතුං “රසාදිඋච්ඡ්චිකති, පක්කාපක්කා ව ඵාණිත”න්ති ආහ. පක්කා ව අපක්කා ව රසාදිඋච්ඡ්චිකති ඵාණිතන්ති අත්ථො. මධුකපුප්ඵාණිතං පුරෙහත්තං සාමිසං වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. තස්ස සත්තාහානික්කමෙ දුක්කට්ඨං. විඤ්චඵාණිතඤ්ච අම්බඵාණිතඤ්ච යාවකාලිකමෙව.

91. ඉදානි එතෙසු වසාතෙලස්ස ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා තං විසුං උද්ධරිත්වා දස්සෙතුං “සවත්ථුපක්කා සාමං වා”න්තිආදිමාහ. සත්තවිධඤ්චි (පාරා. අට්ඨ. 2.623) ඔදිස්සං නාම බ්‍යාධොදිස්සං පුග්ගලොදිස්සං කාලොදිස්සං සමයොදිස්සං දෙසොදිස්සං වසොදිස්සං හෙසජ්ජොදිස්සන්ති.

තත්ථ “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංසං ආමකලොහිත”න්ති (මහාව. 264) චුත්තං, ඉදං බ්‍යාධොදිස්සං නාම. එත්ථ පන කාලෙපි විකාලෙපි කප්පියාකප්පියමංසලොහිතං වට්ටති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, රොමන්ථකස්ස රොමන්ථන”න්ති (චූළව. 273) එවං අනුඤ්ඤාතං පුග්ගලොදිස්සං නාම. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, චත්තාරි මහාවිකටානි දාතුං ගුථං මුත්තං ඡාරිකං මත්තික”න්ති (මහාව. 268) එවං සප්පදට්ඨකාලෙ අප්පටිග්ගහිතකං අනුඤ්ඤාතං කාලොදිස්සං නාම. ගණභොජනාදි

සමයොදිස්සං නාම. ගණඛගණුපාහනානි දෙසොදිස්සං නාම. වසොදිස්සං නාම “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි හෙසජ්ජානි”ති (මහාව. 262) එවං වසානාමෙන අනුඤ්ඤානං. තං යපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං කප්පියාකප්පියවසානං තෙලං තංතදත්ථිකානං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. හෙසජ්ජොදිස්සං නාම “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තානි පඤ්ච හෙසජ්ජානි”ති (මහාව. 261) එවං හෙසජ්ජනාමෙන චුත්තානි සප්පිආදීනි පඤ්ච.

යථා පන ඛිරදධිආදීනි පක්කතෙලං පච්ඡාහත්තං න වට්ටති, න එවමිදං. ඉදං පන තෙලං සවත්ථුකපක්කමිපි වට්ටති, තං දස්සෙතුං “සවත්ථුපක්කා සාමං වා”ති චුත්තං. වසං ඔලොකෙත්වා “සවත්ථුපක්කා”ති චුත්තං. සාමං පක්කා වානි අත්ථො. යථා සවත්ථුකප්පට්ඨගහිතත්තා සාමංපක්කත්තා දධිආදීනි පක්කතෙලං අත්තනා කතං පුරෙහත්තමිපි න වට්ටති, න එවමිදං. ඉදං පන අත්තනා සවත්ථුකපක්කමිපි පුරෙහත්තමිපි පච්ඡාහත්තමිපි වට්ටතිති අත්ථො. එත්ථ පන කාරණුපවාරෙන වසාතෙලං “වසා”ති චුත්තං.

කාලෙති පුරෙහත්තකාලෙ පරෙහි වා අත්තනා වා පක්කානි අත්ථො. පච්ඡාහත්තං පන පච්ඡං න වට්ටති “කාලෙ පට්ඨගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨ”න්ති (මහාව. 262) චුත්තත්තා. තස්මා “කාලෙ”ති චුත්තං. යො පන විකාලෙ පට්ඨගහෙත්වා විකාලෙ පච්ඡවා විකාලෙ පරිස්සාවෙත්වා පරිභුඤ්ජති, සො තිණි දුක්කටානි ආපජ්ජති.

අමානුසාති එත්ථ (මහාව. 262) පන අච්ඡවසාදීනං අනුඤ්ඤාතත්තා යපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකප්පියමංසානං වසා අනුඤ්ඤාතානි වෙදිතබ්බා. මංසෙසු හි මනුස්සහත්ථිමංසාදීනි දස මංසානි පට්ඨකිත්තානි, වසා පන එකා මනුස්සවසා එව.

අනුපසම්පන්නෙන (පාරා. අට්ඨ. 2.623) කතනිබ්බට්ඨිතවසාතෙලං පුරෙහත්තං පට්ඨගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසමිපි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. යං පනෙත්ථ සුඛුමරජසදිසං මංසං වා න්භාරු වා අට්ඨි වා ලොහිතං වා, තං අබ්බොහාරිකං. සවෙ සයං කරොති, පුරෙහත්තං පට්ඨගහෙත්වා පච්ඡවා පරිස්සාවෙත්වා සත්තාහං නිරාමිසමෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. නිරාමිසපරිභොගඤ්ඤි සන්ධාය ඉදං චුත්තං “කාලෙ පට්ඨගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262). අඤ්ඤෙසන්ති සප්පිආදීනං. චත්ථුන්ති යාවකාලිකභූතං චත්ථුං. යාවකාලිකචත්ථුනං චත්ථුං න පවෙති සම්බන්ධො.

92. ඉදානි යාවජීවිකවිකතිං දස්සෙතුං “හලිද්දි”තිආදි චුත්තං. තත්ථායමනුත්තානපදත්ථො (මහාව. 263; පාවි. අට්ඨ. 248-249) –

පඤ්චමූලාදිකඤ්චාපීති එත්ථ ද්විපඤ්චමූලෙන සද්ධිං අඤ්ඤානිපි තග්ගතිකානි මූලභෙසජ්ජානි ගහිතානීති ඤාතබ්බං.

93-5. බිළඬිගාදීනි ඵලභෙසජ්ජානි. තත්ථ (මහාව. 263) ගොට්ඨඵලන්ති මදනඵලන්ති වදන්ති. කප්පාසාදීනං පණ්ණන්ති සම්බන්ධො. ඉමෙ පන චුත්තප්පකාරා මූලභෙසජ්ජඵලභෙසජ්ජපණ්ණභෙසජ්ජවසෙන චුත්තා සබ්බෙ කප්පියා. ඉමෙසං පුප්ඵඵලපණ්ණමූලා සබ්බෙපි කප්පියා යාවජ්චිකායෙව. යථෙත්වා උච්ඡුනියාසං සබ්බො ච නියායොසො සරසඤ්ච උච්ඡුජං තචං යථෙත්වා සබ්බො ච තථොති සම්බන්ධො.

96. මධුනා (පාරා. අට්ඨ. 2.623) අමක්ඛිතං සුද්ධසිත්ථඤ්ච. මධුමක්ඛිතං පන සත්තාහකාලිකමෙව. යඤ්ච කිඤ්චීති ඔදනං මංසං අට්ඨිආදීනීති අත්ථො.

97. “යානි වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි නෙව බාදනීයෙ බාදනීයත්ථං ඵරන්ති, න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථං ඵරන්ති, තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජ්චං පරිහරිතුං, සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතුං, අසති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 263) චුත්තත්තා “ආහාරත්ථමසාධෙත්තං, සබ්බං තං යාවජ්චික”න්ති චුත්තං.

98. සබ්බස්සාති ගිලානස්සාපි අගිලානස්සපිති අත්ථො. කාලිකත්තයන්ති යාවකාලිකං චජ්ජෙත්වා අවසෙසං සති පච්චයෙ චිකාලෙ කප්පතීති අත්ථො.

99. ජනයන්තුභොති ජනයන්ති උභො. කිං චුත්තං භොති? යාවකාලිකයාමකාලිකසඬ්ඛාතා උභො කාලිකා අත්තනො කාලමනික්කමිත්වා පරිභුත්තා පාවිත්තිං ජනයන්තීති අත්ථො. කිඤ්ච භියො (මහාව. 274; මහාව. අට්ඨ. 274; කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) – උභොපි පනෙතෙ අකප්පියකුටියං චුත්තා අත්තොචුත්ථං දුක්ඛටඤ්ච, පුනදිවසෙ පරිභුඤ්ජනො සන්තිධිං පාවිත්තියඤ්ච ජනයන්තීති අත්ථො.

100. අනාරුළ්භෙති පාළියං අනාගතෙ මනුස්සසප්පිආදිමිහීති අත්ථො.

101. නිස්සට්ඨලද්ධන්ති (පාරා. 624) විනයකම්මං කත්වා පුන ලද්ධන්ති අත්ථො. විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙති සත්තාහබ්බන්තරෙ සාමණෙරස්ස “ඉදං සප්පිං තෙල”න්තිආදිනා නයෙන නාමං ගහෙත්වා “තුය්හං විකප්පෙමී”ති වා “ඉත්ථන්තාමස්ස විකප්පෙමී”ති වා සම්මුඛාපි වා පරම්මුඛාපි වා විකප්පෙන්තස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධො. පාළියං පන “අනාපත්ති අත්තොසත්තාහෙ අධිට්ඨෙති, විස්සජ්ජෙති, නස්සති, විනයස්සති, ඩය්හති, අච්ඡිත්තදිත්වා ගණ්හන්ති, විස්සාසං ගණ්හන්ති”ති (පාරා. 625) එත්තකමෙව චුත්තං, “විකප්පෙමී”ති ඉදං පන නත්ථි. කිඤ්චාපි නත්ථි, අථ බො

“අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, අවිකප්පිතෙ විකප්පිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං”න්ති (පාරා. 624) ආපත්තිවාලෙ ආගතත්තා ථෙරෙන දස්සිතං. තං දස්සෙන්තෙනාපි සථෙ උපසම්පන්නස්ස විකප්පෙනි, අත්තනො එව සත්තකං හොති, පටිග්ගහණම්පි න විජහති, තස්මා උපසම්පන්නවසෙන අදස්සෙන්වා අනුපසම්පන්නවසෙන දස්සිතං. තස්ස හි විකප්පිතෙ පටිග්ගහණම්පි විජහති, ආපත්තිපි න හොතීති. අධිට්ඨකොති අබ්භඤ්ජනාදීනි අධිට්ඨහන්තස්ස අනාපත්තීනි අත්ථො. සථෙ පන සත්තාහබ්භන්තරෙ නිරපෙක්ඛො හුත්වා අනුපසම්පන්නස්ස පරිච්චජති, පරිච්චත්තත්තා අනාපත්ති, ඉතරස්ස ච අප්පටිග්ගහිතත්තා උභින්නම්පි කායිකපරිභොගො වට්ටති. අනිස්සග්ගියත්තා පන බාහිරපරිභොගෙන වට්ටති. “තානි පටිග්ගහෙන්වා සත්තාහපරමං සන්නිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානී”ති (පාරා. 623) එවං නියමෙන්වා අනුඤ්ඤාතත්තා චුත්තං “අඤ්ඤස්ස දදතොපි ච අනාපත්ති”ති.

102. සබ්භාවන්ති අත්තනො සභාවං. යස්මා ගාභාපයන්ති, තස්මා එවමුදිරිතන්ති චුත්තන්ති අත්ථො. ඉදානි චක්ඛමානං සන්ධාය “එව”න්ති චුත්තං.

103-5. සත්තාහං යාවජීවිකන්ති (මහාව. 305; මහාව. අට්ඨ. කඨිබ්බා. අට්ඨ. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) සත්තාහකාලිකඤ්ච යාවජීවිකඤ්චාති අත්ථො. කිං චුත්තං හොති? සත්තාහකාලිකයාවජීවිකද්වයං සෙසකාලිකසම්මිස්සං සම්භින්තරසං කත්වා පරිභුඤ්ජතො සන්නිධිපාවිත්ති හොතීති උදිරිතන්ති. තදහු පටිග්ගහිතං තදහෙවාති අත්ථො. සෙසන්ති සත්තාහකාලිකයාවජීවිකද්වයං. ඉතරන්ති යාවජීවිකං. පුරෙ පටිග්ගහිතං වා හොතු, තදහු වා පටිග්ගහිතං, යාවජීවිකං සත්තාහකාලිකෙන සත්තාහං කප්පතීති වෙදිතබ්බං. “යාවකාලිකෙන, හික්ඛවෙ, යාමකාලිකං, සත්තාහකාලිකං, යාවජීවිකං තදහු පටිග්ගහිතං කාලෙ කප්පති, නො විකාලෙ. යාමකාලිකෙන, හික්ඛවෙ, සත්තාහකාලිකං, යාවජීවිකං තදහු පටිග්ගහිතං යාමෙ කප්පති, යාමාතික්කන්තෙ න කප්පති. සත්තාහකාලිකෙන, හික්ඛවෙ, යාවජීවිකං පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පති, සත්තාහාතික්කන්තෙ න කප්පතී”ති හි හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 305) චුත්තං. එත්ථ පන “තදහු පටිග්ගහිත”න්ති විසෙසවචනස්ස නත්ථිතාය පුරෙ පටිග්ගහිතම්පි වට්ටතීති සිද්ධන්ති. කාලිකචිතිච්ඡයො.

කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පටිග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා

106. ඉදානි “පටිග්ගහනො”ති පදං විත්ථාරෙතුං “දාතුකාමාභිභාරො වා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ දාතුකාමස්ස අභිභාරො දාතුකාමාභිභාරො. එතෙන අඤ්ඤස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිතුං ආලුලෙන්තස්ස චුසිතානි උට්ඨහිත්වා අඤ්ඤස්ස පත්තෙ සචෙ පතන්ති, පටිග්ගහණං න රුහතීති දීපිතං හොති. එරණක්ඛමන්ති ථාමමජ්ඣමෙන පුරිසෙන උක්ඛිපනක්ඛමං, තතො මහන්තෙ පටිග්ගහණං න රුහති. තිධා දෙන්තෙති කායකායජපටිබද්ධනිස්සග්ගියානං වසෙන තිධා දෙන්තෙ. තස්ස භික්ඛුනො කායකායජපටිබද්ධෙහි ද්විධා ගාහොති අත්ථො. පඤ්චඨගො එවං පඤ්චඨගෙවං. දාතුකාමාභිභාරො එකං, හත්ථපාසො එකං, එරණක්ඛමනා එකං, දෙවමනුස්සතිරච්ඡානගතෙසු එකෙන තිධා දානමෙකං, ද්විධා ගාහො එකන්ති එවං පඤ්චඨගානි හොන්ති.

107. ඉදානි යෙන කායජපටිබද්ධෙන පටිග්ගහණං න රුහති, තං දස්සෙතුං “අසංහාරියෙ”තිආදිමාහ. බාණුකෙ (පාවි. අට්ඨ. 265) බන්ධිත්වා යපිතමඤ්චාදිමිහි වා එලකෙ වා පාසාණෙ වා අසංහාරියෙ න රුහතීති අත්ථො. තත්ථජාතෙ පදුමිනිපණ්ණෙ වා කිංසුකපණ්ණාදිමිහි වා න වට්ටති, සුඛුමෙ විඤ්චආදීනං පණ්ණෙ වා න රුහති, යඤ්ච මජ්ඣමපුරිසො සන්ධාරෙතුං න සක්කොති, තස්මිං අසය්හහාරෙ ව පටිග්ගහො න රුහතීති අත්ථො.

108. ඉදානි පටිග්ගහණවිජහනං දස්සෙතුං “සික්ඛාමරණලිඨගෙහි”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන ව මරණෙන ව ලිඨගපරිවත්තනෙන ව “න තං දානි පරිභුඤ්ජිස්සාමි”ති වා “න පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමි”ති වා එවං අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන ව වොරාදීහි වා අච්ඡෙදා ව අනුපසම්පන්නස්ස දානා ව ගාහො පටිග්ගහො උපසම්මති විජහතීති. භික්ඛුනියා පන සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස අභාවා විබ්භමනෙන ව විජහතීති ගහෙතබ්බං.

109-110

. ඉදානි පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං දස්සෙතුං “අජපටිග්ගහිතං සබ්බ”න්තිආදි චුත්තං. තස්සත්ථො (කඨිබා. අට්ඨ. දන්තපොනසික්ඛාපද) – චතුකාලිකපරියාපන්නං අන්තමසො රජරෙණුමිපි අජපටිග්ගහෙත්වා සබ්බං පරිභුඤ්ජතො පාවිත්ති. ඉදානි අජපටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං දස්සෙතුං “සුද්ධඤ්ච නාතිබහල”න්තිආදි චුත්තං. තත්ථ සුද්ධඤ්චාති අඤ්ඤෙසං රසෙන අසම්මිස්සං. භිමොදකසමුද්දොදකාදීසු පටිග්ගහණකිච්චං නත්ථි. ලොණඤ්ච අස්සු ව ලොණස්සු. එත්ථ ලොණං නාම සරීරෙ උට්ඨිතං. එතානි පන සබ්බානි අවිච්ඡින්නානෙව කප්පන්ති, නෙතරානි.

111. ඉදානි අනඬගලග්ගානිපි දස්සෙතුං “ගුට්මත්තිකමුත්තානී”ති ආදිමාහ. තථාච්චෙති තථාච්චෙ කාලෙ, සප්පද්වයකාලෙති අත්ථො. අඤ්ඤෙසං පන අප්පට්ඨගහිතං අනඬගලග්ගං න වට්ටති. කස්මා? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං කරොන්තො පට්ඨගණ්හාති, ස්වෙව පට්ඨගහො කතො, න පුන පට්ඨගහෙතඛිබ්බො”ති (මහාව. 268) වුත්තත්තා.

112. දුරුපච්ඡිණ්ණෙති දුප්පරාමට්ඨෙ ඵලිකරුක්ඛවල්ලිආදිං වාලෙන්තස්ස වා ආමිසහරිතභාජනං අප්පට්ඨගහිතං පරාමසන්තස්ස වා දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්ඛං හොතිති අත්ථො. රජොකිණ්ණෙති භික්ඛාය වරන්තස්ස පත්තෙ පතිතරජං අප්පට්ඨගහෙත්වා පුන භික්ඛං ගණ්හතො විනයදුක්ඛං හොතිති අත්ථො. අපුග්ගහප්පට්ඨගහෙති අප් උග්ගහප්පට්ඨගහෙ, අත්තනා ඵව උග්ගහෙත්වා ගහිතෙති අත්ථො. අකප්පියකුටියං අන්තොවුත්ථෙ ව යත්ථ කත්ථවි භික්ඛුනා සයංපක්කෙ ව අත්තනා වා පරෙත වා අකප්පියකුටියං අන්තොපක්කෙ වාති සබ්බත්ථ දුක්ඛටන්ති අධිප්පායො. පට්ඨගාහවිනිච්ඡයො.

පට්ඨගාහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා

113. ඉදානි මංසෙසු පට්පජ්ජිතඛිබ්බාකාරං දස්සෙතුං “මංසෙසු ව අකප්පිය”න්ති උද්ධටං. අකප්පියමංසමිහි දස්සිතෙ කප්පියමංසං දස්සිතමෙව හොති පාරිසෙසනයෙන. උරගස්ස වාති ඵත්ථ සබ්බොපි උරගො න කප්පති.

114. ඵත්තාවතා ජාතිවසෙන දසවිධමිපි අකප්පියමංසං දස්සෙත්වා ඉදානි කප්පියමංසෙසුපි අකප්පියවිධිං දස්සෙතුං “උද්දිස්සකතමංසඤ්ච, යඤ්ච අප්පට්ඨෙක්ඛිත”න්ති වුත්තං. තත්ථ පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යස්ස කස්සවි යං කිඤ්ච උද්දිස්ස කතං උද්දිස්සකතං නාම, තං පන ජාතිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං සබ්බෙසමිපි න වට්ටති, අජානන්තානං අනාපත්ති. මච්ඡෙසුපි ඵසෙව නයො. අප්පට්ඨෙක්ඛිතන්ති අනුපපරික්ඛිතං, අනාපුච්ඡිතන්ති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ අප්පට්ඨෙක්ඛිත්වා මංසං පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බං, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 281) වුත්තං. මච්ඡෙසු පන ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථි අකප්පියමච්ඡානං නත්ථිතායාති වදන්ති. ඉදානි ඵතෙසු ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං “පුල්ලච්චය”න්ති ආදිමාහ. තං සබ්බං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා) උත්තානමෙව.

115. ඉදානි න කෙවලං ඉමෙසං මනුස්සාදීනං මංසමෙව අකප්පියං, අට්ඨිආදීනිපි අකප්පියානිති දස්සෙතුං “අට්ඨිපි”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ (මහාව. අට්ඨ 281) ලොමම්පෙසන්ති ලොමම්පි ඵසං අකප්පියමංසවත්ථුනන්ති අත්ථො.

සචිත්තකං වානි ඵතෙසු පන උද්දිස්සකතමෙව සචිත්තකං, සෙසා අචිත්තකානි. අකප්පියමංසවිනිච්ඡයො.

අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා

116-7. ඉදානි අව්චොළාරිකානං වසෙන දස්සෙතුං “අරුපිය”න්තිආදි ආරද්ධං. අඤ්ඤාපි යුත්ති පරියෙසිතබ්බා. තත්ථායං සච්චෙපත්ථො (පාරා. 591; පාරා. අට්ඨ. 2.589; කඬ්ඛා. අට්ඨ. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා) – යො රුපියෙන අරුපියඤ්ච පරිචත්තෙය්‍ය, යො ච ඉතරෙන ච අරුපියෙන රුපියං පරිචත්තෙය්‍ය, තස්ස නිස්සග්ගියං භොතිති.

ඉදානි රුපියඤ්ච අරුපියඤ්ච දස්සෙතුං “ඉධ රුපිය”න්තිආදි ආරද්ධං. එත්ථ (පාරා. 589; කඬ්ඛා. අට්ඨ. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා) සප්ඤ්ඤා සිඬ්ඨිති සප්ඤ්ඤාති රජතං. සිඬ්ඨිති සුවණ්ණං. තම්බලොහාදීහි වා දාරුහි වා පණ්ණෙහි වා ලාබාය වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා වා අසමුට්ඨාපෙත්වා වා කතං වම්මබ්ඡමයම්පියං යං දෙසෙ වොහාරං ගච්ඡති, ඉදං වොහාරූපගමාසකං නාම. ඉදම්ඨ රුපියන්ති අධිජ්ජෙතං. වත්ථාදි ච මුත්තාදි ච වත්ථමුත්තාදි. ඉතරන්ති අරුපියං කප්පියවත්ථුඤ්ච දුක්කට්ඨත්ථුඤ්ච. කිං චුත්තං භොති? වත්ථං සුත්තං ථාලො පටකො කප්පාසො අනෙකප්පකාරං අපරණ්ණං සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ථාණිකාදිභෙසප්පඤ්චාති ඉදං කප්පියවත්ථු නාම. මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬ්ඛොසිලා පවාළං ලොහිතඬ්ඨගො මසාරගල්ලං සත්ත ධඤ්ඤානි දාසී දාසො ඛෙත්තං වත්ථු පුප්ථාරාමඵලාරාමාදයොති ඉදං දුක්කට්ඨත්ථු නාම, තදුභයං අරුපියං නාමාති චුත්තං භොති.

118. එත්තාවතා රුපියසංවොහාරං දස්සෙත්වා ඉදානි කයවික්කයං දස්සෙතුං “ඉමං ගහෙත්වා”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ඉමන්ති තණ්ඩුලාදිකං කප්පියහණ්ඩං ගහෙත්වා වා ඔදනාදිං භුත්වා වා “ඉමං වත්ථාදිකං කප්පියහණ්ඩං දෙහි, ඉමං රජනපවනාදිකං කර, රජනකට්ඨාදිමා නය, ඉමං වා තව දෙමී, ත්වං පන ඉමඤ්ච ඉමඤ්ච ආහර, කර, දෙහී”ති එවං කයවික්කයෙ සමාපන්නො නිස්සග්ගීති සම්බන්ධො.

119. ඉදානි පරිණාමවසෙන ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං “අත්තනො”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්‍රායං පිණ්ඩත්ථො (පාරා. 659; පාරා. අට්ඨ. 2.658; කඬ්ඛා. අට්ඨ. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා) – සඬ්ඝස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා නතං පරිණතං ලාභං ලහිතබ්බං චීවරාදිපච්චයං අත්තනො වා අඤ්ඤස්ස වා පරිණාමෙය්‍ය, නිස්සග්ගියආදීනි භොන්තිති. කථං? යො පන මාතුසන්තකම්පි සඬ්ඝස්ස පරිණතං අත්තනො පරිණාමෙති, නිස්සග්ගියං. අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස

පරිණාමෙති, සුද්ධිකපාවිත්තියං. අඤ්ඤස්ස සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති, දුක්ඛං. යො පන අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමං අත්තනො වා අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා අඤ්ඤචෙතියස්ස වා පරිණාමෙති, තස්සාපි දුක්ඛංමෙවාති.

120. යො පන නිස්සග්ගිං නිස්සජ්ජිතබ්බං අනිස්සජ්ජිත්වා විනයකම්මං අකත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං. යො වා පරෙන විනයකම්මත්ථාය නිස්සට්ඨං සකසඤ්ඤාය න දදෙය්‍ය, තස්සාපි දුක්ඛං. අඤ්ඤථෙතරන්ති එත්ථ අඤ්ඤථාති ථෙය්‍යසඤ්ඤාය සථෙ න දදෙය්‍ය, ඉතරං තස්ස අග්ගචසෙන පාරාජිකඤ්ච ථුල්ලච්චයඤ්ච දුක්ඛංඤ්ච හොතීති අත්ථො. නිස්සග්ගියවිනිච්ඡයො.

නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා

121. ඉදානි පාවිත්තියානි දස්සෙතුං “පාවිත්ති”ති මානිකාපදං උද්ධරිත්වා “මුසාවාදොමසාවාදෙ, පෙසුඤ්ඤභරණෙ”තිආදි වුත්තං. තත්ථ මුසාවාදෙ ච ඔමසවාදෙ ච පෙසුඤ්ඤභරණෙ ච පාවිත්ති වුත්තාති සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. එත්ථ පන “අදිට්ඨං, අසුතං, අමුතං, අවිඤ්ඤාතං, දිට්ඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤාත”න්ති (පාවි. 3; පාවි. අට්ඨ. 3) පුබ්බෙපි “මුසා භණ්ණස්සාමි”ති චෙතෙත්වා වචනක්ඛණෙව “මුසා භණ්ණාමි”ති ජානිත්වා ජානන්තස්සෙව මුසාභණ්ණෙන පාවිත්ති නාම ආපත්ති හොතීති අත්ථො. යස්ස භණ්ණි, සො තං න සුණාති, ආපත්ති න හොති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා).

“ඔමසවාදො නාම දසහි ආකාරෙහි ඔමසති ජාතියාපි නාමෙනපි ගොත්තෙනපි කම්මෙනපි සිජ්ජෙනපි ආබාධෙනපි ලිඬිගෙනපි කිලෙසෙනපි ආපත්තියාපි අක්කොසෙනපි”ති (පාවි. 15) එවං වුත්තෙහි දසහි ආකාරෙහි උපසම්පන්නං යො චුංසෙති වම්හෙති, අයං ඔමසති නාම, තස්ස පාවිත්තීති අත්ථො. පරම්මුඛා භණ්ණන්තස්ස දුක්ඛං, තථා පාළියං අනාගතෙහි “චොරො”ති වා “ගණ්ඨිහෙදකො”ති වා ආදීහි භණ්ණන්තස්ස. “සන්ති ඉධෙකච්චෙ බත්තියා බ්‍රාහ්මණා චණ්ඩාලා”තිආදීනා පරියායෙන භණ්ණන්තස්ස ච අනුපසම්පන්නං භණ්ණන්තස්ස ච සම්බන්ධපි දුක්ඛංමෙව.

පියකම්‍යතාය වා හෙදාධිප්පායෙන වා උපසම්පන්නං ජාතිආදීහි ඔමසන්තස්ස උපසම්පන්නස්ස වචනං සුත්වා තස්ස උපසංහරණං පෙසුඤ්ඤභරණං නාම. එත්ථාපි පරියායවචනෙන ච අනුපසම්පන්නස්ස උපසංහරණෙන ච දුක්ඛංමෙව.

පදසොධම්මොති එත්ථ “ධම්මො නාම බුද්ධභාසිතො සාවකභාසිතො ඉසිභාසිතො දෙවතාභාසිතො අත්ථුපසංභිතො ධම්මුපසංභිතො”ති (පාවි. 46) එවං. වුත්තං. සඬ්භිතිත්තයමාරුල්හං. තිපිටකධම්මං. පදඅනුපදඅන්වක්ඛරඅනුබ්‍යඤ්ජනවසෙන භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච යපෙත්වා අනුපසම්පන්නං. එකතො වාචෙන්තස්ස පාවිත්ති හොතීති අත්ථො.

සාගාරෙති යං පන සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන දියඬිස්භත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරාදිනා පරික්ඛිත්තත්තා සබ්බපරිච්ඡින්නඤ්ච යෙන කෙනවි විතානාදිනා අන්තමසො වත්ථෙන්නපි ඡන්නත්තා සබ්බවිඡන්නඤ්ච සෙනාසනං, තථාරූපෙ සෙනාසනෙ එකුපවාරට්ඨානෙ අනුපසම්පන්නෙන සහ වසන්තස්ස චතුත්ථදිවසතො පට්ඨාය නිපජ්ජනගණනය ව අනුපසම්පන්නගණනය ව දෙවසිකං පාවිත්ති හොතීති අත්ථො.

උජ්ඣාපනකඛියානෙති එත්ථ යො උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන සම්මතං සෙනාසනපඤ්ඤාපකං වා භත්තුද්දෙසකං වා යාගුභාජකං වා එලභාජකං වා ඛජ්ජභාජකං වා අජ්ජමත්තකවිස්සජ්ජකං වා මඬිකුකත්තුකාමො ඡන්දෙන “ඉත්ථන්තාමො සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙති, භත්තානි ව උද්දිසති”ති වා වදන්තො අඤ්ඤං උපසම්පන්නං උජ්ඣාපෙති තෙන අවජානාපෙති, යො පන තථෙව වදන්තො උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ තස්ස අයසං පකාසෙන්තො ඛියති, තස්මිං උජ්ඣාපනකෙ ව ඛියනකෙ ව පාවිත්තිද්වයන්ති වෙදිතබ්බං.

122. තලසත්තිඅනාදර-කුක්කුච්චුප්පාදනෙසු වාති එත්ථ යො භික්ඛු උපසම්පන්නස්ස පහරණාකාරං දස්සෙන්තො කායං වා කායජ්ජට්ඨං වා උච්චාරෙති, තස්ස පාවිත්තියං. සචෙ වීරද්ධො පහාරං දෙති, අජ්ජහරිතුකාමතාය දුක්කටං, තථා අනුපසම්පන්නෙසුපි දුක්කටමෙව.

උපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො තං අසික්ඛිතුකාමතාය වා තස්ස වචනං අසොතුකාමතාය වා යො අනාදරියං කරොති, තස්ස අනාදරකරණෙ පාවිත්තියන්ති අත්ථො. අපඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානස්ස ව අනුපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා වුච්චමානස්ස දුක්කටං.

උපසම්පන්නස්ස “ඌනවිසතිවස්සො මඤ්ඤෙ ත්වං උපසම්පන්නො, විකාලෙ මඤ්ඤෙ තයා භුත්ත”න්තිආදිනා නයෙන සඤ්චිච්ච කුක්කුච්චං උජ්ජාදෙන්තස්ස පාවිත්තියං. අනුපසම්පන්නස්ස උජ්ජාදනෙ දුක්කටං.

ගාමජ්ජවෙසනාපුච්ඡාති එත්ථ පන මජ්ඣන්හිකාතික්කමනතො පට්ඨාය යාව අරුණුග්ගමනා විකාලො නාම, එත්ථන්තරෙ සචෙ සම්බහුලා කෙනවි කම්මෙන ගාමං පවිසන්ති, “විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමා”ති

සබ්බෙහිපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආපුච්ඡිතබ්බං. සචෙ අනාපුච්ඡා පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරං අතික්කමන්ති, පයමපාදෙ දුක්කටං, දුතියපාදුද්ධාරෙ පාවිත්තියං. ආපදාසු අනාපත්ති.

භොජනෙ ව පරම්පරාති පරම්පරභොජනෙ ව පාවිත්තියන්ති අත්ථො. එත්ථ පන පඤ්චසු භොජනෙසු අඤ්ඤාතරං නාමං ගහෙත්වා “ඔදනෙන වා සත්තුතා වා කුම්මාසෙන වා මංසෙන වා මච්ඡෙන වා නිමන්තෙමී”තිආදිනා නයෙන, යෙන කෙනචි වෙච්චනෙන වා අකප්පියනිමන්තනාය නිමන්තිතස්ස යෙන යෙන පයමං නිමන්තිතො, තස්ස තස්ස භොජනං යපෙත්වා උප්පට්ඨාටියා, අවිකප්පෙත්වා වා පයමනිමන්තනං පරස්ස පරස්ස කුලස්ස පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤාතරං පරිභුඤ්ජන්තස්ස පරම්පරභොජනෙ පාවිත්ති භොති. ගිලානචීවරදානචීවරකාලසමයෙසු අනාපත්ති, තථා පඤ්ච භොජනාති යපෙත්වා සබ්බත්ථ.

123. අනුද්ධරිත්වා ගමනෙ සෙය්‍යන්ති එත්ථ දසවිධා සෙය්‍යා හිසි විමිලිකා උත්තරත්ථරණං භූමත්ථරණං තට්ටිකා වම්මබ්බෙධො නිසිදනං පච්චත්ථරණං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරොති. එතෙසු යං කිඤ්චි සඬිසිකෙ විහාරෙ ගුත්තසෙනාසනෙ අත්තනො වස්සග්ගෙන ගහිතං අත්තනා වා සන්ථරිත්වා, අනුපසම්පන්නෙන වා සන්ථරාපෙත්වා තං දිවසං ගමිකවසෙන පක්කමන්තො නෙව සයං උද්ධරෙය්‍යා න අඤ්ඤං උද්ධරාපෙය්‍යා, යථා උපවිකාදීහි න ඛජ්ජෙය්‍යා, එවං න යපෙය්‍යා, අඤ්ඤෙන වා න උද්ධරාපෙය්‍යා, පතිරූපං හික්ඛුං වා සාමණෙරං වා ආරාමිකමෙව වා අනාපුච්ඡා වා ගච්ඡෙය්‍යා, තස්ස පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස ද්වෙ ලෙඬ්ඬපාතෙ අතික්කමන්තස්ස පාවිත්තියං. මණ්ඩපරුක්ඛමුලාදිඅගුත්තසෙනාසනෙ සන්ථරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටං, තථා මඤ්චපීඨහිසිකොච්ඡකෙසු, ගුත්තසෙනාසනෙපි දුක්කටමෙව.

සෙනාසනාති වාති එත්ථ අනුද්ධරිත්වා ගමනෙති සම්බන්ධො. එත්ථ පන මඤ්චො පීඨං හිසි කොච්ඡකන්ති චතුබ්බිධමිපි සෙනාසනං වස්සානහෙමන්තානං අට්ඨසු මාසෙසු අජ්ඣොකාකාසෙ වා ඔවස්සකමණ්ඩපෙ වා රුක්ඛමුලෙ වා සයං සන්ථරිත්වා වා අනුපසම්පන්නෙ සන්ථරාපෙත්වා වා තං අනුද්ධරිත්වා වා අනුද්ධරාපෙත්වා වා තස්ස සෙනාසනස්ස ද්වින්නං ලෙඬ්ඬපාතානං අතික්කමනෙ පාවිත්තියං. සම්මුඤ්ජනියාදි සෙසපරික්කාරෙසු දුක්කටං.

ඉත්ථියාද්ධානගමනෙති එත්ථ මාතුගාමෙන “ගච්ඡාම භගිනි, ගච්ඡාම අය්‍යා”ති එවං සංවිදහිත්වා “අජ්ජ වා ස්වෙ වා පරසුචෙ වා”ති නියමිතකාලං විසඬිකෙතං අකත්වා ද්වාරවිසඬිකෙතං මග්ගවිසඬිකෙතං කත්වාපි ගච්ඡතො

ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ පාවිත්තියං. අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආපත්ති.

එකෙකාය නිසීදනෙති එත්ථ එකො එකාය ඉත්ථියා නිසීදනෙති අත්ථො.

124. භිංසාපනෙති එත්ථ උපසම්පන්නො උපසම්පන්නං භිංසාපෙතුකාමො චොරකන්තාරවාළකන්තාරාදීනි ආවික්ඛති, භයානකං වා රූපසද්දාදිං දස්සෙති, සො භායතු වා මා වා, තස්ස පයොගෙ පයොගෙ පාවිත්තියං. අනුපසම්පන්නෙ දුක්ඛං.

ආකොටනෙති පහාරදානෙ. උපසම්පන්නො උපසම්පන්නස්ස අනත්තමනො හුත්වා සචෙ උප්පලපත්තෙනපි පහාරං දෙනි, පාවිත්තියං. අනුපසම්පන්නස්ස ගහට්ඨස්ස වා පබ්බතීතස්ස වා ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා අත්තමසො තිරච්ඡානගතස්සාපි පහාරං දෙනි, දුක්ඛංමෙව.

අනාවාරං ආවරිත්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආපත්තියා වා වත්ථුනා වා අනුයුඤ්ජියමානො තං අකට්ඨෙතුකාමො “කො ආපන්නො, කිං ආපන්නො, කිස්මිං ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤෙහි වචනෙහි තං වචනං පටිච්ඡාදෙන්තො සො අඤ්ඤං වදන්ති, අයං අඤ්ඤවාදකො, තස්මිං අඤ්ඤවාදකෙ ව කඤ්චි වීතික්කමං දිස්වා “ආවුසො, ඉදං නාම තයා කත” න්ති චුත්තෙ තං න කට්ඨෙතුකාමො තුණ්හිභූතොව සඬ්ඝං විභෙසතීති සඬ්ඝවිභෙසකො, තස්මිං විභෙසකෙ ව පාවිත්ති හොතීති අත්ථො. ඉධ පන ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන අඤ්ඤවාදකෙ ව විභෙසකෙ ව ආරොපිතෙ පුන අඤ්ඤං භණන්තස්ස, විභෙසන්තස්ස පාවිත්ති. අනාරොපිතෙ දුක්ඛංන්ති චෙදිතබ්බං.

දුට්ඨුල්ලපකාසජාදෙති එත්ථ කිඤ්චාපි “දුට්ඨුල්ලා නාම ආපත්ති වත්තාරි ව පාරාජිකානි තෙරස ව සඬ්ඝාදිසෙසා” ති (පාවි. 399) චුත්තා, තථාපි ඉධ සඬ්ඝාදිසෙසාව අධිජපෙතා. තස්මා සඬ්ඝසම්මුතිං විනා භික්ඛුස්ස දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං. “අයං අසුචිං මොචෙන්වා සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො” තිආදිනා නයෙන වත්ථුනා සද්ධිං ආපත්තිං සට්ඨෙන්වා භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච යපෙන්වා යස්ස කස්සචි අනුපසම්පන්නස්ස ආරොචෙන්තස්ස පාවිත්තියං. ථුල්ලච්චයාදිඅදුට්ඨුල්ලාරොචනෙ දුක්ඛං. දුට්ඨුල්ලච්ඡාදනෙපි සඬ්ඝාදිසෙසොව අධිජපෙතො. යො පන භික්ඛු භික්ඛුස්ස දුට්ඨුල්ලං ආපත්තිං සයං වා ජානිත්වා අඤ්ඤෙසං වා සුත්වා “ඉමං ජානිත්වා චොදෙස්සන්ති සාරෙස්සන්ති මඬ්ඤං කරිස්සන්ති, නාරොචස්සාමි” ති ධුරං නික්ඛිපති, තස්ස පාවිත්තියං. ධුරං නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා ආරොචිතෙපි න රක්ඛති එව.

භාසොදකෙති අභිගුලිපතොදකෙන භාසො ච උදකෙ භාසො වාති එවමත්ථො වෙදිතඛිබ්බො. උපසම්පන්නො උපසම්පන්නං හසාධිප්පායො කායෙන කායං ආමසති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස, කො පන වාදො උපකච්ඡකාදිසු සට්ඨන්තෙ. අනුපසම්පන්නෙ දුක්ඛං, තථා භික්ඛුස්ස කායප්පට්ඨද්ධාමසනෙ ච නිස්සග්ගියෙන කායප්පට්ඨද්ධාමසනෙ ච. එත්ථ භික්ඛුනීපි අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යිතා. උදකෙ හසනධම්මො නාම උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ කීළාධිප්පායස්ස නිම්මුජ්ජනඋම්මුජ්ජනප්ලවනාදිකං. ඉධ භාසො නාම කීළා වුච්චති.

නිව්ජුහනෙ විහාරාති සඬ්ඝිකා විහාරා නික්ඛඬ්ඞනෙති අත්ථො. එත්ථ පන යො කුද්ධො හුත්වා උපසම්පන්නං හත්ථාදිසු ගහෙත්වා වා “නික්ඛමා”ති වත්වා වා යත්තකානි ද්වාරානි එකෙන පයොගෙන අතික්කාමෙති, තත්ථ ද්වාරගණනාය ආපත්තිං අග්ගහෙත්වා පයොගස්ස එකත්තා එකා එව ගහෙතඛිබ්බො. සථෙ නානාපයොගෙහි අතික්කාමෙති, තත්ථ ද්වාරගණනාය ගහෙතඛිබ්බං. තස්ස පරික්ඛාරනික්ඛඬ්ඞනෙ දුක්ඛං, තථා අනුපසම්පන්නෙ, තස්ස පරික්ඛාරනික්ඛඬ්ඞනෙ ච. අලජ්ජිආදිසු පන අනාපත්ති.

අනුපබ්ජ්ජ සයනෙති සඬ්ඝිකෙ විහාරෙ “වුඬ්ඞො”ති වා “ගිලානො”ති වා “සඬ්ඝෙන දින්නො”ති වා ජානිත්වා මඤ්චස්ස වා පීඨස්ස වා පට්ඨන්තස්ස වා නික්ඛමන්තස්ස වා උපවාසෙ සෙය්‍යං සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා “යස්ස සම්බාධො භවිස්සති, යො පක්ඛම්ස්සති”ති අධිප්පායෙන අභිනිසිදන්තස්ස ච අභිනිපජ්ජන්තස්ස ච පයොගගණනාය පාවිත්තියං වෙදිතඛිබ්බං. පාවිත්තියවිනිව්ඡයො.

පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

125. භූතානං ජාතානං නිබ්බත්තානං ගාමො භූතගාමො (පාචි. 91; පාචි. අට්ඨ. 91; කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා). සමාරම්භොති ඡෙදනඵාලනපවනාදි, තස්මිං භූතගාමසමාරම්භෙ භූතගාමසමාරම්භහෙතු පාවිත්ති හොතීති අත්ථො. කතකප්පියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා) පන සමණකප්පියං භවෙති සම්බන්ධො. සමණානං කප්පියං සමණකප්පියං. ඉදානි යෙන කතං කප්පියං සමණකප්පියං හොති, තං දස්සෙතුං “නබ්බෙන වා”තිආදිමාහ. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං, අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නබ්බපරිජිතං අබ්ජං නිබ්බට්ඨිජඤ්ඤෙව පඤ්චම”න්ති (වුළුව. 250) හි වුත්තං.

126. ඉදානි තං භූතගාමං දස්සෙතුං “සමුලා”තිආදිමාහ. තත්ථ (පාචි. 91; පාචි. අට්ඨ. 91) ස-ඉති යො භූතගාමො නාමාති අත්ථො, මූලඛිජාදිහි පඤ්චභි

බ්‍රිජෙහි පහාවිතො හොතිති වුත්තං හොති. තත්ථ මූලබ්‍රිජං නාම හලිද්දිසිඬගිවෙරාදි. බන්ධබ්‍රිජං නාම අස්සත්ථො නිග්‍රොධොති එවමාදි. අග්ගබ්‍රිජං නාම අප්පුකඵණ්ඨප්පකාදි. එළබ්‍රිජං නාම උච්ඡුචෙචනළාදි. “බ්‍රිජබ්‍රිජං නාම පුබ්බණ්ණං අපරණ්ණං, යාති වා පනඤ්ඤානිපි අත්ථි බ්‍රිජෙ ජායන්ති බ්‍රිජෙ සඤ්ජායන්ති, එතං බ්‍රිජබ්‍රිජං නාමා”ති වුත්තං. ඉදානි “බ්‍රිජගාමභූතගාමසමාරම්භා පටිවිරතො හොති”ති (දී. නි. 1.10, 195; ම. නි. 1.293, 411; 2.11; අ. නි. 10.99; පු. ප. 179) වුත්තත්තා ධම්මානුලොමෙන ආගතං බ්‍රිජගාමසමාරම්භං දස්සෙතුං “ආරම්භෙ දුක්ඛං”න්තිආදිමාහ. තස්මා එතං පටිමං “කප්පියං කරොහි”ති භූතගාමපරිමොචනං කාරෙත්වා බ්‍රිජගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරෙතබ්බං.

127. නිබ්බට්ඨබ්‍රිජං (පාවි. අට්ඨ. 92; කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා) නාම අම්බපනසාදි. නොබ්‍රිජං නාම තරුණම්බඵලාදි, එතං පන සබ්බං අකප්පියම්පි වට්ටතිති අත්ථො. කට්ඨාහබ්බද්ධබ්‍රිජානි කප්පිත්ථඵලාදිනි. බහිද්ධා වාපි කාරයෙති කපාලෙපි කාතුං වට්ටති, සචෙ එකාබ්බද්ධානීති අත්ථො. කට්ඨාහමුත්තං පන භින්නිත්වා කාරෙතබ්බං.

128. භාජනෙ වා භූමියං වා එකාබ්බද්ධෙසු බ්‍රිජෙසු එකස්මිං බ්‍රිජෙ කප්පියෙ කතෙ සබ්බෙස්ථෙව කතං භවෙති අත්ථො. යථා ච බ්‍රිජෙ, එවං රුක්ඛසහස්සං වා උච්ඡුසහස්සං වා භින්නිත්වා එකාබ්බද්ධෙ කතෙපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

129. කප්පියං කත්වා නික්ඛිත්තෙ බ්‍රිජගාමෙ පුන මූලපණ්ණානි සචෙ ජායරුං, පුන කප්පියං කාරෙය්‍යාති අත්ථො. තදානි මූලෙ ච අඬ්ඛුරෙ ච ජාතෙති අත්ථො.

130. උදකසම්භවොති උදකජාතො. වෙනියාදීසුති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ගෙහප්පමුඛපාකාරවෙදිකාදීසු නිබ්බත්තා ගහිතා. නිබ්බත්තද්වත්තිපත්තකො භූතගාමොච, අනිබ්බත්තකො අග්ගබ්‍රිජෙ සඬගහං ගච්ඡති. බ්‍රිජම්පි යාව මූලං වා පණ්ණං වා න නික්ඛමති, තාව බ්‍රිජගාමොච, මූලෙ ච නික්ඛත්තෙ පණ්ණෙ ච හරිතෙ ජාතෙ භූතගාමොච හොතිති අත්ථො.

131. මකුළන්ති අචුල්ලං. අභිජත්තකං නාම රුක්ඛෙ ජාතං අභිජත්තකං.

132. අල්ලරුක්ඛෙ ගණ්හතොති සම්බන්ධො. තත්ථානි අල්ලරුක්ඛෙ ඡින්නො වාපිති සම්බන්ධො.

134. “ඉමං රුක්ඛං, ඉමං ලතං, ඉමං කන්දං ඡින්නං, භින්නං”තිආදිනා නයෙන නියමෙත්වා භාසිතුං න වට්ටති. “ඉදං, එතං”න්ති අවත්වා කෙවලං

“රුක්ඛං ඡින්නදා”තිආදිනා (පාවි. අට්ඨ. 92; කඬ්ඛා. අට්ඨ. භූතගාමහික්ඛාපදවණ්ණනා) නයෙන වත්තුං වට්ටති. සමණකප්පවිනිච්ඡයො.

සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා

136. ඉදානි “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, වතස්සො කප්පියභූමියො උස්සාවනන්තිකං ගොනිසාදිකං ගහපතිං සම්මුති”න්ති (මහාව. 295) එවං චුත්තා වතස්සො කප්පියභූමියො දස්සෙතුං “සම්මුතුස්සාවනන්තා වා”තිආදිමාහ. යාසුති කප්පියභූමීසු (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා).

137. ඉදානි යත්ථ කප්පියකුටි ඉච්ඡිතබ්බා, තං දස්සෙතුං “වාසත්ථායා”තිආදිමාහ. වාසත්ථායාති ඉමිනා කොට්ඨාගාරහත්තසාලාවෙනියසරසම්මුඤ්ජනීමාළකාදි යං යං අඤ්ඤමිපි වාසත්ථාය කරියති, තත්ථ තත්ථ කප්පියකුටිකරණකිච්චං නත්ථීති දීපිතං හොති. හොජනසාලා පන සෙනාසනමෙව, තස්මා තත්ථ කාතබ්බා එවාති වදන්ති. සඬ්ඝිකෙවෙකසන්තකෙති එත්ථ එකසන්තකො උපසම්පන්නසන්තකොව වෙදිතබ්බො.

138. ඉදානි කත්තබ්බාකාරං දස්සෙතුං “ගෙහෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ සඬ්ඝස්ස වා එකස්ස වා ගෙහෙ විහාරෙ කරියමානෙ එවං ඊරයං “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති වා “කප්පියකුටි කප්පියකුටි”ති වා වදන්තො පට්ඨමිට්ඨකත්ථමිහාදිං යපෙය්‍ය, එවං කතා උස්සාවනන්තිකා නාම, එවං උදාහරිතවචනන්තිකාති අත්ථො.

139. යෙභුය්‍යෙන වා අපරික්ඛිත්තො, සකලොපි වා අපරික්ඛිත්තො ආරාමො “ගොනිසාදී”ති චූච්චතීති සම්බන්ධො. එත්ථ පන සෙනාසනෙසු පරික්ඛිත්තෙසුපි ආරාමෙ අපරික්ඛිත්තෙ කප්පියකුටිකරණකිච්චං නත්ථී. සම්මුතිං කරොන්තෙහි කතං පරියොසිතං “ඉමං විහාරං අඬ්ඬයොගං පාසාදං හම්මියං ගුහං තිණකුටිකං මණ්ඩප”න්ති තෙසං නාමං ගහෙත්වා තස්සා කුටියා හත්ථපාසෙ වා යත්වා, තස්සා අන්තො වා පවිසිත්වා චුත්තනායෙනෙව ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය සම්මන්තිතබ්බං.

140. “හික්ඛුං යපෙත්වා අඤ්ඤෙහි”ති වචනතො සෙසසහධම්මිකෙහිපි දෙවමනුස්සෙහිපි අඤ්ඤෙහි කප්පියකුටියා අත්ථාය දිත්තො වා තෙසං සන්තකො වා ගෙහො “ගහපතී”ති මතො ඤාතොති අත්ථො, සඬ්ඝසන්තකඤ්ඤව හික්ඛුසන්තකඤ්ඤව යපෙත්වා සබ්බෙසං ගෙහො ගහපතීති අධිජ්ජායො.

141. සප්පිආදීහි මිස්සිතන්ති සප්පිආදීහි පඤ්චහි ච හලිද්දිසිඬ්භිවෙරාදියාවජීවිකෙන වාති අත්ථො. වජෙය්‍ය අත්තොවුත්ථත්තන්ති එත්ථ යාවකාලිකයාමකාලිකසඬ්ඛානං පුරිමකාලිකද්වයං සඬ්ඝිකං වා හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා සන්තකං සයං කප්පියකුටියා වුත්ථමපි ඉතරෙහි අකප්පියකුටියා වුත්ථෙහි මිස්සිතං අත්තොවුත්ථභාවං ආගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

142. තෙහෙවාති අකප්පියකුටියං වුත්ථසප්පිතෙලාදීහි. සාමපාකතන්ති සාමංපක්කභාවං ගච්ඡතිති අත්ථො.

143-4. ඉමා පන කප්පියකුටියො යදා ජහිතවත්ථුකා හොන්ති, තං දස්සෙතුං “උස්සාවනන්තිකා”තිආදිමාහ. සචෙ ටම්හෙ වා හිත්තිපාදෙ වා පරිවත්තෙන්ති, යො යො ධීතො, තත්ථ තත්ථ පතිට්ඨාති, එතෙනුපායෙන සබ්බෙසු පරිවත්තෙසුපි න විජහිතවත්ථුකාව හොතිති අත්ථො. පරික්ඛිත්තෙ ගොනිසාදි විජහිතවත්ථුකා. සෙසා ඡදනවිබ්භමාති ඡදනවිනාසා ජහිතවත්ථුකා හොන්තිති අධිජ්ජායො. භූමිවිනිච්ඡයො.

භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උපජ්ඣාවරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

145. උපජ්ඣාවරියෙති එත්ථ (මහාව. 64, 67, 74, 78-79; චූළව. 375, 377; 379-382; මහාව. අට්ඨ. 64, 67, 75, 76, 77) ආවරියො නාම නිස්සයාවරියො පබ්බජ්ජාවරියො උපසම්පදාවරියො ධම්මාවරියොති චතුබ්බිධො. එතෙසු හි නිස්සයන්තෙවාසිකෙන යාව ආවරියං නිස්සය වසති, තාව සබ්බමාවරියවත්තං කාතබ්බං. පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකෙහි පන නිස්සයමුත්තකෙහිපි ආදිතො පට්ඨාය යාව චීවරරජනං, තාව වත්තං කාතබ්බං. අනාපුච්ඡිත්වා පත්තදානාදිමිහි පන එතෙසං අනාපත්ති. එතෙසු ච පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකො ච උපසම්පදන්තෙවාසිකො ච ආවරියස්ස යාවජීවං භාරො, නිස්සයන්තෙවාසිකො ච ධම්මන්තෙවාසිකො ච යාව සමීපෙ වසති, තාවදෙව. සුට්ඨු පියසීලො සුපෙසලො, සික්ඛාකාමොති අත්ථො. දන්තකට්ඨං දෙන්තෙන එකංසං උත්තරාසඬ්භං කරිත්වා මහන්තං මජ්ඣිමං බුද්දකන්ති තිණි දන්තකට්ඨාති උපනෙතබ්බාති. තෙසු යං තිණි දිවසාති ගණ්භාති, තං සල්ලක්ඛෙන්වා චතුත්ථදිවසතො පට්ඨාය තාදිසංයෙව සම්මා උභොහි හත්ථෙහි දාතබ්බං. සචෙ යං වා තං වා ගණ්භාති, යථාලද්ධං උපනෙතබ්බං. තොයන්ති සීතඤ්ච උණ්භඤ්ච උදකං උපනෙත්වා යං තිණි දිවසාති වළඤ්ජෙති, චතුත්ථදිවසතො පට්ඨාය තාදිසං උපනෙතබ්බං. සචෙ ද්වෙපි වළඤ්ජෙති, දුට්ඨමපි උපනෙතබ්බං. සචෙ යාගු හොති, භාජනං ධොවිත්වා උපනෙතබ්බං.

146. පත්තෙ වත්තං වරෙති “යාගුං ජිතස්ස උදකං දත්වා භාජනං පටිග්ගහෙත්වා නීවං කත්වා සාධුකං අපරිසංසන්තෙන ධොවිත්වා පටුන

පටිසාමෙතබ්බ”න්ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං පත්තෙ චත්තං චරෙති අත්ථො. ගාමප්පවෙසෙ චත්තං චරෙති එවං සබ්බත්ථ. “සවෙ උපජ්ඣායො වා ආචරියො වා ගාමං පටිසිත්තුකාමො හොති, නිවාසනං දාතබ්බං, පටිනිවාසනං පටිග්ගහෙතබ්බං, කායබන්ධනං දාතබ්බං, සගුණං කත්වා සඤ්ඤාපිටියො දාතබ්බා, ධොවිත්වා පත්තො සොදකො දාතබ්බො”ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) ඉදං ගාමප්පවෙසනෙ චත්තං නාම. “සවෙ උපජ්ඣායො වා ආචරියො වා පච්ඡාසමණං ආකඨබ්බති, තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සගුණං කත්වා සඤ්ඤාපිටියො පාරුපිත්වා ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වා ධොවිත්වා පත්තං ගහෙත්වා උපජ්ඣායස්ස වා ආචරියස්ස වා පච්ඡාසමණෙන හොතබ්බ”න්තිආදිනා (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) නයෙන චුත්තං ගමනෙ චත්තං නාම. “නිවත්තන්තෙන පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්තිආදිනා (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) නයෙන චුත්තං ආගමෙ චත්තං නාම. “උපජ්ඣායමිහි වුට්ඨිතෙ ආසනං උද්ධරිතබ්බං, පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං පටිසාමෙතබ්බ”න්ති (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) එවං චුත්තං ආසනාදීසු චත්තං නාම. උපාහනාය චත්තං නාම “උපාහනා පුඤ්ඡිතබ්බා, උපාහනා පුඤ්ඡන්තෙන පයමං සුක්ඛෙන චොළකෙන පුඤ්ඡිතබ්බා, පච්ඡා අල්ලෙනා”තිආදිනා (වූළව. 357, 359) චුත්තං. චීවරෙ චත්තං නාම “සවෙ චීවරං සින්තං හොති, මුහුත්තං උණ්භෙ ඔතාපෙතබ්බං, න ච උණ්භෙ චීවරං නිදහිතබ්බ”න්තිආදිනා (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං.

147. පරිභොජනීයපානීය-චච්චප්පස්සාවයානිසුති එත්ථ සවෙ පානීයං න හොති, පානීයං උපට්ඨාපෙතබ්බං. සවෙ පරිභොජනීයං න හොති, පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙතබ්බං. සවෙ චච්චකුටි උක්ඛාපා හොති, චච්චකුටි සම්මජ්ජිතබ්බා. තථා පස්සාවට්ඨානෙ එවං චත්තං චරිතබ්බන්ති අත්ථො. “විහාරං සොධෙන්තෙන පයමං පත්තචීවරං නීහරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපිතබ්බ”න්තිආදිනා නයෙන චුත්තං විහාරසොධනෙ චත්තං නාම. “භූමත්ථරණං ඔතාපෙත්වා සොධෙන්වා පජ්චොටෙන්වා අනිහරිත්වා යථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්තිආදිනා (මහාව. 66, 78; වූළව. 376, 380) චුත්තං පුන පඤ්ඤාපනෙ චත්තං නාම.

148. ඉදානි විහාරං සොධෙන්තෙන එවං සොධෙතබ්බන්ති තං දස්සෙතුං “න පජ්චොටෙය්‍යා”තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – විහාරං සොධෙන්තො භික්ඛු භූමත්ථරණාදිසයනාසනං පටිවානෙ වා පඨගණෙ වා පානීයසාමන්තා වා න පජ්චොටෙය්‍යාති. පඨගණෙති බහුතං සන්තිපානෙ යානෙ.

149. න්‍යානෙනි “සචෙ උපජ්ඣායො නහායිතුකාමො හොති, නහානං පටියාදෙනබ්බං. සචෙ සිතෙන අත්ථො හොති, සිතං පටියාදෙනබ්බං”න්තිආදිනා (මහාව. 66; චූළව. 376) චුත්තං නහානෙ වත්තං නාම, “උපජ්ඣායස්ස ගත්තතො උදකං සම්මජ්ජිතබ්බං, නිවාසනං දාතබ්බං”න්තිආදිනා (මහාව. 66; චූළව. 376) චුත්තං නහාතස්ස කාතබ්බං නාම. රඬගපාකෙනි “සචෙ උපජ්ඣායස්ස ආවරියස්ස රජනං පචිතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අත්තෙවාසිකෙන පචිතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; චූළව. 376, 380) චුත්තං. ධොවනෙනි “සචෙ උපජ්ඣායස්ස ආවරියස්ස වීවරං ධොවිතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අත්තෙවාසිකෙන ධොවිතබ්බං, උස්සුක්කං වා කාතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; චූළව. 376, 380) චුත්තං. සිබ්බනෙනි “සචෙ උපජ්ඣායෙන ආවරියෙන වීවරං කාතබ්බං හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අත්තෙවාසිකෙන කාතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; චූළව. 376, 380) චුත්තං. වීවරෙ ථෙවෙ යිතෙ රජන්තො න වජෙ න පක්කමෙය්‍යාති අත්ථො. “වීවරං රජන්තෙන සාධුකං සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං රජිතබ්බං, න ච අච්ඡින්නෙ ථෙවෙ පක්කමිතබ්බං”න්ති (මහාව. 66, 78; චූළව. 376, 380) හි චුත්තං.

150. එකච්චස්සාති ආවරියුපජ්ඣායානං විසභාගස්ස අනත්ථකාමස්ස චෙරිපුග්ගලස්ස. අනාපුච්ඡාති ආවරියුපජ්ඣායානං අනාරොචෙත්වා. කිඤ්චනන්ති යං කිඤ්චි.

151-2. තස්සාති එකච්චස්ස. නින්නෙතුන්ති නිහරිතුං. කිච්චයං පරිකම්මං වාති වෙය්‍යාවච්චං වා පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං වා අත්තනා තස්ස කාතුං වා තෙන අත්තනො කාරාපෙතුං වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

153. සචෙ ආවරියුපජ්ඣායා අඤ්ඤත්ථ ගතා හොන්ති, පරිවෙණං ගන්ත්වා අපස්සන්තෙහි ගාමං පවිසිතුං වට්ටති. ගාමං පවිසන්තො සචෙ පස්සති, ආපුච්ඡිතබ්බමෙවාති වදන්ති. “උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා න දිසා පක්කමිතබ්බා”ති (මහාව. 66, චූළව. 376) හි චුත්තං. අත්තනො කිච්චයං නාම අත්තොවිහාරෙපි අත්තනො පත්තපවනවීරකම්මකෙසච්ඡෙදනාදි.

154. සඬ්ඝායත්තකම්මානි නාම
පරිවාසමානත්තඅබ්භානතජ්ජනීයනියස්සපබ්බාජනීයපටිසාරණියඋක්ඛෙපනාද යො.

155. චූට්ඨානං නෙසමාගමෙති “සචෙ උපජ්ඣායො වා ආවරියො වා ගිලානො හොති, යාවජීවං උපට්ඨාතබ්බො, චූට්ඨානමස්ස ආගමෙතබ්බං”න්ති (මහාව. 66; චූළව. 376) හි චුත්තං. උපජ්ඣාචරියවත්තවිනිච්ඡයො.

උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. වච්චප්පස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා

156. යථාචුඨිසං න කරෙය්‍ය වච්චන්ති සම්බන්ධො. යථානුපුබ්බියා ලබ්හතීති සම්බන්ධො. ඉමෙසු පන තීසු යානෙසු යො යො පයමං ආගච්ඡති වුඨිංසො වා නථො වා, සො සො ආගතපටිපාටියා කාතුඤ්ච නභායිතුඤ්ච ලබ්හතීති අධිප්පායො.

157. උබ්භජිත්වානි (වුළුව. 373, 374) නිවාසනං දුරතොව උක්ඛිජිත්වා නො පවිසෙය්‍යා. සහසා ව නො පවිසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. “බහි ධීතෙන උක්කාසිතබ්බ”න්ති ව “සාධුකං අතරමානෙන වච්චකුටි පවිසිතබ්බා”ති ව චුත්තත්තා උක්කාසිත්වාව අතරමානො පවිසෙය්‍යාති අත්ථො. “න උබ්භජිත්වා පවිසිතබ්බා, වච්චපාදුකාය ධීතෙන උබ්භජිතබ්බ”න්ති (වුළුව. 374) වචනතො “උබ්භජෙය්‍ය පාදුකාස්වෙව සණ්ඨිතො”ති චුත්තං.

158. න කරෙය්‍ය උභයං න කරෙය්‍යුභයං.

159. කූපෙති (වුළුව. 374) වච්චකූපෙ. කට්ඨන්ති අවලෙඛනකට්ඨං. පස්සාවදොණියා බෙලං න කාතබ්බන්ති අත්ථො. නාවලෙඛෙය්‍ය ඵරුසෙනාති ඵාලිතකට්ඨෙත වා බරෙන වා ගණ්ඨිකෙන වා කණ්ටකෙන වා සුසිරෙන වා පුතිනා වා නාවලෙඛිතබ්බන්ති අත්ථො. උභතඤ්චාපීති ගුරුමක්ඛිතමිපි ධොවයෙ අත්තනා වා පරෙන වා කතන්ති අධිප්පායො.

160. උබ්භජිත්වා න නික්ඛමෙති එත්ථ “වච්චපාදුකාය ධීතෙන පටිච්ඡාදෙනබ්බ”න්ති (වුළුව. 374) හි චුත්තං, පුන “ආවමනපාදුකායං ධීතෙන උබ්භජිතබ්බ”න්ති (වුළුව. 374) ව චුත්තං. “වපු වපු”ති සද්දං කත්වා නාවමෙය්‍යාති අත්ථො. වච්චප්පස්සාවට්ඨානිකවිනිවිජයො.

වච්චප්පස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා

161. ථෙරෙනාති සඬ්ඝත්ථෙරෙන.

162. තත්ථ තත්ථ සන්තිපතිතානං සබ්බෙසං වුඨිංසො වුඨිසිතරො, තස්මිං වුඨිසිතරාගමෙ පුන ආපුච්ඡනං නත්ථි. භත්තග්ගෙ වානුමොදතොති එත්ථ දානපතිනා යාවිතෙන දහරෙන වුඨිංසෙන අනාපුච්ඡිත්වා කථෙතුං වට්ටතීති වදන්ති.

163. එකච්ඡාරකෙති එකොවරකෙ වුඨිංසෙන වසන්තො අනාපුච්ඡා න සජ්ඣායෙය්‍යාති අත්ථො. උද්දෙසං පරිපුච්ඡඤ්ච නො දදෙති උද්දෙසං වා පරිපුච්ඡං වා නො දදෙය්‍ය.

164. න විවරෙය්‍ය න ථකෙය්‍ය වානි සම්බන්ධො. ද්වාරං නාම මහාවළඤ්ජං, තත්ථ ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථි.

165. වුඩ්ඨෙසන වඩ්ඪකමෙ වඩ්ඪකමන්තොපි යෙන වුඩ්ඨෙසා, තෙන පරිවත්තයෙනි සම්බන්ධො. ආපුච්ඡකරණවිනිච්ඡයො.

ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

18. නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා

166. “න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං, යො ආගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛකප්පසා”ති (පාරා. 517) වුත්තත්තා (වුළුව. 261;) “නග්ගො මග්ගං න වජෙ”ති වුත්තං.

167. පටිච්ඡාදිසුති “තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛු ජන්තාසරෙපි උදකෙපි පරිකම්මං කාතුං කුක්කුච්චායන්ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පටිච්ඡාදියො ජන්තාසරප්පටිච්ඡාදිං උදකප්පටිච්ඡාදිං වත්ථප්පටිච්ඡාදි”න්ති එවං වුත්තාසු තිසු පටිච්ඡාදිසුති අත්ථො. දුච්චති එතාසු තිසු පටිච්ඡාදිසු උදකජන්තාසරප්පටිච්ඡාදියො පරිකම්මෙ කප්පන්තිති අධිප්පායො. වත්ථච්ඡාදීති වත්ථප්පටිච්ඡාදි. සබ්බත්ථානි බාදනීයසායනීයාදිසු සබ්බකම්මෙසු කප්පියාති අත්ථො. නග්ගවිනිච්ඡයො.

නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

19. න්භානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

168. පුරතොති (වුළුව. 372) ථෙරානං පුරතො උපරි වා න ච න්භායෙය්‍යාති අත්ථො.

169-171. කුට්ඨත්ථම්භතරුට්ඨානෙනි එත්ථ (වුළුව. 243; වුළුව. අට්ඨ. 243) කුට්ඨෙ වා ථම්මෙහ වා තරුම්භි වා අට්ඨානඵලකෙ වා කායං න සංසයෙනි අත්ථො. ගන්ධබ්බහත්ථො නාම මක්ඛට්ඨත්ථසදිසො දාරුආදිමයො. කුරුවින්දකසුත්තියාති කුරුවින්දසුත්තියා. මල්ලකෙන වා අඤ්ඤමඤ්ඤං වා. “න භික්ඛවෙ විග්ගස්භ පරිකම්මං කාරාපෙතබ්බං. යො කාරාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛකප්පසා”ති (වුළුව. 243) එවං වුත්තං විග්ගහපරිකම්මං සන්ධාය “අඤ්ඤමඤ්ඤං වා”ති වුත්තං.

ඉදානි කප්පියානි දස්සෙතුං “කපාලිට්ඨකඛණ්ඩානී”තිආදිමාහ. සබ්බෙසං වට්ඨන්ති සම්බන්ධො. ගිලානස්සපි (වුළුව. අට්ඨ. 243) අගිලානස්සපි ඉමානි කපාලිට්ඨකඛණ්ඩාදීනි කායසංසතෙ වට්ඨන්ති. පුපුපාණීති (වුළුව. 244) හත්ථපරිකම්මං වුවිච්ඡති. තස්මා සබ්බෙසං හත්ථෙත පිට්ඨිපරිකම්මං කාතුං

වට්ටනි. අකතමල්ලකං නාම එකදායීමං පරිච්ඡන්දිත්වා කතං. පාසාණාදයො පාදසංසනෙ එව කප්පියා. න්හානකප්පවිනිච්ඡයො.

න්හානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

20. අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා

172. “නානාසංවාසකො වුඩ්ඨතරො අධම්මවාදී අවන්දියො”ති (වුළුව. 312; පරි. 467) එවං වුත්තත්තා ලද්ධිනානාසංවාසකො ඉධ නානාසංවාසකො. පාරිවාසියමූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිඅබ්භානාරහා ගරුකට්ඨානි ඉධ ගහිතා. ඉමෙ පන අඤ්ඤමඤ්ඤං යථාවුඩ්ඨං වන්දනාදීනි ලහන්ති, පකතත්තෙන අවන්දනියානි අධිප්පායො. අවන්දනියවිනිච්ඡයො.

අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

21. වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

173. ඉදානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු වම්මානි අත්ථරණානි එළකවම්මං අපවම්මං මිගවම්ම”න්ති (මහාව. 259) එවං වුත්තවම්මානි දස්සෙතුං “මීගාපෙළකවම්මානි”තිආදිමාහ. පරිභුඤ්ජිතුන්ති (මහාව. අට්ඨ. 262) මඤ්චාදීසු යත්ථ කත්ථවි අත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතුං වා නිසීදිතුං වා වට්ටන්තිති අත්ථො. රොහිතෙණිපසදා ව කුරුඬිගා ව ව-සද්දෙන අඤ්ඤෙපි වාළමීගා මිගමාතුකාදයොපි මිගජාතිකා එවානි අධිප්පායො.

174. අනුඤ්ඤාතත්තයා අඤ්ඤන්ති -

“මක්කටො කාළසීහො ව, සරහො කදලීමිගො;
යෙ ව වාළමීගා කෙවි, තෙසං වම්මං න වට්ටනි”ති. -

එත්ථ වාළමීගග්ගහණෙන වුත්තාවසෙසා අන්තමසො ගොමහිංසාදයො ගහිතානි වෙදිතබ්බා. ථවිකානි
උපාහනකොසකසත්ථකොසකකුඤ්චිකකොසකානි වෙදිතබ්බා, න
පත්තත්ථවිකාදයො. වම්මවිනිච්ඡයො.

වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

22. උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා

175. ගුණඬිගුණුපාහනානි (මහාව. අට්ඨ. 245) චතුපට්ලතො පට්ඨාය වුව්චති, න එකද්විතිපට්ලතො පට්ඨාය “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එකපලාසිකං උපාහනං, න භික්ඛවෙ දිගුණා උපාහනා ධාරෙතබ්බා, න තිගුණා උපාහනා ධාරෙතබ්බා, න ගුණඬිගුණුපාහනා ධාරෙතබ්බා, යො ධාරෙයා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 245) වුත්තත්තා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔමුක්කං

ගුණධිගුණුපාහනං, න භික්ඛවෙ නවා ගුණධිගුණුපාහනා ධාරෙතඛ්ඛා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 247) චුත්තත්තා “නවා”ති චුත්තං. සබ්බත්ථාපි මජ්ඣිමදෙසෙ ගිලානොපි නවං ගුණධිගුණුපාහනං න ලහති, එකචාරම්පි අඤ්ඤෙහි පරිභුත්තං ඔමුක්කඋපාහනසඬ්ඛාතං ලහති, පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු ගිලානො නවම්පි ලහතීති වෙදිතඛ්ඛං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු ගුණධිගුණුපාහන”න්ති (මහාව. 259) අවිසෙසෙන චුත්තත්තා.

සබ්බස්සාති ගිලානස්සාපි අගිලානස්සාපීති අත්ථො. මජ්ඣිමදෙසෙපි පච්චන්තිමදෙසෙපි ආරාමෙ ආරාමුපචාරෙ ගිලානස්සාපි අගිලානස්සාපි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣාරාමෙ උපාහනං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 249) චුත්තත්තා කප්පියන්ති අත්ථො. සබ්බත්ථාති ආරාමෙපි ගාමෙපි. අකල්ලකස්සාති ගිලානස්ස. එත්ථ පන මජ්ඣිමදෙසෙ ගිලානස්ස ගුණධිගුණුපාහනා පරිභුත්තාව ආරාමෙපි ගාමෙපි වට්ටති, පච්චන්තිමදෙසෙ අපරිභුත්තාපි. මජ්ඣිමදෙසෙපි පච්චන්තිමදෙසෙපි හගවතා ගිලානස්සෙව උපාහනා අනුඤ්ඤාතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යස්ස පාදා වා දුක්ඛා, පාදා වා ඵලිතා, පාදබ්ලො වා ආබාධො, උපාහනං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 249) ච “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානෙන භික්ඛුනා සඋපාහනෙන ගාමං පවිසිතු”න්ති (මහාව. 256) චුත්තත්තා ච. මජ්ඣිමදෙසෙ ච ගිලානො නවං ගුණධිගුණුපාහනං ධාරෙතුං යදි ලහති, කථං පදෙසපඤ්ඤත්ති හොතීති? සබ්බත්ථ පන හගවතා ගිලානස්සෙව උපාහනා අනුඤ්ඤාතා, තස්මා මජ්ඣිමදෙසෙ ගිලානො නවං ගුණධිගුණුපාහනං ලහතීති ගහෙතඛ්ඛන්ති වදන්ති.

176-9. සබ්බාව නීලකා (මහාව. 246; මහාව. අට්ඨ. 246) සබ්බනීලකා. එස නයො සබ්බත්ථ ඔදාතකාදිසුපි. ඔදාතං පන නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තං, අනුලොමවසෙන පන ඉධ පටික්ඛිත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. මහාරඬගරත්තා සතපදිපිට්ඨිවණ්ණා. මහානාමරඬගරත්තා මන්දරත්තා. මඤ්ජෙට්ඨිකා කණුවෙරපුප්ඵවණ්ණා. පුප්ඵලතාදිහි විචිත්තා චිත්‍රා. නීලපිතාදිවද්ධිකාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන ඔදාතලොහිතමඤ්ජෙට්ඨිකමහාරඬගමහානාමරඬගරත්තාදිවසෙන වද්ධිකා ගහිතා. සිහබ්‍යග්ග්‍යද්දාජිතදිපිතං චම්මෙහි වාති සම්බන්ධො. කොච්ඡි ගිලානොපි අගිලානොපි.

180. සකලං වා එකදෙසකං වා රජනං වොළෙන (මහාව. අට්ඨ. 246) පුඤ්ජිත්වා වළඤ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. බල්ලකාදිකං පන සබ්බං භාරිත්වා වළඤ්ජෙතඛ්ඛං. උපාහනවිනිවිජයො.

උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

23. අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා

181. ඉත්ථියාති තද්දුජාතායපි දාරිකාය. ආදාසෙ (වූළව. 247) වා උදකපත්තෙ වා අත්තනො මුඛං අවලොකෙය්‍ය, අස්ස දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා ආදාසෙ වා උදකපත්තෙ වා මුඛනිමිත්තං ඔලොකෙතු”න්ති (වූළව. 247) චුත්තත්තාවණාදීනි වා “ජිණ්ණො නු බොම්හි, නො වා”ති එවං ආයුසඬ්ඛාරං වා ඔලොකෙතුං වට්ටති. අනොලොකියවිනිච්ඡයො.

අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

24. අඤ්ජනීනිද්දෙසවණ්ණනා

182. වට්ටා වා අට්ඨසොළසංසා වා මට්ඨා පුප්ඵලනාදීහි අවිත්තකා අඤ්ජනී වට්ටන්ති අත්ථො. තිස්සොපි වට්ටන්ති, එකාය වා ද්වීසු වා කථා එව නත්ථීති අධිජ්ජායො. ලෙඛාති වට්ටලෙඛා. ඛන්ධිකුන්ති පිට්ඨානකඛන්ධනත්ථං.

183. රූපන්ති සකුණරූපාදි. යදි ව එදිසං අඤ්ඤෙහි කතං ලහති, සංසිත්වා වා ඡින්දිත්වා වා යථා වා න පඤ්ඤායති, තථා සුත්තෙන වෙයෙත්වා වළඤ්ජෙතබ්බං.

184. ථවිකාති අඤ්ජනිථවිකා. අඤ්ජනිසලාකාපි ලබ්භන්ති සම්බන්ධො.

185-6. අට්ඨිති (මහාව. 266; මහාව. අට්ඨ. 264) මනුස්සට්ඨිං යපෙත්වා අවසෙසට්ඨි. විසාණදන්තෙසු අකප්පියං නාම නත්ථී. ආමලකකක්කාදීහි කතා ඵලමයා. තම්මයාති ඉධ චුත්තෙහෙව නිබ්බත්තා. අඤ්ජනීවිනිච්ඡයො.

අඤ්ජනීනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

25. අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා

187-9. “උච්චකො ආසන්දිකො උප්පන්තො හොති, අනුජානාමි භික්ඛවෙ උච්චකම්පි ආසන්දික”න්ති (වූළව. 297) වචනතො මඤ්චස්ස උපඬ්ඨිභාගප්පමාණෙන එකතොභාගෙන දීඝම්පි සුගතඬ්ඨගුලෙන අතිරෙකට්ඨඬ්ඨගුලපාදකං ඉධ ආසන්දීති අධිජ්ජෙතං, චතුරංසාසන්දිකො පන පමාණාතික්කන්තකොපි වට්ටති. තුලීති පකතිතුලිකා. පල්ලඬ්ඨකොනාම ආහරිමෙහි වාලෙහි කතොති චුත්තො. තත්ථෙව “සීහරූපාදිං දස්සෙත්වා කතො පන වට්ටති”ති වදන්ති. පටිකන්ති සෙතත්ථරණං. ගොනවිත්තකන්ති එත්ථ චතුරඬ්ඨගුලාධිකලොමො කොජවො “ගොනකො”ති වූච්චති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කොජව”න්ති (මහාව. 337) වීචරක්ඛන්ධකෙ චුත්තත්තා චතුරඬ්ඨගුලලොමකං පකතිකොජවං වට්ටති. රතනවිත්තං විත්තකං

න වට්ටති. පටලීති සනපුප්ඵරත්තආත්ථරණං. විකතීති සිහබ්‍යග්ඝාදිරූපවිචිත්තො උණ්ණාමයත්ථරණකො. උද්දලොමීති එකතොඋග්ගනපුප්ඵං. එකත්තලොමීකාති උහතොඋග්ගනපුප්ඵං.

කුත්තන්ති සොළසන්තං නාටකීත්ථිතං යත්වා නච්චනයොග්ගං උණ්ණාමයත්ථරණං. කොසෙය්‍යන්ති රතනපරිසිඛිඛිතං කොසෙය්‍යසුත්තමයං පච්චත්ථරණං. කට්ඨිස්සන්ති රතනපරිසිඛිඛිතං කොසෙය්‍යකට්ඨිස්සමයං පච්චත්ථරණං. කොසෙය්‍යඤ්ච කට්ඨිස්සඤ්ච රතනපරිසිඛිඛිතානෙව න වට්ටන්ති, සුද්ධානි වට්ටන්ති. හත්ථිඅස්සරථත්ථරා තෙසං උපරි අත්ථරණකආත්ථරණාව. අජිනප්පවෙණීති අජිනවම්මෙහි මඤ්චප්පමාණෙන සිඛිඛිත්වා කතා පවෙණී, තෙන ච කදලීමිගවම්මං සෙතවත්ථස්ස උපරි පත්ථරිත්වා සිඛිඛිත්වා කතං පවරප්පච්චත්ථරණං. කදලීමිගප්පවරප්පච්චත්ථරණං, තෙන ච අත්ථතං අජිනප්පවෙණීකදලීමිගප්පවරප්පච්චත්ථරණත්ථතං.

සෙතවිතානම්පි හෙට්ඨා අකප්පියප්පච්චත්ථරණෙ සති න වට්ටති, කප්පියප්පච්චත්ථරණෙ සති වට්ටති, රත්තවිතානස්ස හෙට්ඨා කප්පියප්පච්චත්ථරණෙ සතිපි න වට්ටති එව. සීසුපධානං පාදුපධානන්ති මඤ්චස්ස උහතොලොහිතකං උපධානං න වට්ටති. යං පන එකමෙව උපධානං හොති, උහොසු අන්තෙසු රත්තං වා පදුමවණ්ණං වා විත්තං වා, සවෙ පමාණයුත්තං, වට්ටති, මහාඋපධානං පන පටික්ඛිත්තං.

190. ආසන්දාදිත්තයාති ආසන්දී තූලී පල්ලඬකොති ඉදං තයං නාමං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා තිණ්ණ ආසන්දිං පල්ලඬකං තූලිකං සෙසකං ගිහිවිකටං අහිනිසිදිතුං, න ත්වෙව අහිනිපජ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 314) හි චුත්තං. සෙසෙ ගිහිසන්තකෙ නිසිදිතුං ලබ්භතීති අත්ථො. යදි ධම්මාසනෙ සඬ්ඝිකම්පි ගොනකාදිං භික්ඛුහි අනාණත්තා ආරාමිකාදයො සයමෙව පඤ්ඤපෙන්නි වෙව නිහරන්ති ච, එතං ගිහිවිකටනීහාරං නාම, ඉමිනා ගිහිවිකටනීහාරෙන වට්ටති. හත්තග්ගං නාම විහාරෙ එව දානට්ඨානං.

191. චතුන්තං පාදානං, තීසු පස්සෙසු අපස්සයානඤ්ච වසෙන සත්තඬගො. එකපස්සෙන යුත්තො පඤ්චඬගො. ඉමෙ පන සත්තඬගපඤ්චඬගා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උච්චකම්පි සත්තඬග”න්ති (වුළුව. 294) චුත්තත්තා පමාණාතික්කන්තාපි වට්ටන්ති. තෙන චුත්තං “උච්චපාදකා”ති. තුලොනද්ධා මඤ්චපීඨා සරෙයෙව නිසිදිතුං කප්පන්තීති සම්බන්ධො.

192. වීවරච්ඡවියොති ඡන්තං වීවරානං, ඡන්තං අනුලොමවීවරානඤ්ච අඤ්ඤතරවීවරච්ඡවියොති අත්ථො. සබ්බත්ථාති මඤ්චෙපි පීඨෙපි හත්තග්ගෙපි

අන්තරසරෙපිති අත්ථො. ඉමාසං පන භිසිනං පමාණපරිච්ඡෙදොපි නත්ථි, මඤ්චපියාදීනං වසෙන අනුරූපං සල්ලක්ඛෙන්වා පමාණං කාතබ්බං.

193. “තුලිකා උප්පන්නා හොති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විජටෙන්වා බිම්බොහනං කාතුං, තිණි තුලානි රුක්ඛතුලං ලතාතුලං පොටකිතුල”න්ති (වුළුව. 297) චුත්තත්තා තුලත්තයඤ්ච (වුළුව. අටිය. 297; කඬ්ඛා. අටිය. තුලොනන්දසික්ඛාපදවණ්ණනා) බිම්බොහනෙ වට්ටති. ඉමෙහි තිහි තුලෙහි සබ්බෙසං රුක්ඛලතානිණානං තුලං අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. භිසියං පන කිඤ්චි තුලං න වට්ටතියෙව. භිසිගබ්භොති භිසියා චුත්තං වොළාදිපඤ්චකං බිම්බොහනෙ අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. මිගපක්ඛිනන්ති සිහාදීනං සබ්බචතුප්පදානං භංසමොරාදීනං සබ්බපක්ඛිනං ලොමානි කප්පන්ති. මසුරකෙ අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො.

194. ඉදානි භිසියං කප්පියාකප්පියං දස්සෙතුං “මනුස්සලොම”න්තිආදිමාහ. උණ්ණායන්ති (වුළුව. 297; වුළුව. අටිය. 297) උණ්ණාභිසියං මනුස්සලොමං න ලබ්භතීති අත්ථො. උණ්ණාභිසියම්පි මනුස්සලොමං යපෙත්වා යෙසං කෙසඤ්චි පක්ඛිචතුප්පදානං ලොමං වට්ටතීති අත්ථො. පණ්ණෙති පණ්ණභිසියඤ්ච පුප්ඵඤ්ච සුද්ධං තමාලපත්තඤ්ච න ලබ්භං, අවසෙසං යං කිඤ්චි පණ්ණං ලබ්භතීති අත්ථො. තමාලපත්තකම්පි අඤ්ඤෙහි මිස්සං වට්ටතීති. වොළවාකතිණෙසු අකප්පියං නාම නත්ථි. ආසනඤ්චෙව අප්පට්චෙක්ඛිතං න ලබ්භන්ති ආසනසාමඤ්ඤතො පසඬගෙන චුත්තං. අකප්පියසයනවිනිච්ඡයො.

අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

26. සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා

195. තිණ්ණං වස්සානං අන්තරං තිවස්සන්තරං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිවස්සන්තරොන සහ නිසිදිතු”න්ති (වුළුව. 320) හි චුත්තං. යො ද්විතී වස්සෙහි (වුළුව. අටිය. 320) වුඩ්ථෙයා වා නවො වා, සො තිවස්සන්තරො නාම.

196. මුතීති බුද්ධමුතී. සබ්බෙහෙවාති අනුපසම්පන්නෙහිපි.

197. අන්තන්ති පච්ඡිමං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං තිණ්ණං පහොති, එත්තකං පච්ඡිමං දීඝාසන”න්ති (වුළුව. 320) චුත්තත්තා යං තිණ්ණං පහොති, එතං සංභාරිමං වා හොතු අසංභාරිමං වා, තථාරූපෙසු ඵලකඛණ්ඩෙසුපි නිසිදිතුං වට්ටති. ද්විත්තන්ති ද්විත්තං සමානාසනිකානං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දුචග්ගස්ස මඤ්චං දුචග්ගස්ස පිය”න්ති (වුළුව. 320) චුත්තත්තා ද්වෙ සමානාසනිකා සහ නිසිදිතුං ලහන්ති. අඤ්ඤෙහි අසමානාසනිකෙහි,

අනුපසම්පන්නාදීහි වා ද්වෙ හුත්වාපි නිසිදිතුං න ලහන්ති. සමානාසනිකවිනිච්ඡයො.

සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

27. අසංවාසිකනිද්දෙසවණ්ණනා

198. උක්ඛිත්තොති ආපත්තියා අදස්සනෙ, අප්පටිකම්මෙ, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ වා උක්ඛිත්තකොති තිවිධොපි ඉධ උක්ඛිත්තො ගභිතො.

අනුපසම්පන්නොති ඉමිනා සික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරීසික්ඛාපච්චක්ඛාතකා ගභිතාති වෙදිතබ්බා. ඡන්තමූලකො නාම අන්තිමවත්ථුං අප්ඤ්ඤාපන්නකො. නානාසංවාසොති ලද්ධිනානාසංවාසකො. “නානාසිමාය යිතචතුත්ථො කම්මං කරොය්, ඉද්ධියා වෙහාසෙ යිතචතුත්ථො කම්මං කරොය්, අකම්මං න ච කරණිය”න්ති හි චුත්තත්තා ඉමෙපි “අසංවාසිකා”ති චුත්තා. එතෙසු පන උක්ඛිත්තකෙහි සද්ධිං උපොසථාදීති කරොන්නො පාවිත්තියං ආපජ්ජති. නිස්සිමට්ඨවෙහාසට්ඨෙහි කරොන්නස්ස කම්මං කුප්පති, දුක්කටඤ්ච හොති, ඉතරෙහි දුක්කටං. අසංවාසිකවිනිච්ඡයො.

අසංවාසිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

28. කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

199. අධම්මකම්මන්ති එත්ථ කථං අධම්මකම්මං හොතීති වෙ? චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා “කතමඤ්ච, භික්ඛවෙ, අධම්මකම්මං? ඤත්තිදුතියෙ වෙ, භික්ඛවෙ, කම්මෙ එකාය ඤත්තියා කම්මං කරොති, න ච කම්මවාචං අනුස්සාවෙති, අධම්මකම්මං. ද්විති ඤත්තිහි කම්මං කරොති, න ච කම්මවාචං අනුස්සාවෙති, අධම්මකම්මං. එකාය කම්මවාචාය කම්මං කරොති, න ච ඤත්තිං යපෙති, අධම්මකම්මං. ද්විති කම්මවාචාහි කම්මං කරොති, න ච ඤත්තිං යපෙති, අධම්මකම්මං”න්ති (මහාව. 387). ඉමිනා නයෙන සෙසකම්මෙසුපි චුත්තජ්ජකාරොන අකත්වා අඤ්ඤා කරණං අධම්මකම්මන්ති වෙදිතබ්බං.

වග්ගෙනාති වග්ගෙන සඬ්ඝෙන. කථඤ්ච වග්ගං හොතීති වෙ? යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙ අනාගතා හොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො අනාභටො හොති, සම්මුඛිභූතා පටික්කොසන්ති, වග්ගකම්මන්ති ඉමෙසු යෙන කෙනචි එකෙනපි අඬ්ගෙන වග්ගං හොති.

සමග්ගෙනාති සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන. කථං සමග්ගං හොතීති වෙ? යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙ ආගතා හොන්ති, ඡන්දාරහානං ඡන්දො ආභටො හොති, සම්මුඛිභූතා නප්පටික්කොසන්ති, සමග්ගකම්මන්ති එවං.

චතුත්ථන්ති සමග්ගෙන ධම්මිකං. එත්තාවතා “චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, කම්මානි, අධම්මෙන වග්ගකම්මං, අධම්මෙන සමග්ගකම්මං, ධම්මෙන වග්ගකම්මං, ධම්මෙන සමග්ගකම්මං”න්ති (මහාව. 384) එවං චුත්තානි චත්තාරි කම්මානි පරිග්ගහිතානි භොන්තිති වෙදිතබ්බානි.

200-202. දසවග්ගිකො (මහාව. 388; කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) විසතිවග්ගිකො ච දසවිසතිවග්ගිකො. අබ්භානොපසම්පදාප්පචාරණා යපෙත්වා සබ්බකම්මෙසු කම්මප්පත්තොති සම්බන්ධො. එවං සෙසෙසුපි. ඉතරොති විසතිවග්ගො ච අතිරෙකවිසතිවග්ගො ච.

203. ඉදානි කම්මප්පත්තෙ ච ඡන්දාරහෙ ච දස්සෙතුං “චතුචග්ගෙනා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ (පරි. 488, 497; පරි. 487-488) පකතත්තා නාම යෙ පාරාජිකඋක්ඛිත්තඋද්ධිනානාසංවාසකා න භොන්ති. පරෙති එකසිමට්ඨා පකතත්තා භික්ඛු. යදි පකතත්තා භික්ඛුපි අඤ්ඤතරං ගාමසීමං වා නදීසමුද්දජාතස්සරඛණ්ඩසීමාසු වා අඤ්ඤතරං පවිසිත්වා යීතා භොන්ති, නෙව කම්මප්පත්තා, න ඡන්දාරහා. න හි තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා ආගච්ඡති අඤ්ඤසීමායං යීතත්තා. සෙසෙපිති පඤ්චවග්ගාදිකරණීයෙපිති අත්ථො.

204. අසංවාසගණපුරං වා කත්වා කතං කම්මං කුප්පඤ්ච භොති, කාරකානඤ්ච දුක්කටන්ති අත්ථො. “යස්ස සඬ්ඝො කම්මං කරොති, තංචතුත්ථො කම්මං කරෙය්‍ය, අකම්මං න ච කරණීය”න්ති (මහාව. 389) චුත්තත්තා “කම්මාරහගණපුරං වා”ති චුත්තං. ඉදානි පරිවාසාදිකම්මානංයෙව පරිසතො විපත්තිං දස්සෙතුං “ගරුකට්ඨගණපුරං වා”ති චුත්තං. තම්පි අනික්ඛිත්තවත්තං සන්ධාය චුත්තං. නික්ඛිත්තවත්තො පන සබ්බත්ථ ගණපුරකො භොති එව.

205. වාරෙය්‍යාති පටික්ඛිපෙය්‍ය. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අධම්මකම්මෙ කයිරමානෙ පටික්කොසිතු”න්ති (මහාව. 154) හි චුත්තං. අන්තරායෙ සතීති අත්ථො. “අධම්මකම්මං ඉදං, න මෙතං බමති”ති එවං ද්වෙ තයො අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨිං ආවි කරෙය්‍යුන්ති අත්ථො. යදි එකො භොති, “න මෙතං බමති”ති එවං අධිට්ඨානං කරෙය්‍යාති අත්ථො. එත්තාවතා එතෙ නිරාපත්තිකා භොන්ති, අන්තරායා ච මුච්චන්ති, කම්මං පන අධම්මත්තා කුප්පමෙව. වාරෙත්තෙව තතොධිකාති එත්ථ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චතුහි පඤ්චහි පටික්කොසිතුං, ද්විහි තිහි දිට්ඨිං ආවි කාතුං, එකෙන අධිට්ඨාතුං, “න මෙතං බමති”ති (මහාව. 154) චුත්තත්තා චත්තාරො වා පඤ්ච වා වාරෙන්ති එවාති අත්ථො.

206. ඉදානි යෙහි පටික්ඛිත්තං හොති, තෙ දස්සෙතුං “කම්මාරහා”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ ඛිත්තචිත්ත-ග්ගහණෙන උම්මත්තකොපි ගහිතොව. එතෙසන්ති යෙ වුත්තප්පකාරා, තෙසං පටික්ඛෙපො න රුහතීති අත්ථො.

207. ඉදානි යස්ස පටික්ඛෙපො රුහති, තං දස්සෙතුං “පකතත්තෙකසීමට්ඨ-සමසංවාසභික්ඛුනො”ති වුත්තං. තස්සත්ථො (මහාව. 394) – එවරුපස්ස භික්ඛුනො පටික්කොසනා අන්තමසො ආනන්තරස්සාපි ආරොචෙන්තස්ස රුහතීති. “භික්ඛුස්ස, භික්ඛවෙ, පකතත්තස්ස සමානසංවාසිකස්ස සමානසීමායං ධීතස්ස අන්තමසො ආනන්තරිකස්සපි භික්ඛුනො විඤ්ඤාපෙන්තස්ස සඬ්ඝමජ්ඣෙ පටික්කොසනා රුහතී”ති (මහාව. 394) වුත්තං.

208. සම්මුඛා යදි පටික්කොසෙය්‍යාති අත්ථො. තිරොක්ඛාති පරම්මුඛා. කායසාමග්ගිං වා ඡන්දං වා නො දදෙය්‍ය, දුක්කටන්ති අත්ථො. කම්මවිනිච්ඡයො.

කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

29. මිච්ඡාජීවවිච්ඡජනානිද්දෙසවණ්ණනා

209. වුණ්ණන්ති සිරිසවුණ්ණාදිකන්ති අත්ථො. මත්තිකාති පකතිමත්තිකා වා පඤ්චවණ්ණා වා සුද්ධා කුඬිකුට්ඨආදිකා වා. කුලසඬ්ගහාති එතෙහි සඬ්ගහිතානං සන්තිකෙ ලාභාසාය කුලසඬ්ගහත්ථන්ති අත්ථො. එත්ථ පන ඉමෙහි සඬ්ගහිතානං සන්තිකෙ “කිඤ්චි ලභිස්සාමි”ති සඬ්ඝිකං වා පුග්ගලිකං වා දාතුං න වට්ටති එව. ඉමිනා පන නයෙන ලද්ධං පඤ්චන්තමිපි සහධම්මිකානං න වට්ටති, මිච්ඡාජීවඤ්ච හොති.

210-211. ලාභාසාය දායකානං දාරකෙ උක්ඛිපිත්වා පරිභට්ඨාචො පාරිභට්ඨකතා, තාය පාරිභට්ඨකතාය න ජීවයෙති සම්බන්ධො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. බෙත්තාදිසු පෙසිතස්ස ගමනං පහෙණකම්මං. සාසනප්පට්ඨාසනහරණං දුතකම්මං. පෙසිතස්ස ගෙහනො ගෙහගමනං ජඬ්ඝපෙසනියං. ලාභාසාය ලඤ්ඤාදානමනුප්පදානං. අඤ්ඤෙන වාපීති අඬ්ගවිජ්ජාදිනා.

212. විඤ්ඤත්තීති (පාරා. 515 ආදයො; පාරා. අට්ඨ. 2.515 ආදයො) අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති. අනෙසනාති පුබ්බෙ වුත්තෙන පුප්ඵදානාදිනා පච්චයෙසනා. කුහනාදීනීති (විහ. 861; විහ. අට්ඨ. 861; මහානි. 87) කුහනා ලපනා නෙමිත්තකතා නිජ්ජෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතාති ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථුහිති අත්ථො. මිච්ඡාජීවවිනිච්ඡයො.

මිච්ඡාජීවවිච්ඡජනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

30. චත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

213. ඉදානි ආගන්තුකචත්තාදීනි දස්සෙතුං “චත්ත”න්ති මාතිකාපදං උද්ධටං. පරික්ඛිත්තස්ස (වූළව. 356 ආදයො; වූළව. අට්ඨ. 357 ආදයො) විහාරස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස ද්විති ලෙඩ්වුපාතෙන පරිච්ඡින්නට්ඨානං පත්වා උපාහනං ඔමුඤ්චිත්වා නිවං කත්වා පජ්ජොටෙත්වා උපාහනං දණ්ඩකෙන ගහෙත්වා ඡත්තං අපනාමෙත්වා සීසං විවරිත්වා සීසෙ විවරං බන්ධෙ කරිත්වා සාධුකං අතරමානෙන ආරාමො පවිසිතබ්බොති අත්ථො.

214. පුච්ඡෙය්‍ය සයනාසනන්ති “කතමං මෙ සෙනාසනං පාපුණාති, කිං අප්ඤ්ඤාචුත්ථං වා අනප්ඤ්ඤාචුත්ථං වා”ති එවං පුච්ඡිතබ්බන්ති අත්ථො.

215-6. මඤ්චපීඨාදිදාරුහණ්ඩඤ්ච (වූළව. 360; වූළව. අට්ඨ. 360) රජනභාජනාදිමත්තිකාහණ්ඩඤ්ච. ආපුච්ඡාති භික්ඛුස්ස වා සාමණෙරස්ස වා ආරාමිකස්ස වා “ආවුසො ඉමං ඡග්ගාහී”ති ආරොචෙත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤාචාති එවං අකත්වාති අත්ථො.

217-8. වුඩ්ඨාගන්තුකස්සාති එත්ථ (වූළව. 358 ආදයො; වූළව. අට්ඨ. 359 ආදයො) දුරතොව දිස්වා යදි “වුඩ්ඨො”ති ජානාති, තස්මිං අනාගතෙ එව ආසනපඤ්ඤාපනාදිවත්තං කාතබ්බන්ති අත්ථො. පාදොදප්පභුතින්ති පාදොදකං පාදපීඨං පාදකථලිකං උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. පානීයෙන ආපුච්ඡන්තෙන සථෙ සකිං ආනිතං පානීයං සබ්බං පිවති, පුනපි ආපුච්ඡිතබ්බො එව. පඤ්ඤපෙති “එතං තුම්භාකං සෙනාසනං පාපුණාති”ති එවං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො.

219-20. “භික්ඛාචාරගාමො ඉතො දුරෙ”ති වා “සන්තිකෙ”ති වා “කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරිතබ්බ”න්ති වා “උපට්ඨාකෙ වරිතබ්බ”න්ති වා ගොචරො ආචික්ඛිතබ්බො. අගොචරොති මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වා ගාමො, පරිච්ඡින්නභික්ඛකො වා ගාමො, යත්ථ එකස්ස වා ද්වින්නං වා භික්ඛා දීයති, සො ආචික්ඛිතබ්බොති අත්ථො. කතිකන්ති සඨසස්ස කතිකට්ඨානං. “ඉමං කාලං පවිසිතබ්බං, ඉමං කාලං නික්ඛමිතබ්බ”න්ති එවං පථෙසනනික්ඛමනකාලං ආචික්ඛිතබ්බං. කෙසුචි යානෙසු අමනුස්සා වා වාළා වා භොන්ති, තස්මා එවං ආචික්ඛිතබ්බමෙව. නිසින්තොවාති ඉදං ආපත්තිඅභාවමත්තදීපකං, උට්ඨන්තිවාපි සබ්බං කාතුං වට්ටතෙව. චත්තචිතිච්ඡයො.

චත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

31. විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා

221. සම්මුඛායාති (පාචි. 374; පාරා. අට්ඨ. 2.469; කඨිඛා. අට්ඨ. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා) සම්මුඛෙ ධීතස්සාති අත්ථො. ඛ්‍යත්තස්සාති විකප්පනවිධානං පච්චුද්ධරණාදිවිධානඤ්ච ජානන්තස්ස. අඛ්‍යත්තො පන “ඉමිනා මය්හං දින්න”න්ති ගහෙත්වාපි ගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. එකස්සාති එකස්ස භික්ඛුස්ස.

222. නිධෙතුංවාති නිධෙතුං එව, නිස්සග්ගියං න හොතීති අත්ථො. පරිභුඤ්ජිතුං වා විස්සජ්ජෙතුං වා අධිට්ඨාතුං වා න වට්ටතීති අත්ථො.

224-5. අපරා සම්මුඛා වාති සම්මුඛා විකප්පනා එවාති අත්ථො. ඉමා ද්වෙ විකප්පනා අත්තනා එව විකප්පෙත්වා පරෙන පච්චුද්ධරාපිත්තා සම්මුඛා විකප්පනා එවාති වුත්තා.

227. මිත්තොති දළ්භමිත්තො. සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමිත්තො නාතිදළ්භමිත්තො. “ඉතරෙන ච පුබ්බෙ වුත්තනායෙන ‘තිස්සො භික්ඛු’ති වා ‘තිස්සා භික්ඛුනී’ති වා වත්තබ්බං. පුන තෙන ‘අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො, තිස්සාය භික්ඛුනියා වා දම්මී’ති විකප්පෙත්වා තෙනෙව ‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො, තිස්සාය භික්ඛුනියා සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී’ති පච්චුද්ධරිතබ්බ”න්ති එවං පායො ගහෙතබ්බො.

228. දුරසන්තිකත්තෙකත්ත-බහුභාවං විජානියාති එත්ථ දුරත්තඤ්ච සන්තිකත්තඤ්ච එකත්තඤ්ච බහුභාවඤ්ච විජානිත්වාති අත්ථො.

229. “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බ”න්ති (පාරා. 462) වුත්තත්තා “දසාහං වා”ති වුත්තං. “චීවරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කථිතෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ පඤ්ච මාසා”ති (පාරා. 649) වුත්තත්තා “මාසමෙකං වා පඤ්ච වා”ති වුත්තං, මාසං වා එකං පඤ්ච වා මාසෙති අත්ථො. “භික්ඛුනො පනෙව අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍ය, ආකඨිමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බං. පටිග්ගහෙත්වා ඛිප්පමෙව කාරෙතබ්බං. නො වස්ස පාරිපුරි, මාසපරමං තෙන භික්ඛුනා තං චීවරං නික්ඛිපිතබ්බං උනස්ස පාරිපුරියා සතියා පච්චාසායා”ති (පාරා. 499) වුත්තත්තා “පච්චාසා සති මාසක”න්ති වුත්තං. නුප්පාදයතීති අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං නිස්සග්ගිං න ජනයතීති අත්ථො. විකප්පනාවිනිච්ඡයො.

විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

32. නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා

230. බ්‍යත්තස්සාති එත්ථ කිත්තාවතා බ්‍යත්තො හොතීති චෙ? නිස්සයමුච්චනකෙන පන සබ්බන්තිමෙන ධම්මපරිච්ඡේදෙන අත්ථතො ච බ්‍යඤ්ජනතො ච ද්වෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතා කාතබ්බා, පක්ඛදිවසෙසු ධම්මස්සාවනත්ථාය සුත්තන්තතො චත්තාරො භාණුවාරා, සම්පත්තානං පරිසානං පරිකථනත්ථාය අන්ධකචින්දමභාරාහුලොවාදධම්මක්ඛන්ධසදිසො එකො කථාමග්ගො, සඬ්ඝහත්තමඬ්ඝලාමඬ්ඝලෙසු අනුමොදනත්ථාය තිස්සො අනුමොදනා, උපොසථප්පචාරණාදිවිජානනත්ථං කම්මාකම්මවිනිච්ඡයො, සමණධම්මකරණත්ථං සමාධිවසෙන වා විපස්සනාවසෙන වා අරහත්තපරියොසානං එකං කම්මට්ඨානං එත්තකං උග්ගහෙතබ්බං. එත්තාවතා බ්‍යත්තො නාම හොති වාතුදිසො, ඉතරථා අබ්‍යත්තො.

231. ඉදානි නිස්සයග්ගහණාකාරං දස්සෙතුං “එකංස”න්තිආදි වුත්තං. එත්ථ (මහාව. 103) ආයස්මතොති ආයස්මන්තං.

232. ඉදානි පටිප්පස්සද්ධිවිධානං දස්සෙතුං “පක්කන්තෙ”තිආදි වුත්තං, “පඤ්චමා, හික්ඛවෙ, නිස්සයප්පටිප්පස්සද්ධියො උපජ්ඣායම්භා. උපජ්ඣායො පක්කන්තො වා හොති විබ්භන්තො වා කාලකතො වා පක්ඛසඬ්ඝන්තො වා ආණත්තියෙව පඤ්චමී”ති (මහාව. 83), “ඡයිමා, හික්ඛවෙ, නිස්සයප්පටිප්පස්සද්ධියො ආචරියම්භා. ආචරියො පක්කන්තො වා හොති විබ්භන්තො වා කාලකතො වා පක්ඛසඬ්ඝන්තො වා ආණත්තියෙව පඤ්චමී, උපජ්ඣායෙන වා සමොධානගතො හොතී”ති ඉදං පන උභයං ඉධ දස්සිතං. සචෙ ආචරියුපජ්ඣායා සාමන්තවිහාරෙසුපි අපරික්ඛිත්තෙසු ලෙඬ්ඬපානද්වයබ්භන්තරෙ වසන්ති, නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති. පරික්ඛිත්තෙසුපි න පටිප්පස්සම්භතීති එකෙ. ආචරියා පන න ඉච්ඡන්ති. කස්මාති චෙ? නිස්සයග්ගහණප්පටිප්පස්සද්ධිනං උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නත්තා. ලෙඬ්ඬපානෙන උපචාරසීමාපරිච්ඡේදො පන අපරික්ඛිත්තෙසු එව ලබ්භති, න පරික්ඛිත්තෙසු. තස්මා ආචරියානං විනිච්ඡයෙව යාතබ්බං.

පක්කන්තෙති එත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 83) සචෙ ආචරියො අන්තෙවාසිකං අනාමන්තෙත්වාච උපචාරසීමං අතික්කමති, නිස්සයො පටිප්පස්සම්භති. සචෙ උපචාරසීමං අනතික්කමිත්වාච නිවත්තති, න පටිප්පස්සම්භති. ආචරියං අනාමන්තෙත්වා අන්තෙවාසිකස්ස ගමනෙපි එසෙව නයො. සචෙ ආචරියො කත්ථවි ගන්තුකාමො අන්තෙවාසිකං ආපුච්ඡති, අන්තෙවාසිකොපි “සාධු සාධු”ති සම්පට්ච්ඡති, තඬ්ඛණෙ එව පටිප්පස්සම්භති. එවං ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා අන්තෙවාසිකස්ස ගමනෙපි. ද්විසුපි අන්තොවිහාරෙයෙව ධීතෙසු ආචරියො වා අන්තෙවාසිකං, අන්තෙවාසිකො වා ආචරියං අනාපුච්ඡිත්වාච සචෙ ද්වෙ ලෙඬ්ඬපානෙ අතික්කමති, පටිප්පස්සම්භති. පක්ඛසඬ්ඝන්තෙ වා විබ්භන්තෙ වා

කාලකතෙ වා තඨිබ්බෙයෙව පටිප්පස්සමහති. ආණ්ඩු නාම නිස්සයප්පණාමනා. දස්සනසවනවසෙන දුට්ඨං සමොධානං.

233. අලජ්ජිත්ති එත්ථ –

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
ආපත්තිං පරිගුහති;
අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති;
එදිසො වුච්චති අලජ්ජපුග්ගලො”ති. (පරි. 359) –

එවං වුත්තං. “න භික්ඛවෙ අලජ්ජිනං නිස්සය වත්ථබ්බං. යො වසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 120) භි වුත්තං.

234. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලහමානෙන අනිස්සිතෙන වත්ථු”න්ති (මහාව. 121) වුත්තත්තා “අද්ධිකස්සා”ති වුත්තං. ගිලානුපට්ඨාකස්ස ව යාවිතස්සාති සම්බන්ධො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානුපට්ඨාකෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලහමානෙන යාවියමානෙන අනිස්සිතෙන වත්ථු”න්ති (මහාව. 121) භි වුත්තං. සල්ලක්ඛෙන්තෙන ඵාසුකන්ති ඵාසුචිහාරං සල්ලක්ඛෙන්තෙන. ඉදං පන පරිහාරං (මහාව. අට්ඨ. 121) සොතාපන්නාදිඅරියසාවකො වා ථාමගතසමථවිපස්සනාලාභී වා බාලපුටුප්පතො වා න ලහති. යස්ස ඛො පන සමථවිපස්සනා තරුණා හොති, න ථාමගතා, අයං ලහති. අසන්නෙ නිස්සයදායකෙ “යදා පට්ඨරූපො නිස්සයදායකො ආගච්ඡිස්සති, තදා තස්ස නිස්සය වසිස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා යාව ආසාල්භීපුණ්ණමා, තාව වසිතුං ලහති. සථෙ පන ආසාල්භීමාසෙ නිස්සයදායකං න ලහති, යත්ථ අත්ථී, තත්ථ ගන්තබ්බං. අන්තොවස්සෙ පන අනිස්සිතෙන වත්ථුං න වට්ටති. සභාගෙ දායකෙ අසන්නෙ වසිතුං ලබ්භතීති සබ්බපදෙසු යොජනා කාතබ්බා. නිස්සයවිනිවිජයො.

නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

33. කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා

235. අකායබන්ධනොති කායබන්ධනං අබන්ධිත්වාති අත්ථො. තතො පට්ඨාය වීචරං පාරුපිතබ්බං, තතො පට්ඨාය එව කායබන්ධනං බන්ධිතබ්බං. “න භික්ඛවෙ අකායබන්ධනෙන ගාමො පටිසිතබ්බො. යො පටිසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 278) භි වුත්තං. තත්ථෙචාසනියා ගතොති අසනියා ගතො යත්ථ සරති, තත්ථෙච බන්ධිතබ්බං. සරිත්වා පන යාව න බන්ධති, තාව පිණ්ඩාය වරිතුං න වට්ටති. යදි අන්තොගාමෙ සරති,

කායබන්ධනෙ සති එකමන්තෙ යත්වා බන්ධිතබ්බං, අසති චෙ නික්ඛමිත්වා බන්ධිත්වා පුන පිණ්ඩාය පවිසිතබ්බන්ති වදන්ති.

236. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ කායබන්ධනානි පට්ටිකං සුකරන්තක”න්ති (වුළුව. 278) චුත්තත්තා “දුව්ඨ”න්ති චුත්තං. තත්ථ සුකරන්තං නාම කුඤ්චිකාකොසකා විය අන්තෙ සුසිරං කත්වා කොට්ටිතං. රජ්ජු ව එකානි එකවට්ටා රජ්ජු ව. තදනුලොමිකානි තෙසං ද්විත්තං අනුලොමිකා.

237. මච්ඡකණ්ඩකඛජ්ජුරි-පත්තා මට්ඨා ව පට්ටිකානි එත්ථ (වුළුව. අට්ඨ. 278) එතෙ මච්ඡකණ්ටකාදයො මට්ඨා විකාරරහිතා පට්ටිකා ව තදන්තොගධානි අධිජ්ජායො. ලබ්භා දසා වතස්සොති එකාය වා ද්විසු වා තිසු වා කථා එව නත්ථිති අධිජ්ජායො, තතො පරං න වට්ටති. අන්තෙසුති උභොසු අන්තෙසු. ගුණසුත්තකන්ති දිගුණසුත්තකං.

239. මකරමුඛාදින්ති ආදි-සද්දෙන දෙඩ්ඛ්භසිසං ගහිතං. උභන්තෙති උභොසු අන්තෙසු. කස්සාති? විධස්ස. සටකානි සටකතො. ලෙඛානි ලෙඛාය. සටකතො ව ලෙඛාය ව අඤ්ඤං චිත්තකං න කජ්ජතීති අත්ථො.

240. දෙඩ්ඛ්භකන්ති (වුළුව. 278; වුළුව. අට්ඨ. 278) උදකසජ්ජසිරසදිසං. මුරජන්ති බ්‍රුරජ්ජුකෙ එකතො සඬකඩ්ඪිත්වා එකාය රජ්ජුයා පලිවෙයෙත්වා කතරජ්ජු. මද්දවීණන්ති පාමඬගසදිසං. කලාබ්‍රුකන්ති අනෙකවට්ටං. එතානි පන සබ්බානි න කජ්ජන්ති. දසාසු ද්වෙ මජ්ඣමානි මුරජං මද්දවීණන්ති ද්වෙ මජ්ඣමා එව. කජ්ජරෙති කජ්ජන්තිති අත්ථො.

241. ගණ්ඨියො වාපිති (වුළුව. 279) විවරගණ්ඨියොපි. වෙළඳාදිමයා කජ්ජන්තිති පසඬගෙන චුත්තං. කායබන්ධනවිනිව්ඡයො.

කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඨමභාණුවාරං.

34. පට්ඨිනිද්දෙසවණ්ණනා

242. ජාතා (පාවි. 86; පාවි. අට්ඨ. 86-88; කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨිබණ්ණසික්ඛාපදවණ්ණනා) අජාතානි දුව්ඨා පට්ඨිති අත්ථො. ඉදානි තද්දහං දස්සෙතුං “සුද්ධමත්තිකපංසුකා”තිආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධමත්තිකපංසුකා ව අද්ඬිඨා ව බ්‍රුමත්තිකපංසුකා ව වාතුමාසාධිකොවට්ඨපංසුමත්තිකරාසි ව ජාතපට්ඨිති සම්බන්ධො. එත්ථ පන අද්ඬිඨානි උද්ධනපවනකුම්භකාරාවාපභාජනපවනාදිවසෙන තථා තථා අද්ඬිඨා. අයං පන

විසුං නත්ථි, සුද්ධපංසුආදීසු අඤ්ඤතරාව වෙදිතබ්බා. සුද්ධපංසු සුද්ධමත්තිකා
 යෙහුයොනපංසු යෙහුයොනමත්තිකා
 අතිරෙකවාතුමාසාධිකොවට්ඨමත්තිකාපංසුපුඤ්ජා ව අදඬ්ඪා වාති අයං සබ්බාපි
 ජාතපථවීති වෙදිතබ්බා.

243. දුතියාති අජාතපථවීති අත්ථො. චුත්තරාසීති මත්තිකරාසි ව පංසුරාසි ව
 වාතුමාසොමවට්ඨකො අජාතපථවීති අත්ථො.

244. ඉදාති යෙහුයොනමත්තිකා යෙහුයොනපංසුකා
 යෙහුයොනසක්ඛරාති එවං චුත්තසු කිත්තාවතා යෙහුයාතා හොතීති තං
 දස්සෙතුං “ද්වෙ භාගා”තිආදිමාහ. තත්ථ තීසු භාගෙසු ද්වෙ භාගා මත්තිකා
 යස්සා භූමියා, එසා යෙහුයාමත්තිකාති සම්බන්ධො. උපඬ්ඪපංසුආදයොපි
 කප්පියා එව අකප්පියභාගස්ස අනතිරෙකතො. “යෙහුයොනමත්තිකා
 යෙහුයොනපංසුකා”ති (පාචි. 86) හි චුත්තං, න “උපඬ්ඪමත්තිකා,
 උපඬ්ඪපංසුකා”ති. සෙසෙසුපීති යෙහුයාපංසුකාදීසුපි.

245. ජාතසඤ්ඤස්ස පාවිත්තීති සම්බන්ධො. ද්වෙළ්භස්ස විමතිස්ස
 දුක්කටං. ජාතෙ අජාතසඤ්ඤස්ස අනාපත්ති.

246. එකායාණත්තියා එකාති සවෙ සකිං ආණත්තො දිවසම්පි බණ්ඩි,
 ආණාපකස්ස එකා එවාති අත්ථො. වාචසොති වාචාය වාචායාති අත්ථො.

247. එත්ථ “ජාලෙහි අග්ගි”න්ති වා වත්තුං න වට්ටති. අනියමෙත්වා පන
 “පොක්ඛරණිං බණ්ඩි, පථවිං බණ්ඩි, වාපිං බණ්ඩි, ආවාටං බණ්ඩි, කන්දං බණ්ඩි”ති
 වත්තුං වට්ටති.

248. එදිසන්ති එත්ථ අඤ්ඤම්පි එවරූපං කප්පියවොහාරවචනං වට්ටතීති
 අධිජ්ජායො.

249. කොපෙතුං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො, සටාදීහි ගහෙතුං සක්කුණෙයාකං
 උස්සිඤ්චතියකද්දමං.

251-2. උදකසන්තිකෙ පතිතෙති සම්බන්ධො. උදකෙ පතිතං පන
 සබ්බකාලං කප්පියමෙව, තස්මා අකප්පියං දස්සෙතුං “උදකසන්තිකෙ”ති
 චුත්තං. පාසාණෙ ලග්ගෙ රජෙ ව නවසොණ්ඩියා පතිතෙ රජෙ වාති
 සම්බන්ධො. අබ්භොකාසුට්ඨිතෙ වම්මිකෙ ව මත්තිකාකුට්ටෙ වාති අත්ථො,
 තථා එතෙපි සබ්බෙ වාතුමාසාධිකොවට්ඨා න කොපෙතබ්බාති අත්ථො.

253-5. භූමිං විකොපයං ථම්භාදිං ගණ්හිතුං න ච කප්පතීති සම්බන්ධො. ධාරායාති පස්සාවධාරාය. පදං දස්සෙස්සාමීති සම්බන්ධො.

257. සෙකොති සිඤ්චනං. භූමියා අල්ලහත්ථං යපෙත්වාති සම්බන්ධො.

258. අවසෙ සතීති හත්ථදාහාදිසු ආපදාසුති අත්ථො. පථවිචිතිච්ඡයො.

පථවිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

35. පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා

259-260. ගිරිකුටන්ති මකරදන්තකං. සිඛිඛිතුඤ්ච ඡින්නිතුඤ්ච න වට්ටතීති සම්බන්ධං යොජනා. දණ්ඨෙති ඡත්තදණ්ඨෙ.

261. සිඛිඛිතුං වා පඤ්ජරං විනන්ධිතුං වා ථීරත්ථං ඡත්තෙ ඛන්ධිතුං දණ්ඨෙ ලොඛො වට්ටතීති සම්බන්ධො. සචෙ චුත්තප්පකාරං අකප්පියඡත්තං ලහති, සට්ඨකම්පි වාළුරුපම්පි ඡින්නිත්වා ධාරෙතඛිඛං, ලොඛාපි සංසෙත්වා අපනෙතඛිඛා, සුත්තකෙන වා දණ්ඨො වෙයෙතඛිඛො.

262. අනුචාතං සන්ධාය “අන්තෙ වා”ති චුත්තං. ද්විත්තං පට්ඨානං සඬ්ඝට්ඨිතධානං සන්ධාය “පට්ටමුඛෙ වාපි”ති චුත්තං. වරකසීසාකාරෙන සිඛිඛනං සන්ධාය “වෙණිකා”ති ච සතපදාකාරෙන සිඛිඛනං සන්ධාය “සඬ්ඛලිකාපි වා”ති ච චුත්තං. සතපදිසදිසං අඤ්ඤං වා සුවිචිකාරං න කප්පතී, පකතිසුවිකම්මමෙව වට්ටතීති අත්ථො. පාළිකණ්ණිකආදිකං වීචරෙ න ච කප්පතීති සම්බන්ධො.

263-4. චතුකොණාව (පාරා. අට්ඨ. 1.85) කප්පරෙති සම්බන්ධො. අග්ගිකන්ති අග්ගියං චෙතියසදිසං. එත්ථාති ගණ්ඨිපාසකපට්ටෙ. කොණසුත්තා ච පිළකාති න කෙවලං චතුකොණා ගණ්ඨිකපාසකපට්ටාව කප්පන්ති, අථ ඛො දුවිඤ්ඤයා කොණසුත්තපිළකා ච කප්පරෙති අත්ථො. ගන්ධං තෙලං වාති ගන්ධං වා තෙලං වා.

265. රත්තන්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) රජිතං. අඤ්ඤෙන වාති මුග්ගරාදිනා වා. කත්ථාති යපෙත්වා. පහාරෙ න ච මුට්ඨිනාති මුට්ඨිනා න පහාරෙයාති අත්ථො.

266-7. ඡත්තවට්ටියං (පාරා. අට්ඨ. 1.85) ලොඛං යපෙත්වා ධම්මකරණෙ ලොඛො න වට්ටතීති සම්බන්ධො. කුඤ්චිකාය ච පිප්ඵලෙ ච මණිකා ච පිළකා ච න වට්ටතීති සම්බන්ධො. තත්ථ මණිකාති එකා එව වට්ටමණිකා. පිළකා මුත්තරාජිසදිසා බහු.

268-9. මාලාදායරණියන්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) අරණියං මාලාදි වණ්ණමට්ඨං න වට්ටතීති සම්බන්ධො. එවං සබ්බන්ථ. තිපුසිසමයෙ පත්තමණ්ඩලෙ භිත්තිකම්මඤ්ච න වට්ටතීති අත්ථො. භිත්වාති යපෙත්වා. සුච්ඡිසණ්ඩාසකො (පාරා. අට්ඨ. 1.85) නාම සුචිං ඩංසාපෙත්වා සංසිතුං කතො දාරුමයො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මකරදන්තකං ඡින්දිතු”න්ති (වුළුව. 253) වුත්තත්තා පත්තමණ්ඩලෙ මකරදන්තකං වට්ටති, අඤ්ඤං භිත්තිකම්මාදිවිකාරමෙව න වට්ටති, තස්මා ගිරිකූටං පත්තමණ්ඩලෙ යපෙත්වා අවසෙසෙ න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං.

272. සෙනාසනෙති (පාරා. අට්ඨ. 1.85) පාසාදාදිසෙනාසනෙති අත්ථො.

273. පුම්ත්ථීරූපරහිතන්ති පුරිසරූපඉත්ථීරූපරහිතන්ති අත්ථො. පරික්කාරවිනිච්ඡයො.

පරික්කාරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

36. හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා

274-5. සහධම්මිනං ලබ්භං හෙසජ්ජකරණන්ති සම්බන්ධො. න කෙවලං පඤ්චන්තං සහධම්මිකානංයෙව භික්ඛාවරියවිඤ්ඤත්තිසකෙහි හෙසජ්ජකරණං ලබ්භති, අථ ඛො අපරෙසම්පි පඤ්චන්තං ලබ්භති, තෙ දස්සෙත්තො “පිතුන”න්තිආදිමාහ. පිතුනන්ති මාතාපිතුනන්ති අත්ථො. යෙ මාතාපිතරො ජග්ගන්ති උපට්ඨන්ති, තෙ තදුපට්ඨාකා නාම. භික්ඛුං එව නිස්සාය ජීවත්තො භික්ඛුනිස්සිතකො නාම. පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො “හණ්ඩු”ති වුච්චති.

276. අපරෙසම්පි දසන්තං කාතුං වට්ටති, තෙ දස්සෙතුං “මහාවුළපිතා”තිආදිමාහ. එත්ථ (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) පන මහාපිතා වුළපිතා මහාමාතා වුළමාතා මහාභාතා වුළභාතා මහාහගිනී වුළහගිනීති ඉමෙහි අට්ඨහි ආදි-සද්දෙන පිතුහගිනිඤ්ච මාතුභාතිකඤ්ච ගහෙත්වා දස. එතෙසං පන සකෙන හෙසජ්ජෙන කාතබ්බං. අත්තනියෙ ව අසතීති පාඨසෙසො.

277. න කෙවලඤ්ච එතෙසං දසන්තං, ඉමෙහි සම්බන්ධානං පුත්තනත්තාදීනං යාවසත්තමා කුලපරිවට්ටා කාතුං වට්ටතීති දස්සන්තං “කුලදුසනා”තිආදිමාහ. අඤ්ඤොපි (පාරා. අට්ඨ. 2.285-287) යො ආගන්තුකො වා වොරො වා යුද්ධපරාජිතො වා ඉස්සරො ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො වා ගමියමනුස්සො වා ගිලානො හුත්වා විහාරං පවිසති, සබ්බෙසම්පි අපච්චාසිසන්තෙන හෙසජ්ජං කාතබ්බං.

278. මාතා (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) පිතා තදුපට්ඨාකො භික්ඛුනිස්සිතකො පණ්ඩුපලාසො වෙය්‍යාවච්චකරොති ඉමෙසං ඡන්තං අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො

අවාරිතොති අත්ථො. කිඤ්ච භියොයා - දාමරිකවොරස්ස ච ඉස්සරියස්ස ච දාතුමවාරිතොති අත්ථො.

279. තෙසන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) ගහට්ඨානං. සාසනොගධන්ති රතනපරිත්තආටානාටියපරිත්තාදිපරිත්තං භණ්ණබ්බන්ති අත්ථො.

280. “ආගන්ත්වා (පාරා. අට්ඨ. 2.185-187) සීලං දෙනු, ධම්මඤ්ච පරිත්තඤ්ච භාසතු”ති කෙනචි පෙසිතොති සම්බන්ධො. දාතුං වත්තුන්ති සීලං දාතුං, ධම්මඤ්ච පරිත්තඤ්ච වත්තුං ලබ්භතීති අත්ථො. හෙසජ්ජවිනිච්ඡයො.

හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

37. උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා

281. දසහෙදම්පිති සථෙ කෙනචි හෙට්ඨා දස්සිතං දසවිධං රතනං ආනෙන්වා “ඉදං සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා නවකම්මස්ස වා අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සුත්තන්තිකගණස්ස වා දම්මි”ති වුත්තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්තස්ස දුක්කටං හොතීති අත්ථො.

282-3. තෙසු දසවිධෙසු රතනෙසුති අත්ථො. ද්වීසුති රජතජාතරූපෙසු. ගණසඬ්ඝපුග්ගලෙ (පාරා. අට්ඨ. 2.538-539) අනාමසිත්වා “ඉදං භිරඤ්ඤපුචණ්ණං චෙතියස්ස දම්මි, නවකම්මස්ස දම්මි”ති වුත්තෙ න පටික්ඛිපෙති අත්ථො. කිං කාතබ්බන්ති චෙ? තං දස්සෙතුං “චදෙ”තිආදි වුත්තං. “ඉමෙ එවං වදන්ති”ති කප්පියකාරානං ආචික්ඛිතබ්බන්ති අත්ථො.

284. න කෙවලං භිරඤ්ඤපුචණ්ණාදිකමෙව, අඤ්ඤම්පි බෙත්තවත්ථාදිකං අකප්පියං න සම්පට්ඨිත්තබ්බන්ති තං දස්සෙතුං “බෙත්තං වත්ථු”න්තිආදිමාහ. දාසපසුආදිකං දාසපස්වාදිකං. සථෙ භි කොචි “මය්හං සස්සසම්පාදකං මහාතළාකං අත්ථී, තං සඬ්ඝස්ස දම්මි”ති වදති, තඤ්ථෙ සඬ්ඝො සම්පට්ඨිති. පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්තියෙව. එවං සෙසෙසුපි.

කප්පියෙන කමෙන ගණ්හෙය්‍යාති සම්බන්ධො. “බෙත්තං දම්මි”ති වුත්තෙ “න වට්ටති”ති පටික්ඛිපිත්වා “ඉතො වත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා”ති වා “චතුපච්චයපරිභොගත්ථාය දම්මි”ති වා වදති චෙ, ගහෙතබ්බං. වත්ථුම්භිපි එසෙව නයො. “තළාකං දම්මි”ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිත්වා “චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා”ති වා “සඬ්ඝො උදකං පරිභුඤ්ජ්ජස්සති, භණ්ඩකං ධොවිස්සති”ති වා ආදිනා නයෙන වුත්තෙ සම්පට්ඨිත්තබ්බං. “දාසං දම්මි”ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිත්වා “ආරාමිකං, වෙය්‍යාවච්චකරං, කප්පියකාරකං දම්මි”ති වුත්තෙ සම්පට්ඨිත්තබ්බං. “ගොමහිංසඅපෙළකාදයො දම්මි”ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිත්වා

“පඤ්චගොරසපරිභොගත්ථායා”ති වුත්තෙ සම්පට්ඨිතබ්බං. එදිසං ගහණං සන්ධාය “පටික්ඛිපිත්වා ගණ්භෙය්‍යා”ති වුත්තං.

285-6. නවමාතිකකෙදාරතළාකකිරියා (පාරා. අට්ඨ. 2.238-239) ව අනවෙ පුබ්බෙ කප්පියවොභාරෙන පටික්ඛිපිත්වා ගහිතතළාකෙ මත්තිකුද්ධරණඤ්ච හින්තට්ඨානෙ පාළිබන්ධො ව දුබ්බලට්ඨානෙ ආළියා ථීරකාරො ව අනවෙ කෙදාරෙ පුරාණභාගතො අතිරෙකභාගග්ගහණඤ්ච නවෙ කෙදාරෙ අපරිච්ඡින්නභාගෙ “සස්සෙ දෙට්ඨ තත්තකෙ”ති කභාපණ්ණට්ඨාපනඤ්චාපිති ඉදං සබ්බං හික්ඛුස්ස කාතුං න වට්ටති. සවෙ කරොති, එවමාදිකං සබ්බෙසම්පි අකප්පියන්ති අත්ථො.

287-9. ඉදානි තංයෙව අකප්පියං දස්සෙතුං “අවත්වා”තිආදි වුත්තං. තස්සත්ථො (පාරා. අට්ඨ. 2.238-239) – යො පන “කස, වජ්ජ” ඉච්චාදිකං අවත්වා “එත්තිකාය භූමියා එත්තකො භාගො දෙය්‍යා”ති භූමිං වා පතිට්ඨාපෙති, “එත්තකෙ භූමිභාගෙ සස්සං කතං, එත්තකං ගණ්භො”ති කස්සකෙ වදන්තෙ පමාණගණ්භනත්ථං දණ්ඩරජ්ජුහි මිනති, බලෙ යත්වා රක්ඛණාදිති කරොති, තස්සෙව අකප්පියන්ති.

290. භණ්ඩාගාරිකසීසෙන පිතුසන්තකම්පි සවෙ පටිසාමෙය්‍ය, පාවිත්තියන්ති අත්ථො.

291-2. පිතුනන්ති මාතාපිතුනං. සාටකාදිකප්පියං වත්ථුං. “පටිසාමෙත්වා දෙහි”ති වුත්තෙති සම්බන්ධො. පාතෙත්වාන ගතෙ යස්මා අප්ඤ්ඤාමසික්ඛාපදවසෙන (පාවි. 505-506) පලිබොධො, තස්මා ගොපිතුං ලබ්භන්ති අත්ථො.

293-4. සකං වාසිආදිපරික්ඛාරන්ති අත්ථො. ඉදං යානං ගුත්තන්ති දස්සෙතබ්බං. “එත්ථ යපෙථා”ති පන න වත්තබ්බං.

295. එත්ථ “අඤ්ඤො කොචි න පටිසති, හික්ඛුහි වා සාමණෙරෙහි වා ගහිතං භවිස්සති”ති සඬකන්තීති අත්ථො. වත්ථුම්හිති අලඬකාරාදිවත්ථුම්හිති අත්ථො. තාදිසෙති යාදිසෙ වත්ථුම්හි නට්ඨෙ ආසඬකා භොති, තාදිසෙ වත්ථුම්හි නට්ඨෙති සම්බන්ධො.

296. ඉදානි අසඬකිතබ්බට්ඨානං දස්සෙතුං “විහාරාවසථස්සන්තො”තිආදිමාහ. විහාරස්ස ව සරස්ස වාති අත්ථො. රතනන්ති දසවිධං රතනං. රත්තසම්මතන්ති සාටකවෙද්වතාදිකං. ගහෙත්වානාති කප්පියකාරකෙ අසති අත්තනාපි ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍යාති අත්ථො. මග්ගෙරඤ්ඤපීති මග්ගෙපි අරඤ්ඤපී. තාදිසෙති “හික්ඛුහි ගහිතං

භවිස්සති” ති ආසඨකිතබ්බට්ඨානෙ. පතිරූපං කරියතීති මග්ගෙ වා අරඤ්ඤෙ වා තාදිසං භණ්ඩං පස්සිත්වා මග්ගා ඔක්කමිම නිසිදිතබ්බං, සාමිකෙසු ආගතෙසු තං යානං ආචික්ඛිතබ්බං. සචෙ සාමිකෙ න පස්සති, රතනසම්මතං පංසුකූලං ගහෙතබ්බං. රතනඤ්චෙ හොති, තුණ්හිභූතෙන ගන්තබ්බන්ති අත්ථො. අයං මග්ගාරඤ්ඤකෙසු පටිපත්ති. විහාරාවසථානං පන අත්තො තාදිසං දිස්වා භණ්ඩකං මුඤ්චිත්වා “එත්ථ එත්තකා කභාපණා” ති ආදිනා නයෙන රූපෙන වා ලඤ්ඡනය වා පිලොතිකාය වා සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බං, තතො පක්කමන්තෙන පතිරූපානං භික්ඛූනං ආචික්ඛිතබ්බං. උග්ගභවිනිච්ඡයො.

උග්ගභවිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

38. කුලදුසනනිද්දෙසවණ්ණනා

297. “කුලානි දුසෙති පුජ්චෙන වා ඵලෙන වා චුණ්ණෙන වා මත්තිකාය වා දන්තකට්ඨෙන වා වෙළයා වා වෙජ්ජිකාය වා ජඨසපෙසනියෙන වා” ති (පාරා. 437) චුත්තත්තා තානි අට්ඨ වත්ථුනි දස්සෙතුං “පුජ්ච”න්ති ආදිමාභ. ඉමාය මිච්ඡාපටිපත්තියා කුලානං අඤ්ඤෙසු සිලවත්තෙසු පසාදං දුසෙති විනාසෙතීති කුලදුසනං දුක්කටං ආපජ්ජති. තං පන අත්තතො සන්තකෙ ච පරසන්තකෙ ච වෙදිතබ්බං.

298. ඉදානි ඉමෙසු වත්ථුසු න කෙවලං කුලදුසනදුක්කටමෙව ආපජ්ජති, ථුල්ලච්චයාදීනිපි ආපජ්ජතීති දස්සෙතුං “ථුල්ලච්චය”න්ති ආදිමාභ. සඨසිකං ගරුභණ්ඩං ඉස්සරෙන දෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො. සෙනාසනත්ථාය නියමිතං පන පුජ්චාදි ගරුභණ්ඩං හොති. සඨසස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා සන්තකං ථෙය්‍යවිත්තෙන දෙන්තස්ස දුක්කටාදීනි හොන්තීති පාඨසෙසො, තස්ස භණ්ඩස්ස අග්ගවසෙන දුක්කටථුල්ලච්චයපාරාජිකානි හොන්තීති අත්ථො.

299-300. සබ්බථානි (පාරා. අට්ඨ. 2.431) කප්පියවොහාරඅකප්පියවොහාරපරියායඔභාසනිමිත්තකම්මාදීහි න වට්ටතීති අත්ථො. වතිආදීනි කත්වා ජග්ගිතුඤ්ච. අත්තතො පරිභොගත්ථන්ති ඵලපරිභොගත්ථං. රොපනාදීනීති රොපාපනාදීනි. ආදි-සද්දෙන සිඤ්චාපනඔවිනාපනාදීනි ගහිතානි. කුද්දාලඛණිත්තිවාසිඵරසුඋදකභාජනාදීනි ආහරිත්වා සම්පෙ යපනවසෙන නිමිත්තතො ච කුද්දාලඛණිත්තාදීනි ච මාලාවච්ඡෙ ච ගහෙත්වා යීතෙ “සාමණෙරාදයො දිස්වා ‘ථෙරො කාරාපෙතුකාමො’ ති ආගන්ත්වා කරොන්ති” ති සඤ්ඤාය ඔභාසතො ච “ඉමං රුක්ඛං ජාන, ඉමං ආවාටං ජානා” ති ආදිකප්පියවොහාරතො ච “පණ්ඩිතෙන

මාලාවච්ඡාදයො රොපාපෙනබ්බා, න විරස්සෙව උපකාරාය සංවත්තන්ති” තිආදිපරියායතො ච රොපනාදීනි ලබ්භරෙති සම්බන්ධො.

301-2. ඉදානි අට්ඨසු වත්ථුසු අවසෙසානි ද්වෙ වත්ථුනි දස්සෙතුං “චුත්තාව චෙජ්ජිකා ජඬ්ඝපෙසනෙ”ති වුත්තං. තත්ථ චෙජ්ජිකා පුබ්බෙ චුත්තාව, ඉදානි ජඬ්ඝපෙසනාදිවිනිච්ඡයං වක්ඛාමීති අත්ථො. පිතරොති (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) මාතාපිතරො. භණ්ඩුන්ති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං. හික්ඛුස්ස සකං වෙය්‍යාවච්චකරුක්ඛාති එතෙ යපෙත්වා කසිවාණ්ඡජ්ජාදිගිහිකම්මෙසු දුතසාසනං හරණෙ දුක්කටන්ති අත්ථො. පයමං සාසනං අග්ගහෙත්වා පුත තං දිස්වා වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වා වදනොපි දුක්කටමෙවාති අත්ථො. සාසනං අග්ගහෙත්වා ආගතානං පන “හන්තෙ, තස්මිං ගාමෙ ඉත්ථන්තාමස්ස කා පවත්ති”ති පුච්ඡියමානෙ කපෙතුං වට්ටති. පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ දොසො නත්ථි.

303. එවං කුලදුසුතෙන උජ්ජන්තපච්චයා. “පඤ්චන්තමි”ති වුත්තත්තා අනුපසම්පන්නෙන කතමිපි එදිසං න වට්ටති එව මිච්ඡාජීවත්තා. ආතුමාවත්ථු (මහාව. 303) චෙත්ථ නිදස්සනං. කිං වියාති වෙ, තං දස්සෙතුං “අභුතාරොචනාරූප-සබ්බොභාරුග්ගහාදිසා”ති වුත්තං. තත්ථ උග්ගහාදිසාති එතෙහි උජ්ජන්තපච්චයසදිසාති අත්ථො.

304. ඉදානි පුජ්ඣාදීනි කෙසං දාතුං වට්ටන්ති, කෙසං දාතුං න වට්ටන්තීති තං දස්සෙතුං “හරාපෙත්වා”තිආදිමාහ. පිතුනං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) දාතුං ලබ්භතීති සම්බන්ධො. සෙසඤ්ඤාතීනං පත්තානං එව. ලිඬ්භන්ති සිවලිඬ්භං.

305. තථා ඵලන්ති ඵලමිපි මාතාපිතුනං හරිත්වාපි හරාපෙත්වාපි දාතුං ලබ්භතීති අත්ථො. න කෙවලං මාතාපිතුනංයෙව, අඤ්ඤෙසමිපි දාතුං ලබ්භතීති දස්සෙතුං “ගිලානාන”න්තිආදිමාහ. සපරසන්තකන්ති එත්ථ පරොති අත්තනො විස්සාසඤ්ඤාතකො එව අධිජ්ජෙතො.

306. භාජෙන්නෙති සඬ්ඝස්ස ඵලපුජ්ඣමිහි භාජියමානෙ සම්මතෙන දෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො. ඉතරෙන අසම්මතෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බන්ති අත්ථො.

307. පරිච්ඡිජ්ජාති ආගතානං දාතබ්බන්ති ඵලවසෙන වා රුක්ඛවසෙන වා පරිච්ඡින්නදිත්වාති අත්ථො. ඉතරස්සාති ඉස්සරාදිකස්ස. කතිකං වත්ථාති “ඉමස්මිං රුක්ඛෙ එත්තකානි ඵලානි ලබ්භන්ති”ති එවං වත්ථා.

308. සෙසෙති මත්තිකාදන්තකට්ඨවෙළුමිහි (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437). යථාචුත්තනසො එවාති එත්ථ අත්තනො ච පරස්ස ච සන්තකං කුලසඬ්භගත්ථාය දදතො දුක්කටන්තිආදිනා හෙට්ඨා චුත්තනසෙනෙව

විනිවිඡයො වෙදිතබ්බොති අත්ථො. පණ්ණමිපිති කිඤ්චාපි පාළියං පණ්ණදානං න චුත්තං, තථාපි කුලද්වයෙන පවෙසයෙති අත්ථො. කුලද්වයනවිනිවිඡයො.

කුලද්වයනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා

309-310. ඉදානි වස්සුපගමනං දස්සෙතුං “පුරිමිකා”තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමිකා පච්ඡිමිකා (මහාව. 184; මහාව. අට්ඨ. 185) වෙති ද්වෙ වස්සුපනායිකාති අත්ථො. ආලයපරිග්ගාහො වා වච්ඡෙදො වා වස්සුපනායිකාති පාඨසෙසො. ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය “ඵදිසො”ති චුත්තං. “ඉධ වස්සං වසිස්සාමි”ති විත්තුජ්ජාදෙත්ථ ආලයො (මහාව. අට්ඨ. 203). ආලයපරිග්ගාහො පන වජෙ වා සත්ථෙ වා නාවාය වා වස්සං උපගන්තුකාමස්ස තත්ථ සෙනාසනං අලහන්තස්ස ලබ්භති, සත්ථාදීසු පන වස්සං උපගන්තුං න වට්ටතීති කත්වා. යදි සත්ථාදීසු කවාටබන්ධං සෙනාසනං ලබ්භති, තත්ථ උපගන්තබ්බං. උපගච්ඡන්තෙන ව “ඉධ වස්සං උපෙමි”ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං. විහාරෙ පන වච්ඡෙදො වා කාතබ්බො. සවෙ “ඉධ වස්සං වසිස්සාමි”ති ආලයො අත්ථී, අසනියා පන වස්සං න උපෙති, ඡින්නවස්සො න හොති, පවාලෙතුඤ්ච ලහති ඵව.

311. නොපෙතුකාමො ආවාසං, තද්වුතික්කමෙය්‍ය වාති පාඨෙ (මහාව. 186) අතික්කමන්තස්ස ආවාසං තද්වු වස්සුපනායිකාතිපි අත්ථො. ආවාසං අතික්කමෙය්‍ය වාති සම්බන්ධො. ඡානං වානුපගච්ඡතොති ඵත්ථ විහාරෙ නිසිදිත්වාපි අනුපගච්ඡතො දුක්කටාපත්ති හොතීති අධිජ්ජායො.

312. ඡින්නවස්සො (වජිර. ටී. මහාවග්ග 208) වා කෙනචි අන්තරායෙන පඨමං අනුපගතො (මහාව. 185-186) වා දුතියං උපගච්ඡෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තෙමාසන්ති පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං. “න භික්ඛවෙ වස්සං උපගන්ත්වා පුරිමං වා පච්ඡිමං වා තෙමාසං අවසිත්වා වාරිකා පක්කමිතබ්බො. යො පක්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 185) හි චුත්තං.

313-5. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සත්තන්තං සත්තාහකරණියෙන අජ්ජහිතෙපි ගන්තුං, පගෙව පහිතෙ, ‘භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියා මාතුයා ව පිතුස්ස ව, ගිලානහත්තං වා පරියෙසිස්සාමි, ගිලානුපට්ඨාකහත්තං වා පරියෙසිස්සාමි, ගිලානහෙසජ්ජං වා පරියෙසිස්සාමි, පුච්ඡිස්සාමි වා උපට්ඨහිස්සාමි වා’ති සත්තාහං සන්තිවත්තො කාතබ්බො”ති (මහාව. 198) චුත්තත්තා “මාතාපිතුනමත්ථාය...පෙ.... උපට්ඨස්ස”න්ති චුත්තං. තත්ථායං සඬ්ඛෙපො – “මාතාදීනං ගිලානහත්තං වා තදුපට්ඨාකහත්තං වා ගිලානානං ඔසධං වා ඵසිස්සං පරියෙසිස්ස”න්ති වා “තෙ

ගිලානෙ ගන්ත්වා පුච්ඡස්සාමි”ති වා “උපට්ඨස්ස”න්ති වා පහිතෙපි අප්පහිතෙපි සත්තාහකිව්වෙන ගන්තුං ලහති.

ඉදානි සහධම්මිකෙ එව සන්ධාය “අනභිරත”න්තිආදි වුත්තං. “විසභාගරූපං දිස්වා අනභිරති, තතො වූපකාසිස්සං, තං ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගම්ස්ස”න්ති අධිප්පායෙන ගන්තුම්පි ලබ්හතීති අත්ථො. කුක්කුච්චං විනොදනඤ්ච දිට්ඨිං විවෙචනඤ්ච අභං වා කරෙය්‍යං අඤ්ඤෙහි වා කාරෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො. පරිවාසමානත්තආදීහි වුට්ඨානං වා ගරුකා. ආදි-සද්දෙන සචෙ සඬ්ඝෙන කම්මං කතං හොති, තස්ස පටිප්පස්සද්ධියා අනුස්සාවනකරණාදීසු උස්සුක්කං කරෙය්‍යන්ති ගන්තුං ලබ්හතීති අත්ථො. සත්තාහකිව්වෙනාති සත්තාහකරණීයෙන.

316. ධම්මසවනත්ථං නිමන්තිතො එවං වජෙති අත්ථො. ගරු නාම ආචරියුපජ්ඣායා, තෙහි භණ්ඩධොවනකිව්වෙන පහිතස්ස ගන්තුං වට්ටතීති අත්ථො.

317. න භණ්ඩධොවන...පෙ.... දස්සනෙති එත්ථ (මහාව. අට්ඨ. 199) එතෙසුපි න වජෙති සම්බන්ධො. ලබ්හන්ති එත්ථ “අප්පෙච ආගම්ස්ස”න්ති අදුරගො යදි න පාපුණෙය්‍ය, ලබ්හන්ති සම්බන්ධො. කිං වුත්තං හොති? “අප්පෙච ආගම්ස්සාමි”ති සාමන්තවිහාරං ගන්ත්වා පුන ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සචෙ අරුණුට්ඨානං හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදෙන දුක්කට්ඨි නාපජ්ජතීති වුත්තං හොති.

318. සෙසඤ්ඤාතිහීති භාතුහගිනීආදීහි. හික්ඛුනිස්සිතකෙන ච පහිතෙති සම්බන්ධො. නිද්දිසිත්වාති “ආගච්ඡන්තු හදන්තා, ඉච්ඡාමි දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං හික්ඛුඤ්ච පස්සිතු”න්තිආදිනා යං කිඤ්ච නිද්දිසිත්වාච පෙසිතෙ ගන්තුං වට්ටති. කෙවලං “ආගච්ඡන්තු හික්ඛු, ඉච්ඡාමි හික්ඛුනං ආගමන”න්ති එවං අනිද්දිසිත්වා වුත්තෙ ගන්තුං න ලබ්හතීති අත්ථො.

319. අච්ඡරායෙ සතත්තනොති දසවිධෙසු අන්තරායෙසු එකස්මිම්පි අන්තරායෙ අත්තනො සතීති අත්ථො. සඬ්ඝසාමග්ගියා වා වස්සච්ඡෙදෙ අනාපත්තීති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙන “ඉධ පන, හික්ඛවෙ, වස්සුපගතො හික්ඛු පස්සති සම්බහුලෙ හික්ඛු සඬ්ඝහෙදාය පරක්කමන්තෙ. තත්‍ර චෙ හික්ඛුනො එවං හොති, ‘ගරුකො ඛො සඬ්ඝහෙදො වුත්තො හගවතා. මා මයි සම්මුඛිභූතෙ සඬ්ඝො හිජ්ජී’ති පක්කම්මබ්බං, අනාපත්ති වස්සච්ඡෙදස්සා”ති (මහාව. 202). එවං ඡින්නවස්සො නො පචාරයෙති අත්ථො.

320. රුක්ඛස්ස සුසිරෙති එත්ථ (මහාව. 204; මහාව. අට්ඨ. 203) පන සුද්ධෙ රුක්ඛසුසිරෙ එව න වට්ටති, මහන්තස්ස පන සුසිරස්ස අත්තො

පදරච්ඡදනං කුටිකං කත්වා පවිසනද්වාරං යොජෙත්වා උපගන්තුං වට්ටති. රුක්ඛස්ස විටපෙනි එත්ථාපි සුද්ධවිටපමත්තෙ න වට්ටති, මහාවිටපෙ පන අට්ටකං බන්ධිත්වා චුත්තනයෙන කුටිකං කත්වා උපගන්තුං වට්ටති. ජවකුටි නාම පාසාණකුටිකන්ති වදන්ති. තිසු පස්සෙසු පාසාණෙ උස්සාපෙත්වා උපරි පාසාණෙන පටිච්ඡන්තා.

321. නාවාදීසු පන උපගතො පචාරෙතුඤ්ච ලබ්භතිති සම්බන්ධො. වස්සුපනායිකවිනිච්ඡයො.

වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

40. අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා

322-4. ආරාමාරාමවත්ථුනීති එත්ථ (වුළුව. 321; වුළුව. අට්ඨ. 321) ආරාමො නාම පුජ්ඨාරාමො වා ඵලාරාමො වා. මඤ්චො පීඨං භිසි බිබ්බොහනාදිසයනාසනං. ලොහකුම්භීආදයො කාළලොහතම්බලොහාදිමයා. භාණකො උදකවාටි. පඤ්චෙනෙ අවිභාජියාති භාජෙත්වා න ගහෙනබ්බා, ගහිතාපි සඬ්ඝසන්තකා ඵවාති අත්ථො. එත්ථ පන ආරාමො ආරාමවත්ථුනී පඨමං, විහාරො විහාරවත්ථුනී දුතියං, මඤ්චො පීඨං භිසි බිබ්බොහනන්ති තතියං, ලොහකුම්භී...පෙ.... නිබ්බදනන්ති චතුත්ථං, වල්ලී...පෙ.... දාරුභණ්ඩං මත්තිකභණ්ඩන්ති පඤ්චමන්ති ඵචං ඉමානි රාසිවසෙන පඤ්ච භොන්ති, සරුපවසෙන අනෙකානි භොන්ති. භොන්ති චෙත්ථ –

“ද්විසඬගහානි ද්වෙ භොන්ති, තතියං චතුසඬගහං;
චතුත්ථං නවකොට්ඨාසං, පඤ්චමං අට්ඨහෙදන”න්ති. (වුළුව. අට්ඨ. 321);

325. “පඤ්චිමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි න විස්සජ්ජෙතබ්බානි සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා, විස්සජ්ජිතානිපි අවිස්සජ්ජිතානි භොන්ති. යො විස්සජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (වුළුව. 321) චුත්තත්තා “භාජිතාපි අභාජිතා”ති චුත්තං. එතෙති චුත්තජ්ජකාරා පඤ්චපි “ගරුභණ්ඩානි”ති ව “අවිස්සජ්ජියානි”ති ව ව-සද්දෙන “අවෙහඬගියානි”ති ව වුවුවන්තිති අත්ථො.

326-8. ඉදානි පුරිමෙසු තිසු රාසීසු සබ්බස්ස ගරුභණ්ඩන්තා තෙ අනාමසිත්වා පච්ඡිමෙසු ද්වීසු රාසීසු එකච්චස්ස අගරුභණ්ඩස්සාපි අත්ථිතාය තං දස්සෙතුං ආරහන්තොපි තෙසු ද්වීසු බහුවිසයං පඨමං දස්සෙතුං “වල්ලිඬ්ඬබ්බමත්තාපි”තිආදිමාහාති ඤාතබ්බං. තස්සායං සඬ්ඛෙපො (වුළුව. අට්ඨ. 321) – වල්ලි අඬ්ඬබ්බමත්තාපි වෙඵ අට්ඨඬ්ඬලායතොපි තිණාදි මුට්ඨිමත්තමිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන මුඤ්ජපබ්බජං සඬ්ඝණ්හානි, පණ්ණං

එකමපි මත්තිකා පාකතා වා පඤ්චවණ්ණා වා සුධාකච්ඡුට්ඨආදිකාති ආදි-සද්දෙන සජ්ජුලසජාතිහිච්ඡුලකාදි වා තාලපක්කප්පමාණාපි යෙහි කෙහිවි සඬ්ඝස්ස දින්නා වා සඬ්ඝිකෙ තිණ්ණෙත්තාදිමහි ජාතා වා රක්ඛිතගොපිතභූමිභාගෙ උප්පන්නා තත්ථජාතකා වා සඬ්ඝිකා රක්ඛිතා එව අභාජියාති අත්ථො.

ඉදානි යෙ චෙත්ථ භාජිතබ්බා, තෙ දස්සෙතුං “නිට්ඨිකෙ”තිආදිමාහ, සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා කම්මෙ නිට්ඨිකෙ භාජියාති අධිප්පායො. එත්ථ පන යං කිඤ්චි වල්ලිචෙච්ඡිණ්ණපණ්ණමත්තිකාදි සඬ්ඝස්ස දින්නං වා සඬ්ඝිකෙ තිණ්ණෙත්තාදිමහි ජාතකං වා රක්ඛිතගොපිතං ගරුභණ්ඩං, තං සඬ්ඝකම්මෙ ච චෙතියකම්මෙ ච නිට්ඨිකෙ අවසෙසං පුග්ගලිකකම්මෙපි දාතුං වට්ටති, අගරුභණ්ඩත්තා භාජිතුමිති ලබ්භති. සෙනාසනත්ථාය රක්ඛිතගොපිතමෙව ගරුභණ්ඩං භොති, න ඉතරං. සිහළදීපෙ තුමුලසොමවිභාගෙ සඬ්ඝස්ස පාකචත්තමිති තාලපණ්ණං වික්කිණිත්වා කරියති. කස්මා? න හි තත්ථ පණ්ණෙන අත්ථො අත්ථි, සබ්බෙපි ඉට්ඨකච්ඡන්නා පාසාදාදයොති. එවං අඤ්ඤත්ථාපි කරියති එවාති වදන්ති.

329. ඉදානි ලොභභණ්ඩාදීසු එකන්තභාජෙතබ්බභණ්ඩං දස්සෙතුං “පත්තාදී”තිආදිමාහ. එත්ථ (වුළුව. අට්ඨ. 221) පන ආදි-සද්දෙන ලොභථාලකතම්බ කුණ්ඩිකා කට්ඨජු සරක අඤ්ජනි අඤ්ජනිසලාකාකණ්ණමලහරණීසුචිසණ්ඩාසකත්තරයට්ඨිආදීනි ගහිතානෙව. තථාති භාජියමෙවාති අත්ථො. විප්පකතඤ්ච අවිප්පකතඤ්ච. පාදගණ්භකන්ති මගධනාළියා පඤ්චනාළියා ගණ්භනං.

331-2. අනුඤ්ඤාතවාසි යං සක්කා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතුන්ති චුත්තා. තච්ඡිතානිට්ඨිකන්ති විප්පකතං. යදි තච්ඡිතං, ගරුභණ්ඩමෙව. දන්තං පන අතච්ඡිතඤ්ච අනිට්ඨිතඤ්ච භාජියමෙව. අනිට්ඨිතං මඤ්චපාදාදිකං ගරුභණ්ඩං. ඉදානි මත්තිකභණ්ඩං දස්සෙතුං “හික්ඛුපකරණෙ”තිආදිමාහ. පත්තථාලකකුණ්ඩිකාදිහික්ඛුපකරණෙ ච. පාදසට්ඨකාති පාදගණ්භනකො සට්ඨකා ච මත්තිකාමයො භාජියො භාජෙතබ්බොති අත්ථො. සඬ්ඝථාලකමිති භාජියමෙව.

333-4. මිගවම්මාදිකං කප්පියවම්මං භාජියං, සිහවම්මාදිකං අකප්පියවම්මං ගරුභණ්ඩං. තං පන භූමත්ථරණං කාතුං වට්ටති. එළවම්මං පන පච්චත්ථරණගතිකත්තා ගරුභණ්ඩං භොති. ඉදානි ඉමානි පන පඤ්ච විවරපිණ්ඩපාතගෙසජ්ජානං අත්ථාය පරිවත්තෙතුං න වට්ටති, ගරුභණ්ඩෙන පන ගරුභණ්ඩඤ්ච ථාවරඤ්ච ථාවරෙන ථාවරමෙව පරිවත්තෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති දස්සෙතුං “ගරුතා”තිආදිමාහ. තත්ථ (වුළුව. අට්ඨ. 321)

ගරුනාති ගරුහණ්ඨෙධන ගරුහණ්ඨඤ්ච ථාවරඤ්ච පරිවත්තෙය්‍යාති සම්බන්ධො. ථාවරෙන ව ථාවරමෙව පරිවත්තෙය්‍ය, න ගරුහණ්ඨන්ති අධිජ්ජායො. පඤ්චස්‍ය කොට්ඨාසෙස්‍ය පච්ඡිමත්තයං ගරුහණ්ඨං, පුරිමද්වයං ථාවරන්ති වෙදිතඛිඛං. තථා කත්වා ව භුඤ්ජතුති එවං පරිවත්තෙත්වා තතො ආහතං කජ්ජියහණ්ඨං පරිභුඤ්ජතුති අත්ථො. කථං ඤායතීති වෙ? වුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරෙ-

“අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬිගියං, පඤ්ච වුත්තා මහෙසිනා;
විස්සජ්ජන්තස්ස පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති,
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා”ති. (පරි. 479);

එත්ථ පන ගරුහණ්ඨෙධන ගරුහණ්ඨඤ්ච ථාවරඤ්ච ථාවරෙන ථාවරමෙව පරිවත්තනවිධිං සන්ධාය “විස්සජ්ජන්තස්ස අනාපත්ති”ති වුත්තං. පුන තතො නිබ්බත්තඤ්ච චතුපච්චයං පරිභුඤ්ජිතුං ලඛිහතීති දීපෙතුං “පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති”ති වුත්තං. අයං ඉමිස්සා ගාථාය අධිජ්ජායො. සෙසන්ති (වුළව. අට්ඨ. 321) ආරාමාදි අභාජියන්ති අත්ථො. අවෙහඬිගියචිතිච්ඡයො.

අවෙහඬිගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

41. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා

335-6. සද්චාරබන්ධනෙ යානෙ...පෙ.... සයන්තො දුක්කටං පුසෙති එවරුපෙ යානෙ දිවා සයන්තෙනාති සම්බන්ධො. සද්චාරබන්ධනෙ (පාරා. 77; පාරා. අට්ඨ. 1.77) පන යානෙ යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ අබ්භොකාසෙපි රුක්ඛමූලෙපි අන්තමසො ඉමිනා ලක්ඛණෙන යුත්තෙ ආකාසඬිගණෙපි සයන්තෙන ද්වාරං බන්ධිතඛිඛමෙව. විඤ්ඤුමිහි පුරිසෙති හික්ඛුමිහි වා සාමණෙරෙ වා අන්තමසො උපාසකආරාමිකෙස්‍යපි අඤ්ඤතරස්මිං සතීති අත්ථො. “එස ජග්ගිස්සතී”ති ආභොගො වාපි කජ්ජතීති කෙවලං හික්ඛුනිං වා මාතුගාමං වා ආපුච්ඡිතුං න වට්ටති. සවසෙති අත්තනො වසෙ, අබ්‍රහ්මාදාරණ්ටියානෙති අත්ථො. තං විනාකාරන්ති තං පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරං ද්වාරට්ඨකනආභොගකරණසඬිබාතං ආකාරං විනාති අත්ථො. අචිත්තකාපත්තිකිරියායං සඬිබෙපො.

337. රතනාතීති මුත්තාදිදසවිධරතනාති. ධඤ්ඤන්ති සත්තවිධං ධඤ්ඤං.

338. සිත්ථතෙලොදතෙලෙහීති එත්ථ (වුළව. 246; වුළව. අට්ඨ. 246) පන යො මධුසිත්ථකතෙලෙන වා උදකමිස්සකතෙලෙන වා අඤ්ඤෙන කෙනචි විකාරෙන වා කෙසෙ ඔසණ්ඨෙති, දන්තමයාදීස්‍ය යෙන කෙනචි එණෙන වා කොච්ඡෙන වා හත්ථෙන වා එණකිච්චං කරොන්තො අඬිගුලීහි වා ඔසණ්ඨෙති, තස්ස දුක්කටං හොතීති අත්ථො.

339. නෙකපාවුරුණාති (වුළුව. 264) න එකපාවුරුණා. තුවට්ටයුන්ති නිපජ්ජෙය්‍යාං. කිං චුත්තං හොති? යදි එකපාවුරුණා වා එකත්ථරුණා වා එකමඤ්චෙ වා තුවට්ටෙය්‍යාං, න වට්ටති, දුක්කටං හොතිති චුත්තං හොති. එකමහි (වුළුව. අට්ඨ. 264) වා භාජනෙ න භුඤ්ජෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො.

340. චතුරඨගුලතො (වුළුව. 282; වුළුව. අට්ඨ. 282) ඌනං දන්තකට්ඨං න බාදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. අධිකට්ඨඨගුලන්ති අට්ඨඨගුලතො අධිකං. තථාති න බාදෙය්‍යාති අත්ථො. අකල්ලකො (වුළුව. 289) ලසුණං න බාදෙය්‍යා.

341. හීනෙහි (පාවි. 31 ආදයො) වා උක්කට්ඨෙහි වා ජාතිආදීහි එව උක්කට්ඨං වා හීනං වා “චණ්ඩාලොසී”තිආදීනා නයෙන උජුං වා “සන්ති වා ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලා, වෙනා, නෙසාදා”තිආදීනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසෙන වා උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා අක්කොසාධිජ්ජායං විනා කෙවලං දවාධිජ්ජායෙන වදෙ, දුබ්භාසිතන්ති අත්ථො.

342. නබ්බෙ වා කෙසෙ වා නාසලොමෙ (වුළුව. 275) වා දීසෙ න ධාරයෙති සම්බන්ධො. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, මංසජ්ජමාණෙන නබ්බෙ ඡන්දිතු”න්ති (වුළුව. 274) ව “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, දුමාසිකං වා දුච්ඡගුලං වා”ති (වුළුව. 246) ව චුත්තං. න ලබ්භං වීසතිමට්ඨන්ති එත්ථ එකනමිසි මට්ඨං කාතුං න වට්ටති එව. “න හික්ඛවෙ වීසතිමට්ඨං කාරාපෙනබ්බං. යො කාරාපෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා (වුළුව. 274). අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, මලමත්තං අපකඨ්ඨිතු”න්ති (වුළුව. 274) හි චුත්තං. තස්මා නබ්බො මලමත්තං අපකඨ්ඨිතුං වට්ටති. සම්බාධෙ ලොමභාරණන්ති එත්ථ සම්බාධො නාම උභො උපකච්ඡකා මුත්තකරණඤ්ච. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ආබාධපච්චයා සම්බාධෙ ලොමං සංහරාපෙන”න්ති (වුළුව. 275) හි චුත්තං.

343. යථාචුඨසන්ති චුඨසපට්ඨාටියා ලද්ධබ්බං. න බාධෙය්‍යාති න වාරෙය්‍යා. සඬුද්දිට්ඨංවාති උපාසකාදීහි යථාචුඨසං. “අය්‍යා පරිභුඤ්ජන්තු”ති නිස්සජ්ජිත්වා ව දින්නං සෙනාසනාදි. “න හික්ඛවෙ උද්දිස්සකතමිසි යථාචුඨසං පට්ඨාහිතබ්බං. යො පට්ඨාහෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (වුළුව. 313) හි චුත්තං. අධොතපාදෙහි (වුළුව. අට්ඨ. 324) වා අල්ලපාදෙහි වා නක්කමෙති සම්බන්ධො. සුධොතපාදකං වාපීති ධොතපාදෙහෙව අක්කමිතබ්බට්ඨානං. තථෙවාති නක්කමෙය්‍ය සඋපාහනොති අත්ථො. “න හික්ඛවෙ අධොතෙහි පාදෙහි, අල්ලෙහි පාදෙහි, සඋපාහනෙන සෙනාසනං අක්කමිතබ්බං. යො අක්කමෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (වුළුව. 324), හි චුත්තං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පච්චත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 324) චුත්තත්තා පරිභණ්ඩකතං භූමිං වා භූමත්ථරණසෙනාසනං වා සඬිසිකං මඤ්චපීඨං වා අත්තනො සන්තකෙන පච්චත්ථරණෙන පච්චත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතබ්බං.

344. සඛසාරියා න පල්ලන්තෙති අධිට්ඨිතච්චරෙන විහාරෙ වා අන්තරසරෙ වා පල්ලන්තීකා න කාතබ්බාති අත්තො. පරිකම්මකතං (වුළුව. අට්ඨ. 324) භික්ඛිආදිං න අපස්සයෙ. “න භික්ඛවෙ පරිකම්මකතා භික්ඛි අපස්සෙතබ්බා. යො අපස්සෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (වුළුව. 324) හි චුත්තං. තස්මා සෙතභික්ඛි වා චිත්තකම්මකතා වා භික්ඛි න අපස්සයිතබ්බා. න කෙවලං භික්ඛියෙව, පරිකම්මකතා ද්වාරකවාටවාතපානත්ථම්භාදයොපි න අපස්සයිතබ්බා. එත්ථපි ලොමගණනාය එව ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. සත්තෙ උදකෙ නො න ආවමෙති (වුළුව. 373; වුළුව. අට්ඨ. 373) නො න ආවමෙතුං, උදකසුද්ධිං අකාතුං න වට්ටතීති අත්තො. සත්තෙති වචනෙන අසත්තෙ අනාපත්තීති දීපෙති.

345. අකප්පියසමාදානෙති භික්ඛුං වා සාමණෙරාදිකෙ සෙසසහධම්මිකෙ වා අකප්පියෙ නියොජෙත්තස්ස දුක්ඛට්මෙව. “න, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතෙන අකප්පියෙ සමාදාපෙතබ්බං. යො සමාදාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (මහාව. 303) හි චුත්තං. සභාගාය (මහාව. අට්ඨ. 169) ආපත්තියා දෙසනායාති අත්තො. වත්ථුසභාගතා ඉධ අධිප්පෙතා, න ආපත්තිසභාගතා. “න භික්ඛවෙ සභාගා ආපත්ති දෙසෙතබ්බා. යො දෙසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (මහාව. 169) ව “න භික්ඛවෙ සභාගා ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බා. යො පටිග්ගණ්හෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (මහාව. 169) ව චුත්තං. වත්ථුසභාගං ආපත්තිං ආවි කාතුමිපි න වට්ටති, තෙන චුත්තං “ආවිකම්මෙ ව දුක්ඛට්”න්ති. “අහං, ආවුසො, ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපජ්ජිං, තං ඉතො වුට්ඨහිත්වා පටිකරිස්සාමී”ති අඤ්ඤස්ස වචනං ආවිකම්මංනාම.

346. ඉතරස්ස තුති අසුද්ධචිත්තස්ස.

347. පොරිසන්ති (වුළුව. අට්ඨ. 284) පුරිසප්පමාණං අභිරුහිතුං වට්ටතීති අත්තො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සති කරණියෙ පොරිසං රුක්ඛං අභිරුහිතුං, ආපදාසු යාවදත්ථ”න්ති (වුළුව. 284) හි චුත්තං.

348. පරිස්සාවනං (වුළුව. 259; වුළුව. අට්ඨ. 259) විනා අධිඨයොජනං ගච්ඡන්තස්ස දුක්ඛට්න්ති සම්බන්ධො. “අද්ධානගමනසමයො නාම අධිඨයොජනං ගච්ඡස්සාමීති භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාවි. 218) චුත්තං, තස්මා අධිඨයොජනමෙව අන්තිමං අද්ධානන්ති වෙදිතබ්බං. භික්ඛුනියා ව මාතුගාමෙන ව සංවිධානසික්ඛාපදෙ “එකද්ධානමග්ගං පටිපජ්ජෙය්‍ය, අන්තමසො ගාමන්තරමිපි”ති (පාවි. 182, 413) එවං විසෙසෙත්වා චුත්තත්තා “කුක්කුට්ඨසම්පාතෙ ගාමෙ ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති (පාවි. 183, 414) චුත්තං, න අද්ධානලක්ඛණෙන යදි ගාමන්තරපරිච්ඡෙදෙන අද්ධානං චුච්චති, ගණභොජනසික්ඛාපදෙපි “අද්ධානගමනසමයො නාම ගාමන්තරමිපි ගච්ඡස්සාමීති භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති වදෙය්‍ය, න ව චුත්තං. තස්මා

“න භික්ඛවෙ අපරිස්සාවනකෙන අද්ධානො පටිපජ්ජිතබ්බො. යො පටිපජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. සචෙ න භොති පරිස්සාවනං වා ධම්මකරණො වා, සඬ්ඝාටිකණ්ණොපි අධිට්ඨාතබ්බො ඉමිනා පරිස්සාවෙන්වා පිට්ඨස්සාමි”ති චුත්තට්ඨානෙපි අඬ්ඬයොජනවසෙනෙව අද්ධානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. අභයගිරිවාසීනං පන “ද්විගාචුතවසෙන අද්ධානපරිච්ඡෙදො”ති පාළියං එව අත්ථී. යාවමානස්සාති යාවන්තස්ස. “න ච භික්ඛවෙ අද්ධානප්පටිපන්නෙන භික්ඛුනා පරිස්සාවනං යාවියමානෙන න දාතබ්බං. යො න දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති හි චුත්තං.

349. අඤ්ඤත්‍ර ආබාධජ්ජව්වයා කණ්ණනාසාදිකෙ සෙසඬ්ගෙ දුක්කට්ඨති සම්බන්ධො. ආබාධෙ සති අඬ්ගුලිආදීනි ඡින්නිද්දං වට්ටති. අඬ්ගජාතං වා බීජාති වා ඡින්නිද්දං න වට්ටති එව. අත්තසාතනෙ ව දුක්කට්ඨති සම්බන්ධො. “න ච භික්ඛවෙ අත්තානං සාතෙතබ්බං. යො සාතෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති හි චුත්තං.

350. “න ච භික්ඛවෙ පටිභානවිත්තං කාරාපෙතබ්බං ඉත්ථීරූපකං පුරිසරූපකං. යො කාරාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, මාලාකම්මං ලතාකම්මං මකරදන්තකං පඤ්චපටික”න්ති (චූළව. 299) චුත්තත්තා “විත්තපොත්ථකරූපාති, න කරෙ න ච කාරයෙ”ති චුත්තං. භුඤ්ජන්තන්ති (චූළව. අට්ඨ. 316) විජ්ජකතභොජනං. “න භික්ඛවෙ විජ්ජකතභොජනො භික්ඛු චුට්ඨාපෙතබ්බො. යො චුට්ඨාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (චූළව. 316) හි චුත්තං.

351. යානානීති වය්භං රථො සකටං සන්දමානිකාදීනි ගිලානස්ස අභිරුහිතුං කජ්ජන්ති, සිවිකො ව කජ්ජති. එවං සබ්බන්ථ. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස යානං, පුරිසයුත්තං භන්ථවට්ටකං, සිවිකං පාටඬ්ඬි”න්ති (මහාව. 253) හි චුත්තං.

352. දවන්ති කෙළිං. “න භික්ඛවෙ බුද්ධං වා ධම්මං වා සඬ්ඝං වා ආරබ්භ දථො කාතබ්බො. යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (පාවි. 627) හි චුත්තං. තස්මා “කිං බුද්ධො සිලකබුද්ධො, උදාහු පටිබුද්ධො”ති වා “කිං ධම්මො ගොධම්මො අජධම්මො”ති වා “කිං සඬ්ඝො අජසඬ්ඝො මිගසඬ්ඝො”ති වා එවමාදීනා නයෙන යො දවං කරොති, තස්ස දුක්කට්ඨති වෙදිතබ්බං. “තුම්භාකං වීවරං දස්සාම, පත්තං දස්සාමා”තිආදීනා නයෙන සාමණෙරං වා උපසම්පන්නං වා අඤ්ඤස්ස අන්තමසො දුස්සීලස්සාපි පරිසභුතං අත්තනො උපට්ඨාකකරණත්ථං උපලාළනෙ දුක්කට්ඨති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ අඤ්ඤස්ස පරිසා අපලාළෙතබ්බො. යො අපලාළෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති හි චුත්තං.

353. කායං (චූළව. 411) වා උග්ගං වා නිමිත්තං වා විචරිත්වා භික්ඛුනීනං න දස්සයෙති සම්බන්ධො. කද්දමුදකාදිනා තා භික්ඛුනියො න සිඤ්චෙය්‍යාති අත්ථො. න කෙවලං කද්දමුදකාදිකෙනෙව, විජ්ජසන්නඋදකරජනකද්දමාදිසුපි යෙන කෙනවි ඔසිඤ්චන්තස්ස දුක්කටමෙව.

354. බාලන්ති එත්ථ බාලො නාම යො ඔවාදං ගහෙත්වා පාතිමොක්ඛබුද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා පාටිපදෙ පච්චාහරිතබ්බන්ති න ජානාති. ගීලානො නාම යො ඔවාදං ගහෙත්වා උපොසථග්ගං ගන්ත්වා ආරොචෙතුඤ්ච පච්චාහරිතුඤ්ච න සක්කොති. ගමීයො නාම යො පටිදෙසං ගන්තුකාමො.

“න භික්ඛවෙ ඔවාදො න ගහෙතබ්බො. යො න ගණ්ඨෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (චූළව. 414) ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යථෙත්වා බාලං, යථෙත්වා ගීලානං, යථෙත්වා ගමීකං, අවසෙසෙහි ඔවාදං ගහෙතු”න්ති (චූළව. 414) ව “න භික්ඛවෙ ඔවාදො න පච්චාහරිතබ්බො. යො න පච්චාහරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාටි. 415) ව චුත්තත්තා භික්ඛුනීහි තෙරසියං වා වාතුද්දසියං වා ආගන්ත්වා “අයං උපොසථො වාතුද්දසො”ති වා “පන්තරසො”ති වා “කදා අය්‍ය උපොසථො”ති වා පුච්ඡිතෙ “වාතුද්දසො”ති වා “පන්තරසො”ති වා “ස්වෙ හගිති උපොසථො”ති වා ආචික්ඛිතබ්බං. තාහි භික්ඛුනීහි උපොසථදිවසෙ ආගන්ත්වා “භික්ඛුනිසඬිසො අය්‍ය භික්ඛුසඬිසස්ස පාදෙ වන්දති, ඔවාදුපසඬිකමනඤ්ච යාවති, ලහතු කිර අය්‍ය භික්ඛුනිසඬිසො ඔවාදුපසඬිකමන”න්ති එවං යාවිතබ්බං, තං වචනං පටිග්ගහෙත්වා උපොසථග්ගෙ පාතිමොක්ඛබුද්දෙසකස්ස “භික්ඛුනිසඬිසො, හන්තෙ, භික්ඛුසඬිසස්ස පාදෙ වන්දති, ඔවාදුපසඬිකමනඤ්ච යාවති, ලහතු කිර, හන්තෙ, භික්ඛුනිසඬිසො ඔවාදුපසඬිකමන”න්ති ආචික්ඛිතබ්බං. පාතිමොක්ඛබුද්දෙසකෙනාපි සථෙ තත්ථ භික්ඛුනොවාදකො අත්ථි, “ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො, තං භික්ඛුනිසඬිසො උපසඬිකමතු”ති වත්තබ්බං. සථෙ නත්ථි, “කො ආයස්මා උස්සහති භික්ඛුනියො ඔවදිතු”න්ති පුච්ඡිත්වා සථෙ අත්ථි අට්ඨහඬිගෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු, තං තත්ථෙව සම්මන්තිත්වා චුත්තනායෙනෙව ඔවාදජ්ජට්ඨගාහකස්ස ආරොචෙතබ්බං. යදි නත්ථි කොචි භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො, “පාසාදිකෙන භික්ඛුනිසඬිසො සම්පාදෙතු”ති වත්තබ්බං. තෙන භික්ඛුනා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා පාටිපදෙ භික්ඛුනීනං “නත්ථි කොචි භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො, පාසාදිකෙන භික්ඛුනිසඬිසො සම්පාදෙතු”ති වත්තබ්බං. තාහිපි “සාධු අය්‍යා”ති සම්පට්ඨිතබ්බං. ඉමිනා නයෙන ගණුපුග්ගලෙසුපි වචනහෙදො වෙදිතබ්බො.

355. ලොකායතං (වූළව. 286; වූළව. අට්ඨ. 286) නාම විතණ්ඩසත්ථං. “න භික්ඛවෙ ආසිත්තකූපධානෙ භුඤ්ජිතබ්බං. යො භුඤ්ජෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (වූළව. 264) චුත්තත්තා “පෙළායපි න භුඤ්ජෙය්‍යා”ති චුත්තං.

356. ගිහිපාරුතං න පාරුපෙය්‍යා, ගිහිනිවාසනං න නිවාසෙය්‍යාති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ ගිහිනිවත්ථං නිවාසෙතබ්බං හත්ථිසොණ්ඩකං මච්ඡවාළකං චතුකණ්ණකං තාලචණ්ටකං සතචලිකං. යො නිවාසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (වූළව. 280) හි චුත්තං. පරිමණ්ඩලතො අඤ්ඤා පාරුපනං, සබ්බමෙතං ගිහිපාරුතං නාම. තං පන න පාරුපෙතබ්බත්ති අත්ථො. සංවෙල්ලියන්ති එත්ථ කච්ඡං බන්ධිත්වා න නිවාසෙය්‍යාති අත්ථො. දායන්ති (වූළව. 283; වූළව. අට්ඨ. 283) අරඤ්ඤං. නාලිම්පයෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

357. වඩ්ඪිඤ්ච න පයොජයෙ, නොඤාතකෙ නප්පචාරිතෙ න යාවෙති අත්ථො. අඤ්ඤස්සාති එත්ථ (වූළව. 420; වූළව. අට්ඨ. 420) “තුම්භෙ පරිභුඤ්ජා”ති නියමෙත්වා දිත්තං සහධම්මිකානම්පි දාතුං න වට්ටති. අග්ගං ගහෙත්වා වා කතිපාහං භුත්වා වා පුන දදෙය්‍යාති අත්ථො.

358. උද්දිස්ස යාවනෙති එත්ථ (පාවි. අට්ඨ. 679) “අම්භාකං විභාරෙ ඉත්ථන්තාමෙන ඉදඤ්චිදඤ්ච කත”න්ති වා “කරිස්සන්ති”ති වා එවං උද්දිස්ස රක්ඛං යාවනෙති අත්ථො. ඤාත්වාඤාත්වා වාති එවං “අම්භෙහි යාවියමානා ඉමෙසං දණ්ඩෙස්සන්ති”ති තෙසං දණ්ඩිනං ඤාත්වා වා අඤාත්වා වාති අත්ථො. තෙහි පන දණ්ඩිතෙ සො දණ්ඩො උද්දිස්ස යාවන්තානං ගීවාච හණ්ඩදෙය්‍යං හොති එවාති අත්ථො. “ඉම්නා ච ඉම්නා ච ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච කතං, එත්තකං දණ්ඩං ගණ්හා”ති සයං දණ්ඩාපතෙ පන අස්ස දණ්ඩස්ස අග්ගහෙදෙන පාරාජිකථුල්ලච්චයදුක්ඛටා ඤෙය්‍යාති අත්ථො.

359. අනත්ථාය අස්ස චොරස්ස භාසිතෙති සම්බන්ධො. රාජරාජමහාමත්තාදීහි තස්ස චොරස්ස දණ්ඩං ගණ්හන්තෙ අස්ස භික්ඛුස්ස තත්තකං ගීවාති අත්ථො.

360. විසාසං (පාවි. 825-826) වා උච්චාරං වා සඬිකාරං වා මුත්තං වා පාකාරකුට්ටානං බහි ඡඩ්ඛෙය්‍යා, දුක්ඛටන්ති අත්ථො. වළඤ්ජෙ නාවලොකියාති ඉම්නාව අවළඤ්ජනකාලෙ නාවලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙතුං වට්ටතීති දීපෙති. න කෙවලං තත්ථෙව, අථ බො හරිතෙ වාපි විභාදිනාලිකෙරාදිරොපිමෙ ඡඩ්ඛෙන්තස්ස දුක්ඛටමෙවාති අත්ථො.

361. “උපහාරං කරොමා”ති චුත්තෙති පුච්ඡිතෙති අධිප්පායො.

362. කිලන්ථං (පාවි. 979; පාවි. අට්ඨ. 978) කතං රාජාගාරං වා පොක්ඛරණං වා උය්‍යානං වා චිත්තාගාරං වා ආරාමං වා දට්ඨුං ගච්ඡතො පදෙ පදෙ දුක්කටන්ති අත්ථො.

363. ආසනෙන (වුළුව. 364) නවෙ න පට්ඨාගෙය්‍ය, උණ්භෙ (මහාව. 67, 78, 79; වුළුව. 376, 378, 380, 382) චීවරං න නිදගෙය්‍ය. ගුරුනාති ආචරියාදිනා පණාමිතො ඛමාපෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

364. ආපත්තීහි ව සත්තහීති (වජිර. ටී. පාවිත්තිය 26) සත්තහි ආපත්තීහි හික්ඛුං පරම්මබා අක්කොසනෙන ව “අස්සද්ධො අප්පසන්තො ඛිජ්ඣොජී”ති ආදිනා අඤ්ඤෙනෙව වා අක්කොසනෙන ව දුක්කටන්ති අධිජ්ජායො.

365. සද්ධාදෙය්‍යං (මහාව. අට්ඨ. 361) චීවරං වා පිණ්ඩපාතං වාති අත්ථො. “න හික්ඛවෙ සද්ධාදෙය්‍යං විනිපාතෙතඛිබ්බං. යො විනිපාතෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 361) හි වුත්තං. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, මාතාපිතුනං දාතු”න්ති (මහාව. 361) වුත්තත්තා “ලබ්භං පිතුන”න්ති වුත්තං.

366. වස්සංවුත්ථො අඤ්ඤත්‍රාති සම්බන්ධො, අඤ්ඤස්මිං විහාරෙති අත්ථො. අඤ්ඤතොති අඤ්ඤවිහාරතො. “න හික්ඛවෙ අඤ්ඤත්‍ර වස්සංවුත්ථොන අඤ්ඤත්‍ර චීවරභාගො සාදිතඛිබ්බො. යො සාදිතෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 364) හි වුත්තං. තෙසන්ති තස්මිං විහාරෙ තං චීවරං භාජෙත්වා ගණ්හිතුං යුත්තානං හික්ඛුනං ධුරනික්ඛෙපතො හොති භණ්ඩග්ගෙසන කාරියොති අත්ථො.

367. සහ අන්තරෙන උත්තරොති සන්තරුත්තරො, ගාමං න පට්ටෙසය්‍යාති අත්ථො. “න හික්ඛවෙ සන්තරුත්තරෙන ගාමො පට්ටිතඛිබ්බො. යො පට්ටෙසය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 362) හි වුත්තං. කල්ලො වාති අභිලානො. සඋපාහනො ගාමං න පට්ටෙසය්‍යාති සම්බන්ධො. “න හික්ඛවෙ වාමරිඛිජ්ජි ධාරෙතඛිබ්බො. යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (වුළුව. 269), “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිස්සො ඛිජ්ජියො වාකමයං උසිරමයං මොරපිඤ්ජමය”න්ති (වුළුව. 269) ව වුත්තත්තා “න ධාරෙය්‍ය වාමරිමකසඛිජ්ජි”න්ති වුත්තං. මකසඛිජ්ජි පන දන්තවිසාණදාරුදණ්ඩකාපි වට්ටති.

368. ආරාමතො ඛහීති සම්බන්ධො. “න හික්ඛවෙ ඡත්තං ධාරෙතඛිබ්බං. යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති, “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ඡත්ත”න්ති ව වුත්තත්තා අභිලානො ආරාමතො ඛහී න ලහති, චීවරගුත්තියාදිඅත්ථාය අභිලානොපි ලහතීති අත්ථො.

369. ගාභෙය්‍ය නුභතොකාජන්ති න ගාභෙය්‍ය උභතොකාජං. එකන්තරිකකාජකන්ති එකතොකාජඤ්ච අන්තරකාජඤ්ච. සීසභාරො ච ඛන්ධභාරො ච කට්ඨභාරො ච සීසක්ඛන්ධකට්ඨභාරො. “න භික්ඛවෙ උභතොකාජං හරිතඛිං. යො හරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (වුළුව. 281), “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එකතොකාජං අන්තරකාජං සීසභාරං ඛන්ධභාරං කට්ඨභාරං ඔලම්ඛක”න්ති (වුළුව. 281) ච චුත්තත්තා උභතොකාජමෙව න වට්ටති, සෙසානි වට්ටන්තීති වෙදිතඛිං.

370. අනොකාසකතන්ති (මහාව. 153) යො පයමමෙව “කරොහි මෙ ආවුසො ඕකාසං, අහං තං වත්තුකාමො”ති එවං අකතොකාසං ආපත්තියා වොදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කට්ඨං හොතීති අත්ථො. තථාති දුක්කට්ඨමෙවාති අත්ථො.

371. පකතච්ඡුලෙන, න සුගතච්ඡුලෙනාති අත්ථො.

372. මූගඛිකතාදිං (මහාව. 209; මහාව. අට්ඨ. 209) තිත්ථියඛිකතං යදි ගණ්ඨෙය්‍ය, දුක්කට්ඨන්ති අත්ථො. ආදි-සද්දෙන ගොවතකුක්කුරවතාදයො සඬගහිතා. තථාති (මහාව. 303; මහාව. අට්ඨ. 303) න්භාපිතපුඛිකකො බුරහණ්ඩං යදි පරිහරෙය්‍ය, දුක්කට්ඨමෙවාති අත්ථො.

373. යං කිඤ්චිති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කුට්කාරසික්ඛාපදවණ්ණනා) න්භාපිතතුණ්ණකාරකම්මාදි යං කිඤ්චි හත්ථකම්මන්ති අත්ථො. තදනුසාරතොති හත්ථකම්මයාවනානුසාරතොති අත්ථො. සවෙ එවං යාවතො හත්ථකම්මමූලමෙව දෙනි, තං අඤ්ඤස්ස දාපෙත්වා කාරොතුං වට්ටතීති අත්ථො. නික්කම්මං පන හත්ථකම්මවසෙන අයාවිත්වාපි “එහි ඉමං කරොහි”ති කාරොතුං කප්පතීති අත්ථො. යං කිඤ්චිපරසන්තකන්ති යං කිඤ්චි දාරුතිණාදිකං අපරසන්තකං අපරිග්ගහිතං ආහරාපෙතුං කප්පතීති අධිප්පායො.

374. ගිහීනන්ති ගිහීනං සන්තකං. ගොපකෙති රක්ඛකෙ. යත්තකං දෙනි, තත්තකං ගහෙතුං කප්පතීති අත්ථො. යථාපරිච්ඡෙදන්ති “දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං උච්ඡුනාළිකෙරං අම්බපක්කං තුම්භෙ බාදා”ති පරිච්ඡින්නදිත්වා දින්නමෙව තෙසු දෙන්තෙසු ලඛිතීති අත්ථො.

375. ද්විභාපජ්ජෙය්‍යාති ද්විහි ආපජ්ජෙය්‍ය. කතමෙහි ද්විහිති වෙ, තෙ දස්සෙතුං “කායවාචාහි”ති චුත්තං, “ද්විභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති, කායෙන ආපජ්ජති, වාචාය ආපජ්ජති”ති (පරි. 322) හි චුත්තං. කායවාචාහි ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො ච ඡහි ආකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති, තානි දස්සෙතුං “අලප්ඨ්ඤාණකුක්කුච්චපකතන්තා”ති ආදිමාහ. එත්ථ (පරි. 295) පන අකප්පියභාවං ජානන්තො එව විතික්කමං කරොන්තො අලප්ඨ්ඤාය ආපජ්ජති නාම. කප්පියාකප්පියං අජානිත්වා ආපජ්ජන්තො අඤ්ඤාණකාය. කප්පියං නු

බො, නො නු බො”ති සංසයෙ උප්පන්නෙ තමභිවිතරිත්වා විනික්කමං කරොත්තො කුක්කුච්චපකතත්තා ආපජ්ජති. සහසෙය්‍යාදිං ආපජ්ජන්තො සතිජලවා, සතිසම්මොසාති අත්ථො. අවිජමංසං “සුකරමංස”න්ති වා සුකරමංසං “අවිජමංස”න්ති වා බාදන්තො අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතාය ව කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතාය ව ආපජ්ජතිති වෙදිතබ්බො.

376. අලජ්ජිතාය වා අඤ්ඤාණතාය වා ආපත්තිං කායවාචාහි ඡාදයෙති අත්ථො. එකෙ වා එකස්මිං වා. ලිඬගෙති ලිඬගපරිවත්තනතො. එවං චතුර්ධා ආපත්තිවුට්ඨානං හොතිති අත්ථො. තිණුවත්ථාරකසමථඅබ්භානාදීනං වසෙන සඬසෙ ආපත්ති වුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. නිස්සජ්ජනාදීසු ගණෙ. එකස්ස සන්තිකෙ වුට්ඨානං පාකට්ඨෙව. “යා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා, තාහි ආපත්තීහි අනාපත්ති”ති (පාරා. 69) වචනතො ලිඬගපරිවත්තනෙ ආපත්තිවුට්ඨානං ඤාතබ්බං.

377. පච්චයද්වයෙති විචරෙ ව පිණ්ඩපාතෙ ව. න කෙවලඤ්ච ඉමෙ එව, නිමිත්තකම්මමපි න ලබ්භතෙව, ගාථාබන්ධසුබත්ථං පන න චුත්තං. තත්ථ නිමිත්තකම්මං නාම යං කිඤ්චි පරෙසං පච්චයදානසංයොජනකං කායවචිකම්මං. බාදනීයං ගහෙත්වා ගච්ජන්තෙ දිස්වා “කිං බාදනීයං ලහිත්ථා”තිආදිනා නයෙන තස්ස පචත්ති වෙදිතබ්බං. පරිකථා නාම යථා යථා තං ලහති, තථා තථා පරිවත්තෙත්වා කථනං. “එතරහි භික්ඛු පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්තී”තිආදිනා නයෙන තස්ස පචත්ති වෙදිතබ්බං. ඔභාසො නාම පච්චයජ්ජපිසංයුත්තකථා. විඤ්ඤත්ති පන පාකට්ඨා එව. තතියෙති සෙනාසනෙ. සෙනාසනෙ පන නිමිත්තොභාසපරිකථා වට්ටන්ති, විඤ්ඤත්ති එව එකා න වට්ටති. තත්ථ නිමිත්තකම්මං නාම උපාසකෙ දිස්වා සෙනාසනත්ථං භූමිපරිකම්මකරණාදි. ඔභාසො නාම “උපාසකා, තුම්හෙ කුහිං වසථා”ති “පාසාදෙ, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “කිං භික්ඛුනං පාසාදො න වට්ටති”තිආදිකං වචනං. පරිකථා නාම “භික්ඛුනං සෙනාසනං සම්බාධ”න්ති වචනං. සෙසෙති ගිලානපච්චයෙ.

378. න රුහතීති න හොති. අච්චයෙ දානන්ති අච්චයදානං. පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යෙන කෙනචි කාලං කරොත්තෙන “මමච්චයෙන මය්භං පරික්ඛාරො උපජ්ඣායස්ස හොතු, ආවරියස්ස හොතු, අඤ්ඤස්ස වා කස්සචි හොතු”ති චුත්තෙ තෙසං න හොති, තස්මා චුත්තං “න රුහතී”ති. සඬසස්සෙව ච තං හොතිති යදි භික්ඛුසාමණෙරෙහි එවං චුත්තං, තස්මිං මනෙපි භික්ඛුසඬසස්සෙව හොති, භික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරීහි වෙ චුත්තං, තස්මිං මනෙ භික්ඛුනිසඬසස්ස තං හොතිති අත්ථො. ගිහීනං පන රුහතීති ගිහීනං පන අච්චයදානං එව සබ්බෙසං රුහතීති චුත්තං හොති.

379. උපස්සයෙති භික්ඛුනිවිහාරෙ. දායජ්ජොති තස්ස පරික්ඛාරස්ස දායජ්ජො. සෙසෙපීති සචෙ භික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරියො භික්ඛුවිහාරෙ කාලං කරොන්ති, තාසං පරික්ඛාරානං භික්ඛුසඬ්ඝොව දායජ්ජොති අත්ථො.

380. පුරිමස්සෙවාති එත්ථ “ඉමං පරික්ඛාරං නෙත්වා අසුකස්ස දෙහි”ති දින්නං පුරිමස්සෙව හොතිති අත්ථො. “අසුකස්ස දම්මී”ති දින්නං පන පච්ඡිමස්සෙව හොති පරිච්චජිත්වා දින්නත්තා. ඉමං විධිං ඤාත්වාච විස්සාසග්ගාහං වා ගණ්හෙය්‍යා, මතකච්චරං වා අධිට්ඨෙති සම්බන්ධො. මතකච්චරඅධිට්ඨානං නාම සංඝටිං පහරිත්වා කාලං ඝොසෙත්වා ථොකං ආගමෙත්වා සචෙ භික්ඛු ආගච්ඡන්ති, තෙහි සද්ධිං භාජෙතබ්බානි, නො චෙ ආගච්ඡන්ති, “මය්හිමානි චිවරානි පාපුණන්ති”ති අධිට්ඨානබ්බානි. එවං අධිට්ඨිතෙ සබ්බානි තස්සෙව හොන්ති, යිතිකා පන න තිට්ඨති. සචෙ එකෙකං උද්ධරිත්වා “අයං පයමහාගො මය්හං පාපුණාති, අයං දුතියහාගො”ති එවං ගණ්හාති, ගහිතානි ච සුගහිතානි හොන්ති, යිතිකා ච තිට්ඨති. එවං පාපෙත්වා ගණ්හන්තෙනාපි අධිට්ඨිතමෙව හොති.

381. ලොභහණ්ඨෙව පහරණිං යපෙත්වා සබ්බං කප්පති, දාරුහණ්ඨෙව ච දාරුජං පත්තඤ්ථ පාදුකඤ්ථ, පල්ලඬ්ඛකඤ්ථ ආසන්දිඤ්ථ යපෙත්වා සබ්බං කප්පති, මත්තිකාමයෙ කතකඤ්ථ කුම්භකාරිකඤ්ථ යපෙත්වා සබ්බං කප්පතිති අත්ථො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා පහරණිං සබ්බං ලොභහණ්ඨං, යපෙත්වා ආසන්දිං පල්ලඬ්ඛං දාරුපත්තං දාරුපාදුකං සබ්බං දාරුහණ්ඨං, යපෙත්වා කතකඤ්ථ කුම්භකාරිකඤ්ථ සබ්බං මත්තිකාහණ්ඨ”න්ති (වුළුව. 293) හි වුත්තං. එත්ථ කතකන්ති පදුමකණ්ණිකාකාරෙන කතමල්ලකන්ති අධිජ්ජෙතං. ධනියස්සෙව සබ්බමත්තිකාමයා කුටි කුම්භකාරිකන්ති. පකිණ්ණකවිනිච්ඡයො.

පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

42. දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා

382. භික්ඛුභාවස්ස (පාරා. අට්ඨ. 2.198) යො වාගො, සා පාරාජිකදෙසනාති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙනං “විසුද්ධාපෙක්ඛොති ගිහි වා හොතුකාමො උපාසකො වා හොතුකාමො ආරාමිකො වා හොතුකාමො සාමණෙරො වා හොතුකාමො”ති (පාරා. 198). තස්මා ගිහිභාවාදිකංයෙව පාරාජිකං ආපන්නස්ස විසුද්ධි නාම, අඤ්ඤතරස්ස විසුද්ධි එව නත්ථි. “ජාදෙති ජානමාපන්නං, පරිවසෙය්‍ය තාවතා”තිආදිනා නයෙන හෙට්ඨා වුත්තවිධිං සන්ධාය “යථාවුත්තෙන වුට්ඨාන”න්ති වුත්තං.

383. ඉදානි වත්තබ්බතං සන්ධාය “එව”න්ති වුත්තං.

384. පටිදෙසෙමිති ආරොචෙමි. එතානි අහං එතානාහං.

386. (ක) යං සඬ්ඝො ගිලානස්ස තිච්චරෙන විජ්ජවාසසම්මුතිං දෙනි, තං අඤ්ඤත්වා අත්ථො.

(බ) අකාලච්චරං (පාරා. 500) නාම “අනත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසමාසෙ උජ්ජන්තං, අත්ථනෙ කථිනෙ සත්තමාසෙ උජ්ජන්තං, කාලෙපි ආදිස්ස දිත්තං, එතං අකාලච්චරං නාමා”ති.

(ග) පුරාණච්චරං (පාරා. 505) නාම “සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පි”ති වුත්තං. අඤ්ඤාතිකා නාම මාතිතො වා පිතිතො වා යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අසම්බන්ධා. නිසිදනපච්චත්ථරණධොවාපනෙ දුක්කටං.

(ස) අඤ්ඤත්ව පාරිවත්තකානි (පාරා. 512) එත්ථ හරිතකිංඤ්ඤම්පි වට්ටති. ච්චරං නාම ඉධ විකප්පනුපගපච්ඡිමතො පටියාය අධිජ්ජෙතං.

(ඬ) අඤ්ඤත්ව සමයාති (පාරා. 519) එත්ථ “අච්ඡින්නච්චරො වා හොති භික්ඛු නට්ඨච්චරො වා”ති එවං වුත්තං සමයන්ති අත්ථො.

(ච) “සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො ච්චරං සාදිතබ්බං”න්ති (පාරා. 524) වුත්තත්තා “තතුත්තරී”ති වුත්තං. එත්ථ පන “සචෙ තිණි නට්ඨානි හොන්ති, ද්වෙ සාදිතබ්බානි. ද්වෙ නට්ඨානි, එකං සාදිතබ්බං, එකං නට්ඨං, න කිඤ්චි සාදිතබ්බං”න්ති (පාරා. 524) වුත්තං.

(ඡ-ජ) “කිදිසෙන තෙ (පාරා. 529), හන්තෙ, ච්චරෙන අත්ථො, කිදිසං තෙ ච්චරං චෙතාපෙමි”ති එවං අජ්ජවාරිතොති අත්ථො. විකප්පන්ති විසිට්ඨකප්පං අධිකවිධානං ආපන්නං. ඉධ පුරිමං එකස්ස, දුතියං බහුතං වසෙන වුත්තං, එත්තකං නානත්තං.

(ඤ) අතිරෙකතික්ඛත්තුන්ති එත්ථ කෙනචි යං කිඤ්චි අකප්පියවත්ථුං ආනෙත්වා “ඉදං බො මෙ, හන්තෙ, ආයස්මන්තං උද්දිස්ස ච්චරචෙතාපන්නං ආහතං, පටිග්ගණ්හතු ආයස්මා ච්චරචෙතාපන්න”න්ති වුත්තෙ “න බො මයං, ආචුසො, ච්චරචෙතාපන්නං පටිග්ගණ්හාම, ච්චරඤ්ච බො මයං පටිග්ගණ්හාම කාලෙන කප්පිය”න්ති වත්තබ්බං. එවං වුත්තෙ සචෙ සො “අත්ථි කොචි කප්පියකාරකො”ති වදති, ච්චරත්ථිකෙන යපෙත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ යො කොචි උද්දිස්සිතබ්බො “එසො බො, ආචුසො, භික්ඛුනං වෙය්‍යාවච්චකරො”ති, එත්තකමෙව වත්තබ්බං. එවං වුත්තෙ සචෙ දායකො තස්ස හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා “එසො අය්‍යස්ස ච්චරං චෙතාපෙත්වා දස්සති”ති වත්වා ගච්ඡති, තං උපසඬ්ඤමිත්වා ද්වත්තික්ඛත්තුං වොදෙතබ්බො සාරෙතබ්බො

“අත්ථො මෙ, ආවුසො, වීචරෙනා”ති, එත්තකමෙව චත්තබ්බං, “දෙහි මෙ වීචර”න්තිආදිනා න චත්තබ්බං. එවං තික්ඛත්තුං වොදනාය තං වීචරං ලහති, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ ලහති, ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභූතෙන යාතබ්බං, න ආසනෙ නිසීදිතබ්බං, න ආමිසං පටිග්ගහෙනබ්බං, න ධම්මො භාසිතබ්බො. “කිං කාරණා ආගතොසි”ති චුත්තෙ “ජානාහි, ආවුසො”ති එත්තකමෙව චත්තබ්බං. සචෙ නිසප්පාදිති කරොති, යානං භඤ්ජති. චත්තභෙදදුක්ඛටඤ්ච ආපජ්ජතීති වදන්ති. එවං පන අප්පට්ඨපජ්ජිත්වා අතිරෙකතික්ඛත්තුං වොදනාය අතිරෙකඡක්ඛත්තුං යානෙන සචෙ නිප්ථාදෙති, නිස්සග්ගියන්ති අත්ථො.

(ඤ) සන්ථතං (පාරා. 544) නාම සන්ථරිත්වා කතං හොති අවායිමං. එකකොසියංසුනාපි වෙ මිස්සෙත්වා කරොති, නිස්සග්ගියං.

(ට) සුද්ධකාලකානන්ති (පාරා. 547-549) අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතානන්ති අත්ථො. “කාලකං නාම ද්වෙ කාලකානි ජාතිකාලකං වා රජනකාලකං වා”ති චුත්තං.

(ඨ) අනාදිසිත්වා...පෙ.... තුලන්ති (පාරා. 554) එත්ථ පන යත්තකෙහි එළකලොමෙහි කත්තුකාමො හොති, තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා කාලකානං, එකො ඔදානානං, එකො ගොචරියානං ආදාතබ්බොති විනිච්ඡයො. එකස්සාපි කාලකලොමස්ස අතිරෙකභාගෙ සති නිස්සග්ගියමෙව.

(ඞ) ඌනකඡබ්බස්සානීති (පාරා. 562) ඡබ්බස්සතො ඔරභාගෙ.

(ඬ) නිසීදනසන්ථතං (පාරා. 567) පන කාරාපෙන්නෙන පුරාණසන්ථතස්ස එකපස්සතො වට්ටං වා චතුරස්සං වා ඡින්නිත්වා ගහිතට්ඨානං යථා විදන්ටීමත්තං හොති, එවං ගහෙත්වා එකදෙසං වා සන්ථරිතබ්බං, විජටෙත්වා වා සන්ථරිතබ්බං.

(න) න කෙවලං ධොවාපනෙ (පාරා. 578) එව නිස්සග්ගියං, රජනෙපි නිස්සග්ගියමෙව.

(ඳ) රූපියපටිග්ගහණස්සෙව (පාරා. 589) පටික්ඛිත්තත්තා පටිග්ගහිතපරිචත්තෙන දොසං අපස්සන්තා කතාකතාදිවසෙන අනෙකවිධං ජාතරූපපරිචත්තනං කරොන්ති, තං සන්ධාය “නානප්පකාරක”න්ති චුත්තං.

387-9. ආපත්තිං දෙසෙත්වා පච්ඡා කත්තබ්බං දස්සෙතුං “අථා”ති චුත්තං. ගිහිං වදෙති සචෙ තත්ථ ආගච්ඡති ආරාමිකො වා උපාසකො වා, තං වදෙය්‍යාති අත්ථො. එවං චුත්තො සො “ඉමිනා කිං ආහරාමි”ති වෙ වදෙය්‍යාති අත්ථො. අවත්වාමන්ති “ඉමං වා ඉමං වා ආහරා”ති අවත්වාති අත්ථො. වදෙති “කප්පියං ආචික්ඛිතබ්බං”න්ති (පාරා. 584, 589) වචනතො “පබ්බජිතානං

සජ්ජි වා තෙලං වා මධු වා එංකුතං වා වට්ටති”ති එවං ආචික්ඛිතබ්බං, “ඉමං නාම ආහරා”ති න වත්තබ්බමෙව. ද්වෙපෙනෙති ද්වෙපි එතෙ රුපියපටිග්ගාහකඤ්ච රුපියසංඛ්‍යාහාරිකඤ්චාති අත්ථො. අඤ්ඤානාති අන්තමසො ආරාමිකෙනාපි ලද්ධභාගො න කජ්ජති එව.

390. අන්තමසො (පාරා. අට්ඨ. 2.583-4) තන්තිබ්බත්තා රුක්ඛච්ඡායාපි න කජ්ජති. නිස්සට්ඨං පටිලද්ධමිපිති එත්ථ යථා රුපියසංඛ්‍යාහාරං කත්වා ලද්ධවත්ථුතො ආහතං න කජ්ජති, තථා කොසියමිස්සකසන්ථතාදිත්තයමිපි න කජ්ජති. න කෙවලං තස්සෙව, අඤ්ඤාසමිපි න කජ්ජතෙව “අඤ්ඤාන කතං පටිලහිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසා”ති (පාරා. 545, 550, 555) වුත්තත්තා.

391. එවං නො වෙ ලහෙථ, සො ආරාමිකාදිකො “ඉමං ඡඩ්ඛෙහි”ති සංසිද්ධො වත්තබ්බොති අත්ථො. එවමිපි නො වෙ ලහෙය්‍ය, සම්මතො භික්ඛු ඡඩ්ඛෙය්‍යාති අත්ථො.

392. පටිග්ගහිතරුපියඤ්ච පරිවත්තිතරුපියඤ්ච සන්ධාය “එතානි”ති වුත්තං. දුතියපත්තො නාම “ඌනපඤ්චබන්ධනෙන පත්තෙන අඤ්ඤං නවං පත්තං වෙනාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගිය”න්ති (පාරා. 612) වුත්තපත්තො. සො ච එතානි ච සඬ්ඛෙස නිස්සට්ඨං ලබ්භරෙති සම්බන්ධො. “සඬ්ඛමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බං, භික්ඛුපරිසාය නිස්සජ්ජිතබ්බං”න්ති (පාරා. 584, 589) ච වුත්තත්තා න ගණපුග්ගලානං නිස්සජ්ජිතං වට්ටති. සෙසානි පන තිණි වීරාදිවත්ථුනි “නිස්සජ්ජිතබ්බං සඬ්ඛස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා”ති වුත්තත්තා (පාරා. 463) සඬ්ඛාදීනං නිස්සජ්ජිතං වට්ටති. භාසන්තරෙතපිති පාළියා වත්තුං අසක්කොත්තෙන දමිළභාසාදීසු අඤ්ඤාතරායපි නිස්සජ්ජිතං වට්ටතිති අත්ථො.

393. (ක-ග) නානජ්ජකාරකං නාම “වීරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා, “අන්තමසො වුණ්ණපිණ්ඩොපි දන්තකට්ඨමිපි දසිකසුත්තමිපි”ති (පාරා. 595) පාළියං වුත්තං. වෙනාපිතොති (පාරා. 613) යාචිත්වා ගහිතො.

394. සම්මන්තිත්වාන පත්තගාහකං සඬ්ඛස්ස පත්තන්තන්ති (පාරා. 614; කඬ්ඛා. අට්ඨ. ඌනපඤ්චබද්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා) ය අන්තිමං පත්තං, තං තස්ස දාපයෙති අත්ථො.

395. (ඛ) පරිදහිතං නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ (පාරා. 626-628; පාරා. අට්ඨ. 2.628) පන යත්වා වස්සිකසාට්ඨකාය පරියෙසනක්ඛෙත්තං කරණක්ඛෙත්තං නිවාසනක්ඛෙත්තං අධිට්ඨානක්ඛෙත්තන්ති චතුබ්බිධං ඛෙත්තඤ්ච

කුච්ඡිසමයො පිට්ඨිසමයොති දූවිධො සමයො ච වෙදිතඛිබ්බො. කථං? ගිම්හානමාසෙසු පච්ඡිමමාසස්ස පුරිමො අඛස්මාසො පරියෙසනක්ඛෙත්තං, පච්ඡිමො කරුණක්ඛෙත්තඤ්ච නිවාසනක්ඛෙත්තඤ්ච, පරියෙසිතුම්පි වට්ටති, අධිට්ඨාතුං පන න වට්ටති. වස්සිකා පන වත්තාරො මාසා පරියෙසනාදීනං චතුත්තම්පි බ්බෙත්තං. එතෙ එව පඤ්ච මාසා කුච්ඡිසමයො නාම. ඉතරෙ සත්ත මාසා පිට්ඨිසමයො, තත්ථ සතුප්පාදකරණං න වට්ටති.

(ග) අච්ඡින්නන්ති එත්ථ “යො පන මම පත්තච්චරාදීනි වහන්තො මයා සද්ධිං වරිස්සති”ති සඤ්ඤාය වීචරං දත්වා පුන සකසඤ්ඤාය එව අත්තනො වෙය්‍යාවච්චං අකරොත්තං දිස්වා අච්ඡින්නද්ධිං, සො ඉමං ආපත්තිං ආපජ්ජති. කෙවලං පරිච්චජිත්වා දින්නං ගහෙතුමෙව න ලහති.

(ඝ) සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වාති එත්ථ වීචරකාරසමයාදීසු වීචරසිඛිබ්බනාදීනමත්ථාය සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වාති අත්ථො. අඤ්ඤාතා සුත්තං විඤ්ඤාපෙතුමෙව න වට්ටති. විඤ්ඤත්තියා එව ලද්ධතන්තවායෙහීති අත්ථො. සුත්තතන්තවායානං අකප්පියභාවෙ සති දීඝතො විදත්ථිමත්තෙ, තිරියන්තතො හත්ථමත්තෙ වීතෙ නිස්සග්ගියං, එකතො අකප්පියපක්ඛෙ දුක්කටං.

(ඞ) විකප්පං ආපන්නන්ති (පාරා. 643) “ඉදං බො, ආවුසො, වීචරං මං උද්දිස්ස වියාති, ආයතඤ්ච කරොථ විත්ථතඤ්චා”තිආදිනා අධිකං විධානං ආපන්නන්ති අත්ථො.

(ච) අච්චෙකච්චරං (පාරා. 649-650) නාම සෙනාය ගන්තුකාමාදීහි දින්නං.

(ඡ) අතිරෙකජාරත්තන්ති (පාරා. 654-655) ඡදිවසනො අතිරෙකං. “අත්ථකකථිනානං වො, භික්ඛවෙ, පඤ්ච කප්පිස්සන්ති, අනාමන්තවාරො අසමාදානවාරො ගණභොජනං යාවදත්ථවීචරං යො ච තත්ථ වීචරුප්පාදො, සො නෙසං හවිස්සති”ති (මහාව. 306) චුත්තආනිසංසෙසු වීචරමාසෙ අසමාදානවාරං යපෙත්වා සෙසානිසංසා ලබ්භන්ති. යදි අසමාදානවාරො ලබ්භෙය්‍ය, පාවෙය්‍යකා භික්ඛු වස්සංචුත්ථා ඔකපුණ්ණෙහි වීචරෙහි න හගවන්තං උපසඬකමෙය්‍යුං, යස්මා තං න ලහන්ති, තස්මා වීචරමාසෙපි තිවීචරං ආදාය එව හගවන්තං උපසඬකම්භිසු. තස්මා වෙදිතඛිබ්බං අසමාදානවාරපරිහාරං අත්ථකකථිනා එව ලහන්ති, න ඉතරෙති වදන්ති.

397. (බ) “අහං, හත්තෙ, එකං පාටිදෙසනීයාපත්තිං, ද්වෙ, සම්බහුලා පාටිදෙසනීයාපත්තියො ආපජ්ජි”න්ති ඉමං පන යෙසු පොත්ථකෙසු ලිඛිතං, තං අභයගිරිවාසීනං බුද්දසික්ඛාවසෙන දස්සිතං කිර. තත්ථ “අහං, ආයස්මා, සම්බහුලා පාටිදෙසනීයා ආපත්තියො ආපන්නො, තායො පටිදෙසෙමි. අහං, ආයස්මා, එකං පාටිදෙසනීයං ආපත්තිං ආපන්නො, තං පටිදෙසෙමි”ති හි

වුත්තං. අම්භාකං පන එවං දෙසනාවිධානං නත්ථි. “ගාරය්භං, ආවුසො, ධම්මං ආපජ්ජිං අසප්පායං පාට්ඨෙසනීයං, තං පට්ඨෙසෙමි”ති (පාවි. 553) වුත්තං. සමන්තපාසාදිකායං (පාවි. 553) “ගාරය්භං ආවුසො”ති ආදි පට්ඨෙසෙතඛිබ්බාකාරදස්සන”න්ති වුත්තං. කඬ්ඛාවිතරණියමිපි (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨමපාට්ඨෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තස්සා දෙසෙතඛිබ්බාකාරො ගාරය්භං ආවුසො”ති ආදිනා නයෙන සික්ඛාපදෙ දස්සිතොයෙවා”ති වුත්තත්තා පාඨෙ ආගතනායෙනෙව දෙසනාවිධානං වෙදිතඛිබ්බං. සචෙ ද්වෙ භොන්ති, “ගාරය්භෙ, ආවුසො, ද්වෙ ධම්මෙ ආපජ්ජිං අසප්පායෙ පාට්ඨෙසනීයෙ, තෙ පට්ඨෙසෙමි”ති, “පස්සථ, භන්තෙ, තෙ ධම්මෙ”ති ච “ගාරය්භෙ, ආවුසො, සම්බහුලෙ ධම්මෙ ආපජ්ජිං අසප්පායෙ පාට්ඨෙසනීයෙ, තෙ පට්ඨෙසෙමි”ති, “පස්සථ, භන්තෙ, තෙ ධම්මෙ”ති ච එවං යථානුරූපං දෙසනාවිධානං වෙදිතඛිබ්බං. සෙසං වුත්තප්පකාරමෙවාති.

398. අදෙසනාගාමිනියන්ති (පරි. 424 ආදයො; පරි. අට්ඨ. 425) පාරාජිකඤ්ච සඬ්ඝාදිසෙසඤ්ච න දෙසයෙති අත්ථො. අනාපත්තිඤ්චාති අනාපත්තිං එව “ආපත්ති”න්ති න දෙසයෙ. ලහුකාපත්තිමිපි පුබ්බෙ දෙසිතං පුන න දෙසයෙති සම්බන්ධො, නානාසංවාසනිස්සිමට්ඨිතානං සන්තිකෙ න දෙසයෙති අත්ථො. චතුපඤ්චනීති එත්ථ සමානවස්සිකපචාරණායං විය චතුහි වා පඤ්චහි වා එකතො හුත්වා එකස්ස සන්තිකෙ න දෙසයෙති අත්ථො. ද්විත්තං වා තිණ්ණං වා වට්ටති. කථං දෙසෙතඛිබ්බන්ති වෙ? එකස්ස සන්තිකෙ තීහිපි එකතො නිසිදිත්වා “අහං, භන්තෙ, එකං පාවිත්තියාපත්තිං ආපජ්ජිං, තං තුම්භමුලෙ පට්ඨෙසෙමි”ති එවං අත්තනා ආපන්නආපත්තිවසෙන වුත්තෙ තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තං ආපත්ති”න්ති එවං තික්ඛත්තුං වුත්තෙ “ආම, භන්තෙ, පස්සාමි”ති වා “ආමාවුසො පස්සාමි”ති වා වුත්තෙ පුන තෙන “ආයතිං සංවරෙය්‍යාථා”ති වා “සංවරෙය්‍යාසි”ති වා වුත්තෙ “සාධු සුට්ඨු සංවරිස්සාමි”ති වත්තඛිබ්බං, එවං දෙසෙතඛිබ්බං. මනසාති වච්චෙදං අකත්වා කෙවලං චිත්තෙනෙව න දෙසයෙති අත්ථො. අපකතත්තානන්ති අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස වා උක්ඛිත්තකස්ස වා උපොසථො පචාරණා වා යපිතා භොන්ති, තස්ස සන්තිකෙ න දෙසයෙති අත්ථො. නානෙකාති නානාපත්තියො “එකා”ති වත්වා න දෙසයෙති අත්ථො. එකා පන “සම්බහුලා”ති දෙසිතා භොතීති. දෙසනාවිනිච්ඡයො.

දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

43. ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා

399. කම්මජ්ජත්තෙ සඬ්ඝෙ සමාගතෙති සම්බන්ධො. එතෙන සඬ්ඝෙ අසමාගතෙ ඡන්දදානං න රුහතීති දීපිතං භොතීති වදන්ති. එත්ථායං විචාරණා – පඤ්චහික්ඛුකෙ විහාරෙ එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා සෙසානං

උපොසථාදිකරණං අනුඤ්ඤාතං පාළියං (පරි. 496-497) අට්ඨකථායඤ්ච (පරි. අට්ඨ. 487-488). තෙසු එකො ඡන්දදායකො, එකො ඡන්දභාරකො, තෙ මුඤ්චිත්වා න එත්ථ සන්නිපතිතො සඬ්ඝො තිණ්ණං සමුහභාවතො, තස්මා අසමාගතෙපි දාතුං වට්ටති. ආරොචෙත්තෙන පන සමාගතෙ එව ආරොචෙතබ්බං. ඉධාපි “හරෙය්‍යා”ති වුත්තං, න “දෙසෙය්‍යා”ති. තත්ථ ඡන්දභාරකෙන සද්ධිං කම්මජ්ජත්තානං සන්නිපාතො වෙදිතබ්බො.

400. ඉදානි ඡන්දදානවිධිං දස්සෙතුං “එකං භික්ඛු”න්තිආදිමාහ (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා).

401. (ක) “ඡන්දං දම්මී”ති එත්තකමෙව අලං, “හර, ආරොචෙහී”ති ඉමෙහි කිංපයොජනන්ති වෙ? වුවුවතෙ – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තදනුපොසමෙ පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන ඡන්දම්පිදාතුං, සන්නි සඬ්ඝස්ස කරණීය”න්ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා හගවතො ආණං කරොන්තෙන “ඡන්දං දම්මී”ති වුත්තං. “ඡන්දභාරකො වෙ, භික්ඛවෙ, දින්තෙ ඡන්දෙ අත්තරාමග්ගෙ පක්කමති, අනාහටොව හොති ඡන්දො”ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා ඡන්දභාරකස්ස අඤ්ඤස්ස අපක්කමනත්ථාය පාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන “ඉදං කරොහි එවා”ති ආණාපෙත්තෙන “ඡන්දං මෙ හරා”ති වුත්තං. “ඡන්දභාරකො වෙ, භික්ඛවෙ, දින්තෙ ඡන්දෙ සඬ්ඝජ්ජත්තො සඤ්චිච්ච නාරොචෙති, ආහටො හොති ඡන්දො, ඡන්දභාරකස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 165) වුත්තත්තා “යදින්චං සඤ්චිච්ච නාරොචෙස්සසි, ආපත්තිං ආපජ්ජිස්සසි, ආරොචෙහි එවා”ති තස්ස ආචික්ඛන්තො “ආරොචෙහී”ති ආහාති එවමෙත්ථ ඉමෙසං පදානං සජ්ජයොජනනා වෙදිතබ්බා. එවං පාරිසුද්ධිදානෙපිති.

402. සෙසකම්මන්ති යදි සඬ්ඝො උපොසථග්ගෙ අඤ්ඤං අපලොකනාදිකම්මං කරොති, තං කම්මං විබාධති, විකොපෙතීති අත්ථො.

403. ද්වයන්ති උපොසථඤ්ච සෙසකම්මඤ්චාති අත්ථො. නත්තනොති අත්තනො උපොසථං න සම්පාදෙති.

405. “එකංසං උත්තරාසඬ්ඣං කරිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා”තිආදිකං (මහාව. 213) සබ්බුපචාරං කත්වානාති අත්ථො.

406. “ඉත්ථන්තාමෙන පචාරණා දින්තා”ති ආරොචෙත්වා.

408. පටිජානෙය්‍ය නාහටාති (මහාව. 164-165, 213) පාඨෙ න ආහටාති නාහටා, ආහටා න හොතීති අත්ථො. තථා භෙය්‍යාති විබ්භමනාදීති කරෙය්‍යාති අත්ථො.

409. සුත්තො වා නාරොවයෙය්‍යා, ආහවා හොතීති සම්බන්ධො.
අනාපත්තිවාති අනාපත්ති එව. ඡන්දදානවිනිච්ඡයො.

ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

44. උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා

411. සුත්තුද්දෙසො සඨසස්සෙව. සෙසානන්ති ද්විත්තං තිණ්ණං වා.

412. පුබ්බකරණෙ පුබ්බකිච්චෙ, පත්තකල්ලෙ සමානිතෙති සබ්බපඨමං
කත්තබ්බං පුබ්බකරණං. තදනන්තරං කත්තබ්බං පුබ්බකිච්චං නාම. එත්ථ –

“සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසන්නෙ ව;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකරණන්ති වුච්චති.

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකිච්චන්ති වුච්චති”ති – (මහාව. අට්ඨ. 168);

එවං අට්ඨකථායං චුත්තනයෙන පුබ්බකරණඤ්ච පුබ්බකිච්චඤ්ච වෙදිතබ්බං.

“උපොසථො යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා,
සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනියා ව පුග්ගලා තස්මිං න හොන්ති,
පත්තකල්ලන්ති වුච්චති”ති – (මහාව. අට්ඨ. 168);

චුත්තවසෙන පත්තකල්ලෙ සමානිතෙ, පජ්ජිතෙති අත්ථො. “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසා. නිදානං උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං පඨමො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා චත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං දුතියො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා චත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා තෙරස සඨසාදිසෙසෙ උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං තතියො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. නිදානං උද්දිසිත්වා චත්තාරි පාරාජිකානි උද්දිසිත්වා තෙරස සඨසාදිසෙසෙ උද්දිසිත්වා ද්වෙ අනියතෙ උද්දිසිත්වා අවසෙසං සුතෙන සාවෙනබ්බං, අයං චතුත්ථො පාතිමොක්ඛුද්දෙසො. විත්ථාරෙතෙව පඤ්චමො. ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ච පාතිමොක්ඛුද්දෙසා”ති (මහාව. 150) චුත්තත්තා යො සුත්තුද්දෙසො පඤ්චධා විභාවිතොති අත්ථො.

413. විනාන්තරායන්ති (මහාව. 150) රාජන්තරායාදිසවිධං අන්තරායං විනා සඨබ්බෙපනුද්දෙසො විනිවාරිතො පටික්ඛිත්තොති අත්ථො. ථෙරොවාති සඨසත්ථෙරොව. එත්ථාති පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. “ද්විසු වා තිසු වා විසදෙසු

පෙරොව ඉස්සරො”ති අට්ඨකථායං වුත්තත්තා අවත්තන්තෙපි අත්තරායෙ සංඛිත්තෙන උද්දිසිතුං වට්ටනීති අධිජ්ජායො. කත්ථ වුත්තන්ති වෙ? “යො තත්ථ භික්ඛු ඛ්‍යත්තො පටිබලො, තස්සාධෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 155) වුත්තපාළියා අට්ඨකථායං “යො තත්ථ භික්ඛු ඛ්‍යත්තො පටිබලොති එත්ථ කිඤ්චාපි දහරස්සාපි ඛ්‍යත්තස්ස පාතිමොක්ඛො අනුඤ්ඤාතො, අථ ඛො එත්ථ අයමධිජ්ජායො – සචෙ සඬ්ඝත්ථෙරස්ස පඤ්ච වා චත්තාරො වා තයො වා පාතිමොක්ඛබුද්දෙසා නාගච්ඡන්ති, ද්වෙ පන අඛණ්ඩා සුවිසදා වාචුග්ගතා හොන්ති, පෙරායත්තොව පාතිමොක්ඛො. සචෙ පන එත්තකම්පි විසදං කාතුං න සක්කොති, ඛ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො ආයත්තොව හොති”ති අත්ථො වුත්තො. පාළියම්පි වුත්තමෙව “තෙහි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුහි එකො භික්ඛු සාමන්තා ආවාසා සජ්ජකං පාහෙතඛිබ්බො ‘ගච්ඡ, ආවුසො, සංඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන වා පාතිමොක්ඛං පරියාපුණිත්වා ආගච්ඡා””ති (මහාව. 163).

414. උද්දිසන්තෙ වාති (මහාව. 172) පාතිමොක්ඛෙ උද්දිසියමානෙ සමා වා ථොකතරා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍ය්‍යං, උද්දිට්ඨං සුඋද්දිට්ඨං, තෙහි සද්ධිං නිසිදිත්වා අවසෙසකං සොතඛිබ්බන්ති අත්ථො.

415. උද්දිට්ඨමන්තෙ (මහාව. 172) වා සකලාය වා එකච්චාය වා පරිසාය වුට්ඨිතාය සමා වා ථොකතරා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍ය්‍යන්ති සම්බන්ධො. පාරිසුද්ධිත්ති පාරිසුද්ධිඋපොසථං. කරෙය්‍යසන්ති කරෙය්‍ය එසං, එතෙසං සන්තිකෙති අත්ථො. බහුකාථ චෙති අථ බහුකා චෙ, පුන ආගතා බහුකා චෙති අත්ථො,. “උද්දිස්සමානෙ, උද්දිට්ඨමන්තෙ එකච්චාය වුට්ඨිතාය සකලාය වුට්ඨිතායා”ති (මහාව. 172) ආගතෙසු සබ්බවිකජ්ජෙසු පුබ්බකිච්චං කත්වා පුන ආදිතො පට්ඨාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙති අත්ථො.

416. ඉතරානන්ති ආගන්තුකානං. සචෙතරොති සචෙ වාතුද්දසිකොති අත්ථො. සමානෙතරෙනුවත්තන්තුති සමා වා ඌනා වා ඉතරෙ ආගන්තුකා පුරිමානං ආවාසිකානං අනුවත්තන්තුති අත්ථො. සචෙධිකාති ආගන්තුකා සචෙ අධිකා, පුරිමා ආවාසිකා අනුවත්තන්තුති අත්ථො. සෙසෙප්පයං නයොති “ආගන්තුකානං පන්තරසො හොති, ආවාසිකානං වාතුද්දසො”ති ඉතරෙපි සමථොකා ආගන්තුකා ආවාසිකානං අනුවත්තන්තුතිආදිනා නයෙන විනිච්ඡයො චෙදිතඛිබ්බොති අත්ථො.

417. මූලට්ඨාති ආවාසිකා. සමථොකානං ආගන්තුකානං. සාමග්ගිං දෙන්තු කාමතොති යදි ඉච්ඡන්ති, දෙන්තුති අත්ථො.

418. නො වෙ දෙන්ති, ආගන්තුකෙහි බහි ගන්ත්වාන උපොසථො කාතඛිබ්බොති අත්ථො. අනිච්ඡාය සාමග්ගි දෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

419. “න භික්ඛවෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන සඤ්චිච්ච න සාවෙනබ්බං. යො න සාවෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”තිවුත්තත්තා (මහාව. 154) “සාවෙය්‍යා සුත්ත”න්ති වුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන වායමිතුං කථං සාවෙය්‍යන්ති, වායමන්තස්ස අනාපත්ති”ති (මහාව. 154) වුත්තත්තා “සඤ්චිච්ච අස්සාවෙන්තස්ස දුක්කට්ඨසා”න්ති වුත්තං.

420. තථාති දුක්කට්ඨන්ති අත්ථො. කල්ලොති අගිලානො. පෙසිතොති ආණත්තො. “න භික්ඛවෙ ථෙරෙන ආණත්තෙන අගිලානෙන න සම්මජ්ජිතබ්බං. යො න සම්මජ්ජෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”තිආදි (මහාව. 159) වුත්තං.

421-3. ඉදානි පාරිසුද්ධිඋපොසථං දස්සෙතුං “සම්මජ්ජිත්වා”තිආදි වුත්තං. අඤ්ජලිං (මහාව. 168) පග්ගස්සාති සම්බන්ධො. තෙති අවසෙසා ද්වෙ ඵ්චං සමුද්ධියා වත්තබ්බාති අත්ථො. එකංසං උත්තරාසඬ්ඨගාදිකරණවසෙන සමත්තපුබ්බාරම්භෙන තෙ ද්වෙ භික්ඛු නවෙන ඵ්චමීරියා වත්තබ්බාති අත්ථො.

424-5. ඉදානි ද්විභි කත්තබ්බං දස්සෙතුං “ද්විසු ථෙරෙනා”ති වුත්තං.

426. එත්තාවතා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චතුත්තං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති (මහාව. 168) ච “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණ්ණං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතු”න්ති (මහාව. 168) ච “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්විත්තං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතු”න්ති (මහාව. 168) ච වුත්තං සඬ්ඨපොසථඤ්ච පාරිසුද්ධිඋපොසථඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි යත්ථ එකො භික්ඛු විහරති, තස්ස අනුඤ්ඤාතං අධිට්ඨානුපොසථං දස්සෙතුං “පුබ්බකිච්ච”න්තිආදිමාහ. එත්ථ ච පුබ්බකිච්චං නාම සම්මජ්ජනාදිකංයෙව.

427. සඬ්ඨපොසථපාරිසුද්ධිඋපොසථඅධිට්ඨානඋපොසථානං වසෙන තං තං උපොසථං යදි කසිරුන්ති සම්බන්ධො.

428. වග්ගෙ (මහාව. 173) ච සමග්ගෙ ච “වග්ගො”ති සඤ්ඤිතො ච “වග්ගො නු බො, සමග්ගො නු බො”ති ඵ්චං විමතිස්ස ච දුක්කට්ඨං, “නස්සන්තෙනෙ විනස්සන්තෙනෙ, කො තෙහි අත්ථො”ති ඵ්චං අනාගතානං භික්ඛුනං අත්ථිභාවං ඤත්වා හෙදාධිජ්ජායෙන උපොසථං කරොතො පුල්ලච්චයං හොතිති අත්ථො. තදුහයෙපි “සමග්ගො”ති සඤ්ඤිතො අනාපත්ති.

429-430. සෙසසහධම්මිකා නාම භික්ඛුං යපෙත්වා අවසෙසා වත්තාරො. අභබ්බස්සාති එත්ථ පණ්ඩකට්ඨෙය්‍යසංවාසක තිත්ථියපක්කන්තක තිරච්ඡානගත මාතුසාතක පිතුසාතක අරහන්තසාතක භික්ඛුනිදුසක සඬ්ඨපොසථක

ලොහිතුප්පාදකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා අභබ්බා ගහිතා. එත්ථ පන නාගමාණුවකාදයො තිරච්ඡානගතපක්ඛිකාති වෙදිතබ්බා. එතෙසං නිසින්නපරිසායඤ්ච පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙති සම්බන්ධො.

කථානි යො පන සඬ්ඝො සභාගාපත්තිකො, සොපි න උද්දිසෙ, පරිවුත්ථෙන ඡන්දෙනපි න උද්දිසෙති අත්ථො. එත්ථ පන චතුබ්බිධං පාරිවාසියං පරිසපාරිවාසියං රත්තිපාරිවාසියං ඡන්දපාරිවාසියං අප්ඤ්ඤාසයපාරිවාසියන්ති.

එත්ථ පන භික්ඛු කෙනවිදෙව කරණියෙන සන්නිපතිතා මෙඤ්ඤි උපද්දුතා “අනොකාසා මයං, අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡාමා”ති ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වා උට්ඨන්ති. ඉදං පරිසපාරිවාසියං. කිඤ්චාපි පරිසපාරිවාසියං, ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨන්තා කම්මං කාතුං වට්ටති.

පුනපි භික්ඛුනං “උපොසථාදිති කරිස්සාමා”ති රත්තිං සන්නිපතිත්වා ධම්මං සුඤ්ඤානානංයෙව අරුණො උග්ගච්ඡති. සචෙ “චාතුද්දසිකං කරිස්සාමා”ති නිසින්නා, “පන්නරසො”ති කාතුං වට්ටති. සචෙ පන්නරසිකං කාතුං නිසින්නා, පාටිපදෙ අනුපොසථෙ උපොසථං කාතුං න වට්ටති, අඤ්ඤං පන සඬ්ඝකිච්චං කාතුං වට්ටති. ඉදං රත්තිපාරිවාසියං නාම.

පුන භික්ඛු “යංකිඤ්චිදෙව අබ්භානාදිකම්මං කරිස්සාමා”ති සන්නිපතිතා හොත්ති, තත්‍රෙකො නක්ඛත්තපායකො එවං වදති “අප්ප නක්ඛත්තං දාරුණ”න්ති, තෙ තස්ස වචනෙන ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව නිසින්නා හොත්ති. අට්ඨකඤ්ඤා ආගන්ත්වා “කිං නක්ඛත්තෙන, කරොථා”ති වදති. ඉදං ඡන්දපාරිවාසියඤ්චෙව අප්ඤ්ඤාසයපාරිවාසියඤ්ච. තස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං අනානෙත්වා කම්මං කාතුං න වට්ටති. ඉදං සන්ධාය “ඡන්දෙන පරිවුත්ථෙනා”ති වුත්තං.

431. ආපන්නමාපත්තිං (මහාව. 169; මහාව. අට්ඨ. 169) අදෙසයිත්වාන වා “අහං, ආවුසො, ඉත්ථන්නාමාය ආපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි”ති වත්වා විමතිං අනාවිකත්වාන වා “න ච භික්ඛචෙ අනුපොසථෙ උපොසථො කාතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝසාමග්ගියා”ති (මහාව. 183) වුත්තත්තා අනුපොසථෙපි වා කාතුං න ච කප්පතීති අත්ථො.

432. “න ච භික්ඛචෙ තදනුපොසථෙ සභික්ඛුකා ආවාසා අභික්ඛුකො ආවාසො වා අනාවාසො වා ගන්තබ්බො අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙන අඤ්ඤත්‍ර අන්තරායා”ති (මහාව. 181) වුත්තත්තා “අට්ඨිකොපොසථාවාසා”ති (මහාව. අට්ඨ. 181) වුත්තං. න වජෙ න ගච්ඡෙ. අධිට්ඨාතුං සීමමෙව වාති සචෙ විහාරෙ උපොසථං කරොන්ති, උපොසථාධිට්ඨානත්ථං සීමාපි නදිපි න ගන්තබ්බො. සචෙ පනෙත්ථ කොචි භික්ඛු හොති, තස්ස සන්නිකං ගන්තුං වට්ටති.

විස්සට්ඨඋපොසථාපි ආවාසා ගන්තුං වට්ටති, එවං ගතො අධිට්ඨාතුමපි ලහතිති. උපොසථවිනිච්ඡයො.

උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

45. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

433. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චන්තං සඬ්ඝෙ පචාරෙතු”න්ති (මහාව. 215) චුත්තත්තා “සෙසා සඬ්ඝප්පචාරණා”ති (මහාව. 215 ආදයො) චුත්තා.

434. අප්ප පචාරණාති එත්ථ (මහාව. 215 ආදයො) පන වාතුද්දසිකාය පචාරණාය “අප්ප පචාරණා වාතුද්දසි”ති පුබ්බකිච්චං කාතබ්බං, පන්නරසියං “අප්ප පචාරණා පන්නරසි”ති.

437. ථෙරෙසු උක්කුටිකං නිසප්ප පචාරෙත්තෙසු සයං පන නථො යාව පචාරෙති, තාව උක්කුටිකොව අවිජතුති අත්ථො. “න භික්ඛවෙ ථෙරෙසු උක්කුටිකං නිසිත්තෙසු පචාරයමානෙසු ආසනෙසු අවිජ්තබ්බං. යො අවිජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තදමන්නරා උක්කුටිකං නිසිදිතුං, යාව පචාරෙති, පචාරෙත්වා ආසනෙ නිසිදිතු”න්ති (මහාව. 211) හි චුත්තං.

440-2. එවං තෙවාචිකප්පචාරණං දස්සෙත්වා ඉදානි ද්වෙවාචිකඵකවාචිකසමානවස්සිකප්පචාරණාසු කත්තබ්බං දස්සෙතුං “දානෙනා”තිආදිමාහ. තත්ථ දානෙනාති දානෙන වා. ධම්මසාකච්ඡාති ඉමිනා ධම්මකථාසුත්තසඬ්ඝායනාවිනයවිනිච්ඡයාදයො ගහිතා. දානෙන වා ධම්මසාකච්ඡාය වා කලහෙන වා රත්තියා බෙහිතභාවතො තෙවාචිකාය ඕකාසෙ අසති දසවිධෙ වා අන්නරායෙ අනුරූපතො උත්තිං යපෙත්වා පචාරෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

ඉදානි යථානුරූපතො ඤත්ති යපිතා, තං දස්සෙතුං “සුණාතු මෙ”තිආදිමාහ. යථායපිතඤ්ත්තියාති එත්ථ සබ්බසඬ්ඝාහිකාවෙඤ්ත්තියපිතා, තෙවාචිකද්වෙවාචිකඵකවාචිකානං වසෙන පචාරෙතබ්බං, සමානවස්සිකප්පචාරණාව එකා න වට්ටති. සථෙ “සඬ්ඝො තෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා”ති යපිතා, තෙවාචිකා එව වට්ටති, ද්වෙවාචිකාදයො න වට්ටන්ති. “ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍යා”ති චුත්තෙ ද්වෙවාචිකඤ්ච තෙවාචිකඤ්ච වට්ටති, ඵකවාචිකසමානවස්සිකා න වට්ටන්ති. “ඵකවාචිකං පචාරෙය්‍යා”ති චුත්තෙ පන සමානවස්සිකං යපෙත්වා සෙසා වට්ටන්ති. “සමානවස්සික”න්ති පන චුත්තෙ සබ්බං වට්ටතිති. ආදිකෙ චෙත්ථ ආභරෙති එත්ථ පචාරණායපි පුබ්බෙ උපොසථෙ චුත්තෙ “යදි සමා ආගච්ඡෙය්‍යු”න්තිආදිකෙ වාරෙ ආභරෙති අත්ථො.

443. ඉදානි චත්තබ්බං සන්ධාය “ඵව”න්ති චුත්තං. තිවග්ගො ච චතුචග්ගො ච තිවතුචග්ගො.

450. “න භික්ඛවෙ සාපත්තිකෙන පචාරෙතබ්බං. යො පචාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 235) චුත්තත්තා සාපත්තිකෙනපි වෙමතිකෙනපි පචාරියමානෙ ආපත්තිං සරන්තෙනපි උපොසථෙ චුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං. “චග්ගෙ සමග්ගෙ චග්ගොති-සඤ්ඤිතො විමතිස්ස වා”තිආදිගාථානො පටියාය යාව “අන්තරායං ව සඬ්ඝං වා-ධිටියාතුං සීමමෙව වා”ති අවසානගාථා, තාව සෙසා උපොසථෙ චුත්තා ගාථායොති අධිජ්ජෙතො.

451. පචාරිතෙ වාති (මහාව. 213 ආදයො) පයම්පචාරණාය සඬ්ඝමිහි පචාරිතෙති අධිජ්ජායො. එත්ථ අචුත්ථොති පච්ඡිමිකාය උපගතො අපරිනිට්ඨිතත්තා “අචුත්ථො”ති චුච්චති.

452. වාතුමාසිනීති කත්තිකපුණ්ණමි. එත්ථ චුත්ථවස්සා නාම පච්ඡිමිකාය උපගතො. පචාරණාවිනිච්ඡයො.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

46. සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා

453. චක්ඛුසොතාදිහෙදෙහීති (දී. නි. 1.213, 454; ම. නි. 1.411; අ. නි. 4.198; ධ. ස. 1352-1354; මහානි. 196) චක්ඛුසොතසානජීවිහාකායමනසඬ්ඛාතෙහි ඡහි ඉන්ද්‍රියෙහීති අත්ථො. රූපසද්දාදිගොචරෙති රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බධම්මසඬ්ඛාතෙසු ඡසු ගොචරෙසුති අත්ථො. එත්ථ පන හත්ථපාදහසිතකථිතවිලොකිතාදිහෙදං සුභාකාරං ගහෙත්වා අයොනියො මනසි කරොන්තස්ස අභිජ්ඣා උජ්ජජ්ජති. “අනත්ථං මෙ අචරි, චරති, චරිස්සති”තිආදිනා (පරි. අට්ඨ. 329) නයෙන පටිසනිමිත්තං ගහෙත්වා අයොනියො මනසි කරොන්තස්ස බ්‍යාපාදො උජ්ජජ්ජති. එත්ථ පන ඉත්ථිපුරිසනිමිත්තං වා සුහනිමිත්තාදිකං කිලෙසවත්ථුහුතං නිමිත්තං අග්ගණ්හිත්වා දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තාදිනා පටිපජ්ජිත්වා අසුහනිමිත්තෙ යොනියො මනසිකාරං බහුලීකරොන්තස්ස අභිජ්ඣාය පහානං හොති. “අනත්ථං මෙ අචරි, තං කුතෙත්ථ ලබ්භා”තිආදිනා වා මෙත්තාභාවනාදිවසෙන වා යොනියො මනසි කරොන්තස්ස බ්‍යාපාදජ්ජහානං හොති. එවමිදං සඬ්ඛෙපතො රූපාදිසු කිලෙසානුබන්ධනිමිත්තාදිග්ගාහපරිවජ්ජනලක්ඛණං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලන්ති වෙදිතබ්බං.

454.

නිග්ගණ්හෙය්‍යාති නිචාරෙය්‍ය;

“යානි සොතානි ලොකස්මිං; (අජිතානි භගවා,) සති තෙසං නිවාරණං; සොතානං සංවරං බුමි; පඤ්ඤායෙන පිටියාරෙ”ති – (සු. නි. 1041);

චුත්තත්තා “සතිමා සම්පජානො වා”ති චුත්තං. එත්ථ පන චතුබ්බිධං සම්පජඤ්ඤං සාත්ථකසප්පායගොචරඅසම්මොභවසෙන. සංවරවිනිච්ඡයො.

සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

47. සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා

455. දෙසනා සංවරො එට්ඨි, පච්චචෙක්ඛණ හෙදතොති (පාරා. අට්ඨ. 2.585; විසුද්ධි. 1.19) දෙසනාසුද්ධි සංවරසුද්ධි පරියෙට්ඨිසුද්ධි පච්චචෙක්ඛණසුද්ධිති එවං චතුබ්බිධා සුද්ධිති අත්ථො. ඉදානි තාහි සුද්ධිහි විසුජ්ඣනකෙ දස්සෙතුං “පාතිමොක්ඛසංවරසම්මත”න්තිආදිමාභ.

456. “පුන එවං න කරිස්ස”න්ති චිත්තාධිට්ඨානසංවරා යස්මා සුජ්ඣති ඉන්ද්‍රියසංවරො, තස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරො “සංවරසුද්ධි”ති චුත්තොති සම්බන්ධො.

457. පභායානෙසනන්ති අනෙසනං පභාය ධම්මෙන උප්පාදෙන්තස්ස පච්චයෙති පාඨසෙසො.

458. “පටිසඬ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවාමි...පෙ.... උප්පන්නානං වෙය්‍යාබාධිකානං...පෙ.... පරමතායා”ති (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) ව එවං චතුසුපි පච්චයෙසු යථාචුත්තපච්චචෙක්ඛණසුජ්ඣනාති අත්ථො. එත්ථ පන දුට්ඨං පච්චචෙක්ඛණං පටිලාභකාලෙ ව පරිභොගකාලෙ ව. පටිලාභකාලෙ හි ධාතුචසෙන වා පටික්කුලචසෙන වා පච්චචෙක්ඛිත්වා යපිතචීවරාදීනි තතො උත්තරි පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනවජ්ජොව පරිභොගො, පරිභොගකාලෙපි. සුද්ධිවිනිච්ඡයො.

සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

48. සත්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා

459. “චත්තාරිමානි, හික්ඛවෙ, අප්පානි වෙව සුලභානි ව, තානි ව අනවජ්ජානි. කතමානි චත්තාරි? පංසුකුලං, හික්ඛවෙ, චීවරානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. පිණ්ඩියාලොපො, හික්ඛවෙ, භොජනානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. රුක්ඛමූලං, හික්ඛවෙ, සෙනාසනානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. පුත්තිමුත්තහෙසජ්ජං, හික්ඛවෙ,

හෙසජ්ජානං අප්පඤ්ච සුලභඤ්ච, තඤ්ච අනවජ්ජං. ඉමානි ඛො, භික්ඛවෙ,
චත්තාරි අප්පානි චෙව සුලභානි ච, තානි ච අනවජ්ජානී”ති (අ. නි. 4.27; ඉතිවු.
101) වචනතො “අප්පෙතා”තිආදි වුත්තං.

සන්තුට්ඨොති එත්ථ යථාලාභයථාබලයථාසාරුජ්ජසන්තොසානං වසෙන
එකෙකස්මිං පච්චයෙ තයො තයො කත්වා චතුසු පච්චයෙසු ද්වාදස සන්තොසා
හොන්ති. මත්තඤ්ඤුති එත්ථ (ම. නි. අට්ඨ. 1.422; සං. නි. අට්ඨ. 3.4.239; අ.
නි. අට්ඨ. 2.3.16; ඉතිවු. අට්ඨ. 28; ධ. ස. අට්ඨ. 124-134) චත්තාරො මත්තා
පරියෙසනමත්තා පටිග්ගහණමත්තා පරිභොගමත්තා විස්සජ්ජනමත්තාති.
ඉතරිතරෙන යාපෙන්නො සුභරො නාම. සන්තොසවිනිච්ඡයො.

සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා

461-2. අසුභන්ති අසුභභාවනා. ඉමෙ චත්තාරො චතුරාරක්ඛා නාමාති
අධිජ්ජායො. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “ආරකත්තාදිනා”තිආදිමාහ.
ආරකත්තාදිනාති එත්ථ ආරකත්තා, අරිනං අරානඤ්ච භතත්තා, පච්චයාදීනං
අරභත්තා, පාපකරණෙ රභාභාවාති ඉමෙහි තාව චතුහි කාරණෙහි සො භගවා
අරභන්ති අනුස්සරිතබ්බොති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙතං –

“ආරකත්තා භතත්තා ච, කිලෙසාරින සො මුනි;
භතසංසාරචක්කාරො, පච්චයාදීන වාරහො;
න රහො කරොති පාපානි, අරභං තෙන වුච්චතී”ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.1;
විසුද්ධි. 1.130);

භගවා පන සබ්බකිලෙසෙහි සුවිදුරවිදුරෙ ධීතො මග්ගෙන
සවාසනකිලෙසානං භතත්තා, තස්මා “ආරකත්තා අරභ”න්ති වුත්තො.
වුත්තඤ්ඤෙතං –

“සො තතො ආරකා නාම;
යස්ස යෙනාසමඤ්ඤිතා;
අසමඤ්ඤි ච දොසෙහි,
නාථො තෙනාරභං මතො”ති. (විසුද්ධි. 1.125);

භගවතා පන සබ්බකිලෙසාරයො භතා, තස්මා “අරිනං භතත්තාපි
අරභ”න්ති වුත්තො. වුත්තඤ්ඤෙතං –

“යස්මා රාගාදිසඬ්ඛාතා, සබ්බෙපි අරයො භතා;
පඤ්ඤාසත්ථෙත නාථෙත, තස්මාපි අරභං මතො”ති. (විසුද්ධි. 1.126);

යං

පනෙතං

අවිජ්ජාභවන-ණ්හාමයනාහිපුඤ්ඤාහිසඬ්ඛාරඅපුඤ්ඤාහිසඬ්ඛාරආනෙඤ්ජාහිසඬ්ඛාරාරං ජරාමරණනෙමි “ආසවසමුදයා අවිජ්ජාසමුදයො”ති (ම. නි. 1.103) වචනතො ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරටෙ යොජිතං අනාදිකාලජ්ජවත්තං සංසාරවක්කං, තස්ස භගවතො බොධිරුක්ඛමූලෙ සමමජ්ජධානවීරියපාදෙහි චතුපාරිසුද්ධිසීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙත කම්මක්ඛයකරඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා හතා. තස්මා “අරානං හතත්තා අරහ”න්ති වුත්තො. වුත්තඤ්ඤෙතං -

“අරා සංසාරවක්කස්ස, හතා ඤාණාසිනා යතො;
ලොකනාටෙත තෙනෙස, අරහන්ති පවුච්චති”ති. (විසුද්ධි. 1.128);

අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා චීවරාදීනං පච්චයානං උත්තමපුජාය ච යුත්තො භගවා, තස්මා “පච්චයාදීනං අරහත්තා ච අරහ”න්ති වුච්චති. වුත්තඤ්ඤෙතං -

“පුජාවිසෙසං සහ පච්චයෙහි,
යස්මා අයං අරහති ලොකනාටො;
අත්ථානුරූපං අරහන්ති ලොකෙ,
තස්මා ජිනො අරහති නාමමෙත”න්ති. (විසුද්ධි. 1.129);

යථා ලොකෙ කෙච්චි පණ්ඩිතමානිනො අසිලොකභයෙන රහො පාපාති කරොන්ති, තථා භගවා කදාචිපි න කරොති, තස්මා “පාපකරණෙ රහාභාවා ච අරහ”න්ති වුච්චති. වුත්තඤ්ඤෙතං -

“යස්මා නත්ථී රහො නාම, පාපකම්මෙසු තාදිනො;
රහාභාවෙන තෙනෙස, අරහං ඉති විස්සුතො”ති. (විසුද්ධි. 1.130) -

එවං ආරකත්තාදිනා අරහන්ති භාවෙතබ්බං.

සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්බුද්ධො. සම්මාති ඤායෙනෙව, අහිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මෙ අහිඤ්ඤෙය්‍යානො පරිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යානො පහාතබ්බෙ ධම්මෙ පහාතබ්බතො සච්ඡිකාතබ්බෙ ධම්මෙ සච්ඡිකාතබ්බතො භාවෙතබ්බෙ ධම්මෙ භාවෙතබ්බතො එවාති අත්ථො. සාමඤ්චාති අත්තනාව. වුත්තඤ්ඤෙතං -

“අහිඤ්ඤෙය්‍යං අහිඤ්ඤාතං, භාවෙතබ්බඤ්ච භාවිතං;
පහාතබ්බං පහිනං මෙ, තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා”ති. (ම. නි. 2.399; සු. නි. 563);

“ඉතිපි සො භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාවරණසම්පන්නො සුගතො ලොකවිදු අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී සත්ථාදෙවමනුස්සානං බුද්ධො භගවා”ති එවං වුත්තෙ නවහෙදෙ භගවතො ගුණෙ යා පුනස්පුනං උප්පජ්ජනතො සතියෙව අනුස්සති, පවත්තිතබ්බට්ඨානමිතියෙව වා පවත්තත්තා සද්ධාපබ්බජිතස්ස කුලපුත්තස්ස අනුරූපා සතීති අනුස්සති, බුද්ධං ආරබ්භ උප්පන්නා අනුස්සති බුද්ධානුස්සති, යා එවං නවවිධෙන පවත්තා සති, සා බුද්ධානුස්සති නාමාති අත්ථො. සබ්බාකාරෙන පන ආවරියෙන බුද්ධසොසෙන බුද්ධානුස්සති විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.123 ආදයො) වුත්තා, අත්ථිකෙන පන තතො පච්චාසිසිතබ්බො.

463-4. චතුරාරක්කාය සායංපාතං භාවෙනබ්බත්තා මෙත්තාභාවනං දස්සෙන්නෙන ථෙරෙන සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානභාවනාවසෙන දස්සිතාති වෙදිතබ්බො. ඉතරථා “අත්තානං උපමං කත්වා, න භනෙය්‍ය න සාතයෙ”ති (ධ. ප. 129-130) වචනතො සබ්බපයමං “අහං සුබ්බො හොමි, අවෙරො”ති ආදිනා නයෙන භාවෙත්ථාව අත්තති විත්තං නිපරිබන්ධමානං කත්වා පච්ඡා ආවරියුපජ්ඣායාදීසු කමෙන භාවෙනබ්බො. අත්තති පන අප්පනා න හොති. ගොවරගාමමිති ඉස්සරෙ ජනෙති සම්බන්ධො. තත්ථාති (පාරා. අට්ඨ. 2.165) ගොවරගාමෙ. සීමට්ඨසඬ්ඝතො පටියාය පරිච්ඡේද පරිච්ඡේදාති අත්ථො. එවං මෙත්තං භාවෙත්තො භික්ඛුසඬ්ඝෙ මෙත්තාය සභවාසීනං මුදුචිත්තං ජනෙති, අථස්ස සුඛසංවාසතා හොති. සීමට්ඨකදෙවතාසු මෙත්තාය මුදුකතචිත්තාහි දෙවතාහි ධම්මිකාය රක්කාය සුසංවිහිතරක්කො හොති. ගොවරගාමමිති ඉස්සරජනෙ මෙත්තාය මුදුකතචිත්තසත්තානෙහි ඉස්සරෙහි ධම්මිකාය රක්කාය සුරක්ඛිතපරික්කාරො හොති. තත්ථ මනුස්සෙ මෙත්තාය පසාදිතචිත්තෙහි තෙහි අපරිභූතො හුත්වා විචරති. සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාය සබ්බත්ථ අප්පට්භතවාරො හොති.

465-6. වණ්ණතො ව සණ්ඨානතො ව ඔකාසතො ව දිසතො ව පරිච්ඡේදතො ව කෙසාදිකොට්ඨාසෙ වචන්ථපෙත්ථාති සම්බන්ධො. එත්ථ වණ්ණතොති (විසුද්ධි. 1.110) කෙසාදීනං වණ්ණතො. සණ්ඨානතොති තෙසංයෙව සණ්ඨානතො. ඔකාසතොති “අයං කොට්ඨාසො ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ පතිට්ඨිතො”ති එවං තස්ස තස්ස ඔකාසතො. දිසතොති ඉමස්මිං සරීරෙ නාහිතො උද්ධං උපරිමා දිසා, අධො හෙට්ඨිමා දිසා, තස්මා “අයං කොට්ඨාසො ඉමස්සා නාම දිසායා”ති දිසා වචන්ථපෙතබ්බො. පරිච්ඡේදතොති සභාගපරිච්ඡේදතො විසභාගපරිච්ඡේදතොති ද්වෙ පරිච්ඡේදො. තත්ථ “අයං කොට්ඨාසො හෙට්ඨා ව උපරි ව තිරියඤ්ච ඉමිනා නාම පරිච්ඡේදො”ති එවං සභාගපරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො. “කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා”ති එවං අමිස්සකවසෙන විසභාගපරිච්ඡේදො.

එවං පඤ්චභි ආකාරෙහි වචන්ථානාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි මනසි කරොන්තෙන එවං මනසි කාතබ්බන්ති තං දස්සෙතුං “අනුපුබ්බතො”ති ආදිමාහ. තත්ථ අනුපුබ්බතොති සජ්ඣායකරණකාලතො පටියාය “කෙසා නබා”ති එවං එකන්තරිකාය වා “ලොමා කෙසා”ති එවං උප්පට්ඨාටියා වා න මනසි කාතබ්බං, අථ බො “කෙසා ලොමා”ති ආදිනා නයෙන අනුපට්ඨාටියා මනසි කාතබ්බං, අනුපට්ඨාටියා මනසි කරොන්තෙනාපි නාතිසිසං නාතිසණ්කං මනසි කාතබ්බං, බහිද්ධා පුපුත්තාරම්මණෙ වෙනසො වික්කෙපො පටිබාහිතබ්බො. “පණ්ණත්තිං සමතික්කම්ම, මුඤ්චන්තස්සානුපුබ්බතො”ති පායො ගහෙතබ්බො. එවඤ්ඤි සති භාවනාක්කමෙන අත්ථො සුචිඤ්ඤෙය්සා හොති. “කෙසා ලොමා”ති ආදිපඤ්ඤත්තිං අමනසිකත්වා පටික්කුලභාවෙන එවං චිත්තං යපෙතබ්බං. මුඤ්චන්තස්සානුපුබ්බතොති යො යො කොට්ඨාසො ආපාථං නාගච්ඡති, තං තං අනුපුබ්බතො මුඤ්චන්තස්සාති අත්ථො.

467. ඉදානි යථා පටික්කුලමනසිකාරො කාතබ්බො, තං දස්සෙතුං “චණ්ණආසයසණ්ඨානා”ති ආදිමාහ. එතෙහි චණ්ණාදීහි කොට්ඨාසෙහි පටික්කුලාති භාවනාති සම්බන්ධො. එත්ථ (විහ. අට්ඨ. 356; විසුද්ධි. 1.178) කෙසා තාව චණ්ණතොපි පටික්කුලා. තථා හි යාගුහත්තාදීසු කෙසවණ්ණං කිඤ්චි දිස්වා ජිගුච්ඡන්ති. සණ්ඨානතොපි පටික්කුලා. තථා හි රත්තිං භුඤ්ජන්තා කෙසසණ්ඨානං මකච්චාකාදිකං පුපිත්වා ජිගුච්ඡන්ති. තෙලමක්ඛනාදිවිරහිතානඤ්ච අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තානඤ්ච ගන්ධො අතිවිය පටික්කුලොති ගන්ධතොපි පටික්කුලා. අසුච්චියානෙ ජාතසුපෙය්සපණ්ණං විය පුබ්බලොහිතමුත්තකරීසපිත්තසෙම්භාදිනිස්සන්දෙන ජාතත්තා ආසයතොපි පටික්කුලා. ගුථරාසිමිහි උට්ඨිතකණ්ණිකං විය එකතිංසකොට්ඨාසරාසිමිහි ජාතත්තා ඔකාසතොපි පටික්කුලා. උද්ධුමාතකං විනීලකං විපුබ්බකං විච්ඡිද්දකං වික්ඛායිතකං වික්ඛිත්තකං හතවික්ඛිත්තකං ලොහිතකං පුළුවකං අට්ඨිකන්ති ඉමෙසු උද්ධුමාතකාදීසු වත්ථුසු අසුභාකාරං ගහෙත්වා පචත්තා භාවනා වා අසුභං නාමාති අත්ථො.

468. යං පනෙනං අරහන්තානං වට්ටදුක්ඛසමුච්ඡේදසඬ්ඛානං සමුච්ඡේදමරණං (විසුද්ධි. 1.167), සඬ්ඛාරානං ඛණ්ඩගඬ්ඛානං ඛණ්ඩකමරණං, “රුක්ඛො මතො, ලොහං මත”න්ති ආදි සම්මුතිමරණඤ්ච, න තං ඉධ අධිජ්ජෙතං. ඉධ පන මරණන්ති එකභවපරියාපන්තස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡේදො අධිජ්ජෙතො. තම්පි කාලමරණං අකාලමරණන්ති දුට්ඨං හොති. තත්ථ කාලමරණං පුඤ්ඤක්ඛයෙන වා ආයුක්ඛයෙන වා උභයක්ඛයෙන වා හොති, අකාලමරණං උපපිළකඋපච්ඡේදකකම්මවසෙන. “මරණං මෙ භවිස්සති”ති වා “ජීවිතං උච්ඡිජ්ජිස්සති”ති වා “මරණං මරණ”න්ති වා යොනියො භාවයිත්වානාති සම්බන්ධො.

469-70. යස්ස පන එත්තාවතා උපචාරජ්ඣානං න උප්පජ්ජති, තෙන වධකපච්චුපට්ඨානතො සම්පත්තිවිපත්තිතො උපසංභරණතො කායබ්භුසාධාරණතො ආයුද්ධබලතො අනිමිත්තතො අද්ධානපරිච්ඡේදතො ඛණපරිත්තතොති ඉමෙහි අට්ඨහි ආකාරෙහි මරණං අනුස්සරිතබ්බං, ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “වධකස්සෙච්චුපට්ඨාන”න්තිආදිමාහ. අසිං උක්ඛිපිත්වා සිසං ඡින්දිතුං ධීතවධකො විය මරණං පච්චුපට්ඨිතමෙවාති භාවනා මරණස්සති නාමාති සම්බන්ධො. එවං සබ්බන්ථ. සබ්බං ආරොග්ගං බ්‍යාධිපරියොසානං, සබ්බං යොබ්බනං ජරාපරියොසානං, සබ්බං ජීවිතං මරණපරියොසානං, තස්මා “අයං යොබ්බනාදිකායසම්පත්ති තාවදෙව සොහති, යාව මරණසංඛාතා විපත්ති න භවිස්සති”ති එවමාදිනා සම්පත්තිවිපත්තිතො ව, සත්තභාකාරෙහි උපසංභරණතො මරණං අනුස්සරිතබ්බං යසමහත්තතො පුඤ්ඤමහත්තතො ථාමමහත්තතො ඉද්ධිමහත්තතො පඤ්ඤාමහත්තතො පච්චෙකබුද්ධතො සම්මාසම්බුද්ධතොති. තත්ථ “ඉදං මරණං නාම මහායසානං මහාපරිවාරානං මහාසම්මතමත්ථාතාදීනම්පි උපරි පතති, කිමඬිගං පන මය්හං උපරි න පතිස්සති”ති එවං යසමහත්තතො,

“ජොතිකො ජට්ටො උග්ගො,
මෙණ්ඩකො අථ පුණ්ණකො;
එතෙ වඤ්ඤෙ ව යෙ ලොකෙ,
මහාපුඤ්ඤාති විස්සුතා;
සබ්බෙ මරණමාපන්නා,
මාදිසෙසු කථාව කා”ති. —

එවං පුඤ්ඤමහත්තතො,

“වාසුදෙවො බලදෙවො, භීමසෙනාදයො මහා;
බලා මච්චුවසං පත්තා, මාදිසෙසු කථාව කා”ති. —

එවං ථාමමහත්තතො,

“මහාමොග්ගල්ලානාදීනං මහිද්ධිකානම්පි උපරි පතති, මාදිසෙසු කථාව කා”ති එවං ඉද්ධිමහත්තතො, “සාරිපුත්තාදීනං මහාපඤ්ඤානම්පි උපරි පතති, මාදිසෙසු කථාව කා”ති එවං පඤ්ඤාමහත්තතො. එවං ඉතරෙසම්පි පච්චෙකබුද්ධසම්මාසම්බුද්ධානම්පි මහත්තභාවං වින්තෙත්වා “තෙසම්පි උපරි මරණං පතති, කිමඬිගං පන මය්හං උපරි න පතිස්සති”ති එවං උපසංභරණතො ව, “අයං කායො බ්භුසාධාරණො අජ්ඣත්තිකානංයෙව අනෙකසතානං රොගානං බාහිරානං අභිවිච්ඡිකාදීනඤ්චා”ති කායබ්භුසාධාරණතො ව, “අස්සාසපස්සාසපට්ඨිතං ජීවිත”න්තිආදිනා නයෙන ආයුද්ධබලතො ව,

“ජීවිතං ඛ්‍යාධි කාලො ව,
දෙහනික්ඛෙපනං ගති;
පඤ්චෙන ජීවලොකස්මිං;
අනිමිත්තා න නායරෙ”ති. (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.20; ඡා. අට්ඨ. 2.2.34) –

එවං කාලවචන්ථානස්ස අභාවතො ව, “යො, භික්ඛවෙ, චිරං ජීවති, සො වස්සසතං ජීවති අප්පං වා භියෙය්‍යා”ති (සං. නි. 1.145) චුත්තත්තා එවමාදිනා නයෙන අද්ධානස්ස පරිච්ඡේදාව භාවනා මරණස්සති නාමාති අත්ථො. ඛණපරිත්තතො ව මරණස්සති භාවෙනඛිබ්බා.

“ජීවිතං අත්තභාවො ව,
සුඛදුක්ඛා ව කෙවලා;
එකචිත්තසමායුත්තා,
ලහු සො වත්තතෙ ඛණො”ති. (විසුද්ධි. 1.176) –

භි චුත්තං. චතුරාරක්ඛවිනිච්ඡයො.

චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

50. විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා

471-2. නාමරූපං පරිග්ගස්භාති එත්ථ (විසුද්ධි. 2.662 ආදයො)
නාමරූපපරිග්ගහං කාතුකාමෙන තාව යපෙත්වා
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං අවසෙසෙසු යං කිඤ්චි කුමානං සමාපජ්ජිත්වා
චුට්ඨාය විතක්කාදීනි කුමානඛිගානි ව තංසම්පයුත්තෙ ව එස්සාදයො ධම්මෙ
ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන පරිච්ඡින්නදිත්වා “සඛ්ඛමෙන
ආරම්මණාහිමුඛං නමනතො නමනට්ඨෙයන නාම”න්ති වචන්ථපෙතඛිබ්බං. තතො
තස්ස පච්චයං පරියෙසන්තො “භද්‍යවත්ථුං නිස්සාය වත්තති”ති පස්සති, පුන
වත්ථුස්ස පච්චයභූතානි ව උපාදාරූපානි ව පස්සිත්වා “ඉදං සඛ්ඛං රූප්පනතො
විකාරාපත්තිතො රූප”න්ති පරිග්ගණ්ණාති. පුන තදුභයං “නමනලක්ඛණං
නාමං, රූප්පනලක්ඛණං රූප”න්ති එවං සඛ්ඛෙපතො නාමරූපං වචන්ථපෙති.
ඉදං සඛ්ඛං සමට්ඨානිකවසෙන චුත්තං. විපස්සනායානිකො පන
චතුරාරක්ඛවචන්ථානමුඛෙන භූතූපාදායරූපානි පරිච්ඡින්නදිත්වා “සඛ්ඛමෙන
රූප්පනතො රූප”න්ති පස්සති. තතො එවං පරිච්ඡින්නරූපස්ස චක්ඛාදීනි
නිස්සාය පවත්තමානා අරූපධම්මාපි ආපාට්ඨාගච්ඡන්ති. තතො සඛ්ඛෙපි තෙ
අරූපධම්මෙ නමනලක්ඛණෙන එකතො කත්වා “එතං නාම”න්ති පස්සති.
සො “ඉදං නාමං, ඉදං රූප”න්ති ද්වෙධා වචන්ථපෙති. එවං වචන්ථපෙත්වා
“නාමරූපතො උද්ධං අඤ්ඤා සත්තො වා පුග්ගලො වා පොසො වා දෙවො
වා බ්‍රහ්මා වා නත්ථි”ති පස්සති.

යථාහි අභිගසමිහාරා, හොති සද්දො රථො ඉති;
එවං ඛන්ධෙසු සන්තෙසු, හොති සත්තොති සම්මුති. (සං. නි. 1.171);

එවමෙව පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු සති සත්තො, පුග්ගලොති වා
වොහාරමත්තො හොතීති එවමාදිනා නයෙන නාමරූපානං
යාථාවදස්සනසඬාතෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිභූතෙන ඤාණෙන නාමරූපං
පරිග්ගස්භාති අත්ථො.

තතො තස්ස ව පච්චයන්ති පුන තස්ස නාමරූපස්ස පච්චයං පරිග්ගස්භාති
අත්ථො. චුත්තනායෙන නාමරූපං පරිග්ගණ්හිත්වා “කො නු ඛො ඉමස්ස
හෙතු”ති පරියෙසන්තො අහෙතුවාදවිසමහෙතුවාදෙසු දොසං දිස්වා රොගං
දිස්වා තස්ස නිදානසමුට්ඨානං පරියෙසන්තො වෙජ්ජො විය තස්ස හෙතුඤ්ච
පච්චයඤ්ච පරියෙසන්තො අවිජ්ජා තණ්හා උපාදානං කම්මන්ති ඉමෙ
චත්තාරො ධම්මෙ නාමරූපස්ස උප්පාදපච්චයත්තා “හෙතු”ති ව ආහාරං
උපත්ථමිහනස්ස පච්චයත්තා “පච්චයො”ති ව පස්සති. “ඉමස්ස කායස්ස
අවිජ්ජාදයො තයො ධම්මා මාතා විය දාරකස්ස උපනිස්සයා හොන්ති, කම්මං
පිතා විය පුත්තස්ස ජනකං, ආහාරො ධාති විය දාරකස්ස සන්ධාරකො”ති එවං
රූපකායස්ස පච්චයපරිග්ගහං කත්වා පුන “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ව
උප්පජ්ජති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණ”න්තිආදිනා (සං. නි. 2.43) නයෙන නාමකායස්සපි
හෙතුපච්චයං පරිග්ගණ්හාති.

එවං පරිග්ගණ්හන්තො “අතීතානාගතාපි ධම්මා එවමෙව පවත්තන්ති”ති
සන්තිට්ඨානං කරොති. තස්ස යා සා පුබ්බන්තං ආරබ්භ “අහොසිං නු ඛො අහං
අතීතමද්ධානං, න නු ඛො අහොසිං, කිං නු ඛො, කථං නු ඛො, කිං හුත්වා කිං
අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධාන”න්ති පඤ්චවිධා විචිකිච්ඡා චුත්තා, යාපි
අපරන්තං ආරබ්භ “භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, න නු ඛො, කිං නු
ඛො, කථං නු ඛො, කිං හුත්වා කිං භවිස්සාමි නු ඛො අහං
අනාගතමද්ධාන”න්ති පඤ්චවිධා චුත්තා, යාපි එතරහි වා පන පච්චුජ්ජන්තං
අද්ධානං ආරබ්භ “අජ්ඣත්තං කථංකථී හොති, අහං නු ඛොස්මි, නො නු
ඛොස්මි, කිං නු ඛොස්මි, කථං නු ඛොස්මි, අයං නු ඛො සත්තො කුතො
ආගතො, සො කුහිං ගාමී භවිස්සති”ති ඡබ්බිධා විචිකිච්ඡා චුත්තා, තා සබ්බාපි
පහියන්ති. එවං පච්චයපරිග්ගහණෙන තිසු අද්ධාසු කඬ්ඛං විතරිත්වා යීතං
ඤාණං “කඬ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි”තිපි “ධම්මට්ඨිතිඤාණ”න්තිපි
“සම්මාදස්සන”න්තිපි චුච්චති.

එත්ථ පන තිස්සො ලොකීයපරිඤ්ඤා ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා
පහානපරිඤ්ඤාති. තත්ථ “රූප්පනලක්ඛණං රූපං, වෙදයිතලක්ඛණං
වෙදනා”ති එවං තෙසං තෙසං ධම්මානං පච්චත්තලක්ඛණසල්ලක්ඛණවසෙන
පවත්තා පඤ්ඤා ඤාතපරිඤ්ඤානාම. “රූපං අනිච්චං, වෙදනා

අනිච්චා” තිආදිනා තෙසංයෙව ධම්මානං සාමඤ්ඤලක්ඛණං ආරොපෙත්වා ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාපඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා නාම. තෙසු එවං පන ධම්මෙසු නිව්චසඤ්ඤාදිපජ්ඣනවසෙන පවත්නා ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනා පහනපරිඤ්ඤා නාම. තත්ථ සඬබ්බාරපරිග්ගහනො පටිඨාය යාව පච්චයපරිග්ගහා ඤාතපරිඤ්ඤාය භූමි. කලාපසම්මසනනො පටිඨාය යාව උදයබ්බයානුපස්සනා තීරණපරිඤ්ඤාය භූමි. භඩ්ගානුපස්සනනො පටිඨාය පහනපරිඤ්ඤාය භූමි. තතො පටිඨාය හි “අනිච්චනො අනුපස්සන්තො නිව්චසඤ්ඤං පජ්ඣති, දුක්ඛනො අනුපස්සන්තො සුඛසඤ්ඤං, අනත්තනො අනුපස්සන්තො අත්තසඤ්ඤං, නිබ්බින්නන්තො නන්දිං, විරජ්ජන්තො රාගං, නිරොධෙන්තො සමුදයං, පටිනිස්සජ්ජන්තො ආදානං පජ්ඣති”ති (පටි. ම. 1.52) එවං පජ්ඣන්තො නිව්චසඤ්ඤාදිපහනසාධිකානං සත්තන්තං අනුපස්සනානං ආධිපච්චං ගොති. ඉති ඉමාසු පරිඤ්ඤාසු සඬබ්බාරපරිච්ඡෙදස්ස චෙව පච්චයපරිග්ගහස්ස ච සාධිතත්තා ඉමිනා යොගිනා ඤාතපරිඤ්ඤා අධිගතා ගොති.

පුන “යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣක්ඛතං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං රූපං හුත්වා අභාවතො අනිච්චං, උදයබ්බයජ්ජපිටිපිළිතත්තා දුක්ඛං, අවසවත්තිත්තා අනත්තා. යා කාවි වෙදනා, යා කාවි සඤ්ඤා, යෙ කෙච්චි සඬබ්බාරා, යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣක්ඛතං වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, සබ්බං විඤ්ඤාණං හුත්වා අභාවතො අනිච්චං, උදයබ්බයජ්ජපිටිපිළිතත්තා දුක්ඛං, අවසවත්තිත්තා අනත්තා”ති එවමාදිනා නයෙන කලාපසම්මසනං කරොති. ඉදං සන්ධාය වුත්තං “තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වාන සඬබ්බායෙර සම්මසන්තො”ති.

එවං සඬබ්බායෙරසු අනිච්චදුක්ඛඅනත්තවසෙන කලාපසම්මසනං කර්වා පුන සඬබ්බාරානං උදයබ්බයමෙව පස්සති. කථං? “අවිජ්ජාසමුදයා (පටි. ම. 1.50) රූපසමුදයො, තණ්හාකම්මආහාරසමුදයා රූපසමුදයො”ති එවං රූපක්ඛන්ධස්ස පච්චයසමුදයදස්සනට්ඨෙත රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති, නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති”ති එවං පඤ්චභාකාරෙහි රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති. “අවිජ්ජානිරොධා රූපනිරොධො, තණ්හාකම්මආහාරනිරොධා රූපනිරොධො”ති එවං රූපක්ඛන්ධස්ස පච්චයනිරොධදස්සනට්ඨෙත රූපක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති, විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති”ති එවං පඤ්චභාකාරෙහි වයං පස්සති. තථා “අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො, තණ්හාකම්මචස්සසමුදයා වෙදනාසමුදයො”ති වෙදනාක්ඛන්ධස්ස, නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි වෙදනාක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සති. “අවිජ්ජානිරොධා වෙදනානිරොධො, තණ්හාකම්මචස්සනිරොධා වෙදනානිරොධො”ති වෙදනාක්ඛන්ධස්ස,

විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි වෙදනාක්ඛන්ධස්ස වයං පස්සති. එවං සඤ්ඤාක්ඛන්ධාදීසුපි. අයං පන විසෙසො — විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස එස්සට්ඨානෙ නාමරූපසමුදයා, නාමරූපනිරොධාති යොජෙතබ්බං. එවං එකෙකස්මිං ඛන්ධෙ පච්චයසමුදයවසෙන ච නිබ්බන්තිලක්ඛණවසෙන ච පච්චයනිරොධවසෙන ච විපරිණාමලක්ඛණවසෙන ච උදයබ්බයදස්සනෙන දස දස කත්වා පඤ්ඤාස ලක්ඛණානි චුත්තානි. තෙසං වසෙන එවං රූපස්ස උදයො රූපස්ස වයොති පච්චයතො වෙව ලක්ඛණතො ච විත්ථාරෙන මනසිකාරං කරොති.

තස්සෙවං කරොතො “ඉති කිර ඉමෙ ධම්මා අභුත්වා සම්භොන්ති, භුත්වා පටිවෙන්නී”ති ඤාණං විසදං හොති. “එවං කිර ඉමෙ ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා නිරුජ්ඣන්ති”ති නිව්චං නවාච භුත්වා සඬබ්බාරා උපට්ඨන්ති. න කෙවලඤ්ච නිව්චං නවා, සුරියුග්ගමනෙ උස්සාවබ්බන්දු විය, උදකඛුබ්බුළො විය, උදකෙ දණ්ඩරාජී විය, ආරග්ගෙ සාසපො විය, විජ්ජුප්පාදො විය ච පරිත්තට්ඨායිනො. මායාමරීචිසුපිනඅලාතවක්කගන්ධබ්බනගරඵණපිණ්ඩකදලිආදයො විය නිස්සාරා භුත්වා උපට්ඨන්ති. එත්තාවතා වානෙන වයධම්මමෙව උප්පජ්ජති, උප්පන්නඤ්ච වයං උපෙනීති ඉමිනා ආකාරෙන සමපඤ්ඤාස ලක්ඛණානි පටිච්ඡික්ඛිත්වා යිතං උදයබ්බයානුපස්සනං නාම පයමං තරුණවිපස්සනාඤාණං අධිගතං හොති, යස්සාධිගමා ආරද්ධවිපස්සකොති සඬබ්බං ගච්ඡති.

අථස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස කුලපුත්තස්ස ඔහාසො ඤාණං පිති පස්සද්ධි සුඛං අධිමොක්ඛො පග්ගහො උපට්ඨානං. උපෙක්ඛා නිකන්තීති දස විපස්සනුපක්කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති. එත්ථ ඔහාසො නාම විපස්සනාක්ඛණෙ ඤාණස්ස බලවත්තා ලොභිතං පසීදති, තෙන ඡට්ඨො ඔහාසො නිබ්බන්තති, තං දිස්වා අයං යොගී “මග්ගො මයා පත්තො”ති තමෙව ඔහාසං අස්සාදෙති. ඤාණන්ති විපස්සනාඤාණමෙවෙනං, සඬබ්බාරෙ සම්මසන්තස්ස සුරං පසන්නං භුත්වා පචත්තමානං දිස්වා පුබ්බෙ විය “මග්ගො”ති අස්සාදෙති. පීතීති විපස්සනාපිති එව. තස්ස හි තස්මිං බණ පඤ්චවිධා පිති උප්පජ්ජති. පස්සද්ධිති විපස්සනාපස්සද්ධි. තස්මිං සමයෙ නෙව කායචිත්තානං දරථො ගාරචතා කක්ඛලතා අකම්මඤ්ඤතා ගෙලඤ්ඤතා වඬිකතා හොති. සුඛං විපස්සනාසුඛමෙව. තස්ස කිර තස්මිං සමයෙ සකලසරීරං යපිතවට්ඨි විය අභිසන්දයමානං අතිපණ්ණිකං සුඛං උප්පජ්ජති.

අධිමොක්ඛො නාම විපස්සනාක්ඛණෙ පචත්තා සද්ධා. තස්මිං බණෙ විත්තවෙතසිකානං අතිවිය පසාදභූතා බලවතී සද්ධා උප්පජ්ජති. පග්ගහො නාම විපස්සනාසම්පයුත්තං වීරියං. තස්මිඤ්චි බණෙ අසිලිලමනච්චාරද්ධං සුපග්ගහිතං වීරියං උප්පජ්ජති. උපට්ඨානන්ති විපස්සනාසම්පයුත්තා සති.

තස්මිඤ්ඤි ඛණෙ සුපට්ඨිතා සති උප්පජ්ජති. උපෙක්ඛාති දුට්ඨා විපස්සනාවජ්ජනවසෙන. තස්මිං ඛණෙ සබ්බසඬ්ඛාරග්ගහණෙ මජ්ඣන්තභූතවිපස්සනුපෙක්ඛාසඬ්ඛාතං ඤාණං බලවන්තං හුත්වා උප්පජ්ජති, මනොද්චාරෙ ආවජ්ජනුපෙක්ඛා ව, සාව තං තං යානං ආවජ්ජෙත්තස්ස සූරා තිබ්ණා හුත්වා වහති. නිකන්ති විපස්සනානිකන්ති. ඔහාසාදිසු ආලයං කුරුමානා සුබ්බමා සන්තාකාරා නිකන්ති උප්පජ්ජති. එත්ථ ඔහාසාදයො කිලෙසවත්ථුභූතතාය “උපක්කිලෙසා”ති චුත්තා, න අකුසලත්තා. නිකන්ති පන උපක්කිලෙසො වෙව කිලෙසවත්ථු ව. පණ්ඩිතො පන භික්ඛු ඔහාසාදිසු උප්පන්නෙසු වික්ඛෙපං අගච්ඡන්තො “ඔහාසාදයො ධම්මා න මග්ගො, උපක්කිලෙසවිනිමුත්තං පන වීජිප්පට්ඨන්තං විපස්සනාඤාණං මග්ගො”ති මග්ගඤ්ච අමග්ගඤ්ච වචන්ථපෙති. තස්සෙවං “අයං මග්ගො, අයං න මග්ගො”ති ඤත්වා යීතං ඤාණං “මග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි”ති චුච්චති.

ඉතො පට්ඨාය අට්ඨවිධස්ස ඤාණස්ස වසෙන සිබාජ්ජත්තං විපස්සනාඤාණං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම හොති. උදයබ්බයානුපස්සනාඤාණං භඩ්ගානුපස්සනාඤාණං භයතූපට්ඨානාඤාණං ආදීනවානුපස්සනාඤාණං නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං මුඤ්චිතුකමානාඤාණං පටිසඬ්ඛානුපස්සනාඤාණං සඬ්ඛාරුපෙක්ඛාඤාණන්ති ඉමානි අට්ඨ ඤාණානි නාම. එතානි නිබ්බත්තෙතුකාමෙන යස්මා උපක්කිලෙසෙහි අභිභූතං හුත්වා ලක්ඛණජ්ජට්ඨෙධං කාතුං අසමත්ථං හොති චිත්තං, තස්මා පුනපි උදයබ්බයමෙව පස්සිතබ්බං. උදයබ්බයං පස්සන්තස්ස අනිච්චලක්ඛණං යථාභූතං උපට්ඨාති, උදයබ්බයජ්ජට්ඨිලිතත්තා දුක්ඛලක්ඛණඤ්ච “දුක්ඛමෙව ව සම්භොති, දුක්ඛං තිට්ඨති වෙති වා”ති (සං. නි. 1.171) පස්සතො අනත්තලක්ඛණඤ්ච.

එත්ථ ව අනිච්චං අනිච්චලක්ඛණං, දුක්ඛං දුක්ඛලක්ඛණං, අනත්තා අනත්තලක්ඛණන්ති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො. එත්ථ අනිච්චන්ති ඛන්ධපඤ්චකං. කස්මා? උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවා හුත්වා අභාවතො වා. අඤ්ඤථත්තං නාම ජරා, උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං අනිච්චලක්ඛණං, හුත්වා අභාවසඬ්ඛාතො වා එකො ආකාරවිකාරො. “යදනිච්චං තං දුක්ඛං”න්ති (සං. නි. 3.15) වචනතො තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛං. කස්මා? අභිණ්භං පටිපිලිතත්තා. අභිණ්භජ්ජට්ඨිලිතාකාරො දුක්ඛලක්ඛණං. “යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති වචනතො තදෙව ඛන්ධපඤ්චකං අනත්තා. කස්මා? අවසවත්තනාතො. අවසවත්තනාකාරො අනත්තලක්ඛණං. ඉමානිපි තීණි ලක්ඛණානි උදයබ්බයං පස්සන්තස්සෙව ආරම්මණානි හොන්ති.

පුනපි සො රූපාරූපධම්මෙසු එව “අනිච්චා”තිආදිනා විපස්සති, තස්ස සඬ්ඛාරා ලහුං ලහුං ආපාථං ගච්ඡන්ති. තතො උප්පාදං වා යීතිං වා ආරම්මණං අකත්වා තෙසං බයවයනිරොධෙ එව පස්සතො සති සන්තිට්ඨතීති ඉදං

භඩ්ගානුපස්සනාඤාණං නාම. ඉමස්ස උප්පාදතො පටියාය අස්ස යොගිතො “යථා ඉමෙ සඬ්ඛාරා පඤ්චක්ඛන්ධා භිජ්ජන්ති, එවං අනිතෙපි සඬ්ඛාරා භිජ්ජංසු, අනාගතෙපි භිජ්ජස්සන්ති” ති නිරොධමෙව පස්සතො සති සන්තිට්ඨති, තස්ස භඩ්ගානුපස්සනාඤාණං ආසෙවන්තස්ස බහුලීකරොත්තස්ස සබ්බභවයොනිගතිට්ඨිතිසත්තාවාසෙසු සබ්බෙ සඬ්ඛාරා ජලිතඅඬ්ගාරකාසුආදයො විය මහාභයං හුත්වා උපට්ඨහන්ති. එතං භයතුපට්ඨානඤාණං නාම. තස්ස තං භයතුපට්ඨානඤාණං ආසෙවන්තස්ස සබ්බෙ භවාදයො ආදිත්තඅඬ්ගාරා විය, සමුස්සිතබ්ගා විය පච්චත්ටිකා අප්පට්ඨසරණා සාදිතවා හුත්වා උපට්ඨහන්ති. ඉදං ආදිතවානුපස්සනාඤාණං නාම. තස්ස එවං සඬ්ඛාරෙ ආදිතවතො පස්සන්තස්ස භවාදිසු සඬ්ඛාරානං ආදිතවත්තා සබ්බසඬ්ඛාරෙසු උක්කණ්ඨනා අනභිරති උප්පජ්ජති. ඉදං නිබ්බිදානුපස්සනාඤාණං නාම. සබ්බසඬ්ඛාරෙසු නිබ්බිත්තන්තස්ස උක්කණ්ඨන්තස්ස සබ්බස්මා සඬ්ඛාරගතා මුඤ්චිතුකාමතා නිස්සරිතුකාමතාව හොති. ඉදං මුඤ්චිතුකමාසනාඤාණං නාම. පුන තස්මා සඬ්ඛාරගතා මුඤ්චිතුං පුන තෙ එව සඬ්ඛාරෙ පටිසඬ්ඛානුපස්සනාඤාණෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා තීරණං පටිසඬ්ඛානුපස්සනාඤාණං නාම, යො එවං තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඬ්ඛාරෙ පරිගණ්හන්තො තෙසු අනත්තලක්ඛණස්ස සුදිට්ඨත්තා “අත්තා” ති වා “අත්තනිය” ති වා අග්ගණ්හන්තො සඬ්ඛාරෙසු භයඤ්ච නන්දිඤ්ච පහාය සඬ්ඛාරෙසු උදාසීනො හොති මජ්ඣන්තො, “අභ” ති වා “මම” ති වා න ගණ්හාති, සබ්බසඬ්ඛාරෙසු උදාසීනො මජ්ඣන්තො තීසු භවෙසු උපෙක්ඛකො, තස්ස තං ඤාණං සඬ්ඛාරුපෙක්ඛාඤාණං නාම. තං පනෙතං සබ්බසඬ්ඛාරප්පවත්තං විස්සජ්ජෙත්වා නිබ්බානනින්තං නිබ්බානපක්ඛන්දං හොති, නො වෙ නිබ්බානං සන්තතො පස්සති, පුනස්පුනං “අනිච්ච” ති වා “දුක්ඛ” ති වා “අනත්තා” ති වා තිවිධානුපස්සනාවසෙන සඬ්ඛාරාරම්මණමෙව හුත්වා පවත්තති.

එවං තිට්ඨමානඤ්ච එතං අනිමිත්තො අප්පණ්ණිතො සුඤ්ඤතොති තිණ්ණං විමොක්ඛානං වසෙන විමොක්ඛමුඛභාවං ආපජ්ජිත්වා තිට්ඨති. තිස්සො හි අනුපස්සනා තිණ්ණං විමොක්ඛමුඛානීති වූච්චන්ති. එත්ථ ච අනිච්චතො මනසි කරොත්තො (පටි. ම. 1.223-224) අධිමොක්ඛබ්බලො අනිමිත්තං විමොක්ඛං පටිලභති. දුක්ඛතො මනසි කරොත්තො පස්සද්ධිබ්බලො අප්පණ්ණිතං විමොක්ඛං පටිලභති. අනත්තතො මනසි කරොත්තො වෙදබ්බලො සුඤ්ඤතවිමොක්ඛං පටිලභති. එත්ථ ච අනිමිත්තො විමොක්ඛොති අනිමිත්තාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තො අරියමග්ගො. සො හි අනිමිත්තාය ධාතුයා උප්පන්නත්තා අනිමිත්තො, කිලෙසෙහි ච විමුත්තත්තා විමොක්ඛො. එතෙනෙව නයෙන අප්පණ්ණිතාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා පවත්තො අප්පණ්ණිතො, සුඤ්ඤතාකාරෙන නිබ්බානං ආරම්මණං

කත්වා පවත්තො සුඤ්ඤතොති වෙදිතබ්බො. අධිගතසඬ්ඛාරූපෙක්ඛස්ස කුලපුත්තස්ස විපස්සනා සිබාප්පත්තා හොති. වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනාති එතදෙව. එතං සඬ්ඛාරූපෙක්ඛාඤාණං ආසෙවත්තස්ස භාවෙන්තස්ස තික්ඛතරා සඬ්ඛාරූපෙක්ඛා උප්පජ්ජති.

තස්ස ඉදානි මග්ගො උප්පජ්ජස්සතීති සඬ්ඛාරූපෙක්ඛා සඬ්ඛාරෙ “අනිච්චා”ති වා “දුක්ඛා”ති වා “අනත්තා”ති වා සම්මසිත්වා භවඝ්ඨං ඔතරති. භවඝ්ඨා වුට්ඨාය සඬ්ඛාරූපෙක්ඛාය ආගතනයෙනෙව අනිච්චාදිආකාරෙන මනසි කරිත්වා උප්පජ්ජති මනොද්චාරාවජ්ජනං, තදෙව මනසි කරොතො පයමං ජවනචිත්තං උප්පජ්ජති, යං “පරිකම්ම”න්ති වුවිච්චි. තදනන්තරං තට්ඨෙව දුතියං ජවනචිත්තං උප්පජ්ජති, යං “උපචාර”න්ති වුවිච්චි. තදනන්තරමපි තට්ඨෙව උප්පජ්ජති ජවනචිත්තං, යං “අනුලොම”න්ති වුවිච්චි. ඉදං තෙසං පාටියෙක්කං නාමං. අවිසෙසෙන පන තිවිධමෙතං ආසෙවනන්තිපි පරිකම්මන්තිපි උපචාරන්තිපි අනුලොමන්තිපි වුවිච්චි. ඉදං පන අනුලොමඤාණං සඬ්ඛාරාරම්මණාය වුට්ඨානගාමිනියා විපස්සනාය පරියොසානං හොති. නිප්පරියායෙන පන ගොත්‍රභුඤාණමෙව විපස්සනාපරියොසානන්ති වුවිච්චි. තතො පරං නිරොධං නිබ්බානං ආරම්මණං කුරුමානං පුපුජ්ජනගොත්තං අතික්කමමානං නිබ්බානාරම්මණෙ පයමසමන්තාභාරභූතං අපුනරාවට්ටකං ගොත්‍රභුඤාණං උප්පජ්ජති. ඉදං පන ඤාණං පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිඤ්ච ඤාණදස්සනවිසුද්ධිඤ්ච න භජති, අන්තරා අබ්බොභාරිකමෙව හොති, විපස්සනාසොතෙ පතිත්තා පන විපස්සනාති වා සඬ්ඛං ගච්ඡති. නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා ගොත්‍රභුඤාණෙ නිරුද්ධෙ තෙන දින්නසඤ්ඤාය නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා දිට්ඨිසංයොජනං සීලබ්බතපරාමාසසංයොජනං විචිකිච්ඡාසංයොජනන්ති තිණි සංයොජනාති සමුච්ඡෙදවසෙන විද්ධංසෙන්තො සොතාපත්තිමග්ගො උප්පජ්ජති. තදනන්තරං තස්සෙව විපාකභූතාති ද්වෙ තිණි වා ඵලචිත්තාති උප්පජ්ජන්ති අනන්තරවිපාකත්තා ලොකුත්තරානං. ඵලපරියොසානෙ පනස්ස චිත්තං භවඝ්ඨං ඔතරති.

තතො භවඝ්ඨං විච්ඡින්නිත්වා පච්චවෙක්ඛණත්ථාය මනොද්චාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති. සො හි “ඉමිනා වතාහං මග්ගෙන ආගතො”ති මග්ගං පච්චවෙක්ඛති, තතො “අයං මෙ ආනිසංසො ලද්ධො”ති ඵලං පච්චවෙක්ඛති, තතො “ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා පහීනා”ති පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති, තතො “ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා අවසිට්ඨා”ති උපරිමග්ගත්තයවජ්ඣෙ කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති, අවසානෙ “අයං මෙ ධම්මො ආරම්මණතො පටිවිද්ධො”ති අමතං නිබ්බානං පච්චවෙක්ඛති. ඉති සොතාපත්තස්ස අරියසාවකස්ස පඤ්ච පච්චවෙක්ඛණාති හොන්ති. තථා සකදාගාමිඅනාගාමීනං. අරහතො පන අවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛණං නාම නත්ථී. ඵවං සබ්බානිපි එකුනවිසති හොන්ති. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදොව වෙසො.

පභිනාවසිට්ඨකිලෙසපච්චවෙක්ඛණඤ්ඤි සෙක්ඛානං හොති වා, න වා. එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා සො සොතාපත්තො අරියසාවකො තස්මිංයෙව වා ආසනෙ නිසින්නො අපරෙන වා සමයෙන කාමරාගඛ්‍යාපාදානං තනුභාවං කරොත්තො දුතියමග්ගං පාපුණාති, තදනන්තරං වුත්තනයෙන ඵලඤ්ච. තතො වුත්තනයෙන කාමරාගඛ්‍යාපාදානං අනවසෙසජ්ජහානං කරොත්තො තතියමග්ගං පාපුණාති, වුත්තනයෙන ඵලඤ්ච. තතො තස්මිංයෙව වා ආසනෙ නිසින්නො අපරෙන වා සමයෙන රූපරාගඅරූපරාගමානඋද්ධච්චඅවිජ්ජානං අනවසෙසජ්ජහානං කරොත්තො චතුත්ථමග්ගං පාපුණාති, වුත්තනයෙන ඵලඤ්ච. එත්තාවතා වෙස අරහා නාම අට්ඨමො අරියපුග්ගලො හොති මහාඛිණ්ණසවො. ඉති ඉමෙසු චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං ඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම.

එත්තාවතා පාතිමොක්ඛසංවරසීලාදීනං වුත්තත්තා සීලවිසුද්ධි ච මෙත්තාසුභාදීනං වුත්තත්තා චිත්තවිසුද්ධි ච නාමරූපපරිග්ගභාදීනං වසෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිකඛ්ඛාවිතරණවිසුද්ධිමග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධි ඤාණදස්සනවිසුද්ධියො වාති සත්ත විසුද්ධියො වුත්තා හොන්ති. ඉදං වුත්තජ්ජකාරං පටිපදාක්කමං සන්ධාය වුත්තං “පාපුණෙය්‍යානුපුබ්බෙන, සබ්බසංයොජනක්ඛය”න්ති. එත්ථ සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාසො කාමරාගො පටිසො රූපරාගො අරූපරාගො මානො උද්ධච්චං අවිජ්ජාති ඉමෙ දස ධම්මා සබ්බසංයොජනා නාම. එතෙසු සක්කායදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාසීලබ්බතපරාමාසා සොතාපත්තිමග්ගවජ්ඣා, කාමරාගපටිසා දුතියමග්ගෙන තනුභූතා හුත්වා තතියෙන සමුග්ගානං ගච්ඡන්ති, සෙසානි පඤ්ච චතුත්ථෙතාති. එවං අනුපුබ්බෙන සබ්බසංයොජනක්ඛයසඛ්ඛානං අරහත්තං පාපුණාතීති වෙදිතබ්බං.

විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථාවණ්ණනා

473-5. අධිසීලඅධිචිත්තානං අධිපඤ්ඤාය ච සික්ඛනා උත්තරි භික්ඛුකිච්චං නාම නත්ථි යස්මා, අතො අයං බුද්දසික්ඛා සමුදාහටා.

කෙනාති චෙ? යස්ස ථෙරස්ස ලොකවිචාරිතො ලොකෙ විචරන්තස්ස මහතො කිත්තිසද්දස්ස පරිස්සමො න සම්භොති න හොති, කිං විය? මාලුතස්සෙව නිච්චසො, යථා නිච්චං විචරන්තස්ස මාලුතස්ස පරිස්සමො නත්ථි, එවං විචරන්තස්ස කිත්තිසද්දස්ස පරිස්සමො නත්ථි, තෙන ධම්මසිරිකෙන සමුදාහටාති සම්බන්ධො.

එත්තාවතා ච —

නිට්ඨිතො බුද්දසික්ඛාය, සමාසෙන විනිච්ඡයො;

විත්ථාරො පන එතිස්සා, සබ්බමපි පිටකත්තයං.

තස්මා විත්ථාරකාමෙන, සකලෙ පිටකත්තයෙ;
කත්තබ්බො සාදරො එත්ථ, ඉතරෙන විසෙසතොති.

බුද්දසික්ඛාවිනිච්ඡයො.

බුද්දසික්ඛා-පුරාණටිකා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දසික්ඛා-අභිනවටිකා

ගන්ථාරම්භකථා

තිලොකතිලකං වන්දෙ, සද්ධම්මාමතනිම්මිතං;
සංසුට්ඨකතසම්භත්තිං, ජිනං ජනමනොරමං.

සාරිපුත්තං මහාසාමිං, නෙකසත්ථවිසාරදං;
මහාගුණං මහාපඤ්ඤං, නමො මෙ සිරසා ගරුං.

බුද්දසික්ඛාය ටිකා යා, පුරාතනා සමීරිතා;
න තාය සක්කා සක්කච්චං, අත්ථො සබ්බත්ථ ඤාතවෙ.

තතොනෙකගුණානං යො, මඤ්ජුසා රතනානව;
සුමඬිගලසනාමෙන, තෙන පඤ්ඤවතා සතා.

අජ්ඣෙසිතො යතින්දෙන, සදාරඤ්ඤනිවාසිනා;
සවිනිච්ඡයමෙතිස්සා, කරිස්සාමත්ථවණ්ණනං.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

(ක) එත්ථාහ — කිමත්ථමාදිතොවායං ගාථා නික්ඛිත්තා, නනු
යථාධිජ්ජෙතමෙව පකරණමාරහනියන්ති? වුවුවතෙ — සජ්ජයොජනත්තා.
සජ්ජයොජනඤ්ඤි තංදස්සනං තාය
රතනත්තයජ්ජණාමාහිධෙයාකරණජ්ජකාරජ්ජයොජනාහිධානසන්දස්සනතො.
තානි ච පන සජ්ජයොජනානි අනන්තරායෙන
ගන්ථපරිසමාපනාදිජ්ජයොජනානමහිනිස්ථාදනතො. තථා හි සොතුනමත්තතො
ච යථාධිජ්ජෙතත්ථනිස්ථාදනං රතනත්තයජ්ජණාමකරණජ්ජයොජනං.
විදිතාහිධෙයාස්ස ගන්ථස්ස විඤ්ඤානමාදරණීයතා
අහිධෙයාකථනජ්ජයොජනං. සොතුජනසමුස්සාහජනනං
කරණජ්ජකාරජ්ජයොජනකථනජ්ජයොජනං. වොහාරසුඛතා පන
අහිධානකථනජ්ජයොජනං.

තත්ථ වන්දිත්වා රතනත්තයන්ති ඉමිනා රතනත්තයජ්ජණාමො දස්සිතො,
බුද්දසික්ඛන්ති ඉමිනා බුද්දභූතානං සික්ඛානං ඉධ පටිපාදෙතබ්බතාදිපනෙන
අහිධෙයාං, අහිධෙයො ච නාමෙස සමුදිතෙන සත්ථොන වචනීයත්ථොති.
අහිධානඤ්ච පන ඉමිනාව දස්සිතං තෙන අත්ථානුගතසමඤ්ඤාපරිදිපනතො.
සමාතිකන්ති ඉමිනා කරණජ්ජකාරො, බුද්දසික්ඛන්ති ඉමිනා ච, තෙන
බුද්දභූතානං සික්ඛානං ඉධ දස්සෙතබ්බතාවජ්ජකාසනතො. ආදිතො

උපසම්පන්න සික්ඛිතබ්බන්ති ඉමිනා පයොජනපයොජනං පන ඉමිනාව සාමත්ථියතො දස්සිතමෙව, තාසං සික්ඛිතබ්බප්පකාසනෙන හි සික්ඛනෙ සති තම්මුලිකාය දිට්ඨධම්මිකසම්පරාසිකත්ථනිජ්ඣත්තියා සංසිජ්ඣනතො. පකරණප්පයොජනානං සාධනසාධියලක්ඛණො සම්බන්ධො තන්තිස්සයදස්සනෙනෙව දස්සිතොයෙවාති අයමෙත්ථ සමුදායත්ථො.

අයං පනෙත්ථාවයවත්ථො - රතනත්තයං වන්දිත්වා බුද්දසික්ඛං පවක්ඛාමීති සම්බන්ධො. රතිජනනට්ඨෙන රතනානි, බුද්ධධම්මසඤ්ඤානමෙතං අධිවචනං. අථ වා චිත්තීකතාදිනා කාරණෙන රතනානි, බුද්ධාදයොව රතනානි. තථා ච චූත්තං -

“චිත්තීකතං මහග්ගස්සඤ්ඤා, අතුලං දුල්ලභදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන චූච්චති”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 2.33;
සං. නි. අට්ඨ. 3.5.223; බු. පා. අට්ඨ. 3; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; උදා. අට්ඨ. 45; මහානි. අට්ඨ. 50);

තයො අවයවා අස්සාති තයං, සමුදායාපෙක්ඛං එකච්චනං, අවයවච්චිත්තස්ස පන සමුදායස්ස අභාවතො තිණි එව රතනානි චූච්චන්ති. රතනානං තයං රතනත්තයං. වන්දිත්වාති තිහි ද්වාරෙහි නමස්සිත්වා. “තිස්සො ඉමා, හික්ඛවෙ, වන්දනා කායෙන වන්දති, වචසා වන්දති, මනසා වන්දති”ති (අ. නි. 3.155) හි චූත්තං. තත්ථ විඤ්ඤත්තිං අනුප්පාදෙත්වා කෙවලං රතනත්තයගුණානුස්සරණවසෙන මනොද්වාරෙ බහුලප්පවත්තා කුසලචෙතනා මනොද්වාරවන්දනා. තං තං විඤ්ඤත්තිං උප්පාදෙත්වා පන පවත්තා කායච්චිද්වාරවන්දනා. සික්ඛිතබ්බාති සික්ඛා, අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාවසෙන තිස්සො සික්ඛා. සික්ඛනඤ්ඤේත්ථ යථාක්කමං සීලාදිධම්මානං සංවරණවසෙන, එකාරම්මණෙ චිත්තචෙතසිකානං සමාධානවසෙන, ආරම්මණජානනලක්ඛණප්පට්ඨෙධමග්ගපාතුභාවපාපනවසෙන ච ආසෙවනං දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤත්ථ බහුවිධා සික්ඛා, ඉධ තු සඨබ්බෙපනයත්තා අප්පකාදිඅනෙකත්ථසම්භවෙපි බුද්ද-සද්දස්ස අප්පකත්ථොවෙත්ථ යුත්තතරොති බුද්දා අප්පකා සික්ඛාති බුද්දසික්ඛා. ඉධ පන බුද්දසික්ඛාප්පකාසකො ගන්ථො තබ්බොහාරූපවාරතො ඉත්ථිලිඬගවසෙන “බුද්දසික්ඛා”ති චූච්චති යථා “වරුණානගර”න්ති. තං බුද්දසික්ඛං. පවක්ඛාමීති කථෙස්සාමි.

කීදිසන්ති ආහ “ආදිතො උපසම්පන්නසික්ඛිතබ්බ”න්තිආදි. ආදි-සද්දොයමත්ථි අවයවච්චතො යථා “සබ්බාදීති සබ්බනාමානී”ති. අත්ථි අපාදානච්චතො යථා “පබ්බතාදීති ඛෙත්තානී”ති. තත්ථාවයවචාපී කම්මසාධනො “ආදියතීත්තාදී”ති. ඉතරො අපාදානසාධනො “ආදියති

එතස්මාත්‍යාදී”ති. තත්ථ යො අවයවච්චනො, තස්සෙදං ගහණං, තස්මා උපසම්පන්නක්ඛණමපි අත්තො කත්වා ආදිභූතා උපසම්පන්නක්ඛණතොයෙව පටියායාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එව-සද්දො පනෙත්ථ සබ්බවාක්‍යානං අවධාරණඵලත්තා ලබ්භති. තො-පච්චයො අවධිමිභියෙව, න ආධාරෙ. තත්ථ හි තොපච්චයෙ ආධාරෙ වත්තමානෙ ආදිමිභියෙව මජ්ඣිමනිකායං අවයවභූතෙ උපසම්පන්නක්ඛණයෙවාති අත්ථො භවෙය්‍ය, තවා සති අවධාරණනිව්ඡයො නියමොති අත්ථන්තරත්තා ආදික්ඛණනියමෙන මජ්ඣිමනිකායං නිවත්තියෙය්‍යං. අපාදානවචනස්සාපි ගහණෙ අවධිභූතො උපසම්පන්නක්ඛණො නිවත්තියෙය්‍ය “පබ්බතාදීනි ඛෙත්තානී”ති එත්ථ ආදිභූතපබ්බතපරිච්චාගෙන ඛෙත්තග්ගහණං වියාති දට්ඨබ්බං. ටිකායං පන ආධාරත්ථොපි චුත්තො, සො යථාචුත්තදොසං නාතිගච්ඡති. සබ්බත්ථ “ටිකාය”න්ති ච චුත්තෙ එත්ථෙව පුරාණටිකායන්ති ගහෙතබ්බං. ආදිතොති ඉමිනා ඉදං දීපෙති – අතිදුල්ලං ඛණසමවායං ලභිත්වා ආලසියදොසෙන අප්පටිපජ්ජන්තෙහි ච අඤ්ඤාණදොසෙන අඤ්ඤථා පටිපජ්ජන්තෙහි ච අහුත්වා ආදිතො පටියාය නිරන්තරමෙව තීසු සික්ඛාසු සම්මාපටිපජ්ජනවසෙන ආදරො ජනෙතබ්බොති.

උපසම්පන්නෙන උපසම්පන්නාය ච සික්ඛිතබ්බං ආසෙවිතබ්බන්ති උපසම්පන්නසික්ඛිතබ්බං, එකසෙසනයෙන උපසම්පන්නතාසාමඤ්ඤෙන වා උපසම්පන්නායපි එත්ථෙවාචිරොධොති උපසම්පන්නෙන සික්ඛිතබ්බන්ති සමාසො. නනු අධිසීලාදයොව සික්ඛිතබ්බා, එවං සති කථං පකරණං සික්ඛිතබ්බත්තෙන චුත්තන්ති? නායං දොසො, සික්ඛාය සික්ඛිතබ්බත්තෙ සති තද්දීපකගන්ථස්සාපි ආසෙවිතබ්බතා ආපජ්ජති. සුඛග්ගහණත්ථං වත්තබ්බවිනිව්ඡයං සකලමපි සචගහෙත්වා මාතිකාය ය්‍යනතො සහ මාතිකායාති සමාතිකං. තග්ගුණසංවිඤ්ඤාණොයං බහුබ්බිහි තස්ස බුද්ධසික්ඛාසඬාතස්ස අඤ්ඤපදගන්ථස්ස යො ගුණො මාතිකාසඬාතං විසෙසනං, තස්ස ඉධ විඤ්ඤායමානත්තා. සුඛෙනෙව හි ගහණං සියා මාතිකානුසාරෙන තං තං විනිව්ඡයං ඔලොකෙන්තානං සංසයාපගමතො.

මාතිකාවණ්ණනා

(බ-ජ) ඉදානි “සමාතික”න්ති චුත්තත්තා මාතිකාපදානි තාව උද්දිසිතුං “පාරාජිකා ච වත්තාරො”තිආදි ආරද්ධං. එත්ථාහ – තීසු සික්ඛාසු අධිසීලසික්ඛාව කස්මා පයමං චුත්තාති? සබ්බසික්ඛානං මූලභූතත්තා. “සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො, චිත්තං පඤ්ඤඤ්ච භාවය”න්ති (සං. නි. 1.23; පෙටකො. 22; මි. ප. 2.1.9) හි චුත්තං. තත්‍රාපි මහාසාවජ්ජත්තා මූලච්ඡේජ්ජවසෙන පවත්තනතො සබ්බපයමං ජානිතබ්බාති පාරාජිකාව පයමං චුත්තාති වෙදිතබ්බං. මාතිකාපදානං පන අත්ථො තස්ස තස්ස මාතිකාපදස්ස

නිද්දෙසවසෙතෙව විඤ්ඤායතීති න ඉධ විසුං දස්සයිස්සාම. අවිඤ්ඤායමානං පන තත්ථ තත්ථෙව පකාසයිස්සාම.

ඉදානි උද්දිට්ඨපදානුක්කමෙන නිද්දෙසං ආරහන්තො “පාරාජිකා ච චත්තාරො”ති පයමං මාතිකාපදං උද්ධරි. එවමුපරිපි. ඉදානි පාරාජිකායො උද්දිසිත්වා උද්දිට්ඨපදානුක්කමෙන නිද්දෙසං ආරහන්තො “ගරුකා නවා”ති දුතියං පදං උද්ධරිතිආදිනා යථායොගං චත්තබ්බං. තත්ථ සික්ඛාපදං අතික්කමිත්වා ආපත්තිං ආපන්නා පුග්ගලා තාය පරාජයන්තීති පරාජියා. තෙයෙව පාරාජිකා උපසග්ගස්ස වුද්ධිං කත්වා ය-කාරස්ස ක-කාරකරණෙන. තෙ පන ගණනපරිච්ඡේදවසෙන චත්තාරොති අත්ථො.

1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා

1-2. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “මග්ගත්තයෙ”තිආදි ආරද්ධං. එවමුපරිපි යථායොගං යොජෙතබ්බං. තත්ථ මග්ගත්තයෙති එත්ථ මග්ගා ච නාම තිංස මග්ගා. මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතවසෙන හි තිස්සො ඉත්ථියො. තත්ථ තිරච්ඡානගතාය අයං පරිච්ඡේදො –

“අපදානං අහී මච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටි;
චතුප්පදානං මජ්ජාරී, චත්ථු පාරාජිකස්සිමා”ති. (පාරා. අට්ඨ. 1.55);

තාසං වච්චපස්සාවමුඛමග්ගවසෙන තයො තයො කත්වා නව මග්ගා, තථා උභතොඛාඤ්ජනකානං, පුරිසානං පන වච්චමුඛමග්ගවසෙන ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ, තථා පණ්ඩකානන්ති තිංස. තෙසං තයෙ. කීදිසෙති ආහ “සන්ථතසන්ථතෙ”ති. සන්ථතෙ අසන්ථතෙති පදච්ඡේදො. න සන්ථතං අසන්ථතං. තස්මිං අසන්ථතෙ. න-කාරො එත්ථ “අබ්‍රාහ්මණො”තිආදීසු විය පයිරුදාසෙ, තං කිරියායුත්තස්ස තාදිසස්ස අඤ්ඤස්ස චත්ථුනො විධානෙන සන්ථතස්ස චත්ථුනො පයිරුදාසනං පරිච්චජනං පයිරුදාසොති. න පසජ්ජපටිසෙධෙ, සන්ථතං පසජ්ජ පත්වා තස්ස “බ්‍රාහ්මණො න භවිස්සති”තිආදීසු විය න නිසෙධොති. වා-සද්දො පනෙත්ථ වචනායුත්තිබලෙනෙව ලබ්භති, තස්ස පලිවෙයෙත්වා, අන්තො වා පවෙසෙත්වා චත්ථාදිනා කෙනචි පටිච්ජන්තො වා අප්පටිච්ජන්තො වාති අත්ථො. තථාභූතෙ අල්ලොකාසෙ පකතිවාතෙන අසම්ප්පට්ඨෙ තින්තප්පදෙසෙ. නිමිත්තන්ති අභිගජානං. සන්තිආදි තබ්බිසෙසනං. සන්ති අත්තනියං. සං-සද්දො හි අත්තනි අත්තනියෙ ච චත්තති. සන්ථතං අසන්ථතන්ති යථාවුත්තනයෙන පටිච්ජන්තං වා අප්පටිච්ජන්තං වා. උපාදිණ්ණන්ති අනට්ඨකායප්පසාදං. කිත්තකන්ති ආහ “කිලමත්තමිපි”ති. තිලස්ස මත්තං සාකල්ලං යස්ස තං කිලමත්තං. “මත්තං සාකල්ලං නිච්ඡයෙ”ති හි නිසණ්ඩු. එත්ථාපි අවයවෙන විග්ගහො සමුදායො සමාසත්ථො, තිලබ්ඡප්පමාණමිපිති වුත්තං හොති. කිං තං? නිමිත්තං, පවෙසනං

වා. අපි-සද්දො සම්භාවනෙ, “තිලබ්ඡමත්තමපි”ති සම්භාවීයති, අධිකෙ කා නාම කථාති ඉදමෙත්ථ සම්භාවනං, එවංභූතං සං අභිගජාතං යථාචුත්තෙ මග්ගත්තයෙ තිලමත්තමපි පවෙසන්තො භික්ඛු චූතො පරිභට්ඨො, පාරාජිකො නාම හොති සාසනතොති විඤ්ඤායති ගම්මමානත්ථස්ස සද්දස්ස පයොගං පති කාමාවාරත්තා. කිදිසොති ආහ “අනික්ඛිත්තසික්ඛො”ති. නික්ඛිත්තසික්ඛො පන අභික්ඛුකත්තා පරිච්චත්තො. තත්ථ නික්ඛිත්තා ඔභිතා පරිච්චත්තා පච්චක්ඛාතා සික්ඛා එතෙනාති විග්ගහො. යථාලක්ඛණං න නික්ඛිත්තසික්ඛො අනික්ඛිත්තසික්ඛො. තත්ථ චිත්තබ්බන්තකාලප්පයොගපුග්ගලවිජානනවසෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං ඤත්වා තදභාවෙන අපච්චක්ඛානං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ උපසම්පන්නභාවතො වච්ඡුකාමතාවිත්තං විත්තං නාම. “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”තිආදීනි “ගිහිති මං ධාරෙහි, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරොති මං ධාරෙහි”ති “අලං මෙ බුද්ධොනා”තිආදීනි ඡ බ්බන්තපදානි බ්බන්තං නාම. “පච්චක්ඛාමි”තිආදීනා චූත්තො වත්තමානකාලොයෙව කාලො නාම. යාය කායවි භාසාය වසෙන වාචසිකප්පයොගොව පයොගො නාම. අනුමිමත්තාදිකො පච්චක්ඛාතො ව මනුස්සජාතිකො සොව පුග්ගලො නාම. පච්චක්ඛාතකස්ස වචනසමනත්තරමෙව “අයං උක්කණ්ඨිතො”ති වා “ගිහිභාවං පත්ථයති”ති වා සොතුතො ජානනං විජානනං නාමාති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ නට්ඨකායප්පසාදං පන පිළකං වා වම්මබ්බං වා ලොමං වා පවෙසන්තස්ස දුක්කටං. අක්ඛිනාසකණ්ණච්ඡිද්දවත්ථිකොසෙසු, සත්ථකාදිහි කතවණෙ වා මෙටුනරාගෙන නිමිත්තං පවෙසන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. අවසෙසසරිරෙසු උපකච්ඡකාදිසු දුක්කටං. තිරච්ඡානගතානං හත්ථිඅස්සගොගදුහඔට්ඨමහිංසාදීනං නාසාය ථුල්ලච්චයං, වත්ථිකොසෙ ථුල්ලච්චයමෙව. සබ්බෙසමිපි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණච්ඡෙසු දුක්කටං. තථා අවසෙසසරිරෙ කායසංසග්ගරාගෙන, මෙටුනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං අප්පවෙසන්තො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ඡුපති, දුක්කටං. ඛහි නික්ඛන්තදන්තෙසු වායමන්තස්ස පන ථුල්ලච්චයන්ති අයමෙත්ථ සවිනිච්ඡයො අත්ථවණ්ණනක්කමො.

ඉදානි පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තුපක්කමෙනෙව, පරුපක්කමෙනාපි හොති, තත්තාපි සාදියන්තොව චූතො හොතීති දස්සෙතුං “අථ වා”තිආදි චූත්තං. තත්ථ අථ වාති අයං නිපාතො, නිපාතසමුදායො වා පක්ඛන්තරාරම්භෙ. පවෙසනඤ්ච ඨිතඤ්ච උද්ධාරො ව පවිට්ඨඤ්ච පවෙසන...පෙ.... පවිට්ඨානි, ඉතරිතරයොගද්වන්දො. ඉතරිතරයොගො නාම අඤ්ඤමඤ්ඤත්ථොපාදානතාති පවෙසනාදීනි ඨිතාදිඅත්ථානිපි හොන්තීති පවිට්ඨ-සද්දොපි පවෙසනාදිඅත්ථො හොති, තතොයෙවෙත්ථ තස්මා බහුවචනසම්භවො. අඤ්ඤථා ද්වන්දෙ අවයවත්ථපධානත්තා එකත්ථවාචකාපි

පට්ටිය-සද්දා කථං බහුවචනප්පසඤ්ඤා. සමාහාරෙ වා ද්වන්ද්වො. බණ්ණාති කාලවිසෙසො. සො ව යොගවත්තානං බණ්ණන්තරවිනිමුත්තො නත්ථිති පවෙසන...පෙ....පට්ටියානියෙව බණ්ණාති කම්මධාරයො, අහෙදෙ හෙදපරිකප්පනාය වා පවෙසන...පෙ.... පට්ටියානං බණ්ණාති ඡට්ඨිතප්පුරිසො. තස්ස සාදකො, තස්මිං වා සාදකො පවෙසන...පෙ.... සාදකො. බණ්ණ-සද්දො පනෙත්ථ පච්චෙකං යොජෙතඛිබ්බො ද්වන්ද්වසමාසත්තා, පවෙසනකාලං ධීතකාලං උද්ධාරකාලං පට්ටියකාලං, තස්මිං වා සාදියන්තොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨඛිබ්බො. එවං සෙවනවිත්තපච්චුපට්ටියානෙන සාදකො භික්ඛු වුතොති යොජෙතඛිබ්බං. තත්ථ යථාචුත්තප්පදෙසස්ස අන්තොකරණං පවෙසනං නාම. යාව උද්ධරණාරම්භා නිවත්තං ධීතං නාම. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.58) පන මාතුගාමස්ස සුක්කච්ඡස්සට්ඨිං පත්වා සඛිබ්බා වායමතො ඔරමිත්වා ධීතකාලං සන්ධාය “සුක්කච්ඡස්සට්ඨිස්සමයෙ”ති වුත්තං. යාව අග්ගා නීහරණං උද්ධාරො නාම. යාව පවෙසනාරභට්ටියානා අන්තොකතං පට්ටියං නාම.

පයමං.

3-4. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “ආදියෙය්‍යා”තිආදිමාහ. තත්ථ අදින්නං ථෙය්‍යවිත්තෙන ආදියෙය්‍යා...පෙ.... සඬකෙනං විතිනාමයෙ, පාරාජිකො භවෙති සම්බන්ධො. අදින්නන්ති මනුස්සසාමිකෙහි කායවාචාහි න දින්නං. ථෙය්‍යවිත්තෙනාති ථෙතොති වොරො, තස්ස භාවො ථෙය්‍යං න-කාරස්ස ය-කාරං කත්වා ද්විත්තෙන. භවන්ති එතස්මා අභිධානබුද්ධිති භාවො, සද්දප්පවත්තිනිමිත්තං ජාතිගුණාදි. ඉධ පන අවහරණවිත්තසඬ්ඛාතං දඬ්බං ථෙය්‍යං. ථෙය්‍යඤ්ච තං විත්තඤ්චාති ථෙය්‍යවිත්තං, තෙන. ආදියෙය්‍යාති ආරාමාදිං අභියුඤ්ජිත්වා ගණ්හෙය්‍යා. හරෙය්‍යාති හරන්තො ගණ්හෙය්‍යා. අවහරෙය්‍යාති උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං “දෙහි මෙ භණ්ඩ”න්ති වුව්චමානො “න මයා ගහිත”න්තිආදිති වදන්තො ගණ්හෙය්‍යා. ඉරියාපථං කොපෙය්‍යාති භණ්ඩභාරකස්ස ගමනාදිඉරියාපථං විච්ඡින්නිත්වා ගණ්හෙය්‍යා. කොපං කත්වා ගණ්හාතීති හි එතස්මිං අත්ථෙ “කොපි”ති නාමධාතු. යානා වාචෙය්‍යාති යපිතට්ටියානතො වාචෙය්‍යා. සඬකෙනං විතිනාමයෙති පරිකප්පිතට්ටියානං වා සුඬකසාතං වා අතික්කාමෙය්‍යා.

එත්ථ ව ආරාමාදිඅභියුඤ්ජනෙ, සාමිකස්ස විමතුප්පාදනධුරනික්ඛෙපෙ, භණ්ඩභාරකස්ස සීසභාරාමසනඵන්දාපනබන්ධොරොපනෙ, උපනික්ඛිත්තෙ “දෙහි මෙ භණ්ඩ”න්ති වොදියමානස්ස “නාහං ගණ්හාමි”ති භණ්ණවිමතුප්පාදනධුරනික්ඛෙපෙ, ථලට්ඨස්ස ථෙය්‍යවිත්තෙනාමසනඵන්දාපනායානාවාචනෙ වාති වතුසු පච්චෙකං යථාක්කමං දුක්කට්ඨල්ලවිචයපාරාජිකායො වෙදිතඛිබ්බා. “සහභණ්ඩභාරකං නෙස්සාමි”ති පයමදුතියපාදසඬ්ඛාමනෙ, පරිකප්පිතසුඬ්ඛකසාතට්ටියානතො

පට්ඨනියපාදාතික්කාමෙ වාති ද්විසු පච්චෙකං කමෙන
 ථුල්ලවිචයපාරාජිකායො වෙදිතබ්බා. අයමෙත්ථ
 සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකත්තා නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා.
 එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකස්ස දාසස්ස වා තිරච්ඡානගතස්ස වා
 යථාචුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියනහරණාදිවසෙන යොජනා
 දට්ඨබ්බා.

අපිව ඉමානි ඡ පදානි වණ්ණයන්තෙන
 නානාභණ්ඩඑකභණ්ඩසාහත්ථිකපුබ්බජ්ජයොගට්ඨයාචහාරසඬ්ඛාතෙ
 පඤ්චපඤ්චකෙ සමොධානෙන්වා පඤ්චවීසති අවහාරා දස්සෙතබ්බා
 ඡජ්ජදන්තොගධත්තා සබ්බෙසමිපි අවහාරානං. තෙ පන අවහාරා යෙන කෙනවි
 අභියොගාදිආකාරනානත්තමත්තෙන භින්නාති තංවසෙන පඤ්චපඤ්චකං නාම
 ඡාතං. එවං සංවණ්ණිතඤ්ඤි ඉදං අදිත්තාදානපාරාජිකං සුවණ්ණිතං නාම
 හොතීති දට්ඨබ්බං. තත්ථ පුරිමානි ද්වෙ පඤ්චකානි “ආදියෙය්‍යා”තිආදීනං
 පඤ්චන්තං පදානං වසෙන ලබ්භන්ති. යං පනෙතං “සඬ්ඛෙතං වීතිනාමයෙ”ති
 ඡට්ඨං පදං, තං තතියපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසු නිස්සග්ගියපරිකප්පාචහාරවසෙන
 යොජෙතබ්බං.

තත්ථ සාහත්ථික-සද්දෙන උපචාරතො තංසහවරිතපඤ්චකං ගහෙන්වා
 “සාහත්ථිකඤ්ච තං පඤ්චකඤ්චා”ති වා “සාහත්ථිකාදි පඤ්චක”න්ති
 මජ්ඣිමනිකායෙහි පවසෙන වා සාහත්ථිකපඤ්චකං. එවමුපරිපි. තං පන
 සාහත්ථිකො ආණත්තිකො නිස්සග්ගියො අත්ථසාධකො ධුරන්තික්ඛෙපො වාති.
 තත්ථ සකො හත්ථො සහත්ථො, සහත්ථෙන නිබ්බත්තො සාහත්ථිකො. එවං
 ආණත්තිකො. සුඬ්ඛසාතපරිකප්පිතොකාසානං අත්තො යත්වා බහි
 නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො, සො එව නිස්සග්ගියො. කාලං අනියමෙන්වා
 ආණත්තස්ස භණ්ඩග්ගභණ්ණතො ව පරස්ස තෙලකුම්භියා පාදග්ගනකං තෙලං
 අවස්සං පිවනකානං උපාහනාදීනං නික්ඛිත්තානං තෙලපාතනතො ව
 පුරෙතරමෙව පාරාජිකසඬ්ඛාතං අත්ථං සාධෙතීති අත්ථසාධකො. සො පන
 ආණාපනප්පයොගො, උපාහනාදීනං නික්ඛෙපප්පයොගො ව. ආරාමාභියොගෙ
 ව උපනික්ඛිත්තභණ්ඩෙ ව තාවකාලිකභණ්ඩදෙය්‍යානමදාතෙ ව ධුරස්ස
 නික්ඛෙපො ධුරන්තික්ඛෙපො.

පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං නාම පුබ්බජ්ජයොගො සහජ්ජයොගො
 සංවිධාවහාරො සඬ්ඛෙතකම්මං නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණාපනං
 භණ්ඩග්ගභණ්ණතො පුබ්බත්තා පුබ්බජ්ජයොගො නාම.
 යානාවාචනබ්ලසඬ්ඛාමනප්පයොගෙන සහ වත්තමානො සහජ්ජයොගො.
 සංවිධාය සම්මන්ත්තයිත්වා ගතෙසු එකෙනාපි භණ්ඩෙ යානා වාවිතෙ සබ්බෙසං
 අවහාරො සංවිධාවහාරො. සඬ්ඛෙතකම්මන්ති

පුබ්බණ්ඩාදිකාලපරිච්ඡේදවසෙන සඤ්ජානනකරණං. නිමිත්තකම්මං නාම සඤ්ඤුජ්ජාදනත්ථං අක්ඛිතිබණ්ඩාදිකරණං.

ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං පන සයමෙව දස්සෙතුං “අථ වා”තිආදිමාහ. නනු ච ඡප්පදන්තොගධත්තා “සබ්බෙසම්පි අවහාරාන”න්ති වුත්තං, එවං සති “අථ වා”ති පක්ඛන්තරවසෙන විසුං විය ඉදං පඤ්චකං කස්මා වුත්තන්ති? නනු අවොචුම්භා “යෙන කෙනචි අභියොගාදිආකාරනානත්තමත්තෙන භින්නා”ති, එතාදිසස්ස හෙදස්ස සම්භවතො පක්ඛන්තරවසෙනාපි යුජ්ජන්ති එවං වුත්තං. ඉමස්ස පඤ්චකස්ස විසුං උද්ධරිත්වා වචනං පන පසිද්ධිවසෙනාති දට්ඨබ්බං, කුස-සද්දෙන කුසසඬ්ඛාමනමධිජ්ජෙතං අහෙදොපවාරෙන. ථෙය්‍යඤ්ච බලඤ්ච කුසො ච ඡන්තඤ්ච පරිකප්පො ච ථෙය්‍යා...පෙ.... පරිකප්පං, දීඝො සන්ධිවසෙන. තෙන අවහාරකො පාරාජිකො භවෙති සම්බන්ධො. යො පන පටිච්ඡන්තෙන අවහාරකො, සො අත්ථකො පටිච්ඡන්තස්ස අවහාරකො භොතීති ද්වන්ද්වසමාසන්තොගධත්තෙපිචස්ස විරොධාභාවොභාවසාධතො වායං ඡන්ත-සද්දො දට්ඨබ්බො. තත්ථ සන්ධිච්ඡේදනාදීති කත්වා වා තුලාකූටමානකූටකභාපණකූටාදීහි වඤ්චෙත්වා වා ගණ්හන්තො ථෙය්‍යාවහාරකො. බලක්කාරෙන පරසන්තකං ගණ්හන්තො බලාවහාරකො. කුසං සඬ්ඛාමෙත්වා ගණ්හන්තො කුසාවහාරකො. තිණපණ්ණාදීහි යං කිඤ්චි පටිච්ඡාදෙත්වා පච්ඡා කස්ස පටිච්ඡන්තස්ස අවහාරකො පටිච්ඡන්තාවහාරකො. සාටකාදිභණ්ඩවසෙන, ගබ්හද්වාරාදිඔකාසවසෙන වා පරිකප්පෙත්වා ගණ්හන්තො පරිකප්පාවහාරකො. එත්ථ පන පරිකප්පිතභණ්ඩග්ගහණෙ පරිකප්පිතපරිච්ඡේදාතික්කමෙ ච පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

ඉදානි පනෙත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙතුං “භණ්ඩකාලග්ගදෙසෙහි”තිආදි වුත්තං. එත්ථ අදින්තාදානෙ භණ්ඩඤ්ච කාලො ච අග්ගො ච දෙසො ච තෙහි ච පරිභොගෙන ච විනිච්ඡයො කාතබ්බොති අත්ථො. තත්ථ අවහටභණ්ඩස්ස සස්සාමිකස්සාමිකභාවං සස්සාමිකෙපි සාමිකානං සාලයනිරාලයභාවඤ්ච උපපරික්ඛිත්වා සාලයකාලෙ වෙ අවහටං, භණ්ඩං අග්ගාපෙත්වා කාතබ්බො විනිච්ඡයො භණ්ඩෙන විනිච්ඡයො. නිරාලයකාලෙ වෙ අවහටං, පාරාජිකං නත්ථි, සාමිකෙසු පුන ආහරාපෙත්තෙසු දාතබ්බං. තදෙව හි භණ්ඩං කදාවි මහග්ගං, කදාවි අප්පග්ගං, තස්මා යස්මිං කාලෙ භණ්ඩං අවහටං, තස්මිංයෙව කාලෙ යො තස්ස අග්ගො, තෙන කාතබ්බො විනිච්ඡයො කාලෙන විනිච්ඡයො. නවභණ්ඩස්ස යො අග්ගො, සො පච්ඡා පරිභායති, තස්මා සබ්බදා පකතිඅග්ගවසෙන අකත්වා කාතබ්බො විනිච්ඡයො අග්ගෙහි විනිච්ඡයො. භණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ භණ්ඩං අප්පග්ගං භොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ගං, තස්මා යස්මිං දෙසෙ භණ්ඩං අවහටං, තස්මිංයෙව දෙසෙ අග්ගෙහි කාතබ්බො විනිච්ඡයො දෙසෙන විනිච්ඡයො. පරිභොගෙන සාටකාදිතො භණ්ඩස්ස

අග්ගෙසා පරිභායති, තස්මා තස්ස පරිභොගවසෙන පරිභිනාපරිභිනභාවං උපපරික්ඛිත්වා කාතබ්බො විනිවිජයො පරිභොගෙන විනිවිජයො.

දුතියං.

5-7. ඉදානි තතියං දස්සෙතුං “මනුස්සවිග්ගහ”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ මනුස්සවිග්ගහං කලලතො පටියාය ජීවමානකමනුස්සජාතිකානං සරීරං. විච්ච පාණොති සඤ්ඤාය සද්ධිංයෙව “වධාමි න”න්ති වධකචේතනාය චේතෙන්වා පකප්පෙන්වා. ජීවිතා වා වියොජයෙති යො භික්ඛු ජාතිඋණ්ණංසුනා සමුද්ධටතෙලබ්න්දුමත්තං කලලරූපකාලෙ තාපනාදීහි වා තතො වා උද්ධමපි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන රූපජීවිතින්ද්‍රියොපක්කමෙ සති තදායත්තවුත්තිනො අරූපජීවිතස්සාපි වොරොපනසම්භවතො උභයජීවිතා වොරොපෙය්‍යා. වා-සද්දො විකප්පෙ. මරණචේතනොති මරණෙ චේතනා යස්ස සො මරණාධිප්පායො. සත්ථභාරකන්ති ජීවිතං හරතීති භාරකං, සත්ථඤ්ච තං භාරකඤ්චාති සත්ථභාරකං, තං. අස්ස මනුස්සවිග්ගහස්ස. උපනික්ඛිපෙති සම්පෙ නික්ඛිපෙය්‍යා වා. එතෙන ථාවරජ්ජයොගං දස්සෙති. ගාභෙය්‍ය මරණුපායන්ති “සත්ථං වා ආහර, විසං වා බාදා”තිආදිනා නයෙන මරණත්ථාය උපායං ගාභාපෙය්‍යා වා. එතෙන ආණත්තිජ්ජයොගො දස්සිතො. වදෙය්‍ය මරණෙ ගුණන්ති කායවාචාදුක්ඛලෙබ්බාහි “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලභති”තිආදිනා නයෙන මරණෙ ගුණං පකාසෙය්‍යා වා. උභයත්ථ අධිකාරවසෙන වා-සද්දො ආහරිතබ්බො. සො භික්ඛු වුතොති සම්බන්ධො, සාසනතොති විඤ්ඤායති.

ඉදානි පනස්ස ඡබ්බිධෙ පයොගෙදස්සෙතුං “පයොගා”තිආදිමාහ. තත්ථ සාහත්ථී...පෙ.... ඉද්ධිවිජ්ජාමයා පයොගාති ඉමෙ ඡ පයොගාති සම්බන්ධො. ක-කාරලොපෙන පනෙන්ථ “සාහත්ථී”ති වුත්තං. අථ වා අනෙකත්ථෙ අනෙකතද්ධිතසම්භවෙන සහත්ථස්සායං පයොගො සාහත්ථීති පදසිද්ධි චේදිතබ්බො. සාහත්ථී ච නිස්සග්ගො ච ආණත්ති ච ථාවරො වාති ද්වන්දො. ඉද්ධි ච විජ්ජා ච, තාසම්මෙති ඉද්ධිවිජ්ජාමයා, ඉද්ධිමයො විජ්ජාමයොති වුත්තං හොති. පයොගාති ඉමෙ ඡජ්ජයොගා නාම හොන්තීති අත්ථො. තත්ථ සයං මාරෙන්තස්ස කායෙන වා කායජ්ජට්ඨද්ධෙන වා පහරණං සාහත්ථීකො පයොගො. දුරෙ ධීතං මාරතුකාමස්ස කායාදීහි උසුසත්තිආදිනං නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගො. “අසුකං නාම මාරෙහි”තිආදිනා ආණාපෙන්තස්ස ආණාපනං ආණත්ති, ඔපාතබ්බණං අපස්සෙනසංවිධානං අසිආදිනං උපනික්ඛිපනාදි ථාවරො. මාරණත්ථං කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං ඉද්ධිමයො. කම්මවිපාකජ්ජිද්ධි ච නාමෙසා රාජාදිනං රාජ්ජිද්ධිආදයො. තත්ථ පිතුරඤ්ඤො සිහළින්දස්ස දායාකොටතෙන වුළුසුමනකුටුම්භියමාරණෙ රාජ්ජිද්ධි දට්ඨබ්බො, තදත්ථමෙව අථබ්බණාදිවිජ්ජාය පරිජජ්ජනං විජ්ජාමයො පයොගො.

එවං ඡප්පයොගෙ දස්සෙත්වා තෙසු ආණත්තිජපයොගස්ස නියාමකෙ දස්සෙතුං “කාලා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ යථාචුත්තං ආණත්තිං නියමෙත්ති සඬකෙතවිසඬකෙතතාවසෙන පරිච්ඡන්දන්තිති ආණත්තිනියාමකා. තෙ පන කාලො ච චත්ථු ච ආවුධඤ්ච ඉරියාපථො චාති චත්තාරො, තථා කිරියාවිසෙසො ඔකාසොති ගණනපරිච්ඡෙදවසෙන ඡ භොන්තිති අත්ථො. තත්ථ කාලො පුබ්බණ්හාදි යොබ්බනාදි ච. චත්ථු මාරෙතබ්බො සත්තො. ආවුධං අසිආදි. ඉරියාපථො මාරෙතබ්බස්ස ගමනාදි. කිරියාවිසෙසො විජ්ඣනාදි. ඔකාසො ගාමාදි. යො හි “අජ්ජ, ස්වෙ”ති අනියමෙත්වා “පුබ්බණ්හෙ මාරෙහි”ති චුත්තො යදා කදාචි පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, නත්ථි විසඬකෙතො. යො පන “පුබ්බණ්හෙ”ති චුත්තො මජ්ඣන්හාදීසු මාරෙති, විසඬකෙතො භොති, ආණාපකස්ස අනාපත්ති. එවං කාලස්ස සඬකෙතවිසඬකෙතතාවසෙන නියාමකතා වෙදිතබ්බා. ඉමිනාව නයෙන චත්ථුආදීසුපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

තතියං.

8-9. ඉදානි චතුත්ථං දස්සෙතුං “ඤානාදිහෙද”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අත්තනි නොසන්තං අත්තුපනායිකඤ්ච පච්චුජ්ජන්තහවස්සිතඤ්ච අඤ්ඤාපදෙසරහිතඤ්ච ඤානාදිහෙදං කොට්ඨාසං කත්වා වා එකෙකං කත්වා වා කායෙන වා වාචාය වා විඤ්ඤත්තිපථෙ දීපෙන්නො නාධිමානිකො ඤාතෙ චුතො හවෙති සම්බන්ධො. තත්ථ අත්තනි සකසන්තානෙ නොසන්තං අනුජ්ජන්තත්තායෙව අවිජ්ජමානං, එත්ථ නොසන්නොති අත්ථෙ තජ්ජුරිසො. ඤානාදිහෙදන්ති ඤානං ආදි යස්ස “විමොක්ඛසමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සන මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡි කිරියාකිලෙසජ්ජහානවිනිවරණතාවත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී”ති (පාරා. 198) චුත්තස්ස සො ඤානාදි, සොච හෙදො විසෙසොති සමාසො. තං ඤානාදිහෙදං උත්තරිමනුස්සධම්මං. අත්තුපනායිකන්ති “අයං මයි අත්ථි”ති ආරොචනවසෙන අත්තනි උපනීයති, “අහං වා එත්ථ සන්දිස්සාමි”ති අත්තා උපනීයති එත්ථ ධම්මෙති වා අත්තුපනායිකො, ඤානාදිහෙදො, තං. පච්චුජ්ජන්තහවස්සිතන්ති පච්චුජ්ජන්තහවො නාම ඉදානි චත්තමානො අත්තභාවො, තන්තිස්සිතොති සමාසො, සො ච ඤානාදිහෙදොයෙව, තං.

අඤ්ඤාපදෙසරහිතන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසී, සො හික්ඛු පඨමං ඤානං සමාපජ්ජී”තිආදිනා (පාරා. 220) නයෙන අඤ්ඤස්ස අපදෙසො, තෙන රහිතො චත්තොති තජ්ජුරිසසමාසො, සො රහිතො තෙනාති වා බහුබ්බිහි, ඤානාදිහෙදොච, තං. කොට්ඨාසං කත්වා වාති “පඨමං ඤානං දුතියං ඤානං සමාපජ්ජී, පඨමං ඤානං තතියං ඤානං සමාපජ්ජී”න්තිආදිනා නයෙන කොට්ඨාසං කත්වා වා. එකෙකං කත්වා වාති “පඨමං ඤානං සමාපජ්ජී, දුතියං

ඤානං සමාපජ්ජි”න්තිආදිනා නයෙන එකෙකං කත්වා වා. එත්ථ ච එකන්ති ධීතෙ විච්ඡායං ද්විත්තං. එත්ථ පන කත්වාති කරණකිරියාය එකෙකවසෙන භින්නස්ස ඤානාදිනො අත්ථස්ස සමබන්ධනිච්ඡා විච්ඡාති වෙදිතබ්බා. ටීකායං පන “කොට්ඨාසං වාති එත්ථ ‘ඤානලාභී, විමොක්ඛලාභී, සමාධිලාභී, සමාපත්තිලාභීම්හි’ති එවමාදිනා නයෙන කොට්ඨාසතො වාති අත්ථො”ති ච “එකෙකං වාති ‘පයමස්ස ඤානස්ස ලාභී, දුතියස්ස ඤානස්ස ලාභීම්හි’ති එවමාදිනා නයෙන එකෙකං වාති අත්ථො”ති ච චූත්තං. සො පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච අවුත්තක්කමොති වෙදිතබ්බො. කායෙන වාති හත්ථමුද්දාදිවසෙන කායෙන වා. වාචාති එත්ථ ය-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො “අලජ්ජිතා”තිආදීසු විය. විඤ්ඤත්තිපටෙති කායවච්චිඤ්ඤත්තිනං ගහණයොගො පදෙසෙ යත්වාති අජ්ඣාහරිතබ්බං. දීපෙන්තොති “ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණෙන අයං ධම්මො මයි අත්ථී”ති පකාසෙන්තො. නාධිමානිකොති අජ්ජත්තෙ පත්තසඤ්ඤිතාසඬාතො අධිකො මානො, සො නත්ථී එතස්සාති නාධිමානිකො, භික්ඛු. ඤාතෙති විඤ්ඤනා මනුස්සජාතිකෙන සික්ඛාපච්චක්ඛාතෙ චූත්තනනෙයෙ විඤ්ඤාතෙ සති චූතො හවෙ සාසනතොති විඤ්ඤායති. අඤ්ඤාපදෙසෙන දීපයතො පන පුල්ලවච්චයං. එත්ථ ච –

දුක්කටං පයමස්සෙව, සාමන්තමිති වණ්ණිතං;
සෙසානං පන තිණ්ණමිපි, පුල්ලවච්චයමුදිරිතන්ති.

චතුත්ථං.

10. ඉදානි චතුත්තමිපි වෙනෙසමසංවාසතං අභබ්බතඤ්ච දීපෙතං “පාරාජිකෙතෙ”තිආදි ආරද්ධං. එතෙ චත්තාරො පාරාජිකා පුග්ගලා යථා පුරෙ පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ, අනුපසම්පන්නකාලෙ ච විය අසංවාසාති සමබන්ධො. සහ වසන්ති යස්මා සබ්බෙහි ලජ්ජිතො එතෙසු කම්මාදීසු න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සතීති එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති ඉමෙ තයො සංවාසා නාම. තත්ථ අපලොකනාදිකං චතුබ්බධම්මිපි සඬ්ඝකම්මං සීමාපරිච්ඡින්නෙහි පකතත්තෙහි භික්ඛුහි එකතො කත්තබ්බතා එකකම්මං නාම. තථා පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛුද්දෙසො එකතො උද්දිස්සිතබ්බත්තා එකුද්දෙසො නාම. පඤ්ඤත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජිපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බතාවතො සමසික්ඛතා නාම. නත්ථී තෙ සංවාසා එතෙසන්ති අසංවාසා. “අභබ්බා”තිආදීසු භික්ඛුභාවායාති තුමත්ථෙ සම්පදානවචනං, තස්මා යථා සිසව්ඡින්නො ජීවිතං අභබ්බො, එවං චත්තාරොමෙ පුග්ගලා භික්ඛුභාවාය භික්ඛු භවිතං අභබ්බාති අත්ථො.

11. ඉදානි පරියායාණත්තිහි සම්භවන්තෙ දස්සෙතං “පරියායො වා”තිආදිමාහ. පරියායො ච ආණත්ති ච තතියෙ මනුස්සවිග්ගහෙ ලබ්හතීති

සම්බන්ධය. තත්ථ කායාදීහි යථාචුත්තෙනි “යො එවං මරති, සො ධනං වා ලභති” ති එවමාදිවිඤ්ඤාපකො ධ්වංසජනභූතො කායවච්ඡයොගො පරියායො. ඉමිනා ඉදං දීපෙනි – යථා අදින්නාදානෙ “ආදියෙය්‍යා” ති (පාරා. 92) චුත්තත්තා පාරියායකථාය මුච්චති, න ඉධ එවං. “සංවණ්ණෙය්‍යා” ති (පාරා. 172) පරියායකයායපි න මුච්චති. “දුක්ඛෙ පනා” ති ආදීසු අත්ථො පාකටොයෙව. එවමුපරිපි පාකටමුපෙක්ඛිස්සාම.

12. ඉදානි මෙචුනධම්මාදීනං අභිගානි දස්සෙතුං “සෙවෙතු” ති ආදිමාහ. සෙවෙතුකාමතාවිත්තන්ති මෙචුනං සෙවෙතුං කාමෙතිති සෙවෙතුකාමො, තස්ස භාවො නාම තණ්හා, තාය සෙවෙතුකාමතාය සම්පයුත්තං විත්තන්ති තප්පරිසො. මෙචුනධම්මස්සාති මිචුනානං ඉත්ථිපුරිසානං ඉදන්ති මෙචුනං, තමෙව ධම්මොති මෙචුනධම්මො. ඉධ පන උපචාරවසෙන පාරාජිකාපත්ති මෙචුනධම්මො නාම. අථ වා මෙචුනෙන ජාතො ධම්මො පාරාජිකාපත්ති මෙචුනධම්මො, තස්ස මෙචුනධම්මස්ස මෙචුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා. අභිගද්වයන්ති අභිගානං කාරණානං ද්වයං. බුධාති විනයධරා විඤ්ඤානො.

13. මනුස්සස්සන්ති මනුස්සානං සං මනුස්සසං, තදායත්තවත්ථුකා ව. එතෙන පෙතතිරච්ඡානගතායත්තං නිවත්තෙති. තථාසඤ්ඤීති තථා තාදිසා සඤ්ඤා තථාසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති තථාසඤ්ඤී. පරායත්තසඤ්ඤිතා වාති අත්ථො. භාවජ්ජධානා ඉමෙ නිද්දෙසා, භාවපච්චයලොපො වා “බුද්ධෙ රතන” ති ආදීසු (බු. පා. 6.3) විය. එවමුපරිපි ඊදිසෙසු. ථෙය්‍යවිත්තන්ති ථෙය්‍යභාවසම්බානං විත්තඤ්ච. වත්ථුනො ගරුතාති හණ්ඩස්ස පාදඅතිරෙකපාදාරහභාවෙන ගරුතා ව. උනපඤ්චමාසකෙ වා අතිරෙකමාසකෙ වා ථුල්ලච්චයං. මාසකෙ වා උනමාසකෙ වා දුක්කටං. අවභාරොති පඤ්චවීසතියා අවභාරානං අඤ්ඤතරෙන අවහරණඤ්චාති ඉමෙ පඤ්ච අදින්නාදානහෙතුයො අදින්නාදානපාරාජිකාපත්තියා අභිගානි.

14. පාණො මානුස්සකොති මනුස්සජාතිසම්බන්ධො පාණො ව, පාණොති හි වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො පන ජීවිතින්ද්‍රියං චුච්චති. පාණසඤ්ඤිතාති පාණොති සඤ්ඤිතා ව, ඝාතනං ඝාතො, සො එව වෙනනා ඝාතවෙනනා, “වධාමි න” ති එවං පවත්තා සා ව, තංසමුට්ඨිතො සාහත්ථිකාදීනං ඡන්තමඤ්ඤතරො පයොගො ව, තෙන පයොගෙන මරණඤ්චාති එතෙ යථාචුත්තා පඤ්ච වධහෙතුයො පාණඝාතාපජ්ජිතබ්බආපත්තියා අභිගානිති අත්ථො.

15. අත්තනි අසත්තකාති උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස සත්තානෙ අවිජ්ජමානතා ව. පාපමිච්ඡතායාරොචනාති යා සා “ඉධෙකච්චො දුස්සිලො සමානො ‘සිලවාති මං ජනො ජානාතු’” ති ආදිනා (විහ. 851) නයෙන චුත්තා

පාපඉච්ඡතාය සමන්තාගතා, තාය උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොචනා ව. තස්සාති යස්ස ආරොචෙති, තස්ස. මනුස්සජාතිතාති මනුස්සානං ජාති යස්ස, තස්ස භාවො මනුස්සජාතිතා, සා ව, නඤ්ඤාපදෙසොති න අඤ්ඤාපදෙසො අඤ්ඤාපදෙසාභාවො ව, තදෙව ජානනන්ති තඬ්ඛණංයෙව විජානනඤ්චාති ඉමාති පඤ්ච එත්ථ අසන්තදීපනෙ අස්මිං සන්තානෙ අවිජ්ජමානඋත්තරිමනුස්සධම්මස්සකාසනනිමිත්තෙ පාරාජිකෙ අඬ්ගාති හෙතුයොති අත්ථො.

16. එවං තෙසමසංවාසතාහඬ්ඛතාදීති දස්සෙත්වා ඉදාති න තෙ වත්තාරොව, අථ ඛො සන්තඤ්ඤෙහිති තෙ සඬ්ඛෙහි සමොධානෙන්වා දස්සෙත්තො “අසාධාරණා”තිආදිමාහ. තත්ථ අසාධාරණාති පාරාජිකා ධම්මා අධිජ්ජෙතා. තෙනෙව චෙත්ථ පුල්ලිඬ්ගනිද්දෙසො. තස්මා භික්ඛුනීනං භික්ඛුහි අසාධාරණා පාරාජිකා ධම්මා වත්තාරො වාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. උපචාරවසෙන තු උඬ්භජාණුමණ්ඩලිකාදිකා පාරාජිකාපන්නා පරිග්ගස්හන්ති. තාසු යා අවස්සුතා අවස්සුතස්ස මනුස්සපුරිසස්ස අක්ඛකානං අධො ජාණුමණ්ඩලානං කප්පරානඤ්ච උපරි කායසංසග්ගං සාදියති, අයං උඬ්භජාණුමණ්ඩලිකා. යා පන අඤ්ඤිස්සා භික්ඛුනියා පාරාජිකං පටිච්ඡාදෙති, සා වජ්ජප්පටිච්ඡාදිකා. යා උක්ඛිත්තකං භික්ඛුං තස්සා දිට්ඨියා ගහණවසෙන අනුවත්තති, සා උක්ඛිත්තානුවත්තිකා. කායසංසග්ගරාගෙන තින්තස්ස හත්ථග්ගහණං සඬ්ඝාටිකණ්ණග්ගහණං කායසංසග්ගත්ථාය පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ යානං යත්වා සල්ලපනං සඬ්ඛෙතගමනං පුරිසස්සාගමනසාදියනං පටිච්ඡන්තොකාසවවිසනං හත්ථපාසෙ යත්වා කායොපසංහරණන්ති ඉමාති අට්ඨ වත්ථුනි යස්සා අවස්සුතාය, සා අට්ඨවත්ථුකා නාම.

අහඬ්ඛකා එකාදස වාති එත්ථ පණ්ඩකො ථෙය්‍යසංවාසකො තිත්ථියපක්කන්තකො තිරච්ඡානගතො මාතුසාතකො පිතුසාතකො අරහන්තසාතකො භික්ඛුනිද්දසකො සඬ්ඝහෙදකො ලොහිතුප්පාදකො උභතොඛ්‍යඤ්ජනකොති ඉමෙ අහඬ්ඛා එකාදස ව. තෙසු පණ්ඩකොති ඔපක්කමිකනපුංසකපණ්ඩකා ව පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ පක්ඛපණ්ඩකො ව ඉධ අධිජ්ජෙතා. ආසිත්තඋසුයපණ්ඩකානං පන පඬ්ඛජ්ජා ව උපසම්පදා ව න වාරිතා. ථෙය්‍යසංවාසකො පන ලිඬ්ගත්ථෙන්නකාදිවසෙන තිවිධො. තත්ථ සයං පඬ්ඛජ්ජත්තා ලිඬ්ගමත්තං ථෙන්නීති ලිඬ්ගත්ථෙන්නකො. භික්ඛුවස්සගණනාදිකං සංවාසං ථෙන්නීති සංවාසත්ථෙන්නකො. සික්ඛං පව්චක්ඛාය එවං පටිපජ්ජන්තෙහි එසෙව නයො. යථාචුත්තමුභයං ථෙන්නීති උභයත්ථෙන්නකො. යථෙත්වා පන ඉමං තිවිධං -

රාජදුඬ්ඛික්ඛකන්තාර-රොගචෙරිහයෙන වා;
චීවරාහරණත්ථං වා, ලිඬ්ගං ආදියතීධ යො.

සංවාසං නාධිවාසෙති, යාව සො සුද්ධමානසො;
 ථෙය්‍යසංවාසකො නාම, තාව එස න වුච්චතීති. (මහාව. අට්ඨ. 110;
 කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ටපාරාජිකවණ්ණනා);

තිත්ථියපක්කන්තකාදයො තු තංතංචචනත්ථානුසාරෙන වෙදිතඛිබ්බා. තිරච්ඡානගතො පන ධපෙත්වා මනුස්සජාතිකං අවසෙසො සබ්බො වෙදිතඛිබ්බො. ඉමෙ එකාදස පුග්ගලා භික්ඛුභාවාය අභබ්බත්තා පාරාජිකාපන්තසදිසතාය “පාරාජිකා”ති වුච්චන්ති. විබ්භන්තා භික්ඛුනීති ගිහිනිවාසනනිවත්ථා භික්ඛුනී ව. සා හි එත්තාවතා පාරාජිකා. මුදුකා පිට්ඨි යස්ස, සො ව. සො හි අනභිරතියා පිළිතො යදා අත්තනො අඬගජාතං අත්තනො වච්චමුඛමග්ගෙසු පවෙසෙති, තදා පාරාජිකො හොති.

17-18. ලම්බමානමඬගජාතමෙතස්සාති ලම්බී. සො යථාචුත්තෙසු පවෙසිතො පාරාජිකො. මුඛෙන ගණ්භන්තො අඬගජාතං පරස්ස වාති යො අනභිරතියා පිළිතො පරස්ස සුත්තස්ස වා මතස්ස වා අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්භාති, සො පරස්ස අඬගජාතං මුඛෙන ගණ්භන්තො ව. තත්ථෙච්චාභිනිසීදන්තොති යො අනභිරතියා පිළිතො තත්ථෙච්ච පරස්ස අඬගජාතෙ වච්චමග්ගෙන අභිනිසීදති, සො වාති එතෙ ද්වයංද්වයසමාපත්තියා අභාවෙපි මග්ගෙ මග්ගජ්ජවෙසනහෙතු මෙටුනස්ස අනුලොමිකා චත්තාරො ව. ඉධාගතා චත්තාරොති ඉධ බුද්දසික්ඛායං යථාචුත්තා මෙටුනධම්මා පාරාජිකාදයො චත්තාරො වාති සමොධානා පිණ්ඩිකරණවසෙන චතුච්ඡති පාරාජිකා භවන්තීති සෙසො. එත්ථ ව ගාථාබන්ධවසෙන රස්සං කත්වා “පාරාජිකා”ති වුත්තං. එත්ථාහ – මාතුසාතකාදයො තතියං පාරාජිකං ආපන්නා, භික්ඛුනිදුසකො, මුදුපිට්ඨිකාදයො චත්තාරො ව පට්ටපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කුතො චතුච්ඡතීති? වුච්චතෙ – මාතුසාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධ අනුපසම්පන්නා එව අධිජ්ජෙතා. මුදුපිට්ඨිකාදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පට්ටපාරාජිකෙන සඬගහිතා, යස්මා පන එකෙන පරියායෙන මෙටුනධම්මං අජ්ජට්ඨෙවිතො හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තාති.

පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඬසාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා

19. වුට්ඨානස්ස ගරුකත්තා ගරුකාති සඬසාදිසෙසා වුච්චන්ති. නවාති තෙසං ගණනපරිච්ඡෙදො. නනු “නවා”ති කස්මා වුත්තං, “තෙරසා”ති චත්තඛිබ්බන්ති? නායං දොසො, විරෙනාපජ්ජිතඛිබ්බෙ චත්තාරො යාවතතියකෙ ධපෙත්වා විතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතඛිබ්බා පට්ටපාරාජිකා වුච්චන්තීති. ඉදානි තෙ දස්සෙතුං “මොචෙතුකාමතා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ සුක්කස්සාති ආසයධාතුනානත්තතො නිලාදිවසෙන දසවිධෙ සුක්කෙ යස්ස කස්සවි

සුක්කස්ස. මොවෙනුකාමතාති මොවෙනුකාමනාය, ය-කාරො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. ඉමිනා පන වචනෙන මොවනස්සාද මුච්චනස්සාද මුත්තස්සාදමෙථුනස්සාද එස්සස්සාද කණ්ඩුවනස්සාද දස්සනස්සාද නිසජ්ජනස්සාද වාවස්සාද ගෙහසිතපෙම වනහඬිගිය සඬ්ඛාතෙසු එකාදස්සාදෙසු එකංයෙව මොවනස්සාදං දස්සෙති.

තත්ථ මොවනාය අස්සාදො සුඛවෙදනා මොවනස්සාදො. මුච්චනෙ අත්තනො ධම්මනාය මුච්චනෙ අස්සාදො මුච්චනස්සාදො. එවං සබ්බත්ථ සත්තමිතජ්ජුරිසෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉමෙහි පන නවහි පදෙහි සම්පයුත්තඅස්සාදසිසෙන රාගො වුත්තො. ගෙහනිස්සිතෙසු මාතාදීසු පෙමං ගෙහෙ සිතං පෙමන්ති ගෙහසිතපෙමං, ඉමිනා සරුපෙනෙව රාගො වුත්තො. සන්ථවකරණත්ථාය ඉත්ථියා පෙසිතපුජ්ථාදි වනහඬිගියං, ඉමිනා ව වත්ථුවසෙන රාගො වුත්තො. මෙථුනස්සාදොපි ඉත්ථියා ගහණජ්ජයොගෙන වෙදිතබ්බො. සබ්බත්ථෙව ව පන වෙනනානිමිත්තුපක්කමමොවනෙ සති විසඬිකෙතාභාවො වෙදිතබ්බො. උපක්කම්ම හත්ථාදිනා නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා. අඤ්ඤත්ව සුපිනන්තෙනාති සුපිනොයෙව සුපිනන්තො “කම්මමෙව කම්මන්තො” තිආදීසු විය අන්ත-සද්දස්ස තබ්භාවවුත්තිත්තා. තං සුපිනන්තං විනා විමොචයං සුක්කං විමොචෙන්තො සමණො යො කොචි භික්ඛු ගරුකං ගරුකාපත්තිසඬ්ඛාතං සඬ්ඝාදිසෙසං චූසෙ චූසෙයා, ආපජ්ජෙයානි වුත්තං හොති. එත්ථ ව අජ්ඣත්තරුපබ්බිද්ධාරුපඋභයරුපආකාසෙකට්ඨකම්පනසඬ්ඛාතෙසු වතුසු උපායෙසු සති රාගුපත්ථමිභාදීසු ව කාලෙසු යෙන කෙනචි අඬිගජාතෙ කම්මඤ්ඤතං පත්තෙ “ආරොග්ගත්ථායා” තිආදීසු යෙන කෙනචි අධිජ්ජායෙන අධිජ්ජායවත්ථුතං යං කිඤ්චි සුක්කං මොවනස්සාදවෙනනාය එව නිමිත්තෙ උපක්කම්ම මොවෙන්තො සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතිති සබ්බථා අධිජ්ජායො දට්ඨබ්බො.

පඨමො.

20. කායසංසග්ගරාගවාති කායෙ සංසග්ගො, තස්මිං රාගො, සො අස්ස අත්ථිති වන්තු, කායසංසග්ගරාගසමඬිගිති අත්ථො. සමණො ඉත්ථිසඤ්ඤිති සමබන්ධො. උපක්කම්මාති කායෙන වායමිත්වා. මනුස්සිත්ථිං සම්චුසන්තොති අන්තමසො ලොමෙනපි පරාමසන්තො ගරුකං චූසෙති යොජනා. මනුස්සභූතා අමතා ඉත්ථි මනුස්සිත්ථි. තත්ථ “කායසංසග්ගරාගවා” ති ඉමිනා මාතුපෙමාදිං, ඉත්ථියා ගහිතමොක්ඛාධිජ්ජායඤ්ච පටික්ඛිපති. ඉත්ථියා වෙමතිකස්ස, පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිස්ස ව පුල්ලව්වයං. ඉත්ථියා පන කායෙන කායජ්ජට්ඨධාමසනෙ, කායජ්ජට්ඨධාමසනෙ කායාමසනෙ ව යක්ඛිපෙතිපණ්ඩකානං කායෙන කායාමසනෙ ව පුරිසතිරච්ඡානගතිත්ථිනං.

කායෙන කායාමසනෙපි දුක්කටං, තථායක්ඛිආදීනං කායෙන කායජපට්ඨොද්ධාදීසු ච. මනිත්ථියා පන ථුල්ලච්චයං. ඉත්ථියා පන චුසියමානො සෙවනාධිජපායොපි සථෙ කායෙන න වායමති, අනාපත්ති.

දුතියො.

21. තථාති ඉත්ථිසඤ්ඤී. සුභන්තින්ති විඤ්ඤත්තිපථෙ යත්වා අත්තනො වචනං සුභන්තිඤ්ඤව. විඤ්ඤාඤ්ඤවාති දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලසල්ලක්ඛණසමත්ථඤ්ඤව මනුස්සිත්ථිං. මග්ගං වාති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගනං. වසෙන මග්ගං වා මෙට්ඨනං වා ආරඛ්භාති සම්බන්ධො. දුට්ඨුල්ලවාචාරාගෙනාති දුට්ඨා ච සා අසද්ධම්මජපට්ඨසංයුත්තතාය ථුලා ච ලාමකජනසාධාරණතායාති දුට්ඨුල්ලා. සාව සුන වාචා දුට්ඨුල්ලවාචා. තස්සං අස්සාදසම්පයුත්තො රාගොති සමාසො, තෙන. ඔභාසිත්වාති වණ්ණාවණ්ණයාවනාදිවසෙන අසද්ධම්මවචනං වත්වා. අසුභන්තියා පන දුතෙන වා පණ්ණොන වා ආරොචිතෙ අනාපත්ති. තත්ථ ද්විත්තං මග්ගනං වසෙන වණ්ණාවණ්ණොති, මෙට්ඨනායාවනාදීහි වා “සිරිරණ්ණිසි, සම්භිත්තාසි, උභතොබ්බාඤ්ජනකාසි”ති ඉමෙසු තිසු අඤ්ඤතරෙන අක්කොසවචනෙන වා ඔභාසන්තස්ස සඛිසාදිසෙසො, අධක්ඛකඋඛ්භජාණුමණ්ඩලං ආදිස්ස වණ්ණාදිභණනෙ ථුල්ලච්චයං, තථා යක්ඛිපෙතීපණ්ඩකානං වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ ආදිස්ස වණ්ණාදිභණනෙ මෙට්ඨනායාවනාදීසුපි. තෙසං පන අධක්ඛකාදිකෙ දුක්කටං, තථා මනුස්සිත්ථිනං උඛ්භක්ඛකෙ අධොජාණුමණ්ඩලෙ කායජපට්ඨොද්ධෙ ච.

තතියො.

22. අත්තකාමුපට්ඨානන්ති මෙට්ඨනධම්මසඛිබාතෙන කාමෙන උපට්ඨානං කාමුපට්ඨානං. අත්තනො අත්ථාය කාමුපට්ඨානං අත්තකාමුපට්ඨානං. අථ වා කාමීයතීති කාමං, අත්තනො කාමං අත්තකාමං, සයං මෙට්ඨනරාගවසෙන පත්ථිතන්ති අත්ථො. අත්තකාමඤ්ඤව තං උපට්ඨානඤ්ඤවාති අත්තකාමුපට්ඨානං. තස්ස වණ්ණො ගුණො, තං. වත්වාති “යදිදං කාමුපට්ඨානං නාම, එතදග්ගං උපට්ඨානාන”න්ති කාමුපට්ඨානෙ වණ්ණං අත්තමසො හත්ථමුද්දායපි ඉත්ථිති සඤ්ඤී පකාසෙත්වාති අත්ථො. වාචාති වාචාය යකාරලොපවසෙන. මෙට්ඨනසුත්තෙනාති මෙට්ඨනසුත්තාය, ලිඛිතවිපල්ලාසවසෙන තාය “අරහසි ත්වං මය්හං මෙට්ඨනං ධම්මං දාතු”න්තිආදිකාය මෙට්ඨනධම්මජපට්ඨසංයුත්තාය වාචාය මෙට්ඨනායාවනෙ මෙට්ඨනරාගිනොති සම්බන්ධො. මෙට්ඨනෙරාගො, සො අස්ස අත්ථිති මෙට්ඨනරාගී, තස්ස. ගරු භොතීති ගරුකාපත්ති භොතීති අත්ථො. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. එත්ථ පන පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤිතො ථුල්ලච්චයං, තස්මිංයෙව ඉත්ථිසඤ්ඤිතො දුක්කටං.

චතුත්ථො.

23. ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා සන්දෙසං පටිග්ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. ඉත්ථියා වාති “දස ඉත්ථියො මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා”ති ආදිනා (පාරා. 303) ව “දස හරියායො ධනක්කිතා ඡන්දවාසිනී”ති ආදිනා (පාරා. 303) ව චුත්තාය විසතිවිධාය ඉත්ථියා වා පුරිසස්ස වා තංසම්බන්ධවසෙන තෙසං මාතාදීනං වා. සන්දෙසන්ති ඉත්ථියා වා පුරිසෙන වා උභින්නං මාතාදීහි වා “එහි, හන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං ඉත්ථිං වා පුරිසං වා එවං හණාහී”ති චුත්තං ජායම්පතිභාවසන්නිස්සිතං සන්දෙසවචනං. පටිග්ගහෙත්වාති “සාධු”ති කායෙන වා වාචාය වා සම්පට්චිජ්ත්වා. වීමංසිත්වාති යත්ථ පෙසිතො, තෙසං අධිජ්ජායං උපපරික්ඛිත්වා වා උපපරික්ඛාපෙත්වා වා. හරං පච්චාති ඉත්ථි වා පුරිසො වා “සාධු”ති සම්පට්චිජ්තු වා, මා වා, යෙහි පෙසිතො, තෙසං පච්චාහරන්තො වා හරාපෙත්තො වා, ජායම්පතිභාවො හොතු වා, මා වා, අකාරණමෙතං. ඉමාය තිවච්චගසම්පත්තියා සඬ්ඝාදිසෙසො ව, ද්විති අඬගෙහි පණ්ඩකෙ ව අඬගත්තයෙනාපි ථුල්ලච්චයං, එකෙන දුක්කටං. කෙච්ච පන “හරං පච්ඡා”ති විජායං පරිකප්පෙත්වා “පච්ඡා හර”න්ති යොජෙන්නි, තං න සුන්දරං පච්චාති උපසග්ගත්තා. පදස්ස උපරි අත්ථෙ සජ්ජෙත්තො පකාසෙත්තො ගච්ඡතිහි හි උපසග්ගො නාම, තස්මා “පති ආ”ති උපසග්ගානං “හර”න්තිමස්ස පදස්ස උපරි භවිතබ්බන්ති.

පඤ්චමො.

24. සංයාවිතපරික්ඛාරන්ති සං අත්තනා යාවිතො වාසිආදිකො පරික්ඛාරො යස්සා, තං. අදෙසිතවත්ථුකන්ති උත්තිදුතියකම්මෙන අදෙසිතං වත්ථු කුටිකරණජපදෙසො යස්සාති විග්ගහො, තං. පමාණාතික්කන්තන්ති ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදන්ථියො සුගතවිදන්ථි නාම, තාය “දීඝසො ද්වාදස විදන්ථියො සුගතස්ස විදන්ථියා තිරියං සත්තන්තරා”ති (පාරා. 348) එවං චුත්තජ්ජමාණං එකතොභාගෙනාපි අතික්කන්තා පමාණාතික්කන්තාති තං තිරියං චතුහත්ථසඬ්ඛාතහෙට්ඨිමජ්ජමාණෙ සති දීඝතො චුත්තජ්ජමාණතො කෙසග්ගමත්තම්පි වඩ්ඤ්තුං න වට්ටති. තතො උභනකෙ, දීඝතො ව වඩ්ඪිතෙ අයං කුට්ඨිකං න ගච්ඡතිහි. “මය්හං වාසාගාරං එත”න්ති එවං අත්තා උද්දෙසො එතිස්සාති අත්තුද්දෙසා. කුටින්ති උල්ලිත්තාදිකං කුටිං කත්වාති සම්බන්ධො. තත්ථ උල්ලිත්තා නාම අත්තො උද්ධංමුඛං ලිත්තා. අචලිත්තා නාම බහි අධොමුඛං ලිත්තා. උභයථා උල්ලිත්තාවලිත්තා. කත්වාති අත්තොභූතකාරිතත්ථවසෙන කාරාපෙත්වා වා.

තත්ථායං වත්ථුදෙසනක්කමො – තෙන කුටිකාරකෙන භික්ඛුනා කුටිවත්ථුං සොධෙත්වා සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා වුඩ්ඪානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා පදභාජනෙ (පාරා. 349) චුත්තනායෙන සඬ්ඝං තික්ඛත්තුං යාවිත්වා සබ්බෙ වා

සඬ්ඝපරියාපන්නා, සඬ්ඝෙන වා සම්මතා ද්වෙ තයො භික්ඛු තත්ථ නෙතබ්බා. තෙනි ච කිපිල්ලිකාදීහි සොළසහි උපද්දවෙහි විරහිතත්තා අනාරම්භං අනුපද්දවං ද්විහි චතුහි වා බලිබද්දෙහි යුත්තෙන සකටෙන එකචක්කං නිබ්බොදකපතනට්ඨානෙ එකං බහි කත්වා ආවිඤ්ජිතුං සක්කුණෙය්‍යත්තාය “සපරික්කමන”න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා සවෙපි සඬ්ඝප්පහොනකා හොන්ති, තත්ථෙව, නො වෙ, සඬ්ඝමජ්ඣං ගන්ත්වා තෙන භික්ඛුනා යාවිතෙහි පදභාජනෙ (පාරා. 50, 51) චුත්තාය ඤත්තිදුතියකම්මවාචාය වත්ථු දෙසෙතබ්බන්ති. අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං කුටිං කරිස්සාමිති සබ්බප්පයොගෙ දුක්කටං, ඉදානි ද්විහි පිණ්ඩෙහි නිට්ඨානං ගමිස්සතිති පටමපිණ්ඩදානෙ පුල්ලච්චයං, දුතියදානෙන ලෙපෙ සඬ්ඝටිතෙ සවෙ අදෙසිතවත්ථුකා එව වා හොති, පමාණාතික්කන්තා එව වා, එකො සඬ්ඝාදිසෙසො, සාරම්භඅපරික්කමනත්තාය ද්වෙ ච දුක්කටානීති සවෙ උභයවිපන්නා, ද්වෙ ච සඬ්ඝාදිසෙසා ද්වෙ ච දුක්කටානීති සබ්බං ඤෙය්‍යං.

ජට්ඨො.

25. මහල්ලකන්ති සස්සාමිකභාවෙන සංයාවිතකුටිතො මහත්තභාවෙන, වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනාපි කාතබ්බභාවෙන ච මහත්තත්තාය මහත්තං ලාති ආදදාතීති මහල්ලකො. මහත්තලක ඉති ධීතෙ ත්තස්ස ලොපො ලස්ස ච ද්විත්තං, තං. වසනං අත්ථො පයොජනං වසනත්ථො, තාය. එත්ථ පන අදෙසිතවත්ථුභාවෙ එකො සඬ්ඝාදිසෙසො. සෙසං අනන්තරසදිසමෙව. ඉධ ච තත්ථ ච ලෙණගුහාතිණකුටිපණ්ණච්ඡදනගෙහෙසු අඤ්ඤතරං කාරොන්තස්ස ච කුටිමිපි අඤ්ඤස්ස වාසත්ථාය වාසාගාරං වා ය්‍පෙත්වා උපොසථාගාරාදීසු අඤ්ඤතරත්ථාය කාරොන්තස්ස ච අනාපත්ති.

සත්තමො.

26. අමූලකෙන අන්තිමෙන වත්ථුනාති සම්බන්ධො. අමූලකෙනාති දස්සනසඬ්ඛාතස්ස, සවනසඬ්ඛාතස්ස, දිට්ඨසුත්තමුතවසෙන පචත්තපරිසඬ්ඛාතස්ස ච මූලස්ස අභාවෙන නත්ථි මූලමෙතස්සාති අමූලකං, තෙන. තං පන සො ආපන්නො වා හොතු, නො වා, එතං ඉධ අප්පමාණං. තත්ථ භික්ඛුඤ්ච මාතුගාමඤ්ච තථාරූපෙ යානෙ දිස්වා පරිසඬ්ඛති, අයං දිට්ඨපරිසඬ්ඛා. අන්ධකාරෙ වා පටිච්ඡන්තෙ වා භික්ඛුස්ස ච මාතුගාමස්ස ච වචනං සුත්වා අඤ්ඤස්ස අත්ථිභාවං අජානන්තො පරිසඬ්ඛති, අයං සුත්තපරිසඬ්ඛා. ධුත්තානං ඉත්ථිහි සද්ධිං පච්චන්තවිහාරෙසු පුප්ඵගන්ධසුරාදීහි අනුභවිත්වා ගතට්ඨානං දිස්වා “කෙන නු බො ඉදං කත”න්ති වීමංසන්තො තත්ථ කෙනවි භික්ඛුනා ගන්ධාදීහි පූජා කතා හොති, හෙසජ්ජත්ථාය අරිට්ඨං වා පිනං, සො තස්ස ගන්ධං ඝායිත්වා “අයං සො භවිස්සති”ති පරිසඬ්ඛති. අයං මුත්තපරිසඬ්ඛා නාම. අන්තිමෙන වාති තතො පරං වජ්ජාභාවෙන අන්තෙ

භවත්තා අන්තිමෙනෙව. වත්ථුනාති භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකුනවීසනියා පාරාජිකෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤතරෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන. ව-කාරො පනෙත්ථ අවධාරණෙ, තෙන සඬ්ඝාදිසෙසාදිං නිවත්තෙති. අථ වා ව-කාරො අට්ඨානස්පයුත්තො.

වොදෙන්තො වා වොදාපෙන්තොවාචාති යොජෙතඛිබ්බො. වාවෙනුන්ති බ්‍රහ්මවරියා වාවනත්ථාය. එතෙන එකං වාවනාධිප්පායං ගහෙත්වා අවසෙසෙ අක්කොසාධිප්පායවුට්ඨාපනාධිප්පායාදිකෙ සත්තාධිප්පායෙ පටික්ඛිපති. සුඤ්ඤානන්ති ඉදං “වොදෙන්තො”තිආදීනං කම්මපදං, ඉමිනා පරම්මුඛා වොදනං පටික්ඛිපති. පරම්මුඛා පන සත්තභි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. වොදෙන්තොති “වත්ථුසන්දස්සනා ආපත්තිසන්දස්සනා සංවාසස්පටික්ඛෙපො සාමිච්ඡපටික්ඛෙපො”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.385-386) සඬ්ඛෙපතො චුත්තානං චතුන්තං වොදනානං වසෙන සයං වොදෙන්තො වා. වොදාපෙන්තො වාති පරෙන යෙන කෙනචි වොදාපෙන්තො වා. තස්මා යො භික්ඛුස්ස සමීපෙ යත්වා “ත්වං මෙටුනං ධම්මං සෙවි, අස්සමණොසී”තිආදීනා වත්ථුසන්දස්සනවසෙන වා “ත්වං මෙටුනධම්මාපත්තිං ආපන්නොසී”තිආදීනා ආපත්තිසන්දස්සනවසෙන වා “අස්සමණොසී, නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පචාරණා වා සඬ්ඝකම්මං වා, අස්සමණොසී”තිආදීනා සංවාසස්පටික්ඛෙපවසෙන වා අභිවාදනාදිසංවාසෙ පටික්ඛිත්තෙ අස්සමණොති කස්මාති පුට්ඨස්ස “අස්සමණොසී”තිආදිවචනෙහි සාමිච්ඡපටික්ඛෙපවසෙන වා අන්තමසො භත්ථමුද්දාය එව වාපි එතමත්ථං දීපයතො “කරොතු මෙ ආයස්මා ඔකාසං, අහං තං වත්තුකාමො”ති එවං ඔකාසෙ අකාරිතෙ වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො වෙව දුක්කටඤ්ච, ඔකාසං කාරෙත්වා වොදෙන්තස්ස පන සඬ්ඝාදිසෙසොව දට්ඨඛිබ්බො.

අට්ඨමො.

27. අඤ්ඤස්සාති ඛත්තියාදිජාතිකස්ස පරස්ස. කිරියන්ති මෙටුනචිතික්කමසඬ්ඛාතං කිරියං. තෙනාති අඤ්ඤස්ස චිතික්කමසඬ්ඛාතස්ස මෙටුනචිතික්කමසන්දස්සනෙන කරණභූතෙන. ලෙසෙනාති යස්ස ජාතිආදයො තතො අඤ්ඤමපි වත්ථුං ලිස්සති උද්දිට්ඨෙවිත්ථාරං සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙවාති ජාතිආදයොව “ලෙසා”ති වුව්චන්ති, තෙන ජාතිලෙසනාමලෙසාදීනා ලෙසෙන. අඤ්ඤන්ති යො චිතික්කමන්තො දිට්ඨො, තතො අපරම්පි භික්ඛුං වාවෙනුං අන්තිමෙන වත්ථුනා වොදයන්ති සම්බන්ධො. කථං? කොචි ඛත්තියජාතියො චිතික්කමන්තො දිට්ඨො, තතො අඤ්ඤං අත්තතො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියං ජාතිලෙසං ගහෙත්වා “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො චිතික්කමන්තො, ත්වං ඛත්තියො පාරාජිකං

ධම්මං ආපන්නොසි”ති වොදෙති වොදාපෙති වා. එවං නාමලෙසාදයොපි වෙදිතඛිබ්බා. සෙසා විනිච්ඡයකථා අට්ඨමෙ වුත්තසදිසායෙව.

නවමො.

28. එත්තාවතා “ගරුකා නවා”ති උද්දිට්ඨෙ විත්ථාරතො දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු ආපන්නෙසු පටිපජ්ජිතඛිබ්බාකාරං දස්සෙතුං “ඡාදෙති ඡානමාපන්න”තිආදි වුත්තං. තත්ථ යො භික්ඛු අත්තනා ආපන්නං සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං ආපත්තිවසෙන වා වත්ථුවසෙන වා ඡානං ඡානන්නො යාවතා යත්තකානි අභානි ඡාදෙති පටිච්ඡාදෙති, තාවතා තත්තකානි අභානි තස්ස පරිවාසො හොතිති එවං පදසන්ධිවසෙන අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො. තත්ථ පටිච්ඡන්තපරිවාසො සුද්ධන්තපරිවාසො සමොධානපරිවාසොති තිවිධො පරිවාසො. තෙසං පන අතිසඬ්ඛෙපනයෙන මුඛමත්තෙපි දස්සිතෙ විත්ථාරවිනිච්ඡයපවෙසොපායසම්භවො සියාති මුඛමත්තං දස්සයිස්සාම.

තත්ථ පටිච්ඡන්තපරිවාසො නාම යථාපටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා දාතඛිබ්බො, තස්මා පටිච්ඡන්තදිවසෙ ව ආපත්තියො ව සල්ලක්ඛෙත්වා සවෙ එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තා හොති, “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො”තිආදිනා ඛන්ධකෙ (වුළුව. 98-99) ආගතනයෙන යාවාපෙත්වා “සුඤ්ඤානං මෙ හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජි එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො”තිආදිනා ඛන්ධකෙ ආගතනයෙනෙව කම්මවාචං වත්වා පරිවාසො දාතඛිබ්බො. එකං ආපජ්ජිත්වා “සම්බහුලා”ති විනයකම්මං කරොන්තස්සාපි වුට්ඨාතීති “සම්බහුලා”ති වුත්තං. නානාවත්ථුකාසුපි එසෙව නයො. අථ ද්විභාදිජ්ජපටිච්ඡන්තා හොන්ති, පක්ඛඅතිරෙකපක්ඛමාසඅතිරෙකමාසසංචච්ඡරඅතිරෙකසංචච්ඡරජ්ජපටිච්ඡන්තා වා, “ද්විභාදිජ්ජපටිච්ඡන්තායො වා”තිආදිනා වත්වා යො යො ආපන්නො හොති, තස්ස තස්ස නාමඤ්ච ගහෙත්වා යොජනා කාතඛිබ්බා.

කම්මවාචාපරියොසානෙ ව සවෙ අජ්ජභික්ඛුකො ආවාසො හොති, සක්කා රත්තිච්ඡෙදං අනාපජ්ජන්තෙන වසිතුං, තත්ථෙව “පරිවාසං සමාදියාමි, වත්තං සමාදියාමි”ති වත්තං සමාදාය තත්ථෙව සඬ්ඝස්ස “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා සඬ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකාහජ්ජපටිච්ඡන්තායො”තිආදිනා ආරොචෙත්වා පුන ආගතාගතානං භික්ඛූනං ආරොචෙත්තෙන පකතත්තෙන භික්ඛූනා සද්ධිං එකච්ඡන්තෙ සහවාසො, තෙන ව විනාවාසො, ආගන්තුකාදීනං උපචාරගතානං අනාරොචනානි එතෙසු එකෙනාපි රත්තිච්ඡෙදඤ්ච වත්තහෙදඤ්ච අකත්වා පරිවත්ථඛිබ්බං.

සවෙ න සක්කා හොති පරිවාසං සොධෙතුං, නික්ඛිත්තවත්තෙන වසිතුකාමො හොති, තත්ථෙව සඬ්ඝමජ්ඣෙකො වා එකස්ස පුග්ගලස්ස වා

සන්තිකෙ “පරිවාසං නික්ඛිපාමි, වත්තං නික්ඛිපාමි”ති පරිවාසො නික්ඛිපිතබ්බො. නික්ඛිත්තකාලතො පටියාය පකතත්තටියානෙ තිට්ඨති. අපානෙන පච්චුසසමයෙ එකෙන භික්ඛුනා සද්ධිං පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහටියානතො ද්වෙ ලෙඨිච්ඡපානෙ අතික්කමිත්වා මහාමග්ගතො ඔක්කමම පටිච්ඡන්තටියානෙ නිසිදිත්වා අන්තොඅරුණෙයෙව වත්තං සමාදිගිත්වා ආරොචෙතබ්බං. සචෙ බහි යිත්තානම්පි සද්දං සුඤ්ඤාති, පස්සති වා, දුරං ගන්ත්වාපි ආරොචෙතබ්බං, අනාරොචෙත්තෙ රත්තිච්ඡෙදො වෙව වත්තහෙදදුක්කටඤ්ථ. සචෙ අජානන්තස්සෙව උපචාරසීමං පටිසිත්වා ගච්ඡන්ති, රත්තිච්ඡෙදොව හොති, න වත්තහෙදො. අරුණෙ උට්ඨිතෙ තස්ස සන්තිකෙ වත්තං නික්ඛිපිත්වා විහාරං ගන්තබ්බං. එවං යාව රත්තියො පුරෙන්නි, තාව පරිවත්ථබ්බං. අයං තාව පටිච්ඡන්තපරිවාසො.

සුද්ධන්තො දුට්ඨො චූළසුද්ධන්තො මහාසුද්ධන්තොති. තත්ථ යො “උපසම්පදතො පටියාය යත්තකං නාම කාලං අහං සුද්ධො”ති ජානාති, තත්තකං අපනෙත්වා තතො අවසෙසෙ රත්තිපරිච්ඡෙදෙ එකතො කත්වා දාතබ්බපරිවාසො චූළසුද්ධන්තො. යො පන සබ්බසො රත්තිපරියන්තං න ජානාති නස්සරති, තත්ථ ච වෙමතිකො, තස්ස දාතබ්බො මහාසුද්ධන්තො. ආපත්තිපරියන්තං ජානාතු වා, මා වා, අකාරණමෙතං.

සමොධානපරිවාසො නාම තිට්ඨො ඔධානසමොධානො අග්ගසමොධානො මිස්සකසමොධානොති. තත්ථ යො නිට්ඨිතපරිවාසොපි වා නිට්ඨිතමානත්තොපි වා අතික්ඛිත්තවත්තො අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පුරිමාපත්තියා සමා වා උභ්‍යතරා වා රත්තියො පටිච්ඡාදෙති, තස්ස මූලාය පටිකස්සනෙන තෙ පරිචුත්ථදිවසෙ ච මානත්තවිණ්ණදිවසෙ ච ඔධුනිත්වා මක්ඛෙත්වා පුරිමාය ආපත්තියා මූලදිවසපරිච්ඡෙදෙ පච්ඡා ආපන්නං ආපත්තිං සමොදගිත්වා පුන ආදිතො පටියාය දාතබ්බපරිවාසො ඔධානසමොධානො නාම. සචෙ කස්සචි එකාපත්ති එකාහප්පටිච්ඡන්තා, ද්වීහප්පටිච්ඡන්තා, එවං යාව දසාහප්පටිච්ඡන්තා, තාසං අග්ගෙසන සමොධාය තාසං දසාහප්පටිච්ඡන්තවසෙන අවසෙසානං එකාහප්පටිච්ඡන්තාදීනම්පි දාතබ්බපරිවාසො අග්ගසමොධානො නාම. යො පන නානාවත්ථුකා ආපත්තියො එකතො කත්වා දාතබ්බපරිවාසො මිස්සකසමොධානො නාම. දානවිධි පන සබ්බත්ථ බන්ධකෙ (චූළව. 134 ආදයො) ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

එවං පරිචුත්ථපරිවාසො භික්ඛු මානත්තං භික්ඛුනං මානනභාවං ඡ රත්තියො අබණ්ඩං කත්වා වරෙය්‍ය කරෙය්‍ය, සම්පාදෙය්‍යාති චුත්තං හොති. තත්ථ සඬ්ඝෙන ගණෙන පුග්ගලෙන කතං තෙන භික්ඛුනා සඬ්ඝමජ්ඣෙව වත්තං සමාදාපෙත්වා “අහං, හන්තෙ, සම්බහුලා ආපත්තියො

ආපජ්ජි''න්තිආදිනා ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙන යාවාපෙත්වා තත්ථෙව වුත්තනයෙන මානත්තදානාදයොපි වෙදිතබ්බා. ඉමිනාපි චත්තං නික්ඛිපිතුකාමෙන චෙ චත්තං නික්ඛිපිත්වා චතුහි පඤ්චහි සද්ධිං පරිවාසෙ වුත්තප්පකාරං පදෙසං ගන්ත්වා පුරිමනයෙනෙව හෙට්ඨා වුත්තං සහවාසාදිං අන්තමසො චතුහි උනාත්තා උනෙ ගණෙ චරණදොසඤ්ච වජ්ජෙත්වා පටිපජ්ජිතබ්බං. අප්පට්ඨජන්තාපත්තිකස්ස පන පරිවාසං අදත්වා මානත්තමෙව දාතබ්බං. එවං විණ්ණං කතං පරිනිට්ඨාපිතං මානත්තං යෙන, තං හික්ඛුං. විසති සඬ්ඝො ගණො අස්සාති විසතිගණො දීඝං කත්වා, සො සඬ්ඝො අබ්භෙය්‍යා සම්පට්ඨිෂෙය්‍ය, අබ්භානකම්මවසෙන ඔසාරෙය්‍යාති වුත්තං හොති, අව්භෙය්‍යාති වා අත්ථො. එත්ථාපි සමාදානආරොචනයාවනාති, කම්මවාචා ච ඛන්ධකෙ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බා.

29. එවං තෙසු පටිපජ්ජිතබ්බාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි ඡාදනස්ස අඬ්ගාති දස්සෙතුං “ආපත්ති”තිආදිමාහ. තත්ථ න උක්ඛිත්තො අනුක්ඛිත්තො, නත්ථි අන්තරායො අස්සාති අනන්තරායො. සකත්ථෙ ත්තපච්චයවසෙන වා, පහුතො භාවො පහුත්තං, තං අස්සත්ථිති සද්ධාදිවසෙන වා පහුත්තො. අනුක්ඛිත්තො ච අනන්තරායො ච පහුත්තො වාති ද්වන්ද්‍වො, තෙසං භාවො අනුක්ඛිත්තාදිගුණො අනුක්ඛිත්ත...පෙ.... පහුත්තතා. ආපත්ති ච අනුක්ඛිත්ත...පෙ.... පහුත්තතා ච ආපත්ති...පෙ.... පහුත්තතායො. ම-කාරො පදසන්ධිජො. තථා තෙන පකාරෙන ආපත්තිආදීසු චතුසු ආපත්තාදිපකාරෙන සඤ්ඤී තථසඤ්ඤී රස්සවසෙන. තස්ස භාවො තථසඤ්ඤීතා, යථාවුත්තආපත්තාදිසඤ්ඤීතාති වුත්තං හොති. ව-කාරො වුත්තසමුච්චයත්ථො. කමනං පත්ථනං කාමො, ඡාදෙතුං කාමො ඡාදෙතුකාමො. ඉති යථාවුත්තා නව, අථ ඡාදනා වාති එවං දස ච තාති අඬ්ගාති වාති, තෙහි. අරුණුග්ගමමිහි අරුණසඬ්ඛාතස්ස පඨමබාලසූරියරංසිනො උග්ගමනෙ සති ඡන්තා හොති, ආපත්තිති සෙසො.

තත්ථායමධිප්පායො	—	යො	හික්ඛු

රාජවොරඅග්ගිඋදකමනුස්සඅමනුස්සවාළසරීසපජ්චිතබ්බග්ගවරියන්තරායානං
 දසන්තමෙකස්සාපි නත්ථිතාය අනන්තරායිකො සමානො
 අනන්තරායිකසඤ්ඤී හුත්වා හික්ඛුනො සන්තිකං ගන්තුඤ්චෙව
 ආරොචෙතුඤ්ච සක්කුණෙය්‍යතාය පහු සමානො පහුසඤ්ඤී හුත්වා
 තිව්ධඋක්ඛෙපනීයකම්මාකරණෙන අනුක්ඛිත්තො සමානො
 අනුක්ඛිත්තසඤ්ඤී හුත්වා ගරුකාපත්තිති සඤ්ඤී ගරුකංයෙව ආපත්තිං
 ඡාදෙතුකාමො හුත්වා ඡාදෙති, තස්සායං ආපත්ති ච ඡන්තා හොතිති. සචෙ
 පනෙත්ථ අනාපත්තිසඤ්ඤී වා හොති අඤ්ඤාපත්තික්ඛන්ධසඤ්ඤී වා
 චෙමතිකො වා, අච්ඡන්තා හොන්ති. ආරොචෙන්තෙන පන “මම එකාපත්තිං
 ආපත්තභාවං ඡානාහි”තිආදිනා නයෙන ආරොචෙතබ්බං. සචෙ පන
 චත්ථුසභාගාපත්තිකස්ස ආරොචෙති, තාව තප්පච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති.

සඬ්ඝාදිසෙසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විවරනිද්දෙසවණ්ණනා

30. “බොමඤ්ච කොසෙය්‍යඤ්චා” තිආදිනා නපුංසකවිග්ගහෙන ද්වන්දෙ කතෙ බොම...පෙ.... භඩ්ගානි. තත්ථ බොමන්ති ගච්ඡජාති. උපචාරතො පන බොමෙන බොමසුත්තෙන වායිතන්ති තද්ධිතෙන උපචාරෙන වා බොමං බොමපට්ඨිවරං, තථා අවසෙසානි. සාණං සාණවාකසුත්තෙහි වායිතං විවරං. භඩ්ගං බොමසුත්තාදීනි සබ්බානි එකච්චානි වා වොමිස්සෙත්වා වායිතවිවරං. වාකමයමෙව වාති කෙච්චි. කම්බලන්ති මනුස්සලොමං වාළලොමඤ්ච ය්‍පෙත්වා සෙසලොමෙහි වායිතං. එතානීති බොමාදීනි යථාචුත්තානි. සහ අනුලොමෙහීති සානුලොමානි. ජාතිතො කප්පියානි ඡ විවරානි භවන්ති.

31. ඉදානි “දුකුල”න්තිආදිනා තෙසං අනුලොමානි දස්සෙති. තත්ථ දුකුලන්ති දුකුලසඬ්ඛාතෙන කෙනචි වාකච්චෙසෙත වායිතං විවරං. වෙචාති සමුච්චයෙ, සො උපරි ආකඬ්ඪිතබ්බො. පට්ටුණ්ණන්ති පට්ටුණ්ණෙසු ජාතං පට්ටුණ්ණං. දෙසවාචිනො බහුවචනන්තාති බහුවචනෙන විග්ගහො. තථා සොමාරා ව චීනා ව, තෙසු ජාතං සොමාරචීනජං. ඉමානි තීණි පාණකෙහි කතසුත්තමයානි. එහිහික්ඛුනං පුඤ්ඤද්ධියා ජාතං ඉද්ධිජං, තං පන බොමාදීනං අඤ්ඤතරං. දෙවදිත්තන්ති දෙවෙහි දිත්තං කප්පරුක්ඛෙ නිබ්බත්තං විවරං. තදෙනං දුකුලාදි තස්ස තස්ස යථාචුත්තස්ස බොමාදිනො අනුලොමිකං හොති. තත්ථ ලොමානි අනුගතං අනුලොමං, යථා සෙසලොමානි අනුගතං ලොමං තදනුකුලත්තා “අනුලොම”න්ති වුච්චති, තථා තංජාතියකං යෙසං කෙසඤ්චි අනුකුලං සබ්බමිපි රුළ්භිවසෙන “අනුලොම”න්ති වුච්චති. තමෙව අනුලොමිකං, අනුකුලන්ති අත්ථො. කථං? දුකුලං සාණස්ස අනුලොමං, පට්ටුණ්ණාදීනි තීණි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි, ඉද්ධිජං දෙවදිත්තඤ්ච බොමාදීනමනුලොමන්ති.

32-3. එවං සානුලොමානි විවරානි දස්සෙත්වා ඉදානි අධිට්ඨානාදිකං දස්සෙතුං “තිව්වර”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අචුත්තෙපි අවස්සං චත්තබ්බතාය සබ්බත්ථ ව-සද්දො අප්ඤ්ඤාහරිතබ්බො, තිව්වරඤ්ච...පෙ.... කණ්ඩුවච්ඡාදිඤ්ච අධිට්ඨෙය්‍යා න විකප්පෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තත්ථ තිණ්ණං විවරානං සමාහාරො තිව්වරං. පරික්ඛාරඤ්ච තං වොළඤ්චාති පරික්ඛාරවොළං. වස්සස්ස යොග්ගා වස්සිකා, සාව සාටිකා වස්සිකසාටිකා. පුඤ්ඡති අනෙතානි පුඤ්ඡනං, මුඛස්ස පුඤ්ඡනං මුඛපුඤ්ඡනං. නිසීදන්ති එත්ථාති නිසීදනං, මුඛපුඤ්ඡනඤ්ච නිසීදනඤ්ච මුඛපුඤ්ඡනනිසීදනං. සයනසුඛාදිං පට්ඨිච අත්ථරියතීති පච්චත්ථරණං, තදෙව පච්චත්ථරණකං. කණ්ඩුං ඡාදෙතීති කණ්ඩුවච්ඡාදි. අධිට්ඨහෙති “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි” තිආදිනා නවන්තං නාමං ගහෙත්වා අධිට්ඨෙය්‍යා. න විකප්පෙය්‍යාති තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා න විකප්පෙය්‍යා,

තස්ස තස්ස පන නාමං අග්ගහෙත්වා “ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පෙමි”ති විකප්පෙය්‍යාති අධිප්පායො. එත්ථාති ඉමෙසු නවසු චීවරෙසු. තිච්චරන්ති තිච්චරනාමෙන අධිට්ඨිතං. තථා හි අධිට්ඨානතො පුබ්බෙ විසුං තිච්චරං නාම නත්ථි සඬ්ඝාට්ඨාදිප්පහොනකස්ස පච්චත්ථරණාදිවසෙනාපි අධිට්ඨාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා. තං විනා එකාහං එකදිවසමිපි. න වසෙය්‍යාති අලද්ධසම්මුතිකො හික්ඛු අවිප්පවාසසීමතො අඤ්ඤත්ථ වාසං න කරෙය්‍යාති අත්ථො. එවං සති තිච්චරඤ්ච නිස්සජ්ජිතබ්බං හොති, පාචිත්තියඤ්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතීති දිපෙති. නිසිදනං විනා වාතුමාසං න වසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. චතුත්තං මාසානං සමාහාරො චතුමාසං, තමෙව වාතුමාසං. තං අච්චත්තසංයොගවසෙන.

34. ඉදානි “ඉම”න්තිආදිනා “අධිට්ඨෙය්‍යා”ති චුත්තමධිට්ඨානං දස්සෙති. සඬ්ඝාටිං “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨහෙති සම්බන්ධො. තත්ථ අධිට්ඨහෙති හත්ථපාසෙ යිතං එවං අධිට්ඨෙය්‍ය. අහත්ථපාසන්ති හත්ථස්ස පාසො සම්පො හත්ථපාසො, අඬ්ඪතෙය්‍යහත්ථබ්බන්තරො. ද්වාදසහත්ථබ්බන්තරොතිපි වදන්ති. නත්ථි හත්ථපාසො එතිස්සාති අහත්ථපාසා, තං එතන්ති අධිට්ඨහෙති සම්බන්ධො. කිං චුත්තං හොති? අන්තොගබ්බෙ වා උපරිපාසාදෙ වා තදහෙව ගන්ත්වා නිවත්තනයොග්ගෙ පදෙසෙ වා යිතං චීවරං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨෙය්‍යාති චුත්තං හොති. තතො දුරෙ යිතමිපි අධිට්ඨාතබ්බන්තිපි වදන්ති. සෙසෙසසුපිති උත්තරාසඬ්ඨගාදිකණ්ඩුප්පට්ඨිජාදිපරියන්තෙසුපි අවසෙසචීවරෙසු. අයං නයොති අයමෙව නයො. යථා සඬ්ඝාටියා, එවං “ඉමං උත්තරාසඬ්ඨං අධිට්ඨාමි”තිආදි චුත්තනයොවාති චුත්තං හොති. අධිට්ඨහන්තෙන පන හත්ථෙන ගහෙත්වා කායවිකාරං කරොන්තෙන “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති විත්තෙන ආහොගං කත්වා කායෙන වා අධිට්ඨාතබ්බං, වච්චෙදමත්තං කත්වා වාචය වා. පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛන්ති තිච්චරං පරික්ඛාරවොළමිපි අධිට්ඨාතුං වට්ටතිති.

35. ඉදානි එවං අධිට්ඨහතො අඤ්ඤං ලද්ධා අධිට්ඨාතුකාමෙන පච්චුද්ධරිත්වා අධිට්ඨාතබ්බන්ති දස්සෙතුං “අධිට්ඨහන්තො”තිආදිමාහ. තත්ථ සඬ්ඝාටි පභුති ආදි යස්ස තං සඬ්ඝාටිප්පභුති. එතං “අධිට්ඨහන්තො”ති එත්ථාපි “අධිට්ඨෙය්‍යා”ති එත්ථාපි කම්මපදං, “පුබ්බචීවර”න්ති එත්ථ පන විසෙසනං හුත්වා තිට්ඨති. පච්චුද්ධරිත්වාති පරිච්චජිත්වා. පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨහිත්වා යපිතවත්ථෙහි සඬ්ඝාට්ඨාදිති කරොති, නිට්ඨිතෙ රජනෙ ච කප්පෙ ච ඉමං පරික්ඛාරවොළං පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨාතබ්බාති. පත්තාධිට්ඨහනෙති පත්තස්ස අධිට්ඨානෙන. තථාති ව යථා චීවරෙ, තථා පත්තෙපි අධිට්ඨානාදිකං සබ්බන්ති අත්ථො. එත්ථ පන “ඉමං පත්තං, එතං පත්ත”න්ති වා විසෙසො.

36. ඉදානි පච්චුද්ධාරවිධිං දස්සෙතුං “එත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ඉමං ච ඉති වා-සද්දො රස්සං කත්වා නිද්දිට්ඨො, සො ඉති-සද්දතො පරං යොජෙතඛිබ්බො, තස්මා “එතං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමි”ති වා “ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමි”ති වා සංසෙති සම්බන්ධො වෙදිතඛිබ්බො. සංසෙති වදෙය්‍යා. එවන්ති යථා නාමෙන සඬ්ඝාටි පච්චුද්ධරිතඛිබ්බො, තථා උත්තරාසඬ්ඝාදීනීති අත්ථො. විදුති පච්චුද්ධරෙතිමස්ස කත්තුපදං, පඤ්ඤවාති අත්ථො. සබ්බත්ථාපි දුරාසන්නතාදි චුත්තනයෙන වෙදිතඛිබ්බො.

37-8. ඉදානි සඬ්ඝාටිආදීනං ඡන්තං පමාණපරිච්ඡෙදං දස්සෙති “සඬ්ඝාටි”තිආදිනා. පච්ඡිමො අන්තො පච්ඡිමන්තො, තෙන, පච්ඡිමකොටියාති අත්ථො. දීඝසොති දීඝතො. මුට්ඨියා සහිතං පඤ්චකං යස්සා සා මුට්ඨිපඤ්චකා, ලිඬ්ඟවිපල්ලාසවසෙන පන මුට්ඨිපඤ්චකො. මුට්ඨි-සද්දෙනෙත්ථ උපචාරවසෙන කතමුට්ඨිකො හත්ථොච චුත්තො. සුගතස්ස චීවරතො උභ්‍යාති සමාසො. අපීති චුත්තසමුච්චයෙ, තෙන යථාචුත්තපච්ඡිමපමාණා ච අයඤ්ච උත්තමපමාණාති අත්ථො. “පච්ඡිමන්තෙනා”ති ඉදං මුට්ඨිත්තිකඤ්ච තිරියන්ති එත්ථාපි අනුචත්තෙත්වා අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො. ව-සද්දො “උත්තමන්තෙන සුගතචීවරුනාපි වට්ටති”ති ඉදං සමුච්චිනොති. තත්ථ ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදත්ථියො එකා සුගතවිදත්ථි, තාය විදත්ථියා නච විදත්ථියො දීඝතො සුගතචීවරපමාණං, තිරියං ඡ විදත්ථියො, තං පන වඬ්ඪකිහත්ථොන දීඝතො තෙරස හත්ථා එකා ච විදත්ථි, තිරියතො නච හත්ථා හොන්ති. තංවසෙන උභයත්ථ උභ්‍යාතා විඤ්ඤාතඛිබ්බො.

උත්තරාසඬ්ඝොපි තත්තකොවාති දස්සෙතුං “තථා එකංසිකස්සපී”ති ආහ. එකො අංසො එකංසො, තත්ථ කාතඛිබ්බන්ති තද්ධිතෙ එකංසිකං. “අන්තරවාසකො”විවාදිනා නිවාසනං දස්සෙති. තත්ථ අන්තරං මජ්ඣපදෙසො, අන්තරෙ මජ්ඣෙ කට්ඨපදෙසෙ වාසො චත්ථං අන්තරවාසො, සොයෙව අන්තරවාසකො. වාපීති සමුදායො, එකො වා සමුච්චයො. අඬ්ඪෙත තතියො භාගො අඬ්ඪතෙය්‍යො. එත්ථ ද්විත්තං හත්ථකොටියාසානං සමුපුණ්ණානං තතියකොටියාසසංසිජ්ඣකෙන කරණභූතා අඬ්ඪ-සද්දනිද්දිට්ඨා යා විදත්ථි, සාව තතියොති නිද්දිට්ඨොති උපඬ්ඪහත්ථසඬ්ඛාතො තතියො භාගො අඬ්ඪතෙය්‍යො. සො ච නානන්තරෙන ද්විහත්ථතතියතා ලඛිහතීති ද්වෙ හත්ථා, එකා ච විදත්ථි අඬ්ඪතෙය්‍යො. තංසන්නියොගෙන පනෙත්ථ අන්තරවාසකොච අඬ්ඪතෙය්‍යොති වෙදිතඛිබ්බො. ද්වෙ හත්ථා යස්සාති බාහිරත්ථසමාසො. පාරුපනෙනාපි සක්කා නාහිං පටිච්ඡාදෙතුන්ති “ද්විහත්ථො”ති චුත්තං. වා-සද්දො අඬ්ඪතෙය්‍යං විකප්පෙති. තිරියස්ස අන්තොති ඡට්ඨිතප්පුරිසො, තිරියමෙව අන්තොති වා කම්මධාරයො “ගාමන්තො”තිආදීසු විය.

39. “නිසිදනස්සා”තිආදිනා නිසිදනවිවරං දස්සෙති. එත්ථ නිසිදනං නාම සමෙ භූමිභාගෙ ඵලකලොමානි උපරුපරි සන්ථරිත්වා කඤ්ජිකාදීහි සිඤ්චිත්වා කතො ද්විසු යානෙසු ආලිතත්තා තිහි දසාහි යුත්තො පරික්ඛාරවිසෙසො. විදත්ථී ද්වෙති ද්වෙ විදත්ථී. විසාලතො පුටුලතො.

40. “කණ්ඩුජපට්ඨජාදී”තිආදිනා කණ්ඩුජපට්ඨජාදිං දස්සෙති. තත්ථ කණ්ඩුති හි න අත්ථතො නානං, තග්ගහණෙන පනෙත්ථ පිළකස්සාවචුල්ලකච්ඡාබාධං ගස්හති. කණ්ඩුං යථාචුත්තං පිළකාදිං පට්ඨජාදෙතිති කණ්ඩුජපට්ඨජාදි. පට්ඨජදනං වා පට්ඨජාදො, යථාචුත්තකණ්ඩුයා පට්ඨජාදො කණ්ඩුජපට්ඨජාදො, සො අස්ස අත්ථිති කණ්ඩුජපට්ඨජාදී, තස්ස. තිරියන්ති තිරියතො.

41. “වස්සිකා”තිආදිනා වස්සිකසාටිකං දස්සෙති, තං සුවිඤ්ඤායාං.

42. එවං පමාණවත්තානං පමාණං දස්සෙත්වා චුත්තජපමාණානික්කමෙ දොසං, කෙසඤ්චි පමාණාභාවගණනාභාවඤ්ච දස්සෙතුං “එත්ථා”තිආදිමාහ. තත්ථ එත්ථානි චුත්තජපමාණවත්තෙසු විවරෙසු. තදුත්තරි තතො චුත්තජපමාණතො උත්තරි නිපාතෙන උත්තරි-සද්දෙන තජ්ජුරිසො. කරොන්තස්ස සම්පාදෙන්තස්ස. ඡෙදනපාවිත්තීති ඡෙදනෙන සහිතා පාවිත්ති, අතිරෙකං ඡින්දිත්වා පාවිත්තියං දෙසෙතබ්බන්ති චුත්තං හොති. චුත්තජපමාණතො පන අතිරෙකඤ්ච ඌනකඤ්ච “පරික්ඛාරවොළ”න්ති අධිට්ඨාතබ්බං. යෙන මුඛං පුඤ්ජන්ති, තං මුඛසම්බන්ධීති මුඛස්ස වොළන්ති සමාසෙ ද්වන්දො. ආකච්චිතං ඉච්ඡිතං පමාණන්ති කම්මධාරයො. තමෙතෙසමත්ථිති ආකච්චිතජපමාණිකා. එත්ථ ච තිච්චරාදීසු අචුත්තෙපි ගණනවිභාගෙ පච්චත්ථරණමුඛපුඤ්ජනපරික්ඛාරවොළෙ යපෙත්වා ආදිතො පටියාය ඡක්කමෙකෙකමෙව වට්ටති. මුඛපුඤ්ජනවොළානි පච්චත්ථරණානි ච බහුනිපිති විඤ්ඤාතබ්බං.

43. ගණනානි එත්ථ නපුංසකස්ස ඉත්ථිවචනෙන යොගාභාවා “න දීපිතා”ති ලිඛිගං විපරිණාමෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, අට්ඨකථායං න පකාසිතානි අත්ථො. තිණ්ණං පනෙතෙසං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙනෙව චුත්තං, විකජ්ජනුපගපච්ඡිමෙන පච්ඡිමජ්ජපමාණං අත්ථියෙව. ඉදානි යස්මා තත්ථ තං සබ්බං න දීපිතං, තස්මා විකජ්ජනුපගප්චිකාදි සබ්බං එකං “පරික්ඛාරවොළ”න්ති, බහුනි එකතො කත්වා “පරික්ඛාරවොළානී”තිපි වත්වා අධිට්ඨාතබ්බන්ති දස්සෙත්තො “තථා”තිආදිමාහ. ඉමිනා පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛන්ති දස්සෙති. ථවිකාදිං ථවිකා ආදි යස්ස පරිස්සාවනාදිතොති සමාසො. විකජ්ජස්ස උපගං විකජ්ජියං, තඤ්ච උපරි වක්ඛති.

44. ඉදානි තිණ්ණං චීවරානං පටිභාගං දස්සෙතුං “අභතා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අභතෙන නවෙන අධොතෙන කප්පං සදිසං අභතකප්පං, එකචාරධොතං. අභතඤ්ච අභතකප්පඤ්ච අභතාභතකප්පානි, චත්ථානි, තෙසං. ද්වෙ ගුණා පටලානි යස්ස සාති දුගුණා. “ගුණො පටලරාසිසු”ති හි අභිධානප්පදීපිකා. දුගුණා දුපට්ඨා, උත්තරස්මිං දෙභහාගෙ ආසඤ්ජීයතීති උක්කරාසඬගො. එකච්චං එකපට්ඨං අස්ස අත්ථිති එකච්චී, එකපට්ඨොති අත්ථො. නිපාතො වා එකච්චීති. තථාති සමුච්චයෙ, අත්තරවාසකො වාති චුත්තං හොති. උපමායං වා, යථා උත්තරාසඬගො එකච්චියො, එවං අත්තරවාසකොති අත්ථො.

45. “උතු”ති අනෙකඋතු ගහිතාති උතුතො දීඝකාලතො උද්ධවා උතුද්ධවා, තෙසං පිලොතිකානන්ති අත්ථො. සෙසාති උත්තරාසඬගඅත්තරවාසකා. පංසු විය කුච්ඡිතං උලති පචත්තතීති පංසුකුලං, රථිකාසුසානසඬකාරකුටාදීනං යත්ථ කත්ථවි යිතං වොළඛණ්ඩං, තස්මිං. යා යා රුචිති අබ්බාසිභාවෙ යථාරුචී, යාවදත්ථං සතපට්ඨමිපි වට්ඨතීති අධිප්පායො.

46. ඉදානි තීසු ඡිත්ථිත්ථා කාතුං අප්පහොන්තෙසු කාතබ්බවිධිං දස්සෙතුං “තීසු”තිආදිමාහ. තත්ථ තිච්චරසමුදායතො එකදෙසභුතානං ද්විත්තමෙකස්ස ච සඬබ්බාගුණෙන නිද්ධාරියමානන්තා තීසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකචචනස්ස බහ්වත්ථෙත යොගාභාවතො ද්විච්චරසඬබ්බතබ්බත්ථවසෙන චචනං විපරිණාමෙත්ථා යාති පහොන්ති, තානි ද්වෙ වාපි ඡිත්ථිතබ්බානි, යං පහොති, තං එකං වා ඡිත්ථිතබ්බන්ති යොජ්ජතබ්බං. පහොන්තීති පච්ඡිමච්චරප්පමාණඡිත්තකානි පහොන්ති. අපිති සම්භාවතො, තීසු කා කථාති අත්ථො. අත්ථාධිත්ති ආගන්තුකපත්තං. අනු පච්ඡා ආධියතීති අත්ථාධි, යං චීවරස්සොපරි සඬසාට්ඨාකාරෙන ආරොපෙතබ්බං. අනාදිණ්ණන්ති අනාරොපිතං අත්ථාධිකං. න ධාරෙය්‍යාති ඉමිනා යදි ධාරෙය්‍ය, දුක්කටන්ති දීපෙති.

47-8. ඉදානි “තිච්චරං න වසෙය්‍ය විනෙකාහ”න්ති චුත්තානං තිණ්ණං අවිප්පවාසලක්ඛණං දස්සෙතුං “ගාමෙ”තිආදිනා උදොසිතසික්ඛාපදෙ (පාරා. 471 ආදයො) චුත්තපරිභාරමාහ. තත්ථ ගාමෙ වා...පෙ.... විහාරෙ වා තිච්චරං නික්ඛිපිත්ථාති සම්බන්ධො. තත්ථ “පටො දඬුසො”තිආදිසු විය අවයවෙපි සමුදායවොහාරවසෙන තීසු එකමිපි “තිච්චර”න්ති චුත්තං. භික්ඛුසම්මුතිසඤ්ඤත්‍රාති සඬසෙන ගිලානස්ස භික්ඛුතො දියමානං චීවරෙන විප්පවාසසම්මුතිං විනා. විප්පචත්ථුන්ති එකුපචාරනානුපචාරගාමාදිතො බහි, අථ වා නිවෙසනාදීනං, තත්ථ ච ගබ්භොවරකානං චීවරස්ස වා හත්ථපාසං අතික්කම්ම චීවරෙන විප්පයුත්තො හුත්ථා වසිතුං. එත්ථ ච ගාමාදීනං එකුපචාරනානුපචාරතා එකකුලනානාකුලසන්තකස්ස ගාමාදිතො පරික්ඛෙපස්ස, පරික්ඛෙපොකාසස්ස ච වසෙන සත්ථඅබ්භොකාසානං

සත්තඛිහන්තරවසෙන ච වෙදිතඛිබ්බා. තත්ථ එකො අඛිහන්තරො අට්ඨවිසතිහත්ථො හොති. එත්ථ ච නිවෙසනාදීනි ගාමනො ඛහි සන්නිවිට්ඨානීනි දට්ඨඛිබ්බං විසුං ගාමස්ස ගහිතත්තා, තථා උදොසිතාදීහි අඤ්ඤං නිවෙසනං.

තත්ථ උදොසිතො නාම යානාදීනං භණ්ඩානං සාලා. පාසාදො දීපපාසාදො. හම්මීයං මුණ්ඩවිජදනපාසාදො. නාචා ච අට්ටො ච මාළො ච ආරාමො ච නාචා...පෙ.... ආරාමං, තස්මිං. අට්ටො නාම පටිරාජාදීනං පටිබාහනත්ථං ඉට්ඨකාහි කතො ඛහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. මාළො එකකූටසඬිගහිතො චතුරස්සපාසාදො. ආරාමො පුප්ඵාරාමො චා එලාරාමො චා. සත්ථො ච ඛෙත්තඤ්ච බලඤ්චාති ද්වන්දො. සත්ථො නාම ජඬිසසත්ථො චා සකටසත්ථො චා. බලං වුව්චති ධඤ්ඤකරණං. දුමො නාම දුමමූලං ඡායාය පුට්ඨොකාසො උපචාරවසෙන. අඛිභොකාසො පන අගාමකෙ අරඤ්ඤෙව අධිප්පෙතො.

49. ඉදානි “එතං...පෙ.... සඬිසාටි”න්තිආදීනා නවන්තමෙව පච්චුද්ධාරො චුත්තො, න පන තෙසං කාලපරිච්ඡේදොති තං දස්සෙතුං “රොගා”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ දෙවදත්තො දත්තොති නාමෙකදෙසෙනාපි නාමවොහාරතො වස්සිකසාටිකාව “සාටිකා”ති පකරණවසෙන ගම්මමානත්ථත්තා චුත්තා. කණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදිකා ච රොගවස්සානපරියන්තා. රොගා ච වස්සානා ච මාසා රොගවස්සානා, තෙ තදතික්කමෙන පච්චුද්ධරිතඛිබ්බතාය පරියන්තා යාසන්ති විග්ගහො.

කිං චුත්තං හොති? වස්සිකසාටිකා වස්සානමාසාතික්කමෙ කත්තිකපුණ්ණමාය එව පච්චුද්ධරිතඛිබ්බා. තථා කණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදිකා ආබාධෙසු වූපසන්තෙසුති චුත්තං හොති. “පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතඛිබ්බා”ති හි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.469) චුත්තං. එත්ථ පන කෙචි ආචරියා “පච්චුද්ධරිත්වාති වස්සිකසාටිකභාවතො අපනෙත්වා”ති වදිංසු, තං න යුජ්ජති. පච්චුද්ධාරවිනයකම්මවිසයෙයෙව පච්චුද්ධාර-සද්දස්ස දිට්ඨත්තා, “වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) පාළිවචනතො ච. “වාතුමාසං අධිට්ඨාතු”න්ති ච චතුත්තං මාසානං අධිට්ඨානෙන සහ අචචන්තසංයොගො දස්සිතොති න තෙන අධිට්ඨානහෙදො විඤ්ඤායති. තෙනෙව කුරුන්දට්ඨකථායමිපි “වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) වචනතො කත්තිකපුණ්ණමාය එව පච්චුද්ධරිත්වා හෙමන්තෙ විකප්පෙතඛිබ්බාති චුත්තං. තස්මා “වස්සිකසාටිකා වස්සානමාසාතික්කමෙනාපි කණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදි ආබාධවූපසමෙනාපි අධිට්ඨානං විජහති”ති (කඬිකා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තං. මාතිකාට්ඨකථායමිපි පච්චුද්ධාරවසෙනාපි අධිට්ඨානං විජහතීති එවමත්ථො

ගහෙනබ්බො. එවඤ්ඤි සති සබ්බට්ඨකථායො සමෙත්ති, යුත්ති ච අවිරුද්ධා හොන්තිති. තතො පරන්ති පච්චුද්ධාරතො උපරි. විකප්පෙය්‍යාති කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙය්‍ය. වස්සිකසාටිකං කත්තිකපුණ්ණමායං පච්චුද්ධරිත්වා හෙමන්තස්ස පයමදිවසෙ විකප්පෙය්‍ය, එවං අසති දුක්ඛටන්ති අධිප්පායො. සෙසාති අපරෙ සත්ත චීවරාති සෙසා. නත්ථි පරියන්තං චුත්තසදිසො කාලපරිච්ඡෙදො එතෙසන්ති අපරියන්තිකා.

50. ඉදාති පච්චත්ථරණාදිකං චීවරචතුක්කං සදසාදිකං වට්ටති, නාපරන්ති දස්සෙතුං “පච්චත්ථරණා”තිආදිමාහ. තත්ථ පරික්ඛාරො ච මුඛපුඤ්ජනඤ්චාති ද්වන්දො. පරික්ඛාරමුඛපුඤ්ජනමෙව චොළකන්ති කම්මධාරයො. ද්වන්දසමාසන්තෙ සුය්‍යමානත්තා පන චොළක-සද්දො පරික්ඛාර-සද්දතො ච පරං දට්ඨබ්බො “පරික්ඛාරචොළක”න්ති. තං පන සාමඤ්ඤඡොතනාය විසෙසෙපි අවට්ඨානතො යපෙත්වා පඤ්ච චීවරාති පරික්ඛාරචොළනාමෙනාධිට්ඨිතාති අවසෙසං දට්ඨබ්බං. පච්චත්ථරණඤ්ච පරික්ඛාරමුඛපුඤ්ජනචොළකඤ්ච පච්චත්ථරණ...පෙ.... චොළකඤ්ච නිසීදනඤ්චාති එතං චීවරචතුක්කං සදසම්පි අරත්තම්පි අනාදිණ්ණකප්පම්පි ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. සදසන්ති සහ යාහි කාහිවි දසාහිති සදසං. සදසකෙ ලබ්භමානෙ අදසම්පි ලබ්භතෙවාති සදසම්පි අදසම්පි පුප්ඵදසම්පිති එත්ථ අත්ථො. පි-සද්දො චුත්තාචුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො. අරත්තන්ති නීලපිතාදිරජනෙන අරඤ්ජිතම්පි. පි-සද්දෙන රඤ්ජිතනීලපිතාදිකම්පි අනාදිණ්ණකප්පම්පිති. ආදිණ්ණො කප්පො යස්ස නත්ථිති තං අනාදිණ්ණකප්පම්පි. පි-සද්දෙන ආදිණ්ණකප්පම්පි.

නනු ච “න භික්ඛවෙ සබ්බනීලකාති චීවරාති ධාරෙතබ්බානී”තිආදිනා (මහාව. 372) සබ්බනීලකසබ්බපිතකසබ්බලොභිතකචීවරාති සාමඤ්ඤෙන පටික්ඛිත්තානීති කථමිදං චීවරචතුක්කං සදසාදිකං වට්ටති, කථඤ්ච අනාදිණ්ණකප්පම්පි වට්ටති? චුච්චතෙ – “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු කුසචීරං නිවාසෙත්වා”තිආදිනා උප්පන්නවත්ථුසු (මහාව. 371) “න භික්ඛවෙ කුසචීරං...පෙ.... තිත්ථියද්ධඡො ධාරෙතබ්බො. යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”තිආදිනා (මහාව. 371) උප්පන්නවත්ථුවසෙනෙව නිවාසනපාරුපනසඬ්ඛාතධාරණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා ච තත්ථෙව අට්ඨකථායඤ්ච (මහාව. අට්ඨ. 372) “සබ්බනීලකාදීති රජනං ධොවිත්වා පුන රජිත්වා ධාරෙතබ්බානී, න සක්කා වෙ හොන්ති ධොවිතුං, පච්චත්ථරණාති වා කාතබ්බානී, දුපට්ටචීවරස්ස වා මජ්ඣෙ දාතබ්බානී, අච්ඡින්නදසදිසදසාති දසා ඡින්නදිත්වා ධාරෙතබ්බානී, කඤ්චුකං ලභිත්වා ඵාලෙත්වා රජිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති, වෙයනෙපි එසෙව නයො”ති නිවාසනපාරුපනවසෙනෙව ධාරණපරිභොගානං චුත්තත්තා ච දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදෙ (පාවි. අට්ඨ. 368) “යං නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා

සක්කා භොති, තදෙව චීවරන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති පඤ්චන්තංයෙව කප්පබ්න්දුනො අනුඤ්ඤාතත්තා ච තිච්චරකණ්ඩුප්පට්ච්ඡාදිවස්සිකසාට්ඨකසඬ්ඛානානි පඤ්ච චීවරානි කායපරිහාරියානෙව අදසානි අසබ්බනීලකාදීනි කප්පියරජනරජිතානි ආදිණ්ණකප්පානියෙව භොන්ති, න නියමෙන නිවත්තිතානි පරානි චත්තාරීති චීවරචතුක්කමෙව සදසාදිකං අනාදිණ්ණකප්පමපි වට්ටතීති.

51. සෙසචීවරපඤ්චකං අදසංයෙව රජිතංයෙව ආදිණ්ණකප්පංව කප්පතීති යොජනා. රජිතන්ති කප්පියරජනෙන රජිතං. නිසීදනස්ස යථාචුත්තෙනත්ථෙත සබ්බත්ථ අදසත්ථං නිසෙධෙතුං “සදසංව නිසීදන”න්ති චුත්තං. සති හි සම්භවෙ බ්‍යභිචාරෙ ච විසෙසනං සාත්ථකං භොති.

52. ඉදානි අනධිට්ඨිතෙ අනිස්සට්ඨෙ ච කා පවත්තීති තං දස්සෙතුං “අනධිට්ඨිත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අනධිට්ඨිතන්ති තිච්චරාදිවසෙන අනධිට්ඨිතං. අනිස්සට්ඨන්ති යස්ස කස්සපි දානලක්ඛණෙන අදින්නං. විකප්පෙත්වා පරිභුඤ්ජයෙති චක්ඛමානනායෙන එකබ්‍රහ්මචං, සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා විකප්පෙත්වා පච්චුද්ධරිත්වා පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. චක්ඛමානනායෙන පන විඤ්ඤායතීති “පච්චුද්ධරිත්වා”ති න චුත්තං.

ඉදානි “විකප්පෙත්වා”ති චුත්තං කීදිසං තං හෙට්ඨිමන්තෙන විකප්පියන්ති ආහ “හත්ථා”තිආදි. තත්ථ හත්ථො දීසෙන යස්ස තං හත්ථදීසං. තතොති තස්මා හත්ථතො. උපඩ්ඨෙය්‍යා හත්ථස්ස දුතියො භාගො විදත්ථිසඬ්ඛාතො විත්ථාරෙන යස්ස තං උපඩ්ඨවිත්ථාරං.

53. ඉදානි යථාචුත්තවිධානං තෙච්චරිකස්සෙව වසෙන, අපරො පන අඤ්ඤටා පටිපජ්ජතීති තං දස්සෙතුං “තිච්චරස්සා”තිආදිමාහ. තත්ථ නාමෙනාධිට්ඨිතානි තීණි චීවරානි එතස්සානි තිච්චරො. තස්ස විනයතෙච්චරිකස්සානි අත්ථො, න පරික්ඛාරවොළනාමෙන අධිට්ඨිතචීවරස්ස. විනයතෙච්චරිකස්ස පන උදොසිතසික්ඛාපදෙ චුත්තපරිහාරො නත්ථි. පරික්ඛාරවොළියොති පරික්ඛාරවොළමස්ස අත්ථිති ණිකෙන ය-කාරො. සබ්බන්ති සකලං නවවිධමපි චීවරං. තථා චත්ථානි එකබ්‍රහ්මචං, සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවඤ්ච ඤත්වා “ඉමං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාමි”තිආදිනා චත්ථා. අධිට්ඨතීති අධිට්ඨාති.

54. අධිට්ඨිතචීවරං පන පරිභුඤ්ජනො කථං අධිට්ඨානං විජහතීති තං දස්සෙත්තො “අච්ඡෙදා”තිආදිමාහ. තත්ථ අච්ඡෙදො ච විස්සජ්ජනඤ්ච ගාභො ච විබ්භමො වාති ද්වන්දො. අච්ඡෙදො නාම වොරාදිහි අච්ඡින්නදිත්වා ගහණං. විස්සජ්ජනං පරෙසං දානං. ගාභො විස්සාසෙන ගහණං. විබ්භමො සික්ඛං

අප්පච්චක්ඛාය ගිහිභාවූපගමනං. තදාපි තස්ස අඤ්ඤාස්ස දානෙ විය විවරස්ස නිරාලයභාවෙන පන පරිච්චාගොති. ටිකායං පන භාදිසො භික්ඛුයෙවාති අධිට්ඨානං න විජහතීති අත්ථං. විකප්පෙත්වා භික්ඛුනියා ගිහිභාවූපගමනං. චුත්තං, තං න ගහෙතඛිබ්බං, කාරණං පනෙත්ථ අම්භාකං ගරුභියෙව සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථං. ටි. 2.469) “භික්ඛුනියා ‘භිනායාවත්තනෙනා’ති විසෙසෙත්වා අචුත්තත්තා භික්ඛුනියා හි ගිහිභාවූපගමනෙ අධිට්ඨානවිජහනං. විසුං වත්තඛිබ්බං නත්ථි තස්සා විඛිභමනෙනෙව අස්සමණිභාවතො”ති චුත්තං. නනු ච භික්ඛුනො අප්පච්චක්ඛාතසික්ඛස්ස ගිහිභාවූපගමනෙන අධිට්ඨානවිජහනෙන නිරාලයභාවො කාරණභාවෙන චුත්තො, එවං සති පරිවත්තලිඬගස්ස නත්ථි නිරාලයභාවොති කථමස්ස අධිට්ඨානං විජහතීති? සච්චමෙතං, තථාපි බුද්ධමතඤ්ඤාහි අට්ඨකථාවරියෙහි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.69) “යං පනස්ස භික්ඛුභාවෙ අධිට්ඨිතං තිථිවරඤ්ච පත්තො ච, තං අධිට්ඨානං විජහති, පුන අධිට්ඨාතඛිබ්බ”න්ති චුත්තත්තා නත්ථෙත්ථ දොසොති.

මාරණලිඬගසික්ඛාති උත්තරපදලොපෙන උපවාරෙන වා ලිඬගපරිවත්තනං සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ච “ලිඬගසික්ඛා”ති ච චුත්තං. ඉති එතෙ අට්ඨ සඛ්ඛෙසු නවසු ථිවරෙසු අධිට්ඨානස්ස වියොගො විජ්ජවාසො, තස්ස කාරණා භොන්තීති පාඨසෙසො. තිථිවරස්ස පන න කෙවලං ඉමෙයෙව අට්ඨ, විනිවිද්ධජිද්දඤ්ච අධිට්ඨානවියොගකාරණන්ති ලිඬගච්චනඤ්ච පරිවත්තෙත්වා යොජෙතඛිබ්බං. තත්ථ අඛිභන්තරෙ එකස්සපි තත්තුනො අභාවෙන විනිවිද්ධං විනිවිජ්ඣිත්වා ගතජිද්දංකනිට්ඨඬලිනඛපිට්ඨිජ්ජමාණං විනිවිද්ධජිද්දං. තත්ථ සඬ්ඝාටියා ච උත්තරාසඬගස්ස ච දීඝන්තතො විදන්ථිජ්ජමාණස්ස, තිරියන්තතො අට්ඨඬලජ්ජමාණස්ස, අන්තරවාසකස්ස පන දීඝන්තතො විදන්ථිජ්ජමාණස්සෙව තිරියන්තතො චතුරඬලජ්ජමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ජිද්දං අධිට්ඨානං භින්දති, සුචිකම්මං කත්වා පුන අධිට්ඨාතඛිබ්බං. සුචිකම්මං කරොත්තෙන ච ඡින්දිත්වා දුඛිඛලට්ඨානාපනයනෙන ජිද්දං අදස්සෙත්වා කාතඛිබ්බං.

55. ඉදානි අකප්පියානි දස්සෙතුං “කුසා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ කුසා ච වාකා ච ඵලකානි ච, තෙසං ථීරානි කුස...පෙ.... ථීරානි. තත්ථ කුසෙන ගන්ථෙත්වා කතං කුසථීරං. තථා වාකෙන ගන්ථෙත්වා කතං වාකථීරං, තාපසානං වක්කලං. ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිඛිඛිත්වා කතං ඵලකථීරං. කෙසවාලජන්ති කෙසෙහි ච වාලෙහි ච ජාතං වායිතං කම්බලන්ති සම්බන්ධො. උලුකපක්ඛාජිනක්ඛිපෙති උලුකානං කොසියසකුණානං පක්ඛං පක්ඛෙන කතං නිවාසනඤ්ච අජිනක්ඛිපං සලොමං සබුරං අජිනමිගානං වම්මඤ්ච ධාරයතො පුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො.

56. කදලෙරකක්කදුස්සෙසුති කදලියො ව ඵරකො ව අක්කො ව, තෙසං දුස්සානි වත්ථානි, තෙසු වෙව මකච්චාකෙහි කතෙ පොත්ථකෙ වාපි දුක්කටං. නිමිත්තත්ථෙව වෙතං භූමිමං. කදලිදුස්සාදිසද්දෙන තංඨාරණමධිජපෙනං, තස්මා තංඨාරණනිමිත්තං දුක්කටං භොතීති අත්ථො. එවං සබ්බත්ථ. “නීලකො වා”තිආදිනා ද්වන්දො. සබ්බා නීලක...පෙ.... කණ්භකාති කම්මධාරයො. නීලාදිවණ්ණයොගෙන වත්ථං නීලාදි. නීලකං උමාපුප්ඵවණ්ණං. මඤ්ජෙට්ඨං මඤ්ජෙට්ඨිකවණ්ණං. පීතං කණ්කාරපුප්ඵවණ්ණං. ලොහිතං ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණං. කණ්භකං අද්දාරිට්ඨකවණ්ණං. සබ්බ-සද්දො පනෙත්ථ පච්චෙකං යොජෙතබ්බො.

57. මහා...පෙ.... රත්තෙති මහාරඬිගො ව මහානාමරඬිගො ව, තෙහි රත්තෙ. එත්ථාපි පුන සුයාමානං සබ්බසද්දමනුවත්තියං, “සබ්බමහාරඬිගරත්තෙ”තිආදිනා අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමිනා ව අසබ්බනීලකාදි කප්පියරජනරජිතං පරිභුඤ්ජන්තස්ස නත්ථි දොසොති දීපෙනි. තත්ථ මහාරඬිගො සතපදිපිට්ඨිවණ්ණො. මහානාමරඬිගො සමිහින්නවණ්ණො, සො පන පණ්ඩුපලාසවණ්ණො භොති, පදුමවණ්ණොතිපි වදන්ති. තිරිටකෙති තං නාමක රුක්ඛතවෙ. අවිජින්නදීසදසකෙති සබ්බසො අවිජින්නත්තා අවිජින්නා ව මජ්ඣෙ ජින්නත්තා දීසා ව සා දසා ව වත්ථකොටි යස්සාති අඤ්ඤපදත්ථසමාසො. එලපුප්ඵවෙසෙති අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිබ්බිත්ථා කතා එලසදිසා දසා “එලා”ති වුව්චන්ති, කෙතකාදි පුප්ඵසදිසානි “පුප්ඵානි”ති ව, එලා ව පුප්ඵා ව දසා යස්ස, එලසදිසෙ දසෙ, පුප්ඵසදිසෙ දසෙ වාති අත්ථො. වෙයනෙති සීසවෙයනෙ. තථාති ඉමිනා සබ්බනීලකාදීසු දුක්කටං අතිදිසති. සබ්බත්ති කුසවීරාදිකං සකලං. අවිජින්නං වීවරං යස්ස සො ලහතීති සම්බන්ධො.

වීවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රජනනිද්දෙසවණ්ණනා

58. මූලඤ්ච බන්ධො ව තවො ව පත්තඤ්ච එලඤ්ච පුප්ඵඤ්ච, තෙසං පහෙදොති ඡට්ඨිතජ්ජුරිසො. අථ වා පහෙද-සද්දස්ස කම්මසාධනත්තෙ තානියෙව පහෙදොති කම්මධාරයො, තතො. රජන්ති එතෙහිති රජනානි, මූලාදීති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඡ රජනානි මූලරජන”න්තිආදිනා (මහාව. 344) භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා වුත්තං “රජනා ජප්පකාරානි, අනුඤ්ඤාතානි සත්ථුනා”ති.

59. මූලෙති මූලරජනෙ හලිද්දිං විවජ්ජිය සබ්බං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. එවං සබ්බත්ථ. මඤ්ජෙට්ඨි ව තුඬිගහාරකො වාති ද්වන්දො. අල්ලි-සද්දෙන නීලි-සද්දෙන ව තෙසං ගච්ජානීතං පත්තානි ගහිතානි උපවාරෙන, තථා

ලොද්ද-සද්දෙන කණ්ඩුල-සද්දෙන ව තවො, කුසුම්භ-සද්දෙන කිං සුක-සද්දෙන ව පුප්ඵානි. තෙනෙව ව තානි නපුංසකානි. තුඩගහාරකො නාම එකො කණ්ටකරුක්ඛො, තස්ස හරිතාලවණ්ණං බන්ධරජනං හොති. අල්ලිපත්තෙන එකවාරං ගිහිපරිභූත්තං රජතුං වට්ටති. එලරජනෙ සබ්බමපි වට්ටති.

රජනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

60. අයොපත්තො නාම අයසා කාලලොහෙන නිබ්බත්තො පත්තො. ජාතියා උක්කට්ඨාදීනං සාමඤ්ඤවසෙන. පමාණතොති පරිච්ඡෙදතො. තයො පත්තාති පාඨසෙසො.

61. “මගධෙසු”ති වත්තබ්බෙ මගධෙති වචනවිපල්ලාසෙන වා “පච්චාසා සති”තිආදීසු විය සු-සද්දලොපෙන වා වුත්තං. නාලිද්වයතණ්ඩුලසාධිතන්ති එත්ථ මගධාපෙක්ඛොපි නාලි-සද්දො ද්වය-සද්දෙන සමාසො හොති ගම්මකත්තාති නාලියා ද්වයං නාලිද්වයං. තත්ථ මගධනාලි නාම අඩ්ඨතෙරසපලා හොති. එත්ථ ව අඩ්ඨතෙරසපලාති මාසානන්ති වදන්ති. නාලිද්වයෙන පමිතා තණ්ඩුලා සුකොට්ඨතපරිසුද්ධා අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලා නාලිද්වයතණ්ඩුලා, තෙහි සාධිතං පච්ඡන්ති අත්ථො. ඔදනන්ති සම්මා සම්පාදිතං අවස්සාවිතොදනං. සුපන්ති ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං නාතිසනං නාතිතනුකං හත්ථභාරියං සබ්බසම්භාරසඬ්ඛතං මුග්ගසුපං. බ්‍යඤ්ජනඤ්ච තදුපියන්ති තස්ස ඔදනස්ස උපියං අනුරූපං යාව වරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්‍යඤ්ජනඤ්ච උක්කට්ඨො ගණ්හාතීති සම්බන්ධො.

62. තස්සාති යථාවුත්තඔදනාදිතො. උපඬ්ඨොති උපඬ්ඨං නාලිකොදනාදි අස්ස අත්ථීති උපඬ්ඨො. එව-කාරොන අතිරෙකං නිවත්තෙති. තතොති යථාවුත්තනාලිකොදනාදිතො. උක්කට්ඨොති උක්කට්ඨො ව ඔමකොමකො ව අපත්තොති යොජනා. ඔමකතො ඔමකො ඔමකොමකො. ඉමිනා පුන පත්තද්වයදස්සනෙන පමාණතො තයොපි පත්තා විභාගතො නව හොන්තීති දීපෙති. තත්ථ යස්මිං මගධනාලිද්වයතණ්ඩුලොදනාදිකං සබ්බමපි වඩ්ඨනපක්ඛෙ යීතං පක්ඛිත්තං සවෙ පත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හීරෙන වා ඡින්දන්තස්ස සුත්තස්ස වා හීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං චූසති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජීං අතික්කම්ම චූපිකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජීං න සම්පාපුණාති අන්තොගතමෙව, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම පත්තො. “එකං නාලිකොදනාදි සබ්බමපි පක්ඛිත්තං වුත්තනායෙනෙව හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං මජ්ඣිමො නාම පත්තො”තිආදිනා

මජ්ඣිමනිකායෙ මාමකමජ්ඣිමුක්කට්ඨා ච “යත්ථ උපධිසනාලිකොදනාදි සබ්බමපි පක්ඛිත්තං හෙට්ඨිමරාජ්සමං තිට්ඨති, අයං ඔමකො නාම පත්තො”ති ආදිනා ඔමකඔමකොමකඔමකුක්කට්ඨා ච පත්තා උක්කට්ඨෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. තෙසු ද්වෙ අපත්තා භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා, නාධිට්ඨානුපගා, න විකප්පනුපගා.

63. කප්පො සකො අතිරෙකපත්තො දසාහපරමං ධාරෙය්‍යාති යොජනා. තත්ථ කප්පොති කප්පියො. සකොති අත්තතො සන්තකො. කප්පියත්තා පන අත්තසන්තකත්තා ච සත්තන්තමපි අධිට්ඨානවිකප්පනුපගතා වෙදිතබ්බා. තත්ථ අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි, මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කො අධිට්ඨානුපගො ච විකප්පනුපගො ච, තථා උභොපි කාකණිකමත්තස්සාපි මූලස්ස අනවසෙසෙත්වා දිත්තෙ, සබ්බසො අත්තසන්තකත්තෙ විඤ්ඤාතෙ ච අධිට්ඨානවිකප්පනුපගාති දට්ඨබ්බං. අතිරෙකපත්තොති අනාධිට්ඨිතාවිකප්පිතතාය අතිරෙකපත්තො. අධිට්ඨානපච්චුද්ධාරා පනෙත්ථ වීචරෙ චුත්තාව. විකප්පෙත්තෙන පන පත්තානං එකබහුභාවං, සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා “ඉමං පත්ත”න්ති වා “ඉමෙ පත්තෙ”ති වා “එතං පත්ත”න්ති වා “එතෙ පත්තෙ”ති වා වත්වා “තුය්හං විකප්පෙමි”ති වත්තබ්බං. සම්මුඛාදිභෙදො පනෙත්ථ වීචරෙ වක්ඛමානනයෙන වෙදිතබ්බො. දසාහපරමන්ති දස අභානි පරමො පරිච්ඡෙදො අස්සාති දසාහපරමො, කාලො, තං. අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. ධාරෙය්‍යාති පරිභොගවසෙන ධාරෙතබ්බො. තස්මිංකාලෙ අතිනාමිතෙ පත්තො නිස්සග්ගියො හොතිති යොජනා. අතිනාමිතෙති අතික්කාමිතෙ නිස්සග්ගියො හොති, එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා පදභාජනීයෙ (පාරා. 602) චුත්තනයෙන පත්තො නිස්සජ්ජිතබ්බො හොති, තථා සති පාවිත්තියාපත්ති වස්ස හොතිති අධිප්පායො.

64. “අච්ඡෙදා”ති ආදි වීචරෙ චුත්තනයත්තා උත්තානමෙව. අයං පන විසෙසො – මරණුද්ධටාති උද්ධරණං උද්ධළං, පච්චුද්ධාරො. මරණඤ්ච උද්ධටඤ්ච මරණුද්ධටා, තස්මා. ඡිද්දෙනාති යෙන කඬ්ඟුසිත්ථං නික්ඛමති වෙව පවිසති ච, තෙන මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වඬ්ගුලඡිද්දෙන. පත්තාධිට්ඨානමුජ්ඣතිති පත්තො අධිට්ඨානං උජ්ඣති විස්සජ්ජති.

65. ඉදානි “පත්ත”න්ති ආදිනා අඤ්ඤථා පරිහරණෙ දුක්කටං දස්සෙති. තත්ථ සොදකං පත්තං න පටිසාමෙය්‍යාති යොජනා. න පටිසාමෙය්‍යාති ගුත්තට්ඨානෙ න නික්ඛිපෙය්‍ය, “සොදකං පත්තං උණ්භෙ න ච ඔතපෙ”ති ආදිනා ච යොජනීයං. න ච ඔතපෙති නෙව ඊසකං තාපෙය්‍ය. න නිදහෙති නිරුදකං කත්වාපි භුසං න නිදහෙය්‍ය, වොදකං කත්වා ඊසකං තාපෙය්‍යාතිපි ඛ්‍යතිරෙකත්ථො. භූම්‍යා න යිපෙති ඛරාය භූමියා න යිපෙය්‍ය.

යත්ථ පන වණ්ණො න දුස්සති, එවරුපාය මත්තිකාය පරිභණ්ඩකතාය භූමියා වා තථාරුපාය එව වාලිකාය වා නික්කුජ්ජිත්වා උක්කුජ්ජිත්වා යපෙතුං වට්ටති. නො ව ලග්ගයෙති හිත්තිබ්බලාදිසු න ඔලම්බෙයා.

66. “මිඬ්ඬන්තෙ වා”තිආදිනා වත්වා පත්තං යපෙතුං න ව කජ්ජතීති යොජෙතබ්බං. මිඬ්ඬන්තෙති ආලින්දකමිඬ්ඬිකාදීනං මිඬ්ඬිනං අන්තෙ. සචෙ පන පරිවත්තෙත්වා තත්ථෙව පතිට්ඨාති, එවරුපාය විත්ථිණ්ණාය මිඬ්ඬියා යපෙතුං වට්ටති. පරිභණ්ඩන්තෙ වාති බාහිරපස්සෙ කතාය තනුකාය මිඬ්ඬිකාය අන්තෙ වා. එත්ථ වා-සද්දො සමුච්චයෙ, සො ව පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. අඬ්ඬකෙ පන අංසබද්ධකෙන අංසකුටෙ ලග්ගෙත්වා යපෙතුක්ඛ වට්ටති. ඡත්තෙපි භණ්ඩකෙන සද්ධිං බන්ධිත්වා වා අට්ඨං කත්වා වා යපෙතුං වට්ටති. මඤ්චෙපි අඤ්ඤෙන සද්ධිං බන්ධිත්වා යපෙතුං, අට්ඨං බන්ධිත්වා ඔලම්බෙතුං වට්ටති.

67. පත්තෙන උච්ඡිට්ඨොදකඤ්ච වලකට්ඨිකඤ්ච න නීභරෙයාති සම්බන්ධො. උච්ඡිට්ඨොදකන්ති මුඛවික්ඛාලනොදකං. වලකාති ව වඛ්ඛෙත්වා අපච්චිදාමිසාති අට්ඨිකාති මච්ඡමංසඅට්ඨිකාති ව වලකට්ඨිකං. පත්තං පටිග්ගහං කත්වා හත්ථං ධොවිතුමපි හත්ථධොතාදි උදකමපි පත්තෙ ආකිරිත්වා නීභරිතුමපි අනුච්ඡිට්ඨං සුද්ධපත්තං උච්ඡිට්ඨහත්ථෙන ගණ්හිතුමපි න වට්ටති. මච්ඡමංසඵලාඵලාදීනි බාදන්තො යං තත්ථ අට්ඨිං වා වලකං වා ඡඩ්ඬෙතුකාමො හොති, තං පත්තෙ යපෙතුං න ලහති. මුඛතො නීභටං පන යං කිඤ්චි පුන අබාදිතුකාමො පත්තෙ යපෙතුං න ලහති. සිඬ්ඬිවෙරාදීනි ඩංසිත්වා පුන යපෙතුං ලහති. පත්තහත්ථොති පත්තො හත්ථෙ යස්සාති විග්ගහො. “පත්තහත්ථො, කවාට්”න්ති ව උපලක්ඛණමෙතං. යත්ථ කත්ථවි සරීරාවයචෙ පන පත්තස්මිං සති යෙන කෙනවි සරීරාවයචෙන කවාටං පණාමෙතුං, සට්ඨං වා උක්ඛිපිතුං, සුචිං වා කුඤ්චිකාය අවාපුරිතුං න ලහති. අංසකුටෙ පන පත්තං ලග්ගෙත්වා යථාසුඛං අවාපුරිතුං ලහති.

68. භූමියා භූමිසම්බන්ධි ආධාරකො, තස්මිං දන්තවල්ලිචෙත්තාදීහි කතෙ වලයාධාරකෙ ව එකදාරුනා කතෙ දාරුආධාරකෙ ව බහුහි දණ්ඨෙහි කතෙ දණ්ඨාධාරකෙ ව යත්ථ යපිතො පත්තො යථා පරිවත්තිත්වා න පරිපතති, තථා සුට්ඨු සජ්ජිතෙ තස්මිං පත්තස්සුපරි පත්තොති එවරුපෙ දුචෙ පත්තෙ යපෙය්‍යාති පදත්ථයොජනා. හමකොට්ඨසදිසො පන දාරුආධාරකො තීහි දණ්ඨකෙහි බද්ධො දණ්ඨාධාරකො ව එකස්සපි පත්තස්ස අනොකාසො, තත්ථ යපෙත්වාපි හත්ථෙන ගහෙත්වා නිසිදිතබ්බං. භූමියන්ති කට්ඨාරකාදිනා අත්ථතාය භූමියා පන නික්කුජ්ජිත්වා වා පටිකුජ්ජිත්වා වා එකං පත්තං යපෙය්‍යාති යොජනා.

69. ඉදානි අකප්පියපත්තෙ දස්සෙති “දාරු”තිආදිනා. තත්ථ සුවණ්ණමෙව සොවණ්ණං. දාරු ච රූපියඤ්ච සොවණ්ණඤ්ච මණි ච වෙළුරියඤ්ච දාරු...පෙ.... වෙළුරියානි, තෙහි නිබ්බත්තා දාරු...පෙ.... මයා. දීසො පන “වෙළුරියාමයා”ති ගාථාබන්ධසුබන්ථං කතො. එවමුපරිපි තාදිසං විඤ්ඤෙය්‍යං. තත්ථ ඉන්ද්‍රියාදි මණි නාම. කංසො ච කාවො ච තිපු ච සීසඤ්ච එලිකා ච තම්බලොහො වාති ද්වන්ද්‍යො, තෙහි ජාතා කංස...පෙ.... ජා. තත්ථ කංස-සද්දෙන වට්ටලොහොපි සඬග්ගිතො. සෙනං තිපු, කණ්ඨං සීසං.

70. ජවසීසමයොති ජවස්ස මතමනුස්සස්ස සීසං සීසකපාලං, තෙන නිබ්බත්තො ජවසීසමයො. සට්ඨ ච තුම්බඤ්ච, තෙසං කටාහො, තෙහි ජාතාති සට්ඨතුම්බකටාහජා. තත්ථ සට්ඨිති සට්ඨොයෙව. තුම්බං අලාබු. ඉති ඉමෙ සබ්බෙ පත්තා අකප්පියා වුත්තා, දුක්කට්ඨත්ථුකා ච වුත්තාති යොජනා. තත්ථ රූපියාදීසු චතුසු සවෙ ගිහි භත්තග්ගෙසු සුවණ්ණතට්ටකාදීසු බ්‍යඤ්ජනං කත්වා උපනාමෙත්ති, ආමසිතුං න වට්ටති. කංසකාවඵලිකජාති පන තට්ටකාදීති භාජනාති පුග්ගලිකපරිභොගෙනෙව න වට්ටන්ති, සඬසිකපරිභොගෙන වා ගිහිවිකටාති වා වට්ටන්ති. සට්ඨතුම්බකටාහජා පන ලහින්වා පරිහරිතුං න වට්ටන්ති, තාවකාලිකං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටන්ති.

පත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා

71-2. දාරු ...පෙ.... වෙළුරියාමයා අකප්පියා, එලිකාකාවකංසජා ථාලකා ගිහිසත්තකා සඬසිකා ච කප්පියා, තුම්බසට්ඨා තාවකාලිකා කප්පියාති සම්බන්ධො. කප්පන්ති පරිකප්පන්ති අවිරොධිභාවෙනෙවාති කප්පා, තථා කප්පියා. න කප්පා අකප්පා. සඬසස්ස ඉමෙ සඬසිකා. තාව-සද්දො අවධිමිහි. තාව භොජනාවධිභූතො කාලො එතාසන්ති තාවකාලිකා, භුඤ්ජිත්වා ජඩ්ඛෙතබ්බා, න පරිහරිතබ්බාති අධිජ්ජායො.

ථාලකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

73. යෙන ඉරියාපටෙන උපලක්ඛිතො පඤ්චන්තං භොජනානං යං කිඤ්චි භොජනං භුඤ්ජමානො අයං හික්ඛු කප්පියානං පඤ්චන්තං භොජනානං හත්ථපාසොපනීතානං පචාරිතො, තතො ඉරියාපටෙන අඤ්ඤෙන ඉරියාපටෙන අනතිරික්කකං යාවකාලිකං භුඤ්ජෙය්‍ය වෙ, ඉමස්ස පාචිත්ති භොතීති පදත්ථයොජනා. භුඤ්ජනත්ථාය පටිග්ගහණෙ පන දුක්කට්ඨං. තත්ථ ඉරියාය කායිකකිරියාය පටො පවත්තනුපායො ඉරියාපටො, යානගමනනිසජ්ජනසයනානි. පචාරෙති පටික්ඛිපතීති පචාරිතො, අථ වා

පචාරණං පටික්ඛිපනං පචාරිතං, තමස්ස අත්ථිති පචාරිතො, කතප්පචාරණො කතප්පටික්ඛෙපොති අත්ථො, අථ වා පරිවෙසකෙන වාරියතීති පචාරිතො පටික්ඛෙපිතො. අනතිරිත්තකන්ති යං පචාරෙත්වා ආසනා වුට්ඨහන්තස්ස “අලමෙන සබ්බ”න්ති එවං අතිරිත්තකරණාදීහි සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි කප්පියං කතං, තඤ්ච “අප්ප වා යදා වා ඉච්ඡති, තදා බාදිස්සතී”ති ආහං, ගිලානාතිරිත්තඤ්ච අතිරිත්තං අධිකන්ති වුවිචති, තතො අඤ්ඤං අනතිරිත්තකං අනධිකන්ති අත්ථො. කුසලං චිත්තං පාතෙතීති පාවිත්ති, තස්මා ඉත්ථියං තිම්භි ත-කාරස්ස ච-කාරෙ, ද්විත්තෙ ච පාවිත්ති. යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං ආහාරත්ථාය පටිග්ගණ්හතො ආපත්ති දුක්කටස්ස, අප්පකොභාරෙ අප්පකොභාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්ස.

74. ඉදානි යාය පචාරිතා, සා පඤ්චභිගසමපන්නායෙව පචාරණා නාම හොතීති දස්සෙතුං “අසන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අසනන්ති භුඤ්ජමානස්ස භුඤ්ජනං. ඉමිනා යං විප්පකතං හොජනං, තං දස්සෙති. හොජනඤ්චෙවාති පචාරණප්පහොනකං හොජනඤ්චෙව හොතීති. අභිභාරොති දායකස්ස කායෙන පචාරණප්පහොනකස්ස අභිභරණං, න වාචාය. සමීපතාති අභිසන්තෙයාහත්ථප්පමාණසඛිධාතා සමීපතා ච. එත්ථ පන සචෙ භික්ඛු නිසින්තො හොති, ආසනස්ස පච්ඡිමන්තතො පට්ඨාය, සචෙ ධීතො, පණ්හිඅන්තතො පට්ඨාය, සචෙ නිපන්තො, යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය දායකස්ස ධීතස්ස වා නිසින්තස්ස වා නිපන්තස්ස වා යපෙත්වා පසාරිතහත්ථං යං ආසන්නතරං අභිගං, තස්ස ඔරිමන්තෙන පරිච්ඡන්දිත්වා අභිසන්තෙයාහත්ථපාසො වෙදිතබ්බො. කායවාචාපටික්ඛෙපොති තස්ස අභිහංභොජනස්ස අභිගුලිවලනාදිකායවිකාරෙන වා “අල”න්තිආදිනා වචිවිකාරෙන වා පටික්ඛිපනං. ඉති ඉමෙහි පඤ්චභිගෙහි පචාරණා පකාරයුත්තචාරණා පඤ්චඅභිගාති සම්බන්ධො. පඤ්ච අභිගාති යස්සා සා පඤ්චඅභිගා.

75. ඉදානි එතෙසු ඔදනාදිපඤ්චවිධං හොජනං දස්සෙත්වා තාති ච පුන විහජිත්වා දස්සෙතුං “ඔදනො”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ සාලිති රත්තසාලිආදිකා සබ්බාපි සාලිජාති. වීඝීති සබ්බාපි වීඝිනාමිකා වීඝිජාති. කඪගුති සෙතරත්තකාලහෙදා සබ්බාපි කඪගුජාති. කුදුසො නාම කාලකොදුචො. වරකො නාම සෙතවණ්ණො කොදුචො. යවගොධුමෙසු පන හෙදො නත්ථි. එවං යථාචුත්තානං සානුලොමානං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං හොජ්ජයාගු වාති සම්බන්ධො. හොජ්ජයාගු වාති උණ්හං වා සීතලං වා භුඤ්ජන්තානං හොජනකාලෙ ගහිතට්ඨානෙ ඔධි පඤ්ඤායති, සා හොජ්ජයාගු. ච-සද්දෙන ඔදනො වාති සම්බන්ධො, ඔදනො නාමාති අත්ථො. සචෙ පන හත්තෙ උදකකඤ්ජිකබ්බරාදීති ආකිරිත්වා “යාගුං ගණ්හං”ති දෙන්ති, කිඤ්චාපි තනුකා හොති, පචාරණං ජනෙති. සචෙ පන උදකාදිසු පක්ඛිපිත්වා පවිත්වා

දෙන්ති, යාගුසඬගහමෙව ගච්ඡති. සචෙ පන තනුකායපි යාගුයා සාසපමත්තම්පි මච්ඡමංසඛණ්ඩං වා න්හාරු වා පක්ඛිත්තං හොති, පචාරණං ජනෙති.

76. සාමාකාදිතිණං කුදුසකෙ සඬගහං ගතං, වරකචොරකො වරකෙ සඬගහං ගතො, නීචාරො චෙව සාලියං සඬගහං ගතොති යොජනා. සාමාකාදිතිණන්ති සාමාකො ආදි යස්ස, තමෙව තිණං තිණධඤ්ඤන්ති සමාසො.

77. භට්ඨධඤ්ඤමයොති ඛරපාකහජ්ජිතෙහි සත්තවිධෙහි ධඤ්ඤෙහි කොට්ටෙන්වා කතො, අත්තමසො චුණ්ණමපි කුණ්ඩකමපි සත්තු නාමාති අත්ථො. සමපාකහජ්ජිතානං පන ආතපසුක්ඛානං වා තණ්ඩුලානං සත්තු වා කුණ්ඩකානි එව වා න පචාරෙන්නි. යචෙන සම්භවො උජ්ජන්ති අස්සාති යවසම්භවො, කුම්මාසො කුම්මාසො නාම. මුග්ගාදීහි කතො පන පචාරණං න ජනෙති. කජ්ජියො වාති කජ්ජියොයෙව මංසො “මංසො”ති චුත්තොති යොජනා. වාති අවධාරණං. අකජ්ජියො පන පටික්ඛිපිතබ්බොව. පටික්ඛිත්තොපි න පචාරෙති. උදකෙ සම්භවො යස්ස සො මච්ඡො නාම. ද්වීසු පනෙනෙසු සචෙ යාගුං පිවන්තස්ස යාගුසිත්ථමත්තෙසුපි මච්ඡඛණ්ඩෙසු වා මංසඛණ්ඩෙසු වා එකං බාදිතං එකං භත්ථෙ වා පත්තෙ වා හොති, සො චෙ අඤ්ඤං පටික්ඛිපති, පචාරෙති. ද්වෙපි බාදිතානි හොන්ති, මුඛෙ සාසපමත්තම්පි අවසිට්ඨං නත්ථි, සචෙපි අඤ්ඤං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති.

78. ඉදානි “කීදිසං භුඤ්ජන්තො කින්ති වත්වා උපනීතං කිං නාම නිසෙධෙන්තො පචාරෙති නාමා”ති වොදනං මනසි නිධායාහ “භුඤ්ජන්තො”තිආදි. තත්ථ කජ්ජං වා අකජ්ජං වා පඤ්චසු භොජනෙසු යං කිඤ්චි භොජනං භුඤ්ජන්තො භික්ඛු තන්තාමෙන තෙසං පචාරණාජනකභොජනානං නාමෙන වා “ඉම”න්ති සාමඤ්ඤෙන වා වත්වා අභිභටං භත්ථපාසොපනීතං කජ්ජං කජ්ජියං යථාචුත්තභොජනං නිසෙධයං නිසෙධයන්තො පචාරෙය්‍යාති පදත්ථසම්බන්ධො. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – යෙන චෙ අකජ්ජියමංසඤ්ච කුලදුසනචෙජ්ජකම්මඋත්තරිමනුස්සධම්මාරොවනසාදිතරුපියාදීහි නිබ්බත්තං අකජ්ජියභොජනඤ්ච තථා අඤ්ඤඤ්ච කජ්ජියං වා අකජ්ජියං වා එකසිත්ථමත්තම්පි අජ්ඣොභටං හොති, සො සචෙ පත්තමුඛභත්ථෙසු යත්ථ කත්ථවි භොජනෙ සති සාපෙක්ඛොව අඤ්ඤං භත්ථපාසෙ යීතෙන “ඔදනං ගණ්හවා”තිආදිනා පචාරණජ්ජභොජනකජ්ජෙව නාමෙන වා “ඉම”න්ති සාමඤ්ඤවසෙනෙව වා කායෙනෙව අභිභටං චුත්තලක්ඛණං කජ්ජියමෙව භොජනං කෙවලං වා මිස්සං වා කායෙන වා වාචාය වා පටික්ඛිපති පචාරෙතිති. “ආකිර ආකිර, කොට්ටෙන්වා කොට්ටෙන්වා පුරෙහි”ති පන වත්තුං වට්ටති.

79-80. ඉදානි යෙ පචාරණං න ජනෙන්නි, තෙ දස්සෙතුං “ලාජා”තිආදිමාහ. තත්ථ ලාජා...පෙ.... එලාදීනි පචාරණං න ජනෙන්නිති සම්බන්ධො. ලාජානි සාලිආදීනි කතා ලාජා. තංසත්තුහත්තානීති තෙහි ලාජෙහි කතා සත්තු වෙච හත්තානි ව. ගොරසොති ගුන්නං රසො බීරාදි. සුද්ධබජ්ජකොති මච්ඡමංසෙහි අසම්මිස්සතාය සුද්ධබජ්ජකො. සත්තුයො පිණ්ඩෙත්වා කතො අපක්කො සත්තුගුලො පන සත්තුමොදකසඬ්ඛාතො පචාරෙති. තණ්ඩුලානි සමපාකභජ්ජිතානං සාලිආදීනං තණ්ඩුලා, හජ්ජිතතණ්ඩුලා එච වා. හට්ඨපිට්ඨන්ති සුද්ධං යං කිඤ්චි හජ්ජිතං පිට්ඨං. පුටුකානි සාලිආදීනං පුටුකා. පුටුකා හි තන්තිආගමයුත්තියා විසුම්පි ගය්හති, එකතොපි, තස්මා චුත්තාවසෙසානං පුටුකාවෙචආදීනං හත්තන්ති ච සම්බන්ධො. වෙළුනි තෙසං තණ්ඩුලා චුච්චන්ති. පුටුකා ච වෙච ච, තෙ ආදයො යෙසන්ති සමාසො. ච-සද්දො පනෙත්ථ සබ්බත්ථාපි යොජෙතබ්බො. ආදි-සද්දෙන කන්දමූලඵලානිපි ගය්හන්ති. චුත්තාවසෙසානන්ති චුත්තෙහි සත්තවිධෙහි ධඤ්ඤෙහි අවසෙසානං. රසයාගුති රසෙහි පක්කමංසාදීනි සම්මිස්සා යාගු. රසොපි තාදිසොච. සුද්ධයාගුති මංසාදීනි අමිස්සා සුද්ධයාගු. එලාදීනීති ආදි-සද්දෙන කන්දාදීනම්පි ගහණං. අපි වානි නිපාතො, නිපාතසමුදායො වා සමුච්චයෙ, සො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො.

81. ඉදානි යස්මා සත්තහි විනයකම්මාකාරෙහි යං අතිරිත්තං අකතං, තත්ථ පාවිත්තියං චුත්තං, ඛාතිරෙකතො අතිරිත්තකතෙ නත්ථී, තස්මා අතිරිත්තං කරොන්නෙන එචං කාතබ්බන්ති දස්සෙන්නො “පචාරිතෙනා”තිආදිමාහ. තත්ථ පචාරිතෙන චුට්ඨාය අතිරිත්තං න කාතබ්බං, භොජනං අභුත්තෙන ච අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. භොජනන්ති පචාරණජ්ජභොජනකභොජනං. අභුත්තෙනානි එකසිත්ථමත්තම්පි අභුත්තාවිනා. යෙන යංවා පුරෙ කතන්ති එත්ථ ච එච-සද්දො දීසං කත්වා නිද්දිට්ඨො, සො ච අජ්ඣාභට්ඨෙන තං-සද්දෙන සම්බන්ධියති, තස්මා යෙන භික්ඛුනා යං භොජනං පුරෙ පුබ්බෙ අතිරිත්තං කතං, තෙනෙව තමෙව අතිරිත්තං න කාතබ්බන්ති යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. තස්මා කජ්ජියං කාරෙත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අඤ්ඤං ආමිසං ආකිරන්ති, තං සො පුන කාතුං න ලහති, තස්මිං භොජනෙ කරියමානෙ පඨමකතෙන සද්ධිං කතං භොතීති. අඤ්ඤස්මිං පන තෙන වා අඤ්ඤෙන වා කාතුං වට්ටති.

82. “කජ්ජිය”න්තිආදීනි “කරොන්නො”ති එතස්ස කම්මපදානි. කජ්ජියඤ්ඤෙව ගහිතඤ්ඤෙව උච්චාරිතඤ්ඤෙව හත්ථපාසගඤ්ඤෙව යාවකාලිකං අතිරිත්තං කරොන්නො “අලමෙන සබ්බ”න්ති එචං භාසතුති යොජනා. තත්ථයං එලං වා කන්දමූලාදි වා පඤ්චහි සමණකජ්ජෙහි කජ්ජියං කතං, යඤ්ච කජ්ජියමංසං වා කජ්ජියභොජනං වා, එතං කජ්ජියං නාම. ගහිතන්ති භික්ඛුනා පටිග්ගහිතං. උච්චාරිතන්ති කජ්ජියං කාරෙතුං ආගතෙන භික්ඛුනා ඊසකම්පි

උක්ඛිත්තං වා අපනාමිතං වා, තං පන අතිරිත්තකාරකෙන “අලමෙන සබ්බ”න්ති වුත්තෙන කාතබ්බං. හත්ථපාසගන්ති කප්පියං කාරොතුං ආගතෙන හත්ථපාසං ගතං. අතිරිත්තං කරොන්තොති ඊදිසං චතුබ්බිධාකාරසම්පන්නං භොජනං අතිරිත්තං කරොන්තො පචාරෙත්වා ආසනා අවුට්ඨිතො වා අප්පචාරෙත්වාපි සබ්බථා භුත්තො වාති එවං දුට්ඨවිනයකම්මාකාරසම්පන්නො භික්ඛු. අලමෙන සබ්බන්ති එවං භාසතුති අලමෙන සබ්බං ඉති එවං භාසතු. එවං සත්තවිධං විනයකම්මාකාරං සම්පාදෙන්නො වට්ඨිතො කත්වා සකිම්පි එවං වදෙය්‍යාති අත්ථො.

83. කප්පියං කරොන්තෙන පන අනුපසම්පන්නස්ස හත්ථෙ යීතං න කාතබ්බං. තෙනාහ “න කරෙ...පෙ.... හත්ථග”න්ති. උපසම්පන්නතො අඤ්ඤා අනුපසම්පන්නො, තස්ස හත්ථෙ ගතං අනුපසම්පන්නහත්ථගං. පෙසයිත්වාපිති සචෙ තත්ථ අඤ්ඤා බ්‍යත්තො භික්ඛු නත්ථි, යත්ථ අත්ථි, තත්ථ පෙසයිත්වාපි. තං අතිරිත්තකතං අකාරකො අතිරිත්තකාරකතො අඤ්ඤා සබ්බො පචාරිතොපි අප්පචාරිතොපි භුඤ්ජිතුං ලබ්භතෙති සම්බන්ධනීයං. පචාරිතෙන පන මුඛඤ්ච හත්ථඤ්ච සොධෙත්වා භුඤ්ජිතබ්බං.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා

84. කාලිකානි මජ්ඣන්තිකපච්ඡිමයාමසත්තාහයාවජීවජ්ජවත්තිසඬ්ඛාතො කාලො එතෙසමත්ථිති කාලිකා, සබ්බෙපි බජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යසඬ්ඛාතා අත්ථා. තෙ පන ගණනපරිච්ඡෙදතො චත්තාරො භොන්ති. කිං තෙ අප්පට්ඨගහිතාපි සභාවෙනෙව කාලිකවොහාරං ලහන්ති, උදාහු අඤ්ඤාපිති ආහ “පට්ඨගහිතා”ති, පට්ඨගහිතායෙව තෙ යාවකාලිකාදි කාලිකවොහාරලාභිතො, නො අඤ්ඤාපිති අධිජ්ජායො. ඉදානි තෙ දස්සෙති “යාවකාලික”න්තිආදිනා. තත්ථ අරුණුග්ගමනතො යාව යීතමජ්ඣන්තිකො, තාව පරිභුඤ්ජිතබ්බත්තා යාව මජ්ඣන්තිකසඬ්ඛාතො කාලො අස්සාති යාවකාලිකං, පිට්ඨබාදනීයාදිකං චත්ථු, යීතමජ්ඣන්තිකතො පට්ඨාය තං පරිභුඤ්ජිතුං න සක්කා, කාලපරිච්ඡෙදජානනත්ථං කාලත්ථම්භො වා යොජෙතබ්බො, කාලන්තරෙ වා හත්තකිච්චං කාතබ්බං. යාව රත්තියා පච්ඡිමසඬ්ඛාතො යාමො, තාව පරිභුඤ්ජිතබ්බතො යාමො කාලො අස්සාති යාමකාලිකං. පට්ඨගහෙත්වා සත්තාහං නිධෙතබ්බතො සත්තාහො කාලො අස්සාති සත්තාහකාලිකං. යපෙත්වා උදකං අවසෙසං සබ්බම්පි පට්ඨගහිතං යාවජීවං පරිහරිත්වා සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිතබ්බතො ජීවස්ස යත්තකො පරිච්ඡෙදො යාවජීවං, තං අස්ස අත්ථිති යාවජීවිකං.

නනු ච අඤ්ඤත්ථ විය “යාවජීවික”න්ති එත්ථ කාලසුතියා අභාවෙ කථං “චත්තාරො කාලිකා”ති යුජ්ජතීති? යුජ්ජති, සොගතානං ඛන්ධවිනිමුත්තස්සෙව කාලස්සාභාවතො ජීවසඬ්ඛාතස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස ඛන්ධසඬ්ගහිතත්තා සොපි කාලොයෙවාති. නනු චෙත්ථ “යාවකාලික”න්තිආදිනා නිද්දිට්ඨානෙව “කාලිකා”ති චුත්තානි, “කාලිකානී”ති චත්තබ්බං සියාති? නෙදමෙවං විඤ්ඤෙය්‍යං, “කාලික”න්තිආදිනි චත්ථසම්ඛන්ධෙන චුත්තානි, “කාලිකා”ති පන සාමඤ්ඤත්තරවසෙන අත්ථසද්දසම්ඛන්ධෙන චුත්තන්ති නත්ථි විරොධොති.

85. ඉදානි තෙසු “පිට්ඨ”න්තිආදිනා යාවකාලිකං දස්සෙති. තත්ථ පිට්ඨං මූලං ඵලන්ති පිට්ඨබාදනීයං මූලබාදනීයං ඵලබාදනීයඤ්ච. තත්ථ සත්තන්තං තාව ධඤ්ඤානං ධඤ්ඤානුලොමානං අපරණ්ණානඤ්ච පිට්ඨං පනසලබුජ්ජමිබාටකධොතතාලපිට්ඨාදිකඤ්චෙති තෙසු තෙසු ජනපදෙසු පකතිආභාරවසෙන 03 මනුස්සානං බාදනීයභොජනීයකිච්චසාධකං පිට්ඨං පිට්ඨබාදනීයං. “අධොතං තාලපිට්ඨං බීරවල්ලිපිට්ඨ”න්තිආදිනා ගණියමානානං ගණනාය අන්තො නත්ථි, බාදනීයභොජනීයකිච්චසාධකභාවොයෙව පනෙතෙසං ලක්ඛණං, සුබ්බුං චත්වාපි ඉමස්මිංයෙව ලක්ඛණෙ යාතබ්බන්ති න විත්ථාරයාම. ඵලං සබ්බන්ථ. තම්බකතණ්ඩුලෙය්‍යාදිමූලං මූලබාදනීයං. පනසලබුජ්ජනාලිකෙරාදිඵලං ඵලබාදනීයං. ඛජ්ජන්ති සක්ඛලිමොදකාදිපුබ්බණ්ණාපරණ්ණමයං බාදනීයඤ්ච. ගොරසොති බීරදධිතක්කසඬ්ඛාතො ගුන්තං රසො ච. ධඤ්ඤභොජනන්ති සානුලොමානං ධඤ්ඤානං ඔදනසත්තුකුම්මාසසඬ්ඛාතභොජනඤ්ච. ටිකායං පන “සානුලොමානි සත්තධඤ්ඤානි ච පඤ්චවිධභොජනඤ්චා”ති චුත්තං, තං න යුත්තං, ධඤ්ඤානං විසුං ගහණෙ පයොජනාභාවා, පයොජනසම්භවෙ ච ඵලග්ගහණෙනෙව තෙසං ගහණසම්භවතො.

යාගුසුප්ප්පභුතයොති යාගු ච සුපඤ්ච, තං පභුති යෙසං තෙති එතෙ යාවකාලිකා භොන්තීති සම්ඛන්ධො. එත්ථ ච පභුති-සද්දෙන මච්ඡමංසසඬ්ඛාතං ධඤ්ඤභොජනතො අවසිට්ඨං භොජනඤ්ච පිට්ඨමූලඵලබාදනීයතො අවසිට්ඨං කන්දබාදනීයං, මුළාලබාදනීයාදිඤ්ච සඬ්ගණ්හාති. තෙසු දීසො ච හිසකන්දාදි වට්ටො ච උජ්ජලකණ්ඩාදි කන්දබාදනීයං, පදුමමූලාදි ච තංසදිසං ඵරකමූලාදි ච මුළාලබාදනීයං, තාලාදීනං කළිරසඬ්ඛාතා මත්ථකා මත්ථකබාදනීයං, උච්ඡුක්ඛන්ධාදියො නීලුජ්ජලාදීනං දණ්ඩක්ඛන්ධකාදි ඛන්ධබාදනීයං, තම්බකතණ්ඩුලෙය්‍යාදීනං පණ්ණං පත්තබාදනීයං, උච්ඡුතවොච එකො සරසො තවබාදනීයං, තම්බකසිග්ගුපුප්ඵාදි පුප්ඵබාදනීයං, ලබුජ්ජට්ඨිපනසට්ඨිආදිකං අට්ඨිබාදනීයං.

86. “මධු”තිආදිනා යාමකාලිකං දස්සෙති. මධු ච මුද්දිකා ච සාලුකඤ්ච වොචඤ්ච මොචඤ්ච අම්බඤ්ච ජම්බු වාති ද්වන්ද්වා. මුද්දිකා එලෙපි ඉත්ථියං, එලෙ සෙසා නපුංසකෙ, “ජම්බු” ඉති එලවාචී නපුංසකසද්දන්තරං, තතො ජාතං මධුපානාදි මධු...පෙ.... ජම්බුජං, තඤ්ච චාරුසඤ්ච පානකන්ති යොජනා. තත්ථ මධුජං පානං නාම මුද්දිකානං ජාතිරසං උදකසම්භින්නං කත්වා කතපානං. තං අත්තනා කතං පුරෙහත්තමෙව සාමීසං නිරාමීසමිපි වට්ටති. අනුපසම්පන්නෙහි කතං ලභිත්වා පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමීසමිපි වට්ටති, පච්ඡාහත්තං පන නිරාමීසමෙව වට්ටති. එස නයො සබ්බපානෙසු. මුද්දිකජං පානං නාම මුද්දිකානං උදකෙ මද්දිත්වා කතපානං. තථා සෙසපානානි යථානුරූපං වෙදිතබ්බානි, සාලුකං රත්තුප්පලාදිනං සාලුකං. වොචං අට්ඨිකකදලිඵලං. මොචං අනට්ඨිකං. ඉමානි අට්ඨ පානානි සීතානිපි ආදිච්චපාකානිපි වට්ටන්ති, අග්ගිපාකානි පන න වට්ටන්ති. තෙනාහ “නාග්ගිසත්තත්ත”න්ති.

87-8.

අවසෙසානි

පන

වෙන්තතින්තිණිකමාතුලුඬිගකපිත්ථකරමන්දාදිබුද්දකඵලපානානි අට්ඨපානගතිකානෙව. තෙනාහ “සානුලොමානි ධඤ්ඤානි, යපෙත්වා ඵලජො රසො”ති. එකස්ස පන වක්ඛමානානඤ්ච “පුප්ඵරසො”තිආදිනං “සීතොදමද්දිකාදිච්චපාකො වා යාමකාලිකො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

තාලනාළිකෙරපනසලබුප්පලාබුකුම්භණ්ඩපුස්සඵලතිපුසඵලාලුකඵලානීති නව මහාඵලානි, සබ්බඤ්ච අපරණ්ණං සත්තධඤ්ඤානි අනුලොමෙත්තීති සහ අනුලොමෙහීති සානුලොමානි. සානුලොමධඤ්ඤානං පන රසො යාවකාලිකො. “සානුලොමානි ධඤ්ඤානි”ති ඵලානි විඤ්ඤායන්ති. ඵලසුනියා “සෙසඵලජො”ති වත්තබ්බෙ ගම්‍යමානත්තා න වුත්තං. මධුකපුප්ඵමඤ්ඤත්‍රාති මධුකපුප්ඵං යපෙත්වා. පක්කඩාකජන්ති පක්කෙහි යාවකාලිකෙහි ඩාකෙහි ජාතං රසං. සීතමුදකං සීතොදං, බීරොදෙ විය සීතොදෙ මද්දිතොති තප්පුරිසො. ආදිච්ච-සද්දො ආතපෙ වත්තති උපචාරතොති ආදිච්චෙ පාකො යස්සාති සමාසො.

89. සත්තාහකාලිකං දස්සෙති “සජ්ජි”තිආදිනා. තත්ථ සත්තාහකාලිකානි යථාවුත්තානි සජ්ජිආදිනි සත්තාහකාලිකානි. ඉදානි සජ්ජිආදිනි විභජති “සජ්ජි”තිආදිනා. තත්ථ යෙසං ගොමහිං සාදිනං මංසං කප්පති, තෙසං සජ්ජි සජ්ජි නාමානි “සජ්ජි”තිආදිනා සජ්ජිලක්ඛණමාහ. අකප්පියමංසසජ්ජිනොපි කප්පියසම්භවෙ තත්ථ සත්තාහාතික්කමෙ දුක්කටස්ස වක්ඛමානත්තා නිස්සග්ගියවත්ථුමෙව වෙන්ථ දස්සෙතුං “යෙසං මංසමචාරිත”න්ති වුත්තං. බීරාදිසු හි තෙසමකප්පියං නාම නත්ථී. නවනීතස්ස සජ්ජිසදිසතාය නවනීතලක්ඛණං විසුං න වුත්තං. උපරි සජ්ජිපිණ්ඩං යපෙත්වා සීතලපායාසං

දෙන්ති, යං පායාසෙන අසංසට්ඨං, තං සත්තාහකාලිකං, මිස්සිතං පන ආදිච්චපාකං කත්වා පරිස්සාවිතං, තථා ධීරං පක්ඛිපිත්වා පක්කතෙලමිපි, තෙසු නවතීතං නාම නවුද්ධං. තෙන කතං පන සජ්ජි.

90. තිලා ව වසා ව ඵරණ්ඨානි ව මධුකානි ව සාසපා වාති ද්වන්දො. තෙහි සම්භවො යස්සාති බාහිරත්ථො, තං තෙලං නාමාති අත්ථො. බුද්දා බුද්දමධුමක්ඛිකා ව හමරා ව බුද්දහමරං, බුද්දජන්තුකත්තා නපුංසකෙකච්චනං. මධුං කරොන්තිති මධුකරියො, තා ඵව මක්ඛිකා මධුකරිමක්ඛිකා, බුද්දහමරමෙව මධුකරිමක්ඛිකාති කම්මධාරයො. තාහි කතං මධු මධු නාමාති අත්ථො. ටිකායං පන විසුං මධුකරි-සද්දං විකප්පෙන්වා “දණ්ඩකෙසු මධුකරා මධුකරිමක්ඛිකා නාමා”ති වුත්තං. මධුපටලං වා මධුසිත්ථකං වා සචෙ මධුනා මක්ඛිතං, මධුගතිකමෙව. තුම්බලකානං චිරිකානඤ්ච නියාසසදිසං මධු පන යාවජ්චිකං. රසො නික්කසට්ඨො ආදි යස්සා සා රසාදි. ආදි-සද්දෙන ඵාණිතාදීනං ගහණං, සා උච්ඡුටිකති. පක්කාති අවත්ථුකපක්කා වා, ඵාණිතං ඵාණිතං නාමාති අත්ථො. සීතුදකෙන කතමධුකපුප්ඵාණිතං පන ඵාණිතගතිකමෙව. අම්බඵාණිතාදීනි යාවකාලිකානි. ඵතානි යථාචුත්තානි සජ්ජිආදීනි පුරෙහත්තං සාමිසපරිභොගෙනාපි, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය පන තානි ව පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතානි ව සත්තාහං නිදහිත්වා නිරාමිසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බානි.

91. ඉදානි ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතවසාය පාකතො විභාගං දස්සෙන්වා තතො සජ්ජිආදීනං දස්සෙතුං “සවත්ථු”තිආදිමාහ. තත්ථ පුරෙහත්තං සාමං වා අත්තනා ඵව. වා-සද්දෙන පරෙහි වා. අමානුසා මනුස්සවසාරහිතා. වසා අච්ඡාදීනං අකප්පියානං, සුකරාදීනං කප්පියානඤ්ච සත්තානං වසා. සවත්ථුපක්කා සත්තාහකාලිකා හොතිති සෙසො. සවත්ථුපක්කාති සවත්ථුකං කත්වා පක්කා. අයමෙත්ථ අධිප්පායො – සචෙ පන වසං පුරෙහත්තං පටිග්ගහෙන්වා පචිත්වා තෙලං පරිස්සාවිතං සත්තාහානි නිරාමිසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං. අථ පරෙහි කතං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං, පුරෙහත්තං සාමිසමිපි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව, නො චෙ, දුක්කටං හොතිති. කාරියෙ කාරණොපවාරෙන පනෙත්ථ “වසා”ති තෙලමෙව වුත්තං, වසා පන යාවකාලිකාව.

ටිකායං පන වසාය “සත්තාහකාලිකෙ ආගතට්ඨානං නත්ථිති වදන්ති”ති වත්වා “තං උපපරික්ඛිතබ්බං”න්ති වසාය සත්තාහකාලිකත්තමාසංකියං වුත්තං. කිමෙත්ථ උපපරික්ඛිතබ්බං? හෙසජ්ජං අනුජානතා හගවතා “යානි ඛො පන තානි ගිලානානං හික්ඛුනං පටිසායනීයානි හෙසජ්ජානි, සෙය්‍යාථිදං – සජ්ජි නවතීතං තෙලං මධු ඵාණිතං, තානි පටිග්ගහෙන්වා සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි”ති (පාරා. 622) සජ්ජිආදීනමෙව සත්තාහකාලිකත්තං වුත්තං. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙපි “අනුජානාමි, හික්ඛචෙ,

තානි පඤ්ච භෙසජ්ජානි පටිග්ගහෙත්වා කාලෙපි විකාලෙපි පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 260) තානි පඤ්චෙව “භෙසජ්ජානී”ති වත්වා තෙලං නියමතො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානි අච්ඡවසං මච්ඡවසං සුසුකාවසං සුකරවසං ගද්දවසං කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (මහාව. 262) චුත්තං. භෙසජ්ජසික්ඛාපදට්ඨකථායඤ්ච (කඬ්ඛා. අට්ඨ. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “යපෙත්වා මනුස්සවසං අඤ්ඤං යං කිඤ්චි වස”න්තිආදිනා වසාතෙලස්ස විධානං දස්සෙත්වා “අඤ්ඤෙසං යාවකාලිකවත්ථුනං වත්ථුං පචිතුං න වට්ටතියෙවා”ති වදනා අට්ඨකථාවරියෙන යාවකාලිකෙසු වසං යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං යාවකාලිකවත්ථුනං වත්ථුං පචිතුං න වට්ටතීති අයමෙත්ථ අත්ථො දීපිතොති වසා “යාවකාලිකායෙවා”ති විඤ්ඤායතීති කො එත්ථ සුමුමො නයොති.

අඤ්ඤෙසං වසාතෙලතො පරෙසං යාවකාලිකවත්ථුනං යෙසං තෙසං යාවකාලිකවත්ථුනං සජ්ජිආදීනං වත්ථුං යාවකාලිකසඬ්ඛානං බීරාදිකං න පවෙති සම්බන්ධො. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – යථා සත්තාහපරිභොගත්ථාය වසං කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පචිතුං වට්ටති, න එවං සජ්ජිආදීනං වත්ථුහුතං බීරාදියාවකාලිකං, තං පන සත්තාහපරිභොගත්ථාය කාලෙපි න වට්ටති. තානි භි යදි තං පටිග්ගහෙත්වා සයං කතානි, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය න වට්ටන්ති සවත්ථුකජ්ජපටිග්ගහිතත්තා, සාමිසං න වට්ටන්ති සාමංපක්කත්තා, පුරෙහත්තමිපි න වට්ටන්ති යාවකාලිකවත්ථුනො විවෙචිතත්තා. පරෙහි කතානි පන පුරෙහත්තං සාමිසමිපි වට්ටන්ති අත්තනා අපක්කත්තා. යාවජීවිකානි තු සාසපමධුකඵරණ්ඩඅට්ඨීති තෙලකරණත්ථං පටිග්ගහෙත්වා තදභෙව කතං තෙලං සත්තාහකාලිකං, දුතියදිවසෙ කතං ඡාහං වට්ටති, එවං යාව සත්තමදිවසෙ කතං තදභෙව වට්ටති, උග්ගතෙ අරුණෙ නිස්සග්ගියං, අට්ඨමෙ දිවසෙ අනජ්ඣොභරණියං, උග්ගහිතෙන යෙන කෙනචි වත්ථුනා කතසදිසං හොති. තෙලත්ථාය පටිග්ගහිතසාසපාදීනං සත්තාහානික්කමෙන දුක්කටං. නිබ්බන්තිතං සජ්ජි වා නවතීතං වා කාලෙපි විකාලෙපි පටිග්ගහෙත්වා පචිතුං වට්ටති. තං පන තදහු පුරෙහත්තමිපි සාමිසං න වට්ටති, සංසග්ගතො යාවකාලිකමිපි සාමංපක්කං සියාති නිරාමිසං පන සත්තාහමිපි වට්ටති.

92. ඉදානි “හලිද්දි”න්තිආදිනා යාවජීවිකං දස්සෙති. තත්ථ “හලිද්දි නාම නිසා”න්තිආදිනා චුච්චමානෙපි පරියායවචනෙ සම්මොහො සියාති න තංවචනෙන භුසං සම්මොහයිස්සාම, තස්මා තානි උපදෙසතොව වෙදිතබ්බානි. තත්ථ “හලිද්දි”න්ති බිත්දුආගමෙන චුත්තං. උපවාරෙන තු මූලාදීනි හලිද්දාදිසද්දෙන චුත්තානි. තා හලිද්දාදයො කෙචි ඉත්ථිලිඬිගායෙව. මූලඵලෙ වචන්තඤ්ච...පෙ.... හද්දමුත්තඤ්ච අතිවිසාති පදවිජෙදො. පඤ්චමූල-සද්දෙන

වූළපඤ්චමූලමහාපඤ්චමූලානි ගහිතානි. ආදි-සද්දෙන වජකලිමූලෙ ජරට්ඨන්ති එවමාදීනං සඬගහො.

93-5. ගොට්ඨඵලන්ති මදනඵලන්ති වදන්තීති. තිණි ඵලානි යස්සං සඬගහිතං සා තිඵලා. ඵරණ්ඩකාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ජාතිරුක්ඛාදීනං ගහණං. සුලසාදීනං පණ්ණන්ති සම්බන්ධො. ආදි-සද්දෙන අසොකාදීනං ගහණං. සුපෙය්‍යපණ්ණන්ති තම්බකතණ්ඩුලෙය්‍යාදිසුපයොග්ගපණ්ණං. උච්ඡ්‍රනියාසං ධපෙත්වා සබ්බො නිය්‍යාසො ව සරසං උච්ඡ්‍රජං තවඤ්ච ධපෙත්වා සබ්බො තචො වාති සම්බන්ධො. තත්ථ හිඬගුකණ්ඩකාරනිය්‍යාසාදි සබ්බො නිය්‍යාසො නාම. නිරසඋච්ඡ්‍රතවාදි සබ්බො තචො නාම. ලොණං සාමුද්දාදි. ලොහං අයතම්බාදි. සිලා කාලසිලාදි.

96. සුද්ධසිත්ථන්ති මධුනා අමක්ඛිතං. මධුමක්ඛිතං පන සත්තාහකාලිකං. යඤ්ච කිඤ්චි සුක්ඛාපිතන්ති දුප්ඛාපිතං අකත්වා සුප්ඛාපිතං යං කිඤ්චි ව. විකටාදිප්පහෙදන්ති විකටං ගුටමත්තිකාමුත්තජාරිකාසඬබාතං ආදි යස්ස, සො පහෙදො යස්සාති බාහිරත්ථො, තං. යං කිඤ්චි වාති සම්බන්ධො. එත්ථ පන ආදි-සද්දෙන කන්දබාදනීයෙ ඛිරකාකොලාදයො, මුළාලබාදනීයෙ හලිද්දිසිඬගිවෙරමූලාදයො, මත්ථකබාදනීයෙ හලිද්දිසිඬගිවෙරකළීරාදයො, බන්ධබාදනීයෙ උප්පලපණ්ණදණ්ඩාදයො, පුප්ඵබාදනීයෙ වම්පකපුප්ඵාදයො, අට්ඨිබාදනීයෙ මධුකට්ඨිඵරණ්ඩසාසපාදයො, පිට්ඨබාදනීයෙ අධොතතාලපිට්ඨාදයො ව සඬගහිතානි දට්ඨබ්බා.

97. ඉදානි සබ්බසො යාවජීවිකං දස්සෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා චුත්තානි ව අචුත්තානි ව එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා තත්ථ ලක්ඛණං ධපෙත්තො “මූල”න්තිආදිමාහ. තත්ථ “සාරො”ති වත්තබ්බෙ “සාර”න්ති ලිඬගිවපල්ලාසෙනාහ. “සාරො බලෙ ථීරංසෙ වා”ති හි නිසණ්ඩු. ආහාරට්ඨන්ති ආහාරෙත ජාතො අත්ථො පයොජනං ආහාරත්ථො, සොච ආහාරට්ඨො, තං ආහාරකිච්චන්ති චුත්තං හොති.

98. ඉදානි චතුසු කප්පියාකප්පියාදිවිහාගං දස්සෙති “සබ්බා”තිආදිනා. තත්ථ සබ්බෙ කාලිකා, තෙසං සම්භොගො අනුභවොති සමාසො. කාලෙති පුබ්බණ්හකාලෙ. සබ්බස්සාති ගිලානාගිලානස්ස. සති පච්චයෙති තිසු යාමකාලිකං පිපාසාදිකාරණෙ සති, සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච ගෙලඤ්ඤකාරණෙ සතීති අත්ථො, කාලතො විගතො විකාලො, තස්මිං, යාමකාලිකං විකාලෙ ආහාරත්ථාය අප්පිකොහරණෙ, සත්තාහකාලිකං පන යාවජීවිකඤ්ච තදත්ථාය පටිග්ගහණමත්තෙපි දුක්කටං.

99. උභොති යාවකාලිකං යාමකාලිකඤ්ච. තත්ථ යාවකාලිකං අත්තනො කාලාතික්කන්තං විකාලභොජනභික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං ජනයති, යාමකාලිකං යාමාතික්කන්තං සන්නිධිසික්ඛාපදෙන. එතෙ උභොපි අත්තොවුත්ථඤ්ච සන්නිධිඤ්ච ජනයන්තීති සම්බන්ධො. “අත්තොවුත්ථං සන්නිධි”න්ති භාවජ්ජධානොයං නිද්දෙසො, අත්තොවුත්ථත්තං සන්නිධිත්තඤ්චාති අත්ථො.

100. අතිනාමිතෙති අතික්කාමිතෙ. පාවිත්තීති සත්තාභාතික්කන්තං භෙසජ්ජසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියපාවිත්තියාපත්ති ච භොතීති අත්ථො. සචෙ ද්විත්තං සත්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං අවිභත්තං භොති, සත්තාභාතික්කමෙ ද්විත්තමපි අනාපත්ති, පරිභුඤ්ජිතං පන න වට්ටති. පාළිනාරුළ්භෙති පාළියං අනාරුළ්භෙ සජ්ජිආදිමහි සත්ත අභාති අතිනාමිතෙති සම්බන්ධො. සජ්ජිති මනුස්සාදීනං සජ්ජි. ආදි-සද්දෙන තෙසංයෙව නවතීතං, නාළිකෙරාදිතෙලං, සිතොදකෙන කතං මධුකපුෂ්පඵලාණිතඤ්ච සඬගහිතං.

101. නිස්සට්ඨලද්ධන්ති නිස්සට්ඨං විනයකම්මවසෙන නිස්සජ්ජිතඤ්ච තං ලද්ධඤ්ච පුන තථෙවාති නිස්සට්ඨලද්ධං. තං ගහෙත්වාති සෙසො. නිස්සජ්ජනවිධානං පන වක්ඛමානනායෙන චෙදිතබ්බං. “නඬග”න්තිආදි උපලක්ඛණමත්තං. තෙන මක්ඛිතාති කාසාවාදීති ච පන අපරිභොගානියෙව. අඤ්ඤස්ස පන කායිකපරිභොගො වට්ටති. විකජ්ජෙන්තස්ස සත්තාභෙ සාමණෙරස්සාති එත්ථ ටීකායං “ඉදං සජ්ජිං තුය්හං විකජ්ජෙමි”තිආදිනා තෙසං තෙසං නාමං ගහෙත්වා සම්මුඛාපරම්මුඛාවිකජ්ජනවසෙන අත්ථං දස්සෙත්වා තං සාධයන්තෙහි අවිකජ්ජිතෙ විකජ්ජිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ආපත්තිවාලෙ පාළි ආහං. “සචෙ උපසම්පන්නස්ස විකජ්ජෙති, අත්තනො එව සත්තකං භොති, පටිග්ගහණමපි න විජහති”ති දොසං වත්වා අනුපසම්පන්නස්ස විකජ්ජනෙ අත්තසත්තකත්තාභාවො, පටිග්ගහණවිජහනඤ්ච පයොජනං වුත්තං. තත්ථ වදාම – ආපත්තිවාලෙ “අවිකජ්ජිතෙ”තිආදිපාළියෙව නත්ථි, “අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, අවිස්සජ්ජිතෙ විස්සජ්ජිතසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්තිආදිනා (පාරා. 624) පාළියා ආගතත්තා තදනුරූපමෙව අනාපත්තිවාලෙ “අධිට්ඨෙති, විස්සජ්ජෙති”තිආදිනාව පාළි ආගතා. යදි භවෙය්‍යා, චණ්ණනීයට්ඨානතාය අට්ඨකථාය භවිතබ්බං, න චෙත්ථ අට්ඨකථායං විජ්ජති. අනුපසම්පන්නස්ස විකජ්ජනෙ ච කථං පටිග්ගහණං විජහති සික්ඛාපච්චක්ඛානාදීසු ඡසු පටිග්ගහණවිජහනකාරණෙසු විකජ්ජනස්ස අනත්තොගධත්තා, තස්මා නායමෙත්ථ අත්ථොති.

මයමෙත්ථ එවමත්ථං හණාම – විකජ්ජෙන්තස්සාති එත්ථ විකජ්ජනං සංවිදහනං “විත්තසඬකජ්ජෙමි”තිආදීසු විය, උභයත්ථ පන උපසග්ගෙහි නානත්තමත්තං, තස්මා අත්තොසත්තාභෙ සාමණෙරස්ස යස්ස කස්සවි

විකප්පෙන්තස්ස සංවිදහන්තස්ස පරිච්චාගසඤ්ඤං පරිච්චාගචෙනනං පරිච්චාගාධිජ්ජායං උජ්ජාදෙන්තස්ස අනාපත්තිති අත්ථො. ඉදඤ්ච මහාසුමත්ථෙරවාදමොලුබ්භ වුත්තං. වුත්තඤ්භි “තෙන චිත්තෙනා”තිආදිසු පාළිවචනෙසු අධිජ්ජායං දස්සෙන්නෙන, “ඉදං කස්මා වුත්තං. එවඤ්භි අත්තොසත්තාහෙ දත්වා පච්ඡා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථ”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.625). මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ “සත්තාහාතික්කන්තස්ස පන පරිහොගෙ අනාපත්තිදස්සනත්ථමිදං වුත්ත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.625). අයමෙව වාදො තෙසු සුන්දරතරො. සත්තාහෙ මක්ඛනාදිං අධිට්ඨතො ච අඤ්ඤස්ස දදනොපි ච අනාපත්තිති සම්බන්ධො. ආදි-සද්දෙන අබ්භඤ්ජනාදිං සඬගණ්හාති. අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – සජ්ජිආදිං අබ්භඤ්ජනාදිං මධුං අරුමක්ඛනං, එංකිතං සරඬුපනං අධිට්ඨතො අනාපත්තිති. අඤ්ඤස්සාති උපසම්පන්නස්ස වා අනුපසම්පන්නස්ස වා.

102. යාවකාලිකආදීනි අත්තනා සහ සංසට්ඨානි සබ්භාවං ගාභාපයන්තිති සම්බන්ධො. සබ්භාවන්ති සස්ස අත්තනො භාවො ද්විත්තෙ සබ්භාවො, තං. තස්මාති යස්මා එවං, තස්මා. එවමුදීරිතන්ති එවං. “විකප්පෙන්තස්ස සත්තාහෙ”තිආදිනා වුත්තං. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – යස්මා අත්තනා සංසට්ඨානි අත්තනො භාවං ගාභාපයන්ති යාවකාලිකාදීනි, තස්මා සත්තාහාතික්කාමිතාති සත්තාහකාලිකාති පාචිත්තියජනකාති සංසට්ඨානි අත්තසංසට්ඨානිපි පාචිත්තියජනකාති කරොත්තිති අවිකප්පනාදිමිහි සති බ්‍යතිරෙකතො පාචිත්තියාපත්තිපරිදීපකං. “විකප්පෙන්තස්සා”තිආදිකං වාක්‍යත්තයං වුත්තන්ති. ටිකායං පන “ඉදානි චක්ඛමානං සන්ධාය එවන්ති වුත්ත”න්ති වුත්තං. තං චක්ඛමානස්ස අතීතඋදීරිතත්තායොගතො කථං යුජ්ජතිති. එවමුදීරිතන්ති වා පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච එවමෙව වුත්තන්ති අත්ථො. එව-සද්දො අවධාරණං.

103-5. ඉදානි අත්තසංසට්ඨානං යාවකාලිකාදීනං සබ්භාවගාභාපනං සරුපතො දස්සෙතුං “පුරෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ සත්තාහන්ති සත්ත අභානි යස්ස තං සත්තාහං, සත්තාහකාලිකං. ච-සද්දො අට්ඨානජ්ජයුත්තො, සො සත්තාහඤ්ච යාවජීවිකඤ්චාති යොජෙතබ්බො. සෙසකාලිකසම්මිස්සන්ති සෙසෙහි තදහු පටිග්ගහිතෙහි කාලිකෙහි යාවකාලිකයාමකාලිකසඬාතෙහි සම්මිස්සං. පාචිත්තිති සන්තිධිසික්ඛාපදෙන පාචිත්ති. තදහු පටිග්ගහිතන්ති තස්මිංයෙව දිනෙ පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං. තදහෙවාති තස්මිංයෙව දිනෙ පුරෙහත්තමෙව. සෙසන්ති සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච. එවන්ති යාමෙ එව පරිභුඤ්ජයෙති විජානීයන්ති සම්බන්ධො. ඉතරන්ති සත්තාහකාලිකතො අඤ්ඤං යාවජීවිකං.

කාලිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා

106. දාතුං කාමෙතීති දාතුකාමො, තස්ස අභිභාරො ඊසකම්පි ඔණමනාදිනාහිභරණන්ති තප්පුරියො, හත්ථස්ස පාසො හත්ථපාසො. රුළුභිවසෙන තු අඬ්ඨකෙය්‍යාහත්ථො හත්ථපාසො නාම. සො ච සචෙ භික්ඛු නිසින්තො හොති, ආසනස්ස පච්ඡිමන්තතො පට්ඨාය, සචෙ ධීතො, පණ්හිඅන්තතො පට්ඨාය, සචෙ නිපන්තො, යෙන පස්සෙන නිපන්තො, තස්ස පාරිමන්තතො පට්ඨාය දායකස්ස නිසින්තස්ස ධීතස්ස වා යපෙත්වා පසාරිතහත්ථං යං ආසන්නතරං අඬ්ගං, තස්ස ඔරිමන්තෙන පරිච්ඡන්දිත්වා චෙදිතබ්බො. එරණක්ඛමන්ති ටාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන එරණස්ස උක්ඛිපනස්ස බමං යොග්ගං. වත්ථුසද්දාපෙක්ඛං නපුංසකත්තං. තිධා දෙන්තෙති කායකායප්පට්ඨන්ද්ධනිස්සග්ගියානං වසෙන තීහි පකාරෙහි දායකෙ දදමානෙ. තත්ථ යෙන කෙනචි සරීරාවයචෙන අන්තමසො පාදඬ්ගුලියාපි දීයමානං කායෙන දින්නං නාම හොති, කට්ඨජුආදීසු යෙන කෙනචි දීයමානං කායප්පට්ඨන්ද්ධෙන, කායතො පන කායප්පට්ඨන්ද්ධතො වා මොචෙත්වා හත්ථපාසෙ ධීතස්ස කායෙන වා කායප්පට්ඨන්ද්ධෙන වා පාතියමානං නිස්සග්ගියෙන පයොගෙන දින්නං නාම. ද්විධා ගාහොති කායකායප්පට්ඨන්ද්ධානං වසෙන ද්විහි පකාරෙහි යෙහි කෙනචි දීයමානස්ස ගහණං. එවං පටිග්ගහො පඤ්චඩ්ගොති යොජනා. පඤ්චඩ්ගොති පඤ්ච අඬ්ගානි යස්සාති බහුබ්බිහි.

107. ඉදානි අනෙරණක්ඛමෙ ච කිස්මිඤ්චි කායප්පට්ඨන්ද්ධෙ ච පටිග්ගහණාරොහනං දස්සෙතුං “අසංභාරියෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ අසංභාරියෙති ආනෙතුමසක්කුණෙය්‍යො ඵලකපාසාණාදිමිහි. තත්ථජාතෙති තෙසුයෙව රුක්ඛාදීසු ජාතෙ කිංසුකපදුමිනිපණ්ණාදිකෙ. විඤ්චආදීනං සුබ්බමෙ පණ්ණෙති සම්බන්ධො. තානි හි සන්ධාරෙතුං න සක්කොන්ති. තෙසං පන සාබ්‍යසු වට්ටති. ආදි-සද්දෙන “අඬ්ග”න්තිආදිකං සඬ්ගණ්හාති. වා-සද්දො සමුච්චයෙ. අසය්හහාරෙති ටාමමජ්ඣිමපුරිසෙන සහිතුං සන්ධාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යො හාරෙ. සබ්බෙසං පටිග්ගහො “න රුහනි”ති ඉමිනා සම්බන්ධො.

108. ඉදානි පටිග්ගහණවිජහනං දස්සෙති “සික්ඛා”තිආදිනා. තත්ථ සික්ඛාමරණලිඬ්ගෙහිති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන ච මරණෙන ච ලිඬ්ගපරිවත්තනෙන ච. අනපෙක්ඛවිසග්ගතොති නත්ථි අපෙක්ඛො එතස්සාති අනපෙක්ඛො, සොච විසග්ගො, තතො ච. අච්ඡෙදාති චොරාදීහි අච්ඡන්දිත්වා ගහණෙන. අනුපසම්පන්නදානාති අනුපසම්පන්නස්ස දානෙන. ව-සද්දො සබ්බත්ථ ආනෙතබ්බො. ගාහොති පටිග්ගහණං. උපසම්මතීති විජහති.

109-10. ඉදානි අප්පටිග්ගහිතං පරිභොගෙ දොසං දස්සෙතුං “අප්පටිග්ගහිත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ සබ්බන්ති චතුකාලිකපරියාපන්නං

සකලමිපි. ඉදානි අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං දස්සෙතුං “සුද්ධ”න්තිආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධං නාතිබහලං උදකඤ්ච තථා අඛිගලග්ගං අවිච්ඡින්නං දන්ත...පෙ.... ගුඨකඤ්ච ලොභ...පෙ.... කර්සකඤ්ච කප්පතෙති සම්බන්ධො. තත්ථ සුද්ධන්ති රජරෙණුහි අඤ්ඤරසෙන ව අසම්මිස්සතාය පරිසුද්ධං. නාතිබහලන්ති යං කසිතට්ඨානෙන බහලමුදකං විය මුබ්බෙ වා හත්ථෙ වා න ලග්ගං, තං. අවිච්ඡින්නන්ති අඛිගතො විච්ඡින්නදිත්වා න ගතං. දන්තානි ව අක්ඛිනි ව කණ්ණඤ්ච දන්තක්ඛිකණ්ණං පාණාඛිගත්තා, තස්ස ගුඨකන්ති තප්පරිසො. ලොභං සරිරුට්ඨිතං. සිඬ්ඝාණිති සිඬ්ඝාණිකා. විච්ඡින්නං න පටිග්ගහෙතබ්බං.

111. ඉදානි “ගුඨා”න්තිආදිනා කාලොදිස්සං දස්සෙති. තථාවිධෙති සප්පදට්ඨක්ඛණාදිකෙ තථාවිධෙ කාලෙ. තථා තාදිසො විධො කාලො එතස්සාති බහුබ්බිහි. සෙවෙය්‍යාති සෙවනං කරෙය්‍ය, පරිභුඤ්ජෙය්‍යාති චුත්තං හොති. අසන්නෙ කප්පකාරකෙති එත්ථ දුබ්බවොපි අසමත්ථොපි කප්පියකාරකො අසන්නපක්ඛෙයෙව තිට්ඨතීති වෙදිතබ්බො. කාලොදිස්සත්තා පන ඡාරිකාය අසති අල්ලදාරුං රුක්ඛතො ඡින්නදිත්වා කාතුං, මත්තිකාය අසති භූමිං බණ්ණිත්වාපි මත්තිකං ගහෙතුං වට්ටති.

112. දුරුපච්ඡිණ්ණෙති දුට්ඨං උපච්ඡිණ්ණං ආමට්ඨං දුරුපච්ඡිණ්ණං. සවෙ භික්ඛු අප්පටිග්ගහිතං සාමිසං භාජනං ධීතට්ඨානතො අපනෙත්වා ආමසති, පිධානං ආමසති, උපරි ධීතකච්චරාදිං ඡඩ්ඛෙති, තත්ථජාතකච්ච්චිනියා සාධාය වා වල්ලියා වා ගහෙත්වා වා වාලෙති, දුරුපච්ඡිණ්ණං නාම හොති. තස්මිං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ඵලරුක්ඛං පන අපස්සයිතුං වා තත්ථ කණ්ටකං වා බන්ධිතුං වට්ටති. අරඤ්ඤෙ පතිතඅම්බඵලාදිං “සාමණෙරස්ස දස්සාමී”ති ආහරිත්වා දාතුං වට්ටති. රජොකිණ්ණෙති රජසා ඔකිණ්ණෙ, තස්මිං පත්තාදිකෙ යං කිඤ්චි පටිග්ගණ්හතො විනයදුක්කටං හොතීති අත්ථො. සවෙ පිණ්ඩාය වරන්තස්ස පත්තෙ රජං පතති, පටිග්ගහෙත්වා භික්ඛා ගණ්හිතබ්බා. “පටිග්ගහෙත්වා දෙථා”ති චුත්තෙපි ආකිරන්ති, හත්ථතො අමොචෙත්තෙනෙව පටිග්ගාභාපකස්ස සන්තිකං නෙත්වා පටිග්ගහෙතබ්බං. සවෙ මහාවාතො තතො තතො රජං පාතෙති, න සක්කා හොති භික්ඛං ගහෙතුං, “අනුපසම්පන්නස්ස දස්සාමී”ති සුද්ධචිත්තෙන ආහොගං කත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති. තං පන තෙන දින්නං වා විස්සාසෙන වා පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

අථානි වක්ඛමානාරමහෙ. උග්ගහප්පටිග්ගහෙති උග්ගහිත්ථානි උග්ගහො, උග්ගහිතං, තස්ස පටිග්ගහො, තස්මිං. අප්පටිග්ගහිතභාවං ජානතො අත්තනා ඵව උග්ගහෙත්වා ගහණෙති අධිප්පායො. මානාපිතුනං අත්ථාය පන අප්පටිග්ගහෙත්වා තෙලාදීනි, ඡායත්ථාය සාධාදීනි වා ගහෙත්වා පච්ඡතො

භුඤ්ජිතුකාමතාය පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. උච්ඡුආදීසු ඵාලිතෙසු මලං න පඤ්ඤායති, මූලභෙසජ්ජාදීනි පිසන්තානං වා කොට්ටෙන්තානං වා නිසදනිසදපොතකඋදුක්ඛලමුසලානි බියන්ති, දන්තන්තරෙ ලග්ගං සුබ්බමආමිසං හොති, රසො න පඤ්ඤායති, අබ්බොහාරිකං. අන්තොවුත්ථෙති අකප්පියකුටියා ඡදනබ්භන්තරෙ වුත්ථෙති අත්ථො. සයංපක්කෙති අත්තනා යත්ථ කත්ථවි පක්කෙ. සථෙ වාසිආදිං තාපෙත්වා තක්කාදීසු පක්ඛිපති, එත්තාවතාපි සාමපාකතො න මුව්චති. පුරිමකාලිකද්වයෙ පුනපාකඤ්ඤි යපෙත්වා යං කිඤ්චි ආමිසං භික්ඛුනො පවිතුං න වට්ටති. සථෙපිස්ස උණ්හයාගුයා සුලසිපණ්ණාදීනි වා සිඬගිවෙරං වා පක්ඛිපන්ති, වාලෙතුං න වට්ටති. උත්තණ්ඩුලං භත්තං ලභිත්වා පිදහිතුං න වට්ටති. අන්තොපක්කෙති අකප්පියකුටියා අන්තො පක්කෙ. සබ්බත්ථ දුක්කටන්ති සම්බන්ධො.

පටිග්ගාහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා

113-4. මනුස්සහත්ථිඅස්සානඤ්ච ...පෙ.... උරගස්ස ච යං මංසඤ්ච, යං උද්දිස්සකතමංසඤ්ච, අප්පට්චෙක්ඛිතං යඤ්ච මංසං, තෙසු මංසෙසුනි එවං යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සීසගිවාතරඬිගෙන වරන්තා අච්ඡව්වෙසසාව කරවිජා. උරගස්සානි ඉමිනා සබ්බාපි දීඝජානි සඬගහිතා. උද්දිස්සකතමංසන්ති භික්ඛුං උද්දිස්සිත්වා කතං උද්දිස්සකතං, තඤ්ච තං මංසඤ්ච. එත්ථ ච මංස-ග්ගහණෙන මච්ඡානම්පි ගහණං වෙදිතබ්බං උපලක්ඛණවසෙන, ව-සද්දෙන වා. පඤ්චසුපි සහධම්මිකෙසු යං කිඤ්චි උද්දිස්සකතං සබ්බෙසම්පි න කප්පති, තම්පි අදිට්ඨඅසුතඅපරිසඬිකිතතාය තිකොට්පරිසුද්ධං වට්ටති. අප්පට්චෙක්ඛිතන්ති අනුපපරික්ඛිතං, අනාපුච්ඡිතන්ති අත්ථො. ආපත්තිභීරුකෙන හි රූපං සල්ලක්ඛෙන්තෙනාපි පුච්ඡිත්වා පටිග්ගහෙතබ්බං පරිභුඤ්ජිතබ්බඤ්ච. මනුස්සානං මංසෙසු පුල්ලච්චයන්ති යොජනා. පුලො අච්චයො එත්ථාති රස්සෙ, ද්විත්තෙ ච පුල්ලච්චයං. පාරාජිකසඬ්ඝාදියෙසෙහි යපෙත්වා ඉතො අධිකං වජ්ජං නත්ථි. සෙසෙසුනි අවසෙසෙසු එකාදසසු.

115. ඉදානි මනුස්සාදීනං අට්ඨිආදීනිපි අකප්පියානීති දස්සෙතුං “අට්ඨිපි”තිආදිමාහ. පි-සද්දො “ලොහිත”න්තිආදීසුපි අනුවත්තෙතබ්බො. එසන්ති මනුස්සාදීනං දසන්තං. වසාසු පන එකා මනුස්සවසා න වට්ටති. බීරාදීසු අකප්පියං නාම නත්ථි. උද්දිස්සකතංයෙව සචිත්තකන්ති යොජනා. සචිත්තකන්ති උද්දිස්සකතභාවජානනවිත්තෙන සහ වත්තතීති සචිත්තකං. වත්ථුච්චිතික්කමච්ඡානනවිත්තෙන හි සචිත්තකත්තං. එත්ථ ච සචිත්තකත්තං ආපත්තියා එව, න ච මංසස්ස, තථාපි මංසසීසෙන ආපත්ති එව වුත්තාති විඤ්ඤාතබ්බන්ති.

අකප්පියමංසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා

116-7. රුපියෙන අරුපියං රුපියඤ්ච ඉතරෙන රුපියඤ්ච පරිවත්තෙයානි සම්බන්ධො. තත්ථ රුපියෙනාති රුපියසඬ්ඛානෙන නිස්සග්ගියවත්ථුනා. අරුපියන්ති අරුපියසඬ්ඛාතං දුක්කට්ඨත්ථුං කප්පියවත්ථුඤ්ච. ඉතරෙනාති අරුපියෙන. නිස්සග්ගීති නිස්සප්පනං නිස්සග්ගො, පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බස්ස විනයකම්මස්සෙතං නාමං. නිස්සග්ගො අස්ස අත්ථිති නිස්සග්ගි, කිං තං? පාවිත්තියං. රුපියස්ස මූලග්ගහණෙ පන රුපියප්පට්ග්ගහණසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

ඉදානි රුපියාදිං දස්සෙතුං “ඉධා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ කභා...පෙ.... මාසකං ඉධ රුපියන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ කභාපණො නාම සුවණ්ණමයො වා රජතමයො වා එතරහි පකතිකභාපණො වා. සප්ඤ්ඤාති රජතං. සිඬ්ඨිති සුවණ්ණහෙදො, තථාපි චෙත්ථ සාමඤ්ඤෙන සුවණ්ණමධිප්පෙතං. වොහාරුපගමාසකන්ති වොහාරං කයවික්කයං උපගච්ඡන්ති වොහාරුපගං, තඤ්ච තං මාසකඤ්ච. තං පන සමුට්ඨාපිතරුපඤ්ච අසමුට්ඨාපිතරුපඤ්ච ලොභදාරුආදිමයං වුව්චති. ඉධ රුපියන්ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ රුපියං නාමාති අත්ථො. වත්ථමුත්තාදි කප්පං දුක්කට්ඨත්ථුඤ්ච ඉතරන්ති යොජනා. තත්ථ වත්ථඤ්ච මුත්තා ච ආදි යස්සාති සමාසො. ආදි-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො “වත්ථාදි මුත්තාදි”ති. තත්ථ පඨමෙන ආදි-සද්දෙන කප්පාසසුත්තාපරණ්ණාදිකං යං කිඤ්චි කප්පියවත්ථුං, දුතියෙන මණි සඬ්ඛො සිලා පවාලං ලොහිතඬ්ඛො මසාරගල්ලං සත්තධඤ්ඤාති දාසිදාසබෙත්තවත්ථුපුප්ඵාරාමඵලාරාමාදයොති ඉදං දුක්කට්ඨත්ථුං සඬ්ගණ්හාති. වත්ථාදිකප්පියවත්ථුං, මුත්තාදිදුක්කට්ඨත්ථුඤ්ච ඉතරං අඤ්ඤං අරුපියං නාමාති අත්ථො.

118. එත්තාවතා රුපියසංවොහාරං දස්සෙත්වා ඉදානි කප්පියහණ්ඨෙ කයවික්කයං දස්සෙතුමාහ “ඉම”න්තිආදි. තත්ථ “ඉමං ගහෙත්වා ඉමං දෙහි, ඉමං කර, ඉමං ආනායා”ති වා “ඉමං භුත්වා ඉමං දෙහි, ඉමං කර, ඉමං ආනායා”ති වා “ඉමං දෙමි, ඉමං දෙහි, ඉමං කර, ඉමං ආනායා”ති වා කයවික්කයෙ සමාපන්නෙ නිස්සග්ගීති යොජනා. තත්ථ ඉමන්ති තණ්ඩුලාදිං. භුත්වාති ඔදනාදිං භුඤ්ජිත්වා. ඉමං දෙහීති එතං වත්ථාදිකං දෙහි. ඉමං කරාති එතං රජනපවනාදිං කරොහි. ඉමං ආනායාති එතං රජනකට්ඨාදිං ආනෙහි. ඉමං දෙමීති එතං වත්ථාදිකං තච දෙමි. සමාපන්නෙති කතෙ. තස්මා කප්පියං හණ්ඨං පරිවත්තෙත්තෙන අඤ්ඤාතකෙහි සද්ධිං “ඉමං දෙහි”ති වදන්තො විඤ්ඤත්ති, “ඉමං ගණ්හාහි”ති වදන්තො සද්ධාදෙයාවිනිපාතනං, “ඉමිනා ඉමං දෙහි”ති වදන්තො කයවික්කයන්ති වුත්තා තිස්සො ආපත්තියො. මාතාපිතුහි පන සද්ධිං

කයවික්කයමත්තං මොවෙන්නෙන පරිවත්තෙනබ්බං. අයඤ්ඤි කයවික්කයො
 යපෙත්වා පඤ්චසහධම්මිකෙ අවසෙසෙහි ගිහිපබ්බජිතෙහි න වට්ටති. සචෙ පන
 නවකම්මානි කාරෙති, අට්ඨකථාපමාණෙන පාවිත්තියමත්තං දෙසෙතබ්බං.

119-120. ඉදානි පරිණාමනවසෙන ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං
 “අත්තනො”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – සඬ්ඝස්ස නතං ලාභං
 අත්තනො පරිණාමෙය්‍ය, නිස්සග්ගි. අඤ්ඤානො පුග්ගලස්ස පරිණාමෙය්‍ය,
 පාවිත්ති. අඤ්ඤස්ස සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා පරිණාමෙය්‍ය, දුක්කටං.
 අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා චෙතියස්ස වා නතං ලාභං අත්තනො වා සඬ්ඝස්ස වා
 අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා අඤ්ඤචෙතියස්ස වා පරිණාමෙය්‍ය, දුක්කටන්ති යොජනා.
 තත්ථ නතන්ති කායෙන වා වචසා වා නින්තං කතං. ලාභන්ති ලභිතබ්බං
 චීවරාදි. අඤ්ඤානො අඤ්ඤස්මිං පුග්ගලෙ වා චෙතියෙ වා, චෙතියෙ පන
 දුක්කටං. අඤ්ඤස්සානි චෙතියාදිනො අන්තමසො සුනබස්ස. අඤ්ඤානො වානි
 චෙතියාදිමිති වා. සඬ්ඝස්සානි පන ඉදං කාකක්ඛිගොළකඤායෙන “නතං
 පරිණාමෙය්‍යා”ති උභයත්ථ පරිවත්තති. නිස්සට්ඨං සකසඤ්ඤාය න දදෙය්‍ය
 වා, දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඤථා අඤ්ඤෙන පකාරෙන, ථෙය්‍යසඤ්ඤාය
 න දදෙය්‍ය චෙති වුත්තං හොති. ඉතරන්ති වත්ථුවසෙන අඤ්ඤං පාරාජිකං
 පුල්ලච්චයං දුක්කටඤ්ච හොතිති අත්ථො.

නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා

121. මුසා ...පෙ.... හරණෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමවචනං, තස්ස “පාවිත්ති
 වුත්තා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. එවං සබ්බත්ථ. මුසාවාදෙති නිපාතෙන සද්ධිං
 තප්පුරිසො. පුබ්බෙපි ජානිත්වා වචනක්ඛණෙපි ජානන්තස්ස
 මුසාභණනනිමිත්තන්ති අත්ථො. භණනඤ්ච නාම ඉධ අභූතස්ස වා භූතතං,
 භූතස්ස වා අභූතතං කත්වා කායෙන වා වාචාය වා විඤ්ඤාපනප්පයොගො.
 පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසාවාරවිපත්තියො අමුලිකාය වොදෙන්තස්ස යථාක්කමං
 සඬ්ඝාදිසෙසපාවිත්තියදුක්කටානි. අනුපධාරොත්වා සහසා භණන්තස්ස,
 “අඤ්ඤං භණ්ණස්මි”ති අඤ්ඤං භණන්තස්ස යස්ස භණති, සො න සුණාති,
 තස්ස ච අනාපත්ති.

ඔමසති අමනාපතාය කණ්ණෙසු විජ්ඣති විය එතෙන, ඔමසති වානි
 ඔමසො, සො වායං වාදොව, තස්මිං. දිසො පන ගාථාබන්ධවසෙන. එවං
 සබ්බත්ථ. හීනුක්කට්ඨෙසු ව

ජානිනාමගොත්තවයකම්මසිප්පආබාධලිඬ්භිගතිලෙසආපත්තිඅක්කොසසඬ්ඛා
 තෙසු දසසු භූතෙන වා අභූතෙන වා “බත්තියොසි, වණ්ඩාලොසි”තිආදිනා
 කායෙන වා වාචාය වා අනඤ්ඤාපදෙසෙන හික්ඛුනො වුංසෙතුකාමතාය

අක්කොසවචනෙති අත්ථො. “සන්ති ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලා” තිආදිනා අඤ්ඤාපදෙසෙන වා “වොරොසි, විකාරිසි, මාතුසාතකොසි” තිආදිහි පාළිමුත්තපදෙහි වා භික්ඛුස්ස, යථා වා තථා වා අනුපසම්පන්නං, පරම්මබා පන සබ්බමපි අක්කොසන්නස්ස දුක්කටං. කෙවලං දවකමයතාය වදනො පන සබ්බත්ථ දුබ්භාසිතං.

පෙසුඤ්ඤාහරණෙන පිසුණස්ස භාවො පෙසුඤ්ඤං. අත්තනො පියකමයතාය වා පරස්ස පරෙසු හෙදාධිප්පායෙන වා ජාතිආදිහි ඔමසන්නස්ස භික්ඛුනො වචනං සුත්වා භික්ඛුස්ස තස්ස පෙසුඤ්ඤස්ස හරණං. අනුපසම්පන්නස්ස හරණං දුක්කටං. පදං පදං පදසො, විච්ඡායං සො, කොට්ඨාසෙන කොට්ඨාසෙනාති අත්ථො. සඬ්භිතිත්තයාරුළුහො තිපිටකධම්මො, අනාරුළුහො ච රාජොවාදාදිකො ධම්මො නාම, තෙන සහ පදසොති නිපාතස්ස තනියාතප්පුරිසො. පදසොධම්මෙති එකක්ඛරාදිනා කොට්ඨාසෙන කොට්ඨාසෙන අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං යථාචුත්තධම්මභණනෙනි අත්ථො. පදසොධම්මභණනඤ්ඤා පදසොධම්ම-සද්දෙන උපචාරෙන චුත්තං. අනුපසම්පන්නෙන සද්ධිං එකතො උද්දෙසග්ගභණනෙ සජ්ඣායකරණං, තංසන්නිකෙ උද්දෙසග්ගභණනාදිකෙ ච තෙන සද්ධිං එකතො යෙහුයොන පගුණං ගන්ථං භණන්නස්ස ඔසාරෙන්තස්ස බලිතට්ඨානෙ “එවං භණාහී” ති එකතො භණන්නස්සපි අනාපත්ති.

අත්තමසො චත්ථාදිනා යෙන කෙනචි සබ්බච්ඡන්තං ඡදනං අනාහච්ච දියඬිස්සත්ථුබ්බෙධෙනාපි සබ්බපරිච්ඡින්නං යෙහුයොනඡන්තං යෙහුයොනපරිච්ඡින්නඤ්ච සෙනාසනං අගාරන්ති අධිප්පෙනං. තත්ථට්ඨො පන භික්ඛුං යට්ඨෙත්වා අත්තමසො පාරාජිකචත්ථුභූතො තිරච්ඡානගතොපි අත්තමසො තද්වුජාතා ඉත්ථිපි උපචාරතො අගාර-සද්දෙන චුච්චති. සහ අගාරෙන්නාති සාගාරො, භික්ඛු. උපචාරෙනෙව ච පන අනුපසම්පන්නෙන, මාතුගාමෙන ච සහ සෙය්‍යකප්පනං සාගාරභාවො නාමාති ගහෙතබ්බං. සඬ්භසම්මතං සෙනාසනපඤ්ඤාපකාදිහෙදං උපසම්පන්නං අයසකාමා හුත්වා භික්ඛුහි යෙන ච උජ්ඣාපෙන්නි අවජානාපෙන්නි අවඤ්ඤාය ඔලොකාපෙන්නි, ලාමකතො වා වින්තාපෙන්නි, තං වචනං උජ්ඣාපනකං. යෙන බියන්ති සබ්බත්ථ තස්ස අවණ්ණං පකාසෙන්නි, තං බියනං.

122. තලන්ති හත්ථතලමධිප්පෙනං. තග්ගභණන පන කායොච තලං. සත්තීති කායප්පට්ඨිද්ධා සත්ති ආවුධවිසෙසො, උපලක්ඛණත්තා පන සබ්බමපි කායප්පට්ඨිද්ධං සත්ති. තලඤ්ච සත්ති ච තලසත්ති. ඉධ පන කොපෙන භික්ඛුස්ස තලසත්තිඋග්ගිරණං තලසත්ති. සචෙ පන විරද්ධො පහාරං දෙනි, න පහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටං, පහරිතුකාමතාය පාවිත්තියං, අනුපසම්පන්නෙ දුක්කටං, මොක්ඛාධිප්පායස්ස අනාපත්ති.

පඤ්ඤාත්තෙන වදනො උපසම්පන්නස්ස වා තෙන වුවිචමානධම්මස්ස වා අනාදරකරණං අනාදරො. අනුපසම්පන්නස්ස තෙන වුවිචමානස්ස වා උපසම්පන්නෙන, පරෙන වා අපඤ්ඤාත්තෙන වා වුවිචමානස්ස අනාදරෙ දුක්කටං.

“ඌනවස්සො ත්වං මඤ්ඤෙ”තිආදිනා භික්ඛුනො කුක්කුච්චස්ස උප්පාදනං අනුපසම්පන්නස්ස දුක්කටං.

අනාපුච්ඡා ගාමප්පවෙසනෙති පකතිවචනෙන පුච්ඡිතුමනුරූපං අත්තොඋපචාරසීමාය දස්සනුපවාලෙ භික්ඛුං දිස්වා “චිකාලෙ ගාමප්පවෙසනං ආපුච්ඡාමි”ති අනාපුච්ඡිත්වා චිකාලෙ ගාමප්පවෙසනෙ. දීඝො පන සන්ධිවසෙන. ආපදාසු අනාපත්ති.

පරම්පරභොජනෙති පරො ච පරො ච පරම්පරා ම-කාරො සන්ධිවසෙන, තස්මා පරම්පරා උප්පත්තවිසයඅපාදානවචනං, පරතො පරතො ලද්ධා භුඤ්ජනෙති අත්ථො. අයමෙත්ථ අධිප්පායො – පඤ්චභි භොජනෙහි නාමං ගහෙත්වා නිමන්තිතස්ස යෙන යෙන පයමං නිමන්තිතො, තස්ස තස්ස භොජනතො උප්පට්ඨො, “මය්හං භත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මි”ති වා “චිකප්පෙමි”ති වා ආදිනා සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා අචිකප්පෙත්වා වා අඤ්ඤාතො අඤ්ඤාතො පඤ්චභොජනාදීනි ලද්ධා භුඤ්ජමානෙති. ගිලානචීවරදානචීවරකාරසමයෙ අනාපත්ති.

123. සෙය්‍යං සෙනාසනානි වා අනුද්ධරිත්වා ගමනෙති සම්බන්ධො. වා-සද්දො සමුවචයෙ. තත්ථ “භිසි විමිලිකා උත්තරත්ථරණං භූමත්ථරණං තට්ටිකා වම්මක්ඛණ්ඩො නිසීදනං පච්චත්ථරණං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො”ති (පාචි. 116) වුත්තාසු දසසු සෙය්‍යාසු එකමිපි අත්තතො වස්සග්ගෙන ගහෙත්වා සඬිසිකෙ සබ්බපට්චිජන්තෙ ගුත්තෙ සෙනාසනෙ සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා යථා යපිතං උපවිකාදීනි න ඛජ්ජති, තථා යපනවසෙන අනුද්ධරිත්වා පරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරං අතික්කමිත්වා ගමනෙ ච, තථා මඤ්චපීඨනිසිකොච්ඡසඬ්ඛාතානි සෙනාසනානි වස්සකාලෙ අජ්ඣෙකාකාසෙ සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා අනුපසම්පන්නෙන අනුද්ධරිත්වා ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඬ්චුපාතං අතික්කමිත්වා ගමනෙ වාති අත්ථො. යථාවුත්තතො පන අඤ්ඤාත්ථ දුක්කටං.

ඉත්ථියා අද්ධානගමනෙති “ගච්ඡාම භගිනි, ගච්ඡාම අය්‍යා”ති අඤ්ඤාමඤ්ඤං සංවිදහිත්වා “අජ්ජ වා ස්වෙ වා”තිආදිනා නියමිතකාලවිසඬිකෙතං අකත්වාපි ද්වාරවිසඬිකෙතං මග්ගවිසඬිකෙතං කත්වාපි ඉත්ථියා සද්ධිං අද්ධානමග්ගගමනෙති අත්ථො.

එකෙකාය නිසිදනෙති එකෙන එකාති එකෙකා, තස්සා නිසජ්ජායාති අත්ථො. එකෙන සහ එකිස්සා නිසජ්ජං විනා එකාය සහ එකස්ස නිසජ්ජං නාම නත්ථිති එකාය සහ එකස්ස නිසජ්ජායං සති නිසින්තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියන්ති අධිප්පායො. “එකායෙකනිසිදනෙ”ති වා පායො.

124. රූපාදීනං උපසංභාරෙන, භයානකකථාකථනෙන වා උපසම්පන්නස්ස භිංසාපනෙ. අනුපසම්පන්නස්ස දුක්කටං.

ආකොටනෙ උපසම්පන්නස්ස අන්තමසො උප්පලපත්තෙනාපි පහාරදානෙ. අනුපසම්පන්නස්ස අන්තමසො තිරච්ඡානගතස්සපි දුක්කටං. මොක්ඛාධිප්පායස්ස අනාපත්ති.

සඬ්ඝමජ්ඣෙ විනයධරෙන අනුයුඤ්ජියමානස්ස පුච්ඡිතතො අඤ්ඤස්ස වාදො අඤ්ඤෙන අඤ්ඤං පටිවරණං අඤ්ඤවාදො. තථෙව පුච්ඡියමානස්ස අකථෙතුකාමතාය විභෙසනං තුණ්හිභාවො විභෙසා. අඤ්ඤවාදකස්ස විභෙසකස්ස ව ඤත්තිදුතියකම්මෙන අඤ්ඤවාදකවිභෙසකකම්මෙ කතෙ පුන අඤ්ඤවාදෙ විභෙසාය පාවිත්තියං. අනාරොපිතෙ පන කම්මෙ දුක්කටං. කිඤ්චි විතික්කමං දිස්වා “ආවුසො, ඉදං නාම තයා කත”න්ති වුත්තෙ තං න කථෙතුකාමො තුණ්හිභුතො සඬ්ඝං විභෙසෙතීති විභෙසකො. අනාවාරං ආවරිත්වා සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආපත්තියා, වත්ථුනා වා අනුයුඤ්ජියමානෙ තං අකථෙතුකාමො “කො ආපන්නො, කිස්මිං ආපන්නො”තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤෙහි වචනෙහි තං වචනං පටිච්ඡාදෙන්තො යො අඤ්ඤං වදති, අයං අඤ්ඤවාදකො නාම.

දුට්ඨුල්ලං නාම පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසා, ඉධ පන සඬ්ඝාදිසෙසොව. පකාසො ව ඡාදො ව පකාසඡාදො, දුට්ඨුල්ලස්ස පකාසඡාදොති තප්පුරිසො. අභිණ්භාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො ආයතිං සංවරත්ථාය ආපත්තිපරියන්තං කුලපරියන්තඤ්ච කත්වා වා අකත්වා වා තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා කාතබ්බං. භික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වා අනුපසම්පන්නස්ස “අයං අසුචිං මොචෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසං ආපන්නො”තිආදිනා නයෙන වත්ථුනා සද්ධිං ආපත්තිං සට්ඨන්වා තස්ස දුට්ඨුල්ලස්ස පකාසනෙ ආරොවනෙ ව, තස්සෙව යෙන කෙනචි උපායෙන ඤත්වා ඡාදනෙ ව, අදුට්ඨුල්ලාරොවනෙ ඡාදනෙ ව, අනුපසම්පන්නස්ස පන පුරිමපඤ්චමසික්ඛාපදෙ ඉතරා දුට්ඨුල්ලෙපි දුක්කටං.

භාසොදකෙති එත්ථ භාසෙ උදකෙති පදවිභාගො වෙදිතබ්බො. යෙන කෙනචි සරිරාවයවෙන භසාධිප්පායස්ස උපකච්ඡකාදීසු භාසෙ චුසනෙ. භාසනිමිත්තඤ්චි චුසනං භාසො. අනුපසම්පන්නෙ දුක්කටං. උදකෙ භාසෙති උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ භසාධිප්පායස්ස උම්මුජ්ජනනිමුජ්ජනෙන කීළාය. කීළා හි ඉධ භාසොති වුත්තො. නාවාය කීළතො, හත්ථාදිනා කට්ඨාදිනා වා උදකං

හනතො අන්තමසො භාජනගතකඤ්ජිකාදීනිපි බිපනකීළාය කීළතො දුක්කටං.
අභසාධිප්පායස්ස අනාපත්ති.

නිව්ජුහනෙ විහාරාති සඞ්ඝිකවිහාරතො භික්ඛුනො
නික්කඛ්ඪනනික්කඛ්ඪාපනෙ. එත්ථ ච එකජ්ජයොගෙ එකා, නානාපයොගෙ
ද්වාරගණනාය ආපත්තියො. පුග්ගලිකනික්කඛ්ඪනෙ, තස්ස
පරික්ඛාරනික්කඛ්ඪනෙ, අනුපසම්පන්නස්ස පන තස්ස පරික්ඛාරස්ස වා
නික්කඛ්ඪනෙ දුක්කටං. න සම්මාවත්තන්තානං අත්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකානං
වා නික්කඛ්ඪනෙ, අත්තනො විස්සාසිකස්ස විහාරා නික්කඛ්ඪනෙ,
භණ්ඩනකාරකස්ස පන සකලසඞ්ඝාරාමතො නික්කඛ්ඪනෙ අනාපත්ති.

අනුපබ්ජ්ජ සයනෙති “වුඬ්ඨො, ගිලානො, සඞ්ඝෙන දින්නො” ති ජානිත්වා
මඤ්චපීඨානං වා තස්ස භික්ඛුනො පටිසන්තස්ස වා නික්ඛමන්තස්ස වා උපවාරං
අනුපබ්ජ්ජ අනුපට්ඨිත්වා සඞ්ඝිකෙ විහාරෙ “යස්ස සම්බාධො භවිස්සති, සො
පක්කම්ස්සති” ති අධිප්පායෙන නිසිදනනිසජ්ජනවසෙන සයනෙ. පුග්ගලිකෙ
දුක්කටං.

එත්ථ ච පාවිත්තීති උද්දිසිත්වා කානිවි පසිද්ධානි දස්සිතානි. අවුත්තානි පන
තාදිසානි ඉමිනාව සාමඤ්ඤවචනෙන සඞ්ගහෙත්වා වෙදිතබ්බානි. කථං?
අවෙලකාදිඅඤ්ඤතිත්ථියානං යස්ස කස්සචි ආමිසස්ස සහත්ථා දානෙ ච,
සජ්ජිනවතීතතෙලමධුචාණිතමච්ඡමංසබ්බරද්ධිසඞ්ඛාතානං පණිතභොජනානං
අත්තනො අත්ථාය විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජනෙ, රාගපරිශුච්ඡිතඉත්ථිපුරිසස්ස
යොග්ගෙ කුලෙ අනුපට්ඨිත්වා නිසජ්ජනකජ්ජනෙ, පඤ්චන්තං භොජනානං
අඤ්ඤතරෙන නිමන්තිතො තස්මිං භුත්තෙ වා අභුත්තෙ වා සන්තං භික්ඛුං
අනාපුච්ඡිත්වා පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තං වා යස්මිං කුලෙ නිමන්තිතො, තතො
ගිලානවිවරදානකාරසමයං යපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං අඤ්ඤකුලජ්ජවෙසනෙ,
යපෙත්වා එකදිවසං අඤ්ඤස්මිං දිනෙ ආවසංපිණ්ඩස්ස අගිලානෙන හුත්වා
භුඤ්ජනෙ, රත්තිපරිච්ඡෙදං වා හෙසජ්ජපරිච්ඡෙදං වා කත්වා පවාරිතතො
උත්තරි අඤ්ඤත්‍ර පුන පවාරණාය අඤ්ඤත්‍ර නිව්චජ්ජවාරණාය විඤ්ඤාපනෙ,
අඤ්ඤත්‍ර තථාරූපපච්චයා ගාමතො නික්ඛන්තසෙනාදස්සනාය ගමනෙ,
පච්චයෙනපි ගන්ත්වා තිරත්තතො උත්තරි සෙනාය වාසෙ, තස්ස ච වසන්තස්ස
යුද්ධට්ඨානබලගණට්ඨානසෙනානිවෙසඅනිකදස්සනත්ථං ගමනෙ, පිට්ඨාදීභි
කතමජ්ජසඞ්ඛාතසුරාය, පුජ්ථාදීභි කතආසවසඞ්ඛාතමෙරයස්ස ච පානෙ,
පදිපුජ්ජලපත්තපවනාදිකාරණං විනා විසිබ්බිතුකාමතාය අගිලානස්ස අග්ගිතො
ජාලනජාලාපනෙ, කජ්ජබිත්ථුං අනාදාය නවවිවරපරිභොගෙ, සාමං වීවරං
විකජ්ජෙත්වා අපච්චුද්ධාය පරිභොගෙ, භික්ඛුසන්තකපත්තාදිනො අන්තමසො
භසාධිප්පායෙනපි අපනිධානෙ අපනිධාපනෙ, සඤ්චිච්ච තිරච්ඡානගතස්ස
ජීවිතවොරොපනෙ, සඤ්චිච්ච යථාධම්මං නිහතාධිකරණස්ස පුනකම්මාය
උක්කොටනෙ, සඤ්චිච්ච ථෙය්‍යසත්ථෙත සද්ධිං සංවිධාය එකද්ධානගමනෙ,

හික්බුති සික්ඛාපදෙහි වුවුවමානස්ස අඤ්ඤං අවිචාරෙත්වා “න තත්ථ සික්ඛිස්සාමි”ති භණනෙ, සික්ඛාපදවිචණ්ණනෙ, ඉමෙසං “සුත්වා ඔරම්ස්සාමි”ති අධිජ්ජායං විනා විවාදාපන්නානං උපස්සුතිට්ඨානෙ, ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං දත්වා පච්ඡා ඛියනධම්මාපජ්ජනෙ, සඬ්ඝෙ විනිච්ඡයෙ චත්තමානෙ ඡන්දං අදත්වා පක්කමනෙ, සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන චීවරං දත්වා පච්ඡා ඛියනධම්මාපජ්ජනෙ, අඤ්ඤත්‍ර අජ්ඣාරාමා අජ්ඣාවසථා වා රතනස්ස වා රතනසම්මතස්ස වා උග්ගණ්හනඋග්ගභාපනෙ පාවිත්තියන්ති.

පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

125. සමණකප්පාති සමණවොහාරා. භවන්ති, අහෙසුන්ති වා භූතා, චත්තමානෙ, භූතෙ වා තප්පච්චයො. විරුළ්භමූලාදිභාවං ආපජ්ජිත්වා වඩ්ඪමානකානං, වඩ්ඪිත්වා මහන්තභාවං පත්තානඤ්ච රුක්ඛලතාදිසඬ්ඛාතානං භූතානං ගාමො, භූතා එව වා ගාමො සමූහො භූතගාමො. තස්ස සමාරම්භො ඡෙදනථාලතාදි, තස්මිං. නිමිත්තත්ථෙ චෙතං භූමිමං, තංභෙතු පාවිත්තියං භොතිති අත්ථො. කතකප්පියං සමණකප්පියං භවෙති සම්බන්ධො. තත්ථ කතං කප්පියං යස්සාති බහුබ්බිහි. කෙනාති ආහ “නබ්බනා”තිආදි.

126. ඉදානි යස්ස සමාරම්භො, තං භූතගාමං විහජිත්වා දස්සෙතුං “ස මූලා”තිආදි ආරද්ධං. සොති භූතගාමො. භවිතුං උජ්ජජ්ජිතුං පයොජෙතිති කාරිතත්තා තප්පච්චයො, පභාවිතො උජ්ජාදිතොති අත්ථො. අථ වා පභවනං පභවො, උජ්ජත්ති, සොච පභවො, පභාවං කරොතිති නාමධාතුතො කත්තරි තප්පච්චයො, පභාවිතො උජ්ජන්තොති අත්ථො. මූලඤ්ච බන්ධො ච ඛිජ්ඤ්ච අග්ගඤ්ච එඵ ච මූල...පෙ.... එළුනි. එඵ නාම පබ්බං. තානියෙව ඛිජානි, තෙහි පභාවිතො උජ්ජාදිතො, අථ වා තෙහි අවධිභූතෙහි, කාරණභූතෙහි වා පභාවිතො උජ්ජන්තොති කමෙන විකප්පද්වයෙ සමාසද්වයං චෙදිතබ්බං. තත්ථ මූලඛිජං නාම හලිද්දිසිඬ්ඛිවෙරාදි.

බන්ධඛිජං නාම අස්සත්ථනිග්‍රොධාදි. ඛිජඛිජං නාම පුබ්බණ්ණාපරණ්ණාදි. අග්ගඛිජං නාම හිරිවෙරාදි. එඵඛිජං නාම උච්ඡුන්තලාදි. තත්ථ මූලඛිජාදිති පඤ්ච ඛිජගාමො. තන්තිබ්බත්තො රුක්ඛලතාදි භූතගාමො.

ඉදානි තෙසු ඛිජගාමසමාරම්භෙ දුක්කටං දස්සෙති අපරද්ධෙන. භූතගාමවියොජිතං ඛිජං ආරම්භෙ දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. භූතගාමතො වියොජිතන්ති තප්පුරිසො. ඛිජන්ති භූමියං රොපිතමරොපිතමිපි නිග්ගතවිදත්ථිමත්තපත්තවට්ඨිපි මූලඛිජානි. “ආරම්භෙ”ති කිතකපච්චයස්ස යොගෙ අවුත්තෙ කම්මනි ඡට්ඨුජ්ජන්තියං විකප්පෙන උභයත්ථ දුතියා. ආරම්භෙති සමාරම්භෙ. තස්මා “ඉමං පුජ්ඵං ඵලං වා ජාන, ඉමං කප්පියං

කරොහි”තිආදිනා කප්පියවචනෙන භූතගාමනො වියොජිතං ඛිජ්ජාතං ඛිජ්ජාගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතං අග්ගිපරිජිතං සත්ථපරිජිතං නබපරිජිතං අඛිජ්ජං නිබ්බත්තඛිජ්ජඤ්ඤව පඤ්චම”න්ති (වුළුව. 250) වුත්තෙසු පඤ්චසු නබපරිජිතාදීනි තිණි දස්සිතානි.

127. ඉදානි අවසිට්ඨානි ද්වෙ දස්සෙතුං “නිබ්බත්තඛිජ්ජ”න්තිආදිකං පට්ඨද්ධං ආහ. තත්ථ නිබ්බත්තඛිජ්ජන්ති නිබ්බත්තනියන්ති නිබ්බත්තං, නිපුබ්බ වතු වත්තනෙතිමස්මා තප්පව්වයො, නිබ්බත්තං ඛිජ්ජං යස්ස තං නිබ්බත්තඛිජ්ජං, ඛිජ්ජං නිබ්බත්තෙත්වා විසුං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං අමිබපනසාදි. නොඛිජ්ජං නාම තරුණමිබ්බලාදි. ඉදානි ඛිජ්ජාගාමභූතගාමෙසු කප්පියකරණප්පකාරාදිවිසෙසං දස්සෙත්තො “කටාහා”තිආදිමාහ. තත්ථ කටාහෙන බද්ධං ඛිජ්ජං යෙසන්ති බාහිරත්ථො.

128. භාජනෙ භූමියමිපි වා ඵකාබද්ධෙසු ඛිජ්ජෙසු ඵකස්මිඤ්ඤ කප්පියෙ කතෙති යොජනා. ඛිජ්ජෙසුති ඛිජ්ජාගාමභූතගාමෙසු. භූතගාමොපි හි ඉධ “ඛිජ්ජ”න්ති රුළුභිවසෙන වුව්වති.

129. නික්ඛිත්තෙති යපිතෙ. කප්පියං පුන කරෙය්‍යානි ජාතමූලපණ්ණහාවනො භූතගාමත්තා භූතගාමනො පරිමොචිතං ඛිජ්ජාගාමපරිමොචනත්ථං පුන කප්පියං කාරෙය්‍යානි අත්ථො. තෙනාහ “භූතගාමො හි සො තදා”ති. හි-සද්දො හෙතුමිහි. තදානි මූලෙ ව පණ්ණෙ ව ජාතකාලෙ සවෙ මූලමත්තං සඤ්ජායති, උපරිභාගෙ සවෙ අභිකුරො ජායති, හෙට්ඨාභාගෙ ඡින්දිතං වට්ටති. මූලමත්තෙසු වා පන පණ්ණමත්තෙසු වා නිග්ගතෙසු සවෙපි රතනප්පමාණාපි සාධා නික්ඛමන්ති, ඛිජ්ජාගාමසඛිගහිතා හොන්ති.

130. උදකසම්භවො සෙවාලො ව වෙනියාදිසු සෙවාලො ව භූතගාමොවාති සම්බන්ධො. ආදි-සද්දෙන පාකාරාදිග්ගහණං. යදි ද්වෙ තිණි පණ්ණානි න ජායන්ති, අග්ගඛිජ්ජසඛිගහං ගච්ඡති. සුක්ඛො පන සම්මජ්ජිතබ්බො. මූලපණ්ණෙ විනිග්ගතෙ ඛිජ්ජොපි භූතගාමොවාති සම්බන්ධො. පණ්ණෙති ඉමිනා අභිකුරමත්තං පටික්ඛිපති.

131. සටාදිපිට්ඨෙ සෙවාලො ව අභිජත්තකමකුළඤ්ඤ දුක්කටස්සෙව වත්ථුනිති සම්බන්ධො. පිට්ඨෙති ඉමිනා අත්තො අබ්බොහාරිකොති දස්සෙති. චුල්ලන්ති චුල්ලිතං අභිජත්තකං. අබ්බොහාරිකන්ති ආපත්තිවොහාරයොග්ගං න හොතිති අත්ථො.

132. අල්ලරුක්ඛෙ ලාබානියාසාසජත්තානි විකොපිය ගණ්හතො තත්ථ අක්ඛරං ඡින්දතො වාපි පාවිත්තීති සම්බන්ධො. තත්ථානි අල්ලරුක්ඛෙ. “විකොපය”න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො දිස්සති, සො අපාඨො පටිමන්තතාය කාරණාභාවතො. “විකොපියා”ති පන පාඨො ගහෙතඛිබ්බො. විකොපියාති ඉමිනා අවිකොපෙත්වා ගහණෙ අනාපත්තීති දීපෙති.

133. දාරුමක්කටකාදිනාති ආණ්ඨං කොට්ටෙත්වා දාරුයන්තං කත්වා තත්ථ කණ්ටකං ඔලම්බෙන්ති, එතං දාරුමක්කටකං නාම. ආදි-සද්දෙන කණ්ටකබන්ධනාදිනං ගහණං. තිණාදිං ඡින්දිතුං, ගණ්ඨිකං කාතුඤ්ච න කප්පතීති යොජනා. ඡින්දිතුන්ති ඡින්දනං.

134. භූතගාමං වාති භූතගාමං වා. බීජං වාති බීජගාමං වා. “ඡින්ද වා”තිආදිනා සම්බන්ධ චා-සද්දො යොජෙතඛිබ්බො. පච වාති පචනං කරොහීති වා. “පට්” ඉති වා පාඨො, තස්ස උප්පාදෙහීති අත්ථො. “ඉමං රුක්ඛං ඡින්දාහි”තිආදිනා පන අවත්වා “රුක්ඛං ඡින්දා”තිආදිනා අනියමෙත්වා චත්තුං වට්ටති.

135. ඉමන්ති එතං රුක්ඛාදිං. ඉමං සොධෙහීති එත්ථ ඉති-සද්දං කත්වා අත්ථො චත්තඛිබ්බොති.

සමණකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා

136. යාසු වුත්ථං පක්කඤ්ච කප්පති, තා කප්පියා භූමියො සම්මුති ච සම්මුතිකුටි ව...පෙ.... ගහපති ච ගහපතිකුටි වාති ඉමා වතස්සො භොන්තීති යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො. තත්ථ භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 295) වුත්තාය උත්තිද්දනියකම්මවාචාය, අපලොකනකම්මවසෙන වා සාවෙන්වා සම්මා උත්තිසම්පන්නං කරියතීති සම්මුති, ථම්භානං භිත්තිපාදානං වා උග්ගමනං උද්ධං කත්වා යපනං, “කප්පියකුටිං කරොමා”ති වාචාය සාවනඤ්ච අත්තං යස්සා සා උස්සාවනන්තා. තථා ච වුත්තං “ථම්හප්පතිට්ඨානඤ්ච වචනපරියොසානඤ්ච සමකාලං වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 295). නිසාදනං පවිසනං සන්නිවෙසනං නිසාදො, ගුන්තං විය නිසාදො එතිස්සාති ගොනිසාදි. භික්ඛුං යපෙත්වා සෙසසහධම්මිකා සම්බෙ ච දෙවමනුස්සා ඉධ ගහපතීති සාමඤ්ඤෙන අධිප්පෙතා. එත්ථ පන ගහපතිසම්බන්ධීති කුටි දීසෙන ගහපතී.

“යං පන අකප්පියභූමියං සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ ගෙහෙ වුත්ථ”න්ති (මහාව. අට්ඨ. 295) අට්ඨකථාවචනතො යං සඬ්ඝො ආකඬ්ඛති විහාරං වා අඬ්ඬියොගං වා පාසාදං වා භම්මියං වා ගුහං වා ලෙණාදිං වා, තෙසම්පි සාමඤ්ඤවචනං විඤ්ඤායතීති තංතංලක්ඛණප්පත්තා සහසෙය්‍යාප්පභොනකා

ලෙණාදයො චතුස්ථෙව කුට්ඨු අන්තොගධාති වෙදිතබ්බං. ඉමාසු චතුසු සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ පදෙසෙ යං සඬ්ඝිකං පුග්ගලිකං වා භික්ඛුසන්තකං එකරත්තමපි අන්තොවුත්ථං අනුපසම්පන්නෙන පක්කඤ්ච යාවකාලිකං යාමකාලිකඤ්ච අන්තොවුත්ථං අන්තොපක්කසඬ්ඛං න ගච්ඡති, කො පන වාදො ඉතරද්වයෙ. තං පන අකප්පියභූමියමපි වුත්ථං පක්කඤ්ච වට්ටති. තෙන වුත්තං “යාසු වුත්ථං පක්කඤ්ච කප්පති”ති.

137. වාසත්ථාය කතෙ සඬ්ඝිකෙ වා එකසන්තකෙ වා සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙ ගෙහෙ කප්පියාකුටි ලද්ධබ්බාති සම්බන්ධො. තත්ථ වාසත්ථායාති ඉමිනා අවාසත්ථාය කතං නිවත්තෙති. එකසන්තකෙති එකස්ස භික්ඛුනො සන්තකෙ. කප්පියාකුටිති භාවප්පධානොයං නිද්දෙසො, න භි ගෙහෙ ගෙහං ලද්ධං යුජ්ජතිති කප්පියකුටිතාති අත්ථො. දීඝො පන ගාථාවසෙන, කප්පියා කුටිතාති වා විසෙසනවසෙන දට්ඨබ්බං. සහසෙය්‍යාප්පභොනකෙති එත්ථ සහසෙය්‍යාප්පභොනකං වාසාගාරලක්ඛණෙ වුත්තලක්ඛණං සෙනාසනං.

138. ඉදානි තා කුටියො කමෙන දස්සෙත්වා තත්ථ පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං, තාසං සබ්බථාපගමඤ්ච දස්සෙතුං “ගෙහෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ “කප්පියකුටිං කරොම, කප්පියකුටිං කරොමා”ති එවමීරයන්ති සම්බන්ධො. ඉට්ඨකා ච ථම්මා ච “ඉට්ඨකාථම්මා”ති වත්තබ්බෙ රස්සො. ඉට්ඨකාථම්මා ආදි යස්ස භිත්තිපාසාදස්සාති බහුබ්බිහි. පච්ඡා පයමසද්දෙන කම්මධාරයො. “යපෙය්‍ය වෙ, සා උස්සාවනන්තිකා”ති එවං වෙ-සා-සද්දෙ යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

139. සකලො අපරික්ඛිත්තො ආරාමොපි වාති සම්බන්ධො. සෙනාසනං පරික්ඛිත්තං වා භොතු, අපරික්ඛිත්තං වා, න තං පමාණං.

140. අඤ්ඤෙහි කප්පියකුටියා අත්ථාය දින්නො වා තෙසං සන්තකො වාති යොජනා.

141. අවිරොධභාවෙන කප්පනීයා කප්පා, කප්ප සාමත්ථියමිච්චෙනස්මා ඉත්ථියං ආපච්චයෙ රූපං, න කප්පා අකප්පා, අකප්පා ච සා කුටි වෙති අකප්පකුටි, තාය. සප්පිආදීති ඉමිනා සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකඤ්ච ගහිතං.

142. තෙහෙවාති අකප්පකුටියං වුත්ථසප්පිආදීහි එව සද්ධිං සත්තාහකාලිකසංසට්ඨතාය “සත්තාහං කප්පතෙ”ති වුත්තං. සාමිසෙති ආමිසසඬ්ඛාතෙන පුරිමද්වයෙන සහිතෙ. සාමපාකතාති සාමං අත්තනා පාකො එතස්සාති සාමපාකං, සත්තාහකාලිකෙන සහ පක්කං සාමිසං යාවජීවිකං, තස්ස

භාවො සාමපාකතා. සයං පක්කං තං අත්තනා සංසට්ඨතාය තම්පි ආමිසං සාමපාකගතිකං කරොතීති තස්ස සාමපාකතා භොතීති අධිප්පායො.

143. අධිට්ඨිතාති පතිට්ඨිතා. එව-සද්දො තිට්ඨතිසද්දස්ස අන්තෙ දට්ඨබ්බො.

144. සබ්බෙසුති ඵම්භාදීසු සකලෙසු. ජහිතං වත්ථු කුටිභූමි යස්සා ජහිතවත්ථුකා. පරික්ඛිත්තෙ ජහිතවත්ථුකාති සම්බන්ධො. සෙසාති ඉතරා ද්වෙ කුටියො. ඡදනවිබ්භමාති ඡදනස්ස විනාසා. එත්ථාපි “ජහිතවත්ථුකා”ති ආනෙතබ්බන්ති.

භූමිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උපජ්ඣාචරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

145. “ඉදං තයා දුක්ඛතං, දුබ්භාසිත”න්තිආදීනි වත්ථා වොදනතො, අත්තනො වජ්ජං අස්සරන්තස්ස සතුප්පාදවසෙන සාරණතො, සම්මා පටිපත්තියං සාරණතො පවත්තාපනතො වා වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායති භුසං වින්තෙතීති උපජ්ඣා. උපජ්ඣා එව උපජ්ඣායො. “එවං තයා බුද්ධවචනං සජ්ඣායිතබ්බං, එවං අතික්ඛමිතබ්බං, එවං පටික්ඛමිතබ්බං”න්තිආදීනා ආචාරසික්ඛාපනෙ ආචරති පවත්තතීති ආචරියො. සො ච නිස්සයපබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මාචරියවසෙන චතුබ්බිධො. උපජ්ඣා ච ආචරියො ච උපජ්ඣාචරියා, තෙ. නිස්සාය වසමානොති ඉමිනා නිස්සයපබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකෙසු යො නිස්සාය වසති, තං දස්සෙති. චතුසු හි තෙසු නිස්සයන්තෙවාසිකෙන යාව ආචරියං නිස්සාය වසති, තාවසබ්බං ආචරියවත්තං කාතබ්බං, නෙතරෙහි. ඉතරෙහි, නිස්සයමුත්තකෙහිපි යාව වීචරරජනං, තාව ච අරතිවිනොදනාදිකඤ්ච වත්තං කාතබ්බං. අනාපුච්ඡිත්ථා පත්තවීචරදානාදිමිති පන එතෙසං අනාපත්ති. සද්ධිවිහාරිකස්ස පන උපජ්ඣායානං යාව වීචරරජනං, තාව ච අරතිවිනොදනාදිකඤ්ච අකරොන්තස්ස නිස්සයමුත්තකස්සාපි අමුත්තකස්සාපි ආපත්තියෙව. එකච්චස්ස පත්තදානාදිතො පට්ඨාය අමුත්තනිස්සයස්සෙව ආපත්ති. තෙසු මජ්ඣෙකෙ ද්වෙ ආචරියස්ස යාවජීවං භාරා. ඉතරෙ පන යාව සමීපෙ වසන්ති, තාවදෙව, තස්මා ආචරියෙනාපි තෙසු සම්මා වත්තිතබ්බං, උපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකෙසු වත්තබ්බමෙව නත්ථි. සුපෙසලොති පියං සීලමස්සාති පෙසලො, වුද්ධි, ය-ලොපෙන ඊ-කාරස්ස අත්තකරණෙන, සුට්ඨු පෙසලො සුපෙසලො, සික්ඛාකාමොති අත්ථො. “දත්තකට්ඨ”න්තිආදි “දදෙ”තිමස්ස කම්මං. දදෙති සම්මා ආදරෙන යථාධිප්පායං දදෙය්‍යාති අත්ථො. කාලෙති තදනුරූපෙ කාලෙ.

146. පත්තෙ ව...පෙ.... චීවරෙ ව චත්තං චරෙති සම්බන්ධො. චරෙති කරෙය්‍ය. තත්ථ නීවං කත්වා සාධුකං අපරිසංසන්නෙන ධොවනං, මුහුත්තං උණ්භෙ ඔතාපනං, යපනට්ඨානං උපපරික්ඛිත්වා වම්මාදිනා කෙනචි අන්තරහිතාය නික්ඛිපනං පත්තෙ චත්තං. ගාමං පවිසන්තානං නිවාසනකායබන්ධනසඬ්ඝාට්ඨානං, ධොවිත්වා සොදකපත්තස්ස දානං ගාමප්පවෙසෙ චත්තං. යදි ආකඬ්ඛන්ති, පරිමණ්ඩලං නිවාසෙත්වා ව පාරුපිත්වා ව නාතිදුරන්තචවාසන්නෙ ගමනං, පත්තපරියාපන්නග්ගහණඤ්ච ගමනෙ චත්තං. නිවත්තෙන්තෙ පන පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනපඤ්ඤාපනං, පාදොදකාදිඋපනික්ඛිපනං, පත්තචීවරප්පටිග්ගහණං ආගමෙ ආගමනෙ චත්තං. හණන්තානං අන්තරා කථාඅනොපාතනං සබ්බත්ථ චත්තං. ආසනපඤ්ඤාපනං, උට්ඨිතෙසු ආසනඋද්ධරණං, පාදපීඨකථලානං උපනික්ඛිපනං, පටිසාමනඤ්ච ආසනෙ පාදපීඨෙ පාදකථලෙ ව චත්තං. ධොතපාදට්ඨපනකං පාදපීඨං. අඤ්ඤං කථලං. උපාහනා ව චීවරඤ්චාති ද්වන්දො, තස්මිං. සුක්ඛඅල්ලවොලෙහි පුඤ්ජනං උපාහනාය චත්තං. සින්නචීවරස්ස මුහුත්තං ඔතාපනං, චතුරඬ්ගුලං කණ්ණං උස්සාරෙත්වා චීවරසංහරණඤ්ච චීවරෙ චත්තං.

147. පරිභොජනීය...පෙ.... පස්සාවට්ඨානීසු ව විහාරසොධනෙ ව පුන පඤ්ඤාපනෙ ව චත්තං තථාති සම්බන්ධො. වච්චඤ්ච පස්සාවො ව වච්චපස්සාවා. තිට්ඨති එත්ථාති යාති, කුටි. වච්චපස්සාවානං යාතීති තප්පුරිසො. අථ වා තිට්ඨති එත්ථාති යානං, සොයෙව සමාසො, වච්චපස්සාවස්ස ව පනනට්ඨානං, තං අස්ස අත්ථිති ඉට්ඨගෙහාදි. පරිභොජනීයඤ්ච පානීයඤ්ච වච්චපස්සාවට්ඨානී ව පරි...පෙ.... ට්ඨාතී. තාසු තෙසු වා. පාදොදකඋණ්භසිතනහානොදකප්පටියාදාපනං පරිභොජනීයෙ චත්තං. පාතබ්බපානීයෙන පුච්ජනං උපට්ඨාපනඤ්ච පානීයෙ චත්තං. සම්මජ්ජනපානීයඋපට්ඨාපනං වච්චපස්සාවට්ඨානීසු චත්තං. පයමං පත්තචීවරාදීති හරාපෙත්වා එකමන්තෙ නික්ඛිපනාදි, උල්ලොකතො පට්ඨාය මක්කටසන්නානං ඔහාරෙත්වා සම්මජ්ජනඤ්ච විහාරසොධනෙ චත්තං. ඔතාපෙත්වා සොධෙත්වා පජ්චොටෙත්වා අතිහරිත්වා යථායානෙ භූමත්ථරණාදිපඤ්ඤාපනං පුන පඤ්ඤාපනෙ චත්තං. තථාති ඉමිනා “චරෙ”ති ඉදං අතිදිසති.

148. විහාරං සොධෙත්තො හික්ඛු පටිවාතෙ වා සඬ්ගණෙ වා පානීයසාමන්තා වා සයනාසනං න පජ්චොටෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පානීය-සද්දෙන පරිභොජනීයඤ්ච සඬ්ගහිතං. පටිවාතෙති උපරිවාතෙ. සඬ්ගණෙති බහුනං සමොසරණෙ විවට්ඨපදෙසෙ. සයනාසනං නාම භූමත්ථරණමඤ්චාදි.

149. න්හානෙ චත්තං චරෙ, න්හාතස්ස කාතබ්බෙ චරෙති සම්බන්ධස්ස පුරිසාධිනතාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

විවරජපටිග්ගහණගත්තපරිකම්මකරණං නභානෙ වත්තං. කාතඛිබ්බෙ වරෙති ගත්තතො උදකසම්මජ්ජනනිවාසනදානාදිකිච්චෙ පවත්තෙය්‍යාති අත්ථො. “වනජපගුම්බෙ”තිආදීසු විය සිස්ස ඵ-කාරාදෙසං රූපං, තස්මා කාතඛිබ්බෙ වත්තං වරෙය්‍යාති යොජෙත්වා වෙදිතඛිබ්බං. බුධා පන “න්භානෙ න්භාතස්ස කාතඛිබ්බෙ වත්තං වරෙ”ති යොජෙත්වා අත්ථං වදන්ති. ඵං සති කාතඛිබ්බ-සද්දස්ස කම්මසාධනත්තා වත්තමෙව කාතඛිබ්බං නාමාති “වත්තෙ වත්තං වරෙ”ති චුත්තං විය භොතීති විරුජ්ඣති. “නභානෙන නභාතස්සා”ති වා පායො, උදකෙ ගත්තපරිකම්මෙන ථෙරං පයමං නභාපෙත්වා සයම්පි නභානෙනාති අත්ථො. පාළියම්පි “නභානෙන පයමතරං උත්තරිත්වා”ති (මහාව. 67) අත්ථී. අථ රඬිගපාකෙ ධොවනෙ සිඛිබ්බෙන ච වත්තං වරෙති සම්බන්ධො, රජනපාකෙ විවරධොවනෙ විවරසිඛිබ්බෙන වාති අත්ථො. රජන්තො විවරෙ ථෙවෙ ධීනෙ න වජෙති සම්බන්ධො. රජන්තොති විවරං රජන්තො. ථෙවෙති රජනඛිත්ථුම්භි.

150. එකච්චස්සාති ආවරියුපජ්ඣායානං චෙරිනො පුග්ගලස්ස පත්තං වා විවරාති වා කිඤ්චනං පරික්ඛාරං වා න දදෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍ය වාති සම්බන්ධො. තත්ථ න දදෙය්‍ය න ගණ්ඨෙය්‍යාති පටිසාමනත්ථායපි න දදෙය්‍ය, න ගණ්ඨෙය්‍ය වාති අත්ථො. “ආකිඤ්චන”න්තිආදීසු විය කිඤ්චන-සද්දො දට්ඨබ්බො, තස්ස කිඤ්චිති අත්ථො. කිඤ්චිනන්ති වා පායො, කිඤ්චි නං පරික්ඛාරන්ති යොජනා. පදසිද්ධිවසෙනත්ථ නන්ති ත-සද්දජ්ජයොගො කතො.

151-2. පච්ඡතො කාතුන්ති පච්ඡාසමණං කාතුං. තස්සාති එකච්චස්ස. පච්ඡතොති පච්ඡාසමණො භුත්වා. නින්තොතුන්ති එකච්චස්ස නීහරිතුං. සබ්බත්ථ අනාපුච්ඡා න වට්ටතීති යොජෙතඛිබ්බං. කිච්චයං වාති වෙය්‍යාවච්චාදි යං කිඤ්චි කිච්චං වා. කිච්චමෙව කිච්චයං, තස්ස යො “සෙනියො”තිආදීසු විය. පරිකම්මං වාති පිට්ඨිපරිකම්මාදිපරිකම්මං. අත්තනො කාරාපෙතුං වාති එකච්චෙන අත්තනො කාරාපෙතුං වා. කාතුං වාති තස්ස අත්තනා කාතුං වා.

153. සීමතො නිග්ගතා ඛහිභුතා නිස්සීමා, තං. ආවරියුපජ්ඣායෙසු අවත්වා දුරං භික්ඛාචාරං ගතෙසුපි අපස්සන්තෙන ගාමො පටිසිතඛිබ්බො. දිට්ඨට්ඨානතො පට්ඨාය පන ආපුච්ඡිතුංයෙව වට්ටති. අත්තනො කිච්චයං වාපිති අත්තනො සීමායපි පත්තපචනවිවරරජනාදිකං සකං කරණීයං වාපි කාතුං.

154. අරතින්ති සාසනෙ අනභිරතිං. සඬ්ඝායත්තෙසු කම්මෙසුති පරිවාසාදිතජ්ජනියාදීසු සඬ්ඝජ්ජපට්ඨෙද්ධෙසු කම්මෙසු. උස්සුක්කං වාපිති ආවරියුපජ්ඣායෙසු ගරුධම්මං අජ්ඣාපන්තෙසු, කම්මාරහෙසු ච “කිත්ති නු ඛො සඬ්ඝො පරිවාසං දදෙය්‍යා”තිආදිනා උස්සාහං වාපි.

155. ගිලානෙසු උපටියෙය්‍යාති “පඤ්චහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතො ගිලානුපටියාකො අලං ගිලානං උපටියාතුං, පටිබලො හොති හෙසජ්ජං සංවිධාතුං, සජ්ජායාසජ්ජායං ජානාති, අසජ්ජායං අපනාමෙති, සජ්ජායං උපනාමෙති, මෙත්තචිත්තො ගිලානං උපටියාති නො ආමිසන්තරො, අපෙගුච්ඡි හොති උච්චාරං වා පස්සාවං වා බෙළං වා වන්තං වා නිහාතුං, පටිබලො හොති ගිලානං කාලෙන කාලං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙතුං සමාදපෙතුං සමුත්තෙපෙතුං සම්පහංසෙතු”න්ති (මහාව. 366) එවං චුත්තපඤ්චඬගසමන්තාගතෙන හුත්වා ගිලානෙසු උපටියෙය්‍යාති අත්ථො. ඉමිනා සබ්බෙහිපි ආචරිතබ්බං ගිලානවත්තං උපදිසති. චූටියානන්ති ගෙලඤ්ඤා චූටියිතං. ආගමෙති ආගමෙය්‍ය, ඔලොකෙය්‍යාති අත්ථො. උපජ්ඣාවරියෙහි ව සද්ධිවිහාරිකඅත්තෙවාසිකෙසු යදි තෙ ගිලානා හොන්ති, ආදිතො පටියාය වීචරෙ රජනපරියොසානඤ්ච අරතිවිනොදනාදිකඤ්ච වත්තං, අගිලානෙසු පන උද්දෙසපරිපුච්ඡා ඔවාදානුසාසනියා අනුග්ගහොපත්තවීරාදිදානඤ්චාති සබ්බං කාතබ්බං. තෙනෙව හෙටියා චුත්තං “තස්මා ආචරියෙනාපි තෙසු සම්මා වත්තිතබ්බං, උපජ්ඣායෙන සද්ධිවිහාරිකෙසු වත්තබ්බමෙව නත්ථි”ති.

උපජ්ඣාවරියවත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. වච්චපස්සාවටියානිකනිද්දෙසවණ්ණනා

156. වච්චපස්සාවටියානිකන්ති යානමහි යානෙ වා හවං වච්චපස්සාවටියානිකං. යථාචුඬ්ඨං වච්චං න කරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. යෙ යෙ චුඬ්ඨා යථාචුඬ්ඨං, ආගතජ්ජපටිපාටිං හිත්වා චුඬ්ඨජ්ජපටිපාටියාති අත්ථො. වච්චන්ති උපලක්ඛණමත්තං, පස්සාවඤ්ච නහානඤ්ච න කරෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. තදෙව සමත්ථෙති “යාතානුපුබ්බියා”තිආදිනා. යාතානුපුබ්බියාති යාතානං ගතානං අනුපුබ්බි අනුක්කමො යාතානුපුබ්බි, තාය. වච්ච...පෙ.... තිත්ථඤ්චාති එතං තයං ලබ්හතිති අත්ථො, හික්ඛුනාති විඤ්ඤායති.

157. උබ්භජිත්වා ව සහසා ව නො පවිසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. උබ්භජිත්වාති වීචරං දුරතොව උක්ඛිපිත්වා. සහසාති සීසං. උක්කාසිත්වා පවිසෙය්‍යාති යොජනා.

158. වච්චපස්සාවදොණිනං බහිති සම්බන්ධො. උභයන්ති වච්චමපි පස්සාවමපි.

159. කූපෙති වච්චාවාටෙ. කට්ඨන්ති අවලෙබ්බකට්ඨං. එරුසෙනාති බරෙන අවලෙබ්බකට්ඨෙන. උභතඤ්චාපිති අත්තනා වා පරෙන වා උභතඤ්චාපි වච්චමක්ඛිතඤ්චාපිති අත්ථො. ධොවයෙති සති උදකෙ, උදකෙ අසති කට්ඨෙනපි සොධෙය්‍ය.

160. න නික්ඛමෙති න නික්ඛමෙය්‍ය. චපු චපුති අනුකරණං, විච්ඡායං ද්විත්තෙ චපු චපු කත්වාති කිරියාවිසෙසනං. නාවමෙය්‍යාති න ධොවෙය්‍ය. සති පන උදකෙ ආවමිතබ්බං, අසති යෙන කෙනවි පුඤ්ජිත්වා ගන්තබ්බං, සබ්බසාධාරණට්ඨානෙ ච ආවමනකුම්භියා උදකං න සෙසෙතබ්බං. උක්ඛාපන්ති කවචරං. විසොධයෙති විහාරසොධනෙ විය වච්චපස්සාවකුටියො, පරිවෙණකොට්ඨකෙ ච සම්මජ්ජෙය්‍ය. සබ්බත්ථෙව ච පන චත්තභෙදෙ දුක්කටං.

වච්චපස්සාවට්ඨානිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. ආපුච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා

161. ආපුච්ඡකරණන්ති ආපුච්ඡාය කරණං. අනජ්ඣිට්ඨොවාති අනාණත්තොව, අයාවිතො ඵව වා. න ච විස්සජෙති පුච්ඡිතපඤ්භං න විස්සජ්ජෙය්‍ය ව, ආපුච්ඡිත්වා වා යාවිතො වා යථාචුත්තමෙතං කාතුං ලභතීති අධිජ්ජායො.

162. ආපුච්ඡිත්වා කට්ඨන්තස්සාති අත්තනො වුඨ්ඨං ආපුච්ඡිත්වා ධම්මාදිකං භාසන්තස්ස. පුන වුඨ්ඨතරාගමෙති පුන අඤ්ඤස්ස වුඨ්ඨතරස්ස ආගමනෙ සතීති අත්ථො. පුනආපුච්ඡනං නත්ථිති භාසිතබ්බං යපෙත්වා පුන ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථිති අත්ථො. සඬ්ඝත්ථෙරෙ අසති ආරද්ධම්මි අට්ඨපෙත්වා කට්ඨන්තස්සාපි ඵසෙව නයො. හත්තග්ගෙ අනුමොදනො ච ආපුච්ඡනං නත්ථිති සම්බන්ධො. අනුමොදනොති දායකෙහි යාවිතස්ස තංතංපුඤ්ඤානුමොදනවසෙන ධම්මකථං කරොතො ච. අනුමොදනඤ්ච ථෙරාධෙය්‍යං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ ථෙරෙන භික්ඛුනා හත්තග්ගෙ අනුමොදිතු”න්ති (වුළුව. 362) හි චුත්තං. “සවෙ මනුස්සා අත්තනො අභිරුචිකෙන ඵකෙන අනුමොදනං කාරෙන්නි, නෙව තස්ස අනුමොදනො ආපන්නි, න මහාථෙරස්ස භාරො හොති. උපනිසින්නකථායමෙව හි මනුස්සෙසු කථාපෙන්නෙසු මහාථෙරො ආපුච්ඡිතබ්බො”ති අට්ඨකථායං (වුළුව. අට්ඨ. 362) චුත්තං.

163. වුඨ්ඨෙත ඵකවිහාරකෙ වසන්තො වාති සම්බන්ධො. වුඨ්ඨෙතාති වුඨ්ඨෙත සද්ධිං. ඵකවිහාරකෙති සවනුපවාරෙ බුද්දකවිහාරෙ, න මහාවිහාරෙ. කුච්ඡිතත්ථෙ හි කස්සව්වයො. න සජ්ඣායෙය්‍යාති සජ්ඣායනං න කරෙය්‍ය.

164. “ධම්මං න භාසයෙ”තිආදීසු අනාපුච්ඡාති සම්බන්ධිතබ්බං. න ච විජ්ඣායෙති න ච නිබ්බායෙය්‍ය. වාතපානඤ්ච ආලොකසන්ධිඵලකං කවාටඤ්ච ද්වාරඵලකං වාතපානකවාටං වා න විචරෙය්‍ය න ථකෙය්‍ය වාති න-කාරො සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බො.

165. එකවඩකමෙ වුඩ්ඨෙන වඩකමන්තොපි යෙන වුඩ්ඨො, තෙන පරිවත්තයෙති යොජනා. යෙන තෙනාති භූමිමත්ථෙ කරණවචනං, යත්ථ වුඩ්ඨො, තත්ථාති අත්ථො, වුඩ්ඨං ඔභාය අඤ්ඤතො න ගන්තබ්බන්ති අධිජ්ජායො. සොති නවකො. එනන්ති වුඩ්ඨං. සබ්බත්ථ දුක්ඛං. අයඤ්ඤි බන්ධකධම්මතා යත්ථ න-කාරෙන පටිසෙධො, තත්ථ දුක්ඛං ති.

ආප්පච්ඡකරණනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

18. නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා

166. “වජ්ජ”තිආදීසු න-සද්දො සම්බන්ධිතබ්බො. තත්ථ පන යථානුරූපභොජනාදිකං කම්මවචනං අජ්ඣාහරිත්වා “භොජනං න භුඤ්ජෙ”තිආදීනා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

167. න කරෙති හත්ථකම්මාදිකං පරිකම්මං සයම්පි න කරෙය්‍යාති අත්ථො. පටිච්ඡාදීසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං, ජන්තාසරුදකවත්ථජ්ජපටිච්ඡාදීනං මජ්ඣෙති අත්ථො. පරිකම්මෙ දුට්ඨෙ කප්පියාති සම්බන්ධො. පරිකම්මෙති ජන්තාසරෙ උදකෙපි උපජ්ඣායාදීනං කත්තබ්බපරිකම්මවිසයෙ, න අභිවාදනාදීසු. දුට්ඨෙති ජන්තාසරඋදකජ්ජපටිච්ඡාදයො. ඡාදෙන්ති එතායාති ඡාදි, වත්ථස්ස ඡාදි වත්ථච්ඡාදි. සබ්බත්ථාති සබ්බකම්මෙසුති.

නග්ගනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

19. න්භානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා

168. කප්පනං කප්පියතා කප්පො, න්භානෙ කප්පො න්භානකප්පො. නවකො ථෙරානං පුරතො උපරි වා න ච න්භායෙය්‍යාති සම්බන්ධො. න වාති නයෙව. පුරතොති අභිමුඛෙ. උපරිති නදියා උපරි.

169-171. කුට්ටත්ථම්භතරුට්ටානෙ කායං න සංසයෙති සම්බන්ධො. තත්ථ කුට්ටං නාම ඉට්ඨකදාරුසිලාහිත්ති. ථම්මො නාම න්භානතිත්ථෙ නිබ්බන්තිවා යපිතො. තරුති රුක්ඛො. අට්ටානං නාම තච්ඡෙත්වා අට්ඨපදාකාරෙන රාජියො ඡින්දිත්වා න්භානතිත්ථෙ නිබ්බන්තිලකං. ගන්ධබ්බහත්ථෙත වා...පෙ.... මල්ලකෙන වා කායං සරීරෙන වා අඤ්ඤමඤ්ඤං න සංසයෙති සම්බන්ධො. ගන්ධබ්බහත්ථෙතාති දාරුමයහත්ථෙත. කුරුවින්දකසුත්තියාති කුරුවින්දකපාසාණවුණ්ණාති ලාබාය බන්ධිත්වා කතගුළිකාවලියා සුත්තෙන ආවුණ්ණසුත්තියා. මල්ලකෙනාති මකරදන්තකෙ ඡින්දිත්වා පද්මකණ්ණිකසණ්ඨානෙන කතමල්ලකෙන. සරීරෙනාති අත්තනො කායෙන. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං කිරියාකරණසඬ්ඛානෙ කිරියාබාහිභාරෙ ද්විත්තං. කපාල...පෙ.... පුප්පාණි ව

සබ්බෙසං වට්ටනීති සම්බන්ධො. කපාලඤ්ච ඉට්ඨකා ච, තාසං බණ්ඩානි. පුට්ඨපාණීති පුට්ඨ නානා පාණි පුට්ඨපාණි, හත්ථපරිකම්මං රුළුභිවසෙන. සබ්බෙසන්ති ගිලානාගිලානානං. ගිලානස්ස අකතමල්ලකං වට්ටනීති සම්බන්ධො. අකතමල්ලකං නාම කතමල්ලකවිපරීතං. ඵෙණං නාම සමුද්දථෙණන්ති.

න්භානකප්පනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

20. අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා

172. උක්ඛිත්තොති ආපත්තියා අදස්සනෙ අප්පට්ඨකම්මෙ ච උක්ඛිත්තකො පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පට්ඨනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකොති තිවිධො උක්ඛිත්තකො. නානාසංවාසකො නාම ලද්ධිනානාසංවාසකොපි කම්මනානාසංවාසකොපි. ගරුකට්ඨො චාති පාරිවාසිකො මූලායපට්ඨකස්සනාරහො මානත්තාරහො මානත්තවාරි අබ්භානාරහො ච ඉධ ගරුකට්ඨොති අධිප්පෙනො. ඉමෙහි පන අඤ්ඤාමඤ්ඤං වන්දිතං වට්ටනීති.

අවන්දියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

21. වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

173. මිගා ච අජා ච එළකා ච, තෙසං වම්මානීති සමාසො. අජො ඡගලකො. එළකො මෙණ්ඩකො. මිගෙ දස්සෙති “රොහිතෙ”තිආදිනා. රොහිතා-දිග්ගහණං උපලක්ඛණමත්තං, වාතමිගමිගමාතුකාදිපි එත්ථෙව සඬගස්හන්ති.

174. අනුඤ්ඤාතත්තයාති අනුඤ්ඤාතා යථාචුත්තවම්මත්තයතො. අමානුසංව සබ්බං වම්මං ථවිකොපාහනෙ කප්පතීති සම්බන්ධො. ථවිකා සත්ථකකොසකාදීති.

වම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

22. උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා

175. නවා ගුණඬිගුණුපාහනා මජ්ඣදෙසෙ න කප්පන්තීති සම්බන්ධො. නවාති එකවාරම්පි අප්පට්ඨික්කා. තත්ථ ගුණඬිගුණුපාහනා චතුපට්ඨකො පට්ඨාය චූච්චන්ති. සම්භවෙ ඛාහිවාරෙ ච විසෙසනං සාත්ථකං හවතීති “මජ්ඣදෙසෙ”ති විසෙසනං අමජ්ඣදෙසං ඛාහිවරතීති අමජ්ඣදෙසෙ ගුණඬිගුණුපාහනා කප්පන්තීති වෙදිතබ්බං. තථා නවාති ඉමිනා අනවා මජ්ඣදෙසෙපි. ඉමිනා පන වාකොන මජ්ඣදෙසෙපි එකවාරම්පි පට්ඨික්කා, අඤ්ඤත්ථ තු සබ්බාපි ගුණඬිගුණුපාහනා වට්ටන්ති, න සෙසාති ආපන්නං, තථාපි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එකපලාසිකං උපාහන”න්ති (මහාව. 245)

චුත්තත්තා එකපටලිකාපි වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. සබ්බස්සාති මජ්ඣදෙසෙ පච්චන්තිමෙපි ගිලානාගිලානස්ස සබ්බස්ස. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අජ්ඣාරාමෙ උපාහනං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 249) හි සාමඤ්ඤෙන අනුඤ්ඤාතං. සබ්බත්ථාති ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා ආරාමතො අඤ්ඤු. අකල්ලකස්ස වාති ගිලානස්සෙව.

176-9. සබ්බ...පෙ.... රත්තා ව උපාහනා සබ්බ...පෙ.... විච්ඡිකාලිකා ව...පෙ.... දීපිනං වම්මෙහි ව මජ්ජාර...පෙ.... වම්මෙහි ව පරික්ඛටා ව උපාහනා සඬකමනීයා පාදුකා ව කොච්ඡි ධාරෙය්‍ය, දුක්ඛටන්ති යොජනා. ඔදාතාය පාලියා අට්ඨකථාය ව අභාවෙපි අනුලොමවසෙනෙත්ථ චුත්තං විය දිස්සති. නීලකො ව ඔදාතො වාතිආදිනා ද්වන්දො. සබ්බෙව නීලක...පෙ.... කණ්භකා යාසන්ති සමාසො. “මහාරඬගා”තිආදීසු අප්පයුත්තෙපි සබ්බ-සද්දෙ පකරණවසෙන යොජෙත්වා අත්ථො වෙදිතබ්බං.

“අත්ථා පකරණා ලිඬගා, ඔචිත්‍යා කාලදෙසතො;
සද්දත්ථා විහජීයන්ති, න සද්දායෙව කෙවලා”ති. —

හි චුත්තං. විත්‍රාති විචිත්‍රා. නීලජිතාදි වද්ධායෙව යාසන්ති සමාසො. ආදි-සද්දෙන ඔදාතාදීනං ගහණං. තිත්තිරපත්තසදිසො විචිත්තො වණ්ණො තිත්තිරපත්ත-සද්දෙන ගහිතො. තමෙනෙසමත්ථිති තිත්තිරපත්තිකා. මෙණ්ඩස්ස ව අපස්ස ව විසාණසදිසා වද්ධා යාසන්ති බාහිරත්ථො. තා පන කණ්ණිකට්ඨානෙ මෙණ්ඩකඅප්පිසාණසණ්ඨානෙ වද්ධෙ යොජෙත්වා කතා. එස නයො විච්ඡිකාලිකාදීසු. පණ්ඨිපිධානත්ථං තලෙ බල්ලං බද්ධං යාසන්ති විග්ගහො. ජඩ්ඝතො සබ්බපාදප්පට්ඨිජාදනකං පුටං බද්ධං යාසන්ති බහුබ්බිහි. තූලං පිචු පුණ්ණං යාසන්ති අඤ්ඤපදත්ථො. පලිගුණ්ඨෙතීති පලිගුණ්ඨො, උපරිපාදතලමත්තප්පට්ඨිජාදකබත්ථො, තෙන යොජෙත්වා කතා පාලිගුණ්ඨිමා, විචිත්‍රා හි තද්ධිතචුත්ති. විච්ඡිකානං අලසදිසං නඬගුට්ඨසදිසං බද්ධමෙතාසන්ති විච්ඡිකාලිකා. සිහබ්‍යග්ග්‍යද්දාජනදීපිනං වම්මෙහි වාති පකරණතො අජිනා නාම මිගා. උලුකා පක්ඛිබ්බිලාරා. සඬකමන්ති ගච්ජන්ති එතාහිති සඬකමනීයා. තා පන තාලපණ්ණාදීහි කතා සංභාරියා.

180. සකලං එකදෙසං වා පුඤ්ජිත්වාචාති යොජනා. බල්ලකාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන මෙණ්ඩවිසාණවද්ධිකාදිකං සබ්බං සඬගණ්භාතීති.

උපාහනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

23. අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා

181. සාරත්තොති සංරත්තො, සඤ්ජාතරාගචිත්තොති අත්ථො. ඉත්ථියාති තදනුජාතායපි පටසතනිවත්ථාය අනොකාසුපනිජ්ඣායනෙ අන්තමසො

තිරච්ඡානගතානම්පි දුක්කටමෙව. භික්ඛාදායියානි උපලක්ඛණමත්තං, ඉත්ථි වා හොතු පුරිසො වා, භික්ඛාදානසමයෙ අසාරත්තෙනාපි මුඛං න උල්ලොකෙතඛ්ඛං. උප්ඤානං ලාමකතො සංවිත්තනං, කොපො, තත්ථ සඤ්ඤා අස්සානි උප්ඤානසඤ්ඤී. ඉධ පන ගිලානොපි න මුච්චති. ආදාසෙ උදකපත්තෙති ඉමිනා සෙසෙසු කංසපත්තාදීසු කඤ්ජියාදීසු ව මුඛනිමිත්තං පඤ්ඤායති, තෙසං සඛිගහො. “සඤ්ජවි නු ඛො මෙ වණ්ණො, නො, ජිණ්ණො නු ඛොමිහි, නො”ති පන ඔලොකෙතුං වට්ටති. අස්සානි භික්ඛුනො.

අනොලොකියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

24. අඤ්ජනිනිද්දෙසවණ්ණනා

182. වට්ටා වා අට්ඨසොළසංසා වා මට්ඨා අඤ්ජනී වට්ටතීති යොජනා. අට්ඨ ව සොළස ව අංසා කොණා යස්සා සානි විග්ගහො. සොළසංසපදෙසවිහත්තාය අට්ඨංසාසුනියා අට්ඨංසපදෙසවිහත්තා චතුරංසාපි සාමත්ථියා ගය්හතීති ඤාතඛ්ඛං. “උජුකමෙව පන චතුරංසාවා”ති හි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 1.85) වුත්තං. අඤ්ජනීති අඤ්ජනනාලි. මූලෙ තිස්සොපි ලෙඛා වට්ටන්තීති යොජනා. මූලෙති බුන්දෙ, හෙට්ඨතොති වුත්තං හොති. ලෙඛාති වට්ටලෙඛා. ඛන්ධිතුං ගීවායං එකා එව ලෙඛා වට්ටතීති සම්බන්ධො. ඛන්ධිතුන්ති පිධානබන්ධනත්ථං.

183. යං කිඤ්චි රූපන්ති ඉත්ථිරූපාදි යං කිඤ්චි රූපං. මාලාදිකම්මන්ති මාලාකම්මං ලතාකම්මං. අඛිඨවන්දාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන අග්ගියාදිකං ගහිතං. එත්ථාති අඤ්ජනියං.

184. ථවිකානි අඤ්ජනිථවිකා. සිපාටීති බුරසිපාටිකා. සලාකාපි අචිත්තකා ලබ්භානි සම්බන්ධො. සලාකානි අඤ්ජනිසලාකා. නත්ථි චිත්තමෙතිස්සානි අචිත්තකා. තාදිසං පන ලභිත්වා උපාහනායො විය නාසෙත්වා පරිභුඤ්ජිතඛ්ඛං.

185. අට්ඨි-සද්දෙන මනුස්සට්ඨිං යපෙත්වා යං කිඤ්චි අට්ඨි ගහිතං.

186. ධුමනෙත්තාති ධුමනාලිකා, නිස්ස ආ-කාරාදෙසවසෙන වුත්තං. සත්ථකදණ්ඩානීති සත්ථදණ්ඩා. නත්ථුං දෙන්ති එතායාති නත්ථුදානා. අනියමෙන හි නදාදිතො වා ඊ. තෙහි සඛිඛනාහිආදීහි නිබ්බත්තා තම්මයා.

අඤ්ජනිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

25. අකජ්ජියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා

187-9. අකජ්ජියානි සයනානීති උච්චාසයනමහාසයනානි. පධානවසෙන පන “සයනානී”ති වුත්තං, පියාදයොපි එත්ථෙව සඛිගය්හන්ති අඤ්ජනි-

සද්දෙන අවසෙසානි විය. ආසන්දි ව...පෙ.... උභතොරත්තුපධානකඤ්චෙති එතානි අකප්පියානීති සම්බන්ධො. තත්ථ ආසන්දීති සුගතභිගුලෙන අතිරෙකට්ඨභිගුලපාදකානි මඤ්චපීඨානි. තත්ථ පීඨං නාම මඤ්චො විය නාතිදීඝං වුවිච්ඡි. තිවිධං තුලමෙතිස්සා අත්ථිති තුලී, පකතිතුලිකා. “පල්ලභිකොති පාදෙසු වාළරුපානි යපෙත්වා කතො”ති යපනස්ස අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 254) චුත්තත්තා යපනඤ්ච යථාකථඤ්චි හොති, යුත්ති ච හොතීති, “තත්ථෙව සීහරුපාදිං දස්සෙත්වා කතො පන වට්ටතීති වදන්ති”ති යං ටීකායං චුත්තං, තං “කිමිති එවං වදන්ති”ති වත්වා පටික්ඛිපිතබ්බං. “අකප්පියරූපකතො අකප්පියමඤ්චො පල්ලභිකො නාමා”ති හි සාරසමාසෙපි. ආසන්දි පල්ලභිකො උච්චාසයනං, සෙසා මහාසයනං. පටිකා උණ්ණාමයො සෙතත්ථරණො. ගොතො චතුරභිගුලාධිකලොමො මහාකොපවො. චිත්තකං වානවිචිත්‍රො උණ්ණාමයත්ථරණො. උණ්ණා එළකලොමං. පටලිකා සනපුප්පිකා. විකතීති සීහබ්‍යග්ඝාදිරූපවිචිත්තො. උද්දලොමීති එකතො උග්ගතලොමො. එකත්තලොමිකාති උභතො උග්ගතලොමො.

කුත්තං සොළසන්තං නාටකිත්ථිතං යත්වා නච්චනයොග්ගො. කොසෙය්‍යං රතනපරිසිබ්බිතං කොසෙය්‍යසුත්තමයං පච්චත්ථරණං, කට්ටිස්සං රතනපරිසිබ්බිතං කොසෙය්‍යකට්ටිස්සමයං. හත්ථිනො ච අස්සා ච රථා වාති සෙනභිගානං බහුත්තෙ සමාහාරද්වන්දො, හත්ථිඅස්සරථෙ තෙසං පිට්ඨිසු අත්ථරාති තප්පුරිසො. අජිනප්පවෙණීති අජිනානං අජිනමිගවම්මානං මඤ්චප්පමාණෙන දූපට්ටතිපට්ටානි කත්වා සිබ්බිතා පවෙණී. කදලිමිගානං ඉදං කදලිමිගං, කිං තං? වම්මං, පවරො ච සො පච්චත්ථරො වාති පවරපච්චත්ථරො, සො ච තං සෙතවත්ථස්ස උපරි අත්ථතඤ්ච, කදලිමිගඤ්ච තං පවරපච්චත්ථරඤ්චාති සමාසො, පවරපච්චත්ථරණසභිබ්බාතං සෙතවත්ථස්ස උපරි පත්ථරිතං කදලිමිගප්පවරපච්චත්ථරණන්ති අත්ථො. තං කිර එවං කරොන්ති. ටීකායං පන යථාචුත්තද්වයෙන අත්ථතං අඤ්ඤමෙව කිඤ්චි චුත්තං, තං න යුත්තං “අජිනප්පවෙණී ධාරෙතබ්බා”තිආදිනා (මහාව. 254) විසුං අත්ථරණානමෙව චුත්තත්තා. තෙසු හි චුත්තෙසු තදත්ථතං චුත්තමෙව සියා, තථා ච චුත්තං හෙට්ඨා විසුං පටිකාදිකන්ති.

සලොභිතවිතානන්ති එතං “උභතොරත්තුපධානක”න්තිමස්ස විසෙසනං. ලොභිතවිතානෙන සහ වත්තමානන්ති සමාසො. සෙතවිතානම්පි හෙට්ඨා අකප්පියපච්චත්ථරණෙ සති න වට්ටති. රත්තං උපධානං සීඝ්‍රපධානං පාදුපධානඤ්ච රත්තුපධානකං, උභතො මඤ්චස්ස සීඝ්‍රපාදනික්ඛෙපනට්ඨානෙ රත්තුපධානකන්ති අලොපසමාසො. යං පන එකමෙව උපධානං උභයපස්සෙසු රත්තාදිවණ්ණං විචිත්‍රං, තං පමාණයුත්තමෙව වට්ටති. තත්‍රිදං පමාණං — විත්ථාරතො තීසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණානං අන්තරං විදන්ථිචතුරභිගුලං,

මජ්ඣිම නිකායේ මූලසංඝයා, දීඝනො පන දියඨිඨරතනං වා ද්විතීයං වා. පරිභුක්ඛානොති ඉමිනා කරොන්තස්ස කාරාපෙත්තස්ස කත්ථවි ඡෙදනකං පාවිත්තියන්ති දීපෙති.

190. ධම්මාසනෙ ච භත්තග්ගෙ ච සරෙ වාපි ආසන්දාදිත්තයා සෙසෙ ගිහිසත්තකෙ ගිහිවිකටෙ සති නිසිදිතුං ලබ්භන්ති අජ්ඣාභාරො පදසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. ගිහිසත්තකෙති ඉමිනා සඨිසිකම්පි උපලක්ඛෙති. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, යපෙත්වා තිණි ආසන්දිං පල්ලඨිකං තූලිකං ගිහිවිකට”න්ති (චූළව. 314) සාමඤ්ඤෙන චූත්තං. සාමඤ්ඤජොතනාය පන විසෙසෙපි අවට්ඨානතො ආසන්දාදිත්තයාති එත්ථ ධම්මාසනෙ ආසන්දාදිත්තයා සෙසෙති යොජෙත්වා අත්ථො ගහෙතබ්බො. අට්ඨකථායඤ්ඤි “ආසන්දිං පල්ලඨිකො ගොනකො”ති ආදිපාළික්කමෙ ආසන්දාදිද්වයමාදිතො හින්වා “ගොනකාදීති සඨිසිකවිහාරෙ වා පුග්ගලිකවිහාරෙ වා මඤ්චපීඨකෙසු අත්ථරිත්වා පරිභුක්ඛිත්තුං න වට්ටන්ති, ධම්මාසනෙ පන ගිහිවිකටනිහාරෙන ලබ්භන්ති, තත්ත්වං නිපජ්ජිත්තුං න වට්ටන්ති”ති (චූළව. අට්ඨ. 320) චූත්තං. භත්තග්ගං නාම විහාරෙ දානට්ඨානං. ධම්මාසනං පන යත්ථ කත්ථවි. සරෙති අන්තරසරෙ. නිසිදිතුං ලබ්භතෙති ඉමිනා නිපජ්ජිත්තුං න වට්ටන්ති දීපෙති. සංඛිප්තං අන්තොකරණං සඨිබ්බෙපො, භූමත්ථරණං සඨිබ්බෙපො අස්ස සයනස්සාති සමාසො. තස්මිං භූමත්ථරණං අන්තොකරණභූමත්ථරණො භූමත්ථරණමෙවාති දට්ඨබ්බං. සයිතුඤ්ඤාති අත්තතො කජ්ජියපච්චත්ථරණං අත්ථරිත්වා සයිතුඤ්ඤා නිසිදිතුඤ්ඤා. “පරිභුක්ඛිත්තං භූමිං වා භූමත්ථරණසෙත්තාසනං වා සඨිසිකමඤ්චපීඨං වා අත්තතො සත්තකෙන පච්චත්ථරණෙන පච්චත්ථරිත්වා නිපජ්ජිතබ්බ”න්ති හි අට්ඨකථායං (චූළව. අට්ඨ. 324) චූත්තං. ඉදංඤ්ඤා ආසන්දාදිනම්පි අඤ්ඤාත්තකරණෙ පරිභොගෙ ලක්ඛණවචනං. චූත්තඤ්ඤා හගවතා “අනුජානාමි හික්ඛවෙ, ආසන්දියා පාදෙ ඡින්දිත්වා පරිභුක්ඛිත්තුං, පල්ලඨිකස්ස වාළෙ හින්දිත්වා පරිභුක්ඛිත්තුං, තූලිකං විජටෙත්වා බ්බ්බොහනං කාතුං, අවසෙසං භූමත්ථරණං කාතු”න්ති (චූළව. 320).

191. චතුරංසපීඨා ව...පෙ.... පඤ්චඨිගා ච උච්චපාදකා කජ්ජන්තිති අත්ථතො වචනං විපල්ලාසෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං, “කජ්ජියා”ති ඉමිනා වා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ චත්තාරො අංසා කොණා යෙසං, තෙ ච තෙ පීඨා වාති සමාසො. තිණිණං අපස්සයානං, චතුර්නඤ්ඤා පාදානං වසෙන සත්ත අඨිගාති යෙසන්ති සමාසො. එකාපස්සයස්ස වසෙන පඤ්චඨිගා. චතුරංසපීඨානං විසුං කජ්ජියභාවස්ස චූත්තත්තා සත්තඨිගාදයො පන දීඝාති විඤ්ඤායන්ති. පාළියං භත්තග්ගස්ස එකයොගනිද්දිට්ඨත්තා එකයොගනිද්දිට්ඨානං සහ වා පවත්ති, සහ වා නිවත්තිති සරෙති ඉමිනා භත්තග්ගස්සපි ගහණං. එව-සද්දො අට්ඨානප්පයුත්තො, තස්මා තූලොනද්ධා මඤ්චපීඨා සරෙ වා භත්තග්ගෙ වා නිසිදිතුමෙව කජ්ජන්තිති සම්බන්ධො.

තත්‍රායං පාළි “තෙන ඛො පන සමයෙන මනුස්සා භත්තග්ගෙ අන්තරසරෙ තුලොනද්ධං මඤ්චමිපි පියමිපි පඤ්ඤපෙන්නි. භික්ඛු කුක්කුච්චායන්තා නාභිනිසිදන්ති. භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිහිවිකටං අභිනිසිදිතුං, න ත්වෙව අභිනිපජ්ජිතු”න්ති (චූළව. 314). තෙ පන කරොන්තස්ස වා කාරාපෙන්නස්ස වා උද්දාලනකං පාවිත්තියං.

192. සානුලොමානං ඡන්තං වීචරානං අඤ්ඤතරං වීචරං ඡවි එතාසන්නි විග්ගහො. පඤ්ච භිසිති වොළාදිතුලගණනාය පඤ්චකා චුත්තා. සබ්බත්ථාති විහාරමඤ්චපියාදීසු සබ්බත්ථ.

193. තුලත්තයන්ති සිම්බලිරුක්ඛාදීනං බීරවල්ලිආදීනං ඵරකාදීනං තිණානං තුලත්තයං. භිසිගබ්භො වොළාදිකො පඤ්චවිධො භිසිගබ්භො. මිගපක්ඛිනං ලොමානීති එතං සබ්බන්ති සෙසො. මිග-සද්දෙනෙව සබ්බෙපි සීභාදයො චතුප්පදා, පක්ඛි-සද්දෙන සබ්බෙපි භංසමොරාදයො ගහිතා. නනු ච භිසිගබ්භසද්දන්තොගධාය උණ්ණාය මිගපක්ඛිලොමානමිපි ගහණසබ්භාවෙපි තෙසං විසුං ගහණෙ සති පුනරුත්තිදොසො ආපජ්ජතිති? නාපජ්ජති මනුස්සලොමපරිච්චාගවිභාවනප්පයොජනසබ්භාවතො. නනු ච එවමිපි දොසොයෙව, “මනුස්සලොමමුණ්ණාය”න්තිආදීනා භිසිගබ්භානං උපරි නියමානත්තා ගම්‍යතෙ බීබ්බොහතෙපි අයමෙව භිසිගබ්භොති? සච්චං, තථාපි න දොසො, ගම්‍යමානත්ථස්ස සද්දස්ස පයොගං පති කාමවාරොති. මසුරකෙ තුලවජ්ජා අනුඤ්ඤාතාති විපරිණාමෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. මසුරකං නාම වමමඡවිකා භිසිති වදන්ති.

194. උණ්ණායං මනුස්සලොමඤ්ච පණ්ණෙ සුද්ධං තමාලකඤ්ච පුප්ඵඤ්ච අප්පට්චෙක්ඛිතං ආසනඤ්චෙව න ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. මනුස්සලොමන්ති ඉමිනා න කෙවලං ඉධ ඵලකලොමමෙව උණ්ණා, අථ ඛො කප්පියාකප්පියමංසජාතීනං පක්ඛිචතුප්පදානං ලොමමිපිති දස්සෙති. පුප්ඵන්ති පියඬගබ්බකුලපුප්ඵාදි. තමාලකසද්දෙනෙව උපචාරතො පත්තං ගහෙත්වා “තමාලක”න්ති චුත්තං. අප්පට්චෙක්ඛිතන්ති අනුපපරික්ඛිතං. කිදිසං පන පට්චෙක්ඛිතබ්බං, කිදිසං න පට්චෙක්ඛිතබ්බන්ති? යං විනිච්ඡයතො විඤ්ඤාතං, තං න පට්චෙක්ඛිතබ්බං, ඉතරං භත්ථෙත පරාමසන්නෙන පට්චෙක්ඛිතබ්බං.

අකප්පියසයනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

26. සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා

195. තිවස්සන්තරමෙකමාසනං භික්ඛුනං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ එකස්මිං ආසනෙ මඤ්චාදිකෙ ද්විත්තං ආසනං නිසිදනං එකමාසනං. ම-කාරො සන්ධිජො. කිදිසන්ති ආහ “තිවස්සන්තර”න්ති. තිණ්ණං

වස්සානමන්තරමෙතස්සාති තිවස්සන්තරො, ද්විති වස්සෙහි මහන්තරො වා දහරතරො වා හික්ඛු, සො අස්ස අත්ථිති තිවස්සන්තරං, තිවස්සන්තරවන්තන්ති අත්ථො. යො පන එකෙන වස්සෙන මහන්තරො වා දහරතරො වා එකවස්සොයෙව වා, තබ්බන්තයා වත්තබ්බමෙව නත්ථි. අථ වා තිවස්සන්තරන්ති කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, තිවස්සන්තරෙන සද්ධිත්ති අත්ථො. තමෙව සමත්ථෙති “සත්තවස්සෙ”විවාදිනා.

196. මුනි අනුඤ්ඤාසිති සම්බන්ධො. සබ්බෙහෙවාති සමානාසනිකඅසමානාසනිකෙහි සබ්බෙහෙව සද්ධිං.

197. දීඝාසනං දස්සෙති “අන්ත”න්තිආදිනා. යං තිණ්ණං නිසීදිතුං පහොති, තං අන්තං දීඝාසනන්ති සම්බන්ධො. අන්තන්ති පච්ඡිමං. අදීඝාසනෙ පන සමානාසනිකා නිසීදිතුං ලබ්භන්තිති දස්සෙන්නො “මඤ්චකෙ”තිආදිමාහ. සබ්බත්ථ අයථාකරණතො දුක්ඛටන්ති.

සමානාසනිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

27. අසංවාසනිද්දෙසවණ්ණනා

198. උක්ඛිත්තොති කම්මනානාසංවාසකසඬ්ඛාතො ආපත්තියා අදස්සනෙ, අප්පටිකම්මෙ, පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකො. අනුපසම්පන්නොති සික්ඛමානසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛාපච්චක්ඛාතසඬ්ඛාතො අනුපසම්පන්නො. ඡින්නමූලකොති අන්තිමවත්ථුඅප්ඤ්ඤාපන්නො. උක්ඛිත්තකෙසු “ධම්මවාදිනො එතෙ”ති උප්පන්නාය ලද්ධියා නානාභූතො සංවාසො එතස්සාති නානාසංවාසො, උක්ඛිත්තානුවත්තකසඬ්ඛාතො ලද්ධිනානාසංවාසකො. සිමතො නිග්ගතා නිස්සිමා, සිමන්තරිකා බහිසිමා ව, තත්ථ හත්ථපාසෙ චෙපි ධීතො, සිමානානාසංවාසකො නිස්සිමට්ඨිතො. චෙහායසෙ ආකාසෙ ධීතො චෙහායසණ්ඨිතො ඛන්දාගමෙන. තත්ථ “නානාසංවාසො වා”තිආදිනා සමාහාරද්වන්දෙපි ක්වචි නපුංසකලිඬ්ගං බාහිවරතීති නපුංසකත්තාහාවො යථා “මග්ගාමග්ගො”ති. එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති අයං තිව්ධොපි සංවාසො නාම. සො යෙසං නත්ථි, තෙ අසංවාසා. එතෙ හත්ථපාසතො බහිකරණවසෙන වජ්ජෙතබ්බා. එතෙසු හි තිව්ධෙ උක්ඛිත්තකෙ සති උපොසථාදිකං කම්මං කරොන්තස්ස පාචිත්තියං, ඉතරෙසු දුක්ඛටන්ති.

අසංවාසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

28. කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා

199. වග්ගෙන අධම්මකම්මඤ්ච සමග්ගෙන අධම්මකම්මඤ්ච වග්ගෙන ධම්මකම්මඤ්ච සමග්ගෙන ධම්මකම්මඤ්චාති චත්තාරි කම්මානි භොන්තීති සෙසො. තත්ථ වග්ගෙන අධම්මකම්මන්ති වග්ගෙන සඬ්ඝෙන කරණීයං අධම්මකම්මං. එස නයො සබ්බත්ථං. වග්ගොති ච සමුහො වුව්චති, සො ච චතුර්වග්ගාදිකරණීයාදීසු යාවතිකානං කම්මජ්ජත්තානං අසම්මුඛිභාවෙන, ඡන්දාරහානං ඡන්දානාහරණෙන, සම්මුඛිභූතානඤ්ච පටික්කොසනෙන, තෙසු එකෙනාපි වා ඉධ අධිජ්ජෙතො. අධම්මකම්මන්ති එත්ථ පන ධම්මො නාම “උත්තිද්ධියෙ වෙ, හික්ඛවෙ, කම්මෙ එකාය උත්තියා කම්මං කරොති, න ච කම්මවාචං අනුස්සාවෙති, අධම්මකම්ම”න්තිආදිනා (මහාව. 387) එකායෙව ඤත්තියා, තථා ද්විති ඤත්තිති එකායෙව වා කම්මවාචාය, තථා ද්විති කම්මවාචාහිති ආගතාය ච තථා භාපනඅඤ්ඤාකරණභාවෙන ඤත්තිකම්මං යපෙත්වා ඤත්තිචතුත්ථෙ ච කම්මෙ ආගතාය ච අකම්මාරහස්ස තජ්ජනීයපබ්බාජනීයපටිසාරණීයනියස්සතිවිධඋක්ඛෙපනීයානං සත්තන්තං කම්මානං කරණවසෙන, කම්මාරහස්ස ච විරාධෙත්වා කරණවසෙන ආගතාය ච පාළියා විපරිතා ච පාළි, උපසම්පදාදිකම්මවසෙන ආගතා ච පාළි, සම්මුඛාවිනයසතිවිනයඅමුල්භවිනයපටිඤ්ඤාකරණයෙභ්‍යාසිකාතස්සපාපි-යසිකාතිණවත්ථාරකසඬ්ඛාතානං සත්තන්තං කම්මානං යථාලාභකරණවසෙන ආගතා ච පාළි, තෙන කරණීයං අපලොකනඤ්ඤත්තිඤ්ඤත්තිද්ධියඤ්ඤත්තිචතුත්ථසඬ්ඛානං චතුර්බිධං කම්මං ධම්මකම්මං, තජ්ජපටිපක්ඛං අධම්මකම්මං. තබ්බිපරියායෙන සමග්ගො ධම්මකම්මඤ්ච වෙදිතබ්බං. ධම්මො යථාචුත්තා පාළි අස්ස අත්ථි, ධම්මෙන කතං වාති ධම්මිකං. තබ්බිපරිතං අධම්මිකං. චතුත්ථංයෙවාති තෙසු චතුසු කම්මෙසු චතුත්තං පූරණං සමග්ගෙන ධම්මිකං. සෙසකම්මානං භාවෙන හික්ඛුනා දුක්කටස්ස භවනං ලක්ඛීයතීති සෙසකම්මෙසුති භාවලක්ඛණෙ සත්තම්. දුක්කටන්ති කුජ්ජානං අධම්මකම්මවග්ගකම්මානං කතත්තා දුක්කටං.

200. ඉදානි යදිදං සමග්ගෙන ධම්මිකං නාම, තං යෙහි සඬ්ඝෙහි කාතබ්බං, තෙසං පහෙදං දස්සෙතුං “චතුර්වග්ගො”තිආදිමාහ. චත්වාදීනං සඬ්ඛොයචුත්තිත්තා චතුත්තං වග්ගොතිආදිනා විග්ගහො. දසවිසතිවග්ගිකොති දසන්තං විසතියා ච වග්ගහෙදවසෙන දසවිසතිනං වග්ගොති විග්ගහො, ණිකො සකත්ථෙ. විසතියා වග්ගො, අතිරෙකෙන සහිතො විසතිවග්ගොති විග්ගහො.

201-2. පඤ්චන්තං කම්මානං නියමෙති “චතු”තිආදිනා. අබ්භානං උපසම්පදං පවාරණං යපෙත්වා චතුර්වග්ගො වාතිආදිනා යොජෙත්වා සබ්බකම්මෙසු කම්මජ්ජත්තොති දීපිතොති යොජෙතබ්බං. තත්ථ තත්ථ ච-සද්දො චතුර්වග්ගාදයො කම්මපත්තිකිරියායං සමුවිචිනොති. ඉධ පන සබ්බ-සද්දො අබ්භානාදීනං කෙසඤ්චි යපිතත්තා පදෙසසබ්බෙ ගස්හති.

කම්මපත්තොති කම්මස්ස පත්තො යුත්තො අනුරූපො. ඉතරොති වීසතිවග්ගො අතිරෙකවීසතිවග්ගො. සබ්බකම්මෙසුති එත්ථ පන සබ්බ-සද්දො සබ්බසබ්බෙ. නනු ච වීසතිවග්ගස්ස කම්මප්පත්තභාවෙසති අතිරෙකවීසතිවග්ගස්ස පගෙවාති විඤ්ඤායති. තථා සති සො කස්මා වුත්තොති? සච්චං, තථාපි සො චතුර්වග්ගාදිනා සඨසෙන කත්තබ්බකම්මං උනකතරෙන න වට්ටති, අතිරෙකෙන පන වට්ටතීති ඤාපනත්ථං වුත්තො.

203. ඉදානි චතුර්වග්ගාදිකෙන ඡන්දාහරණෙන පුරෙතබ්බොති දස්සෙති “චතු”තිආදිනා. පාරාජිකාදිභාවමනාපන්නත්තා පකතියා සභාවෙනෙව යීතො අත්තා යෙසං, පකතො චා තතොයෙව කම්මෙසු අවිගතො අත්තා යෙසං තෙති පකතත්තකා, පාරාජිකඋක්ඛිත්තකලද්ධිනානාසංවාසකෙහි අඤ්ඤෙ. පරෙති එකසීමට්ඨා තාදිසායෙව අඤ්ඤෙ. සෙසෙපීති අවසෙසෙ පඤ්චවග්ගාදිකරණීයෙපි.

204. ඉදානි වත්ථුඤ්ඤත්තිඅනුස්සාවනසීමාදිවිපත්තීතො, කම්මවිපත්තීසු පරිසතො ච පටික්කොසතො ච කම්මස්ස කුප්පාකුප්පභාවං තත්ථ ච ආපත්තිආදිං දස්සෙතුං “චතු”තිආදි මාහ. චතුර්වග්ගාදිකත්තබ්බං අසංවාසගණපුරං චා කම්මාරහගණපුරං චා කම්මඤ්ච ගරුකට්ඨගණපුරං චා පරිවාසාදිකම්මඤ්චාති යොජනා. එත්ථ ච කම්මාරහො ගරුකට්ඨතො අඤ්ඤො, නික්ඛිත්තවත්තො පන ගරුකට්ඨො ගණපුරකො භොතියෙව. කතන්ති චතුර්වග්ගාදිනා කතං.

205. වාරෙය්‍යාති අන්තරායෙ අසති අන්තමසො එකොපි වාරෙය්‍යාති අත්ථො. අන්තරායෙති පාපෙහි කරියමානෙ ජීවිතබ්‍රහ්මවරියන්තරායෙ සති. අනන්තරායිකා වෙ න වාරෙන්ති, දුක්කටං. දිට්ඨාවීන්ති අත්තතො අත්තතො දිට්ඨිං ලද්ධිං “අධම්මකම්මං ඉදං, න මෙතං බමතී”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවි කරෙය්‍යුන්ති සෙසො. එකොධිට්ඨානන්ති එකො භික්ඛු “න මෙතං බමතී”ති අධිට්ඨානං කරෙය්‍යාති සෙසො. තතොධිකාති තීහි අධිකා. තෙ පන සඨසත්තා පභොන්ති අත්තතො කම්මං නිත්ථරිතුං.

206. බිත්තවිත්තො නාම උම්මත්තකො. දුබ්බට්ටිතොති වෙදනට්ටො. න රුහතීති ගය්හත්තං න රොහතීති අත්ථො.

207. අන්තමසො අනන්තරස්සාපි ආරොචෙන්තස්ස පකත...පෙ.... භික්ඛුනොති සම්බන්ධො. එකසීමායං තිට්ඨතීති එකසීමට්ඨො. සමො සංවාසො අස්සාති සමසංවාසො. එකසීමට්ඨො ච සො සමසංවාසො ච, පකතත්තො ච සො එකසීමට්ඨසමසංවාසො ච, සො වායං භික්ඛු වාති සබ්බත්ථ කම්මධාරයො, තස්ස. එත්ථ පන අවිපන්නසීලො පකතත්තොති අධිජ්ජෙතො.

ආරොචෙන්තස්සාති අත්තනො ලද්ධිං පකාසෙන්තස්ස. රුහතීති පටික්ඛෙපො රුහති.

208. ධම්මිකං කම්මන්ති ධම්මෙන කත්තබ්බං අපලොකනාදිකම්මං. පටික්කොසෙය්‍යාති නිවාරෙය්‍ය. තිරොක්ඛා කායසාමග්ගිං වා ඡන්දං වාති වා-සද්දං නෙත්වා අත්ථො නෙතබ්බො. තිරොක්ඛාති පරම්මුඛා. සො සම්මුඛා-සද්දො විය නිපාතො, අථ වා අක්ඛා ඉන්ද්‍රියවිසයතො තිරො බහිති අත්ථොති.

කම්මනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

29. මිච්ඡාජීවිවජ්ජනානිද්දෙසවණ්ණනා

209. ආගම්ම ජීවන්ති එතෙනාති ආජීවො, කො සො? පච්චයපරියෙසනවායාමො. මිච්ඡාය ආජීවො, තස්ස විවජ්ජනා මිච්ඡාජීවිවජ්ජනා. සා පනායං අත්ථනො “ඉධ භික්ඛු පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො”ති (විභ. 508) එවං පාතිමොක්ඛසංවරසම්පත්තියා පටිපත්තිදස්සනවසෙන ආගතො ආචාරො වෙච යථාක්කමෙන පාරාජිකසඬ්ඝාදියෙසපුල්ලච්චයපාවිත්තියපාටිදෙසනීයදුබ්භාසිතදුක්කටානං කාරණභූතස්ස ආජීවහෙතුපඤ්ඤත්තානං අභූතාරොචනසඤ්චරිත්තඅඤ්ඤාපදෙසභූතාරොචනපණ්ණිනභොජනවිඤ්ඤත්ති භික්ඛුනිභොජනවිඤ්ඤත්තිසුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං විනික්කමස්ස ව කුහනලපනනෙමිත්තිකතා නිජ්ජෙසිකතා ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතාති එවමාදීනඤ්ච පාපධම්මානං වසෙන පවත්තං මිච්ඡාජීවවිරතිසඬ්ඛානං ආජීවපාරිසුද්ධිසිලඤ්ච. තස්සා පන කස්සචි ඉධ දස්සනං යථා දස්සෙතුමාරද්ධං පාතිමොක්ඛසංවරසඬ්ඛාතාය අධිසිලසික්ඛාය, චතුරාරක්ඛවිපස්සනාවසෙන ආගතානං අධිවිත්තඅධිපඤ්ඤාසඬ්ඛාතානං ද්විත්තං සික්ඛානඤ්ච උපකාරකධම්මපරිදීපනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං, එවමිදිසං විඤ්ඤෙය්‍යං, තං දස්සෙති “දාරු”න්තිආදිනා. තත්ථ “දාරු”න්තිආදිනි “දදෙ”ති එතස්ස පත්තිකම්මං. වුණ්ණං සිරිසවුණ්ණාදිනහානියවුණ්ණං. න්හානමුබොදකන්ති න්හානඤ්ච මුබඤ්ච, තස්ස උදකන්ති සමාසො. ආදි-සද්දෙන පණ්ණාදිං සඬ්ගණ්හාති. කුලසඬ්ගහාති කුලසඬ්ගහකරණෙන.

210. පරිභටති පරෙසං දාරකෙ පරිහරතීති පරිභටො, පරිභටස්ස කම්මං පාරිභටකො, සකත්ථෙ තමෙව පාරිභටකතා. අලඬ්ඝකරණාදිනා කුලදාරකපරිහරණස්සෙතං නාමං. මුග්ගස්ස සුපො මුග්ගසුපො, සොයෙව මුග්ගසුජපො. යථා මුග්ගසුපෙ පච්චමානෙ කොච්ඡෙව මුග්ගො න පච්චති, අවසෙසා පච්චන්ති, එවං යස්ස පුග්ගලස්ස වචනෙ කිඤ්චිදෙව සච්චං හොති, සෙසං අලිකං, අයං පුග්ගලො මුග්ගසුපසදිසතාය උපචාරෙන

“මුග්ගසුප්පො”ති වුච්චති, තස්ස භාවො මුග්ගසුප්පතා. සච්චාලිකෙන ජීවිතකප්පනස්සෙතං අධිවචනං. සරවත්ථුආදිසම්බන්ධී විජ්ජා වත්ථුච්ඡජා. පාරිභටකතා වාතිආදිනා ද්වන්ද්වා නපුංසකත්තාභාවෙ පාරි...පෙ.... විජ්ජා, තාය. රස්සො පන ගාලාබන්ධවසෙන, තලා දිසො. පභිණානං තස්මිං තස්මිං කම්මෙ තෙසං තෙසං නියුඤ්ජනං පහෙණං. ආදරෙන දූතෙන කාරෙතබ්බං යං කිඤ්චි කම්මං දූතකම්මං. පිසනං පෙසනං, ජඩ්ඝාය පාදෙන පෙසනං ජඩ්ඝපෙසනං, තමස්ස අත්ථිති ජඩ්ඝපෙසනියං. තෙසං තෙසං ගිහීනං ගාමන්තරදෙසන්තරාදිසු සාසනපටිසාසනහරණස්සෙතමධිවචනං.

211. ලාභාසාය ලඤ්ජදානං අනුප්පදානං. සම්බුද්ධප්පටිකුටියෙන බුද්ධගරහිතෙන අභිගවිජ්ජානක්ඛන්තවිජ්ජාසුපිනවිජ්ජාභූතවිජ්ජාදිනා අඤ්ඤෙන වා.

212. අඤ්ඤාතකානං අප්පචාරිතානං විඤ්ඤාපනං විඤ්ඤත්ති, යාවනවසෙන පවත්තො කායවච්ඡයොගො. බුද්ධප්පටිකුටියෙන මිච්ඡාජීවෙන පච්චයපරියෙසනා අනෙසනා. අභූතස්ස අත්තති අවිජ්ජමානස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස උල්ලපනං කථනං අභූතල්ලපනා. කුහනාදිහීති කුහනාලපනාදිහී. තත්ථ ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතස්ස පච්චයප්පටිසෙවනසාමන්තප්ප්පනඉරියාපට්ඨස්සයාවසෙන ජනවිම්භාපනා කුහනා. විහාරං ආගතෙ මනුස්සෙ දිස්වා “කිමත්ථාය භොන්තො ආගතා, කිං හික්ඛු නිමන්තෙතු”න්ති වා “මයි රාජා පසන්තො, අසුකො ච අසුකො ච රාජමහාමත්තො පසන්තො”ති වා ආදිනා නයෙන ආලපනා ලපනා. බාදනීයං ගහෙත්වා ගවිජන්තෙ දිස්වා “කිං බාදනීයං ලහිත්ථා”තිආදිනා නයෙන නිමිත්තකරණාදි නෙමිත්තකතා. “අස්සද්ධො අප්පසන්තො”තිආදිනා නයෙන ගරහණානි ච “එතං එත්ථ කථෙථා”තිආදිනා නයෙන වාචාය උක්ඛිපනාදි ච නිප්පෙසිකතා. අප්පෙන ලාභෙන බහුකං වඤ්ඤෙත්වා ගහෙතුං ඉච්ඡනං ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිසනතා. කුලදුසාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන රුපියප්පටිග්ගහණරුපියසංවොහාරා සභිගස්සන්තිති.

මිච්ඡාජීවවිච්ඡජනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

30. වත්තනිද්දෙසවණ්ණනා

213. සඋපාහතො...පෙ.... චීවරං සීසෙ කරිත්වා වා ආගන්තුකො ආරාමං න පවිසෙති සම්බන්ධො. සජ්ත්තොති සීසෙ කතජත්තෙන සජ්ත්තො. ඔගුණ්ඨිතොති සසීසං පාරුපිතො. “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨාන”න්ති වුත්තං උපචාරසීමාසමීපං පත්වා උපාහනාඔමුඤ්චනාදිසබ්බං කත්වා ආරාමො පවිසිතබ්බොති අයමෙත්ථ ඛාතිරෙකලද්ධො අත්ථො.

214. පාතියෙන පාදෙ න ධොවෙය්‍යාති සමබන්ධො. පටික්කමනං පත්වා එකමන්තෙ පත්තච්චරං නික්ඛිපිත්වා පතිරූපෙ නිසජ්ජ පුච්ඡිත්වා පාතියං පාතබ්බං, පරිභොජනියෙන යථාචුත්තං පාදා ධොවිතබ්බාති අධිජ්ජායො. වුඩ්ඪිතරෙ ආවාසිකෙපි ච අභිවාදෙය්‍යාති ඉමිනා වස්සං පුච්ඡිත්වා නවකෙන ආවාසිකෙන අභිවාදාපෙතබ්බන්ති දිපෙති. පුච්ඡෙය්‍ය සයනාසනන්ති “කතමං සෙනාසනං පාපුණාති, අජ්ඣාචුත්ථං අනජ්ඣාචුත්ථං වා”ති සෙනාසනං පුච්ඡෙය්‍ය. ඉද්දඤ්ච පුච්ඡාය ලක්ඛණවචනං. තස්මා ආවාසිකවත්තෙ චුත්තමජ්ඣාචුත්ථාදිකඤ්ච පුච්ඡිතබ්බං. සචෙ “අනජ්ඣාචුත්ථ”න්ති වදන්ති, කවාටං ආකොටෙන්වා මුහුත්තං ආගමෙන්වා සටිකං උග්ගාටෙන්වා කවාටං පණාමෙන්වා බහි ධිතෙන උල්ලොකෙන්වා පච්ඡිත්වා සබ්බං සෙනාසනවත්තං කාතබ්බං. ආගන්තුකවත්තං.

215-6. ගමිකො පක්කමෙය්‍යාති සමබන්ධො. “පටිසාමෙන්වා”ති ආදිනිමස්ස පුබ්බකිරියාපදානි. දාරුමත්තිකභණ්ඩකන්ති එත්ථ මඤ්චපීඨාදිදාරුභණ්ඩං රජනභාජනාදිමත්තිකාභණ්ඩං. පටිසාමෙන්වාති අත්ථි චෙ අනොවස්සකෙ සණ්ඨපෙත්වා. ථකෙන්වානාති ද්වාරවාතපානෙහි පීඨාය. සාධුකං සඬිගොපෙත්වානාති චතුසු පාසාණෙසු මඤ්චං පඤ්ඤපෙත්වා මඤ්චෙ මඤ්චස්ස, පීඨෙ පීඨස්ස ආරොපනෙන සෙනාසනස්ස උපරූපරි පුඤ්ජකරණෙන සාධුකං සඬිගොපනං කත්වා. න වාති නෙව. ගමිකවත්තං.

217-8. ආවාසිකොති ඉදං “පඤ්ඤපෙය්‍යා”ති ආදීනං කත්තුපදං. නවකම්මකරණාදිභාරනිත්ථරණතාය ආවාසො විහාරො අස්ස අත්ථිති ආවාසිකො. යස්ස පන කෙවලං විහාරෙ නිවාසනමත්තං අත්ථි, සො නෙවාසිකො. උභොපි තෙ ඉධ ආවාසික-සද්දෙන සඬිගහිතා. පාදොදජ්ජපභුතින්ති එත්ථ පභුති-සද්දෙන පාදපීඨපාදකථලිකානං ගහණං. පච්චුග්ගන්ත්වාන පත්තච්චරං ගණ්ඨෙය්‍යාති යොජනා. පඤ්ඤපෙ සයනාසනන්ති “එතං තුම්භාකං සෙනාසනං පාපුණාති”ති එවං සයනාසනං පඤ්ඤපෙය්‍ය, පකාසෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

219. අජ්ඣාචුත්ථන්ති පුබ්බෙ භික්ඛුහි නිචුත්ථං. ගොවරාගොවරං වදෙති “භික්ඛාචාරගාමො දූරො, ආසන්නො”ති වා, “කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරිතබ්බං, දිවා වා”ති එවං ගොවරඤ්ච, “මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වා ගාමො, පරිච්ඡින්නභික්ඛො වා”ති ආදීනා අගොවරඤ්ච වදෙය්‍යාති අත්ථො. වච්චපස්සාවට්ඨානානීති ආදීනිපි “වදෙ”ති ඉමස්සෙව කම්මවචනානි. සෙබසම්මුතින්ති යස්ස සද්ධස්ස කුලස්ස සඬිසො සෙබසම්මුතිං දෙති, තං කුලඤ්ච.

220. පවෙසනික්ඛමෙ කාලන්ති “කෙසුචි යානෙසු වාළමිගා වා අමනුස්සා වා භොන්ති, ඉමං කාලං පවිසිතබ්බං නික්ඛමිතබ්බස්සවා”ති එවං පවෙසනික්ඛමෙ ච කාලං. එතං පන ආසනපඤ්ඤපනාදිකං සබ්බං වත්තං වුඩ්ඪිතරෙ ආගතෙ විවරකම්මාදිං වා නාතිගිලානස්ස භෙසජ්ජං වා යපෙත්වාපි කාතබ්බං. මහාගිලානස්ස පන භෙසජ්ජමෙව කාතබ්බං. චෙතියඨගණවත්තං කරොන්තෙනාපි තස්ස වත්තං කාතුං ආරභිතබ්බං. පණ්ඩිතො හි ආගන්තුකො “කරොහි තාව භෙසජ්ජං, චෙතියඨගණං සම්මජ්ජාහි”ති ච වදෙය්‍ය. අපිච ඛිජනෙන ඛිජිතබ්බො, පාදාපිස්ස ධොවිතබ්බා, තෙලෙන මක්ඛිතබ්බා. පිට්ඨි වෙ ආගිලායති, සම්බාධෙනබ්බා. නවකස්ස පන ආගන්තුකස්ස “ඉදමාසනං, එත්ථ නිසිදා”තිආදිනා ආවික්ඛිතබ්බන්ති දස්සෙන්නො “නිසින්නොයෙවා”තිආදිමාහ. නිසින්නොයෙවාති ඉමිනා “ඨිතොයෙවා”තිආදිං උපලක්ඛෙති. සමුද්දිසෙති ආදරෙන වදෙය්‍ය. ආවාසිකවත්තං.

“වත්ත”න්ති පන සාමඤ්ඤෙන නිද්දිට්ඨත්තා න ථෙරෙ භික්ඛු අතිඅල්ලීසිත්වා නිසිදිතබ්බං, මහාථෙරස්ස නිසින්නාසනතො එකං ද්වෙ ආසනානි යපෙත්වා “නිසිදා”ති වුත්තෙ නිසිදිතබ්බං, න නවාපි භික්ඛු ආසනෙන පටිබාහිතබ්බා, න සඨිසාටිං ඔත්ථරිත්වා නිසිදිතබ්බං, සද්දං අකත්වා උදකකිච්චං කාතබ්බං, යථා සුපස්ස ඔකාසො භොති, එවමත්තාය ඔදනො ගණ්හිතබ්බො, ථෙරෙන භික්ඛුනා “යපෙත්වා අප්පකං ඔදනාදිකං සබ්බං සබ්බෙසං සමකං සම්පාදෙහි”ති වත්තබ්බං, න තාව ථෙරෙන භුඤ්ජිතබ්බං, භුත්තාවිනා න තාව උදකං පටිග්ගහෙතබ්බං, හත්තග්ගතො නිවත්තන්තෙහි යථානුරූපං නික්ඛමිත්වා විරළාය පාළියා ගන්තබ්බන්ති එවමාදිකඤ්ච තදනුරූපං සෙඛියවත්තඤ්ච සම්පාදෙතබ්බන්ති ඉදං හත්තග්ගවත්තඤ්ච සාධුකං අතරමානෙන ගාමො පවිසිතබ්බො, “ඉමිනා පවිසිස්සාමි, ඉමිනා නික්ඛමිස්සාමි”ති නිවෙසනං පවිසන්තෙන සල්ලක්ඛෙතබ්බං, නාතිසහසා පවිසිතබ්බං, නාතිසහසා නික්ඛමිතබ්බං, නාතිදුරෙ නච්චාසන්තෙ යාතබ්බං, නාතිවිරං යාතබ්බං, නාතිලහුකං නිවත්තිතබ්බං, දාතුකාමතාකාරං ඤත්වා යාතබ්බං, යො පයිමං ගාමතො පටික්කමති, තෙන ආසනපඤ්ඤපනාදි සබ්බං කාතබ්බං, යො පච්ඡා, තෙන ආසනුද්ධරණාදි සබ්බං කාතබ්බන්ති එවමාදිකඤ්ච තදනුරූපං සෙඛියවත්තඤ්ච සම්පාදෙතබ්බන්ති ඉදං පිණ්ඩවාරිකවත්තඤ්ච කාතබ්බං.

සෙනාසනට්ඨානෙ සබ්බං වත්තඤ්ච සම්පාදෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා සාධුකං නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ච අතරමානෙන ගාමො පවිසිතබ්බොතිආදි සබ්බං පිණ්ඩවාරිකවත්තං කාතබ්බං. පානීයපරිභොජනීයඅග්ගිඅරණිසහිතකත්තරදණ්ඩා උපට්ඨපෙතබ්බා, නක්ඛත්තපදානි සකලානි වා එකදෙසානි වා උග්ගහෙතබ්බානි, දිසාකුසලෙන

භවිතඛබන්ති ඉදං ආරඤ්ඤිකචත්තඤ්ච උද්දිට්ඨංයෙව භොතීති අවගන්තඛබන්ති.

චත්තනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

31. විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා

221. සම්මුඛා පරම්මුඛාති සස්ස මුඛං, පරස්ස මුඛන්ති විග්ගහො, සම්මුඛොන පරම්මුඛොනාති අත්ථො. සම්මුඛාවිකප්පනා පරම්මුඛාවිකප්පනාති හෙදා දුට්ඨෙ විකප්පනා චුත්තාති යොජනා. හෙදාති විසෙසතො. අථ වා සස්ස මුඛං මුඛසම්බන්ධිවනං අස්සා විකප්පනායාති සමාසො. තථා පරම්මුඛා. සම්මුඛා ච පරම්මුඛා ච, තස්සා හෙදො, තතො. සම්මුඛාය සම්මුඛවිකප්පනාය. ඛාත්තස්සාති විකප්පනවිධානං පච්චුද්ධාරවිධානඤ්ච ජානන්තස්ස.

222. තෙනාති යස්ස සන්තිකෙ විකප්පෙති, තෙන භික්ඛුනා. පරිභොගාදිකන්ති පරිභොගං විස්සජ්ජනං අධිට්ඨානඤ්ච.

224-5. අපරා සම්මුඛාවෙකාති එත්ථ වා-සද්දො පක්ඛන්තරෙ, අථ වාති අත්ථො, අපි-සද්දත්ථො වා වා-සද්දො, සො අපරා-සද්දතො පරං දට්ඨබ්බො, අපරාපි එකා සම්මුඛාවිකප්පනා අත්ථීති අත්ථො. කථන්ති ආභ “භික්ඛුස්සා”තිආදි. “පඤ්චන්තං සහධම්මීන”න්ති චුත්තත්තා “තිස්සස්ස භික්ඛුතො”තිආදීසු තිස්සාය භික්ඛුනියා තිස්සාය සික්ඛමානාය තිස්සාය සාමණෙරියා තිස්සස්ස සාමණෙරස්සාතිපි විඤ්ඤාතබ්බං.

226. පරම්මුඛාවිකප්පනාති පරම්මුඛොන විකප්පනෙන, පරම්මුඛාවිකප්පනාති වා ගහෙතබ්බං, පරම්මුඛාවිකප්පනා කථන්ති අත්ථො.

227. මිත්තොති දළ්භමිත්තො. සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තමිත්තො. එත්ථ පන ද්වින්තං විකප්පනානං කිං නානාකරණන්ති? සම්මුඛාවිකප්පනාය තාව සයං විකප්පෙත්වා පරෙන පච්චුද්ධරාපෙති, තෙනෙව සා සම්මුඛාවිකප්පනා නාම ජාතා. පරම්මුඛාවිකප්පනාය පරෙනෙව විකප්පාපෙත්වා පරෙනෙව පච්චුද්ධරාපෙති, තෙනෙව සා පරම්මුඛාවිකප්පනා නාම ජාතාති ඉදමෙත්ථ නානාකරණන්ති.

228. දුරසන්තිකත්තෙකත්තන්ති එත්ථ ආසන්නදුරභාවො අධිට්ඨානෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

229. දසාහං...පෙ.... පච්චාසාය සති මාසකං නාධිට්ඨිතවිකප්පිතං නිස්සග්ගිං නුප්පාදයතීති සම්බන්ධො. දස අභානි සමාහටාති දසාහං. සබ්බත්ථ අච්චන්තසංයොගෙ දුතියා. තත්ථ යං දිවසං වීචරං උප්පන්නං, තස්ස යො

අරුණො, සො උප්පන්නදිවසනිස්සිතො, තස්මා වීචරුප්පාදදිවසෙන සද්ධිං එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොතීති ආහ “දසාහ”න්ති. මාසමෙකං වානි “අනත්ථනෙ කථිතෙ එකං පච්ඡිමකත්තිකමාස”න්ති (පාරා. 649 අත්ථනො සමානං) චුත්තත්තා කථිතත්ථනෙ පඤ්ච මාසෙති ලබ්භති. කථිතං අත්ථනං යස්මිං විහාරෙති සමාසො. පාරිපූරත්ථන්ති පාරිපූරි අත්ථො යස්සාති විග්ගහො. කිරියාවිසෙසනං, පාරිපූරිප්පයොජනං කත්වාති අත්ථො. උභාස්සාති යත්තකෙන කයිරමානං අධිට්ඨානං වීචරං පහොති, තත්තකතාභාවතො උභාස්ස එකාදසමාසසත්තමාසසඬ්ඛාතෙ පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නස්ස මූලවීචරස්ස. පච්චාසා සතීති “සඬ්ඛාදිතො යතො කුතොචි ලච්ඡාමී”ති එවං සතියා පච්චාසායාති අත්ථො. උභයමිපි ය-කාරලොපෙන නිද්දිට්ඨං. සතීති වා නිපාතො, ලිඬ්ගවිපල්ලාසෙන වාහ. එත්ථ පන බ්‍යතිරෙකවසෙන දසාහාතික්කමනාදීසු නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං වෙදිතබ්බන්ති.

විකප්පනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

32. නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා

230. බ්‍යත්තස්සාති “කාරිය”න්ති කිතකයොගෙ කත්තරි ඡට්ඨි. බ්‍යත්තො ව නාම “පඤ්චහි, භික්ඛවෙ, අඬ්ගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා අනිස්සිතෙන වත්ථබ්බං, ආපත්තිං ජානාති, අනාපත්තිං ජානාති, ලභ්‍රකං ආපත්තිං ජානාති, ගරුකං ආපත්තිං ජානාති, උභයාති බො පනස්ස පාතිමොක්ඛාති විත්ථාරෙන ස්වාගතාති හොන්ති සුවිහත්තාති සුප්පවත්තීති සුවිනිච්ඡිතාති සුත්තසො අනුබ්‍යඤ්ජනසො. ඉමෙහි බො, භික්ඛවෙ, පඤ්චහි අඬ්ගෙහි සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා අනිස්සිතෙන වත්ථබ්බ”න්ති (මහාව. 103) එවං චුත්තබ්‍යත්තො ව බහුස්සුතබ්‍යත්තො ව වෙදිතබ්බො.

තත්ථ	සුවිහත්තානීති	සුට්ඨු	විහත්තාති

පදපච්චාහට්ඨසඬ්ඛරදොසවර්භිතාති. සුප්පවත්තීනීති පගුණාති වාචුග්ගතාති. සුවිනිච්ඡිතාති සුත්තසොති බන්ධකපරිවාරතො ආහරිතබ්බසුත්තවසෙන සුට්ඨු විනිච්ඡිතාති. අනුබ්‍යඤ්ජනසොති අක්ඛරපදපාරිපූරියා සුවිනිච්ඡිතාති අක්ඛණ්ඩාති අවිපරිතක්ඛරාති. එතෙන අට්ඨකථා දීපිතා. අට්ඨකථාතො හි එස විනිච්ඡයො හොතීති. බහුස්සුතබ්‍යත්තො පන යෙන සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන ද්වෙ මාතිකා පගුණා වාචුග්ගතා, පක්ඛදිවසෙසු ධම්මසවනත්ථාය සුත්තත්තතො වත්තාරො භාණුවාරා, සම්පත්තානං පරිසානං පරිකථනත්ථාය අත්ඨකවින්දමහාරාහුලොවාදඅම්බට්ඨසදිසො එකො කථාමග්ගො, සඬ්ඛහත්තමඬ්ගලාමඬ්ගලෙසු අනුමොදනත්ථාය තිස්සො අනුමොදනා, උපොසථප්පවාරණාදිජානනත්ථං කම්මාකම්මවිනිච්ඡයො, සමණධම්මකරණත්ථං සමාධිවසෙන විපස්සනාවසෙන වා අරහත්තමග්ගපරියොසානමෙකං කම්මට්ඨානං එත්තකං උග්ගහිතං, ස්වායං

වුවවති. නත්ථි නිස්සාය කාරියන්ති ආවරියාදිං නිස්සාය වාසෙන කත්තබ්බං නත්ථි. “නිස්සායකාරිය”න්ති වා පාඨො, නිස්සයෙන කාරියන්ති සමාසො. ජීවස්ස යත්තකො පරිච්ඡේදො යාවජීවං.

231. තෙන නිස්සාය වසන්තෙන එවං නිස්සයො ගහෙතබ්බොති දස්සෙතුං “එකංස”න්තිආදි වුත්තං. එකංසන්ති එකො අංසො අස්ස චීවරස්සාති විග්ගහො. කිරියාවිසෙසනං වා භූමිමත්ථෙ වා උපයොගවචනං, එකස්මිං අංසෙති අත්ථො. අඤ්ජලි කරපුටො. යාවතනියකං වදෙති උපසම්පදාය සට්ඨිවස්සෙන සත්තතිවස්සෙන වාපි ඛ්‍යාත්තස්ස නවකස්ස සන්තිකෙ යාවතනියකං වචනං කරෙය්‍ය. යාවතනියො වාරො අස්සාති කිරියාවිසෙසනසමාසො. ආයස්මකොති ආයස්මන්තං. වච්ඡාමිති වසාමි. උපජ්ඣං ගණ්හන්තෙනාපි “උපජ්ඣායො මෙ, හන්තෙ, හොහි”ති ගහෙතබ්බං. තං පන “ආවරියො”ති එත්ථ “උපජ්ඣායො”ති වචනං විසෙසොති එත්ථ වාචාහෙදතො න විසුං වුත්තං. න කෙවලමෙත්ථ නිස්සයුපජ්ඣායගහණෙ, ගාමජ්ජවෙසනාදියුපි එවමෙව කත්වා “අහං ආවුසො”ති වා “හන්තෙ”ති වා වත්වා “ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමි”තිආදිනා වත්තබ්බං.

232. නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිං දස්සෙති “පක්කන්තෙ”තිආදිනා. පක්කන්තෙති උපජ්ඣායෙ ආවරියෙ සද්ධිවිහාරිකෙ අත්තෙවාසිකෙ ව ගාමාදියු යත්ථ කත්ථවි ආපුච්ඡන්වා වා අනාපුච්ඡන්වා වා ගතෙ. තෙසු යෙන කෙනවි “අසුකං නාම ගාමං ගච්ඡාමි”ති වුත්තෙ තෙසුයෙව යෙන කෙනවි “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡිතෙපි තං තං නියමං අතික්කමිත්වා පක්කන්තෙපි අනාපුච්ඡා පන උපචාරසීමාතික්කමෙන පක්කන්තෙපි නිස්සයො සම්මති පටිප්පස්සම්භති. පක්ඛසඬකන්තෙති තිත්ථියපක්ඛසඬකන්තෙ වාපි විබ්භන්තෙ වාපි මරණෙන ව තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පටිප්පස්සම්භති. ආණත්ති නාම “පණාමෙමි ත”න්ති වා “මා ඉධ පටිසා”තිආදිකා නිස්සයප්පණාමනා. තාය පණාමිතෙන ආවරියුපජ්ඣායා බ්‍රමාපෙතබ්බා. අබ්මන්තෙසු දණ්ඩකම්මං කත්වා තස්මිං විහාරෙ මහාථෙරෙ ගහෙත්වාපි සාමන්තවිහාරෙ භික්ඛු ගහෙත්වාපි බ්‍රමාපෙතබ්බා. න බ්මන්ති වෙ, ආවරියුපජ්ඣායානං සභාගානං සන්තිකෙ වසිතබ්බං. යෙන කෙනවි කාරණෙන න සක්කා හොති තත්‍ර ආවරියුපජ්ඣායානං සභාගානං සන්තිකෙ වසිතුං, තංයෙව විහාරං ආගන්ත්වා අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයං ගහෙත්වා වසිතබ්බං. තත්ථ “පඤ්චගි, භික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතං සද්ධිවිහාරිකං අප්පණාමෙත්තො උපජ්ඣායො සාතිසාරො හොති, පණාමෙත්තො අනතිසාරො හොති. උපජ්ඣායමහි නාධිමත්තං පෙමං හොති, නාධිමත්තො පසාදො හොති, නාධිමත්තා හිරි හොති, නාධිමත්තො ගාරවො හොති, නාධිමත්තා භාවනා හොති. ඉමෙහි බො, භික්ඛවෙ, පඤ්චගඬගෙහි...පෙ.... හොති (මහාව. 68).

පඤ්චහි, භික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතං අන්තෙවාසිකං අප්පණාමෙන්තො ආචරියො...පෙ.... හොති’’ති (මහාව. 81) චුත්තත්තා පන අසම්මාවත්තන්තෙ අන්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකෙ අප්පණාමෙන්තා ආචරියුපජ්ඣායා දුක්කටං ආපජ්ජන්තිති වෙදිතබ්බං. භාවනාති මෙත්තාභාවනා. උපජ්ඣායසමොධානං පන තස්ස දස්සනසවනවසෙන වෙදිතබ්බං.

233. අලජ්ජීන්ති –

“සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති;
ආපත්තිං පරිගුහති;
අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති;
එදිසො චුච්චති අලජ්ජීපුග්ගලො’’ති. (පරි. 359) –

එවං චුත්තලක්ඛණං අලජ්ජී. නිස්සයං දෙන්තෙනාපි ලජ්ජිනොයෙව දාතබ්බං. “න භික්ඛවෙ අලජ්ජීනං නිස්සයො දාතබ්බො. යො දදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති (මහාව. 120) හි චුත්තං. අදිට්ඨපුබ්බස්ස කතිපාහං ආචාරං උපපරික්ඛිත්වා දාතබ්බං. අපුබ්බන්ති එත්ථ සම්බන්ධිසද්දත්තා පුබ්බ-සද්දෙන පුබ්බවාසො ගහිතො, නත්ථි පුබ්බො අස්සාති අපුබ්බං, නවන්ති චුත්තං හොති. චත්තාරි පඤ්ච වා පරිමාණමෙතෙසන්ති විග්ගහො. එත්ථ පන පරිමාණ-සද්දසන්තිධානෙන සඬබ්බෙය්‍යවාචිනොපිතෙ සඬබ්බාමත්තවාචිනො හොන්තිති චතුපඤ්චසඬබ්බාපරිමාණමෙව සඬබ්බෙය්‍යමාහ, තස්මා විග්ගහපදත්ථෙහි හින්තො අඤ්ඤපදත්ථො සම්භවතිති සමාසො. වා-සද්දස්ස යො විකප්පත්ථො, තත්ථ වායං සමාසො, චත්තාරි වා පඤ්ච වා, චතුපඤ්ච අහාති, තෙසං අහානං සමාහාරො චතුපඤ්චාහං. භික්ඛුසභාගතන්ති සමානො භාගො ලජ්ජිතාසඬබ්බාතො කොට්ඨාසො යෙසං, භික්ඛුහි සභාගා, තෙසං භාවො භික්ඛුසභාගතා, තං, පෙසලභාවන්ති අත්ථො. “ථෙරො ලජ්ජී’’ති ජානන්තෙන පන පකතියා නිස්සයදානට්ඨානං ගතෙන ච තද්දෙව ගහෙතබ්බො, එකදිවසම්පි පරිහාරො නත්ථි. සථෙ “ඔකාසෙ අලහන්තෙ පච්චුසසමයෙ ගහෙස්සාමී’’ති සයති, අරුණං උග්ගතම්පි න ජානාති, අනාපත්ති. ලද්ධපරිහාරෙනාපි වසිතුං වට්ටතිති.

234. “ලබ්භති’’ති කම්මති නිප්ඵන්තත්තා අචුත්තකත්තාති “අද්ධිකස්සා’’තිආදීසු කත්තරි සාම්ච්චනං, “අද්ධිකෙනා’’ තිආදි චුත්තං හොති. “සල්ලක්ඛෙන්තෙනා’’ති පන සරුපෙනෙව නිද්දිට්ඨං. වසිතුන්ති චුත්තකම්මං. භාවෙ හි තුං-පච්චයො, වාසොති අත්ථො. යාචිතස්සාති “ගිලානුපට්ඨාකස්ස වා’’ති එත්ථ විසෙසනං. සථෙ පන “යාචාහි ම’’න්ති චුච්චමානොපි ගිලානො මානෙන න යාවති, ගන්තබ්බං. අරඤ්ඤ වා සල්ලක්ඛෙන්තෙන ඵාසුකන්ති යත්ථ වසන්තස්ස පටිලද්ධතරුණසමථවිපස්සනාවිසෙසභාගිතාවසෙන ඵාසු හොති, තස්මිං

අරඤ්ඤා තාදිසං ඵාසුචිහාරං සල්ලක්ඛෙන්තෙන ආරඤ්ඤාකෙන. දායකෙ අසන්තෙති පදවිෂේදො. තාවාති අවධිමිති, අද්ධිකාදීහි යාව නිස්සයදායකො ලබ්භති, තාව, ආරඤ්ඤාකෙන පන “පටිරූපෙ නිස්සයදායකෙ සති නිස්සාය වසිස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා යාව ආසාල්හිපුණ්ණමා, තාවාති අත්ථො. “සචෙ පන ආසාල්හිමාසෙ ආවරියො නාගච්ඡති, යත්ථ නිස්සයො ලබ්භති, තත්ථ ගන්තබ්බං (මහාව. අට්ඨ. 121). අන්තොවස්සෙ පන නිබද්ධවාසං වසිතබ්බං, නිස්සයො ච ගහෙතබ්බො”ති (මහාව. අට්ඨ. 121) හි අට්ඨකථායං වුත්තං.

අම්භාකං පන කෙචි අන්තෙවාසිකත්ථෙරා “න භික්ඛවෙ වස්සං න උපගන්තබ්බං. යො න උපගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 186) ව ‘න භික්ඛවෙ තදහු වස්සුපනායිකාය වස්සං අනුපගන්තුකාමෙන සඤ්චිච්ච ආවාසො අතික්කමිතබ්බො. යො අතික්කමෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 186) පාළිවචනතො කෙනචි කාරණෙන නිස්සයං අලභමානෙනපි න සක්කා අන්තොවස්සෙ වස්සං අනුපගන්තුං. ‘අන්තොවස්සෙ පනා’තිආදීසු පන ච-සද්දො අන්වාචයත්ථො, තස්මා තෙනාපි වස්සං උපගන්තබ්බමෙවා”ති වදිංසු.

මයං පනෙත්ථ ඵචමචොවුමිහ “භගවතා අනුපගමනෙ දුක්ඛටං අනන්තරායිකස්සෙව වුත්තං, තෙනෙව ‘කෙනචි අන්තරායෙන පුරිමිකං අනුපගතෙන පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බා’ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 185) වුත්තං. අන්තරායො ච නාම අන්තරා වෙමජ්ඣෙ ඵතීති අන්තරායො, යො කොචි බාධකජ්ජවිචයතාය අධිජ්ජෙතො වුච්චති ‘න ලභන්ති පතිරූපං උපට්ඨාකං, ඵසෙව අන්තරායොති පක්කමිතබ්බ’න්තිආදීසු (මහාව. 201) විය, තස්මා බාධකජ්ජවිචයතා අධිජ්ජෙතා. නිස්සයාලාභොපි අන්තරායොත්ථෙව විඤ්ඤායති. සක්කා හි වත්තුං ‘අන්තරායො වස්සුපගමො සන්තිස්සයත්තා තරුණසමථවිපස්සනාලාභීනං කතොකාසො වියා’ති. තරුණසමථවිපස්සනාලාභීනමිති හි කතොකාසෙපි ‘සචෙ පන ආසාල්හිමාසෙ ආවරියො නාගච්ඡති, යත්ථ නිස්සයො ලබ්භති, තත්ථ ගන්තබ්බ’න්ති දළ්භං කත්වා අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 121) වුත්තං. අම්භාකං ගරුහි ච සාරත්ථදීපනියං (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.121) ‘ආවරියං ආගමෙන්තස්සෙව චෙ වස්සුපනායිකදිවසො හොති, හොතු, ගන්තබ්බං තත්ථ, යත්ථ නිස්සයදායකං ලභති’ති වස්සුපනායිකදිවසෙපි නිස්සයත්ථාය ගමනමෙව වුත්තං. අථ ච පන මහාකාරුණිකොපි භගවා ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානුපට්ඨාකෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලභමානෙන යාවියමානෙන අනිස්සිතකෙන වත්ථු’න්ති (මහාව. 121) ගිලානවිසයෙපි නිස්සයං ගරුකං කත්වා පට්ඨපෙසි. යං පන අනිස්සයං, තං අනන්තරායං නිස්සයමුත්තකස්ස වස්සුපගමනං විය. අපිච නාවාය ගච්ඡන්තස්ස පන වස්සානෙ ආගතෙපි

නිස්සයං අලහන්තස්ස අනාපත්තිති නාවාය ගච්ඡතොයෙව ආවේණිකා අනාපත්තිකතා වුත්තා. තස්මා නිස්සයාලාභො බාධකප්පච්චයො වස්සුපගමනස්ස, න වස්සුපගමනං නිස්සයස්සාති අන්තරායොයෙව නිස්සයාලාභො. තතොයෙව ටිකායං ‘අන්තොවස්සෙ පන අනිස්සිතෙන වත්ථුං න වට්ඨති’ති වුත්තං. තස්මායෙව ච ‘අන්තොවස්සෙ පනා’තිආදිසු නිස්සයදායකෙ සති නිබද්ධවාසං වසිතබ්බඤ්ච නිස්සයො ගහෙතබ්බො ච හොතිති ගමනකිරියාය බියමානතාවසෙන ච-සද්දො සමුච්චයො ගහෙතබ්බො’ති.

නිස්සයනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

33. කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා

235. බන්ධියති අනෙනාති බන්ධනං, කායස්ස බන්ධනං කායබන්ධනං, තත්ථි කායබන්ධනමෙතස්සාති අකායබන්ධනො. දුක්ඛටන්ති සඤ්චිච්ච වා අසඤ්චිච්ච වා පච්චෙසයා වෙ, දුක්ඛටං. අසනියා ගතො යත්ථ සරති, තත්ථෙව බන්ධෙයාති සම්බන්ධො. ගතොති අන්තොගාමං ගතො. සරිත්වා යාච න බන්ධති, න තාව පිණ්ඩාය වරිතබ්බං.

236. “පට්ටිකා”තිආදිනා සබ්බසඬ්ඛාහකං කායබන්ධනං නිද්දිසති. පට්ටිකාති පකතිච්චා වා මච්ඡකණ්ටකඛජ්ජුරිපත්තවායිමා වා. සුකරානං අන්තං සුකරන්තං. ඉධ පන තංසදිසං වුච්චති. චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතං මුද්දිකකායබන්ධනම්පි සඬ්ඛගහත්වා “එකා රජ්ජු”ති වුත්තං. තං පන රජ්ජුකං බන්ධන්තෙන එකගුණමෙව කත්වා බන්ධිතුං වට්ඨති, මජ්ඣෙ භින්දිත්වා දිගුණං කත්වා බන්ධිතුං න වට්ඨති. දිගුණං පන අකත්වා සතචාරම්පි පුනස්පුනං ආවිජ්ඣිත්වා බන්ධිතුං වට්ඨති, පාමඬ්ඛසණ්ඨානං පන එකම්පි න වට්ඨති. බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා එකෙන නිරන්තරං වෙයෙත්වා කතං “බහුරජ්ජුක”න්ති න වත්තබ්බං, තං වට්ඨති. තදනුලොමිකාති තෙසං පට්ටිකාසුකරන්තානං ද්විත්තං ද්වෙ ඉමෙ යථාක්කමමනුලොමිකා.

237-8. පට්ටිකා කිදිසි වට්ඨතිති ආහ “මච්ඡා”තිආදි. පට්ටිකා මච්ඡකණ්ටකඛජ්ජුරිපත්තා වා මට්ඨා වා ලබ්භාති සම්බන්ධො. කණ්ටක-සද්දෙන පත්ත-සද්දෙන ච තදාකාරො වුච්චති, උපචාරතො හි මච්ඡානං කණ්ටකාකාරො ච ඛජ්ජුරිතං පත්තාකාරො ච එතිස්සාති සමාසො. මට්ඨාති පකතිච්චා. ටිකායං පන “එතෙ මච්ඡකණ්ටකාදයො මට්ඨා විකාරරහිතා පට්ටිකා ච තදන්තොගධාති අධිප්පායො”ති වුත්තං. කථං තෙසමන්තොගධතා? යතො තානියෙව පට්ටිකා නාමාති. තථා ච වුත්තං අට්ඨකථායං “පකතිච්චා වා මච්ඡකණ්ටකවායිමා වා පට්ටිකා වට්ඨති”ති (වුළුව. අට්ඨ. 278). එත්ථ පන මච්ඡකණ්ටකෙයෙව ඛජ්ජුරිපත්තං පට්ටිඨං. චතස්සොපි දසා ලබ්භාති

සම්බන්ධො. ව්‍යස්සෝති උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන චුත්තං, තස්මා තතො උනාපි වට්ටන්ති. අන්තෙති කායබන්ධනස්ස උභයන්තෙ දිගුණසුත්තකං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ගුණො බන්ධනභූතං සුත්තකං ගුණසුත්තකං. “ගුණො පටලරාසිසු, ආනිසංසෙ ච බන්ධනෙ”ති හි අභිධානප්පදිපිකා. ද්විත්තං ගුණසුත්තකානං සමාහාරො දිගුණසුත්තකං. තං දසාමුඛස්ස ථීරභාවාය කොට්ටෙතුං වට්ටති, න සොභනත්ථං. තෙනාහ “මාලාදි”න්තිආදි.

මාලාදිං කක්කට්ඨජාදිං කුඤ්ජරච්ඡාදිඤ්ජව දස්සෙත්වා ගුණසුත්තකකොට්ටිකා පට්ටිකා න කප්පතීති සම්බන්ධො. “මාලාදි”න්තිආදිසු ආදි-සද්දෙන තාදිසං යං කිඤ්චි විකාරරූපං ගස්හති. කක්කට්ඨානං විය අවිජ්ඣි, තානි ආදීනි යස්සාති සමාසො. තථා කුඤ්ජරච්ඡාදිත්ති.

239. සටකන්ති සටකාකාරවට්ටලොඛාරූපං. මකරමුඛාදීන්ති එත්ථ මකරමුඛං නාම මකරමුඛසංස්ථානං. බිත්දු පන ආගමවසෙන චුත්තො. ආදි-සද්දෙන දෙඬුභහිසාදිවිකාරරූපං යං කිඤ්චි සඬිගස්හති. දසාමුඛෙති දසානං මුඛභූතෙ අන්තෙ එතානි න කප්පන්තීති සම්බන්ධො. විධෙ උභන්තෙ සටකා ලොඛා අඤ්ඤං විත්තකඤ්ච න කප්පන්තීති සම්බන්ධො. සටකාති සටකතො. ලොඛාති ලොඛාය. පඤ්චමියා ලොපො. විධෙති කායබන්ධනස්ස පාසන්තෙ දසාමුලෙ තස්ස ථීරභාවත්ථං කත්තබ්බෙ දන්තවිසාණාදිමයෙ විධෙ.

240. දෙඬුභකන්ති උදකසප්පසිසසදිසං. මුරජන්ති නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි මුරජවට්ටිසංස්ථානං වෙයෙත්වා කතං. ථිකායං පන “මුරජන්ති බහුරජ්ජුකෙ එකතො සඬිකඬිඪීත්වා එකාය රජ්ජුයා පලිවෙයෙත්වා කතරජ්ජු”ති චුත්තං, තං “බහුරජ්ජුකෙ එකතො කත්වා”තිආදිනා හෙට්ඨා චුත්තඅට්ඨකථාවචනෙන විරුජ්ඣති. මද්දවීණන්ති පාමඬිගසංස්ථානං. කලාබුකන්ති බහුරජ්ජුකං. තෙසං “න කප්පතී”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ද්වෙ මජ්ඣිමානි මජ්ඣෙ භවා මුරජමද්දවීණසඬිබාතා ද්වෙ.

241. ගණ්ඨියො වාපිති විවරස්ස ගණ්ඨියො වාපි. තම්මයාති තෙහි වෙළඳාදිහි නිබ්බන්තා. පසඬිගෙන පනෙතං චුත්තන්ති.

කායබන්ධනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුමඬිගලප්පසාදනියා නාම ථිකාය

පයමභාණවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

34. පථවීනිද්දෙසවණ්ණනා

242. ජාතාජාතාති දුට්ඨාති ජාතා පථවී අජාතා පථවීති පථවී දුට්ඨාති අත්ථො. ඉමිනා ජාතපථවිඤ්ච අජාතපථවිඤ්ච දස්සෙති. තාසං විභාගං දස්සෙති “සුද්ධා”තිආදිනා. සුද්ධමත්තිකපංසුකා ච අදඬ්ඨා ච බහුමත්තිකපංසුකා ච වාතුමාසාධිකොවට්ඨපංසුමත්තිකරාසි ච ජාතා පථවීති සම්බන්ධො. මත්තිකා ච පංසු වාති ද්වන්දො. සුද්ධා අප්පසක්ඛරාදිත්ථා මත්තිකා පංසුවො යස්සාති බාහිරත්ථො. අදඬ්ඨාති උද්ධනපවනාදිවසෙන තථා තථා අදඬ්ඨා. සා පන විසුං නත්ථි, සුද්ධමත්තිකාදීසු අඤ්ඤතරාව වෙදිතබ්බා. චත්තාරො මාසා, තෙහි සහිතො අතිරෙකො කාලො, තස්මිං ඔවට්ඨොති සමාසො. ඔවට්ඨොති යෙන කෙනචි උදකෙන ඔවට්ඨො. බුධා පන “ආකාසතො වුට්ඨඋදකෙනෙව, න අඤ්ඤත්ථ පහරිත්වා පතිතබ්න්දුනා”ති වදන්ති, “ඔවට්ඨො”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තත්තා ච “පොක්ඛරණියා ධීතතනුකද්දමො වට්ටති, බහලො තු න වට්ටති”ති (පාවි. අට්ඨ. 86) චුත්තත්තා ච “විනයවිනිච්ඡයෙ සම්පත්තෙ ගරුකෙ ඨාතබ්බ”න්ති විනයලක්ඛණතො ච න තං යුජ්ජතීති අම්භාකං බන්ති. පංසුමත්තිකානං රාසි පංසුමත්තිකරාසි. චතු...පෙ.... වට්ඨො පංසුමත්තිකරාසි යස්සාති අඤ්ඤපදත්ථො, කම්මධාරයො වා.

243. වාලුකා ච දඬ්ඨා ච යෙහුයාසක්ඛරාදිමහිපි ච වාතුමාසොමවට්ඨකො චුත්තරාසි ච දුතියා භූමිති සම්බන්ධො සක්ඛරා ච පාසාණා ච මරුමිබා ච කථලා ච වාලුකා වාති ද්වන්දො. සුද්ධා සක්ඛර...පෙ.... වාලුකා යස්සාති විග්ගහො. හත්ථමුට්ඨිනා ගහෙනබ්බප්පමාණා සක්ඛරා, තතො උපරි පාසාණා, කථසක්ඛරා මරුමිබා, කපාලබණ්ඩාති කථලාති වෙදිතබ්බා. දුතියාති අජාතා. චුත්තරාසිති චුත්තො මත්තිකපංසුසිරා.

244. කිදිසි යෙහුයුමත්තිකාදිති ආහ “ද්වෙ භාගා”තිආදි. යස්ස භූමියාති යස්සා භූමියා. සෙසෙසුපිති යෙහුයාපංසුයෙහුයාසක්ඛරයෙහුයාපාසාණාදීසු.

245. “පාවිත්ති”තිආදිනා තත්ථ විනිච්ඡයං දස්සෙති. ජාතෙ ජාතසඤ්ඤිස්ස බණනෙ පාවිත්තීති සම්බන්ධො. ජාතෙති ජාතෙ භූමිභාගෙ, ලිඬිගවිපල්ලාසො වා, ජාතායාති චුත්තං හොති. ජාතෙ ද්වෙල්භස්ස විමතිස්ස දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. ජාතෙ අජාතසඤ්ඤිස්ස අනාපත්ති. තථා ආණාපනෙ අනාපත්තීති යොජනා. අජාතසඤ්ඤිස්සාති අජාතාති සඤ්ඤා අජාතසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති අජාතසඤ්ඤී, තස්ස.

246. එකායාණත්තියා එකාති සවෙ සකිං ආණත්තො දිවසමිපි බණති, ආණාපකස්ස එකා එව ආපත්තීති අත්ථො. වාචසො ආපත්තීති සම්බන්ධො. වාචසොති විච්ඡායං සො, වාචාය වාචායාති අත්ථො.

247. “ඉමං ධානං ඛණ වා”තිආදිනා යොජෙතඛිබ්බං. “එත්ථ අග්ගිං ජාලෙහි වා”ති යොජනා. “වත්තු”න්ති ඉදං “න වට්ඨති”ති ඉමස්ස කත්තුපදවචනන්ති අත්ථො. අථ වා “ඉමං ධානං ඛණා”තිආදිප්පකාරො වචනාය න වට්ඨතීති අත්ථො. නියමෙත්වාති ඉමිනා “ආවාටං ඛණ, කන්දං ඛණා”තිආදිනා අනියමෙත්වා වත්තුං වට්ඨතීති දීපෙති.

248. “ඉමස්ස ථම්මස්ස ආවාටං ජාන වා, කප්පියං කරොහි වා”ති ව “මත්තිකං ජාන වා, මත්තිකං ආහර වා, මත්තිකං කප්පියං කරොහි වා”ති ව එදිසං වචනං වට්ඨතීති සම්බන්ධො. එතං විය දිස්සතීති එදිසං, කිං තං? “මත්තිකං දෙහි”තිආදිකං උපමෙය්‍යං. “මත්තිකං ජානා”තිආදිකං පන උපමානං, තෙසං උපමානොපමෙය්‍යානං යා කප්පියසඬ්ඛාතා සමානධම්මතා, සා උපමා. තථා ව චුත්තං අම්භෙහි සුබ්බොධාලඬ්ඛකාර “උපමානොපමෙය්‍යානං, සධම්මත්තං සියොපමා”ති. අඤ්ඤා උපමානභූතඅක්ඛරාවලිසදිසියෙව, අක්ඛරාවලි උපමෙය්‍යං සියා. වාක්‍යෙ විය-සද්දොයෙව පන උපමානං ජොතෙතීති වෙදිතඛිබ්බං.

249. පථවියා අසම්බද්ධං සුක්ඛකද්දමආදිකඤ්ච තනුකං උස්සිඤ්චනීයකද්දමඤ්ච කොපෙතුං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. කද්දමආදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන උදකෙන ගතට්ඨානෙ උදකපප්පට්ඨකො නාම හොති, යං වාතප්පහාරෙන චලති, තං සඬ්ඛණ්භාති. උස්සිඤ්චනීයකද්දමන්ති සට්ඨෙහි උස්සිඤ්චිතුං සක්කුණෙය්‍යකද්දමං.

250. “වාතුමාසාධිකොවට්ඨං ගණ්ඩුප්පාද”න්තිආදිනා සම්බන්ධිතඛිබ්බං. ගණ්ඩං පථවියා ගණ්ඩසදිසං මත්තිකරාසිං උප්පාදෙන්තිති ගණ්ඩුප්පාදා. ඉධ පන තෙහි උට්ඨාපිතො ගූථො “ගණ්ඩුප්පාද”න්ති නිද්දිට්ඨො. පොත්ථකෙසු පන “ගණ්ඩුප්පාදො”ති පාඨො දිස්සති. තං “න කොපයෙ”ති එත්ථ කම්මෙන භවිතඛිබ්බන්ති න යුජ්ජති. මුසිකුක්කිරන්ති මුසිකානං උක්කිරො ඛණ්ත්වා බහි කතං පංසුරාසි මුසිකුක්කිරොති. ලෙඩ්ඛාදින්ති එත්ථ ලෙඩ්ඛුන්ති කසිතට්ඨානෙ නඬ්ඛලවිජින්නමත්තිකාපිණ්ඩං. ආදි-සද්දෙන ගාවීනං ධුරවිජින්නං කද්දමං සඬ්ඛණ්භාති.

251-2. උදකසන්තිකෙ පතිතෙ වාපිආදිනං කූලෙ ව පාසාණෙ ලග්ගෙ රජෙ ව නවසොණ්ඩියා පතිතෙ රජෙ ව අබ්භොකාසුට්ඨිතෙ වම්මිකෙ ව මත්තිකාකුට්ඨෙ ව තථාති සම්බන්ධො. තථාති ඉමිනා කූලාදිකෙ වාතුමාසාධිකොවට්ඨං වා සබ්බං න කොපයෙති ඉදං අනිදිසති. ඉට්ඨකකුට්ඨකො වට්ඨතීති ආහ “යෙභුය්‍යා”තිආදි. යෙභුය්‍යෙන කථලා එත්ථාති යෙභුය්‍යකථලා, භූමි, තිට්ඨති එත්ථාති ධානං, යෙභුය්‍යකථලාය ධානං, තස්මිං. ඉට්ඨකකුට්ඨකො යෙභුය්‍යකථලා විය හොතීති අධිප්පායො. කුට්ඨකං

කොපෙන්තස්ස අනාපත්තිති අධිජ්ජායො. ඉට්ඨකාය කතො කුට්ටකොති සමාසො.

253-5. සඤ්චාලෙන්වා භූමිං විකොපයං ටම්භාදිං ගණ්හිතුං වාති සම්බන්ධො. තත්ථ විකොපයන්ති කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං, විකොපයතාති අත්ථො. අඤ්ඤාදා කථමෙන්ථ පය්මාපසඤ්චගො. පය්මා හි “භව”න්ති චුත්තෙ සියා, න ච “ගණ්හිතු”න්තිආදීසු තුං-පච්චයෙහි චුත්තො කොචි අත්ථී, යදා භාවෙ තුං-පච්චයො, තදා න කිඤ්චි චුත්තං භොතිති, “න කජ්ජති”ති පධානකිරියායපි භෙට්ඨා චුත්තනයෙන කත්තා අඤ්ඤායෙවාති එවං සම්බන්ථං. තතියත්ථෙ තු සති ඉතො චිතො සඤ්චාලෙන්වා භූමිං විකොපයතා ටම්භාදිං ගණ්හිතුං න කජ්ජතිති අතිව යුජ්ජති. ධාරායාති පස්සාවධාරාය. විසමං සමං කාතුං සම්මුඤ්ජනීහි සංසිතුං වාති යොජනා. විසමන්ති විසමට්ඨානං. “පදං දස්සෙස්සාමි”ති භූමිං භින්දන්තො වච්ඤාමිතුං වාති සම්බන්ධො. භින්දන්තොති භින්දනා. කණ්ඩුරොගී වා තටාදීසු අභිගපච්චඤ්චං සංසිතුන්ති යොජනා. කණ්ඩුරොගීති කණ්ඩුරොගිනා. ච-සද්දො අවධාරණං.

256-7. සුද්ධචිත්තස්සාති පථවිභෙදාධිජ්ජායවිරහෙන පරිසුද්ධචිත්තස්ස.

258. අග්ගිස්ස අනුපාදානෙ කපාලෙ වා අනුපාදානාය ඉට්ඨකාය වා අග්ගිං පාතෙතුං වා අවසෙ සති භූමියං පාතෙතුං වා ලබ්භතෙති සම්බන්ධො. උපාදානං ඉන්ධනං, න උපාදානං අනුපාදානං, තස්මිං. වසො පභුත්තං. “වසො පභුත්තෙ ආයත්තෙ”ති හි නිසණ්ඩු. න වසො අවසො, තස්මිං අපභුත්තෙති අත්ථො. පතිතට්ඨානෙයෙව උපාදානං දත්වා අග්ගිං කාතුං වට්ටති. සුක්ඛොණ්ණකසුක්ඛරුක්ඛාදීසු ච අග්ගිං දාතුං න වට්ටති. සථෙ පන “පථවිං අජ්ජත්තමෙව නිබ්බාපෙත්වා ගමිස්සාමි”ති දෙති, වට්ටති, පච්ඡා නිබ්බාපෙතුං න සක්කොති, අවසයත්තා අනාපත්ති. “භූමියං පාතෙහි”ති එවමපි වත්තුං න වට්ටතිති.

පථවීනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

35. පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා

259-60. ඡත්තෙ අන්තො බහි ච පඤ්චවණ්ණෙහි සුත්තෙහි සිබ්බිතුඤ්ච පණ්ණෙ ගිරිකුට්ඨාසවන්දාදිං ඡන්දිතුඤ්ච න වට්ටතිති සම්බන්ධො. ඡත්තෙති තාලපණ්ණෙ ඡත්තෙ. ගිරිකුට්ඨං නාම මකරදන්තකං, ආදි-සද්දෙන තාදිසං අඤ්ඤං විකාරරූපං සඤ්චිතං. සට්ඨන්ති ගෙහත්ථමහෙසු විය කයිරමානං සට්ඨං. දණ්ඨෙති ඡත්තදණ්ඨෙ. ලෙඛාති තහිං තහිං දින්නා ලෙඛා. සාදිසන්ති දිසෙන නිද්දිට්ඨං. බුත්තමිහි මූලෙ.

261. ටීරත්ථං ඡත්තෙ එකවණ්ණෙන සිබ්බිතුං වා පඤ්ජරං විනන්ධිතුං වා වට්ටනීති සම්බන්ධො. සිබ්බිතුන්ති අන්තො බහි ව සිබ්බිතුං. එකවණ්ණෙනාති නීලාදිනා එකවණ්ණෙන. පඤ්ජරන්ති ඡත්තදණ්ඩගාහකසලාකපඤ්ජරං. ටීරත්ථන්ති ඉමිනා න වණ්ණමට්ඨත්ථායාති දස්සෙති. බන්ධිතුං දණ්ඩෙ ලෙඛා වට්ටනීති සම්බන්ධො. බන්ධිතුන්ති වාතප්පහාරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජුකෙහි ගහෙත්වා බන්ධනත්ථාය. ලෙඛාවාති වලයමිව උක්කිරිත්වා කතා ලෙඛා එව. වට්ටනීති යදිපි න බන්ධති, රජ්ජුකෙහි බන්ධිතුං යුත්තට්ඨානත්තා වට්ටති.

262. වීවරෙ අන්තෙ වාපි පට්ටමුඛෙ වාපි චෙණ්ඨි වා සඬ්ඛලිකාපි වා අඤ්ඤං සුච්චිකාරං වා පාළිකණ්ණිකආදිකං කප්පබ්බන්දුවිකාරමිපි වා න ව කප්පතීති සම්බන්ධො. අන්තෙති වීවරපරියන්තෙ, අනුවාතෙති චුත්තං හොති. පට්ටමුඛෙති පට්ටකොටියං, ද්විත්තං පට්ටානං සඬ්ඝට්ඨිතට්ඨානං සන්ධායෙන චුත්තං. චෙණ්ඨිති වරකසිසාකාරෙන සිබ්බනං. සඬ්ඛලිකාති බිලාලබන්ධනාකාරෙන සිබ්බනං. අඤ්ඤං සුච්චිකාරං වාති වීවරමණ්ඩනත්ථාය කයිරමානං අඤ්ඤං යං කිඤ්චි සුච්චිකම්මවිකාරං වා. ටිකායං පන “සතපදිසදිසං අඤ්ඤං වා සුච්චිකාරං න කප්පතී”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තං. “වීවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදිසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපට්ටං යපෙන්නි, අඤ්ඤමිපි යං කිඤ්චි සුච්චිකම්මවිකාරං කරොන්ති, සබ්බං න වට්ටනී”ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා පන නානාවණ්ණෙහි වා හොතු, එකවණ්ණෙන වා හොතු, වීවරමණ්ඩනත්ථාය සංසිබ්බන්තානං සුච්චිකම්මවිකාරං සන්ධාය චුත්තන්ති වීවරෙසු ථාලිතට්ඨානස්ස ටීරභාවත්ථං සතපදිසදිසමිපි සිබ්බිතුං වට්ටනීති අමිහාකං බන්ති. පාළි-සද්දෙන, කණ්ණික-සද්දෙන ව කප්ප-සද්දලොපෙන වා උපවාරෙන වා පාළිකප්පාදයොව ගහිතා. පාළි ව කණ්ණිකා ව පාළිකණ්ණිකායො, තා ආදි යස්ස අඤ්ඤස්ස තාදිසස්සාති විග්ගහො. තත්ථ නීලාවලිආදිසණ්ඨානාය බ්බන්දුපන්තියා යථා සොහති, තථා කයිරමානො පාළිකප්පො. තට්ඨෙව බ්බන්දුසමූහෙ කත්ථවි දස්සෙත්වා කයිරමානො කණ්ණිකකප්පො.

263. ගණ්ඨිපාසකපට්ටාති ගණ්ඨිනො ව පාසකස්ස ව පතිට්ඨානට්ඨානෙ යපෙතබ්බා පට්ටා. වට්ටනීති එත්ථ “ගණ්ඨිපාසකා”ති කත්වා “වතුකොණාව වට්ටන්තී”ති අත්ථනො වචනං විපල්ලාසෙත්වා යොජෙතබ්බං. අග්ගිසන්ති චෙතියසණ්ඨානෙන සිබ්බනං. මූලෙ ව අග්ගෙ ව එකසදිසං කත්වා මුග්ගරාකාරෙන සිබ්බනං මුග්ගරො. විකාරන්ති විකාරො, ලිඬිගවිපල්ලාසෙන චුත්තං. එත්ථාති ගණ්ඨිපාසකපට්ටෙසු.

264. කොණසුත්තාති නපුංසකනිද්දෙසො, ගණ්ඨිපාසකපට්ටානං කොණෙහි නිහට්ඨත්තකොටියො. පිළකාති තානියෙව නිවත්තෙත්වා

පිළිකාකාරෙන කතානි. දුට්ඨඤ්ඤායාමානි තෙසං අත්තෙසු එකචාරං ගණ්ඨිකරණෙන වා පුන නිවත්තෙන්වා සිබ්බනෙන වා දුට්ඨඤ්ඤායා එව. ගන්ධං තෙලං වානි ගන්ධං වා තෙලං වා. කඤ්චිකපිට්ඨබලිකආදීනිපි වට්ටන්ති.

265. මණිනාති මසාරගල්ලාදිපාසාණෙන. න ව සට්ටෙය්‍යාති නෙව සට්ටෙය්‍ය. අඤ්ඤාන වානි මුග්ගරමුසලාදිනා. අංසබද්ධකකායබන්ධනානි පන තථා කාතුං වට්ටති. දොණියං කත්වා න ව සංසෙය්‍යාති පක්කරජනාකිරණදොණියං යපෙත්වා භූමියං ඡණ්ණකානි නිහන්ත්වා ඉතො විතො ව ආවිජ්ඣිත්වා නෙව සංසෙය්‍යාති අත්ථො.

266-7. කණ්ණකොණකසුත්තානීති විවරරජනකාලෙ ලග්ගනත්ථාය අනුචාතෙ චතුසු කොණෙසු ව පාසකං කත්වා බන්ධිතානි සුත්තානි, යානි “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක”න්ති (මහාව. 344) එවං අනුඤ්ඤාතානි. කණ්ණසඬ්ඛාතා කොණා කණ්ණකොණකා, තෙසු සුත්තානි. ගණ්ඨිකපාසකපට්ටෙසු පන කණ්ණකොණකසුත්තානං දුට්ඨඤ්ඤායානමෙව කප්පියතා හෙට්ඨා වුත්තානි විවරෙ රත්තෙයෙව තෙසං ඡිත්තදිතබ්බතා නත්ථි, කණ්ණකොණකසුත්තානං ඡිත්තදිතබ්බතාය වුත්තත්තා අනුචාතෙහි නික්ඛම්තසුත්තානිපි ඡිත්තදිතබ්බතානීති වෙදිතබ්බං. ධම්මකරණෙ ඡත්තවට්ටියං ලෙබං යපෙත්වා ලෙබා න වට්ටතිති යොජනා. ඡත්තවට්ටියන්ති ඡත්තස්ස මුඛවට්ටියං. ලෙබානි උපරි වා හෙට්ඨා වා කුච්ඡියං වා අඤ්ඤා ලෙබා. කුඤ්චිකාය ව පිප්ඵලෙ ව මණිකා ව පිළිකා ව න වට්ටන්තිති සම්බන්ධො. මණිකානි එකා වට්ටමණි. පිළිකානි සාසපමත්තිකා මුත්තරාජිසදිසා බහුවට්ටලෙබා. දණ්ඩම්භීති පිප්ඵලදණ්ඩකෙ.

268-9. අරණියං මාලාදි ව පත්තමණ්ඩලෙ භිත්තිකම්මඤ්ච න වට්ටතිති සම්බන්ධිතබ්බං. අරණියන්ති උත්තරාරණි අධරාරණි අරණිධනුකඤ්ච සාමඤ්ඤාන ගහිතං. පත්තමණ්ඩලෙති නිපුසිසාදිමයෙ පත්තමණ්ඩලෙ. එත්ථ පන මකරදණ්ඩකං වට්ටති. හෙට්ඨානි කත්තරයට්ඨියා හෙට්ඨා. උද්ධන්ති තස්සායෙව උපරි.

270-3. සම්මුඤ්ජනිමිභීති සම්මුඤ්ජනියා ලිඬගවිපල්ලාසො. අචාරිතන්ති ඉත්ථීරූපං පන චාරිතං. සොචණ්ණමයම්පිති සුචණ්ණමයම්පි. විසාණනාළි නාම විසාණමයා නාළි. එත්ථ පන අවුත්තානිපි යානි කානිවි ආරකණ්ඩකදන්තකට්ඨප්පෙදනපානීයසට්ඨානීයඋච්චිකවුණ්ණභාජනාදීනි වුත්තානං අනුලොමානීති වෙදිතබ්බතානි. යො පනෙත්ථ විනයඤ්ඤා තාදිසං පරික්ඛාරං දිස්වා ඡිත්තදෙය්‍යා වා ඡිත්තදාපෙය්‍යා වා, අනුපවජ්ජො සොති වෙදිතබ්බන්ති.

පරික්ඛාරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

36. හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා

274-5. ජනස්ස හෙසජ්ජං කාතුං දාතුං චත්තුඤ්ච න ලබ්භතීති සම්බන්ධියං. ලබ්භතීති එත්ථ “භික්ඛුනා”ති කත්තා “හෙසජ්ජ”න්ති චුත්තකම්මං. නනු ච කාතුන්ති භාවසාධනත්තා තස්ස අචුත්තකම්මෙනාපි භවිතබ්බං භාවෙ විහිතකිතකප්පච්චයානං පයොගෙ කම්මකාරකස්සාපි ඉච්ඡිතබ්බත්තාති? සච්චං, තථාපි පධානභූතකම්මසත්තියා අභිධානෙ සති අප්පධානකිතකකිරියාහිසම්බන්ධෙන ගුණිභූතා කම්මසත්ති අභිහිතා විය විඤ්ඤායති. තථා ච චුත්තං අම්භෙහි යොගවිනිව්ඡයෙ “පධානානුයායිතාය ජනවොහාරාය පධානසත්තාහිධානෙ ගුණසත්ති අභිහිතා විය පකාසතී”ති. ජනස්සාති ආගතාගතජනස්ස. සහධම්මීනඤ්ච පිතුනඤ්ච තදුපට්ඨාකභික්ඛුනිස්සිතහණ්ඩුනඤ්ච වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ච භික්ඛාවරියවිඤ්ඤත්තිසකෙහි හෙසජ්ජකරණං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ සහධම්මීනන්ති සහ චරිතබ්බො ධම්මො සීලසද්ධාපඤ්ඤාසඬාතො සහධම්මො, සො එතෙසමත්ථීති සහධම්මීනො, භික්ඛු භික්ඛුනී සික්ඛමානා සාමණෙරො සාමණෙරීති පඤ්ච, තෙසං. පිතා ච මාතා ච පිතරො එකසෙසනගෙන, උභින්තං සාමඤ්ඤනිද්දෙසො වා, තෙසං. භික්ඛුනිස්සිතො නාම යො විහාරෙ සබ්බකම්මානි කරොන්තො භික්ඛුං නිස්සාය වසති. හණ්ඩු නාම යො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො යාච පත්තථිවරං පටියාදියති, තාච විහාරෙ වසති, සො පණ්ඩුපලාසො. වෙය්‍යාවච්චකරස්සාති අත්තනො උපට්ඨාකස්ස. එතෙසු පන මාතාපිතරො සචෙ රජ්ජෙපි යීතා පච්චාසිසන්ති, අකාතුං න වට්ටති. මාතරං අනාමසන්තෙන සබ්බං පරිකම්මං කාතබ්බං. පිතා පන සහත්ථෙන නභාපනසම්බාහනාදීති කත්වා උපට්ඨාතබ්බො.

276. පිතා ච මාතා ච භාතා ච භගීනී වාති ද්වන්දො පිතා...පෙ.... භගීනියො. මහන්තො ච චූළො ච, මහාචූළා ච තෙ පිතා...පෙ.... භගීනියො වාති කම්මධාරයො. තා ආදි යෙසන්තෙති අඤ්ඤපදත්ථො. මහාචූළ-සද්දා පිතාදි-සද්දෙහි පච්චෙකං යොජෙතබ්බා “මහාපිතුනො චූළපිතුනො”තිආදිනා. ආදි-සද්දෙන පනෙත්ථ පිතුච්ඡා මාතුලො, තෙසං දසන්තම්පි යාච සත්තමා කුලපරිවට්ඨා පුත්තපරම්පරඤ්ච සඬගණ්හාති. තෙසං සකෙ හෙසජ්ජකරණං ලබ්භන්ති යොජනා. තෙසං මහාපිතාදීනං සන්තකෙ සති තෙන හෙසජ්ජකරණං ලබ්භතීති අත්ථො. නාති නත්ථි චෙ. අත්තනියෙති භික්ඛුනො අත්තනො සන්තකෙ සතීති අත්ථො. දාතබ්බං තාවකාලිකන්ති තාවකාලිකං කත්වා දාතබ්බන්ති අත්ථො. තෙ පන සචෙ පට්ඨෙත්ති, ගහෙතබ්බං, නො චෙ දෙන්ති, න වොදෙතබ්බා. යාච තස්ස දානං, තාච කාලො අස්සාති තාවකාලිකං. ණකො සමාසන්තෙ.

277. හෙසජ්ජකරණාදීති ආදි-සද්දෙන අනාමට්ඨපිණ්ඩදානාදීනං ගහණං, හි-සද්දො හෙතුම්හි, හි යස්මා එතෙසු කුලදුසනාදයො න රුහන්ති, තස්මා

තෙසං භෙසජ්ජකරණං ලබ්භං, අත්තනියෙ ච සති දාතබ්බන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. න රුහතීති න රොහති නජ්ජවත්තති න භොති, ආපත්තිං න ජනෙතීති අධිජ්ජායො. තෙසං අත්ථාය ඤාතිසාමණෙරෙහි වා භෙසජ්ජං ආහරාපෙතබ්බං, අත්තනො අත්ථාය වා ආහරාපෙත්වා දාතබ්බං. තෙහිපි “උපජ්ඣායාදීනං ආහරිස්සාමා”ති වත්තසිසෙන ආහරිතබ්බං. සචෙ අඤ්ඤෙපි යෙ ගිලානා හුත්වා විහාරං පටිසන්ති, තෙසං සබ්බෙසම්පි අපච්චාසිසන්තෙන භෙසජ්ජං කාතබ්බං. සද්ධං කුලං භොති භික්ඛුසඬ්ඨස්ස මාතාපිතුට්ඨානීයං, තත්ථ චෙ කොචි ගිලානො භොති, තස්සත්ථාය “භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමස්ස රොගස්ස කිං භෙසජ්ජං කරොන්ති”ති කජ්ජියං කත්වා පුච්ඡන්ති, ඉදඤ්චිදඤ්ච ගභෙත්වා කරොන්තීති වට්ටති, භික්ඛුහි අඤ්ඤමඤ්ඤං වා කථා කාතබ්බා.

278. ඡන්තං මාතාදීනඤ්ච දාමරිකචොරස්ස ඉස්සරියස්ස අනාමට්ඨො පිණ්ඩපාතො දාතුං අචාරිතොති යොජෙතබ්බං. ඡන්තන්ති මාතාදීනං ඡන්තං මජ්ඣෙ. මාතාදීනන්ති භික්ඛුනිස්සිතං යපෙත්වා අවසෙසානං පඤ්චන්තං මාතාදීනං. “ඡන්ත”න්ති පන යොජනය අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. තත්ථ හි “මාතාපිතුන”න්තිආදීනා භික්ඛුනිස්සිතං ඔහාය සත්තෙව චුත්තා. ආවරියබුද්ධදත්තත්ථෙරෙන ච තථෙව චුත්තං –

“අනාමට්ඨොපි දාතබ්බො, පිණ්ඩපාතො විජානතා;
ද්විත්තං මාතාපිතුනම්පි, තදුපට්ඨායකස්ස ච.

“ඉස්සරස්සාපි දාතබ්බො, චොරදාමරිකස්ස ච;
භණ්ඩුකස්සත්තනො චෙව, වෙය්‍යාවච්චකරස්සපි”ති. (විනය වී. 493-495);

දාමරිකචොරස්සාති රජ්ජං පත්ථයමානස්ස පාකට්ඨොරස්ස. අනාමට්ඨොති අපබ්බජිතස්ස භත්ථතො ලද්ධා අත්තනා අඤ්ඤෙන වා පබ්බජිතෙන අග්ගහිතඅග්ගො, අයං අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො. පටිසන්ථාරො “විහාරජ්ජත්තං ආගන්තුකං වා දලිද්දාදිං වා දිස්වා ‘පානීයං පිචා’ති දාතබ්බං, පාදමක්ඛනතෙලං දාතබ්බං, කාලෙ ආගතස්ස යාගුහත්තං, විකාලෙ ආගතස්ස සචෙ තණ්ඩුලා අත්ථි, තණ්ඩුලා දාතබ්බා, සයනට්ඨානං දාතබ්බං, චොරානං පන සඬ්ඨිකම්පිදාතබ්බ”න්ති චුත්තො. අවසෙසපටිසන්ථාරො පන අපච්චාසිසන්තෙන කාතබ්බො. තථා ධම්මපටිසන්ථාරොපි යස්ස කස්සචි දාතබ්බොච.

279. තෙසන්ති අඤ්ඤාතකාදීනං ගිහීනං. කයිරාති “භණ්ථා”ති චුත්තෙ කරෙය්‍යා. “න කරොමා”ති චුත්තෙ සචෙ විජ්ජපිසාරිතො භවිස්සන්ති, කාතබ්බං. නත්තනොති අත්තනො සුත්තොදකෙහි න කයිරාති යොජනීයං. එවං සාමඤ්ඤෙන පරිත්තෙ පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙත්වා ඉදානි ආටානාටියපරිත්තෙ

පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙතුං “භණ්ඩබ්බ”න්තිආදිමාහ. භණ්ඩාපෙන්තෙති “භණ්ඩා”ති අජ්ඣෙසනපුබ්බකං පයොජෙන්තෙ. පරිත්තං සාසනොගධන්ති පයමමෙව ආටානාටියසුත්තං අභණ්ඩවා සාසනපරියාපන්නං මෙත්තසුත්තං ධජග්ගසුත්තං රතනසුත්තන්ති ඉමානි සුත්තානි සත්තාහං භණ්ඩවා යථාපරිකම්මං පරිත්තං ආටානාටියපරිත්තං භණ්ඩබ්බන්ති යොජනා.

280. “ආගන්ත්වා සීලං දෙනු, ධම්මං පරිත්තඤ්ච භාසතු”ති කෙනචි පෙසිතො ගන්ත්වා සීලං වා දාතුං ධම්මං පරිත්තං වා වත්තුං ලබ්භතීති සම්බන්ධො.

හෙසජ්ජනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

37. උග්ගණනිද්දෙසවණ්ණනා

281. පුග්ගල-සද්දමත්තෙ පයුත්තෙ අත්තනොපි ගහණසම්භවො සියාති බ්‍යාභිචාරත්ථං අඤ්ඤ-සද්දජ්ජයොගො. සති සම්භවෙ බ්‍යාභිචාරෙ විසෙසනං සාත්ථකං භොතීති. දසහෙදම්පි රතනන්ති “මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබ්බො සීලා පවාලං රජතං ජාතරූපං ලොභිතඬ්ඛො මසාරගල්ල”න්ති (පාචි. 506) එවං චුත්තං දසහෙදම්පි රතනං. උග්ගණ්ණන්තස්සාති ගණ්ණන්තස්ස සම්පට්ඨජන්තස්ස.

282-3. තෙසු අත්තත්ථං උග්ගණ්ණන්තස්ස ද්වීසු නිස්සග්ගීති සම්බන්ධො. තෙසුති තෙසු දසසු මජ්ඣෙ. ද්වීසුති රජතජාතරූපසඬ්ඛාතෙසු ද්වීසු නිස්සග්ගියවත්ථුසු. අත්තත්ථන්ති ඉමිනා නවකම්මාදීනං පඤ්චන්තං අත්ථාය දුක්ඛටන්ති දීපෙති. සෙසෙසු දුක්ඛටන්ති අවසෙසෙසු අට්ඨසු සබ්බෙසම්පි අත්ථාය උග්ගණ්ණන්තස්ස දුක්ඛටන්ති අත්ථො. ගණඤ්ච සඬ්ඝඤ්ච පුග්ගලඤ්ච අනාමසිත්වා “වේත්‍යස්ස නවකම්මස්ස දම්මී”ති චුත්තෙ ච න පටික්ඛිපෙති සම්බන්ධනීයං. න පටික්ඛිපෙති ඉමිනා සඬ්ඝාදිං ආමසිත්වා චුත්තෙ පටික්ඛිපනං දීපෙති. පටික්ඛිත්තෙ “කජ්ජියකාරකානං වා හත්ථෙ භවිස්සති, මම පුරිසානං මය්හමෙව වා හත්ථෙ භවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා”ති වදති, වට්ටති. වතුපච්චයත්ථාය ච දින්නං යෙන යෙන අත්ථො භොති, තදත්ථං උපනෙතබ්බං. තෙසං චීවරත්ථාය දින්නං චීවරෙයෙව උපනෙතබ්බං. සවෙ චීවරෙන තාදිසො අත්ථො නත්ථී, පිණ්ඩපාතාදීහි සඬ්ඝො කිලමති, සඬ්ඝසුට්ඨිතාය අපලොකෙත්වා තදත්ථායපි උපනෙතබ්බං. එස නයො පිණ්ඩපාතගිලානපච්චයත්ථාය දින්නෙපි. සෙනාසනත්ථාය දින්නං පන ගරුභණ්ඩත්තා තත්ථෙව උපනෙතබ්බං, සෙනාසනෙසු නස්සන්තෙසු ජග්ගනත්ථං මූලච්ඡෙජ්ජං අකත්වා අවිස්සජ්ජෙන්වා යාපනමත්තං පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

284. බන්තාදිනං කෙසඤ්ච දුක්ඛට්ඨත්ථුනං සම්පට්ඨජනුපායං දස්සෙතුං “බන්ත”න්තිආදි වුත්තං. තත්ථ බන්තන්ති පුබ්බණ්ණවිරුහනට්ඨානං. චත්ථන්ති අපරණ්ණඋච්ඡුඵලාදිනං. විරුහනට්ඨානං. දාසපස්වාදිකන්ති දාසපසුපුප්ඵාරාමඵලාරාමාදිකං. පටික්ඛිපිත්වා කප්පියෙන කමෙන ච ගණ්භෙය්‍යාති සම්බන්ධො. කප්පියෙන කමෙන වාති එත්ථ කම-සද්දො වොහාරජපටිපාටිවචනො, තස්මා පරෙසං අත්තනො ච කප්පියවොහාරක්කමෙනෙවාති අත්ථො.

සො ච බන්තචත්ථුසු තාව “චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා”ති වා “කප්පියකාරකානං හත්ථෙ හවිස්සන්ති”ති වා “සඬ්ඝො කප්පියහණ්ඩං භුඤ්ජතු”ති වා “සීමං දෙමා”ති වා පරෙහි වුත්තො, “සාධු, උපාසක මිගපක්ඛිනො එත්ථ නිබ්භයා සුබ්බෙන ජීවිස්සන්ති”ති අත්තනා වා තළාකෙ යථාවුත්තෙනෙව “උදකං පරිභුඤ්ජිස්සන්ති, හණ්ඩකං ධොවිස්සන්ති, මිගපක්ඛිනො පිවිස්සන්ති”ති පරෙහි වා “සාධු, උපාසක, සඬ්ඝො පාතියං පිවිස්සන්ති”තිආදිනා අත්තනා වා දාසෙ “ආරාමිකං දම්මී, වෙය්‍යාවච්චකරං දම්මී, කප්පියකාරකං දම්මී”ති වා පසුසු “පඤ්චගොරසපරිභොගත්ථාය දම්මී”ති ආරාමෙ “චනං දම්මී”ති ඵලමාදිනා වුත්තො වෙදිතබ්බො. සචෙ පන කොචි අබ්‍යත්තො අකප්පියවොහාරෙන බන්තාදිං පටිග්ගණ්හාති වා කාරෙති වා, තං භික්ඛුහි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, තං නිස්සාය ලද්ධං කප්පියහණ්ඩම්පි අකප්පියමෙව. අබ්‍යත්තෙන පන ලජ්ජිභික්ඛුනා කාරාපිතෙසු කිඤ්චාපි පටිග්ගහණං කප්පියං, භික්ඛුස්ස පයොගපච්චයා උප්පන්නෙන මිස්සත්තා විසගතපිණ්ඩපාතො විය, අකප්පියමංසභොජනං විය ච දුබ්බිනිබ්බොගං හොති, සබ්බෙසං අකප්පියමෙව.

285-6. නව...පෙ.... කිරියා ච අනචෙ මත්තිකුද්ධාරණඤ්ච බන්ධො ච ආලියා ථීරකාරො ච අනචෙ කෙදාරෙ අතිරෙකභාගග්ගහණඤ්ච නචෙ ච අපරිච්ඡින්නභාගෙ සස්සෙ “එත්තකෙ දෙථා”ති කභාපණුට්ඨාපනඤ්චාති සබ්බෙසම්පි අකප්පියන්ති සම්බන්ධො. මාතිකා ච කෙදාරො ච තළාකො වාති ද්වන්දො මාතික...පෙ.... තළාකා. තෙසං කිරියාති සමාසො. අනචෙති චතුපච්චයවසෙන පටිග්ගහිතෙ පුරාණතළාකෙ. උදකවසෙන පටිග්ගහිතෙ පන සුද්ධචිත්තානං වට්ටති. බන්ධොති පාලියා බන්ධො. පොරාණකෙදාරෙ නියමිතපකතිභාගත්තා ආහ “අනචෙ”ති. අපරිච්ඡින්නභාගෙහි “එත්තකෙ භූමිභාගෙ එත්තකො භාගො දාතබ්බො”ති ඵලං අපරිච්ඡින්නභාගෙ.

287-9. “කස වජ්ජ” ඉච්චාදිං අවත්වා ච “එත්තකාය භූමියා එත්තකො භාගො දෙය්‍යො”ති භූමිං වා පතිට්ඨාපෙති, තස්සෙවෙතමකප්පියන්ති සම්බන්ධො. ව-සද්දො අවධාරණෙ. පතිට්ඨාපෙති යො භික්ඛු පතිට්ඨාපෙති. තස්සෙවාති තස්ස පතිට්ඨාපකභික්ඛුස්සෙව. එතන්ති පතිට්ඨාපිතභූමිතො

ලද්ධධර්මයක “එත්තකෙ භූමිභාගෙ සස්සං කතං, එත්තකං ගණ්හවා” ති එවං වදන්තෙ පමාණගණ්හනත්ථං දණ්ඩරජ්ජුහි මිනනෙ වා බලෙ යත්වා රක්ඛණෙ වා තං නිහරාපනෙ වා කොට්ඨාගාරාදිපටිසාමනෙ වා එතං තස්සෙව අකප්පියන්ති සම්බන්ධනීයං. පතිට්ඨාපෙති වාති සො භික්ඛු පතිට්ඨාපෙති ව. කතන්ති අම්බෙහි කතං. වදන්තෙවන්ති එවං කස්සකෙ වදන්තෙ. පමාණන්ති භූමිප්පමාණං. නිහරාපනෙති බලතො ගෙහස්ස නිහරාපනෙ. එතන්ති මිතලද්ධරක්ඛිතාදිකං. තස්සෙවාති මානකරක්ඛකාදිනො එව. අපුබ්බස්ස අනුප්පාදිතත්තා අඤ්ඤාසං කප්පතිති ආහ “තස්සෙවෙතමකප්පිය” ති.

290. පටිසාමනප්පසඬගෙනාහ “පටිසාමෙය්‍යා” තිආදි. පිතුසන්තකම්පි ගිහිසන්තකං යං කිඤ්චිති සම්බන්ධො. පිතුසන්තකන්ති පිතා ව මාතා ව පිතරො, තෙසං සන්තකං. ගිහිසන්තකන්ති ඉමිනා පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං සන්තකං යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං පටිසාමෙතුං වට්ටතිති දීපෙති. යං කිඤ්චිති කප්පියං අකප්පියං වා අත්තමයො මාතුකණ්ණපිළන්ධනතාලපණ්ණම්පි. හණ්ඩාගාරිකසීසෙනාති සීසඬගම්ව පධානං යං කිඤ්චි “සීස” ති ඉධ උපචාරවසෙන වුව්චති, තථා හණ්ඩාගාරිකසද්දොපි භාවප්පධානො, හණ්ඩාගාරිකො හණ්ඩාගාරිකත්තං සීසං පධානන්ති විසෙසනපරපදෙ කම්මධාරයො, තෙන, හණ්ඩාගාරිකත්තස්ස පධානකරණෙනාති අත්ථො.

291-2. අවස්සං පටිසාමීයන්ති අවස්සං සඬගොපෙනබ්බං. චුත්තෙපිති මාතාපිතුහි චුත්තෙපි.

293-4. වඩ්ඪකිආදයො වා රාජවල්ලභා වා “සකං පරික්ඛාරං වා සයනහණ්ඩං වා පටිසාමෙත්වා දෙහි” ති යදි වදන්ති, ඡන්දතොපි හයාපි න කරෙය්‍යාති යොජනා. පරික්ඛාරන්ති වාසිඵරසුආදිඋපකරණහණ්ඩං. ඡන්දතොපි හයාපිති වඩ්ඪකිආදියු ඡන්දෙන, රාජවල්ලභෙසු හයෙන.

295-6. පටිසාමිතුං වට්ටතිති යොජෙනබ්බං. සඬකන්තිති යාදිසෙ පදෙසෙ “භික්ඛුහි වා සාමණෙරෙහි වා ගහිතං හවිස්සති” ති සඬකං උප්පාදෙන්ති, තාදිසෙ විහාරාවසථස්සන්තොති යොජනීයං. විහාරාවසථස්සාති විහාරස්ස ව ආවසථස්ස ව. රතනන්ති දසවිධං රතනං. රත්තසම්මතන්ති වත්ථාදිකං. නික්ඛිපෙය්‍යාති සාමිකෙ දිට්ඨෙ නියමෙත්වා දාතුං “එත්තකා කභාපණා” තිආදිනානුරූපෙන මත්තිකලඤ්ජනාදිනිමිත්තෙන වා සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපෙය්‍ය. ගහෙත්වානාති තාදිසෙ අසති අත්තනාව ගහෙත්වා. තාදිසෙති රතනෙ වා රතනසම්මතෙ වා සති. සාමිකානාගමං ඤාත්වාති යදි අත්තති ආසඬකන්ති, මග්ගා ඔක්කම්ම නිසීදිය පච්ඡා සාමිකානං අනාගමනං විඤ්ඤාය. පතිරූපන්ති රතනසම්මතෙ පංසුකුලග්ගහණං රතනෙ නිරුස්සුක්කගමනන්ති ඵවරූපං භික්ඛූනං අනුරූපන්ති.

උග්ගහනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

38. දුසනනිද්දෙසවණ්ණනා

297. දදතොති සසන්තකං පරසන්තකඤ්ච දෙන්තස්ස. කුලදුසනදුක්කටන්ති අත්තනො දුප්පටිපත්තියා කුලානං දුසනං පසාදවිනාසනං කුලදුසනං, තෙන දුක්කටං කුලදුසනදුක්කටං.

298. එත්ථ සඤ්ඤාං ගරුහණ්ඩං ඉස්සරෙන දෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයන්ති සම්බන්ධො. එත්ථාති එතෙසං පුප්ඵාදීනං මජ්ඣෙ. ඉස්සරෙනාති තද්ධිතලොපෙන චුත්තං, ඉස්සරියෙන ඉස්සරවතායාති අත්ථො. දෙන්තස්සාති කුලසඤ්ඤාගන්තාය ඉස්සරවතාය දදතො. ථුල්ලච්චයන්ති කුලසඤ්ඤාගන්තාය දදතො “කුලදුසනදුක්කට”න්ති සාමඤ්ඤවිහිතදුක්කටෙන සද්ධිං “පඤ්චමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි, න විස්සජ්ජෙතඛිබ්බානි සඤ්ඤාන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා, විස්සජ්ජිතානි අවිස්සජ්ජිතානි භොන්ති. යො විස්සජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (චූළව. 321) එවං චුත්තථුල්ලච්චයන්ති අත්ථො. අඤ්ඤත්ථ ථුල්ලච්චයමෙව. සෙනාසනත්ථාය නියමිතෙපි එසෙව නයො. සඤ්ඤාස්ස සන්තකං ථෙය්‍යා දෙන්තස්ස දුක්කටාදීනිති සම්බන්ධිතඛිබ්බං. දෙන්තස්සාති චුත්තනයමෙව. දුක්කටාදීනිති කුලසඤ්ඤාගන්තාය දදතො කුලදුසනදුක්කටෙන සද්ධිං මාසකෙ වා ඌනමාසකෙ වා දුක්කටං, අතිරෙකමාසකෙ වා ඌනපඤ්චමාසකෙ වා ථුල්ලච්චයං, පඤ්චමාසකෙ වා අතිරෙකපඤ්චමාසකෙ වා පාරාජිකන්ති එවං දුක්කටාදීනි භොන්තිති අත්ථො. අඤ්ඤත්ථ දුක්කටාදීනෙව.

299-300. කුලසඤ්ඤාගන්තං ඵලපුප්ඵපගං රුක්ඛං සබ්බථා රොපෙතුඤ්ච රොපාපෙතුඤ්ච ජග්ගිතුඤ්ච න වට්ටතිති සම්බන්ධනීයං. ච-සද්දො ඔවිතිතුං ඔවිනාපෙතුං, ගන්ථිතුං ගන්ථාපෙතුන්ති ච අචුත්තානි ච සමුච්චිනොති. ඵලපුප්ඵාති සම්පාදනවසෙන උපගච්ඡතිති ඵලපුප්ඵපගං. සබ්බථාති කප්පියවොහාරඅකප්පියවොහාරපරියායඔභාසනිමිත්තකම්මවසෙන සබ්බජ්ජකාරෙනෙව. තත්ථ කප්පියවොහාරො නාම “ඉමං රුක්ඛං ජාන, ඉමං ආවාටං ජාන, ඉමං මාලාවච්ඡං ජාන, එත්ථ උදකං ජානා”ති වචනං, සුක්ඛමාතිකාය උජ්ජකරණඤ්ච. තඛිබ්බපරියායෙන අකප්පියවොහාරො නාම. පරියායො නාම “පණ්ඩිතෙන මාලාවච්ඡාදයො රොපාපෙතඛිබ්බා, න විරස්සෙව උපකාරාය සංවත්තන්ති”තිආදිවචනං. ඔභාසො නාම කුද්දාලබ්බිකාදීනි ච මාලාවච්ඡෙ ච ගහෙත්වා යානං. නිමිත්තකම්මං නාම කුද්දාලඋදකභාජනාදීනං ආහරිත්වා සම්පෙ යපනං. ජග්ගිතුන්ති වදන්ති උදකසෙවනාදීනි කත්වා. ගන්ථනගන්ථාපනෙසු පන සබ්බාපි ඡ පුප්ඵවිකතියො වෙදිතඛිබ්බා ගන්ථිමං ගොජ්ජිමං වෙධිමං වෙධිමං පූරිමං වායිමන්ති. නාමවසෙනෙව පනෙතෙසං විසෙසො වෙදිතඛිබ්බො. තං පන කුලසඤ්ඤාගතො අඤ්ඤත්‍රාපි භික්ඛුස්ස කාතුමිපි

අකප්පියවචනෙන කාරාපෙතුමපි න වට්ටති. “එවං ඡාන, එවං කතෙ සොභෙය්‍ය, යථා එතානි පුප්ඵානි න විකිරියන්ති, තථා කරොහී”ති ආදිනා පන කප්පියවචනෙන කාරාපෙතුං විනා කුලසඬ්ගහං වට්ටති. රොපනාදීනීති අකප්පියපථවියං රොපාපනසිඤ්ඤාපනාදීනි, අඤ්ඤත්ථ රොපනාදීනි.

301-2. ඉදානි පුප්ඵදානාදීසු අට්ඨසු කුලසඬ්ගහවත්ථුසු අවසෙසානි ද්වෙ දස්සෙතුං “චුත්තාවා”ති ආදිමාහ. චුත්තාව මිච්ඡාජීවවිච්ඡන්දනායං චුත්තා එව. ජඩ්ඝපෙසනෙ විනිච්ඡයො චුච්චතීති පාඨසෙසො. පිතරො භණ්ඩුං සකං වෙය්‍යාවච්චකරං යපෙත්වා ගිහිකම්මෙසු දුක්ඛසාසනං හරණං පද්ධාරෙන දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. සහධම්මිකෙසු චත්තබ්බමෙව නත්තීති පිතාදයොව චුත්තා. ගිහිකම්මසුති විසයසත්තම්. පද්ධාරෙනාති පදක්කමෙන, පදෙ පදෙති අධිප්පායො. පයමං සාසනං අග්ගහෙත්වාපි පුන වදනො දුක්ඛටන්ති යොජෙතබ්බං. පුනාති පච්ඡා. “අයං දානි සො ගාමො, හන්ද නං සාසනං ආරොචෙමී”ති මග්ගා ඔක්කමන්තස්ස ව පදෙ පදෙ වදනො ව දුක්ඛටන්ති අධිප්පායො. තස්ස පන සාසනං පටික්ඛිපිත්වා සයමෙව කාරුඤ්ඤෙ යිතෙන ගන්ත්වා අත්තනො පතිරූපං සාසනං ආරොචෙතුං, “මම වචනෙන භගවතො පාදෙ වන්ද්වා”ති ආදිකං ගිහීනං කප්පියසාසනං හරිතුඤ්ඤ වට්ටති.

303. අභුතාරොචනරූපියසංචොභාරුග්ගහාදියාති අභුතාරොචනාය රූපියසංචොභාරෙ ව උග්ගහෙ උප්පන්නපච්චයෙ ආදිසන්ති කථෙත්ති පකාසෙත්තිති අභුතා...පෙ.... හාදියා, තංසදියාති චුත්තං භොති.

304. පිතුනං හරාපෙත්වා හරිත්වාපි පුප්ඵානි වත්ථුපුප්පත්ථං දාතුං, සෙසඤ්ඤානීනං පත්තානං වත්ථුපුප්පත්ථං දාතුන්ති යොජනීයං. “හරාපෙත්වා හරිත්වා”ති චුත්තෙ “පක්කොසිත්වා පක්කොසාපෙත්වා වා”ති චුත්තමෙව සියාති න චුත්තං. පත්තානන්ති පක්කොසකෙන පත්තාපි ගහිතා. වත්ථුපුප්පත්ථන්ති රතනත්තයපුප්පත්තත්ථං. උපාසකානම්පි පන සම්පත්තානං වත්ථුපුප්පත්ථං දාතුං වට්ටතියෙව. ලිඬගාදිපුප්පත්ථන්ති සිවලිඬගගිණ්ඩුබ්බිමිඛාදිපුප්පත්තත්ථං.

305. තථා ඵලන්ති ඉමිනා පුප්ඵෙ චුත්තං සබ්බං අපදිසති. පරිබ්බයවිහීනානන්ති පරිබ්බයං පාථෙය්‍යං විහීනං නට්ඨං යෙසං ආගන්තුකානන්ති සමාසො. සපරන්ති අත්තනො විස්සාසිකා. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) පන “අත්තනො සන්තකංයෙවා”ති වචනං පුල්ලච්චයාදිවිභාගතො මොචෙත්වා චුත්තං.

306. සම්මතෙන දෙය්‍යන්ති යොජනා. දෙය්‍යන්ති චතුත්ථභාගං දාතබ්බං. ඉතරෙන තු අපලොකෙත්වා දාතබ්බන්ති සම්බන්ධිතබ්බං. ඉතරෙන තු අසම්මතෙන පන.

307. පරිච්ඡිජ්ජාති “එත්තකානි ඵලානි දාතබ්බානී”ති එවං ඵලපරිච්ඡේදෙන වා “ඉමෙහි රුක්ඛෙහි දාතබ්බානී”ති එවං රුක්ඛපරිච්ඡේදෙන වා පරිච්ඡින්නදිත්වා. තතොති පරිච්ඡින්නඵලතො රුක්ඛතො වා. යාවමානස්ස ගිලානස්සෙතරස්ස වාති සම්බන්ධතියං. රුක්ඛාව දස්සියාති “ඉධ ඵලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්හථා”ති අවත්වා “ඉතො ගහෙනුං ලබ්භතී”ති රුක්ඛා වා දස්සෙතබ්බා.

308. ඉදානි අට්ඨසු පුප්ඵාදීනං චතුත්තං විනිච්ඡයං දස්සෙත්වා යථාචුත්තඵලපුප්ඵවිනිච්ඡයං අවසෙසෙසු චතුසු අපදිසන්තො “සිරිසා”තිආදිමාහ. සිරිසවුණ්ණකසවාදිවුණ්ණෙති කසාවං යං කිඤ්චි ආදි යස්ස, තමෙව වුණ්ණං, සිරිසවුණ්ණඤ්ච කසාවාදිවුණ්ණඤ්චාති සමාසො. “සිරිසවුණ්ණං වා අඤ්ඤං වා කසාව”න්ති හි අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.436-437) චුත්තං. “කසාවාදී”ති චත්තබ්බෙ රස්සෙන චුත්තං. සෙසෙසුති වෙළඳාදියු තීසු. පාළියා අචුත්තස්සාපි අට්ඨකථායං චුත්තත්තා ආහ “පණ්ණම්පෙත්ථ පවෙසයෙ”ති. එත්ථාති පුප්ඵාදියුති.

දූසනනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

39. වස්සුපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා

309-310. පුරිමිකා පච්ඡිමිකා ඉති වස්සුපනායිකා දූවෙති සම්බන්ධො. ආසාල්හිපුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ උපගන්තබ්බා පච්ඡිමිකාය පුරෙ හවාති පුරිමා, සා එව පුරිමිකා. තතො පච්ඡා හවා අපරාය පුණ්ණමාය අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ උපගන්තබ්බා පච්ඡිමිකා. උපනයනං පාපුණනං උපගමනං උපනායිකා, වස්සන්ති වුට්ඨි, ඉධ පන වස්සකාලං “වස්ස”න්ති උපචාරෙන ගහෙත්වා තත්ථ වාසො උපචාරෙනෙව “වස්ස”න්ති වුච්චති, වස්සස්ස වස්සාවාසස්ස උපනායිකා වච්චෙදවසෙන වා ආලයකරණවසෙන වා උපගමනං වස්සුපනායිකා. තත්ථ ආලයපරිග්ගාහො ච වච්චෙදො වාති පුරිමිකා වස්සුපනායිකා දූවෙ, ආලයපරිග්ගාහො ච වච්චෙදො වාති පච්ඡිමිකා වස්සුපනායිකා දූවෙහි සම්බන්ධිතබ්බං. තත්ථාති තාසු ද්වීසු. තදුහයං දස්සෙතුං “එදිසො”තිආදි චුත්තං. සො ආලයපරිග්ගාහො ච වච්චෙදො ච “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමි, ඉධ වස්සං උපෙමි”ති එදිසො, එතාදිසොති අත්ථො. එත්ථ ච කමුප්පත්තිඅනාදරා වච්චෙදො පයමං චුත්තො. උභයථා වස්සං උපගන්තුං වට්ටති. තෙනෙව අට්ඨකථායං (වි. සඞ්ග. අට්ඨ. 179; මහාව. අට්ඨ. 207) “සවෙසි ‘ඉධ වස්සං වසිස්සාමි’ති ආලයො අත්ථි, අසනියා පන වස්සං න උපෙති, ගහිතසෙනාසනං සුග්ගහිතං, ඡින්නවස්සො න හොති, පචාරෙනුං ලහතියෙව, විනාපි හි වච්චෙදං ආලයකරණමත්තෙනපි වස්සං උපගතමෙව හොති”ති චුත්තං. නාවාසත්ථවපෙසු පන පරියෙසිත්වා සෙනාසනං අලහන්තෙන ආලයකරණමත්තෙනෙව උපගන්තබ්බං.

උපගච්ඡන්තෙන ච විහාරං පටිජග්ගිත්වා පාතියං පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙත්වා සබ්බං චෙතියවන්දනාදිසාමිච්ඡිකම්මං නිට්ඨාපෙත්වා උපගන්තබ්බං. ආලයපරිග්ගහෙ ආලයං දස්සෙතුං “චිත්තුප්පාදෙත්ථ ආලයො”ති ආහ. එත්ථාති ද්විසු.

311. තදහුති තස්මිං වස්සුපනායිකදිවසෙ. ඡානන්ති “අජ්ජ වස්සුපනායිකා”ති ඡානන්තො, අනුපගච්ඡන්තොතිමස්ස විසෙසනං.

312. දුතියන්ති පච්ඡිමිකං. අනුපගතොති කෙනචි අන්තරායෙන පුරිමිකං අනුපගතො. තෙමාසන්ති පුරිමං වා තෙමාසං පච්ඡිමං වා තෙමාසං. වස්සං උපගන්ත්වා පන අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාපි තදහෙව සත්තාහකරණීයෙන පක්කමන්තස්සාපි අන්තොසත්තාහෙ නිවත්තෙන්තස්සාපි අනාපත්ති.

313-5. මාතාපිතුනං පඤ්චන්තං සහධම්මිකානඤ්ච අත්ථාය ගිලානතදුපට්ඨාකහත්තං ඔසධඤ්ච එසිස්සං වා පුච්ඡිස්සාමි වා උපට්ඨිස්සං වා ගන්ත්වා අහං නාහිරතං වූපකාසෙස්සං වා කුක්කුච්චං විනොදනඤ්ච දිට්ඨිං විවෙචනඤ්ච ගරුකාදිකං වුට්ඨානං වාපි උස්සුක්කං වාපි කරිස්සං වාපි කාරෙස්සං වාපිති එවමාදිනා සත්තාහකිච්චෙන පහිතෙපි වා අපහිතෙපි වා ගන්තුං ලබ්භන්ති යොජනා.

එත්ථ පන ලබ්භමානකවසෙන යොජෙත්වා වක්ඛමානනයෙන අත්ථො චෙදිතබ්බො. මාතාදිසුතියා තෙයෙව ගිලාන-සද්දෙන ගය්හන්ති, තෙසං උපට්ඨාකා තදුපට්ඨාකා, ගිලානා ච තදුපට්ඨාකා ච, තෙසං හත්තන්ති සමායො. ඔසධන්ති තෙසංයෙව ගිලානානං හෙසජ්ජං. එසිස්සන්ති පරියෙසිස්සාමි. පුච්ඡිස්සාමිති තෙයෙව සත්තජනෙ ගිලානෙ පුච්ඡිස්සං. උපට්ඨිස්සන්ති තෙයෙව ගිලානෙ උපට්ඨිස්සාමි. අහිරමතිති අහිරතො, විසභාගරුපාදිදස්සනෙන සාසනෙ න අහිරතො නාහිරතො. අහිරමණං වා අහිරතං, නත්ථි අහිරතමස්සාති නාහිරතො, තං. සහධම්මිකෙසු යො නාහිරතො, තං වූපකාසෙස්සං වික්ඛෙපහරණත්ථං අඤ්ඤත්ථ නයිස්සාමි. කුක්කුච්චන්ති පඤ්චන්තංයෙව උජ්ජන්තං විනයකුක්කුච්චං. කිතකයොගෙ විකප්පෙන දුතියා. දිට්ඨින්ති තෙසංයෙව මිච්ඡාදිට්ඨියා. ගරුකමාදිකන්ති ගරුකං ආදි යස්සාති විග්ගහො. ආදි-සද්දෙන සාමණෙරානං වස්සපුච්ඡනං, සික්ඛාසමාදයිතුකාමතා, තජ්ජනියාදිකම්මකරණං සඬගහිතං. වුට්ඨානන්ති හික්ඛුනො ගරුකාපත්තියා පරිවාසමානත්තදානාදිහි වුට්ඨානං. උස්සුක්කන්ති වස්සපුච්ඡනාදිඋස්සුක්කං. එවමාදිනාති එත්ථ ආදි-සද්දෙන දිට්ඨිගතාදිනං ධම්මකථාකරණාදිං සඬගණ්හාති. ගන්තුං ලබ්භන්ති එත්ථ ගච්ඡන්තෙන අන්තොඋපචාරසීමායං ධිතෙනෙව “අන්තොසත්තාහෙ ආගච්ඡිස්සාමි”ති ආහොගං කත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ ආහොගං අකත්වා උපචාරසීමං අතික්කමති, ඡින්නවස්සො හොතිති

වදන්ති. සත්තාහකිච්චෙනාති සත්තාහස්ස ලබ්භමානකං වුත්තං වක්ඛමානඤ්ච සඬ්ඝකම්මාදි කිච්චං සත්තාහකිච්චං. සත්තමඥරුණමත්තස්සෙව විහාරෙ උට්ඨාපනීයත්තා සත්තාහස්ස සාකල්ලෙන ගහණං.

316. සඬ්ඝකම්මෙ වජෙති සඬ්ඝස්ස කිච්චෙ උපොසථාගාරාදීසු සෙනාසනෙසු වා චෙතියජත්තවෙදිකාදීසු වා අන්තමසො පුග්ගලිකසෙනාසනෙසු වාපි කත්තබ්බනිමිත්තෙ වජෙය්‍යාති අත්ථො. ධම්මසවනත්ථං නිමන්තිතො වාපි වජෙ, ගරුහි පෙසිතො වාපි වජෙ, ගරුනං පස්සිතුං වාපි වජෙති යොජෙතබ්බං. නිමන්තිතොති එත්ථ සචෙ පඨමංයෙව කතිකා කතා හොති, “අසුකදිවසං නාම සන්තිපතිතබ්බ”න්ති නිමන්තිතොයෙව නාම හොති. ගරුහීති ආවරියුපජ්ඣායෙහි. පහිතොති හණ්ඩධොවනාදිඅත්ථාය පෙසිතො. පස්සිතුන්ති අගිලානෙපි.

317. හණ්ඩ...පෙ.... දස්සනෙ න වජෙති යොජනීයං. එත්ථාපි නිමිත්තත්ථෙ සත්තමී. හණ්ඩං නාම චීවරං. ඤාතී මාතාපිතුහි අඤ්ඤ. උපට්ඨාකා උපාසකා. “අජ්ජෙව ආගමිස්ස”න්ති අදුරගො න පාපුණෙය්‍ය, ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ලබ්භන්ති ඉමස්ස අපාපුණනං වුත්තකම්මං. අජ්ජෙවගමිස්සන්ති සාමන්තවිහාරං ගන්ත්වා පුන ආගච්ඡන්තස්ස අන්තරාමග්ගෙ සචෙ අරුණුග්ගමනං හොති, වස්සච්ඡෙදොපි න හොති, රත්තිච්ඡෙදදුක්ඛකටඤ්ච නත්ථීති වදන්ති.

318. සෙසඤ්ඤාතීහිති මාතාපිතුහි අවසෙසඤ්ඤාතීහි. නිද්දිසිත්වාචාති දානධම්මසවනාදීති. “පහිතෙ පෙසිතෙ”ති චෙත්ථ “ලබ්භ”න්ති අනුවත්තනීයං.

319. අත්තනො අන්තරායෙ සතීති වොරසරීසපවාළඪීවිතබ්බමවරියන්තරායෙ, අන්තමසො හෙසජ්ජාලාහපතිරුපඋපට්ඨාකාලානෙපි. “වස්සච්ඡෙදකාරණමිපි සත්තාහකරණීයං සියා”ති කෙචි පොරාණා වදන්ති, තං යුත්තං විය දිස්සති, සබ්බථා වස්සච්ඡෙදෙන බහි වාසාය අනුඤ්ඤාතකාරණං සත්තාහමත්තං බහි වීතිනාමෙත්වා අන්තොවිහාරෙයෙව වාසෙන වස්සච්ඡෙදාකාරණං කථං නාම න සියාති. ඡින්නවස්සො නො පචාරයෙති සම්බන්ධො.

320. “අසෙනාසනිකෙනා”ති ඉමිනාව විඤ්ඤායමානත්ථත්තෙපි “අජ්ඣෙකාකාසෙ වා”ති වචනං. “අහං අබ්භොකාසිකො, කිං මෙ සෙනාසනෙනා”ති වාසානිවත්තනත්ථං වුත්තං. රුක්ඛස්ස සුසිරෙති සුද්ධෙ රුක්ඛසුසිරෙ. මහන්තස්ස පන සුසිරස්ස අන්තො පදරච්ඡදනකුටිකං කත්වා පටිසනද්වාරං යොජෙත්වා උපගන්තුං වට්ටති. “විටපෙපි අට්ටකං බන්ධිත්වා”තිආදි වුත්තනයමෙව. තථා ඡත්තවාටීසුපි තදනුරූපෙන වෙදිතබ්බං.

ඡවකුටි නාම ටඨකිතමඤ්චාදිහෙදා කුටි. තත්ථ ටඨකිතමඤ්චො නාම දීසෙ මඤ්චපාදෙ මජ්ඣෙකෙ විජ්ඣන්තවා අට්ඨකියො පච්චෙසන්තවා කතො, චතුත්තං පාසාණානං උපරි පාසාණං අත්ථරිත්වා කතමපි ටඨකිතමඤ්චො.

321. අසෙනාසනිකෙනාති යස්ස තිණපණ්ණාසුට්ඨකසිලාසුඛාසඬාතානං පඤ්චන්තං ඡදනානං අඤ්ඤතරෙන ඡන්තං යොජිතද්වාරබන්ධනං සෙනාසනං නත්ථි, තෙන. ඉදං පන වච්චෙදං කත්වා අධිට්ඨානං සන්ධාය චුත්තන්ති වදන්ති, තදයුත්තං, තථා ච සති නාවාදීසු විය විසුං විධානෙන භවිතබ්බන්ති. නාවාසත්ථවජ්ජපගොති ඉමිනා අසෙනාසනිකෙන නාවාදීසු වස්සං උපගන්තුං වට්ටතිති දීපෙති. තත්ථ ච කුටිකං පරියෙසිත්වා ලහන්තෙන තත්ථ පවිසිත්වා විහාරාභාවතො “විහාරෙ”ති අවත්වා “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බං, අලහන්තෙන ආලයො කාතබ්බො. පචාරතුඤ්චාති ව-සද්දෙන වස්සවිෂේදනිමිත්තාය ආපත්තියා අභාවං සම්පිණ්ඤෙති. “වජෙ සත්ථෙ නාවායන්ති තීසු යානෙසු නත්ථි වස්සවිෂේදෙ ආපත්ති, පචාරතුඤ්ච ලබ්භති”ති (මහාව. අට්ඨ. 203) අට්ඨකථායං චුත්තං. වස්සවිෂේදෙති ච “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යෙන වජො තෙන ගන්තු”න්ති (මහාව. 203) චුත්තත්තා, සත්ථස්ස නාවාය ච ගමනසභාවෙනෙව යිතත්තා ච වස්සපගතට්ඨානෙන අවසිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගමනමත්තං සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

වස්සපනායිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

40. අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා

322-5. ආරාමා...පෙ.... මත්තිකභණ්ඩානීති එතෙ පඤ්ච අවිභාජියාති සම්බන්ධිතබ්බං. පඤ්චාති “ආරාමාරාමවත්ථුනි එක”න්තිආදිනා රාසිවසෙන පඤ්ච, සරූපවසෙන පනෙනාති පණ්ණං තිණෙ පක්ඛිපිත්වා පඤ්චවිසතිවිධානි භොන්ති. තථා වාහ —

“ද්විසඬගහානි ද්වෙ භොන්ති, තතියං චතුසඬගහං;
චතුත්ථං නවකොට්ඨාසං, පඤ්චමං අට්ඨහෙදනං.

“ඉති පඤ්චහි රාසිහි, පඤ්චනිම්මලලොචනො;
පඤ්චවිසවිධං නාටො, ගරුභණ්ඩං පකාසයි”ති. (චූළව. අට්ඨ. 321);

තත්ථ ආරාමො නාම පුප්ඵාරාමො වා ඵලාරාමො වා. ආරාමවත්ථු නාම තෙසංයෙව පතිට්ඨානොකාසො, විනට්ඨෙසු වා තෙසු පොරාණකභූමිභාගො. විහාරො නාම පාසාදාදි යං කිඤ්චි සෙනාසනං. ලොහකුම්භී නාම කාළලොහෙන වා තම්බලොහෙන වා කතකුම්භී. කටාභාදීසුපි එසෙව නයො. එත්ථ භාණකන්ති අරඤ්ජරො චූචිවති. වාරකොති සටො. රාසිං අපෙක්ඛිත්වා

එතෙති පුල්ලිඛගනිද්දෙසො. අවිභාජියාති මූලච්ඡේදප්පවසෙන අවෙහඬගියා. පරිවත්තනවසෙන පන පරිභුඤ්ජන්තස්ස විස්සජ්ජේන්තස්ස ච අනාපත්ති. අවිස්සජ්ජියාති වාති ව-සද්දෙන අවෙහඬගියාති වාති අවුත්තං සම්පිණ්ඨෙති.

326-8. එකන්තගරුහණ්ඩත්තා ආදිතො තයො රාසී යපෙත්වා චතුත්ථරාසිතො පටියාය ගරුහණ්ඩාගරුහණ්ඩෙ විහජ්තුං “වල්ලී”තිආදි ආරද්ධං. අඬ්ඬබාහුමත්තාපි වල්ලි ච අට්ඨඬගුලායතො වෙළු ච මුට්ඨිමත්තමපි තිණාදි ච එකමපි පණ්ණසුච්ඡිදණ්ඩමත්තො ගහෙනබ්බො. තිණං මුඤ්ජං පබ්බජ්ඤ්ච ආදිසද්දසඬගහිතං යපෙත්වා අවසෙසං යං කිඤ්චි තිණං. පණ්ණො අට්ඨඬගුලප්පමාණො රිත්තපොත්ථකො ගරුහණ්ඩමෙව. පාකතාති පකතියා ජාතා. පඤ්චවණ්ණාති රත්තසෙතාදිපඤ්චවණ්ණා. සුධාකඬ්ඬට්ඨාදයො මත්තිකග්ගහණෙන ගහිතා. කඬ්ඬට්ඨආදිකාති ආදි-සද්දෙන සජ්ජුරසජාතිහිඬ්ඬගුලකාදීනං ගහණං. දින්නාති සඬ්ඬස්ස දින්නා. තත්ථජාතාති සඬ්ඬිකභූමියං ජාතා. රජ්ජුයොත්තාදීති සුත්තමකච්චාකනාලිකෙරහිරවම්මමයා රජ්ජු ච යොත්තාදි ච. ආදි-සද්දෙන මකච්චාකාදිකෙ වට්ටෙන්වා කතා එකවට්ටා ගහිතා. බ්බතිරෙකවසෙන පනෙන්ථ චතුත්ථරාසිමිහි ඉතරෙ භාජියාති වෙදිතබ්බො. සඬ්ඬිකෙ කම්මෙ, වෙනියස්ස වා කම්මෙ නිට්ඨිතෙ භාජියාති යොජනීයං.

329. ලොහහණ්ඩෙසු හික්ඛුසාරුජ්ජං පත්තාදි වා තථා විජ්ජකතාකතං ලොහහණ්ඩං තථා පාදගණ්හකං වාරකං භාජියන්ති යොජනා. පත්තාදීති අයොපත්තො අයථාලකං තම්බලොහථාලකං අඤ්ජනිසලාකා කණ්ණමලහරණී සුචි පණ්ණසුචි බුද්දකො පිජ්ඵලකො බුද්දකං ආරකණ්ඩකං කුඤ්චිකා තාළාදි. විජ්ජකතන්ති අපරිනිට්ඨිතං. අකතන්ති සබ්බසො අකතං. පාදගණ්හකන්ති සිහළදීපෙ පාදගණ්හනකං. පාදො නාම චතුත්ථංසො, මගධනාලියා පඤ්චනාලිමත්තා. මගධනාලි ච නාමෙසා ඌනපඤ්චපසතා වෙදිතබ්බො. තථා සටකො තෙලභාජනඤ්ච. යාය වාසියා යපෙත්වා දන්තකට්ඨච්ඡේදනං වා උච්ඡුතච්ඡනං වා අඤ්ඤං මහාකම්මං කාතුං න සක්කා, අයං භාජියා. සම්මුඤ්ජනිදණ්ඩබණ්ණකං පන අදණ්ඩකං ඵලමත්තමෙව, යං සක්කා සිපාටිකාය පක්ඛිපිත්වා පරිහරිතුං, අයං භාජනීයා. තිපුකොට්ටකඋපකරණෙසු තිපුච්ඡේදනකසත්ථකං සුචණ්ණකාරුපකරණෙසු සුචණ්ණච්ඡේදනකසත්ථකං වම්මකාරඋපකරණෙසු වම්මජින්නකං බුද්දකසත්ථං නභාපිතතුණ්ණකාරඋපකරණෙසු යපෙත්වා මහාකත්තරිං

මහාසංඝධාසඤ්ච මහාපිප්ඵලකඤ්ච සබ්බානි භාජනියහණ්ඩානි. තථා කුඤ්චිකා. චුත්තවිපල්ලාසෙන පන ලොහහණ්ඩෙ අභාජියාති වෙදිතබ්බා.

330. “වෙළුම්භි”තිආදිනා දාරුහණ්ඩානි දස්සෙති. දාරුහණ්ඩෙන පන සඬගහෙන්වා සබ්බාපි දාරුවෙළුම්මුපාහනාදිවිකති වෙදිතබ්බා. ඡත්තදණ්ඩො ව සලාකා වාති ද්වන්ද්වා. උපාහනාය දණ්ඩකො උපාහනදණ්ඩකො.

331. අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩොති අනුඤ්ඤාතවාසියා දණ්ඩො. අරණඤ්ජනිසිඬගාදීති ආදි-සද්දෙන අඤ්ජනිසලාකා ඡත්තං මුට්ඨිපණ්ණං උපාහනා ධම්මකරණො පාදගණ්හනකතො අනතිරිත්තං ආමලකතුම්ඛං ආමලකසටො ලාබුකතුම්ඛං ලාබුකසටො විසාණතුම්ඛන්ති ඉදං සඬගණ්හාති.

332. යථාචුත්තතො අඤ්ඤං දාරුහණ්ඩෙසු ගරුහණ්ඩං. මත්තිකාමයො පාදසටකො භාජියොති යොජනා. පාදසටකොති පාදස්ස පහොනකො සටකො. ඉමිනා මත්තිකාහණ්ඩං උපලක්ඛෙති, තස්මා පත්තො ථාලකං කුණ්ඩිකාති ඉමානි භාජනියානි, චුත්තාවසෙසා අභාජියා.

333-4. ගරුනා ගරුහණ්ඩඤ්ච ථාවරඤ්ච පරිවත්තෙය්‍ය, ථාවරෙන ව ථාවරම්පි පරිවත්තෙය්‍යාති යොජෙතබ්බං. ගරුනා මඤ්චපීඨාදිනා. ථාවරන්ති ආරාමාදි පඨමරාසිද්වයං. තථා කත්වා ව භුඤ්ජිතුන්ති ඵ්වඤ්ච පරිවත්තෙත්වා තතො ආහතං කජ්ජියහණ්ඩං පරිභුඤ්ජෙය්‍යාති අත්ථො, විධිම්භි අයං තුංපච්චයො. ථාතිකම්මෙන වල්ලාදිං ගණ්හෙති සම්බන්ධනීයං. ථාතිකම්මං නාම සමකං වා අතිරෙකං වා තදග්ගිකං වා වඩ්ඪිකම්මං. සෙසන්ති පඨමරාසිත්තිකන්ති.

අවෙහඬගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

41. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා

335. සද්චාරබන්ධනෙ සොදුක්ඛලකපාසකෙ යානෙ දිවා සයන්තෙන පරිවත්තකං ද්වාරං බන්ධෙය්‍යාති සම්බන්ධො. ද්වාරඤ්ච ද්වාරබන්ධනඤ්ච ද්වාරබන්ධනානි මජ්ඣෙකපදලොපවසෙන, බන්ධන-සද්දෙනෙව වා ද්වාරබාහා චුච්චන්ති, සහ ද්වාරබන්ධනෙහීති සද්චාරබන්ධනං, යානං. හෙට්ඨා උදුක්ඛලකඤ්ච උපරි පාසකො ව, සහ උදුක්ඛලපාසකෙහීති සමාසො. තාදිසෙ යානෙ පාකාරාදිපරික්ඛෙපෙන හවිතබ්බන්ති පරික්ඛිත්තෙති විඤ්ඤායති. සො ව උච්චතො සහසෙය්‍යාප්පහොනකෙ චුත්තතයොති වදන්ති. සයන්තෙනාති පාදෙ භූමිතො මොවෙත්වා නිපජ්ජන්තෙන. පරිවත්තකන්ති සංවරණවිවරණවසෙන ඉතො විතො ව පරිවත්තතයොග්ගං. ද්වාරන්ති අන්තමසො දුස්සසාණිද්වාරම්පි. බන්ධෙය්‍යාති සබ්බන්තිමෙන විධිනා යාවතා සීසං න පවිසති, තාවතාපි බන්ධෙය්‍ය, සංවරෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

336. ආභොගො වාපීති “එස ජග්ගිස්සති” ති ආභොගො වාපි. ව-සද්දෙන “ද්වාරං ජග්ගාහී” ති වචනමපි සමුච්චිතොති. සවසෙ තං ආකාරං විනාති සස්ස අත්තතො වසෙ ආයත්තෙ යානෙ, යත්ථ පන බහුතං සඤ්චරණත්තා ද්වාරං සංවුතමපි සංවුතට්ඨානෙ න තිට්ඨති, ද්වාරං අලහන්තා පාකාරං අභිරුහිත්වාපි විවරන්ති, තාදිසෙ පරිවෙණෙ සංවරණකිච්චං නත්ථී. අථ වා සස්ස වසො ආයත්තො, න යක්ඛාදීනං තෙහි ගහිතකත්තස්ස, බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතත්තස්ස ච අභාවෙනාති සවසො. තස්මිං සති පුබ්බෙ චුත්තද්වාරං සංවරණආභොගකරණවචනසඬ්ඛාතං ආකාරන්ති අත්ථො.

337. රතනානීති මුත්තාදීනි දසවිධානි. තත්ථ පන ජාතිඵලිකං උපාදාය සබ්බොපි මණි වෙළරියොපි ලොහිතඬ්ඛකො මසාරගල්ලො ච ධොතාපි අධොතවිද්ධාපි අනාමාසා, කාවමණි ච පානීයසඬ්ඛො ධොතො අධොතොපි ආමාසා, සිලා ධොතවිද්ධා සුවණ්ණෙන සද්ධිං පවිතා මුග්ගවණ්ණො ච අනාමාසා. චෙතියසරගොපකානං සුවණ්ණචෙතියෙ කච්චරමෙව හරිතුං වට්ටති. ආරකුටලොහමපි ජාතරූපගතිකමෙව. ඉත්ථීරූපානීති අත්තමසො පිට්ඨමයඉත්ථීරූපානිපි. ධඤ්ඤන්ති අත්තමසො තත්ථජාතකමපි මග්ගෙ පසාරිතමපි සත්තවිධං ධඤ්ඤං. කීළාවසෙන අපරණ්ණානි තාලඵලාදීනිපි අනාමාසානි, පසාරිතමපි න මද්දන්තෙන ගන්තබ්බං, අසති මග්ගෙ මග්ගං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බං. ඉත්ථීපසාධනන්ති අත්තමසො පිළන්ධනත්ථාය යපිතං නිවාසනතාලපණ්ණමුද්දිකමපි.

338. සිත්ථතෙලොදතෙලෙහීති මධුසිත්ථකනියාසාදීසු යෙන කෙනවි තෙලමිස්සකසිලෙසෙන ච උදකමිස්සකතෙලෙන ච. එණහත්ථඵණෙහීති එණමිච එණං, අඬ්ගුලීහි එණකිච්චකරණෙන හත්ථොයෙව එණං හත්ථඵණං, දන්තමයාදි යං කිඤ්චි එණඤ්චෙව හත්ථඵණඤ්චාති ද්වන්දො. ඔසණ්දෙයානි ඔලිබ්බිත්වා සන්තිසීදාපෙයා.

339. එකපාචුරණා වා එකත්ථරණා වා න තුවට්ටයුං, එකමඤ්චෙ න තුවට්ටයුන්ති යොජනා. එකං පාචුරණං එකං අත්ථරණං එතෙසන්ති විග්ගහො. න තුවට්ටයුන්ති න නිපජ්ජෙය්‍යුං. එකස්මිං භාජනෙ වාපි න භුඤ්ජෙය්‍යුන්ති යොජෙතබ්බං.

340. මනුස්සානං පමාණඬ්ගුලෙන අට්ඨ අඬ්ගුලානි යස්ස, අධිකෙන සහිතං අට්ඨඬ්ගුලන්ති සමාසො. ලසුණං මගධෙසු ජාතං ආමලකභණ්ඩිකං ලසුණං න බාදෙය්‍යාති සමබන්ධො. න අකල්ලකොති අගිලානො.

341. භීනුක්කට්ඨෙහි ජාතිආදීහි උක්කට්ඨං වා භීනං වා උජුං වා අඤ්ඤාපදෙසෙන වා දවා වදෙ, දුබ්භාසිතන්ති සමබන්ධො. ජාතිආදීහි ජාතිනාමගොත්තකමිමසිප්පආබාධලිඬ්ගකිලෙසආපත්තිඅක්කොසෙහි.

උක්කට්ඨන්ති ජාත්‍යාදීහියෙව උක්කට්ඨං උපසම්පන්නං අනුපසම්පන්නං වා. දචාති කෙළිහසාධිප්පායතාය. උජුං වාති “වණ්ඩාලොසි”තිආදිනා නයෙන. අඤ්ඤාපදෙසෙන වාති “සන්ති ඉධෙකච්චෙව වණ්ඩාලා”තිආදිනා නයෙන.

342. දීඝෙ නබෙති මංසප්පමාණතො. දීඝෙ කෙසෙති ද්වඩගුලතො. සචෙපි න දීඝා, දුමාසතො එකදිවසම්පි අතික්කාමෙතුං න ලහති. දීඝෙ නාසලොමෙති නාසතො බහි නික්ඛන්තෙ. වීසතිමට්ඨන්ති වීසතියා නබානං මට්ඨඤ්ච. සම්බාධෙති උභොසු උපකච්ඡකෙසු, මුත්තකරණෙ ව ලොමභාරණඤ්ච න ලබ්භාති සම්බන්ධතීයං. න ලබ්භාති එතෙ මට්ඨාදයො න ලබ්භන්තීති අත්ථො, නිපාතො වා ලබ්භාති. ආබාධප්පච්චයා පන සම්බාධෙ ලොමං සංහරිතුං වට්ටති.

343. සඬුද්දිට්ඨං වා සඬසිකං වා සයනාසනං යථාචුඩ්ඪං න බාධෙය්‍යාති යොජනා. සඬසස්ස උද්දිට්ඨං සඬුද්දිට්ඨං, සඬසං උද්දිස්ස කතන්ති අධිප්පායො. යො යො චුඩ්ඪො යථාචුඩ්ඪං, චුඩ්ඪප්පට්ඨාටියාති අත්ථො. න බාධෙය්‍යාති න පට්ඨාගෙය්‍ය. අල්ලපාදා නාම යෙහි අක්කන්තට්ඨානෙ උදකං පඤ්ඤායති. සයනාසනන්ති මඤ්චපීඨාදි, ඉමිනා පරිභණ්ඩකතා භූමිතිපි උපලක්ඛිතා. සුධොතපාදකං වාපි සඋපාහතො තථෙවාති සම්බන්ධො. සුධොතපාදකන්ති ධොතපාදෙහෙව අක්කමිතබ්බට්ඨානං. ධොතා පාදා යස්ස අක්කමනස්සාති කිරියාවිසෙසනසමාසො. යදි පන තත්ථ නෙවාසිකා අධොතපාදෙහිපි වළඤ්ජෙන්ති, තථෙව වළඤ්ජෙතුං වට්ටති. තථෙවාති පරිභණ්ඩකතං භූමිං සෙනාසනං වා නක්කමෙති අත්ථො.

344. සඬසාටියාති අධිට්ඨිතසඬසාටියා. පාදෙ පරිග්ගහෙත්වා ආසනං පල්ලත්ථො, පල්ලත්ථං කරොතීති පල්ලත්ථාතිධාතුස්ස පල්ලත්ථෙති රූපං. විහාරෙපි අන්තරසරෙපි පල්ලත්ථිකාය න නිසීදෙය්‍යාති අධිප්පායො, පරිකම්මකතං භිත්තාදින්ති යොජනා. පරිකම්මකතන්ති සෙතවණ්ණෙන වා විත්තකම්මෙන වා කතපරිකම්මං. ආදි-සද්දො ද්වාරවාතපානාදිං සඬගණ්භාති. න අපස්සයෙති විවරාදිනා අප්පට්ඨිඡාදෙත්වා අපස්සයනං න කරෙය්‍ය. නො න ආවමෙති නෙව න ආවමෙ, ආවමෙය්‍යාති අත්ථො. ද්වෙ පටිසෙධා පකතියත්ථං ගමෙන්නීති. සන්තෙති ඉමිනා උදකෙ අසන්තෙ අනාපත්තීති දීපෙති.

345. අකප්පියසමාදානෙති භික්ඛූනං සාමණෙරානං අකප්පියෙ සමාදානෙ. දචාති නිපාතො, කීළාධිප්පායෙනාති අත්ථො. සිලාපවිජ්ඣනෙති අන්තමසො භත්ථයන්තෙනපි සක්ඛරිකායපි බිපනෙ. සභාගාය දෙසනාය ආවිකම්මෙ ව දුක්කටන්ති යොජෙතබ්බං. සභාගායාති වත්ථුච්චසෙන සමානො භාගො එතිස්සා ආපත්තියාති විග්ගහො. ව-සද්දො තාදිසියා පටිග්ගහණමත්තං සමුච්චිතොති.

346. පරිස්සවො නාම “උභොපි මයං ඉධ වස්සං වසිස්සාම, එකතො උද්දිසාපෙමා”ති ආදිපටිජානනං, තස්ස විසංවාදො පවිජා අකරණං පරිස්සවවිසංවාදො, තස්මිං, නිමිත්තත්ථෙ භූමිමං. සුද්ධචිත්තස්සාති කථනසමයෙ “කරිස්සාමි”ති එවං පවත්තචිත්තස්ස. ඉතරස්සාති අඤ්ඤස්ස අසුද්ධචිත්තස්ස.

347. කිච්චෙති සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණකිච්චෙ සති එව පොරිසං පුරිසප්පමාණං අභිරුහෙය්‍යාති සම්බන්ධො. ආපදාසුති වාළමිගදස්සනාදිසු.

348. පරිස්සාවනං විනාති සම්බන්ධො. අද්ධානන්ති හෙට්ඨිමන්තෙන අද්ධයොජනසඬ්ඛාතං අද්ධානං. සචෙ න හොති පරිස්සාවනං වා ධම්මකරණො වා, සඬ්ඛාටිකණ්ණොපි අධිට්ඨාතබ්බො. යාවමානස්සාති පරිස්සාවනං යාවත්තස්ස.

349. ආබාධප්පච්චයා අඤ්ඤත්‍ර සෙසඬ්ඛෙ ව අත්තසාතනෙ ව දුක්කටන්ති යොජනා. සෙසඬ්ඛෙති අඬ්ගජාතතො කණ්ණනාසාදිඅවසෙසෙ අවයවච්ඡෙදනෙ. අත්තසාතනෙති ආභාරූපච්ඡෙදාදිනා අත්තනො මාරණෙ.

350. තූලිකාය කශිරමානං ඉත්ථිපුරිසාදිකං චිත්තඤ්ච පොත්ථකඤ්ච කට්ඨාදිසු කශිරමානං චිත්තපොත්ථකාති, තානියෙව රූපානීති සමාසො. ජාතකාදීනි පන පරෙහි කාරාපෙත්‍රං ලබ්භන්ති. මාලාකම්මාදීනි සයම්පි කාත්‍රං ලබ්භන්ති. ආරාමාරඤ්ඤගෙහෙසු භුඤ්ජන්තං න උට්ඨාපෙය්‍යාති යොජෙතබ්බං. විහාරසඬ්ඛාතො ආරාමො ව අරඤ්ඤඤ්ච අත්තරසරසඬ්ඛාතං ගෙහඤ්චාති ද්වන්දො. “ආරාම...පෙ.... ගෙහෙසු”ති වත්තබ්බෙ එ-කාරස්ස අ-කාරකරණෙන ගාථාබන්ධවසෙන වුත්තං. ඔකාසෙ කතෙ පන “පවිසථා”ති වුත්තෙ ව පවිසිතබ්බං උපනිසිදිතබ්බඤ්ච.

351. පුමයුත්තාති යානාති ව සිවිකඤ්ච හත්ථවට්ඨකඤ්ච පාටඬ්ඬිකඤ්ච අභිරුහිත්‍රං ගිලානස්ස කප්පතෙති සම්බන්ධො. පුමයුත්තාතීති අස්සගවාදිපුරිසයුත්තාති, න ධෙත්‍රයුත්තාති, සාරථි පන ඉත්ථි වා හොත්‍ර පුරිසො වා, වට්ඨති. හත්ථවට්ඨකෙපි එසෙව නයො, යානාතීති රථසකටාදීනි, සිවිකන්ති පීඨකසිවිකං, පීඨකයානන්ති අත්ථො. පාටඬ්ඬිකීති අන්දොලිකා. ගිලානස්සාති එත්ථ ගිලානො නාම න අප්පකෙතපි සීසාබාධාදිමන්තෙන වෙදිතබ්බො, යො පන න සක්කොති විනා යානෙන ගන්තුං, එවරූපො වෙදිතබ්බො. තථා හි යානං අනුජානන්තෙන භගවතා කොසලෙසු ජනපදෙසු භගවත්තං දස්සනාය සාවත්ථිං ගච්ජන්තං අඤ්ඤතරං ගිලානං හික්ඛුං ගන්තුමසක්කුණෙය්‍යනාය අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං දිස්වා මනුස්සෙහි තං පවත්ති. ඤත්වා “එහි, භත්තෙ, ගමිස්සාමා”ති වුත්තෙ “නාහං, ආවුසො, ගමිස්සාමි, ගිලානොමිහි”ති වුත්තවත්ථස්මිං (මහාව. 253) අනුඤ්ඤාතං, තථා වදන්තො ව

සො භික්ඛු ගමනුපච්ඡෙදසාධකමෙව ගෙලඤ්ඤං සන්ධායාහානි විඤ්ඤායති අධිජ්ජෙතත්ථනිජ්ජත්තියා උපච්ඡින්නත්තා, අපිච යානෙන එකපරිච්ඡෙදාය උපාහනාය පරිච්ඡෙදං යජෙන්නෙන අට්ඨකථාවරියෙන “ගිලානෙන භික්ඛුනා සඋපාහනෙනානි එත්ථ ගිලානො නාම යො න සක්කොති අනුපාහනෙන ගාමං පවිසිතු”න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 256) චුත්තං, තස්මා යථාචුත්තගිලානොව ගිලානොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

352. දවං කරණෙති කෙළියා කරණෙ. අඤ්ඤස්සාති අන්තමසො දුස්සිලස්සාපි. උපලාළනෙති “පත්තං දස්සාමි, වීචරං දස්සාමි”තිආදිනා.

353. විවරිත්වා න දස්සයෙති සම්බන්ධතීයං. තා භික්ඛුනියො.

354. ඔවාදන්ති භික්ඛුනීහි තෙරසියං වා වාතුද්දසියං වා ආගන්ත්වා උපොසථං පුච්ඡිත්වා “වාතුද්දසො”තිආදිනා භික්ඛුනා ආචික්ඛිතෙ පුන තාහි උපොසථදිවසෙ සමාගන්ත්වා ඔවාදුපසඬකමනයාවනං, තං පාතිමොක්ඛුද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා තෙන කතසන්නිට්ඨානං ගහෙත්වා පාටිපදෙ පච්චාහරිතබ්බන්ති අජානනකං බාලඤ්ච තථා කාතුං අසමත්ථං ගිලානඤ්ච පාටිපදෙ ගන්තුකාමං ගමීයඤ්ච වජ්ජෙත්වා අඤ්ඤස්ස ගහණපච්චාහරණානි අකාතුං න වට්ටති. තෙන චුත්තං “න ගණ්හතො”තිආදි.

355. ලොකායතන්ති නිරත්ථකකාරණජ්ජපටිසංයුත්තං තිත්ථියසත්ථං. තිරච්ඡානවිජ්ජා ව ඉමිනාව උපලක්ඛිතා. න වාචෙය්‍යාති පරෙසං න වාචෙය්‍ය. ඉමිනාව අත්තතො පරියාපුණනම්පි පටික්ඛිත්තං ලොකායතතිරච්ඡානවිජ්ජාති ව රාගදොසමොහවඩ්ඪානි බුද්ධාදිගරහිතා සග්ගමොක්ඛානං තිරො තිරියතො අඤ්චිතා ගතා පවත්තා කබ්බනාටකාදිකා සබ්බාපි විජ්ජා අනුලොමවසෙන වා විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතබ්බන්ති විනයයුත්තිතොපි සඬගහිතාති වෙදිතබ්බා. එවඤ්ච නො ගරුනමුපදෙසො. පෙළායපීති යත්ථ පාතිං යජෙත්වා සුඛිතො භුඤ්ජන්ති, තම්බලොහෙන රජතෙන වා කතාය තාය ආසිත්තකූපධානසඬබාතාය පෙළාය යජෙත්වා.

356. පාරුතඤ්ච නිවාසනඤ්ච, ගිහීනං හත්ථියොණ්ඩාදිවසෙන පාරුතනිවාසනං යස්ස පාරුපනස්ස නිවාසනස්සාති කිරියාවිසෙසනසමාසො. ගිහිපාරුතනිවාසනං න පාරුපෙ න නිවාසෙය්‍යාති සම්බන්ධො. සංවෙල්ලියං න නිවාසෙය්‍යාති මල්ලකම්මකරාදයො විය කච්ඡං කත්වා න නිවාසෙය්‍ය. එවං නිවාසෙතුං ගිලානස්සාපි මග්ගජ්ජපටිපන්නස්සාපි න වට්ටති. යම්පි මග්ගං ගච්ඡන්තා එකං වා ද්වෙ වා කොණෙ උක්ඛිපිත්වා අන්තරවාසකස්ස උපරි ලග්ගන්ති, න වට්ටති. එවං අපාරුපිත්වා අනිවාසෙත්වා ව නිබ්බිකාරං පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බං තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තෙන පරිමණ්ඩලං නිවාසෙතබ්බඤ්ච, තථා අපාරුපිත්වා අනිවාසෙත්වා ව ආරාමෙ වා අන්තරසරෙ

වා අනාදරෙන යං කිඤ්චි විකාරං කරොන්තස්ස දුක්ඛං. දායන්ති වනං. නාලිම්පයෙය්‍යාති “සබ්බුපකාරාති විනස්සන්තු”ති වා බිඬ්ඛාධිප්පායෙන වා නාලිම්පයෙය්‍යා.

357. වඩ්ඪිං නො පයොජයෙ අඤ්ඤාතකප්පවාරිනෙ නො යාවෙති යොජනා. අඤ්ඤස්සාති සහධම්මිකස්සාපි. කතිපාහං භුත්වා වාති යොජනීයං. පුනොති නිපාතො.

358. දණ්ඩිනං ඤත්වා වා අඤත්වා වා උද්දිස්ස රක්ඛං යාවනෙ දණ්ඩිනෙ දණ්ඩො අස්ස ගීවාති යොජනා. දණ්ඩං ගණ්හතීති පච්චයන්තස්ස දණ්ඩිනං දණ්ඩග්ගහණන්ති අත්ථො. උද්දිස්සාති “අම්භාකං විහාරෙ අසුකෙන ව අසුකෙන ව ඉදං නාම කත”න්ති, “කරිස්ස”න්ති වා එවං අතීතං වා අනාගතං වා ආරබ්භ. යාවනෙති වොහාරිකෙසු යාවනෙ සති. දණ්ඩිනෙති තෙහි දණ්ඩෙ ගහිතෙ සො දණ්ඩො අස්ස යාවකස්ස භික්ඛුනො ගීවා, ඉණං හොතීති අත්ථො. වොහාරිකෙහි පන “කෙනා”ති වුත්තෙ “අසුකෙනාති වත්තුං අම්භාකං න වට්ටති, තුම්භෙයෙව ජානිස්සං, කෙවලඤ්චි මයං රක්ඛං යාවාම, තං නො දෙට්, අවහට්ඨණ්ඩඤ්ච මං ආහරාපෙට්”ති වත්තබ්බං. එවං අනොදිස්ස ආචික්ඛණා හොති, සා වට්ටති. පාරාජිකාදිකාති පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්ඛටාති.

359.

“හරන්තෙසු පරික්ඛාරං,
වොරො වොරොති භාසිතෙ;
අනත්ථායෙසං ගණ්හන්තෙ”ති. —

පායෙහි භවිතබ්බං. එවඤ්චි සති “හරන්තෙසු”ති බහුවචනෙන සහ සට්ඨෙ. පරික්ඛාරං හරන්තෙසු එසං අනත්ථාය “වොරො වොරො”ති භාසිතෙ දණ්ඩං ගණ්හන්තෙ තත්තකං අස්ස ගීවාති යොජෙතබ්බං. හරන්තෙසුති වොරෙසු ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු. එසන්ති වොරානං. ගණ්හන්තෙති වොහාරිකප්පෙන ගණ්හන්තෙ. යත්තකං ගහිතං, තත්තකං අස්ස භික්ඛුනො ගීවා, හණ්ඩදෙය්‍යං හොතීති අත්ථො.

360. පාකාරකුට්ටානං බහි වළඤ්ජෙ වාපි විහාදිනාලිකෙරාදිරොපිමෙ හරිතෙ වාපි විසාසුච්චාරසඬ්ඛාරමුත්තං නාවලොකිය ඡඩ්ඛෙය්‍යා, දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. වළඤ්ජෙ නාවලොකියාති ව ඉමිනා ඔලොකෙත්වා වා අවළඤ්ජෙ වා විසාසාදීනි ඡඩ්ඛෙත්තස්ස අනාපත්තීති දිපෙති. විහි ආදි යෙසං සාලිආදීනං තෙ විහාදයො, නාලිකෙරො ආදි යෙසං අම්බපනසාදීනං තෙ නාලිකෙරාදයො, විහාදයො ව නාලිකෙරාදයො වාති ද්වන්ද්වා, තෙසං රොපො, තෙන නිබ්බන්තං විහාදි...පෙ.... රොපිමං. හරිතෙති හරිතට්ඨානෙ. විසාසො නාම උච්ඡිට්ඨොදකවලකාදි.

361. ධම්මයුත්තමපි නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච වාදිතඤ්ච යොජාපෙතුඤ්ච පයොජෙතුඤ්ච පයුත්තානි පස්සිතුඤ්ච “උපහාරං කරොමා”ති වුත්තෙ සම්පට්ච්ඡිතුං වා න ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ධම්මයුත්තමපිති රතනත්තයගුණුපසංභිතතාය අන්තමසො ධම්මෙන පුඤ්ඤෙන සංයුත්තමපි. නච්චන්ති අන්තමසො මොරසුකමක්කටාදීනං නච්චමපි. ගීතන්ති අන්තමසො ගීතස්ස පුබ්බභාගෙ කයිරමානං දන්තගීතමපි. වාදිතන්ති අන්තමසො උදකභෙරිවාදිතමපි. යොජාපෙතුන්ති අඤ්ඤෙහි කාරාපෙතුං. පයොජෙතුන්ති අත්තනා කාතුං. ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මමපි භාසිතුං න වට්ටති. පයුත්තානීති පරෙහි යෙහි කෙහිවි කතානි. පස්සිතුන්ති ඉමිනා අනොලොචනදස්සනමපි ගහිතන්ති සොතුන්තිපි අත්ථො විඤ්ඤායති. අන්තරාරාමෙ යිතස්ස පස්සතො අනාපත්ති. වීරියං යත්වා ගීවං පරිවත්තෙන්වා පස්සතොපි ආපත්තියෙව. යෙන කෙනවි කරණියෙන ගතට්ඨානෙ පස්සති, සුඤ්ඤාති වා, අනාපත්ති. සම්පට්ච්ඡිතුන්ති “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡිතුං. “උපහාරකරණං නාම සුන්දර”න්ති වත්තුං වට්ටති. වා-සද්දො සමුච්චයෙ.

362. “කීළත්ථං කතං රාජාගාර”න්තිආදිනා සම්බන්ධිතබ්බං. විත්තෙන විචිත්තකං ආගාරං විත්තාගාරකං.

363. ආසනෙන නවෙ න පට්ඨාගෙය්‍යාති යොජනා. ආසනෙනාති ආසනතො. න පට්ඨාගෙය්‍යාති න උට්ඨාපෙය්‍ය. උණ්භෙ වීවරං න නිදගෙය්‍යාති යොජනීයං. න නිදගෙය්‍යාති අධිකං න නිදගෙය්‍ය. ගරුනාති ආචරියුපජ්ඣායෙන. පණාමිතොති “මා ඉධ පට්ඨා”තිආදිනා නික්කඩ්ඪිතො.

364. සත්තහි ආපත්තීහි ව භික්ඛුං වාපි අඤ්ඤෙනෙව ව උපාසකං වාපි පරමිමුඛා අක්කොසනෙ දුක්කටන්ති යොජෙතබ්බං. ආපත්තීහි වාති ව-සද්දො අවධාරණෙ. අඤ්ඤෙනෙව වාති ඵත්ථ ඵව වාති නිපාතසමුදායො, ඵකො ඵව වා අවධාරණෙ, වුත්තතො අඤ්ඤෙනෙව “අසද්ධො”තිආදිනාති අත්ථො. පරමිමුඛාති නිපාතො, තස්ස අසම්මුඛෙති අත්ථො. සම්මුඛා වදන්තස්ස පාවිත්තියං. පාපගරහණවසෙන පන වදනො අනාපත්ති.

365. සද්ධාදෙය්‍යං සද්ධාය දාතබ්බං වීවරඤ්ච ව-සද්දෙන අවසෙසමපි විනිපාතෙතුං නාසෙතුං න ලබ්භං, පිතුනං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. ඤාතිනමපිති පි-සද්දො සම්භාවනෙ.

366. අඤ්ඤත්‍ර වස්සංවුත්ථො අඤ්ඤතො භාගං ගණ්භෙය්‍ය, දුක්කටන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඤත්‍රාති අඤ්ඤස්මිං විභාරෙ. අඤ්ඤතොති අඤ්ඤවිභාරතො. පට්ඨෙය්‍යාති ගහිතට්ඨානෙ දෙය්‍ය. ගහිතෙ තස්මිං වත්ථුස්මිං නට්ඨෙ වා ජිණ්ණෙ වා තස්ස ගීවාහො තීති සම්බන්ධො. වොදිතො නො දෙය්‍ය, තෙසං

ධුරනික්ඛෙපතො භණ්ඩග්ගකාරියො භොතීති යොජනා. වොදිතොති වත්ථුසාමිකෙහි “දෙහි”ති චුත්තො. තෙසන්ති තස්මිං විහාරෙ ලාභීනං හික්ඛුනං.

367. සන්තරුත්තරො වා කල්ලො සඋපාහතො වා ගාමං න පවිසෙය්‍ය, වාමරිමකසබ්භිනං න ධාරෙය්‍යාති යොජනීයං. අන්තරඤ්ච උත්තරඤ්ච, සහ අන්තරුත්තරෙන සන්තරුත්තරො. අග්ගලගුත්තෙ විහාරෙ සඬ්ඝාටිං නික්ඛිපිත්වා ගන්තුං වට්ටති. ආරඤ්ඤකෙන පන භණ්ඩුක්ඛලිකාය පක්ඛිපිත්වා පාසාණරුක්ඛසුසිරාදීසු පටිච්ඡන්තෙසු යපෙත්වා ගන්තබ්බං. අන්තරුත්තරානං නික්ඛෙපෙ අයමෙව නයො. කල්ලොති අගිලානො. මකසානං බීජනී මකසබ්භිනී, වමරිනං වාලෙහි කතා මකසබ්භිනීති සමාසො.

368. ආරාමතො ඛනීති සම්බන්ධනීයං. ආරාමතොති ආරාමුපචාරතො. න ධාරෙය්‍යාති අගිලානො න ධාරෙය්‍ය. යස්ස පන කායදාහො වා පිත්තකොපො වා භොති, වක්ඛු වා දුබ්බලං, අඤ්ඤො වා කොචි ආබාධො විනා ඡත්තෙන උප්පජ්ජති, තස්ස ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා ඡත්තං වට්ටති. ගුත්තියා ලබ්භතීති වස්සෙ විවරගුත්තත්ථං, වාලමිගවොරහයෙසු අත්තගුත්තත්ථමපි ලබ්භතීති අත්ථො. එකපණ්ණඡත්තං පන සබ්බත්ථෙව වට්ටති.

369. උභතොකාජං න ගාභෙය්‍යාති සම්බන්ධො. උභතො දණ්ඩස්ස උභයකොට්ඨං භාරබන්ධකාජං උභතොකාජං, අලොපතජ්ජුරිසො. එකන්තරිකකාජකන්ති අන්තරමෙව අන්තරිකං, එකඤ්ච අන්තරිකඤ්චාති ද්වන්ද්වො, එකන්තරිකෙ භාරබන්ධකාජන්ති තජ්ජුරිසො එකතොකාජකං, අන්තරිකකාජකන්ති චුත්තං භොති. හත්ථෙ ඔලම්බො අස්ස භාරස්සාති සමාසො.

370. අනොකාසකතන්ති “කරොතු මෙ ආයස්මා ඔකාසං, අහං තං වත්තුකාමො”ති එවං වොදකෙන ඔකාසෙ කාරාපිතෙ නත්ථි ඔකාසො කතො අනෙත චුදිතකෙනාති බහුබ්බිහි. වොදෙය්‍යාති වාවනඅක්කොසකම්මචුට්ඨානාධිජ්ජායෙන වොදෙය්‍ය. උපොසථජ්ජවාරණට්ඨපනඅනුච්ඡිදමම්මකථාධිජ්ජායෙසු ඔකාසකම්මං නත්ථි. සුද්ධස්සාති අනාපත්තිකතාය සුද්ධස්ස. අවත්ථුස්මීන්ති අකාරණෙ. තථාති දුක්ඛං අතිදිසති. කරොන්තෙනාපි “භූතමෙව නු ඛො ආපත්තිං වදති, අභූත”න්ති එවං උපපරික්ඛිත්වා කාතබ්බො. “අනුජානාමි, හික්ඛෙවෙ, පුග්ගලං තුලයිත්වා ඔකාසං කාතු”න්ති (මහාව. 153) හි චුත්තං.

371. සත්තානං පකතඬ්ගුලෙන අට්ඨඬ්ගුලාධිකං මඤ්චජ්ජපට්ඨාදං වා උච්චපාදකං මඤ්චං වා න ධාරෙය්‍යති යොජනා. පකතියා අඬ්ගුලං පකතඬ්ගුලං. තඤ්ච වඩ්ඪකිඅඬ්ගුලං වෙදිතබ්බං. අට්ඨ ව තාති අඬ්ගුලානි ව, තෙහි තමධිකං

යස්සාති සමාසො. මඤ්චානං පටිපාදො, යත්ථ මඤ්චපාදෙ නික්ඛිපන්ති. අට්ඨඨගුලතො උච්චා පාදා යස්සාති බහුබ්බිහි.

372. මූගබ්බතාදින්ති මූගානමිව තුණ්හිභාවසඬාතං වතං ආදි යස්ස ගොවතාදිනො තිත්ථියවතස්සාති සමාසො. ධුරමෙව භණ්ඩං ධුරභණ්ඩං. පුබ්බෙ න්භාපිතො න්භාපිතපුබ්බකො, විසෙසනස්ස පරනිපාතො.

373. භත්ථකම්මන්ති භත්ථෙත කාතබ්බං වඩ්ඪකිආදීනං කම්මං. අනුස්සරණං “කප්පියත්තං මෙ යෙන යාචිතං, අම්භෙහි ඉමස්ස දාතබ්බං”න්ති එවං චිත්තප්පවත්තිඅනුසාරො, තස්සා යාවනාය අනුසාරො තදනුසාරො, තතො ලද්ධං යං කිඤ්චි ගහෙතුන්ති යොජනා. කම්මතො නිග්ගතො නික්කම්මො, විසාසාදාදි. තං අයාචිත්වාපි කාරෙතුන්ති සම්බන්ධො. ආභරාපෙතුන්ති අරඤ්ඤතො ආනෙතුං. අපරසන්තකන්ති දාරුතිණපලාලාදිකං අපරපරිග්ගහිතං.

374. ගිහීනං යත්තකං දෙනි, ගොපකෙ දෙන්තෙ ගහෙතුං ලබ්භං, සඬ්ඝවෙතියසන්තකෙ යථාපරිච්ඡෙදං ගහෙතුං ලබ්භන්ති යොජනා. දෙනීති ගොපකො හික්ඛුනං දෙනි. ගහෙතුන්ති තත්තකං ගහෙතුං. සඬ්ඝවෙතියසන්තකෙති වෙතනගොපකෙහි දියමානෙ සඬ්ඝස්ස වෙතියස්ස ව සන්තකෙ. යථාපරිච්ඡෙදන්ති යං තෙසං සඬ්ඝෙන අනුඤ්ඤාතං හොති “දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං නාම බාදථා”ති, තං පරිච්ඡෙදං අනතික්කම්ම. සඬ්ඝිකෙ ව වෙතියසන්තකෙ ව කෙණියා ගහෙත්වා ආරක්ඛන්තස්සෙව හි දානෙ පරිච්ඡෙදො නත්ථි.

375. “කායවාචාහි ද්විහි ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යා”ති යෙභුය්‍යවසෙන චුත්තං, මෙටුනධම්මෙ පරුපක්කමෙ සති සාදියන්තස්ස අකිරියසමුට්ඨානභාවසම්භවතො. ඡහි වාති ආපත්තුප්පත්තිකාරණසඬාතෙහි ඡහි සමුට්ඨානෙහි වා ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යාති සම්බන්ධො. සබ්බාපත්තිතඤ්ඤි කායො වාචා කායවාචා කායචිත්තං වාචාචිත්තං කායවාචාචිත්තන්ති ඡ සමුට්ඨානාති. තත්ථ පුරිමානි තිණි අචිත්තකානි, පච්ඡිමානි සචිත්තකානි.

තිධා එකසමුට්ඨානා, පඤ්චධා ද්විසමුට්ඨිකා;
ද්විධා තිවතුරො යානා, එකධා ඡසමුට්ඨිකා.

තත්ථ වතුත්ථෙත පඤ්චමෙන ඡට්ඨෙත ව සමුට්ඨානතො එකසමුට්ඨානා තිධා. පයමවතුත්ථෙහි ව දුතියපඤ්චමෙහි ව තතියඡට්ඨෙහි ව වතුත්ථඡට්ඨෙහි ව පඤ්චමඡට්ඨෙහි ව සමුට්ඨානතො ද්විසමුට්ඨිකා පඤ්චධා. පයමෙහි ව තිහි පච්ඡිමෙහි ව තිහි සමුට්ඨානතො තිසමුට්ඨානා ද්විධා. පයමතතියවතුත්ථඡට්ඨෙහි ව දුතියතතියපඤ්චමඡට්ඨෙහි ව සමුට්ඨානතො

චතුසමුට්ඨානා ද්විධා. ඡහිපි සමුට්ඨිතො ඡසමුට්ඨානා එකධා. අලජ්ජී...පෙ.... සඤ්ඤිතාය වාති ඉමෙහි ඡහි වා ආපත්තිං ආපජ්ජෙය්‍යාති සම්බන්ධො. යො සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති, ආපත්තිං පරිගූහති, අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති, එදිසො වුව්වති අලජ්ජී පුග්ගලො. අලජ්ජී ච අඤ්ඤාණො ච කුක්කුච්චපකතො ච කුක්කුච්චෙන අභිභූතොති ද්වන්දො. භාවෙ ත්තජ්ජච්චයො.

තත්ථ යො අකප්පියභාවං ජානන්තොයෙව මද්දිත්වා විනික්කමං කරොති, අයං අලජ්ජිකා ආපජ්ජති. මන්දො මොමුහො කත්තබ්බාකත්තබ්බං අජානන්තො අකත්තබ්බං කරොති, කත්තබ්බං විරාධෙති, අයං අඤ්ඤාණත්තා ආපජ්ජති. කප්පියාකප්පියං නිස්සාය කුක්කුච්චෙ උජ්ජන්තෙ විනයධරං අපුච්ඡිත්වා මද්දිත්වා විනික්කමති, අයං කුක්කුච්චපකතත්තා ආපජ්ජති. සතියා ජ්ලවො සම්මොහො සතිජ්ලවො, සහසෙය්‍යතිව්වරවිජ්ජවාසාදිති සතිජ්ලවා ආපජ්ජති. කප්පඤ්ච අකප්පියඤ්ච කප්පාකප්පියං, කප්පාකප්පියෙ සඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති කප්පා...පෙ.... සඤ්ඤී, තස්ස භාවොති තා-පච්චයො. ය-ලොපෙන පන “සඤ්ඤිතා”ති වුත්තං, කරුණත්ථෙ වා පච්චත්තව්වනං. තෙ ව “අකප්පියෙ”තිආදිනං යථාක්කමෙන යුජ්ජන්ති. තත්ථ යො අච්ඡමංසං “සුකරමංස”න්ති බාදති, විකාලෙ කාලසඤ්ඤිතාය භුඤ්ජති, අයං අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතාය ආපජ්ජති. යො පන සුකරමංසං “අච්ඡමංස”න්ති බාදති, කාලෙ විකාලසඤ්ඤාය භුඤ්ජති, අයං කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතාය ආපජ්ජති.

376. අලජ්ජිඅඤ්ඤාණතාය කායවාචාහි ආපත්තිං ඡාදයෙති යොජනා. ලිඬිගෙහි ලිඬිගපරිවත්තනනිමිත්තං. ලිඬිගෙ සඬිසෙ ච ගණෙ ච එකස්මිං වාති ආපත්තිවුට්ඨිති චතුධා හොතීති සෙසො.

377. පච්චයද්වයෙති විචරෙ පිණ්ඩපාතෙ ව. පරිකථොභාසවිඤ්ඤත්තීති අභිලාපමත්තමෙතං. සහවර්තස්ස පන නිමිත්තකම්මස්සාපි එත්ථෙව සඬිගහො වෙදිතබ්බො. තත්ථ පරියායෙන කථනං පරිකථා. උජුකමෙව අවත්වා යථා අධිජ්ජායො විභූතො හොති, එවං ඔභාසනං ඔභාසො. පච්චයෙ උද්දිස්ස යථා අධිජ්ජායො ඤායති, එවං විඤ්ඤාපනං විඤ්ඤත්ති. නිමිත්තකරණං නිමිත්තකම්මං. තතියෙති සෙනාසනෙ. සෙසෙති ගිලානපච්චයෙ.

378. පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අච්චයෙ දානං න රූහතීති සම්බන්ධො. අච්චයෙ දානන්ති “මමච්චයෙන මය්හං සන්තකං උපජ්ඣායස්ස හොතු”තිආදිනා එවං අත්තනො අපගමෙ දානං. තන්ති අච්චයෙන දින්නං විචරාදිකං සඬිසස්සෙව ච හොති, න භික්ඛුනොති අධිජ්ජායො. ගිහීනං පනාති ගිහීනං අච්චයෙ දානං පන. ඉදමෙත්ථ දානග්ගහණලක්ඛණං — “ඉදං තුය්හං දම්මී”තිආදිනා සම්මුඛා වා “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමී”තිආදිනා පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති. “තුය්හං ගණ්භාහී”ති වුත්තෙ “මය්හං ගණ්භාමී”ති වදති,

සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්ච. “තව සන්තකං කරොහි, තව සන්තකං භොතු, තව සන්තකං කාරාපෙහි”ති චුත්තෙ “මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං භොතු, මම සන්තකං කරිස්සාමි”ති වදති. දුද්දින්නං දුග්ගහිතඤ්ච. සචෙ පන “තව සන්තකං කරොහි”ති චුත්තෙ “සාධු, භත්තෙ, මය්හං ගණ්හාමි”ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතන්ති.

379. හික්ඛු වා සාමණෙරො වා උපස්සයෙ හික්ඛුනීනං විහාරෙ කාලං කයිරාථ යදි කාලඤ්ඤාය, තත්ථ තස්මිං උභින්නං සන්තකෙ හික්ඛුසඤ්ඤා ඵච දායජ්ජො සාමි භොතිති සෙසො. සෙසෙපිති අවසෙසෙ හික්ඛුනිසික්ඛමානසාමණෙරිසන්තකෙපි. අයං නයොති යදි තෙ හික්ඛුනං විහාරෙ කාලං කරෙය්හං, තෙසං සන්තකෙ හික්ඛුනිසඤ්ඤා ඵච දායජ්ජොති අයමෙව නයොති අත්ථො.

380. “ඉමං නෙත්වා අසුකස්ස දෙහි”ති දින්නං යාව පරස්ස භත්ථං න පාපුණාති, තාව පුරිමස්සෙව, යො පහිණති, තස්සෙවාති අත්ථො. දම්මිති “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමි”ති දින්නං පන පච්ඡිමස්සෙව, යස්ස පහිණති, තස්සෙව සන්තකන්ති අත්ථො. ඉමං විධිං “චුත්තනයෙන ඉමෙ සාමිනො භොන්ති”ති එතං පකාරං ඤාත්වා විස්සාසග්ගාහං වා ගණ්හෙ, මතකච්චරං වා අධිට්ඨෙති යොජනා. විස්සාසගාහන්ති සාමිසු ජීවත්තෙසු විස්සාසෙන ගාහං ගහෙත්වා. මතකච්චරං අධිට්ඨෙති තෙසු මතෙසු අඤ්ඤෙවෙ හික්ඛු න සන්ති, “මය්හං තං පාපුණාති”ති මතකච්චරං අධිට්ඨෙය්හං. අඤ්ඤෙසං අදත්වා දුරෙ යපිතමතකපරික්ඛාරා පන තත්ථ තත්ථ සඤ්ඤාසෙව භොන්ති. හික්ඛුමිහි කාලකතෙ සඤ්ඤා සාමි පත්තච්චරෙ, අපිව ගිලානුපට්ඨාකා බහුපකාරා, සඤ්ඤා නිව්චරඤ්ච පත්තඤ්ච ගිලානුපට්ඨාකානං දාතබ්බං. යං තත්ථ ලහුහණ්ඩං ලහුපරික්ඛාරං, තං සම්මුඛිභූතෙන සඤ්ඤා භාජෙතබ්බං. යං තත්ථ ගරුහණ්ඩං ගරුපරික්ඛාරං, තං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස සඤ්ඤා අවිස්සජ්ජියං අවෙහඨගියං. ගිලානුපට්ඨාකො නාම ගිහි වා භොතු පබ්බජිතො වා, අත්තමසො මාතුගාමොපි, සබ්බෙ භාගං ලහන්ති. බහු චෙ සබ්බෙ සමග්ගා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, සබ්බෙසං සමභාගො දාතබ්බො. යො පනෙත්ථ විසෙසෙන උපට්ඨහති, තස්ස විසෙසො කාතබ්බො.

381. “ලොහහණ්ඩෙ පහරණිං යපෙත්වා සබ්බං කප්පති”ති ආදිනා යොජෙතබ්බං. පහරණින්ති ආවුධං. පාදුකා ච සඤ්ඤාමනීයො පල්ලඤ්ඤා වාති ද්වන්ද්වා. මත්තිකාමයෙ කතකං කුම්භකාරිකඤ්ච යපෙත්වා සබ්බං කප්පතිති යොජනීයං, ධනියස්සෙව සබ්බමත්තිකාමයකුටි කුම්භකාරිකාති.

පකිණ්ණකතිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

42. දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා

382. ඉදානි දෙසනානිදස්සනඛ්‍යාසෙන හෙට්ඨා අවුත්තානි කානිච්ඡික්ඛාපදානි උපදිසිතුං “වාගො”නිආදිමාහ. භික්ඛුභාවස්ස යො වාගො, සා පාරාජිකදෙසනානි සම්බන්ධො. භවති අනෙනානි භාවො, සද්දප්පවත්තිනිමිත්තං, භික්ඛුනො භාවො භික්ඛු-සද්දස්ස පවත්තිනිමිත්තං භික්ඛුකිච්චං භික්ඛුභාවො, තස්ස. දිසි උච්චාරණං, උච්චාරණා පකාසනා දෙසනා. “ඡන්තමතිවස්සති, විවට්ටං නාතිවස්සති”ති (උදා. 45) හි වුත්තං. ඉධ පන භික්ඛුභාවපරිච්චාගොයෙව පාරාජිකාය පකාසනා නාම පාරාජිකාය දෙසනා. “යො”ති වුත්තත්තා “සො”ති වත්තුං යුත්තං, තථාපි සබ්බාදිහි වුත්තස්ස වා ලිඬිගමාදියානෙ වක්ඛමානස්ස වාති වක්ඛමානදෙසනාපෙක්ඛාය “සො”ති වුත්තං. යථා යෙන පකාරෙන “ඡාදෙති ඡානමාපන්න”න්තිආදිනා වුත්තං යථාවුත්තං, තෙන. වුත්තමනතික්කමිමාති අඛ්‍යායිභාවවසෙන වා අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉධාපි ගරුකාපත්තියා වුට්ඨානානතික්කමෙනෙව පකාසනා දෙසනා සියාති “වුට්ඨානං ගරුකාපත්තිදෙසනා”ති වුච්චති.

383. ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය “ඵව”න්ති වුත්තං. ඵකස්සාති ඵකස්ස භික්ඛුනො.

384. තුම්භමූලෙති තුම්භාකං මූලෙ සමීපෙ. පට්ඨෙසෙමීති පකාසෙමි. සංවරෙය්‍යාසිති සංයමෙය්‍යාසි, සංවරෙ පතිට්ඨෙය්‍යාසිති අත්ථො.

385. නිස්සප්පිත්වානානි ඵකබහුභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවං ඤාත්වා “ඉදං මෙ, භන්තෙ, වීවර”න්තිආදිනා නිස්සප්පිත්වා. තෙනානි යස්ස වීවරං නිස්සට්ඨං, තෙන. “ඉමං...පෙ.... දම්මී”ති නිස්සට්ඨවීවරං දෙය්‍යන්ති සම්බන්ධිතබ්බං. “ඉමං වීවරං දසාහාතික්කන්ත”න්තිආදිනා යොජෙතබ්බං.

386. (ක) වීවරන්ති තිවීවරාධිට්ඨානනායෙන අධිට්ඨිතෙසු සඬ්ඝාට්ඨාදීසු යං කිඤ්චි වීවරං. විජ්ජවුත්ථන්ති විජ්ජයුත්තෙන වුත්ථං.

(ඛ) අකාලවීවරන්ති අනත්ථතෙ කථිතෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමමාසං යථෙත්වා සෙසෙ ඵකාදසමාසෙ, අත්ථතෙ කථිතෙ තඤ්ච මාසං හෙමන්තිකෙ චත්තාරො මාසෙ ච යථෙත්වා සෙසෙ සත්තමාසෙ උප්පන්නං, කාලෙපි සඬ්ඝස්ස වා “ඉදං අකාලවීවර”න්ති ඵකපුග්ගලස්ස වා “ඉදං තුය්හං දම්මී”ති උද්දිසිත්වා දින්නං. ඉතරං පන කාලවීවරං. මාසාතික්කන්තන්ති අකාලවීවරෙ උප්පන්නෙ උභයස්ස පාරිපූරියා සඬ්ඝගණාදිතො සතියා පච්චාසාය මාසමෙකං පරිහාරො ලබ්භති, තං මාසං අතික්කන්තං.

(ග) පුරාණවීරන්ති යං අන්තමසො උස්සිසකං කත්වා නිපන්නො. වීරං නාම ඡන්තං අඤ්ඤතරං විකප්පනුපගං. එසෙව නයො සබ්බෙසු වක්ඛමානවීරප්පට්ඨසංයුත්තසික්ඛාපදෙසු.

(ඝ) අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකාති අන්තමසො හරිතකීඛණ්ඨෙනපි පාරිවත්තකං විනා.

(ඞ) ගහපතිකන්ති භික්ඛුසු අපබ්බජිතකං. අඤ්ඤත්‍ර සමයාති අව්ඡින්නවීරනට්ඨවීරසමයං විනා, අව්ඡින්නවීරෙහි පන සාධාපලාසං අත්තනා හඤ්ජිත්වාපි වාකාදීනි ගණ්හිත්වාපි නිවාසෙත්‍රං වට්ටති, පගෙව විඤ්ඤත්ති. වීරං විඤ්ඤාපිතන්ති සම්බන්ධො. කන්ති ආහ “අඤ්ඤාතක”න්තිආදි.

(ච) තදුත්තරීති තතො චුත්තප්පමාණතො උත්තරි, අව්ඡින්නවීරෙත භික්ඛුනා කායෙන වා වාචාය වා අභිහරිත්වා පචාරිතවීරතො තීසු නට්ඨෙසු ද්වෙ සාදිතබ්බානි, ද්විසු නට්ඨෙසු එකං සාදිතබ්බං. පකතියා සන්තරුත්තරෙන වරත්තෙන ද්විසු නට්ඨෙසු ද්වෙයෙව සාදිතබ්බානි, එකස්මිං නට්ඨෙ එකංයෙව සාදිතබ්බං. යස්ස එකංයෙව හොති, තස්මිං නට්ඨෙ ද්වෙ සාදිතබ්බානි.

(ඡ) අප්පචාරිතොති ගහපතිනා වා ගහපතානියා වා. විකප්පන්ති පට්ඨාපදිප්පෙතතො මූලං වඩ්ඨාපෙන්නො සුන්දරකාමතාය “ආයතං වා”න්තිආදිනා විසිට්ඨකප්පං අධිකවිධානං.

(ජ) අඤ්ඤාතකෙ ගහපතිකෙති බහුතං වසෙන චුත්තමත්තමෙව පුරිමතො විසෙසො.

(ඤ) වොදනායාති “අත්ථො මෙ, ආවුසො, වීරරෙනා”ති වොදනාය. යානෙනාති කායවොදනමාහ. රාජාදීහි පෙසිතෙන හි දුතෙන වෙය්‍යාවච්චකරස්ස හත්ථෙ වීරවෙනාපන්නෙ නික්ඛිත්තෙ තිස්සො වොදනා අනුඤ්ඤාතා, වොදනාය දිගුණං යානං, තස්මා සථෙ වොදෙතියෙව, න තිට්ඨති, ඡ වොදනා ලබ්භන්ති. සථෙ තිට්ඨතියෙව, න වොදෙති, ද්වාදස යානානි ලබ්භන්ති. සථෙ උභයං කරොති, එකාය වොදනාය ද්වෙ යානානි භාපෙතබ්බානි.

(ට) සුද්ධානි ව තානි කාළකානි ව ජාතියා රජනෙන වා.

(ඨ) තුලන්ති චතුහි තුලාහි කාරෙතුකාමතං සන්ධාය චුත්තං. අත්ථතො පන යත්තකෙහි එළකලොමෙහි කාතුකාමො හොති, තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා කාළකානං, එකො ඔදාතානං, එකො ගොවරියානං ගහෙතබ්බො. තුලා නාම

පලසතං. ගොවරියා නාම කපිලවණ්ණා. ඉදං මෙ සන්ථතං කාරාපිතන්ති යොජනා.

(ණ) තියොජනපරමන්ති ගහිතට්ඨානතො තීණි යොජනානි පරමො අස්ස අතික්කමනස්සාති භාවනපුංසකවසෙන අත්ථො වෙදිතඛිබො. අතික්කාමිතානීති අන්තමසො සුත්තකෙනපි භණ්ඩකතභණ්ඩහරණං විතා අන්තමසො වාතාබාධජ්ජටිකාරත්ථං කණ්ණවිජ්ජද්දෙ පක්ඛිත්තානි අතික්කාමිතානි.

387-9. නිස්සජ්ජිත්වානාති චුත්තනයෙන වත්ථුනි නිස්සජ්ජිත්වා. අථාති දෙසිතානන්තරං. “ඉමං ජානාහී”ති ගිහිං වදෙති යොජනා. සොති ආරාමිකාදිකො ගිහී. “ඉමිතා කිං ආහරාමී”ති වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. වදෙය්‍යාති යදි වදති. ඉමන්ති අවත්වාති “ඉමං ආහරා”ති අවත්වා හික්ඛුනං කජ්ජියං තෙලාදිත්ති වදෙති සම්බන්ධො. ආදිත්ති සන්ධිවසෙන නිග්ගහිතං. තෙන පරිවත්තෙත්වාන සො යං කජ්ජියං ආහරතීති යොජනා. තෙනාති නිස්සග්ගියවත්ථුනා. ද්වෙපෙන යපෙත්වාති එතෙ රුපියජ්ජටිග්ගාහකරුපියසංචොභාරකෙ ද්වෙ යපෙත්වා සෙසෙහි පරිභුඤ්ජිතුං ලබ්භන්ති සම්බන්ධො. පරිභුඤ්ජිතුන්ති තං භුඤ්ජිතුං. තතොති පරිවත්තිතකජ්ජියතො. අඤ්ඤානාති අන්තමසො ආරාමිකෙනාපි. තෙසන්ති චුත්තානං ද්විත්තං.

390. අන්තමසො තන්තිබ්බත්තා රුක්ඛච්ඡායාපිති සම්බන්ධො. තන්තිබ්බත්තාති නිස්සට්ඨවත්ථුනා කිණිත්වා ගහිතආරාමෙ රුක්ඛච්ඡායා තන්තිබ්බත්තා භොතීති තතො නිබ්බත්තාති සමාසො. ආදිතො සන්ථතත්තයන්ති ආදිමිහි කොසියසුද්ධකාලකද්වෙභාගසන්ථතත්තයං.

391. එවං වෙ නො ලභෙථාති එවං පරිවත්තෙත්වා කජ්ජියකාරකො නො වෙ ලභෙය්‍ය, සො ගිහී “ඉමං ඡඩ්ඛෙහී”ති සංසියො වත්තඛිබො, එවං රුපියඡඩ්ඛකො ගිහී නො වෙ ලභෙය්‍ය, සම්මතො හික්ඛු ඡඩ්ඛෙය්‍යාති සම්බන්ධො. සම්මතොති “යො ඡන්දාගතිං න ගච්ඡෙය්‍යා”තිආදිනා (පාරා. 584) චුත්තපඤ්චඩ්ගසමන්තාගතො රුපියඡඩ්ඛකසම්මුතියා සම්මතො හික්ඛු.

392. එතානීති පටිග්ගහිතරුපියානි. දුතියං පත්තන්ති ඌනපඤ්චබන්ධනෙ සති විඤ්ඤාපිතපත්තං සඬ්ඝෙ වත්තුං ලබ්භරෙති පදසම්බන්ධො. වත්තුන්ති “අහං භන්තෙ රුපියං පටිග්ගහෙසි”න්තිආදිනා වත්තුං. සෙසානි අවසෙසනිස්සග්ගියවත්ථුනි සඬ්ඝෙ එකස්මිං ගණෙ ව වත්තුං ලබ්භරෙති යොජනා. භාසන්තරෙනපි වත්තුං ලබ්භන්ති න කෙවලං පාලිභාසායමෙව, සිහලාදිභාසායපි නිස්සජ්ජිතුං ලබ්භතීති අත්ථො.

393. (ක) නානප්පකාරන්ති වීවරාදීනං කප්පියභණ්ඩානං වසෙන අනෙකවිධං. කයො ගහණං, වික්කයො දානං. කයො ච වික්කයො ච කයවික්කයං.

(ග) ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාති ඌනානි පඤ්ච බන්ධනානි යස්ස, තෙන, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං. යථාකථංඤ්චි පන පඤ්චබන්ධනො පත්තො, පඤ්චබන්ධනොකායො වා, යො අපත්තො, අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්තුං වට්ටති.

394. සම්මන්ත්තිත්වානාති පදභාජනීයෙ චුත්තඤ්ඤත්තිදුතියකම්මෙන සම්මන්ත්තිත්වා. සඬ්ඝස්ස පත්තන්තන්ති අන්ත-සද්දෙන පත්තානං අන්තෙ භවො ලාමකො පත්තොයෙව ගහිතො, නිස්සට්ඨපත්තස්ස විජ්ජමානගුණං චත්වා ථෙරං, ථෙරස්ස පත්තං දුතියත්ථෙරං ගාභාපෙත්වා එතෙනෙව උපායෙන යාවසඬ්ඝනවකං ගාභාපෙත්වා යො තත්ථ සන්තිපතිතසඬ්ඝස්ස පත්තෙසු පරියන්තො පත්තො, තං පත්තන්ති. තස්සාති කතනිස්සජ්ජනස්ස භික්ඛුනො. දාපයෙති සම්මතෙන පත්තගාභාපකෙන දාපෙය්‍ය.

395. (ක) භෙසජ්ජන්ති භෙසජ්ජකීච්චං කරොතු වා, මා වා, එවං ලද්ධවොභාරං සප්පිආදිකං සත්තාහකාලිකං.

(බ) ගිම්භානස්ස පච්ඡිමමාසෙ පුරිමො අද්ධමාසො පරියෙසනකරණානං ඛෙත්තං, පච්ඡිමද්ධමාසො පරියෙසනකරණනිවාසනානං ඛෙත්තං, වස්සිකමාසා චත්තාරොපි අධිට්ඨානෙන සහ චතුත්තම්පි ඛෙත්තං, ඉමෙයෙව පඤ්චමාසා කුච්ඡිසමයො, ඉතරසත්තමාසා පිට්ඨිසමයො. පිට්ඨිසමයෙ පරියෙසන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, කුච්ඡිසමයෙ ච අතිරෙකද්ධමාසෙ කත්වා පරිදහතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තෙන චුත්තං “අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ”ති.

(ග) සාමං දත්වාති වෙය්‍යාවච්චාදීනි පච්චාසීසමානො සයමෙව දත්වා. අච්ඡින්නන්ති තං අකරොන්තං දිස්වා සකසඤ්ඤාය අච්ඡින්නං. භික්ඛුනොපි වීවරං යපෙත්වා අඤ්ඤං පරික්ඛාරං, අනුපසම්පන්නස්ස ච යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං අච්ඡින්දතො දුක්කටං. පරිච්චජිත්වා දින්නං සකසඤ්ඤං විනා අච්ඡින්දන්තො භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතඛිබො.

(ඛ) විකප්පන්ති “ආයතඤ්ච කරොහි විත්ථතඤ්චා”තිආදිකං අධිකවිධානං.

(ච) අච්චෙකච්චරන්ති ගමිකගිලානගබ්භිනිඅභිනචුප්පන්නසද්ධානං අඤ්ඤතරෙන පචාරණමාසස්ස ජුණ්භපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨාය “වස්සාවාසිකං දස්සාමි”ති දින්නං අච්චායිකච්චරං. අච්චෙකච්චරස්ස

අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා විවරකාලසමයො, තං අතික්කාමෙන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තෙන වුත්තං “විවරකාලසමයං අතික්කාමිත”න්ති. කාලො ච සො සමයො ච විවරස්ස කාලසමයො, තං.

(ඡ) සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ වස්සං උපගන්ත්වා විහරන්තෙන භික්ඛුනා තිණ්ණං විවරානං අඤ්ඤතරං විවරං පුරිමිකාය උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරිතතා, කත්තිකමාසතා, පඤ්චධනුසතිකපච්ඡි මප්පමාණයුත්තසෙනාසනතා, සාසඬ්ඤාසප්පට්ඨයතාති එවං වුත්තවතුරඬ්ඤාසමිපත්තියාඅන්තරසරෙ නික්ඛිපිත්වා සති පච්චයෙ ඡාරත්තපරමං තෙන විවරෙන විප්පවසිතබ්බං. තතො වෙ උත්තරි විප්පවසෙයා, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තෙන වුත්තං “අතිරෙකඡාරත්ත”න්තිආදි.

(ඡ) ඡානන්ති ඡානන්තො.

396. ආදිමභි වියාති පට්ඨනිස්සග්ගියෙ විය.

397. (බ) අන්තරසරං පට්ටියාය භික්ඛුනියා හත්ථතො බාදනියාදිප්පට්ඨගහණෙ ච භික්ඛුසු කුලෙසු භුඤ්ජන්තෙසු “ඉධ පුචං, සුපං දෙථා”තිආදිනා නයෙන වොසාසමානාය භික්ඛුනියා අනපසාදනෙන ච සෙබ්බමිමතෙසු කුලෙසු පුබ්බෙ අනිමන්තිතස්ස බාදනියාදිනං පට්ඨගහණෙ ච සප්පට්ඨයෙ ආරඤ්ඤකසෙනාසනෙ විහරන්තස්ස පුබ්බෙ අප්පට්ඨසංවිදිතබාදනියාදිප්පට්ඨගහණෙ ච පාට්ඨෙසනීයං නාම ආපත්තිනිකායො වුත්තො. තෙන වුත්තං “ගාරය්හ”න්තිආදි.

398. “අදෙසනාගාමිනිය”න්තිආදි “න දෙසයෙ”ති එත්ථ කම්මං. පාරාජිකා සඬ්ඤාදිසෙසා ච අදෙසනාගාමිනියො නාම. න ආපත්ති අනාපත්ති, තං. කතදෙසනං දෙසිතං. නානාසංවාසනිස්සිමට්ඨිතානං න දෙසයෙති සම්බන්ධො. එවං චතුපඤ්චහි න දෙසයෙ, මනසා න දෙසයෙ, අපකතත්තානං න දෙසයෙ, නානා “එකා”ති න දෙසයෙති. මනසාති කෙවලං විත්තෙනෙව. නානාති සම්බහුලා ආපත්තියො “එකා”ති වත්වා. එකං පන ආපත්තිං “සම්බහුලා”ති දෙසෙතුං වට්ටතිති.

දෙසනානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

43. ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා

399. කම්මප්පත්තෙති උපොසථාදිතො කම්මස්ස පත්තෙ යුත්තෙ අනුරූපෙ. සඬ්ඤා සමාගතෙති චතුර්වග්ගාදිකෙ සඬ්ඤා එකත්ථ සන්නිපතිතෙ. එත්ථ ච ඡන්දභාරකෙනාපි සද්ධිං චතුර්වග්ගාදිකො වෙදිතබ්බො.

400. ඡන්දදානාදිවිධිං දස්සෙතුං “එක”න්තිආදිමාහ. උපාගම්මාති සන්තිං ආපත්තිං පකාසෙත්වා තතො පච්ඡා උපගන්ත්වා. ඡන්දං දදෙති වක්ඛමානෙසු තිසු එකෙනපි බහි උපොසථං කත්වා ආගතො ඡන්දං දදෙය්‍ය, කෙනපි කරණියෙන සන්තිපාතට්ඨානං ගන්ත්වා කායසාමග්ගිං අදෙන්තො පන පාරිසුද්ධිං දෙන්තො ඡන්දං දදෙය්‍ය.

402. උභින්නං දානෙ කිංපයොජනන්ති ආහ “පාරිසුද්ධි”තිආදි. පාරිසුද්ධිප්පදානෙන සඬ්ඝස්ස අත්තනො වාපි උපොසථං සම්පාදෙතීති සම්බන්ධො. පරිසුද්ධි එව පාරිසුද්ධි, තස්ස පදානං, තෙන. නනු ච පාරිසුද්ධිතාපදානමත්තමෙව උපොසථකම්මං නාමාති පාරිසුද්ධිප්පදානං අත්තනො උපොසථං සම්පාදෙතු, කථං සඬ්ඝස්සාති? වුව්වතෙ — පාරිසුද්ධිදානස්ස ධම්මකම්මතාසම්පාදනෙන සඬ්ඝස්සාපි උපොසථං සම්පාදෙතීති.

එත්ථ පන චතුසු එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තිසු වා එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා ද්වෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අධම්මෙන වග්ගං උපොසථකම්මං. චත්තාරො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තයො වා ද්වෙ වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අධම්මෙන සමග්ගං. චතුසු එකස්ස ආහරිත්වා තයො පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, තිසු වා එකස්ස ආහරිත්වා ද්වෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, ධම්මෙන වග්ගං. සවෙ පන චත්තාරො සන්තිපතිත්වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථං, ද්වෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, ධම්මෙන සමග්ගං. පචාරණකම්මෙසුපි පඤ්චසු එකස්ස පචාරණං ආහරිත්වා චත්තාරො ගණඤත්ති. යපෙත්වා පචාරෙත්ති, චතුසු තිසු වා එකස්ස ආහරිත්වා තයො ද්වෙ වා සඬ්ඝඤත්ති. යපෙත්වා පචාරෙත්ති, අධම්මෙන වග්ගං පචාරණකම්මන්තිආදි චුත්තනයමෙව. සෙසකම්මං විබාධතීති අවසෙසසඬ්ඝකිව්වං විබාධෙති අලද්ධාධිප්පායත්තාති අධිප්පායො.

403. ද්වයන්ති උපොසථකරණඤ්චෙව අවසෙසකිව්වඤ්ච. අත්තනො න සාධෙතීති සම්බන්ධනියං.

404. භරෙය්‍යාති පුබ්බෙ චුත්තං සුද්ධිකඡන්දං වා ඉමං වා ඡන්දපාරිසුද්ධිං භරෙය්‍ය. පරම්පරා න භාරයෙති පරම්පරා න ආහරෙය්‍ය. කස්මාති ආහ “පරම්පරාහවා”තිආදි. තෙනාති පයමතො ගහිතඡන්දපාරිසුද්ධිකෙන. පරම්පරාහවාති යථා බිළාලසඬ්ඛලිකාය පයමං වලයං දුතියං පාපුණාති, තතියං න පාපුණාති, එවං දුතියස්ස ආගච්ඡති, තතියස්ස න ආගච්ඡති. “පරම්පරාහවා ඡන්ද-පාරිසුද්ධි න ගච්ඡති”ති වා පාඨො.

405. සබ්බුපචාරන්ති “එකංසං චීවරං කත්වා” තිආදි සබ්බං උපචාරං.

406. සො ආගතො ආරොචෙත්වා සඬ්ඝං පවාරයායාති යොජනා. අපාති අනන්තරත්ථෙ. ආගතොති පවාරණං ගහෙත්වා ආගතො භික්ඛු. ආරොචෙත්වාති භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ආරොචෙත්වා. එවන්ති වක්ඛමානක්කමෙන.

407-8. ගහෙත්වා භාරකොති සම්බන්ධො. නාහටාති ආහටාව න භොතීති අත්ථො. භාරකො සඬ්ඝං පත්වා තථා හෙය්‍ය, ආහටා භොතීති යොජනා. තථා හෙය්‍යාති විබ්භන්තාදිකො භවෙය්‍ය.

409. සඬ්ඝං පත්තො පමත්තො වා සුත්තො වා නාරොචයෙය්‍ය අනාපත්ති වාති සම්බන්ධො. ච-සද්දො ඡන්දපාරිසුද්ධිහරණං සම්පිණ්ඩෙතීති.

ඡන්දදානනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

44. උපොසඨනිද්දෙසවණ්ණනා

410. දුට්ඨෙ උපොසඨාති සුලභජ්ජවත්තිවසෙන චුත්තං. තයො පන දිවසවසෙනෙව උපොසඨා වාතුද්දසිකො පන්තරසිකො සාමග්ගිකොති. තත්ථ හෙමන්තගිම්භවස්සානානං තිණ්ණං උතුනං තතියසත්තමපක්ඛෙසු ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ වාතුද්දසිකා, සෙසා පන්තරසිකාති එවං එකසංවච්ඡරෙ චතුර්විසතිඋපොසඨා. ඉදං තාව ලොකස්ස පකතිවාරිත්තං. “ආගන්තුකෙහි ආවාසිකානං අනුවත්තිතබ්බ”න්තිආදිවචනතො (මහාව. 178) පන තථාරූපපච්චයෙ සති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසඨං කාතුං වට්ටති.

411. සුත්තුද්දෙසො සඬ්ඝස්සෙවාති යොජනා. අධිට්ඨානඤ්ච තං උපොසථො වාති කම්මධාරයො. සෙසානන්ති ද්විත්තං තිණ්ණං වා. “දුට්ඨෙ”තිආදිනා ච වාතුද්දසො පන්තරසො සාමග්ගීති දිවසවසෙන, සුත්තුද්දෙසො අධිට්ඨානං පාරිසුද්ධිති කරණජ්ජකාරෙන, සඬ්ඝුපොසථො ගණුපොසථො පුග්ගලුපොසථොති පුග්ගලවසෙන වාති නව උපොසඨා දීපිතා භොන්ති.

412. පුබ්බකිච්චෙති –

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ච ඔවාදො;
උපොසඨස්ස එතාති, පුබ්බකිච්චන්ති චුච්චති”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168) –

එවං අට්ඨකථාවරියෙහි චුත්තෙ පුබ්බකරණානන්තරං කත්තබ්බෙ පුබ්බකිච්චෙ.

පුබ්බකරණෙති –

“සම්මජ්ජනී පදීපො ච, උදකං ආසනෙන ච;

උපොසථස්ස එතානි, පුබ්බකරණන්ති වුවිච්ඡි”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168)

එවං අට්ඨකථාවරියෙහෙව චුත්තෙ සබ්බපයමං කත්තබ්බෙ පුබ්බකරණෙ. පත්තකල්ලෙති උපොසථාදීනං චතුන්නං අභිගානං සම්භවෙන පත්තො කාලො ඉමස්සාති පත්තකාලං, පත්තකාලමෙව පත්තකල්ලං. කිං තං? උපොසථාදිකම්මං. තං පන චතුහි අභිගෙහි සභිගහිතං. යථාහු අට්ඨකථාවරියා —

“උපොසථො යාවතිකා ච භික්ඛු කම්මජපත්තා,
සභාගාපත්තියො ච න විජ්ජන්ති;
චජ්ජනියා ච පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,
පත්තකල්ලන්ති වුවිච්ඡි”ති. (මහාව. අට්ඨ. 168);

සමානිතෙති සම්මා ආනිතෙ පවත්තිතෙති අත්ථො. සොති සුත්තුද්දෙසො. පඤ්චධානි නිදානුද්දෙසො පාරාජිකුද්දෙසො සභිසාදිසෙසුද්දෙසො අනියතුද්දෙසො විත්ථාරුද්දෙසොති එවං පඤ්චධා.

413. විනාන්තරායන්ති රාජන්තරායො චොරන්තරායො අග්‍යන්තරායො උදකන්තරායො මනුස්සන්තරායො අමනුස්සන්තරායො වාළන්තරායො සරිසපන්තරායො ජීවිතන්තරායො බ්‍රහ්මවරියන්තරායොති (මහාව. 150) චුත්තෙසු දසසු යං කිඤ්චි අන්තරායං විනා. සඬ්ඛෙපෙනාති විනා විත්ථාරං. “එත්ථ ද්විසු තිසු වා උද්දෙසෙසු විසදෙසු ථෙරොව ඉස්සරො”ති චුත්තත්තා අවත්තන්තෙපි වට්ටනීති යොජනා. එත්ථාති පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. අවත්තන්තෙති ථෙරස්ස විත්ථාරොන අවත්තමානෙ අජ්ජගුණෙ. වට්ටනීති සංඛිත්තෙන උද්දිසිතුම්පි වට්ටති. ඉමිනාව යස්ස කස්සචි උද්දෙසකස්ස අවත්තන්තෙපි වට්ටනීති විඤ්ඤායති. ද්විසු වත්තමානෙසු ඉස්සරත්තෙ අධිකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති දස්සනත්ථං. “තිසු”ති චුත්තං. “ථෙරොව ඉස්සරො”තිආදිනා ඉදං පරිදීපෙති — ද්වෙ අබණ්ඩා සුවිසදා වාචුග්ගතා, ථෙරාධෙය්‍යං පාතිමොක්ඛං, සවෙ පන එත්තකම්පි විසදං කාතුං න සක්කොති, ඛ්‍යත්තස්ස භික්ඛුනො ආයත්තං භොති, තස්මා සයං උද්දිසිතබ්බං, අඤ්ඤා වා අජ්ඣෙසිතබ්බොති.

414. උද්දිසන්තෙ සමා වා අථ ථොකිකා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍යන්ති සම්බන්ධනියං. උද්දිසන්තෙ ආවාසිකෙහි පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ. සමා වා ථොකිකා වාති ආවාසිකෙහි සමා වා ථොකිකා වා ආගන්තුකා භික්ඛු. අවසෙසකං සොතබ්බන්ති ඉමිනා එත්තාවතාපි උපොසථො කතොයෙව නාමාති දීපෙති.

415. උද්දිට්ඨමත්තෙති උද්දිට්ඨංයෙව උද්දිට්ඨමත්තං. මත්ත-සද්දො අවධාරණං. සකලාය එකච්චාය වා උට්ඨිතාය සමා වා ටොකිකා වා යදි ආගච්ඡෙය්‍යුන්ති යොජනා. සකලායාති සබ්බාය පරිසාය. එසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිං කරෙය්‍යුන්ති එසං ආවාසිකානං සමීපෙ තෙ ආගන්තුකා භික්ඛු පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යුන්ති අත්ථො. අථ බහුකා වෙ, සබ්බවිකජ්ජෙසු පුබ්බකිච්චං කත්වාති යොජනීයං. විකජ්ජියන්ති පරිකජ්ජියන්තීති විකජ්ජා, අවසෙසසවනපාරිසුද්ධිඋපොසථවිධානා සබ්බෙ ව තෙ විකජ්ජා වෙති සබ්බවිකජ්ජා. තෙසු. පුත්‍රද්දිසෙති පුත්‍ර පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍ය.

416. ඉතරානන්ති ආගන්තුකානං. ඉතරොති වාතුද්දසො. එත්ථ පන යෙසං පන්තරසො, තෙ අතීතං උපොසථං වාතුද්දසිකං අකංසුති වෙදිතබ්බො. අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – තාදිසෙ පච්චයෙ සති වාතුද්දසිකස්ස කතත්තා තෙසං යථාචුත්තතතියසත්තමපක්ඛසඬ්ඛාතවාතුද්දසිකෙ සම්පත්තෙ තෙරසීවාතුද්දසිකත්තබ්බත්තා අනුපොසථත්තා පන තත්ථ උපොසථො න කතොති වාතුද්දසොයෙව පන්තරසො ජාතො. සමානෙතරෙති සමා උභ්‍යා ඉතරෙති පදච්ඡෙදො. ඉතරෙති ආගන්තුකා. පූරිමානං අනුවත්තන්තුති ආවාසිකෙහි “අජ්ජපොසථො පන්තරසො”ති පුබ්බකිච්චෙ කයිරමානෙ පූරිමානං ආවාසිකානං අනුවත්තන්තුති අත්ථො. සවෙධිකාති යදි ආගන්තුකා බහුකා භොන්ති. පූරිමාති ආවාසිකා. තෙසං අනුවත්තන්තුති තෙසං ආගන්තුකානං “අජ්ජපොසථො වාතුද්දසො”ති පුබ්බකිච්චෙ කයිරමානෙ අනුවත්තන්තු. සෙසෙහිති ආගන්තුකානං පන්තරසවාරෙපි. අයං නයොති “ආගන්තුකානං පන්තරසො ඉතරානං සවෙනරො”තිආදිකො අයමෙව නයො. එත්ථ පන යෙසං පන්තරසො, තෙ තිරොරට්ඨතො වා ආගතා අතීතං වා උපොසථං වාතුද්දසිකං අකංසුති වෙදිතබ්බො.

417. අතීතුපොසථස්ස වාතුද්දසියං කතත්තා වාතුද්දසියං පන්තරසුපොසථො කතොති පන්තරසී ආවාසිකානං පාටිපදො ජාතොති ආහ “ආවාසිකානං පාටිපදො”ති. ඉතරානන්ති ආගන්තුකානං. උපොසථොති පන්තරසො උපොසථො. සමටොකානන්ති අත්තනා සමානං වා ටොකානං වා ආගන්තුකානං. මූලට්ඨාති ආවාසිකා. කාමකො දෙන්තුති අත්තනො ඉච්ඡාය දෙන්තු.

418. නො වෙ දෙන්තීති යදි ආවාසිකා කායසාමග්ගීං න දෙන්ති, තෙසං පන ආවාසිකානං භියො උපොසථස්ස කතත්තා අජ්ජ උපොසථකරණං නත්ථී. බහුසු අනිච්ඡාය කායසාමග්ගීං දදෙය්‍යාති යොජනා. බහුසුති ආගන්තුකෙසු බහුකෙසු. බහි වා වජෙති ආවාසිකහික්ඛුපරිසා නිස්සීමං වා වජෙය්‍යාති අත්ථො.

419. සාවෙය්‍ය සුත්තන්ති පාතිමොක්ඛසඬ්ඛානං සුත්තං වායමිත්වා සාවෙය්‍ය.

420. සම්මජ්ජිතුං ...පෙ.... උදකාසනං පඤ්ඤපෙතඤ්ඤව මහාථෙරෙන පෙසිතො කල්ලො න කරෙය්‍ය තථාති සම්බන්ධො. කල්ලොති අභිලානො. තථාති දුක්ඛං අතිදිසති. ආසනෙසු අසති අන්තමසො සාධාහඬිගම්පි කප්පියං කාරාපෙත්වා පඤ්ඤපෙතබ්බං. තෙලෙ අසති කපල්ලෙ අග්ගිපි ජාලෙතබ්බො.

421-3. පටිඨපෙත්වා දකාසනන්ති පරිභොජනීයපානීයොදකඤ්ඤව ආසනඤ්ඤව සන්තිහිතං කත්වා. ගණඤ්ඤත්තින්ති ඉදානි වක්ඛමානං ගණෙන ධ්වපෙතබ්බං ඤත්තිං. තෙති අඤ්ඤෙ දුට්ඨෙ හික්ඛු. සමත්තපුබ්බාරම්භෙනාති සමත්තො නිට්ඨිතො පුබ්බෙසු උත්තරාසඬිගඵකංසකරණාදීසු ආරම්භො යස්සාති තිපදබ්බුබ්බිහි. නවෙන තෙ ඵවමීරියාති සම්බන්ධො. තෙති ඉතරෙ ද්වෙ.

424. කත්තබ්බං කත්වා පුබ්බකිච්චාදිකං සම්පාදෙත්වා නවො ඵවං ඊරියොති යොජනා.

427. යත්ථාති යස්මිං විහාරෙ එකෙකස්ස පාරිසුද්ධිං හරිත්වානාති සම්බන්ධො. එකෙකස්සාති එත්ථ විච්ඡායං ද්විත්තං. කිරියාය ගුණෙන දබ්බෙන වා හින්තො අත්ථෙ ඛ්‍යාපිතුං ඉච්ඡා විච්ඡා. එත්ථ පන ඡන්දපාරිසුද්ධිහරණසඬ්ඛාතාය කිරියාය චතුසු ච තීසු ච ද්විසු ච හින්තමෙකෙකං ඛ්‍යාපිතුං සම්බන්ධිතුං ඉච්ඡාති විච්ඡා. ඉතරීතරෙති එත්ථාපි කරණකිරියාවසෙන වෙදිතබ්බං. තයො ද්වෙ එකො වා තං තං සඬ්ඝපොසථං ගණපොසථං පුග්ගලපොසථං වාති චුත්තං හොති. අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – චතුසු එකස්ස ආහරිත්වා තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තීසු වා එකස්ස ආහරිත්වා ද්වෙ සඬ්ඝපොසථං කරොන්ති, අධම්මෙන වග්ගං උපොසථකම්මං. අථ පන එකස්ස ආහරිත්වා තයො සඬ්ඝපොසථං කරොන්ති, එකස්ස ආහරිත්වා ද්වෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, අධම්මෙන වග්ගං නාම හොති. යදි පන චත්තාරොපි සන්තිපතිත්වා පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරොන්ති, තයො වා ද්වෙ වා සඬ්ඝපොසථං කරොන්ති, අධම්මෙන සමග්ගං නාම හොතීති. තබ්බිපරියායෙන ධම්මෙන සමග්ගං වෙදිතබ්බං.

428. වග්ගෙ සමග්ගෙ වා “වග්ගො”ති සඤ්ඤිතො විමතිස්ස වා කරොතො දුක්ඛටන්ති සම්බන්ධො. වග්ගෙති වග්ගසඬ්ඝෙ. විමතිස්සාති “වග්ගො නු ඛො, සමග්ගො”ති ඵවං වෙමතිකස්ස. ඉමිනාව කුක්කුච්චපකතවාරොපි උපලක්ඛිතො. කරොතොති උපොසථං කරොන්තස්ස. හෙදාධිජ්ජායෙන කරොතොති යොජනා. එත්ථ පන පාපස්ස බලවතාය

ථුල්ලච්චයං වුත්තං. සඤ්ඤිනොති සඤ්ඤාසීසෙන චිත්තං වුත්තං,
චිත්තවතොති අත්ථො.

429-30. “උක්ඛිත්තස්සා”ති ආදිනා වජ්ජනීයපුග්ගලෙ දස්සෙති. උක්ඛිත්තස්සාති කත්තුඅත්ථෙ සාම්ච්චනං. නිසින්නසද්දස්ස කම්මසාධනත්තා උක්ඛිත්තාදීහි කත්තුහි භවිතබ්බන්ති. “සෙසාන”න්ති විසෙසනස්ස භික්ඛූනං ඛාහිවාරෙන සාත්ථකතා. අභබ්බස්ස පණ්ඩකාදිඵකාදසව්ධස්ස අභබ්බස්ස. නිසින්නපරිසායඤ්ච පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙති සම්බන්ධො. සභාගාපත්තිකො තථා න උද්දිසෙති යොජෙතබ්බං. විකාලභොජනාදිවත්ථුතො සමානො භාගො කොට්ඨාසො එතිස්සාති සභාගා, සා ආපත්ති අස්සාති බහුබ්බිහි.

ජන්දෙන පරිවුත්ථෙන්නාති එත්ථ චතුබ්බිධං පාරිවාසියං පරිසපාරිවාසියං රත්තිපාරිවාසියං ඡන්දපාරිවාසියං අජ්ඣාසයපාරිවාසියන්ති. තත්ථ භික්ඛූ කෙනවිදෙව කරණීයෙන සන්නිපතිතා භොන්ති, අථ මෙසුට්ඨානාදිනා කෙනවිදෙව කරණීයෙන අනොකාසො, අථ “අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා”ති ඡන්දං අවිස්සජ්ජිත්වා උට්ඨන්ති, ඉදං පරිසපාරිවාසියං නාම කිඤ්චාපි පරිසපාරිවාසියං, ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨත්තා කම්මං කාතුං වට්ටති.

“යාව පන සබ්බෙ සන්නිපත්ති, තාව ධම්මං සුඤ්ඤාමා”ති එකං අජ්ඣෙසන්ති, තස්මිං ධම්මකථං කථෙත්තෙයෙව අරුණො උග්ගච්ඡති, සචෙ වාතුද්දසිකං කාතුං නිසින්නා, පන්නරසොති කාතුං වට්ටති, සචෙ පන්නරසිකං කාතුං නිසින්නා, පාටිපදෙ අනුපොසථෙ උපොසථං කාතුං න වට්ටති, අඤ්ඤං පන සඤ්ඤාච්චං කාතුං වට්ටති, ඉදං රත්තිපාරිවාසියං නාම.

එවං පන නිසින්නෙ කොචි නක්ඛත්තපායකො භික්ඛූ “අජ්ජ නක්ඛත්තං දාරුණං, ඉමං කම්මං මා කරොමා”ති වදති, තෙ තස්ස වචනෙන ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා තත්ථෙව නිසින්නා භොන්ති, අථඤ්ඤො ආගන්ත්වා “නක්ඛත්තං පටිමානෙත්තං, අත්ථො බාලං උපච්චගා”ති (ජා. 1.1.49) වත්වා “කිං නක්ඛත්තෙන, කරොමා”ති වදති, ඉදං ඡන්දපාරිවාසියඤ්චෙව අජ්ඣාසයපාරිවාසියඤ්ච. එකස්මිං පාරිවාසියෙ පුන ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආනෙත්වා කම්මං කාතුං වට්ටති.

431. ආපන්නඤ්ච වෙමතිකඤ්ච අදෙසයිත්වා වා නාවිකත්වා වා උපොසථං කාතුං න ච කජ්ජති සම්බන්ධො. නාවිකත්වාති ගරුකාපත්තිං අනාවිකත්වා. න වාති නෙව.

432. අට්ඨිතොපොසථාති අට්ඨිතො අවිස්සට්ඨො උපොසථො යස්මින්නි බහුබ්බිහි. තදහුති තස්මිං උපොසථදිවසෙ. අන්තරායං වා සඤ්ඤං වා විනා

අධිට්ඨාතුං සීමමෙව වා න වජෙති යොජනා. අධිට්ඨාතුන්ති ඉමිනා ගණුපොසථම්පි උපලක්ඛෙති. සීමන්ති ඉමිනා නදිම්පි.

උපොසථනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

45. පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා

433. “අඤ්ඤමඤ්ඤප්පචාරණා”ත්ථාදීනං අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි කාතබ්බා පචාරණා. තත්ථ තිණ්ණං චතුන්නඤ්ඤව ගණඤ්ඤත්තිං යපෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤප්පචාරණා, ද්වින්නං පන අට්ඨපෙත්වා. අධිට්ඨානන්ති අධිට්ඨානප්පචාරණා, යුපච්චයන්තානං භාවෙ නියතනපුංසකත්තා “අධිට්ඨාන”න්ති චුත්තං. සෙසා පඤ්චාදීහි කාතබ්බා අවසෙසා සඬ්ඝප්පචාරණා සඬ්ඝවසෙන ඤ්ඤත්තිං යපෙත්වා කාතබ්බා. එතෙන නවසු සඬ්ඝප්පචාරණාදයො තිස්සො දස්සිතා. නව හි පචාරණා චාතුද්දසි පන්නරසි සාමග්ගීති දිවසවසෙන, තෙවාච්ච ද්වෙවාච්ච එකවාච්චිති කත්තබ්බාකාරවසෙන, සඬ්ඝෙ පචාරණා, ගණෙ පචාරණා, පුග්ගලෙ පචාරණාති කාරකවසෙන ව. තත්ථ පුරිමවස්සංචුත්ථානං පුබ්බකත්තිකපුණ්ණමා වා තෙසංයෙව සචෙ භණ්ඩනකාරකෙහි උපද්ද්වතා පචාරණං පච්චුක්කඬ්ඬන්ති, අථ කත්තිකමාසස්ස කාලපක්ඛවාතුද්දසො වා පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා වා පච්ඡිමවස්සංචුත්ථානඤ්ඤව පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා එව වා පචාරණාදිවසා හොන්ති. ඉදං පන පකතිවාරිත්තං. තථාරූපප්පච්චයෙ සති ද්වින්නං කත්තිකපුණ්ණමානං පුරිමෙසු චාතුද්දසෙසුපි පචාරණං කාතුං වට්ටති. හින්තස්ස පන සඬ්ඝස්ස සාමග්ගියං යො කොච්චි දිවසො පචාරණාදිවසො හොති. ඉමා දිවසවසෙන තිස්සො පචාරණා. කත්තබ්බාකාරවසෙන පන වක්ඛමානනායෙන විඤ්ඤාතබ්බා.

434. “පුබ්බකිච්චෙ”තිආදීසු –

“සම්මජ්ජනී පදිපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
පචාරණාය එතානි, පුබ්බකරණන්ති චුච්චති.

“ඡන්දප්පචාරණා උතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
පචාරණාය එතානි, පුබ්බකිච්චන්ති චුච්චති.

“පචාරණා යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා,
සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනියා ව පුග්ගලා තස්මිං න හොන්ති,
පත්තකල්ලන්ති චුච්චති” ති. –

එවං අට්ඨකථායං චුත්තා පුබ්බකිච්චාදයො වෙදිතබ්බා. ඤාත්තින්ති ඉදානි වක්ඛමානං සාමඤ්ඤං සඬ්ඝඤාත්තිං. එවං පන ඤාත්තියා යපිතාය කාරණෙ සති තෙවාචිකද්වෙවාචිකඑකවාචිකසමානවස්සිකවසෙනපි පචාරෙතුං වට්ටති. අයමෙව පන ඤාත්ති “සඬ්ඝො පචාරෙය්‍යා”ති එත්ථ “සඬ්ඝො තෙවාචිකං පචාරෙය්‍ය, සඬ්ඝො ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍ය, සඬ්ඝො එකවාචිකං පචාරෙය්‍ය, සඬ්ඝො සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා”තිපි යපෙතුං වට්ටති. වාතුද්දසියං පන සාමග්ගියඤ්ච “වාතුද්දසි සාමග්ගී”ති වත්තබ්බං.

437. ථෙරෙසු උක්කුටිකං නිසජ්ජ පචාරෙන්තෙසු නථො යාව සයං පචාරෙති, තාව උක්කුටිකො එව අච්ඡතුති යොජනා. අච්ඡතුති නිසිදෙය්‍ය.

440-2. ධම්මසාකච්ඡා ච කලහො වානි ද්වන්ද්‍රො. රත්තියා ඛෙපිතභාවතො තෙවාචිකාය ඔකාසෙ අසති දසවිධෙ වා අන්තරායෙ සති “සුඤ්ඤා මෙ...පෙ.... සමානවස්සිකං පචාරෙය්‍යා”ති අනුරූපතො ඤාත්තිං වත්වා යථායපිතඤාත්තියා අනුරූපෙන පචාරෙය්‍යාති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. අනුරූපතොති “සුඤ්ඤා මෙ...පෙ.... දානං දෙන්තෙහි රත්ති ඛෙපිතා, සචෙ...පෙ.... රත්ති විභාගිස්සති, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ල”න්තිආදිනා තෙන ඛෙපිතරත්තියා අනුරූපෙන. “සුඤ්ඤා මෙ හන්තෙ සඬ්ඝො, අයං රාජන්තරායො, සචෙ සඬ්ඝො තෙවාචිකං...පෙ.... සඬ්ඝො හවිස්සති, අථායං රාජන්තරායො හවිස්සති, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ල”න්තිආදිනා රාජන්තරායාදිනං අනුරූපෙන වානි අත්ථො. “අථායං බ්‍රහ්මවරියන්තරායො හවිස්සති”ති පන පෙය්‍යාලවසෙන අන්තෙ චුත්තං බ්‍රහ්මවරියන්තරායං ගහෙත්වා චුත්තං. “ද්වෙවාචික”න්තිආදිකං පන විසුං විසුං වත්තබ්බමිපි ලඬ්ඝනක්කමෙන සම්පිණ්ඩෙත්වා චුත්තං. වචනසමයෙ පන “ද්වෙවාචිකං පචාරෙය්‍ය”ඉච්චාදිනා වත්තබ්බං. ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමාආදිකා වානි “ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා”ඉච්චාදයො උපොසථෙ චුත්තා ගාථායො ච. එත්ථානි එතිස්සං පචාරණායං. අයමෙව ච ආහරණක්කමො –

ආගච්ඡෙය්‍යං යදි සමා, පචාරෙන්තෙව ථොකිකා;
පචාරිතා තෙ සුප්පචාරිතා, අඤ්ඤෙහි ච පචාරියං;
පචාරිතෙසු සකලා-යෙකච්චායුට්ඨිතාය වා.

පචාරෙය්‍යඤ්ච තෙ තෙසං, සන්තිකෙ බහුකා සචෙ;
කත්වා සබ්බවිකජ්ජෙසු, පුබ්බකිච්චං පුනුද්දිසෙති.

“ආවාසිකානං පන්තරසො”තිආදිකා ගාථායො පන එත්ථාපි සමානා.

443. ඤාත්තිං වත්වානි වක්ඛමානගණඤාත්තිං වත්වා.

444. සමුදිරියාති අඤ්ඤ ද්වෙ තයො වා වක්ඛමානක්කමෙන වත්තබ්බා.

446-8. කත්තබ්බං කත්වාති යොජෙනබ්බං. කත්තබ්බන්ති පුබ්බකිච්චාදිකං. නවෙනපි “අහං භන්තෙ...පෙ.... පටිකරිස්සාමි”ති ථෙරො ඊරියොති යොජෙනබ්බං. එවන්ති ඉදානි වක්ඛමානං පරාමසති.

449. “යස්මි”න්තිආදි වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

450. ගාථායොති “වග්ගෙ සමග්ගෙ වග්ගොති, සඤ්ඤිනො”තිආදිකා හෙට්ඨා වුත්තගාථායො වා. අයං පනෙත්ථ විසෙසො – කරොතොති එත්ථ පචාරණං කරොතොති අත්ථො ගහෙනබ්බො. තතිය ගාථාය “පාතිමොක්ඛං න උද්දිසෙ”ති අපනෙත්වා “නො කරෙය්‍ය පචාරණං”න්ති පදං පක්ඛිපිතබ්බං. චතුත්ථගාථාය “අනුපොසථෙ”තිආදිගාථාබන්ධං අපනෙත්වා “නෙව පචාරණෙ කාතුං, සා කප්පති පචාරණා”ති පක්ඛිපිතබ්බං. පඤ්චමගාථාය “අට්ඨිතොපොසථාවාසා”ති අපනෙත්වා “පචාරණාධිතාවාසා”ති පක්ඛිපිතබ්බං.

451. සඬ්ඝමහි පචාරිතෙවාති පුරිමවස්සුපගතෙ සඬ්ඝමහි පචාරිතෙ එව. පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාති න එකස්මිං උපොසථග්ගෙ ද්වෙ ඤත්තියො යපෙනබ්බාති අධිජ්ජායො. පච්ඡිමිකාය උපගන්ත්වා අපරිනිට්ඨිතවස්සො අවුත්ථො. අනුපාගතොති වස්සං අනුපාගතො. අයමෙත්ථාධිජ්ජායො – පුරිමිකාය වස්සං උපගතා පඤ්ච වා අතිරෙකා වා පච්ඡිමිකාය උපගතා තෙහි සමා වා ඌනතරා වා පුරිමිකාය වා උපගතෙහි පච්ඡිමිකාය උපගතා ථොකතරා වෙව හොන්ති, සඬ්ඝජ්ජපචාරණාය ගණං පුරෙන්නි සඬ්ඝජ්ජපචාරණාවසෙන ඤත්තිං යපෙත්වා, අථ ව උභොපි එකතො හුත්වා සඬ්ඝං න පුරෙන්නි, ගණං පන පුරෙන්නි, ගණඤත්තිං යපෙත්වා පචාරෙතබ්බං, පච්ඡා තෙසං සන්තිකෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො. යදි පන පුරිමිකාය එකො, පච්ඡිමිකාය එකො, එකෙන එකස්ස සන්තිකෙ පචාරෙතබ්බං, එකෙන පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො. සථෙ පුරිමෙහි වස්සුපගතෙහි පච්ඡා වස්සුපගතා එකෙනපි අධිකා සඬ්ඝං පුරෙන්නි, පයමං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිත්වා පච්ඡා තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතබ්බන්ති. ගණෙපි එසෙව නයො. එවමුපරිපි යථායොගං චිත්තනීයං.

452. වාතුමාසිනියාති අපරකත්තිකපුණ්ණමායං. සඬ්ඝෙනාති පයමං වස්සුපගතෙන සඬ්ඝෙන. වුත්ථා වස්සා යෙහි තෙ වුත්ථවස්සා, පච්ඡිමවස්සුපගතා. සථෙ අජ්ජතරා සියුන්ති ඉමිනා යදි අධිකතරා වා සමසමා වා හොන්ති, පචාරණාඤත්තිං යපෙත්වා පච්ඡිමවස්සුපගතෙහි පයමං පචාරිතෙ පච්ඡා ඉතරෙහි පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බොති දිපෙතීති.

පචාරණානිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

46. සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා

453. සංවරණං චක්ඛුද්වාරාදීනං සතිකවාටෙන පිදහනං සංවරො. තත්ථ කිඤ්චාපි චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරො නත්ථි, න හි චක්ඛුපසාදං නිස්සාය සති උප්පජ්ජති, නෙව භවධිගසමයෙ ආවජ්ජනාදීනං අඤ්ඤතරසමයෙ, ජවනක්ඛණෙ පන උප්පජ්ජතිති තදා සංවරො හොති, එවං හොත්තෙ පන සො චක්ඛුද්වාරාදීනං සංවරොති වුච්චති. චක්ඛුසොකාදිභෙදෙහිති චක්ඛු ච සොතඤ්ච, තානි ආදි යෙසං, තෙව හෙදා වාති සමාසො, තෙහි ද්වාරෙහි. අභිජ්ඣාදිප්පවත්තියා අව්චන්තොපකාරකත්තා කරණත්ථෙ චෙත්ථ තතියා. එතෙන චක්ඛුසොතසානජිභාකායමනසඛිබ්බාතානි ද්වාරානි වුත්තානි. රූපසද්දාදිගොචරෙති රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බධම්මසඛිබ්බාතෙ විසයෙ. අභිජ්ඣාදොමනස්සාදිප්පවත්තින්ති එත්ථ පරසම්පත්තිං අභිමුඛං ක්‍රියානීති අභිජ්ඣා, බලවතණ්හා. ආදි-සද්දෙන මිච්ඡාදිට්ඨිආදයො අනෙකෙ අකුසලා ධම්මා සඛිගහිතා.

454. සකං චිත්තං කිට්ඨාදිං දුප්පසුං විය නිග්ගණ්ණෙය්‍යාති සම්බන්ධො. කිට්ඨන්ති කිට්ඨට්ඨානෙ උප්පන්නං සස්සං ගහිතං. කිට්ඨං අද්දතිති කිට්ඨාදි, තං. සම්පජානොති සාත්ථකසප්පායගොචරඅසම්මොහසඛිබ්බාතෙන චතුසම්පජඤ්ඤාන සම්මා පජානො. ඉමිනා ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං කථිතං.

සංවරනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

47. සුද්ධිනිද්දෙසවණ්ණනා

455. දෙසනා සංවරො එට්ඨි පච්චචෙක්ඛණන්ති හෙදතො සුද්ධි චතුබ්බිධාති සම්බන්ධො. “පච්චචෙක්ඛණං හෙදතො”ති චත්තබ්බෙ නිග්ගහිතලොපො දට්ඨබ්බො, දෙසනාසුද්ධි සංවරසුද්ධි පරියෙට්ඨිසුද්ධි පච්චචෙක්ඛණසුද්ධිති චතුබ්බිධාති වුත්තං හොති. තත්ථ සුජ්ඣතිති සුද්ධි, යථාධම්මං දෙසනාය සුද්ධි දෙසනාසුද්ධි. වුට්ඨානස්සාපි චෙත්ථ දෙසනාය එව සඛිගහො දට්ඨබ්බො. මූලාපත්තිනං පන අභික්ඛුතාපට්ඤ්ඤාව දෙසනාති හෙට්ඨා වුත්තා, සාවස්ස පාරාජිකාපන්නස්ස විසුද්ධි නාම හොති. අයඤ්චි යස්මා පාරාජිකං ආපන්නො, තස්මා භික්ඛුභාවෙ යත්වා අභබ්බො ක්‍රියානාදීනි අධිගන්තුං. භික්ඛුභාවො භිස්ස සග්ගන්තරායො චෙව හොති, මග්ගන්තරායො ච. වුත්තඤ්ඤානං -

“සාමඤ්ඤං දුප්පරාමට්ඨං, නිරයායුපකඛ්ඪිති”ති. (ධ. ප. 311);

අපරම්පි වුත්තං -

“සිට්ඨො හි පරිබ්බජො, භියොසා ආකිරතෙ රජ”න්ති. (ධ. ප. 313);

ඉච්චස්ස භික්ඛුභාවො විසුද්ධි නාම න භොති. යස්මා පන ගිහිආදිකො හුත්වා දානසරණසීලසංවරාදීහි සග්ගමග්ගං වා ක්කානවිමොක්ඛමග්ගං වා ආරාධෙතුං භබ්බො භොති, තස්මාස්ස ගිහිආදිභාවො විසුද්ධි නාම භොති. අධිට්ඨානවිසිට්ඨයෙන සංවරෙන විසුද්ධි සංවරවිසුද්ධි. ධම්මෙන සමෙන පච්චයානං ඵට්ඨියා සුද්ධි ඵට්ඨිසුද්ධි. චතුසු පච්චයෙසු පච්චවෙක්ඛණෙන සුද්ධි පච්චවෙක්ඛණසුද්ධි. “චතුබ්බිධා පාතී”තිආදීසු පාතීමොක්ඛසංවරසම්මතන්ති “පාතීමොක්ඛසංවරො”ති සම්මතං සීලං.

456. චිත්තාධිට්ඨානසංවරා සුඡ්ඤ්ඤිති ඉන්ද්‍රියසංවරො සංවරසුද්ධිති චුත්තොති යොජනා.

457. අනෙසනං පහාය ධම්මෙන උප්පාදෙන්තස්ස ඵට්ඨියා සුද්ධත්තා ආජීවනිස්සිතං ඵට්ඨිසුද්ධිති චුත්තන්ති සම්බන්ධො. උප්පාදෙන්තස්සාති පච්චයෙ උප්පාදෙන්තස්ස.

458. පච්චවෙක්ඛණසුඡ්ඤ්ඤාති හෙතුමහි පඤ්චමිති.

සුද්ධිතිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

48. සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා

459. පංසුකුලං පිණ්ඩියාලොපො රුක්ඛමූලං පුත්තිමුත්තහෙසජ්ජන්ති ඉමෙ චිත්තාරො පච්චයා අප්පග්ගනකතාය අප්පා වෙච කස්සචිපි ආලයාභාවෙන අනචජ්ජා ච ගතගතට්ඨානෙ ලබ්භමානතාය සුලභා වාති චූච්චන්ති, තෙනාහ “අප්පෙනා”තිආදි. මත්තඤ්ඤති පරියෙසනප්පටිග්ගහණපරිභොගවිස්සජ්ජනෙසු චතුසු මත්තඤ්ඤතාවසෙන පමාණඤ්ඤ.

460. කථං සන්තුට්ඨොති ආහ “අතීත”න්තිආදි. පච්චුප්පන්තෙන යාපෙන්නොති යථාලාභයථාබලයථාසාරුප්පවසෙන පච්චුප්පන්තෙන යථාචුත්තචතුබ්බිධපච්චයෙන යාපෙන්නොති.

සන්තොසනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

49. චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා

461-2. බුද්ධානුස්සති ...පෙ.... මරණස්සතීති ඉමා චතුරාරක්ඛා නාමාති සෙසො. ආරකත්තාදිනාති ආරකභාවො ආරකත්තං, තං ආදි යස්ස “අරීතං හතත්තා”තිආදිකස්ස තං ආරකත්තාදි. තෙන තෙන මග්ගෙන සවාසනානං අරානං හතත්තා ආරකා සබ්බකිලෙසෙහි සුචිදුරච්චිදුරෙ යිතොති ආ-කාරස්ස රස්සත්තං, ක-කාරස්ස හ-කාරං සානුනාසිකං කත්වා “අරහ”න්ති පදසිද්ධි

වෙදිතබ්බා. “ආරකා”ති ච චුත්තෙ සාමඤ්ඤජොතනාය විසෙසෙ අවට්ඨානතො, විසෙසත්ථිනා ච විසෙසස්ස අනුප්පයොජිතබ්බත්තා “කිලෙසෙහි”ති ලබ්භති.

සම්මාති අවිපරිතං. සාමන්ති සයමෙව, අපරනෙය්‍යා හුත්වාති අත්ථො. “සම්බුද්ධො”ති හි එත්ථ සං-සද්දො “සය”න්ති එතස්ස අත්ථස්ස බොධකො දට්ඨබ්බො. බුද්ධතොති භාවජ්ජධානොයං නිද්දෙසො, බුද්ධත්තාති අත්ථො. “අරහං” ඉති වා “සම්මාසම්බුද්ධො” ඉති වා භගවතො නවහෙදෙ ගුණෙ යා පුනස්පුනං අනුස්සති, සා බුද්ධානුස්සතීති යොජනා. “සම්මාසම්බුද්ධො ඉති”ති වත්තබ්බෙ අ-කාරො සන්ධිවසෙන ආගතො. ඉති-සද්දො පනෙත්ථ ආදිඅත්ථො, ඉච්චාදීති අත්ථො. නවහෙදෙති “අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථි”ති එකතො ගහෙත්වා. එත්ථ පන උපවාරො උප්පජ්ජති, න අප්පනා, තථා මරණස්සතියං. ඉතරෙසු පන උභයමපි උප්පජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. බුද්ධානුස්සති.

463-4. “සීමට්ඨා”තිආදිනා මෙත්තාභාවනං දස්සෙති. සීමට්ඨසඬ්ඝෙති සීමායං තිට්ඨතීති සීමට්ඨො, සොච සඬ්ඝො. ගොචරගාමමිහි ඉස්සරෙ ජනෙති සම්බන්ධො. තත්ථ මානුසෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසුති යොජෙතබ්බං. තත්ථාති තස්මිං ගාමෙ. සුඛිතා භොන්තු අවෙරාති පදච්ඡෙදො. ආදිනාති “අඛ්‍යාපජ්ජා භොන්තු, අනිසා භොන්තු, සුඛි අත්තානං පරිහරන්තු”ති ඉමිනා. පරිච්ඡිජ්ජ පරිච්ඡිජ්ජාති “ඉමස්මිං විහාරෙ සබ්බෙ හික්ඛු”තිආදිනා එවමපි පරිච්ඡන්දිත්වා පරිච්ඡන්දිත්වා. මෙත්තාභාවනා.

465-6. ඉදානි අසුභං නිද්දිසන්තො සබ්බපයමං සාධෙතබ්බං සත්තව්ධමුග්ගහකොසල්ලං “වණ්ණෙ”ච්චාදිනා දස්සෙති. සත්තව්ධඤ්ඤි තං නයතො ආගතං වාචාසජ්ඣායමනසාසජ්ඣායෙහි සද්ධිං. තත්ථ පයමං වාචාය සජ්ඣායන්තෙන වත්තාරි තවපඤ්චකාදීති පරිච්ඡන්දිත්වා අනුලොමජ්ජට්ඨොමවසෙන කාතබ්බං. යථා පන වචසා, තථෙව මනසාපි සජ්ඣායො කාතබ්බො. වචසා සජ්ඣායො හි මනසා සජ්ඣායස්ස පච්චයො. සො පන ලක්ඛණජ්ජට්ඨෙවධස්ස පච්චයො. තත්ථ වණ්ණො නාම කෙසාදීනං වණ්ණො. සණ්ඨානං තෙසංයෙව සණ්ඨානං. ඔකාසො තෙසංයෙව පතිට්ඨොකාසො. දිසා නාහිතො උද්ධං උපරිමදිසා, අධො හෙට්ඨිමා. පරිච්ඡෙදො නාම “අයං කොට්ඨාසො හෙට්ඨා ච උපරි ච තිරියඤ්ච ඉමිනා නාම පරිච්ඡන්තො”ති එවං සභාගපරිච්ඡෙදො වෙච “කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා”ති එවං අමිස්සකතාවසෙන විසභාගපරිච්ඡෙදො ච. කෙසාදිකොට්ඨාසෙ වචන්ථපෙත්වාති සම්බන්ධො. වචන්ථපෙත්වාති චුත්තනායෙන වචන්ථපෙත්වා.

එවං වචන්ථපෙත්තෙන යථාචුත්තං සත්තව්ධං උග්ගහකොසල්ලං සම්පාදෙත්වා අට්ඨාරසව්ධං මනසිකාරකොසල්ලං සම්පාදෙතබ්බන්ති දස්සෙතුං.

“අනුපුබ්බතො”ති ආදිමාහ. තත්ථ අප්පනාතො තයො ච සුත්තන්තාති ඉමෙ වත්තාරොපි නයතොවාගතෙ නාතිසීසාදීසු පක්ඛිපිත්වා දසවිධතා වෙදිතබ්බා. අනුපුබ්බතොති සප්ඤ්ඤායකරණතො පටියාය අනුපටිපාටියා. නාතිසීසං නාතිසංඝිකං කත්වාති කිරියාවිසෙසනං. වික්ඛෙපං පටිබාහයන්ති කම්මට්ඨානං විස්සප්පෙත්වා බහිද්ධා පුට්ඨත්තාරම්මණෙ වෙනසො වික්ඛෙපං පටිබාහන්තො. පණ්ණත්තිං සමතික්කම්මාති යායං “කෙසා ලොමා”ති පණ්ණත්ති, තං අතික්කම්මිත්වා, “පටික්කුල”න්ති විත්තං යපෙත්වාති අධිප්පායො. අනුපුබ්බතො මුඤ්චන්තස්සාති යො යො කොට්ඨාසො න උපට්ඨාති, තං තං අනුක්කමෙන මුඤ්චතො, තස්ස “භාවනා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

467. එවං උභයකොසල්ලං සම්පාදෙත්වා සබ්බකොට්ඨාසෙ වණ්ණාදිවසෙන වචන්ථපෙත්වා වණ්ණාදිවසෙනෙව පඤ්චධා පටික්කුලතා වචන්ථපෙනබ්බාති දස්සෙතුං “වණ්ණා”ති ආදිමාහ. වණ්ණ...පෙ.... ඔකාසෙහි කොට්ඨාසෙ පටික්කුලාති භාවනා අසුභන්ති යොජනා. තත්ත කෙසා තාව පකතිවණ්ණෙන කාලකා අද්දාරිට්ඨිකවණ්ණා, සණ්ඨානතො දීඝවට්ටතුලාදණ්ඩසණ්ඨානා, දිසතො උපරිමදිසාය ජාතා, ඔකාසතො උභොසු පස්සෙසු කණ්ණවුළිකාහි, පුරතො නළාටන්තෙන, පච්ඡතො ගලවාටකෙන පරිච්ඡින්නා, සීසකටාහවෙයනඅල්ලවම්මං කෙසානං ඔකාසො. පරිච්ඡෙදතො කෙසා සීසවෙයනවම්මෙ විහග්ගමත්තං පටිසිත්වා පතිට්ඨිතෙන හෙට්ඨා අත්තතො මූලතලෙන, උපරි ආකාසෙන, තිරියං අඤ්ඤාමඤ්ඤෙන පරිච්ඡින්නා. ද්වෙ කෙසා එකතො නත්ථිති අයං සභාගපරිච්ඡෙදො. “කෙසා න ලොමා, ලොමා න කෙසා”ති එවං අවසෙසඵකතිං සකොට්ඨාසෙහි අමිස්සිකතා කෙසා නාම පාටියෙක්කො ඵකො කොට්ඨාසොති අයං විසභාගපරිච්ඡෙදො. ඉදං කෙසානං වණ්ණාදිතො නිච්ඡයනං. ඉදං පන නෙසං වණ්ණාදිවසෙන පඤ්චධා පටික්කුලතො නිච්ඡයනං – කෙසා නාමෙනෙ වණ්ණතොපි පටික්කුලා ආසයතොපි සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ඔකාසතොපි පටික්කුලාති එවං සෙසකොට්ඨාසානම්පි යථායොගං වෙදිතබ්බං.

උද්ධුමාතාදිවත්ථුසුති

උද්ධුමාතකවිනීලකවිපුබ්බකවිච්ඡිද්දකවික්ඛායිතකවික්ඛිත්තකහතවි-

ක්ඛිත්තකලොහිතකපුලවකඅට්ඨිකසඬ්ඛාතෙසු

දසෙසු

අවිඤ්ඤාණකඅසුභවත්ථුසු අසුභාකාරං ගහෙත්වා පවත්තා භාවනා වා අසුභන්ති සම්බන්ධො. අසුභභාවනා.

468. “මරණං මෙ භවිස්සති”ති වා “ජීවිතං මෙ උපරුජ්ඣති”ති වා “මරණං මරණ”න්ති වා යොනියො භාවයිත්වානාති යොජනා. ජීවිතන්ති රූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච අරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච. යොනියොති උපායෙන. එවං

පවත්තයනොයෙව හි එකච්චස්ස නිවරණානි වික්ඛම්භන්ති, මරණාරම්මණා සති සංඝයාති, උපචාරජපත්තමෙව කම්මට්ඨානං හොති.

469-470. යස්ස පන එත්තාවතා න හොති, තෙන වධකපච්චුපට්ඨානාදීහි අට්ඨභාකාරෙහි මරණං අනුස්සරිතබ්බන්ති දස්සෙතං “වධකස්සෙවා”ති ආදිමාහ. වධකස්ස ඉව උපට්ඨානාති “ඉමස්ස සීසං ඡිත්ථිස්සාමි”ති අසිං ගහෙත්වා ගීවාය සඤ්චාරයමානස්ස වධකස්ස විය මරණස්ස උපට්ඨානතො. සම්පත්තිනං විපත්තිතොති හොගසම්පත්තියා ජීවිතසම්පත්තියා ච විනාසමරණසංඛාතවිපත්තිතො. උපසංභරතොති යසමහත්තතො පුඤ්ඤමහත්තතො ථාමමහත්තතො ඉද්ධිමහත්තතො පඤ්ඤාමහත්තතො පච්චෙකබුද්ධතො සම්මාසම්බුද්ධතොති ඉමෙහි සත්තභාකාරෙහි අත්තතො උපසංභරණතො. කායබහුසාධාරණාති අසිනියා කම්කුලානං, අනෙකසත්තානං රොගානං, බාහිරානඤ්ච අභිච්චිජ්ඣාදීනං මරණස්ස පච්චයානං සාධාරණතො. ආයුදුබ්බලතොති අස්සාසපස්සාසුපනිබද්ධත්තඉරියාපට්ඨපනිබද්ධත්තාදීනා ආයුතො දුබ්බලතො. කාලචචත්ථානස්ස අභාවතොති “ඉමස්මිංයෙව කාලෙ මරිතබ්බං, න අඤ්ඤස්මි”න්ති එවං කාලචචත්ථානස්ස අභාවතො. අද්ධානස්ස පරිච්ඡේදාති “මනුස්සානං ජීවිතස්ස පරිච්ඡේදො නාම එතරහි පරිත්තො, අද්ධා යො චිරං ජීවති, යො වස්සසතං ජීවති”ති එවං අද්ධානස්ස කාලස්ස පරිච්ඡේදතො.

එත්ථ පන කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා විපස්සනාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්තුකාමෙන බුද්ධපුත්තෙන යං කාතබ්බං, තං ආදිකම්මිකස්ස කුලපුත්තස්ස වසෙන ආදිතො පට්ඨාය සංඛ්ඛෙපෙනොපදිස්සාම. චතුබ්බිධං තාව සීලං සොධෙතබ්බං. තත්ථ තිව්ධා විසුජ්ඣනා අනාපජ්ජනං, ආපන්නවුට්ඨානං, කිලෙසෙහි ච අජපට්ඨිලනං. එවං විසුද්ධසීලස්ස හි භාවනා සම්පජ්ජති. යම්පිදං චෙතියංභිගණවත්තාදීනං වසෙන ආභිසමාචාරිකසීලං වුච්චති, තම්පි සාධුකං පරිපුරෙතබ්බං. තතො –

“ආවාසො ච කුලං ලාභො, ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං;
අද්ධානං ඤාති ආබාධො, ගන්ථො ඉද්ධිති තෙ දසා”ති. (විසුද්ධි. 1.41)

එවං වුත්තෙසු දසසු පලිබොධෙසු යො පලිබොධො, යො උපච්ඡිත්තදිතබ්බො. එවං උපච්ඡිත්තපලිබොධෙන –

“පියො ගරු භාවතීයො, වත්තා ච වචනක්ඛමො;
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා, නො වාට්ඨානෙ නියොජකො”ති. (අ. නි. 7.37) –

එවං චුත්තලක්ඛණං ආවරියං උපසඬකමිත්වා කම්මට්ඨානං උග්ගහෙනබ්බං. තං දුට්ඨං හොති සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානඤ්ච පාරිභාරියකම්මට්ඨානඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං නාම භික්ඛුසඬසාදීසු මෙත්තා, මරණස්සති ච, “අසුභසඤ්ඤා” තිපි එකෙ. එතං පන තයං සබ්බත්ථ අත්ථයිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බත්ති කත්වා, අධිප්පෙතස්ස ච යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා “සබ්බත්ථකකම්මට්ඨාන” ත්ති වුවචති. අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු පන යං යස්ස චරිතානුකූලං, තං තස්ස නිව්චං පරිහරිතබ්බත්තා යථාචුත්තෙනෙව නයෙන “පාරිභාරියකම්මට්ඨාන” ත්ති වුවචති, තතො –

“මහාවාසං නවාවාසං, ජරාවාසඤ්ච පන්ථනිං;
සොණ්ඩිං පණ්ණඤ්ච පුප්ඵඤ්ච, එලං පත්ථිතමෙව ච.

“නගරං දාරුනා ඛෙත්තං, විසභාගෙන පට්ටනං;
පච්චන්තසීමාසප්පායං, යත්ථ මිත්තො න ලබ්භති.

“අට්ඨාරසෙතානි යානානි, ඉති විඤ්ඤාය පණ්ඩිතො;
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යා, මග්ගං සප්පට්ඨයං යථා” ති. (විසුද්ධි. 1.52) –

චුත්තඅට්ඨාරසසෙතාසනදොසවජ්ජිතං “ඉධ, භික්ඛවෙ, සෙතාසනං නාතිදුරං හොති නව්වාසන්තං ගමනාගමනසම්පන්නං දිවා අප්පාකිණ්ණං රත්තිං අප්පසද්දං අප්පනිග්ගෙසාසං අප්පඩංසමකසවාතාතපසරිසපසම්ඵස්සං. තස්මිං බො පන සෙතාසනෙ විහරන්තස්ස අප්පකසිරෙනෙව උප්පජ්ජන්ති විවරපිණ්ඩපාතසෙතාසනගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරා. තස්මිං බො පන සෙතාසනෙ ථෙරා භික්ඛු විහරන්ති බහුස්සුතා ආගතාගමා ධම්මවිනයධරා මාතිකාධරා. තෙ කාලෙන කාලං උපසඬකමිත්වා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්භති ‘ඉදං හන්තෙ කථං, ඉමස්ස කො අත්ථො’ ති. තස්ස තෙ ආයස්මන්තො අවිච්චඤ්චෙව විවරන්ති, අනුත්තානිකඤ්ච උත්තානිං කරොන්ති, අනෙකච්ඡිතෙසු ච කඬ්ඛායානියෙසු ධම්මෙසු කඬ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති. එවං බො, භික්ඛවෙ, සෙතාසනං පඤ්චඩ්ගසමන්තාගතං හොති” ති (අ. නි. 10.11) චුත්තපඤ්චඩ්ගසමන්තාගතං සෙතාසනං උපගම්ම තත්ථ වසන්තෙන “දීඝානි කෙසලොමනබානි ඡිත්තදිතබ්බානි, ඡිණ්ණවිවරෙසු අග්ගළඅනුචාතපරිභණ්ඩදානාදිනා දළ්භිකම්මං වා තත්තච්ඡෙදාදීසු තුන්තකම්මං වා කාතබ්බං, කිලිට්ඨානි රජිතබ්බානි, සචෙ පත්තෙ මලං හොති, පත්තො පචිතබ්බො, මඤ්චපීයාදීනි සොධෙතබ්බානි” ති එවං චුත්තඋපච්ඡින්නබුද්දකපලිබොධෙන කතහත්තකිව්චෙන හත්තසම්මදං විනොදෙන්වා රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන විත්තං සම්පහංසෙන්වා ආවරියුග්ගහතො එකපදම්පි අසම්මුය්හන්තෙන මනසි කාතබ්බන්ති.

චතුරාරක්ඛනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

50. විපස්සනානිද්දෙසවණ්ණනා

471-2. නාමරූපන්ති චිත්තවෙනසිකසඬ්ඛාතං නාමඤ්ච අට්ඨවීසතිවිධං රූපඤ්ච. “නමනලක්ඛණං නාමං, රූපෙනලක්ඛණං රූපං, නාමරූපතො න අඤ්ඤා අත්තාදිකො කොචි අත්ථී”ති එවං ඤානලාභී වෙ, ඤානතො චූට්ඨාය ඤානගතං වා විපස්සනායානිකො වෙ, පකිණ්ණකභූතං නාමරූපං පරිග්ගහෙත්වා. පාතිමොක්ඛසංවරාදි සීලවිසුද්ධි, චතුරාරක්ඛවසෙන දීපිතා සොපචාරසමාධිසඬ්ඛාතා චිත්තවිසුද්ධි ව චූත්තාව නාමාති ඉමිනා දිට්ඨිවිසුද්ධි කථිතා. තතො තස්ස පච්චයඤ්ච පරිග්ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. තස්ස පච්චයන්ති “පටිසන්ධික්ඛණෙ නාමරූපද්වයමෙව අවිජ්ජාතණ්ණාඋපාදානකම්මෙහි උප්පජ්ජති, න ඉස්සරාදිකාරණෙනා”තිආදිනා තස්ස කාරණං, ඉමිනා කඬ්ඛාවිතරණවිසුද්ධි දස්සිතා.

හුත්වා අභාවතො අනිච්චාති සබ්බෙපි නාමරූපසඬ්ඛාරා උප්පජ්ජිත්වා අභාවාපජ්ජනතො අනිච්චා. උදයබ්බයපිළනා දුක්ඛාති උප්පාදනිරොධවසෙන පිළනතො දුක්ඛා. අවසවත්තිත්තා අනත්තාති අත්තතො වසෙ අවත්තනතො අනත්තාති එවං සඬ්ඛාරෙහි සද්ධිං තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා. පුනස්පුනං සම්මසන්තොති යථාචූත්තනයෙන සම්මසන්තො සමට්ඨානිකො විපස්සනායානිකො ව යොගාවචරො. ඉමිනා මග්ගාමග්ගඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි, පටිපදාඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි ව දස්සිතා. සඬ්ඛාරානමෙව හි උදයබ්බයාදිනානුපස්සනතො උදයබ්බයහඬ්ගහයආදීනවනිබ්බදාමුඤ්චිතුකමායනාපටිසඬ්ඛානුපස්සනාස-ඬ්ඛාරූපෙක්ඛාඤ්ඤාණසඬ්ඛාතස්ස අට්ඨවිධස්ස ඤාණස්ස වසෙන සිබාජ්ජත්තං විපස්සනාඤ්ඤාණං පටිපදාඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධි නාම. අනුපුබ්බෙන සබ්බසංයොජනක්ඛයං පාපුණෙය්‍යාති ඉමිනා ඤාණදස්සනවිසුද්ධි දස්සිතා. සබ්බසංයොජනක්ඛයන්ති ධරම්භාගියානං පඤ්චන්තං සංයොජනානං හෙට්ඨා මග්ගත්තයෙන ඛෙපිත්තා, ඉතරෙසං උද්ධම්භාගියානං සංයොජනානං ඛෙපිත්තා ව සබ්බෙසං සංයොජනානං බයන්තෙ ජාතං අරහත්තමග්ගං.

නිගමනකථාවණ්ණනා

473. යස්මා කාරණා යා සික්ඛනා, අයං හික්ඛුකිච්චං, අතො තස්මා කාරණාති අත්ථො.

474. නිච්චසො ලොකච්චාරිනොති නිච්චං ලොකෙ විචරතො. මාලුතස්සෙව පරිස්සමො න සම්භොතීති යොජනා. මාලුතස්සෙවාති වාතස්ස ඉව. න සම්භොතීති න හොති.

475-6. තම්බපණ්ණි එව තම්බපණ්ණියො, කෙතු විය කෙතු, තම්බපණ්ණියෙ කෙතුති තජ්ජුරිසො. තෙන රචිතා ධම්මවිනයඤ්ඤුපසංසිතා

අයං බුද්දසික්ඛා පරිමාණතො ගාථානං පඤ්චමත්තෙනි සතෙහි එත්තාවතා නිට්ඨානමුපාගතාති සම්බන්ධො.

නිගමනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

කාරාපිතෙතිරුවිතෙ පවතෙ විහාරෙ;
මානාධිකාරිපුරිතා ගරුතා ගුණෙන;
වස්සං වසං දමිළසො විධිතං අකාසිං;
ආකඨිබ්බික ජිනසාසනසම්පවුද්ධිං.

පුඤ්ඤෙන සත්ථරවනාජනිතෙන තෙන;
සම්බුද්ධසාසනවරොදයකාරණෙන;
ලොකාමිසෙසු පන මෙ සමයං අලග්ගො;
සම්බුද්ධසාසනවරොදයමාවරෙය්‍යං.

අත්ථෙසු අක්ඛරපදෙසු විනිච්ඡයෙසු;
පුබ්බාපරෙසු ලිඛිතං බලිතං යදත්ථී;
ඕහාය ඛන්තුමරහන්ති වදන්තු සන්තා;
දිට්ඨාපරාධමථ වා කිමුලාලනෙන.

යෙනන්තතන්තරතනාකරමත්ථනෙන;
මත්ථාවලොල්ලසිතඤ්ඤාණවරෙන ලද්ධා;
සාරාමතාතිසුඛිතා සුඛයන්ති වඤ්ඤෙ;
තෙ මෙ ජයන්ති ගරවො ගරවො ගුණෙනි.

පරත්ථසම්පාදනතො, පුඤ්ඤෙනාධිගතෙනහං;
පරත්ථසම්පාදනකො, භවෙය්‍යං ජාතිජාතියං.

සිස්සො ආහ -

පරමජ්ඣිව්ජිතානෙකසන්තොසොපසමෙසිනං;
සුවිසල්ලෙබ්බන්තිනං, සදාරඤ්ඤනිවාසිනං.

සාසනුජ්ජොතකාරීනං, ආවෙරත්තමුපාගනං;
උදුම්බරගිරිඛ්‍යාතයතිනං යතිපුඨගවං.

මෙධඤ්ඤා ඉති ඛ්‍යාතනාමධෙය්‍යං තපොධනං;
ථෙරං ථීරදයාමෙධානිධානං සාධුපුජිතං.

සිස්සං සභායමාගමිම, කල්‍යාණමිත්තමත්තනො;
සොධෙතුං සාසනං සත්ථු, පරක්කමමකාසි යො.

සුසද්දසිද්ධිං යො යොගනිච්ඡයං සබ්භි වණ්ණිතං;
අකා සුබොධාලඬිකාරං, වුත්තොදයමනාකුලං.

සඬිසරක්ඛිතනාමෙන, මහාථෙරෙන ධිමතා;
නිවාසභූතෙනානෙකගුණානප්පිච්ඡතාදිනං.

තෙනෙව රචිතා සාධු, සාසනොදයකාරිනා;
බුද්දසික්ඛාය ටිකාපි, සුමඬිගලප්පසාදනී.

නිගමනකථා නිට්ඨිතා.

ඉති සුමඬිගලප්පසාදනී නාම

බුද්දසික්ඛා-අභිනවටිකා සමත්තා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මූලසික්ඛා ගන්ථාරම්භකථා

නත්වා නාථං පවක්ඛාමි, මූලසික්ඛං සමාසතො;
භික්ඛුනා නවකෙනාදො, මූලභාසාය සික්ඛිතුං.

1. පාරාජිකනිද්දෙසො

1. සං නිමිත්තං පච්චෙසන්තො, භික්ඛු මග්ගත්තයෙ වුතො;
පච්චෙසනට්ඨිතුද්ධාර-පට්ටියෙ චෙපි සාදියං.
2. අදින්නං මානුසං භණ්ඩං, ථෙය්‍යායෙකෙන ආදියං;
පඤ්චවිසාවහාරෙසු, ගරුකං චෙ වුතො භවෙ.
3. ආදියන්තො භරන්තොව-භරන්තොපිරියාපථං;
විකොපෙන්තො තථා යානා, වාචෙන්තොපි පරාජිකො.
4. තත්ථ නානෙකභණ්ඩානං, පඤ්චකානං වසා පන;
අවහාරා දසඤ්චෙති, විඤ්ඤාතඛිබ්බා විභාවිනා.
5. සාහත්ථාණත්තිකො චෙව, නිස්සග්ගො වාත්ථසාධකො;
ධුරනික්ඛෙපනඤ්චෙව, ඉදං සාහත්ථපඤ්චකං.
6. පුඛ්ඛසහජ්ජයොගො ව, සංවිධාහරණම්පි ව;
සඬකෙතකම්මං නිමිත්තං, පුඛ්ඛජ්ජයොගපඤ්චකං.
7. ථෙය්‍යාපසස්භපරිකප්ප-ජ්ජට්ඨජන්තකුසාදිකා;
අවහාරා ඉමෙ පඤ්ච, විඤ්ඤාතඛිබ්බා විභාවිනා.
8. මනුස්සපාණං පාණොති, ජානං වධකචෙතසා;
ජීවිතා යො වියොජෙති, සාසනා සො පරාජිතො.

9.

කුමාරාදිහෙදං හදයෙ අසන්තං,
අඤ්ඤපදෙසඤ්ඤව විනාධිමානං;
මනුස්සජාතිස්ස වදෙය්‍ය භික්ඛු,
ඤාතක්ඛණෙ තෙන පරාජිකො භවෙති.

2. ගරුකාපත්තිනිද්දෙසො

10.

මොවෙතුකාමචිත්තෙන, උපක්කම්ම විමොචයං;
සුක්කමඤ්ඤත්‍ර සුපිනා, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

11.

කායසංසග්ගරාගෙන, මනුස්සිත්ථිං පරාමසං;
ඉත්ථිසඤ්ඤි උපක්කම්ම, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

12.

දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදෙන, මග්ගං වාරඛිහ මෙථුනං;
ඕහාසන්තො මනුස්සිත්ථිං, සුණමානං ගරුං ඵුසෙ.

13.

වණ්ණං වත්චාත්තනොකාම-පාරිවරියාය මෙථුනං;
ඉත්ථිං මෙථුනරාගෙන, යාවමානො ගරුං ඵුසෙ.

14.

සන්දෙසං පටිග්ගණ්හිත්වා, පුරිසස්සිත්ථියාපි වා;
වීමංසිත්වා හරංපච්චා, සමණො ගරුකං ඵුසෙ.

15.

වාචෙතුකාමො වොදෙන්තො, අමුලන්තිමචත්ථුනා;
වොදාපයං වා සමණො, සුණමානං ගරුං ඵුසෙ.

16.

ලෙසමත්තං උපාදාය, අමුලන්තිමචත්ථුනා;
වාචෙතුකාමො වොදෙන්තො, සුණමානං ගරුං ඵුසෙති.

3. නිස්සග්ගියනිද්දෙසො

17.

විකප්පනමධිට්ඨාන-මකත්වා කාලච්චරං;
දසාහමතිමාපෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියා.

18.

භික්ඛුසම්මුතිසාඤ්ඤා, තිච්චරමධිට්ඨිතං;
එකාහමතිමාපෙති, නිස්සග්ගි සමයං විනා.

19.

අඤ්ඤාතිකා භික්ඛුනියා, පුරාණච්චරං පන;
ධොවාපෙති රජාපෙති, ආකොටාපෙති තං සියා.

20.

අඤ්ඤාතිකා භික්ඛුනියා, හත්ථතො කිඤ්චි මූලකං;
අදත්වා ච්චරාදානො, නිස්සග්ගියමුදිරිතං.

21.

අප්පචාරිතමඤ්ඤාතිං, විඤ්ඤාපෙත්තස්ස ච්චරං;
අඤ්ඤා සමයා තස්ස, නිස්සග්ගියමුදිරිතං.

22.

රජතං ජාතරූපං වා, මාසකං වා කභාපණං;
ගණ්ඨෙය්‍යා වා ගණ්ඨාපෙය්‍යා, නිස්සග්ගි සාදියෙය්‍යා වා.

23.

පරිවත්තෙය්‍යා නිස්සග්ගි, රජතාදි චතුබ්බිධං;
කප්පියං කප්පියෙනාපි, යපෙත්වා සහධම්මිකො.

24.

විකප්පනමධිට්ඨාන-මකත්වාන පමාණිකං;
දසාහමතිමාපෙති, පත්තං නිස්සග්ගියං සියා.

25.

පඤ්චබන්ධනතො උෟන-පත්තෙ සති පරං පන;
විඤ්ඤාපෙති නවං පත්තං, තස්ස නිස්සග්ගියං සියා.

26.

පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තො, සප්පිතෙලාදිකං පන;
සත්තාහමතිමාපෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියා.

27.

භික්ඛුස්ස ච්චරං දත්වා, අච්ඡින්නත්තස්ස තං පුන;
සකසඤ්ඤාය නිස්සග්ගි, අච්ඡින්නදාපයතොපි වා.

28.

අප්පචාරිතමඤ්ඤාතිං, සුත්තං යාවිය වීවරං;
වායාපෙත්තස්ස නිස්සග්ගි, විනා ඤාතිප්පචාරිතෙ.

29.

ජානන්තො භික්ඛු සඛිසස්ස, ලාභං පරිණතං පන;
අත්තනො පරිණාමෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති.

4. පාවිත්තියනිද්දෙසො

30.

සම්පජානමුසාවාදෙ, පාවිත්තියමුදිරිතං;
භික්ඛුඤ්ච ඔමසන්තස්ස, පෙසුඤ්ඤභරණෙපි ච.

31.

යපෙත්වා භික්ඛුනිං භික්ඛුං, අඤ්ඤෙන පිටකත්තයං;
පදෙසාධම්මං භණන්තස්ස, පාවිත්තියමුදිරිතං.

32.

අනුපසම්පන්නෙනෙව, සයිත්වාන තිරත්තියං;
පාවිත්ති සහසෙය්‍යාය, චතුත්ථත්ථචගතෙ පුන.

33.

ඉත්ථියා එකරත්තම්පි, සෙය්‍යං කප්පයතොපි වා;
දෙසෙන්නස්ස විනා විඤ්ඤං, ධම්මඤ්ච ඡප්පදුත්තරිං.

34.

දුට්ඨුල්ලං භික්ඛුනො වජ්ජං, භික්ඛුසම්මුතියා විනා;
අභික්ඛුනො වදන්තස්ස, පාවිත්තියමුදිරිතං.

35.

බණ්ණෙය්‍ය වා බණාපෙය්‍ය, පථවිඤ්ච අකප්පියං;
භූතගාමං විකොපෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්තියං සියා.

36.

අප්ඤ්ඤාකාසෙ තු මඤ්චාදිං, කත්වා සන්ථරණාදිකං;
සඬ්ඝිකං යාති පාවිත්ති, අකත්වාපුච්ඡනාදිකං.

37.

සඬ්ඝිකාවසංථෙ සෙය්‍යං, කත්වා සන්ථරණාදිකං;

අකත්වාපුච්ඡනාදිං යො, යාති පාවිත්ති තස්සපි.

38.

ජානං සප්පාණකං තොයං, පාවිත්ති පරිභුඤ්ජනො;
අඤ්ඤාතිකා භික්ඛුනියා, ධූපෙත්වා පාරිවත්තකං.

39.

චීවරං දෙති පාවිත්ති, චීවරං සිබ්බතොපි ව;
අතිරිත්තං අකාරෙත්වා, පවාරෙත්වාන භුඤ්ජනො.

40.

භික්ඛුං ආසාදනාපෙක්ඛො, පවාරෙති පවාරිතං;
අනතිරිත්තෙන භුත්තෙ තු, පාවිත්තියමුදිරිතං.

41.

සන්නිධිභොජනං භුඤ්ජෙ, විකාලෙ යාවකාලිකං;
භුඤ්ජනො වාපි පාවිත්ති, අගිලානො පණ්ණිකං.

42.

විඤ්ඤාපෙත්වාන භුඤ්ජෙය්‍ය, සප්පිහත්තාදිකම්පි ව;
අප්පටිග්ගහිතං භුඤ්ජෙ, දන්තකට්ඨොදකං විනා.

43.

තිත්ථියස්ස දදෙ කිඤ්චි, භුඤ්ජිතබ්බං සහත්ථනො;
නිසප්පං වාරහො කප්පෙ, මාතුගාමෙන චෙකතො.

44.

සුරාමෙරයපානෙපි, පාවිත්තියමුදිරිතං;
අඬුලිපතොදකෙ වාපි, හසධම්මෙපි චොදකෙ.

45.

අනාදරෙපි පාවිත්ති, භික්ඛුං භීසයතොපි වා;
භයානකං කථං කත්වා, දස්සෙත්වා වා භයානකං.

46.

ධූපෙත්වා පච්චයං කිඤ්චි, අගිලානො ජලෙය්‍ය වා;
ජොතිං ජලාපයෙය්‍යාපි, තස්ස පාවිත්තියං සියා.

47.

කප්පබ්බන්දුමනාදාය, නචචීවරභොගිනො;

භසාපෙක්ඛස්ස පාවිත්ති, භික්ඛුනො චිවරාදිකං.

48.

අපනෙත්වා නිධෙන්තස්ස, නිධාපෙන්තස්ස වා පන;
ජානං පාණං මාරෙන්තස්ස, තිරච්ඡානගතමිපි ව.

49.

ජාදෙතුකාමො ජාදෙති, දුට්ඨුල්ලං භික්ඛුනොපි ව;
ගාමන්තරගතස්සාපි, සංවිධායිත්ථියා සහ.

50.

භික්ඛුං පහරතො වාපි, තලසත්තිකමුග්ගිරෙ;
වොදෙති වා වොදාපෙති, ගරුකාමූලකෙනපි.

51.

කුක්කුච්චුප්පාදනෙ වාපි, භණ්ඩනත්ථායුපස්සුතිං;
සොතුං භණ්ඩනජාතානං, යාති පාවිත්තියං සියා.

52.

සඬ්ඝස්ස ලාභං පරිණාමිතං තු,
නාමෙති යො තං පරපුග්ගලස්ස;
පුච්ඡං අකත්වාපි ව සන්තභික්ඛුං,
පාවිත්ති ගාමස්ස ගතෙ විකාලෙති.

5. පකිණ්ණකනිද්දෙසො

53.

සඬ්ඝිකං ගරුභණ්ඩං යො, දෙති අඤ්ඤස්ස ඉස්සරො;
ථුල්ලච්චයං යථාවත්ථුං, ථෙය්‍යා පාරාජිකාදිපි.

54.

කුසාදිමයචීරානි, කම්බලං කෙසවාලජං;
සමයං විනා ධාරයතො, ලූකපක්ඛාජිතක්ඛිපං.

55.

සත්ථකම්මෙ වත්ථිකම්මෙ, සං නිමිත්තඤ්ච ඡන්දනො;
ථුල්ලච්චයං මනුස්සානං, මංසාදිභොජනෙපි වා.

56.

කදලෙරකක්කදුස්සානි, පොත්ථකං සබ්බනීලකං;
සබ්බජිතාදිකඤ්චාපි, ධාරයන්තස්ස දුක්කටං.

57.

හත්ථිස්සුරගසොණානං, සීහබ්‍යග්ගච්ඡදීපිනං;
තරච්ඡස්ස ච මංසාදිං, උද්දිස්සකතකම්පි ච.

58.

අනාපුච්ඡිතමංසඤ්ච, භුඤ්ජතො දුක්කටං සියා;
යාතානුපුබ්බං භිත්ථාන, දකතිත්ථාදිකං චජෙ.

59.

සහසා වුබ්භජිත්ථාන, පටිසෙ නික්ඛමෙය්‍ය වා;
චච්චපස්සාවකුටිකං, විනා උක්කාසිකං විසෙ.

60.

නිත්ථුනන්තො කරෙ චච්චං, දන්තකට්ඨඤ්ච බාදයං;
චච්චපස්සාවදොණිනං, බහි චච්චාදිකං කරෙ.

61.

බරෙන වාවලෙබෙය්‍ය, කට්ඨං පාතෙය්‍ය කුපකෙ;
ලාහතඤ්ච න ධොවෙය්‍ය, උක්ලාපඤ්ච න සොධයෙ.

62.

දකකිච්චං කරොන්තස්ස, කත්වා “චපුචපු”ති ච;
අනජ්ඣිට්ඨොච ථෙරෙන, පාතිමොක්ඛම්පි උද්දිසෙ.

63.

අනාපුච්ඡාය පඤ්භස්ස, කථනෙ විස්සජ්ජනෙපි ච;
සජ්ඣායකරණෙ දීප-ජාලනෙ විජ්ඣාපනෙපි ච.

64.

වාතපානකවාටානි, විචරෙය්‍ය ථකෙය්‍ය වා;
චන්දනාදිං කරෙ නග්ගො, ගමනං භොජනාදිකං.

65.

පරිකම්මං කරෙ කාරෙ, තිපට්ඨිජන්තකං විනා;
කායං නභායං සංසෙය්‍ය, කුට්ටෙ ථම්හෙ තරුම්භි වා.

66.

කුරුවින්දකසුත්තෙන, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කායනො;
අභිලානො බහාරාමෙ, චරෙය්‍ය සඋපාහනො.

67.

උපාහනං යො ධාරෙති, සබ්බනිලාදිකම්පි ව;
නිමිත්තං ඉත්ථියා රත්තො, මුඛං වා හික්ඛදායියා.

68.

උප්ඝානාසඤ්ඤී අඤ්ඤස්ස, පත්තං වා අත්තනො මුඛං;
ආදාසාදිම්භි පස්සෙය්‍ය, උච්චාසනමභාසනෙ.

69.

නිසජ්ජාදිං කරොන්තස්ස, දුක්කටං වන්දනෙපි ව;
උක්ඛිත්තානුපසම්පන්න-නානාසංවාසකාදිනං.

70.

එකතො පණ්ඩකිත්ථිහි, උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙන වා;
දීඝාසනෙ නිසීදෙය්‍ය, අදීඝෙ ආසනෙ පන.

71.

අසමානාසනිකෙන, මඤ්චපීඨෙ සයෙය්‍ය වා;
කුලසඬ්ගහත්ථං දදතො, ඵලපුප්ඵාදිකම්පි ව.

72.

ගන්ථිමාදිං කරෙ කරෙ, ජීනවාරිතපච්චයෙ;
පරිභුඤ්ජෙය්‍ය අඛ්‍යත්තො, අනිස්සාය වසෙය්‍ය වා.

73.

අනුඤ්ඤාතෙහි අඤ්ඤස්ස, හෙසජ්ජං වා කරෙ වදෙ;
කරෙ සාපත්තිකො හික්ඛු, උපොසථජ්ජවාරණං.

74.

ද්වාරබන්ධාදිකෙ යානෙ, පරිවත්තකවාටකං;
අපිධාය විනාහොගං, නියොගං වා සයෙ දිවා.

75.

ධඤ්ඤිත්ථිරූපරතනං, ආවුධිත්ථිපසාධනං;
තුරියහණ්ඩං ඵලං රුක්ඛෙ, පුබ්බණ්ණාදිඤ්ච ආමසෙ.

76.

සසිත්ථොදකතෙලෙහි, ඵණහත්ථඵණෙහි වා;
කෙසමොසණ්ඨනෙකස්මිං, භාජනෙ භොජනෙපි ව.

77.

එකත්ථරණපාවුරණා, සයෙය්‍යුං ද්වෙකමඤ්චකෙ;
දන්තකට්ඨඤ්ච බාදෙය්‍ය, අධිකුනං පමාණතො.

78.

යොජෙති වා යොජාපෙති, නච්චං ගීතඤ්ච වාදිතං;
දස්සනං සවනං තෙසං, කරොන්තස්ස ච දුක්කටං.

79.

වීහාදිරොපිමෙ වාපි, බහිපාකාරකුට්ටකෙ;
වච්චාදිජඬ්ඨනාදිමිහි, දීසකෙසාදිධාරණෙ.

80.

නබ්මට්ඨකරණාදිමිහි, සම්බාධෙ ලොමහාරණෙ;
පරිකම්මකතං භූමිං, අක්කමෙ සඋපාහතො.

81.

අධොතඅල්ලපාදෙහි, සඬ්ඝිකං මඤ්චපීඨකං;
පරිකම්මකතං හිත්තිං, ආමසන්තස්ස දුක්කටං.

82.

සඬ්ඝාරියාපි පල්ලත්ථෙ, දුජ්ජරිභුඤ්ඤෙය්‍ය වීචරං;
අකායබන්ධනො ගාමං, චජෙ කත්වාන වච්චකං.

83.

නාවමෙය්‍ය දකෙ සන්තෙ, සමාදෙය්‍ය අකජ්ජියෙ;
දෙසනාරොචනාදිමිහි, සභාගාපත්තියාපි ච.

84.

න චසෙ වස්සං විසංවාදෙ, සුද්ධචිත්තෙ පටිස්සවං;
වස්සං වසිත්වා ගමනෙ, අනනුඤ්ඤාතකිච්චතො.

85.

විනාපදං තරුස්සුද්ධං, පොරිසම්භාහිරුහණෙ;
අපරිස්සාවනොද්ධානං, චජෙ තං යාවතො න දෙ.

86.

අත්තතො ඝාතනෙ ඉත්ථි-රුපාදිං කාරයෙය්‍ය වා;
හිත්වා මාලාදිකං චිත්තං, ජාතකාදිං සයං කරෙ.

87.

භුඤ්ජන්තමුට්ඨපෙ තස්ස, සාලාදීසු නිසිදතො;
වුඬ්ඨානං පන ඔකාසං, අදත්ථා වාපි දුක්කටං.

88.

යානාදිමහිරුහෙය්‍ය, කල්ලකො රතනත්තයං;
ආරබ්භ වදෙ දවඤ්ඤ-පරිසායොපලාලනෙ.

89.

කායාදිං විවරිත්ථාන, හික්ඛුනීනං න දස්සයෙ;
වාචෙ ලොකායතං පලිතං, ගණ්හෙය්‍ය ගණ්භාපෙය්‍ය වා.

90.

යත්ථ කත්ථවි පෙළායං, භුඤ්ජතො පත්තහත්ථකො;
වාතපානකවාටං වා, පණාමෙ සොදකම්පි ව.

91.

උණ්හෙය්‍ය පටිසාමෙය්‍ය, අතිඋණ්හෙය්‍ය වොදකං;
යපෙය්‍ය භූමියං පත්තං, අඬිකෙ වා මඤ්චපීයකෙ.

92.

මිඬ්ඬන්තෙ පරිහණ්ඩන්තෙ, පාදෙ ඡත්තෙ යපෙති වා;
චලකාදිං යපෙ පත්තං, පත්තෙ වා හත්ථධොවනෙ.

93.

පත්තෙන නීහරන්තස්ස, උච්ඡිට්ඨමුදකම්පි ව;
අකප්පියම්පි පත්තං වා, පරිභුඤ්ජෙය්‍ය දුක්කටං.

94.

වදෙ “ජීවා”ති ඛිපිතෙ, න සික්ඛති අනාදරො;
පරිමණ්ඩලකාදිමහි, සෙඛියෙ දුක්කටං සියා.

95.

යො හණ්ඩගාරෙ පයුතොව හණ්ඩකං,
මාතුන පාවිත්තියමස්ස ගොපයෙ;
දවාය හීනෙනපි ජාතිආදිනා,
වදෙය්‍ය දුබ්භාසිතමුත්තමම්පි යොති.

6. චත්තාදික ඡායාදිදෙසො

96.

උපජ්ඣාචරියචත්තඤ්ච, ගමිකාගන්තුකම්පි ව;
සෙනාසනාදිචත්තඤ්ච, කාතබ්බං පියසීලිනා.

97.

හත්ථපාසෙ යීතො කිඤ්චි, ගහිතබ්බං දදෙ තිධා;
ගහෙනුකාමො ගණ්භෙය්‍ය, ද්විධායං සම්පට්ඨගහො.

98.

සඬ්ඝාට්ඨිත්තරාසඬ්ඝං, තථා අන්තරවාසකං;
“එතං ඉමං අධිට්ඨාමි”, තථා “පච්චුද්ධරාමි”ති.

99.

“ඉමං ඉමානි එතානි, එතම්පි චීවර”න්ති වා;
“පරික්ඛාරවොළානී”ති, තථා “පච්චුද්ධරාමි”ති.

100.

“එතං ඉමං අධිට්ඨාමි, පත්තං පච්චුද්ධරාමි”ති;
එවං පච්චුද්ධරෙධිට්ඨෙය්, චීවරාදිං යථාවිධි.

101.

සඤ්චරිත්තං විනා සෙසා, සචිත්තා ගරුකන්තිමා;
අච්ඡින්නං පරිණතං හිත්වා, නිස්සග්ගියමචිත්තකං.

102.

පදසොධම්මං දූවෙ සෙය්‍යා, ඉත්ථියා ධම්මදෙසනා;
දූවෙ සෙනාසනානීපි, සිබ්බනං චීවරස්සපි.

103.

පචාරිතං සුරාපානං, පඤ්චසන්නිධිආදිකං;
ජොතිනුජ්ජාලනඤ්චෙව, කප්පබ්බන්දුමනාදිකං;
ගාමජ්ජවෙසනන්තෙතෙ, පාවිත්තිසු අචිත්තකා.

104.

පකිණ්ණකෙසු උද්දිස්ස-කතං හිත්වාඤ්ඤමංසකං;
එකත්ථරණපාචුරණං, එකමඤ්චෙ තුවට්ටනං;
එකතො භුඤ්ජනඤ්චාපි, නච්චගීතාදිසත්තපි.

105.

අකායබන්ධනඤ්චාපි, පත්තභත්ථකවාටකං;
අවිත්තකමිදං සබ්බං, සෙසමෙත්ථ සවිත්තකං.

106.

වීතික්කමනවිත්තෙන, සවිත්තකමවිත්තකං;
පඤ්ඤත්තිජානනෙනාපි, වදන්තාවරියා තථා.

107.

පුබ්බකරණාදිකං කත්වා, උපොසථප්පවාරණං;
නවධා දීපිතං සබ්බං, කාතබ්බං පියසීලිනා.

108.

සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
උපොසථස්ස ඵතානි, පුබ්බකරණන්ති වුච්චති.

109.

ජන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
උපොසථස්ස ඵතානි, පුබ්බකිච්චන්ති වුච්චති.

110.

උපොසථො යාවතිකා ව භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා,
සභාගාපත්තියො ව න විජ්ජන්ති;
වජ්ජනීයා ව පුග්ගලා තස්මිං න භොන්ති,
පත්තකල්ලන්ති වුච්චති.

111. පුබ්බකරණපුබ්බකිච්චානි සමාපෙත්වා දෙසිතාපත්තිකස්ස සමග්ගස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා අනුමතියා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං ආරාධනං කරොමි.

112.

පාරිසුද්ධිඅධිට්ඨාන-සුත්තුද්දෙසවසා තිධා;
ගණපුග්ගලසඤ්ඤා ව, තං කරෙය්‍යං යථාක්කමං.

113.

වාතුද්දසො පන්තරසො, සාමග්ගී දිනතො තිධා;
දිනපුග්ගලකත්තබ්බා-කාරතො තෙ නවෙරිතා.

114.

තයො තයොති කත්වාන, දිනපුග්ගලභෙදතො;
තෙවාච්චිද්දෙවකවාචිති, නව වුත්තා පවාරණා.

115.

කත්තිකන්තිමපක්ඛමහා, හෙමං එග්ගුනපුණ්ණමා;
තස්ස අන්තිමපක්ඛමහා, ගිම්භං ආසාල්හිපුණ්ණමා;
වස්සකාලං තතො සෙසං, චතුච්ඡතුපොසථා.

116.

වාතුද්දසා ඡ ඵතෙසු, පක්ඛා තතියසත්තමා;
ඤ්ඤායා පන්තරසා සෙසා, අට්ඨාරස උපොසථා.

117. “ඡන්දං දම්මි, ඡන්දං මෙ හර, ඡන්දං මෙ ආරොචෙහි”ති ඡන්දං දාතබ්බං.

118. “පාරිසුද්ධිං දම්මි, පාරිසුද්ධිං මෙ හර, පාරිසුද්ධිං මෙ ආරොචෙහි”ති පාරිසුද්ධි දාතබ්බා.

119. “පචාරණං දම්මි, පචාරණං මෙ හර, පචාරණං මෙ ආරොචෙහි, මමත්ථාය පචාරෙහි”ති පචාරණා දාතබ්බා.

120. ආපත්තිදෙසකෙන “අභං, භන්තෙ, සම්බහුලා නානාවත්ථුකා ආපත්තියො ආපජ්ජිං, තා තුම්භමූලෙ පට්ඨෙසෙමි”ති වත්ථා පටිග්ගණ්හන්තෙන “පස්සසි, ආවුසො, තා ආපත්තියො”ති චුත්තෙ “ආම, භන්තෙ, පස්සාමි”ති වත්ථා පුන පටිග්ගණ්හන්තෙන “ආයතිං, ආවුසො, සංවරෙය්‍යාසි”ති චුත්තෙ “සාධු, සුට්ඨු, භන්තෙ සංවරිස්සාමි”ති තික්ඛත්තුං වත්ථා දෙසෙතබ්බං.

121. වෙමතිං ආරොචෙත්තෙන “අභං, භන්තෙ, සම්බහුලාසු නානාවත්ථුකාසු ආපත්තිසු වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තදා තා ආපත්තියො පටිකරිස්සාමි”ති තික්ඛත්තුං වත්ථා ආරොචෙතබ්බං.

122. “අජ්ජ මෙ උපොසථො ‘පන්තරසො, වාතුද්දසො’ති වා අධිට්ඨාමි”ති තික්ඛත්තුං වත්ථා පුග්ගලෙන අධිට්ඨානුපොසථො කාතබ්බො.

123. ද්විසු පන ථෙරෙන “පරිසුද්ධො අභං ආවුසො, ‘පරිසුද්ධො’ති මං ධාරෙහි”ති තික්ඛත්තුං වත්තබ්බං. නවකෙනපි තථෙව වත්තබ්බං. “භන්තෙ, ධාරෙථා”ති වචනං විසෙසො.

124. තිසු පන “සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මන්තා, අජ්ජපොසථො පන්තරසො, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍යාමා”ති ඤත්තිං යපෙත්ථා පටිපාටියා චුත්තනයෙන පාරිසුද්ධිඋපොසථො කාතබ්බො.

125. “අප්ප මෙ පචාරණා ‘වාතුද්දසී, පන්තරසී’ති වා අධිට්ඨාමී”ති තික්ඛත්තුං වත්වා එකෙන පචාරෙතබ්බං.

126. ද්වීසු පන ථෙරෙන “අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තං පචාරෙමී දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඛාය වා, වදන්තු මං ආයස්මා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමී”ති තික්ඛත්තුං වත්වා පචාරෙතබ්බං. නවකෙහිපි තථෙව වත්තබ්බං. “භන්තෙ”ති වචනං විසෙසො.

127. තීසු වා චතුසු වා පන “සුණන්තු මෙ ආයස්මන්තා, අප්ප පචාරණා පන්තරසී, යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පචාරෙය්‍යාමා”ති ඤාත්තිං යථෙත්වා ථෙරෙන “අහං, ආවුසො, ආයස්මන්තෙ පචාරෙමී දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඛාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තා අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමී”ති තික්ඛත්තුං වත්වා පචාරෙතබ්බං. නවකෙහිපි තථෙව පටිපාටියා පචාරෙතබ්බං. “භන්තෙ”තිවචනං විසෙසො.

128. චතුහි අධිකෙසු පන “සුණාතු මෙ ආවුසො සඬ්ඛො, අප්ප පචාරණා පන්තරසී, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඛො පචාරෙය්‍යා”ති ඤාත්තිං යථෙත්වා වුඬ්ඪතරෙන “සඬ්ඝං, ආවුසො, පචාරෙමී දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඛාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමී”ති තික්ඛත්තුං වත්වා පචාරෙතබ්බං. නවකෙහිපි තථෙව පටිපාටියා “සඬ්ඝං, භන්තෙ, පචාරෙමී දිට්ඨෙත වා සුතෙන වා පරිසඬ්ඛාය වා, වදන්තු මං ආයස්මන්තො අනුකම්පං උපාදාය, පස්සන්තො පටිකරිස්සාමී”ති තික්ඛත්තුං වත්වා පචාරෙතබ්බං.

මූලසික්ඛා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මූලසික්ඛා-ටිකා

ගන්ථාරම්භකථා

සබ්බකාමදදං සබ්බරතතො රතනත්තයං;
උත්තමං උත්තමතරං, වන්දිත්වා වන්දනාරහං.

වරණෙ බ්‍රහ්මචාරීනං, ආචරියානං සිරං මම;
යපෙත්වාන කරිස්සාමි, මූලසික්ඛත්ථවණ්ණනං.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

තත්ථාදො තාව සබ්බසක්කතස්ස සබ්බසත්තුත්තමස්ස සත්ථුනො පණාමං දස්සෙන්නො ආහ “නත්වා නාථ”න්ත්‍යාදි. නාථං චතුභි නාථභිගෙහි සමන්තාගතං භගවත්තං නත්වා වන්දිත්වා ආදො ආදිමිහි උපසම්පන්නතො පටියාය නවකෙන භික්ඛුනා අධුනා පබ්බජිතෙන උපසම්පන්නෙන මූලභාසාය මාගධභාසාය සික්ඛිතුං සමාසතො සඨබ්බෙපෙන මූලසික්ඛං අහං පවක්ඛාමිති පිණ්ඩත්ථො.

අයං පන අවයවත්ථො – නත්වාති තන්තින්තනප්පොණතප්පබ්භාරො හුත්වා කායචචිමනොද්වාරෙහි වන්දිත්වාති අත්ථො. නාථතීති නාථො, වෙනෙය්‍යානං භික්ඛුං මෙත්තායනවසෙන ආසීසති පත්ථෙතීති අත්ථො, අථ වා නාථති වෙනෙය්‍යගතෙ කිලෙසෙ උපතාපෙතීති අත්ථො, නාථති වා යාවතීති අත්ථො. භගවා හි “සාධු, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කාලෙන කාලං අත්තසම්පත්තිං පච්චෙක්ඛෙය්‍යා”තිආදිනා (අ. නි. 8.7) සත්තානං තං තං භික්ඛප්පටිපත්තිං යාචිත්වාපි කරුණාය සමුස්සාහිතො තෙ තත්ථ නියොපෙති. පරමෙන වා චිත්තිස්සරියෙන සමන්තාගතො සබ්බසත්තෙ ඊසති අභිභවතීති පරමිස්සරො භගවා “නාථො”ති වුච්චති. සබ්බො වායමත්ථො සද්දසත්ථානුසාරතො චෙදිතබ්බො. පවක්ඛාමිති පකාරෙන කථෙස්සාමි. මූලසික්ඛාති අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාවසෙන තිස්සොපි සික්ඛා, උපසම්පන්නස්ස සුප්පතිට්ඨිතභාවසාධනට්ඨෙන මූලා ව සා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා වාති මූලසික්ඛා. ගන්ථවසෙනෙත්ථ සඨබ්බිපිත්වා චුත්තත්තා තද්දිපතො ගන්ථො “මූලසික්ඛා”ති වුච්චති.

තත්ථ කතමං සීලං, කතමං අධිසීලං, කතමං චිත්තං, කතමං අධිචිත්තං, කතමා පඤ්ඤා, කතමා අධිපඤ්ඤාති? වුච්චතෙ – පඤ්චඩගඅට්ඨභිගදසභිගසීලං තාව සීලමෙව. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං පන “අධිසීල”න්ති වුච්චති. තඤ්භි සුරියො විය පජ්ජොතානං, සිනෙරු විය පබ්බතානං සබ්බලොකියසීලානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච. පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ව

මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ නාධිජ්ජෙනං. න හි තං සික්ඛන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති. කාමාවචරානි පන අට්ඨ කුසලචිත්තානි, ලොකියඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තානි ච එකජ්ඣං කත්වා චිත්තමෙව. විපස්සනාපාදකං අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං පන “අධිචිත්ත”න්ති වුවවති. තඤ්ඞි සබ්බලොකියචිත්තානං අධිකඤ්ඤෙව උත්තමඤ්ඤං. තතොපි ච මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තං පන ඉධ නාධිජ්ජෙනං. න හි තං සික්ඛන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති. “අත්ථි දින්නං, අත්ථි ශිට්ඨ”න්ති ආදින යජ්ජවත්තං කම්මස්ස කතාඤ්ඤාණං පඤ්ඤා, තිලක්ඛණාකාරපරිච්ඡෙදකං පන විපස්සනාඤ්ඤාණං “අධිපඤ්ඤා”ති වුවවති. සා හි සබ්බලොකියපඤ්ඤානං අධිකා වෙව උත්තමා ච. තතොපි ච මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා, සා පන ඉධ නාධිජ්ජෙනා. න හි තං සික්ඛන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති.

තාසු තීසු අධිසීලසික්ඛා වාරිත්තවාරිත්තවසෙන දුට්ඨමිපි සීලං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙන, තජ්ජටිපක්ඛෙ කිලෙසෙ තද්ධිගජ්ජහනවසෙන පජ්භන්තෙන සික්ඛිතබ්බා. අධිචිත්තසික්ඛා යථාචුත්තෙන ආරම්මණෙසු අභියොගවසෙන ඤානජ්ජටිපක්ඛානං නීවරණගණානං වික්ඛම්භනජ්ජහනං කුරුමානෙන සික්ඛිතබ්බා. අධිපඤ්ඤාසික්ඛා පන යථානුරූපං තද්ධිගජ්ජහනසමුවිච්ඡෙදවසෙන සානුසයෙ කිලෙසෙ සමුවිජ්ජන්තෙන සික්ඛිතබ්බා. තස්මා සුජ්ජතිට්ඨිතභාවසාධනට්ඨෙන මූලා ච සා සික්ඛිතබ්බන්තො සික්ඛා වාති මූලසික්ඛා, කම්මවචනිච්ඡායං “මූලසික්ඛ”න්ති වුත්තං.

සමාසියතෙ සඤ්ඤායතෙති සමාසො, තතො සමාසතො. සමග්ගෙන සඤ්ඤෙන ඤාත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන අකුජ්ජෙන යානාරහෙන උපසම්පන්නොති භික්ඛු. තත්ථ සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන පඤ්ඤවග්ගකරණියෙ කම්මෙ යාවතිකා භික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙසං ආගතත්තා, ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහටත්තා, සම්මුඛිභූතානඤ්ඤං අජ්ජටික්කොසනතො එකස්මිං කම්මෙ සමග්ගභාවං උපගතෙන සඤ්ඤෙන තීභි අනුස්සාවනාහි එකාය ඤාත්තියා කාතබ්බකම්මසඤ්ඤාතෙන ඤාත්තිචතුත්ථෙන ධම්මිකෙන විනයකම්මෙන වත්ථුඤ්ඤාත්තිඅනුස්සාවනසීමාපරිසාසම්පත්තිසම්පන්නත්තා අකොපෙනබ්බතං, අජ්ජටික්කොසිතබ්බතං උපගතෙන යානාරහෙන කාරණාරහෙන සත්ථුසාසනාරහෙන උපසම්පන්නො නාම, උපරිභාවං සමාපන්නො පත්තොති අත්ථො. භික්ඛුභාවො හි උපරිභාවො. තඤ්ඤෙස යථාචුත්තෙන කම්මෙන සමාපන්නත්තා “උපසම්පන්නො”ති වුවවති, තෙන භික්ඛුනා. උභයපඤ්ඤවස්සතාය නවකො, තෙන නවකෙන අධුනා පබ්බජිතෙන, අවිරපබ්බජිතෙනාති වුත්තං හොති. ආදොති ආදිම්භියෙවාති අත්ථො, ආදිතො පටියායාති වා. අපි ච ථෙරො “ආදො”ති වචනෙන සද්ධාපබ්බජිතානං කුලපුත්තානං ආලසියදොසෙන, අජ්ජටිපජ්ජන්තානං අඤ්ඤාණදොසෙන ච

අඤ්ඤා පටිපජ්ජන්තානං සංවෙගං ජනෙති. කථං? අතිදුල්ලභං ඛණං සමවායං පටිලභිත්වා තඬ්ඛණං න කුසිතෙන වා නිරතංථකකථාපසුතෙන වා විනිනාමෙතඬ්ඛං, කිං කාතඬ්ඛං? ආදිතො පට්ඨාය නිරන්තරමෙව තීඝු සික්ඛාසු ආදරො ජනෙතඬ්ඛොති.

“සා මාගධී මූලභාසා, නරා යායාදිකජ්ජිකා;
බ්‍රහ්මානො චස්සුතාලාපා, සම්බුද්ධා වාපි භාසරෙ”ති. —

චචනතො මූලභාසායාති මාගධමූලාය භාසාය, සභාවනිරුත්තියා භාසායාති චුත්තං හොති. සික්ඛිතුන්ති උග්ගණ්හිතුං.

1. පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා

1. ඉදානි සබ්බසික්ඛානං පන මූලභූතත්තා අධිසීලසික්ඛාව පඨමං චුත්තා, තත්‍රාපි මහාසාවජ්ජත්තා, මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන පචත්තනතො ච සබ්බපඨමං පාරාජිකං ජානිතඬ්ඛන්ති දස්සෙන්තො “සං නිමිත්ත”න්ත්‍යාදිමාහ. තත්ථ මග්ගත්තයෙ සං නිමිත්තං පචෙසන්තො භික්ඛු චුතොති අත්ථො. සං නිමිත්තන්ති අත්තතො අඬ්ගජාතං, සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන එකතිලබ්ථමත්තමපි අත්තතො අඬ්ගජාතන්ති චුත්තං හොති. භික්ඛුති අනික්ඛිත්තසික්ඛො. මග්ගත්තයෙති එත්ථ මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතානං චසෙන තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොඛ්‍යඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසාති පාරාජිකචත්ථුභූතානං නිමිත්තානං නිස්සයා ද්වාදස සත්තා හොන්ති. තෙසං චච්චපස්සාවමුඛමග්ගචසෙන තයො මග්ගා. තත්ථ මනුස්සිත්ථියා තයො, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිරච්ඡානගතිත්ථියා තයොති නව, තථා මනුස්සුභතොඛ්‍යඤ්ජනකාදීනං. මනුස්සපණ්ඩකාදීනං පන චච්චමුඛමග්ගචසෙන ද්වෙ ද්වෙති ඡ, තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සබ්බෙසං චසෙන තිංස මග්ගා හොන්ති. තෙ සබ්බෙ පරිග්ගහෙන්වා ඉධ “මග්ගත්තයෙ”ති චුත්තං, තස්මිං මග්ගත්තයෙ, ද්වාදසන්තං සත්තානං තීඝු මග්ගෙසු යත්ථ කත්ථවි මග්ගෙති අත්ථො. චුතොති සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා චුතසත්තො විය සාසනතො චුතො හොති, පාරාජිකො හොතීති අත්ථො.

ඉදානි පචෙසනං නාම න කෙවලං අත්තුපක්කමෙනෙව හොති, පරුපක්කමෙනාපි හොති, තත්ථාපි සෙවනවිත්තෙ සති පාරාජිකො හොතීති දස්සනත්ථං “පචෙසනා”න්ත්‍යාදි චුත්තං. තස්සත්ථො — යො භික්ඛු පචෙසනට්ඨිතඋද්ධරණපට්ඨයක්ඛණෙසු අඤ්ඤතරං ඛණං වෙපි සාදියං සාදියන්තො සවෙපි තස්මිං ඛණෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙන්තො, චුතො පාරාජිකො හොති. යො පන සබ්බෙසො අසාදියන්තො ආසීවිසමුඛං අඬ්ගාරකාසුං පට්ඨං විය ච මඤ්ඤති, සො නිජ්ජරාධො හොති. එත්ථ පන ධීතං නාම සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිසමයජ්ජත්තං. පඨමපාරාජිකං.

2-7. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “අදින්නං මානුසං භණ්ඩ”න්තායාදිමාහ. තත්ථ යො භික්ඛු අදින්නං මානුසං ගරුකං භණ්ඩං පඤ්චවිසාවහාරෙසු යෙන කෙනචි අවහාරෙන ආදියන්තො වුතො භවෙති සම්බන්ධො. අදින්නන්ති යං කිඤ්චි පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකං භණ්ඩං, තං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා න දින්නන්ති අදින්නං, අනිස්සට්ඨං අපරිච්චත්තං රක්ඛිතං ගොපිතං මමායිතං පරපරිග්ගහිතං. මනුස්සස්ස ඉදන්ති මානුසං, මනුස්සස්සන්තකං, “භණ්ඩ”න්තිමිතා තුලායාධිකරණං. ටෙයායෙකෙනාති ටෙයායාය එකෙන, එකෙන අවහාරෙනාති අත්ථො. ලිඬගහෙදං කත්වා වුත්තං. “ටෙයායා කෙනචි”ති වා පායො. තත්ථ ටෙතොති වොරො, ටෙතස්ස භාවො ටෙයායා, කරණත්ථෙ වෙතං පච්චත්තවචනං, තස්මා කෙනචි ටෙයොන අවහාරෙනාති අත්ථො. ආදියන්ති ආදියන්තො ගණ්හන්තො. පඤ්චවිසාවහාරෙසුති පඤ්චපඤ්චකෙ සමොධානෙන්වා පඤ්චවිසති අවහාරා. තත්ථ පඤ්චපඤ්චකානි නාම නානාභණ්ඩපඤ්චකං එකභණ්ඩපඤ්චකං සාහත්ථිකපඤ්චකං පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං ටෙයායාවහාරපඤ්චකන්ති.

තත්ථ සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකභණ්ඩවසෙන නානාභණ්ඩපඤ්චකං, සවිඤ්ඤාණකභණ්ඩවසෙන එකභණ්ඩපඤ්චකං. තත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන තාව එවං වෙදිතබ්බො – යො ආරාමං අභියුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො “න මය්හං භවිස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ටෙයාවිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. එන්ද්‍රාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. බන්ධං ඔරොපෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං “දෙහි මෙ භණ්ඩ”න්ති වුව්වමානො “නාහං ගණ්හාමි”ති භණති, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො “න මය්හං දස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. “සභභණ්ඩහාරකං නෙස්සාමි”ති පට්ඨං පාදං සඬකාමෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං සඬකාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. ඵලට්ඨං භණ්ඩං ටෙයාවිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. එන්ද්‍රාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. යානා වාවෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අයමෙත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා. එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකං දාසං වා තිරච්ඡානං වා යථාචුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියති වා හරති වා අවහරති වා ඉරියාපටං කොපෙති වා යානා වාවෙති වානි. අයමෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙන යොජනා.

පඤ්ච අවහාරා සාහත්ථිකො ආණත්තිකො නිස්සග්ගියො අත්ථසාධකො ධුරනික්ඛෙපොති. තත්ථ සාහත්ථිකො නාම පරස්ස භණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. ආණත්තිකො නාම “අසුකස්ස භණ්ඩං අවහරා”ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. නිස්සග්ගියො නාම අන්තොසුඬිකසාතෙ යීතො බහිසුඬිකසාතං පාතෙති,

ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අත්ථසාධකො නාම “අසුකං හණ්ඩං යදා සක්කොසී, තදා අවහරා”ති ආණාපෙති. තත්ථ සචෙ පරො අනන්තරාසිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකො ආණත්තික්ඛණ්ණෙයෙව පාරාජිකො හොති, අවහාරකො පන අවහටකාලෙ, අයං අත්ථසාධකො. ධූරනික්ඛෙපො පන උපනික්ඛිත්තහණ්ඩවසෙන වෙදිතඛිබ්බොති ඉදං සාහත්ථිකපඤ්චකං.

අපරෙපි පඤ්ච අවහරා පුබ්බජ්ජයොගො සහජ්ජයොගො සංවිධාවහාරො සඬකෙතකම්මං නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණත්තිවසෙන පුබ්බජ්ජයොගො වෙදිතඛිබ්බො, යානාවාවනවසෙන සහජ්ජයොගො. සංවිධාවහාරො නාම සම්බහුලා භික්ඛු “අමුකං නාම ගෙහං ගන්ත්වා, ඡදනං වා භින්දිත්වා, සන්ධිං වා ඡින්දිත්වා හණ්ඩං හරිස්සාමා”ති සංවිදිතිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙසු එකො හණ්ඩං අවහරති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. සඬකෙතකම්මං නාම සඤ්ජානනකම්මං කාලපරිච්ඡෙදවසෙන සඤ්ඤාකරණං. එත්ථ ච “පුරෙහත්තං අවහරා”ති චුත්තෙ අජ්ජ වා පුරෙහත්තං අවහරතු, ස්චෙ වා අනාගතෙ සංවච්ඡරෙ වා, නත්ථි විසඬකෙතො, සඬකෙතකාරකස්ස ආණත්තික්ඛණ්ණෙ, ඉතරස්ස යානා වාවනෙති එවං ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්ස. නිමිත්තකම්මං නාම සඤ්ඤාජ්ජාදනත්ථං කස්සචි නිමිත්තස්ස කරණං අක්ඛිනිඛණනහත්ථාලඬිසනපාණිජ්ජහාරඅඬගුලිචොටනගීචුත්තාමනඋක්කාස නාදිනා අනෙකජ්ජකාරං. අවහාරකො ආණාපකෙන යං නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා චුත්තං, තං “එත”න්ති මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති, උභින්නං පාරාජිකං. යං “අවහරා”ති චුත්තං, තං “එත”න්ති මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්මිංයෙව යානෙ යපිතං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. ඉදං පුබ්බජ්ජයොගපඤ්චකං.

අපරෙපි පඤ්ච අවහරා ථෙය්‍යාවහාරො පසය්‍යාවහාරො පරිකප්පාවහාරො පටිච්ඡන්තාවහාරො කුසාවහාරොති. තත්ථ යො කුට්ඨානකුට්ඨකහාපණාදීභි වඤ්චෙත්වා ගණ්හාති, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො ථෙය්‍යාවහාරො. යො සන්තප්පෙත්වා සයං දස්සෙත්වා තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, යො වා අත්තතො පත්තබලිතො ච අධිකං බලක්කාරෙන ගණ්හාති රාජරාජමහාමත්තාදයො විය, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො පසය්‍යාවහාරො. පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො පනාවහාරො පරිකප්පාවහාරො. සො දුට්ඨො හණ්ඩොකාසපරිකප්පවසෙන. තත්‍ර යො “සාටකො වෙ, ගණ්හිස්සාමි, සුත්තං වෙ, න ගණ්හිස්සාමි”ති පරිකප්පෙත්වා අන්ධකාරෙ පසිබ්බකං ගණ්හාති, තත්‍ර සාටකො වෙ, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං, සුත්තං වෙ හොති, රක්ඛති. අයං හණ්ඩපරිකප්පො නාම. යො යානං පරිකප්පෙත්වා හණ්ඩං ගණ්හාති, තස්ස තං පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. අයං ඔකාසපරිකප්පො නාම. එවමිමෙසං ද්වින්නං පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො අවහාරො පරිකප්පාවහාරො. පටිච්ඡාදෙත්වා පරස්ස හණ්ඩං ගණ්හතො අවහාරො පටිච්ඡන්තාවහාරො නාම. කුසං සඬකාමෙත්වා අවහරණං.

කුසාවහාරො. යො කුසං පාතෙන්වා විවරෙ භාජියමානෙ අත්තනො කොට්ඨාසස්ස සමීපෙ යිතං අප්පග්ගතරං වා මහග්ගතරං වා සමසමං වා පරස්ස කොට්ඨාසං දිස්වා සචෙ පයමතරං පරකොට්ඨාසනො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතතුකාමතාය උද්ධාරෙ රක්ඛති, පාතනෙපි රක්ඛති, අත්තනො කොට්ඨාසනො පන කුසදණ්ඩං උද්ධරති, උද්ධාරෙ රක්ඛති, තං උද්ධරිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතෙන්තස්ස හත්ථනො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. අයං කුසාවහාරො නාමාති ඉමෙසු පඤ්චවිසාවහාරෙසු යෙන කෙනපි අවහාරෙන ගණ්හන්තො පාරාජිකො භවෙති අත්ථො.

ගරුකන්ති පඤ්චමාසකං. විසතිමාසකො හි කභාපණො, කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො පාදො නාම, තස්මා පඤ්චමාසකං වා පාදං වා ගරුකන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ “චත්තාරො විභයො ගුඤ්ජා, ද්වෙ ගුඤ්ජා මාසකො භවෙ”ති වචනනො විභිවසෙන චත්තාලීස විභයො දස ගුඤ්ජා පඤ්චමාසකොති වෙදිතබ්බො. යං පන සාමණෙරසික්ඛායං “විසතිවිහී”ති චුත්තං, තං නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං අත්ථි, විමංසිතබ්බමෙන. දුතියපාරාජිකං.

8. ඉදාති තතියං දස්සෙතුං “මනුස්සපාණං පාණො”ත්තාදි චුත්තං. තත්ථ යො හික්ඛු “මනුස්සපාණො” ඉති ජානන්තො වධකචිත්තෙන මනුස්සපාණං ජීවිතා වියොපෙති, සො හික්ඛු සාසනා පාරාජිකො භොතීති සමුදායත්ථො.

මනුස්සපාණන්ති මාතුකුච්ඡිස්මි. පටිසන්ධිචිත්තෙන සහුප්පන්තං අතිපරිත්තං කලලරූපං ආදිං කත්වා පකතියා විසවස්සසනායුකස්ස සත්තස්ස යාව මරණකාලා එත්ථන්තරෙ අනුපුබ්බෙන චුද්ධිප්පත්තො අත්තභාවො, එසො මනුස්සපාණො නාම, එවරූපං මනුස්සපාණන්ති අත්ථො. පාණොති ජානන්ති “පාණො” ඉති ජානන්තො “තං ජීවිතා වොරොපෙමි”ති ජානන්තො. වධකචෙතසාති වධකචිත්තෙන, ඉත්ථම්භුතෙ කරණචචනං, වධකචිත්තො හුත්වා මරණාධිප්පායො හුත්වාති චුත්තං භොති. ජීවිතාති ජීවිතින්ද්‍රියතො. යොති අනියමචචනං. සොති එතෙන නියමනං වෙදිතබ්බං. වියොපෙතීති චුත්තප්පකාරං මනුස්සවිග්ගහං කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා භෙසජ්ජසම්පදානෙන වා තතො වා උද්ධමිපි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන ජීවිතා වියොපෙතීති අත්ථො. සාසනාති පරාපුබ්බජ්ජිධාතුප්පයොගෙ නිස්සක්කචචනං, තෙන සත්ථුසාසනතොති අත්ථො. පරාජිකොති පරාජයමාපන්තො. භොතීති පාඨසෙසො. තතියපාරාජිකං.

9. ඉදාති චතුත්ථං දස්සෙතුං “ඤානාදිභෙද”ත්තාදි චුත්තං. තත්ථ යො හික්ඛු අඤ්ඤාපදෙසඤ්ච අධිමානඤ්ච වජ්ජෙත්වා හදයෙ අසන්තං ඤානාදිභෙදං ධම්මං මනුස්සජාතිකස්ස සත්තස්ස වදෙය්‍ය, තස්මිං බණ ඤාතෙ සො තතො සාසනා පාරාජිකො එව භොතීති අත්ථො.

කුමාරාදිභෙදන්ති “කුමාරං විමොක්ඛො සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං මග්ගභාවනා ඵලසච්ඡිකිරියා කිලෙසප්පහානං විනිවරණතා විත්තස්ස සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී”ති (පාරා. 198) ඵලං වූත්තං කුමාරාදිභෙදං උත්තරිමනුස්සධම්මං. හදයෙති විත්තෙ. අසන්තන්ති අසංවිජ්ජමානං. අඤ්ඤාපදෙසන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසී, සො භික්ඛු පට්ඨමස්ස කුමාරස්ස ලාභී”තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසං වජ්ජෙත්වාති අත්ථො. විනාති වජ්ජනත්ථො නිපාතො, තස්ස වජ්ජෙත්වාති අත්ථො. අධිමානන්ති “අධිගතා මයා”ති ඵලං උප්පන්නං මානන්ති අත්ථො. අධිගතො මානොති විග්ගහො, තං අධිමානං වජ්ජෙත්වාති අත්ථො. මනුස්සජාතිස්සාති මනුස්සජාතිකස්ස, න දෙවබ්‍රහ්මාදීසු අඤ්ඤාතරස්සාති අත්ථො. වදෙය්‍යාති ආරොචෙය්‍ය. ඤාතක්ඛණෙන ඤාතෙ ඛණෙන ඡෙදො, තස්මිං තෙනාරොචිතක්ඛණෙ මනුස්සජාතිකෙන ඤාතෙන අත්ථො. තෙනාති නිස්සක්කෙ කරණවචනං, තතො සාසනතො පාරාජිකොති අත්ථො. චතුත්ථපාරාජිකං.

පාරාජිකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගරුකාපත්තිනිද්දෙසවණ්ණනා

10. ඉදානි සඬ්ඝාදිසෙසං පකාසෙතුං “මොචෙතුකාමචිත්තෙනා”තිආදිමාරද්ධං. තත්ථ මොචෙතුං කාමෙතීති මොචෙතුකාමං, මොචෙතුකාමඤ්ච තං විත්තඤ්චාති මොචෙතුකාමචිත්තං, තෙන, මොචනස්සාදචිත්තෙනාති අත්ථො. එකාදසන්නඤ්චි රාගානං එකෙන මොචනස්සාදෙන ආපත්ති හොතීති වූත්තං හොති.

තත්‍රිමෙ එකාදස අස්සාදා මොචනස්සාදො මුච්චනස්සාදො මුත්තස්සාදො මෙට්ඨනස්සාදො එස්සස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො දස්සනස්සාදො නිසජ්ජස්සාදො වාචස්සාදො ගෙහසීතපෙමං වනහඬිගියන්ති. තත්ථ මොචනස්සාදචෙතනාය චෙතෙත්තො චෙව අස්සාදෙන්තො ච උපක්කමති, මුච්චති, සඬ්ඝාදිසෙසො, න මුච්චති චෙ, ථුල්ලච්චයං. සචෙ පන සයනකාලෙ රාගපරියුට්ඨිතො හුත්වා උග්‍රානා වා මුට්ඨිනා වා අඬිගජාතං ගාළ්භං පිළෙත්වා මොචනත්ථාය සඋස්සාහො සුපති, සුපන්නස්ස වස්ස අසුචි මුච්චති, සඬ්ඝාදිසෙසො. මුච්චනස්සාදෙ අත්තතො ධම්මතාය මුච්චමානං අස්සාදෙති, න උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. මුත්තස්සාදෙ අත්තතො ධම්මතාය මුත්තෙ යානා වුතෙ අසුචිමිහි පච්ඡා අස්සාදෙන්තස්ස විනා උපක්කමෙන මුච්චති, අනාපත්ති. මෙට්ඨනස්සාදෙ මෙට්ඨනරාගෙන මාතුගාමං ගණ්හාති, තෙන අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති, දුක්කටං පන ආපජ්ජති. එස්සස්සාදො දුට්ඨො අජ්ඣන්තිකො බාහිරො වාති. තත්ථ අත්තතො නිමිත්තං “ථද්ධං, මුදුකන්ති ජාතිස්සාමී”ති වා ලොලභාවෙන වා කීළාපයතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති.

බාහිරඵස්සස්සාදෙ පන කායසංසග්ගරාගෙන ඉත්ථිං ඵ්ඝනො, ආලිඬගතො ච අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති, කායසංසග්ගසඬ්ඝාදිසෙසං පන ආපජ්ජති.

කණ්ඩුවනස්සාදෙ දද්දුකච්ඡුපිළකපාණකාදීනං අඤ්ඤතරෙන ඛජ්ජමානං නිමිත්තං කණ්ඩුවනස්සාදෙන කණ්ඩුවතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. දස්සනස්සාදෙ ඉත්ථියා අනොකාසං උපනිජ්ඣායතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති, දුක්කටං පන භොති. නිසජ්ජස්සාදෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො නිසින්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති, රහොනිසජ්ජාපත්ති පන භොති. වාචස්සාදෙ මාතුගාමං මෙටුනජ්ජපටිසංයුත්තාහි වාචාහි ඔභාසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති, දුට්ඨුල්ලවාචාසඬ්ඝාදිසෙසං පන ආපජ්ජති. ගෙහසිතපෙමෙ මාතාදීනං මාතාදිපෙමෙන ආලිඬගනාදිං කරොන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති. වනභඩ්ගං සන්ථවකරණත්ථාය ඉත්ථියා පෙසිතපුප්ඵාදිවනභඩ්ගසඤ්ඤිතං පණ්ණාකාරං “ඉත්ථන්තාමාය ඉමං පෙසිත”න්ති අස්සාදෙන ආමසන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්තිති. ඵ්චමෙතෙසු මොවනස්සාදෙන ආපත්ති භොතීති දස්සෙතුං “මොවෙතු...පෙ.... නා”ති චුත්තං. අථ වා මොවෙතුකාමං චිත්තං යස්ස සොයං මොවෙතුකාමචිත්තො, තෙන, ඉත්ථම්භූතෙ කරණච්චනං, මොවෙතුකාමචිත්තො හුත්වාති අත්ථො.

උපක්කම්මාති හත්ථාදිසු යෙන කෙනචි නිමිත්තෙ උපක්කම්මිත්වාති අත්ථො. විමොචයන්ති යං අන්තමසො ඵකා බුද්දකමක්ඛිකා පිට්ඨෙය්‍ය, තත්තකම්පි විමොචෙන්තොති අත්ථො. සුක්කන්ති නීලපිතලොභිතොදාතතක්කතෙලදකඛිරදධිසජ්ජිවණ්ණසඬ්ඝාතෙසු දසවිධෙසු සුක්කෙසු යං කිඤ්චි සුක්කං. අඤ්ඤතු සුපිනාති යා සුපිනන්තෙ සුක්කචස්සට්ඨි භොති, තං ධ්වපෙත්වාති අත්ථො. සමණොති යො කොචි උපසම්පන්නො. ගරුකන්ති සඬ්ඝාදිසෙසං. ඵ්ඝෙති ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. චෙතනා උපක්කමො මුච්චනන්ති ඉමානෙන්ථ තිණි අඬ්ගානීති. සුක්කචස්සට්ඨිසික්ඛාපදං.

11. ඉදානි කායසංසග්ගං දස්සෙතුං “කායසංසග්ගරාගෙනා”තිආදිමාරද්ධං. හික්ඛු මනුස්සිත්ථියා මනුස්සිත්ථිසඤ්ඤී හුත්වා කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කම්මිත්වා මනුස්සිත්ථිං පරාමසන්නො සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජෙය්‍යාති යොජනා. තත්ථ කායසංසග්ගරාගෙනාති හත්ථග්ගහණාදිකායසම්ඵස්සෙන රාගෙන කායමිස්සරාගෙන. මනුස්සිත්ථිත්ති තදහුජාතම්පි ජීවමානකමනුස්සිත්ථිං. පරාමසන්ති පරාමසන්නො, ඉත්ථිති සඤ්ඤා ඉත්ථිසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති ඉත්ථිසඤ්ඤී, ඉත්ථිසඤ්ඤී හුත්වාති අත්ථො. මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, කායසංසග්ගරාගො, තෙන රාගෙන වායාමො, හත්ථග්ගහාදිසමාපජ්ජනන්ති ඉමානෙන්ථ පඤ්ච අඬ්ගානි. කායසංසග්ගසික්ඛාපදං.

12. ඉදානි දුට්ඨල්ලං දස්සෙතුං “දුට්ඨල්ලවාචස්සාදෙනා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ දුට්ඨල්ලවාචස්සාදෙනාති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙච්ඡනධම්මපටිසංයුත්තවාචස්සාදරාගෙන. මග්ගං වාරඛ්භ මෙච්ඡනන්ති වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං අඤ්ඤතරං මග්ගං වා මෙච්ඡනං වා ආරඛ්භාති අත්ථො. ඔභාසන්තොති අවභාසන්තො. මනුස්සිත්ථිත්ති විඤ්ඤං පටිබලං සුභාසිතදුඛ්භාසිතං දුට්ඨල්ලාදුට්ඨල්ලං සල්ලක්ඛණසමත්ථං මනුස්සිත්ථිං. සුභමානන්ති සුභන්තිං. ඉමිනා පටිබලායපි ඉත්ථියා අවිඤ්ඤත්තිපථෙ යිතාය දුතෙන වා පණ්ණෙන වා ආරොචෙන්තස්ස දුට්ඨල්ලවාචාපත්ති න භොතිති දීපිතං භොති. මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, දුට්ඨල්ලවාචස්සාදරාගො, තෙන රාගෙන ඔභාසනං, තඨක්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අභිගාති. දුට්ඨල්ලවාචස්සාදසික්ඛාපදං.

13. ඉදානි අත්තකාමපාරිවරියං දස්සෙතුං “වණ්ණ”න්තාදි වුත්තං. තත්ථ යො භික්ඛු අත්තනො කාමපාරිවරියාය වණ්ණං වත්වා මෙච්ඡනරාගෙන ඉත්ථිං මෙච්ඡනං යාවමානො ගරුං ඵුසෙති සම්බන්ධො. වණ්ණං වත්වාති ගුණං ආනිසංසං පකාසෙත්වා. අත්තනොකාමපාරිවරියායාති මෙච්ඡනධම්මසඬ්ඛාතෙන කාමෙන පාරිවරියා කාමපාරිවරියා, අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිවරියා අත්තනොකාමපාරිවරියා, අලුත්තසමාසොයං. අථ වා අත්තනොති කත්ථත්ථෙ සාම්ච්චනං, අත්තනො කාමිතා ඉච්ඡිතාති අත්තනොකාමා, සයං මෙච්ඡනරාගවසෙන පත්ථිතාති අත්ථො, අත්තනොකාමා ච සා පාරිවරියා වාති අත්තනොකාමපාරිවරියා, තාය අත්තනොකාමපාරිවරියාය, “එතදග්ගං, හගිති, පාරිවරියානං, යා මාදිසං සිලවත්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන පරිවරෙය්‍යා”ති එවං වණ්ණං වත්වාති අත්ථො. යාවධාතුනො ද්විකම්මිකත්තා “ඉත්ථිං මෙච්ඡනං යාවමානො”ති වුත්තං. තත්ථ ඉත්ථිත්ති දුට්ඨල්ලොභාසනෙ වුත්තප්පකාරං ඉත්ථිං. මනුස්සිත්ථි, ඉත්ථිසඤ්ඤිතා, අත්තකාමපාරිවරියාය රාගො, තෙන රාගෙන වණ්ණභණ්ණං, තඨක්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අභිගාති. අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදං.

14. ඉදානි සඤ්චරිත්තං දස්සෙතුං “සන්දෙස”න්තාදිමාරද්ධං. තත්ථ භික්ඛු පුරිසස්ස වා සන්දෙසං, ඉත්ථියා වා සන්දෙසං පටිග්ගහෙත්වා වීමංසිත්වා පච්චාහරන්තො ගරුකං ඵුසෙති සම්බන්ධො. තත්ථ සන්දෙසන්ති “ගච්ඡ, හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං මාතුරක්ඛිතං බ්‍රහ්මි ‘භොහි කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා’ති (පාරා. 305) එවං වුත්තං පුරිසස්ස සාසනං, “ගච්ඡ, හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං පුරිසං බ්‍රහ්මි ‘අහං තස්ස හරියා හවිස්සාමි’ති (පාරා. 326-327 ථොකං විසදිසං) එවං වුත්තං ඉත්ථියා සාසනං. පටිග්ගණ්හිත්වාති “සාධු උපාසකා”ති වා “භොතු”ති වා “ආරොචෙස්සාමි”ති වා යෙන කෙනච ආකාරෙන වච්චෙදං කත්වා වා සීසකම්පනාදිහි වා පටිග්ගණ්හිත්වා

සම්පට්ඨිත්වයෙහි අත්පො. වීමංසිත්වයෙහි වුත්තප්පකාරෙන සාසනං ගහෙත්වා පුරිසස්ස වා ඉත්ථියා වා තෙසං අවස්සාරොවනකානං මාතෘපිතෘභාතෘභගිනිආදීනං වා ආරොවෙත්වාති අත්පො. හරංපච්චාති එත්ථ “පච්චාහර”න්ති වත්තබ්බෙ ඡන්දහානිභයා හර-සද්දං පුබ්බනිපාතං කත්වා වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. යත්ථ පහිතෙන තත්ථ ගන්ත්වා තෙන ආරොචිතා සා ඉත්ථි “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වය වා පටික්ඛිපත්ව වා ලජ්ජාය වා තුණ්හි හොතු, පුන ආගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස හරන්තො එත්තාවතා ඉමාය පටිග්ගහණාරොවනප්පච්චාහරණසංඛාරාය තිවච්ඡිගසම්පත්තියා සො භික්ඛු සංඝාදිසෙසං ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්පො. තෙසං මනුස්සජාතිකතා, අලංචවනීයතා, පටිග්ගහණහනවීමංසනප්පච්චාහරණානීති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අභිගානි. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදං.

15. ඉදානි අමූලකං පකාසෙතුං “වාචෙතුකාමො”තිආදිමාරද්ධං. වාචෙතුකාමො භික්ඛු අමූලන්තිමවත්ථුනා අඤ්ඤං සුභමානං භික්ඛුං වොදෙන්තො වා වොදාපෙන්තො වා ගරුං ඵ්ථසෙති සම්බන්ධො. තත්ථ වාචෙතුකාමොති බ්‍රහ්මවරියා වාචෙතුකාමො. වොදෙන්තොති “ත්වං පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසි, අස්සමණොසි, අසකායපුත්තියොසි”තිආදීහි වචනෙහි සයං වොදෙන්තොති අත්පො. එවං වොදෙන්තස්ස වාචාය වාචාය සංඝාදිසෙසො. අමූලන්තිමවත්ථුනාති යං වොදකෙන වුදිතකම්හි පුග්ගලෙ අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬ්ඛිතං, ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬ්ඛිතසංඛාරානං මූලානං අභාවතො නාස්ස මූලන්ති අමූලං, අන්තිමං වත්ථු යස්ස පාරාජිකස්ස තදිදං අන්තිමවත්ථු, අමූලඤ්ච තං අන්තිමවත්ථු වෙති අමූලන්තිමවත්ථු, තෙන අමූලන්තිමවත්ථුනා, භික්ඛුනො අනුරූපෙසු එකුනවිසතියා පාරාජිකෙසු අඤ්ඤතරෙණාති අත්පො. වොදාපයන්ති වොදාපයන්තො, තස්ස සම්පෙ යත්වා අඤ්ඤං භික්ඛුං ආණාපෙන්වා වොදාපෙන්තො තස්ස ආණත්තස්ස වාචාය වාචාය ගරුං ඵ්ථසෙති අත්පො. සුභමානන්ති ඉමිනා පරමමුඛා දුතෙන වා පණ්ණෙන වා වොදෙන්තස්ස න රුහතීති දීපිතං හොති. පරමමුඛා පන සත්තහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. යං වොදෙති, තස්ස උපසම්පන්නොති සංඛ්‍යාපගමනං, තස්මිං සුද්ධසඤ්ඤිතා, යෙන පාරාජිකෙන වොදෙති, තස්ස දිට්ඨාදිවසෙන අමූලකතා, වාචනාධිප්පායෙන සම්මුඛා වොදනා, තස්ස තඬ්ඛණවිජානනන්ති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අභිගානි. අමූලකසික්ඛාපදං.

16. ඉදානි අඤ්ඤභාගියං දස්සෙතුං “ලෙසමත්ත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ ලෙසමත්තමුපාදායාති

ජාතිනාමගොත්තලිඬ්ඛිගාපත්තිපත්තච්චරූපජ්ඣායාවරියසෙනාසනලෙසසංඛාරා තෙසු දසසු ලෙසෙසු යො තස්මිං පුග්ගලෙ දිස්සති, තං ලෙසමත්තං උපාදාය නිස්සාය භික්ඛුං බ්‍රහ්මවරියා වාචෙතුකාමො අමූලන්තිමවත්ථුනා සුභමානං භික්ඛුං වොදෙන්තො ගරුං ඵ්ථසෙති අත්පො. කථං? අඤ්ඤො ඛත්තියජාතිකො

ඉමිනා වොදකෙන පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති, සො අඤ්ඤං අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතිකං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතීලෙසං ගහෙත්වා එවං “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වං ඛත්තියො පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නොසී”ති වා “ත්වං සො ඛත්තියො, නාඤ්ඤො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොසී”ති වා වොදෙති, එවං නාමලෙසාදයොපි වෙදිතඛිබ්බා. අඛිගානි පනෙත්ථ අනන්තරසදිසානි. අඤ්ඤාභාගියසික්ඛාපදං.

ගරුකාපත්තිනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නිස්සංගියනිද්දෙසවණ්ණනා

17. ඉදානි චීවරවිධිං දස්සෙතුං “විකප්පන”න්ත්‍යාදිමුද්ධටං. යො භික්ඛු අකාලචීවරං විකප්පනඤ්ච අධිට්ඨානඤ්ච අකත්වා දසාහං අතික්කාමෙති, තස්ස භික්ඛුනො නිස්සංගියං සියාති පිණ්ඩත්ථො. තත්ථ අකාලචීවරන්ති අකාලෙ චීවරං, බොමං කප්පාසිකං කොසෙය්‍යං කම්බලං සාණං භඛිගන්ති ජාතිනො ඡ චීවරානි, දුකුලං පට්ටුණ්ණං සොමාරපට්ටං චීනපට්ටං ඉද්ධිජං දෙවදින්නන්ති ඉමානි පන ඡ අනුලොමචීවරානි. තෙසු දුකුලං සාණස්ස අනුලොමං වාකමයත්තා. පට්ටුණ්ණාදීනි තිණි කොසෙය්‍යස්ස අනුලොමානි පාණකෙහි කතස්සත්තමයත්තා. ඉද්ධිජාදීනි ද්වයානි බොමාදීනං අනුලොමානි තෙසමඤ්ඤතරභාවතො. ඉමෙසං ඡන්තං චීවරානං අඤ්ඤතරං අකාලචීවරං.

විකප්පනමධිට්ඨානන්ති එත්ථ පන විකප්පනුපගං අධිට්ඨානුපගඤ්ච එවං වෙදිතඛිබ්බං. තත්‍රායං පාළි - “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඛිගුලං සුගතඛිගුලෙන චතුරඛිගුලචිත්ථතං පච්ඡිමචීවරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358). මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස දීඝසො ද්වෙ විදන්ථියො, තිරියං විදන්ථි. ද්වෙ විකප්පනා සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා ච. කථං? “ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පෙමි”ති වත්තඛිබ්බං, අයං සම්මුඛාවිකප්පනා. “මය්හං සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති, එකස්ස සන්තිකෙ “ඉමං චීවරං තිස්සස්ස භික්ඛුනො විකප්පෙමි”ති වත්තඛිබ්බං, අයං අපරාපි සම්මුඛාවිකප්පනා. තෙන භික්ඛුනා “තිස්සස්ස භික්ඛුනො සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති, “ඉමං චීවරං තුය්හං විකප්පනත්ථාය දම්මි”ති වත්තඛිබ්බං, තෙන වත්තඛිබ්බො “කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා සම්භත්තො වා”ති, තතො ඉතරෙන “තිස්සො භික්ඛු”ති වත්තඛිබ්බං, පුන තෙන “අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දම්මි”ති වත්තඛිබ්බං, අයං පරම්මුඛාවිකප්පනා. “තිස්සස්ස භික්ඛුනො සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති චුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. ඛහුකෙ “ඉමානි”ති, අහත්ථපාසෙ “එතං, එතානි”ති වා. එවං විකප්පනඤ්ච අකත්වාති අත්ථො.

තිව්වරස්ස පන පමාණං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන සුගතවිවරතො උභනකං වට්ටති, ලාමකපරිච්ඡේදෙන සඬ්ඝාටියා, උත්තරාසඬ්ගස්ස ව දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකං, තිරියං මුට්ඨිත්තිකං, අත්තරවාසකො දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකො, තිරියං ද්විහත්ථොපි අඬ්ඝනෙය්‍යො වා වට්ටති. චුත්තප්පමාණතො අධිකඤ්ච උභනකඤ්ච “පරික්ඛාරවොළ”න්ති අධිට්ඨානඛිං. ද්වෙ විවරස්ස අධිට්ඨානා කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචාය වා අධිට්ඨෙති. තිව්වරං අධිට්ඨානන්තෙන රජිත්වා කප්පඛිත්ථං දත්වා පුරාණසඬ්ඝාටිං “ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමි”ති පච්චුද්ධරිත්වා නවං සඬ්ඝාටිං හත්ථෙන ගහෙත්වා “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති විත්තෙන ආභොගං කත්වා කායවිකාරං කරොන්තෙන කායෙන අධිට්ඨානඛිං, ඉදං කායෙන අධිට්ඨානං. තං යෙන කෙනවි සරීරාවයවෙන අචුසන්තස්ස න වට්ටති. වාචාය අධිට්ඨානං පන වච්ඡෙදං කත්වා වාචාය අධිට්ඨානඛිං, සචෙ හත්ථපාසෙ “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති, සචෙ අහත්ථපාසෙ ධ්විතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි”ති වාචා භින්දිතඛිං. එස නයො උත්තරාසඬ්ගෙ, අත්තරවාසකෙ ව. තිව්වරාදීනි සඬ්ඛානි එකතො කත්වා “ඉමානි විවරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨාතුම්පි වට්ටති. එවං අධිට්ඨානඤ්ච අකත්වාති අත්ථො.

දස අභානි දසාහං. අතිමාපෙතීති අතික්කාමෙති. තස්සාති තස්ස භික්ඛුනො. නිස්සග්ගියන්ති නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගියං, පුබ්බභාගෙ කත්තඬ්ඛස්ස විනයකම්මස්සෙතං නාමං, නිස්සග්ගියමස්ස අත්ථිති නිස්සග්ගියං, කිං තං? පාවිත්තියං, තං අතික්කාමයතො සහනිස්සග්ගියවිනයකම්මං පාවිත්තියං සියා, අයමෙත්ථ අත්ථො. තං පනෙතං විවරං යං දිවසං උප්පන්නං, තස්ස යො අරුණො, සො උප්පන්නදිවසනිස්සිතො, තස්මා විවරුප්පාදදිවසෙන සද්ධිං එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ දසාහාතික්කම්තං භොතීති. විවරස්ස අත්තතො සන්තකතා, ජාතිප්පමාණයුත්තතා, ඡින්නපලිබ්බොධභාවො, අතිරෙකවිවරතා, දසාහාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬ්ගානි. පට්මකථිතසික්ඛාපදං.

18. ඉදානි දුතියං දස්සෙතුං “භික්ඛුසම්මුතියා”ත්‍යාදිමාරද්ධං. යො භික්ඛුසම්මුතිං වජ්ජෙත්වා කාලඤ්ච විනා අධිට්ඨිතං තිව්වරං එකාහං අතික්කමාපෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ භික්ඛුසම්මුතියාඤ්ඤත්‍රානි යං සඬ්ඝො ගිලානස්ස භික්ඛුනො තිව්වරෙන විප්පවාසසම්මුතිං දෙති, තං ධ්වෙත්වා. තිව්වරමධිට්ඨිතන්ති කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, තෙන තිව්වරාධිට්ඨානනයෙන අධිට්ඨිතෙසු සඬ්ඝාටිආදීසු යෙන කෙනවි විවරෙන. එකාහන්ති එකරත්තං. අතිමාපෙතීති විප්පවසති, වියුත්තො වසතීති අත්ථො. තස්ස අලද්ධසම්මුතිකස්ස භික්ඛුනො එකරත්තම්පි විවරෙන විප්පවාසතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. සමයං විනාති විවරකාලං වජ්ජෙත්වා. අධිට්ඨිතවිවරතා, අනත්ථකථිතතා, අලද්ධසම්මුතිතා, රත්තිවිප්පවාසොති ඉමානෙත්ථ වත්තාරි අඬ්ගානි. දුතියකථිතසික්ඛාපදං.

19. ඉදානි පුරාණචීවරං දස්සෙතුං “අඤ්ඤාතිකා”ත්‍යාදි ආරද්ධං. තත්ථ අඤ්ඤාතිකානි අඤ්ඤාතිකාය “පටිසඬ්ඛා යොනිසො”තිආදීසු විය, අඤ්ඤාතිකාය නෙව මාතූසම්බන්ධෙන න පිතූසම්බන්ධෙන සම්බද්ධායාති වුත්තං හොති. භික්ඛුනියාති අට්ඨවාචිකකම්මෙන උපසම්පන්නාය. ආකොටාපෙතීති පහරාපෙති. තන්ති නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං භවෙය්‍යාති අත්ථො. පුරාණචීවරතා, උපවාසෙර ධත්වා අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා ආණාපනං, තස්සා ධොවනාදීනි වාති ඉමානෙත්ථ තිණි අඬගාති. පුරාණචීවරසික්ඛාපදං.

20. කිඤ්චි මූලකන්ති කිඤ්චි පාහතං. චීවරාදානෙති චීවරස්ස ආදානෙ චීවරප්පටිග්ගහණේ. විකප්පනූපගචීවරතා, පාරිවත්තකාහාවො, අඤ්ඤාතිකාය හත්ථතො ගහණන්ති ඉමානෙත්ථ තිණි අඬගාති. චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදං.

21. අප්පචාරිතන්ති “වදෙය්‍යාථ, හන්තෙ, යෙන අත්ථො”ති ඉච්ඡාපිතං ඉච්ඡං රූචිං උප්පාදිතං, න පචාරිතන්ති අප්පචාරිතං. විඤ්ඤාපෙත්තස්සාති යාවත්තස්ස. අඤ්ඤාත්‍ර සමයාති නට්ඨචීවරකාලං ධපෙත්වා. විකප්පනූපගචීවරතා, සමයාහාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඬගාති. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං.

22. රජතන්ති රූපියං. ඡාතරූපන්ති සුවණ්ණං. මාසකන්ති තයො මාසකා ලොහමාසකො දාරුමාසකො ජතුමාසකොති. තත්ථ ලොහමාසකොති තම්බලොහාදීහි කතමාසකො. දාරුමාසකොති සාරදාරුනා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙනපි රූපං ඡින්දිත්වා කතමාසකො. ජතුමාසකොති ලාබාය වා නිය්‍යාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. කභාපණ්ණන්ති සුවණ්ණමයං වා රූපියමයං වා පාකතිකං වා. ගණ්ඨෙය්‍යාති අත්තනො අත්ථාය දියමානං වා කත්ථවි ධීතං වා නිප්පරිග්ගහං දිස්වා සයං ගණ්ඨෙය්‍යා. ගණ්ඨාපෙය්‍යාති තදෙව අඤ්ඤාත ගාහාපෙය්‍යා. නිස්සග්ගීති ගහණාදීසු යං කිඤ්චි කරොත්තස්ස අසනබද්ධෙසු චත්ථුගණනාය නිස්සග්ගි සියාති අත්ථො. සාදියෙය්‍යා වාති කායවාචාහි අප්පටික්ඛිපිත්වා චිත්තෙන අධිවාසෙය්‍යා. ඡාතරූපරජතහාවො, අත්තුද්දෙසිකතා, ගහණාදීසු අඤ්ඤාතරහාවොති ඉමානෙත්ථ තිණි අඬගාති. රූපියප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදං.

23. රජතාදිවතුබ්බිධං අකප්පියං කප්පියෙනාපි පරිවත්තෙය්‍යා සහධම්මිකෙ ධපෙත්වා, නිස්සග්ගියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ අකප්පියන්ති අකප්පියවත්ථුං. කප්පියෙනාති කප්පියවත්ථුනා. සහධම්මිකෙති භික්ඛුභික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානසඬ්ඛාතෙ පඤ්ච සහධම්මිකෙ. රූපියහාවො, පරිවත්තනඤ්චාති ඉමානෙත්ථ ද්වෙ අඬගාති. රූපියපරිවත්තනසික්ඛාපදං.

24. “ඉමං පත්තං තුය්හං විකප්පෙමි” තිආදිනා විකප්පනඤ්ච “ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමි” තිආදිනා අධිට්ඨානඤ්ච අකත්වාති අත්ථො. පමාණිකන්ති එත්ථායං විනිවිජයො – අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලානං සුකොට්ඨිතපරිසුද්ධානං ද්වෙ මගධනාළියො ගහෙත්වා තෙහි තණ්ඩුලෙහි අනුත්තණ්ඩුලමකිලින්තමපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුළුරාසිසදිසං අවස්සාවිතොදනං පවිත්වා නිරවසෙසං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තස්ස ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණො නාතිසනො නාතිතනුකො හත්ථහාරියො සබ්බසම්භාරසඬ්ඛිතො මුග්ගසුපො පක්ඛිපිතබ්බො, තතො ආලොපස්ස අනුරූපං යාවචරිමාලොපප්පහොනකං මච්ඡමංසාදිබ්බඤ්ජනං පක්ඛිපිතබ්බං. සප්පිතෙලකක්කරසකඤ්ජිකාදීනි පන අගණනුපගානි හොන්ති. තානි හි ඔදනගතිකානි නෙව භාපෙතුං, න වඩ්ඪෙත්තුං සක්කොන්ති. එවමෙතං සබ්බමිපි පක්ඛිත්තං සථෙව පන පත්තස්ස මුඛවට්ටියා හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හිරෙන වා ඡිත්තන්තස්ස සුත්තස්ස වා හිරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං චූසති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සථෙ තං රාජීං අතික්කම්ම ථුපිකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සථෙ තං රාජීං න සම්පාපුණාති, අත්තොගතමෙව හොති, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම. උක්කට්ඨො උපඩ්ඪප්පමාණො මජ්ඣිමො. මජ්ඣිමො උපඩ්ඪප්පමාණො ඔමකො. තෙසම්පි චුත්තනයෙනෙව පහෙදො වෙදිතබ්බො. ඉච්චෙනෙසු උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ච ඔමකොමකො වාති ද්වෙ අපත්තා, සෙසා සත්ත පත්තා පමාණයුත්තා නාමාති එවං පමාණෙන යුත්තො පමාණිකො, තං පමාණිකං. පත්තන්ති සත්තසු පත්තෙසු අඤ්ඤතරං පත්තං. පත්තස්ස අත්තතො සත්තකතා, පමාණයුත්තතා, අධිට්ඨානුපගතා, අතිරෙකපත්තතා, දසාභාතික්කමොති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඩ්ඨගානි. පයමපත්තසික්ඛාපදං.

25. යො හික්ඛු පඤ්චබන්ධනතො ඌනපත්තෙ සති පරං පන නවං පත්තං විඤ්ඤාපෙති, තස්සපි හික්ඛුතො නිස්සග්ගියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ පරන්ති අඤ්ඤං, “නවං පත්ත”න්තිමිනා තුල්‍යාධිකරණං. අධිට්ඨානුපගපත්තස්ස ඌනපඤ්චබන්ධනතා, අත්තුද්දෙසිකතා, කතවිඤ්ඤන්ති, තාය ච පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ චත්තාරි අඩ්ඨගානි. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදං.

26. යො සප්පිතෙලාදිකං පන හෙසජ්ජං පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං භුඤ්ජන්තො සත්තාහං අතික්කාමෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති අත්ථො. තත්ථ සප්පිතෙලාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දො නවනීතමධුථාණිතං සඬ්ගණ්භාති. තත්ථ සප්පි නාම ගවාදිනං සප්පි, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සප්පි, තථා නවනීතං. තෙලං නාම තිලසාසපමධුකථරණ්ඩවසාදිහි නිබ්බන්තං. මධු නාම මක්ඛිකාමධුමෙව.

උච්ඡුරසං උපාදාය පන අපක්කා වා අවත්ථුකපක්කා වා සබ්බාපි උච්ඡුචිකති ඵාණිකන්ති වෙදිතබ්බං. හෙසජ්ජවිධානසික්ඛාපදං.

27. භික්ඛුස්ස චීවරං දත්වා පුන තං චීවරං සකසඤ්ඤාය අවිජිත්දන්තස්ස වා අවිජිත්දාපයතොපි වා නිස්සග්ගියං සියාති යොජනා. තත්ථ දත්වාති වෙය්‍යාවච්චාදීනි පච්චාසිසමානො දත්වා. අවිජිත්දන්තස්සාති වෙය්‍යාවච්චාදීනි අකරොන්තං දිස්වා බලක්කාරෙන ගණ්හන්තස්ස, තථා අවිජිත්දාපයතොති. විකප්පනුපගචීවරතා, සාමංදින්නතා, සකසඤ්ඤිතා, උපසම්පන්නතා, කොධවසෙන අවිජිත්දනං වා අවිජිත්දාපනං වාති ඉමානෙත්ථ පඤ්ච අඬගාති. අවිජිත්දනසික්ඛාපදං.

28. අප්පචාරිතං අඤ්ඤාතිං ගහපතිං සුත්තං යාචිත්වා ඤාතිජ්ජචාරිතෙ වජ්ජෙත්වා තත්තවායෙහි චීවරං වායාපෙන්නස්ස නිස්සග්ගියං සියාති පිණ්ඩත්ථො. තත්ථ සුත්තන්ති ඡබ්බිධං බොමසුත්තාදිකං වා තෙසං අනුලොමං වා. යාචියාති චීවරත්ථාය යාචිත්වා. චීවරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්තං, අත්තුද්දෙසිකතා, අකප්පියතත්තවායෙන අකප්පියවිඤ්ඤත්තියා වායාපනන්ති ඉමානෙත්ථ තිණි අඬගාති. සුත්තවිඤ්ඤත්තියික්ඛාපදං.

29. යො භික්ඛු සඬ්ඝස්ස පරිණතං ලාභං ජානන්තො අත්තනො පරිණාමෙති, තස්ස නිස්සග්ගියං සියාති අත්ථො. තත්ථ ජානන්ති ජානන්තො. ලාභන්ති ලභිතබ්බං චීවරාදිවත්ථුං. පරිණතන්ති සඬ්ඝස්ස නින්තං සඬ්ඝස්ස පොණං සඬ්ඝස්ස පබ්භාරං හුත්වා යීතං. අත්තනො පරිණාමෙති “මය්‍හං දෙථා” තිආදීනි වදන්තො අත්තති නින්තං කරොති. සඬ්ඝෙ පරිණතභාවො, තං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමනං, පටිලාභොති ඉමානෙත්ථ තිණි අඬගාති. පරිණාමනසික්ඛාපදං.

නිස්සග්ගියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පාචිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා

30. ඉදානි පාචිත්තියං දස්සෙතුං “සම්පජානමුසාවාදෙ”ත්‍යාදි ආරද්ධං. තත්ථ සම්පජානමුසාවාදෙති නිමිත්තත්ථෙ භූමිමච්චනං, තස්මා යො භික්ඛු සම්පජානන්තො මුසා වදති, තස්ස තත්තනිමිත්තං තංභෙතු තප්පච්චියා පාචිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. භික්ඛුඤ්ච ඔමසන්නස්සාති ජාතිනාමගොත්තකම්මසිප්පවයආබාධලිඬගකිලෙසාපත්තිඅක්කොසෙසු භූතෙන වා අභූතෙන වා යෙන කෙනචි මුඛසත්තිනා භික්ඛුං ඔවිජ්ඣන්තස්ස භික්ඛුනො පාචිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. පෙසුඤ්ඤභරණෙපි වාති භික්ඛුස්ස පෙසුඤ්ඤභරණෙ, ජාතිආදීහි අක්කොසවත්ථුහි භික්ඛුං අක්කොසන්නස්ස භික්ඛුනො සුත්වා භික්ඛුනො පියකම්‍යතාය වා හෙදාධිප්පායෙන වා යො

අක්කුද්ධො, තස්ස භික්ඛුස්ස කායෙන වා වාචාය වා පෙසුඤ්ඤභරණවචනෙ පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො.

31. සඬ්භිතිත්තයමාරුළුභං පිටකත්තයං ධම්මං භික්ඛුඤ්ච භික්ඛුනිඤ්ච යපෙත්වා අඤ්ඤෙන පුග්ගලෙන සද්ධිං එකතො පදං පදං භණන්තස්ස භික්ඛුනො පදගණනාය පාවිත්තියං උදිරිතන්ති සමුදායත්ථො.

32. අනුපසම්පන්නෙනෙවාති භික්ඛුං යපෙත්වා අන්තමසො පාරාජිකවත්ථුතෙන තිරච්ඡානගතෙනාපි සහ තිරත්තියං සයිත්වා චතුත්ථදිවසෙ අත්ථඬගතෙ සුරියෙ පුන සහසෙය්‍යාය පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ සහසෙය්‍යායාති සබ්බවිජන්තපරිච්ඡින්නෙ, යෙභුය්‍යනවිජන්තපරිච්ඡින්නෙ වා සෙනාසනෙ පුබ්බාපරියෙන වා එකක්ඛණෙ වා එකතො නිසජ්ජනාය. තත්ථ ඡදනං අනාභවිච දියඬ්භහත්ථුබ්බෙධෙන පාකාරාදිනා පරිච්ඡින්නම්පි සබ්බපරිච්ඡින්නම්චිචෙව චෙදිතබ්බං.

33. එකරත්තම්පි ඉත්ථියා සද්ධිං සෙය්‍යං කප්පයතො තස්ස භික්ඛුනොපි පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ ඉත්ථියාති අන්තමසො තදුහ්‍යාතායපි මනුස්සිත්ථියා. දෙසෙන්තස්ස විනා විඤ්ඤං, ධම්මඤ්ච ඡප්පදුත්තරිත්ති විඤ්ඤං පුරිසං විනා ඉත්ථියා ඡප්පදතො උත්තරිං ධම්මං දෙසෙන්තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ ‘ඡප්පදුත්තරි’න්ති එත්ථ එකො ගාථාපාදො එකං පදන්ති එවං සබ්බත්ථ පදප්පමාණං චෙදිතබ්බං. ඡ පදානි ඡප්පදං, ඡප්පදතො උත්තරිං ඡප්පදුත්තරිං.

34. භික්ඛුසම්මුතිං යපෙත්වා භික්ඛුනො දුට්ඨුල්ලං වජ්ජං අභික්ඛුනො වදන්තස්ස පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. තත්ථ දුට්ඨුල්ලන්ති ඉධ සඬ්ඝාදිසෙසං අධිප්පෙන. භික්ඛුසම්මුතියාති යං සඬ්ඝො අභිණ්භාපත්තිකස්ස භික්ඛුනො ආයතිං සංවරත්ථාය ආපත්තිනඤ්ච කුලානඤ්ච පරියන්තං කත්වා වා අකත්වා වා තික්ඛත්තුං අපලොකෙත්වා කතිකං කරොති, තං යපෙත්වා. අභික්ඛුනොති අනුපසම්පන්නස්ස. වදන්තස්සාති ආරොචෙන්තස්ස.

35. යො අකප්පියං පථවිං බණ්ණෙය්‍ය වා බණ්ණාපෙය්‍ය වා, තස්ස පාවිත්තියං සියා. තත්ථ අකප්පියන්ති උද්ධනපවනාදිවසෙන වා තථා තථා අදඬ්ඪා වා ජාතපථවී වුව්චති. සා තිව්ඨා සුද්ධම්මස්සපුඤ්ජවසෙන. තත්ථ සුද්ධපථවී නාම පකතියා සුද්ධපංසු වා සුද්ධමත්තිකා වා. මිස්සපථවී නාම යත්ථ පංසුතො වා මත්තිකතො වා පාසාණසක්ඛරකථලමරුම්බවාලුකාසු අඤ්ඤතරස්ස තතියභාගො භොති. පුඤ්ජපථවී නාම අතිරෙකවාතුමාසං ඔවට්ඨො පංසුපුඤ්ජො වා මත්තිකාපුඤ්ජො වා භොති. චුත්තලක්ඛණෙන පන මිස්සකපුඤ්ජොපි පිට්ඨිපාසාණෙ ධීතසුබ්බමරජම්පි ච දෙවෙ ඵ්ඨසයන්තෙ සකිං

වෙ තිත්තං, වාතුමාසච්චයෙන තිත්තොකාසො පුඤ්ජපථවිසඬ්ඛමෙව ගච්ඡති. යො භික්ඛු භූතගාමං විකොපෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ භූතගාමන්ති භවන්ති, අහවුං වාති භූතා, ජායන්ති වඬ්ඪන්ති ජාතා වඬ්ඪිතා වාති අත්ථො, ගාමොති රාසි, භූතානං ගාමො, භූතා ඵව වා ගාමොති භූතගාමො, පතිට්ඨිතහරිතතිණුරුක්ඛාදීනමෙතං අධිවචනං. තං භූතගාමං. විකොපෙය්‍යාති ඡෙදනහෙදනාදීනි කරෙය්‍ය.

36. යො භික්ඛු සඬ්ඝිකං මඤ්චාදිං අජ්ඣොකාසෙ සන්ථරණාදිකං කත්වා ආපුච්ඡනාදිකං අකත්වා යාති, තස්ස පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ සඬ්ඝිකන්ති සඬ්ඝස්ස සන්තකං. මඤ්චාදීන්ති ඵත්ථ ආදි-සද්දෙන පියභිසිකොච්ඡාදිං සඬ්ගණ්හාති. සන්ථරණාදිකන්ති සන්ථරණාදිං කත්වා වා කාරාපෙත්වා වා. ආපුච්ඡනාදිකන්ති ආපුච්ඡනං වා උද්ධරණං වා උද්ධරාපනං වාති අත්ථො. යාතීති ගච්ඡති.

37. යො භික්ඛු සඬ්ඝිකාවසථෙ සෙය්‍යං සන්ථරණාදිකං කත්වා ආපුච්ඡනාදිකං අකත්වා යාති, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ සඬ්ඝිකාවසථෙති සඬ්ඝස්ස සන්තකෙ ආවසථෙ විහාරෙ ගබ්භෙ වා අඤ්ඤස්මිං වා සබ්බපරිච්ඡින්නෙ ගුත්තසෙනාසනෙ. සෙය්‍යන්ති භිසි විමිලිකා පාවුරණං උත්තරත්ථරණං භූමත්ථරණං තට්ටිකා වම්මක්ඛණ්ඩං නිසිදනං පච්චත්ථරණං තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරොති ඵවමාදිකං. සන්ථරණාදිකන්ති තෙසු යෙන කෙනචි අත්ථරණාදිකං කත්වා වා කාරාපෙත්වා වා.

38-9. යො පන භික්ඛු ජානං සජ්ජාණකං තොයං පරිභුඤ්ජයෙ, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ ජානං සජ්ජාණකන්ති “සජ්ජාණකමිද්”න්ති දිස්වා වා සුත්වා වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන ජානන්තො. තොයන්ති උදකං. පරිභුඤ්ජයෙති පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. යො භික්ඛු පාරිවත්තකං යපෙත්වා අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීවරං දෙති, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියා. වීවරජපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙ භික්ඛු පටිග්ගාහකො ඉධ භික්ඛුනී, අයං විසෙසො. අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීවරං සිබ්බතොපි තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. වීවරන්ති නිවාසනපාරුපනුපගං. සිබ්බතොති සයං සිබ්බත්තස්ස සුචිං පවෙසෙත්වා නීහරණෙ පයොගගණනාය පාවිත්ති. සිබ්බාපෙත්තස්ස පන “සිබ්බා”ති වුත්තො සවෙපි සබ්බං සුචිකම්මං නිට්ඨාපෙසි, ඵකමෙව පාවිත්ති, ආණත්තස්ස පයොගගණනාය පාවිත්ති හොති. පචාරෙත්වාන අතිරිත්තං අකාරෙත්වා භුඤ්ජතො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්‍රායං විනිවිජයො – ඔදනො සත්තු කුම්මාසො මච්ඡො මංසන්ති පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං සාසපමත්තම්පි අජ්ඣොහරිත්වා හොජනං පටික්ඛෙපං කත්වා අඤ්ඤෙන ඉරියාපථෙන “අලමෙතං සබ්බ”න්ති අතිරිත්තං අකාරෙත්වා පරිභුඤ්ජතො පාවිත්ති හොතිති.

40. යො භික්ඛු ආසාදනාපෙක්ඛො භුත්තාවිං පචාරිතං භික්ඛුං “භන්ද, භික්ඛු, බාද වා භුඤ්ජ වා”ති අනතිරිත්තෙන පචාරෙති, භොජනෙ භුත්තෙ තස්ස පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. තත්ථ ආසාදනාපෙක්ඛොති ආසාදනං වොදනං මඬකුකරණභාවං අපෙක්ඛමානො.

41-2. යො භික්ඛු සන්තිධිභොජනං භුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ සන්තිධිභොජනන්ති පටිග්ගහෙත්වා එකරත්තං විනිනාමිතභොජනං. විකාලෙ යාවකාලිකං භුඤ්ජතො වාපි පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ විකාලෙති විගතකාලෙ, මජ්ඣන්තිකාතික්කමතො පටියාය යාව අරුණුග්ගමනාති අත්ථො. යාවකාලිකන්ති වනමූලඵලාදිකං ආමිසභොජනං. අගිලානො භික්ඛු පණිතකං සප්පිහත්තාදිකම්පි විඤ්ඤාපෙත්වාන භුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති යොජනා. තත්ථ අගිලානොති කල්ලකො. පණිතකන්ති සප්පිතෙලමධුචාණිතමච්ඡමංසබිරුදධිසඬාතෙහි සංසට්ඨං සත්තධඤ්ඤතිබ්බත්තං පණිතභොජනං. යො භික්ඛු දන්තකට්ඨොදකං චජ්ජෙත්වා අප්පටිග්ගහිතකං භුඤ්ජෙය්‍ය, පාවිත්ති සියාති අත්ථො. තත්ථ අප්පටිග්ගහිතන්ති කායෙන වා කායප්පට්ඨොදකෙන වා ගණ්හත්තස්ස හත්ථපාසෙ යත්වා කායකායප්පට්ඨොදකිස්සග්ගියානං අඤ්ඤතරෙන න දින්නං අප්පටිග්ගහිතං නාම.

43. යො භික්ඛු තිත්ථියස්ස සහත්ථතො කිඤ්චි භුඤ්ජිතබ්බං දදෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ තිත්ථියස්සාති අඤ්ඤතිත්ථියස්ස. කිඤ්චි භුඤ්ජිතබ්බන්ති යං කිඤ්චි භොජනීයං. සහත්ථතොති සහත්ථා. යො භික්ඛු මාතුගාමෙන එකතො රහො නිසජ්ජං කප්පෙය්‍ය, තස්ස පාවිත්ති සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ රහොති පටිච්ඡන්තො. කප්පෙති කප්පෙය්‍ය. එකතොති සද්ධිං.

44. සුරාමෙරයපානෙපිති එත්ථ පිටියාදිහි කතං මජ්ජං සුරා. පුප්ඵාදිහි කතො ආසවො මෙරයං. යො භික්ඛු තද්වහයම්පි බීජතො පටියාය කුසග්ගෙනාපි පිචති, තස්ස තප්පානපච්චයා පාවිත්තියං උදිරිතන්ති අත්ථො. අඬගුලිපතොදකෙ වාපිති අඬගුලිහි උපකච්ඡකාදීනං සට්ඨනපච්චයා පාවිත්ති සියාති අත්ථො. හසධම්මෙපි වොදකෙති උපරිගොප්ඵකෙ උදකෙ හසධම්මෙ කිලානිමිත්තං තස්ස පාවිත්ති සියාති අත්ථො.

45. අනාදරෙපි පාවිත්තීති පුග්ගලස්ස වා ධම්මස්ස වා අනාදරකරණෙපි පාවිත්ති සියාති අත්ථො. යො භික්ඛු උපසම්පන්නො පඤ්ඤත්තෙන වුච්චමානො තස්ස වා වචනං අකත්තුකාමතාය, තං වා ධම්මං අසික්ඛිතුකාමතාය අනාදරියං කරොති, තස්ස තස්මිං අනාදරියෙ පාවිත්ති සියාති

අත්ථො. භයානකං කථං කත්වා වා භයානකං රූපං දස්සෙත්වා වා භික්ඛුං භීසයතොපි පාවිත්ති සියාති අත්ථො.

46. යො භික්ඛු අභිලානො කිඤ්චි පච්චයං යථෙත්වා ජොතිං ජලෙය්‍යා වා ජලාපෙය්‍යා වා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ කිඤ්චි පච්චයන්ති පදීප්පජ්ජලනං වා පත්තපචනාදීසු ජොතිකරණං වාති ඵවරූපං පච්චයං යථෙත්වා. ජොතින්ති අග්ගිං.

47-8. කප්පබ්බන්දුං අනාදාය නවච්චරභොගිනො නවං චීවරං භුඤ්ජන්තස්ස පාවිත්ති සියාති අත්ථො. කප්පබ්බන්දුන්ති මොරක්ඛිමණ්ඩලමඬුලපිට්ඨිනං අඤ්ඤතරජපමාණං කප්පබ්බන්දුං. අනාදායාති අනාදියිත්වා. භික්ඛුනො චීවරාදිකං පරික්ඛාරං අපනෙත්වා නිධෙන්තස්ස වා නිධාපෙන්තස්ස වා භසාපෙක්ඛස්ස භික්ඛුනො පාවිත්ති සියාති අත්ථො. චීවරාදිකන්ති ආදි-සද්දෙන පත්තනිසිදනසුචිසරකායබන්ධනාදිං සඬගණ්හාති. නිධෙන්තස්සාති නිදහන්තස්ස. භසාපෙක්ඛස්සාති භසාධිජ්ජායස්ස. ජානං පාණං හනෙ භික්ඛු, තිරච්ඡානගතමිති වාති යො භික්ඛු ‘පාණො’ති ජානන්තො තිරච්ඡානගතං පාණං බුද්දකමිති මහන්තමිති හනෙය්‍යා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො.

49. ඡාදෙතුකාමො ඡාදෙති, දුට්ඨුල්ලං භික්ඛුනොපි වාති යො භික්ඛු භික්ඛුනො දුට්ඨුල්ලසඬබාතං සඬසාදිසෙසං ඡාදෙතුකාමො හුත්වා ඡාදෙති, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. ඉත්ථියා සහ සංවිධාය ගාමන්තරගතස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියං සියාති යොජනා.

50. භික්ඛුං වා පහරෙය්‍යාථාති යො භික්ඛු භික්ඛුං පහරෙය්‍යා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති යොජනා. තලසත්තිකමුග්ගිරෙති යො භික්ඛු පහරණාකාරං දස්සෙත්තො කායං වා කායජ්ජට්ඨද්ධං වා උග්ගිරෙය්‍යා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. වොදෙය්‍යා වා වොදාපෙය්‍යා, භික්ඛුං අමුලකෙන වාති යො භික්ඛු භික්ඛුං අමුලකෙන සඬසාදිසෙසෙන වොදෙය්‍යා වා වොදාපෙය්‍යා වා, තස්ස පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. තත්ථ අමුලකෙනාති දිට්ඨාදිමුලචිරහිනෙන.

51. කුක්කුච්චුප්පාදනෙ වාපිති ‘උභනච්ඡතිවස්සො ත්වං මඤ්ඤ’ති ආදීනි හණන්තො කුක්කුච්චං උප්පාදෙය්‍යා, තස්ස කුක්කුච්චුප්පාදනපච්චයා පාවිත්තියං භොති. යො භික්ඛු හණ්ඩනත්ථාය හණ්ඩනජාතානං වචනං සොතුං උපස්සුතිං යාති, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ හණ්ඩනත්ථායාති කලහත්ථාය. හණ්ඩනජාතානන්ති කලහජාතානං. උපස්සුතින්ති සුතිසමීපං.

52. යො භික්ඛු සඬසස්ස පරිණාමිතං යං ලාභං, තං පරපුග්ගලස්ස නාමෙති, තස්ස පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ නාමෙතීති පරිණාමෙති. පුච්ඡං අකත්වාති ‘විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාමී’ති වා ‘ගාමං පටිසිස්සාමී’ති

වා අනාපූච්ඡිත්වා. සන්තභික්ඛුන්ති අන්තොඋපචාරසීමාය දස්සනුපවාසෙ භික්ඛුං දිස්වා යං සක්කා හොති පකතිවචනෙන ආපූච්ඡිතං, තාදිසං විජ්ජමානං භික්ඛුං. ගාමස්සාති ගාමං, කම්මත්ථෙ සාමීවචනං. ගතෙති සම්පදානත්ථෙ භූමිමවචනං, ගතස්සාති අත්ථො. සන්තං භික්ඛුං අනාපූච්ඡිත්වා විකාලෙ ගාමං ගතස්ස භික්ඛුනො පාවිත්තියං සියාති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

පාවිත්තියනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා

53. ඉදානි පකිණ්ණකං දස්සෙතං “සඬ්ඝික”න්ත්‍යාදි ආරද්ධං. තත්ථ යො භික්ඛු ඉස්සරො හුත්වා සඬ්ඝිකං ගරුහණ්ඩං අඤ්ඤස්ස දෙනි, තස්ස ථුල්ලච්චයං සියා. ථෙය්‍යාය අඤ්ඤස්ස දෙනි, යථාවත්ථු පාරාජිකාදි සියා, දුක්කට්ඨත්ථු දුක්කට්ඨං, ථුල්ලච්චයවත්ථු ථුල්ලච්චයං, පාරාජිකවත්ථු පාරාජිකං සියාති වුත්තං හොති.

54. කුසාදිමයචීරානීති එත්ථ ආදි-සද්දො වාකඵලකං සඬ්ගණ්හාති, කුසමයචීරං වාකමයචීරං ඵලකමයචීරන්ති. තත්ථ කුසෙ ගන්ථෙත්වා කතචීරං කුසමයචීරං. වාකමයචීරං නාම තාපසානං චක්කලං. ඵලකමයචීරං නාම ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිඬ්බ්බෙත්වා කතචීරං. කම්බලං කෙසවාලජන්ති කෙසජං කම්බලං වාලජං කම්බලං, කෙසකම්බලං වාලකම්බලන්ති අත්ථො. කෙසෙහි තත්තෙ වායිත්වා කතකම්බලං කෙසකම්බලං. චම්බරිවාලෙහි වායිත්වා කතකම්බලං වාලකම්බලං. සමයං විනාති නට්ඨචීවරකාලං යපෙත්වා. ධාරයතො ධාරයන්තස්ස. ලුකපක්ඛාජිනක්ඛිපන්ති උලුකපක්ඛිඅජිනක්ඛිපං. තත්ථ උලුකපක්ඛිති උලුකසකුණපක්ඛෙහි කතනිවාසනං. අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සබුරං අජිනමීගවම්මං. නට්ඨචීවරකාලං යපෙත්වා ඉමෙසු සන්තසු වත්ථුසු යං කිඤ්චි ධාරයතො ථුල්ලච්චයං සියාති අත්ථො.

55. සත්ථකෙන කත්තබ්බං කම්මං සත්ථකම්මං, තස්මිං සත්ථකම්මෙ. වත්ථිමිහි කත්තබ්බං කම්මං වත්ථිකම්මං, තස්මිං වත්ථිකම්මෙ. සං නිමිත්තන්ති අත්තතො අඬ්ගජාතං. තං ඡින්දතො ථුල්ලච්චයං සියාති සම්බන්ධො. මංසාදිභොජනෙති එත්ථ ආදි-සද්දො අට්ඨිලොභිතවම්මලොමානි සඬ්ගණ්හාති. තස්මා මනුස්සානං මංසඅට්ඨිලොභිතවම්මලොමභොජනපච්චයා ථුල්ලච්චයං සියාති අත්ථො.

56. කදලෙරකක්කදුස්සානීති එත්ථ කදලිඵරකඅක්කවාකෙහි කතානි වත්ථානි ධාරයන්තස්ස දුක්කට්ඨං. පොත්ථකන්ති මකචිවාකෙහි කතං පොත්ථකදුස්සං. සබ්බජිතාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන සබ්බලොභිතකසබ්බකණ්භකසබ්බමඤ්ජෙට්ඨිකං සඬ්ගණ්හාති. තත්ථ

සබ්බමෙව නිලකං සබ්බනිලකං. එවං සෙසෙසුපි. නිලං උම්මාරපුප්ඵවණ්ණං. පිතං කණ්ණිකාරපුප්ඵවණ්ණං. ලොහිතං ජයසුමනපුප්ඵවණ්ණං. කණ්හකං අද්දාරිට්ඨකවණ්ණං. මඤ්ජෙට්ඨිකං ලාබාරසවණ්ණං. ඉමෙසු අට්ඨසු වත්ථුසු යං කිඤ්චි ධාරයන්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො.

57-8. හත්ථිස්සුරගසොණානන්ති හත්ථිඅස්සඋරගසොණානං මංසං අට්ඨිරුධිරවම්මලොමානි. සිහබ්බාග්ගච්ඡදිපිනන්ති සිහබ්බාග්ගඅච්ඡදිපිනං මංසාදිනි. තරච්ඡස්ස ව මංසාදිං උද්දිස්සකතමංසඤ්ච අනාපුච්ඡිතමංසඤ්ච භුඤ්ජතො දුක්කටං සියා. දකතිත්ථාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දො වච්චපස්සාවකුටියො සඬගණ්හාති. තෙන යාතානුපුබ්බං ආගතජ්ජට්ඨාටිං හිත්ථාන වජ්ජෙත්ථා නභානතිත්ථඤ්ච වච්චකුටිඤ්ච පස්සාවකුටිඤ්ච වජ්ජෙත්ථා වච්ජෙත්ථා වච්ජෙත්ථා, දුක්කටං තස්ස සියාති අත්ථො.

59. සහසාති වෙගසා වෙගෙන. වුබ්බජිත්ථානාති අන්තරවාසකං දුරතොව උක්ඛිපිත්ථා, ව-කාරො සන්ධිවසෙනාගතො. පච්ඡෙති පච්ඡෙය්‍යා. වච්චපස්සාවකුටිකන්ති වච්චකුටිකං පස්සාවකුටිකං. විසෙති පච්ඡෙය්‍යා. යො හික්ඛු වච්චපස්සාවකුටිකං සහසා පච්ඡෙය්‍යා වා නික්ඛමෙය්‍යා වා, උබ්බජිත්ථා වා පච්ඡෙය්‍යා වා නික්ඛමෙය්‍යා වා, උක්කාසිකං වජ්ජෙත්ථා තං පච්ඡෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා.

60. නිත්ථුනන්තො වච්චං කරෙය්‍ය දන්තකට්ඨඤ්ච බාදන්තො, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. වච්චපස්සාවදොණිතං බහි වච්චාදිකං වච්චපස්සාවං කරෙය්‍යා, තස්ස දුක්කටං සියා.

61. බරෙන වාවලෙබ්බෙය්‍යාති ඵාලිතකට්ඨෙය්‍යා වා ඵරුසෙන වා ගණ්ඨිකෙන වා පුතිකට්ඨෙය්‍යා වා සුසිරෙන වා අවලෙබ්බෙය්‍යාති අත්ථො. කට්ඨන්ති අවලෙබ්බනකට්ඨං. කුපකෙති වච්චකුපකෙ. උභතඤ්චාති ගුප්තකිංචිතඤ්ච. න ධොවෙය්‍යාති අත්තනා වා න ධොවෙය්‍යා පරෙන වා න ධොවාපෙය්‍යා. උක්ලාපඤ්චාති කච්චරඤ්ච. න සොධයෙන සම්මජ්ජෙය්‍යා.

62. වපුච්ඡති සද්දං කත්ථා උදකකිච්චං කරොන්තස්ස ආවමන්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. අනජ්ඣිට්ඨොවාති අනාණන්තොයෙව. ථෙරෙනාති සඬසත්ථෙරෙන. පාතිමොක්ඛන්ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසං. උද්දිසෙ උද්දිසෙය්‍යා, දුක්කටං සියා.

63. අනාපුච්ඡාය පඤ්භස්ස කථනෙ, අනාපුච්ඡාය පඤ්භස්ස විස්සජ්ජනෙ, අනාපුච්ඡාය සජ්ඣායකරණෙ, අනාපුච්ඡාය පදිපජාලනෙ, අනාපුච්ඡාය පදිපවිජ්ඣාපනෙති ඉමෙසු වතුසු පච්චයෙසු තස්ස දුක්කටං සියා.

64. අනාපූච්ඡා වාතපානකවාටානි විවරෙය්‍යා වා ථකෙය්‍යා වා, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. වන්දනාදිත්ති එත්ථ ආදි-සද්දො වන්දාපනං සඨගණ්භාති. යො භික්ඛු නග්ගො වන්දනං කරෙය්‍යා, වන්දාපනං කරෙය්‍යා, ගමනං කරෙය්‍යා, භොජනං කරෙය්‍යා, පිවනං කරෙය්‍යා, බාදනං කරෙය්‍යා, ගහණං කරෙය්‍යා, දානං කරෙය්‍යා, තස්ස සම්බන්ධ දුක්ඛං ති සම්බන්ධො.

65. තිපට්ඨජන්තකං විනාති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිස්සො පට්ඨජාදියො ජන්තාසරජ්ජට්ඨජාදිං උදකජ්ජට්ඨජාදිං වත්ථජ්ජට්ඨජාදි”න්ති (වුළුව. 261) එවං චුත්තා තිස්සො පට්ඨජාදියො සමාහටාති “තිපට්ඨජාදි”ති චුත්තං. තිපට්ඨජන්තකං යපෙත්වා පරිකම්මං සයං කරෙය්‍යා, පරං කාරාපෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියාති අත්ථො. යො භික්ඛු නභායං නභායන්තො කුට්ටෙ වා ථම්භෙ වා තරුම්භි වා කායං උපසංසෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියා.

66. යො භික්ඛු නභායන්තො කුරුවන්දකසුත්තෙන කායං සංසෙය්‍යා, කායතො කායෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. යො අභිලානො සඋපාහනො බහාරාමෙ බහිආරාමෙ වරෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො.

67. සබ්බනීලාදිකම්පි වාති එත්ථ ආදි-සද්දො ලොභිතොදාතජිතකණ්ඨමඤ්ඤප්පට්ඨමහාරභිගමභානාමරභිගරත්තාදියො උපාහනායො සඨගණ්භාති. යො භික්ඛු සබ්බනීලසබ්බලොභිතාදිකං උපාහනං ධාරෙති, තස්ස දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. යො භික්ඛු රත්තො රත්තචිත්තො තද්වුජාතායපි ඉත්ථියා නිමිත්තං පස්සෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියා. යො භික්ඛු භික්ඛදායියා භික්ඛදායිකාය ඉත්ථියා මුඛං පස්සෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියා.

68-9. යො භික්ඛු උජ්ඣානසඤ්ඤි හුත්වා අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො පත්තං වා පස්සෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියා. ආදාසාදිම්භි උදකපත්තෙ අත්තනො මුඛං පස්සෙය්‍යා, තස්ස දුක්ඛං සියා. උච්චාසනමහාසනෙ නිසජ්ජාදිං නිසිදනසයනාදිං කරොන්තස්ස භික්ඛුනො දුක්ඛං සියා. උක්ඛිත්තානුපසම්පන්නානාසංවාසකාදීනං වන්දනෙපි දුක්ඛං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ උක්ඛිත්තොති ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛිත්තකො, ආපත්තියා අජ්ජට්ඨකම්මෙ උක්ඛිත්තකො, පාපිකාය දිට්ඨියා අජ්ජට්ඨිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකොති තිව්ධොපි ඉධාධිජ්ජෙතො. අනුපසම්පන්නොති ඉමිනා භික්ඛුනිසාමණෙරසාමණෙරිසික්ඛමානපණ්ඩකඉත්ථිසික්ඛාපච්චක්ඛාතකා ගහිතා. නානාසංවාසකාති ලද්ධිනානාසංවාසකා ගහිතා. ආදි-සද්දෙන ඡන්තමූලකා ගහිතා.

70-71. යො දිසාසනෙ පණ්ඩකිත්ථිහි පණ්ඩකෙන වා ඉත්ථියා වා උභතොඛාසඤ්ජනෙන වා එකතො නිසිදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. අදීසෙ ආසනෙති රස්සෙ ආසනෙ. යො හික්ඛු රස්සාසනෙ මඤ්චෙ වා පියෙ වා අසමානාසනිකෙන එකතො සයෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. එලපුප්ඵාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන වෙඵ්වුණ්ණදන්තකට්ඨමත්තිකාදයො සඨගහිතා. කුලසඨගහත්ථාය එලපුප්ඵාදිකං දදතො දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

72-3. යො හික්ඛු ගත්ථිමාදිං සයං කරෙය්‍ය, පරං කාරාපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. යො හික්ඛු ජිනෙන වාරිතපච්චයෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. අඛ්‍යත්තො ඛාලො යො හික්ඛු ආවරියුපජ්ඣායෙ අනිස්සාය නිස්සයං අග්ගහෙත්වා වසෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. යො හික්ඛු අනුඤ්ඤාතෙහි මාතාපිතුආදීහි පුග්ගලෙහි අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස භෙසජ්ජං කරෙය්‍ය වා වදෙය්‍ය වා, තස්ස දුක්කටං සියා. සාපත්තිකො යො හික්ඛු උපොසථජ්ජවාරණං කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ ජිනෙන භගවතා වාරිතා ජීනවාරිතා, ජීනවාරිතා ච තෙ පච්චයා චෙති ජීනවාරිතපච්චයා, තෙ ජීනවාරිතපච්චයෙ. ද්වෙමාතිකාඅප්පගුණතාය අඛ්‍යත්තො.

74. යො හික්ඛු ආභොගං වා නියොගං වා වජ්ජෙත්වා ද්වාරබන්ධාදිකෙ යානෙ පරිවත්තකවාටකං අපිධාය දිවා සයෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. ද්වාරබන්ධාදිකෙති යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ අබ්භොකාසෙපි රුක්ඛමූලෙපි අත්තමසො ඉමිනා ලක්ඛණෙන යුත්තආකාසඨගණෙපි. අපිධායාති අපිදහිත්වා. විනාභොගන්ති “එස ද්වාරං ජග්ගිස්සති”ති ආභොගං යපෙත්වාති අත්ථො. නියොගන්ති අවසට්ඨානං, අත්තනො අවසං බහුසාධාරණට්ඨානං යපෙත්වා. “සවසො”ති වා පායො, සවසො හුත්වාති අත්ථො. දිවාති දිවාකාලෙ.

75. ධඤ්ඤන්ති සාලි වීහි යචො ගොධුමො කඨගු වරකො කුදුසකොති සත්තවිධං ධඤ්ඤං. ඉත්ථීරූපන්ති දාරුලොභමයාදිඉත්ථීරූපං. රතනන්ති මුත්තාදිදසවිධං රතනං. ආවුධන්ති සත්තිතොමරාදිසබ්බාවුධභණ්ඩං. ඉත්ථිපසාධනන්ති ඉත්ථියා සීසාදිඅලඬිකාරං. තූරියභණ්ඩන්ති ධමනසඬ්ඛාදිසබ්බං තූරියභණ්ඩං. එලරුක්ඛෙති එලිතරුක්ඛෙ. පුබ්බණ්ණාදිකන්ති මුග්ගමාසාදිකං. ආදි-සද්දෙන වාකුරකුමිනාදයො ගහිතා. එතෙසු යං කිඤ්චි ආමසෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො.

76. සසිත්ථොදකතෙලෙහිති යො පන මධුසිත්ථකතෙලෙන වා උදකමිස්සකතෙලෙන වා යෙන කෙනචි වික්ඛල්ලෙන වා. එණහත්ථඑණෙහි වාති දන්තමයාදිඑණෙන වා එණකිච්චසාධකෙහි හත්ථඬිගුලීහි වා කොච්ඡෙන

වා කෙසමොසණ්ඨනෙ දුක්ඛං සියාති අත්ථො. එකස්මිං භාජනෙ භොජනනිමිත්තෙ දුක්ඛං සියාති අත්ථො.

77. ද්වෙ භික්ඛු එකත්ථරණා සයෙය්‍යං, ද්වෙ භික්ඛු එකපාවුරණා සයෙය්‍යං, ද්වෙ භික්ඛු එකමඤ්චකෙ සයෙය්‍යං, තෙසං දුක්ඛටානි භොන්තීති සම්බන්ධො. පමාණතො අධිකං වා ඌනං වා දන්තකට්ඨං බාදෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියාති යොජනා. තත්ථ අධිකන්ති අට්ඨච්ඡිද්දතො අධිකං. ඌනන්ති චතුරච්ඡිද්දතො ඌනං.

78. යො භික්ඛු නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච වාදිතඤ්ච යොජෙති වා යොජාපෙති වා, තස්ස දුක්ඛං සියා. තෙසං නච්චානං දස්සනං, තෙසං ගීතානං සවනං, තෙසං වාදිතානං සවනඤ්ච කරොන්තස්ස දුක්ඛං සියාති අත්ථො.

79. වීභාදිරොපිමෙති වීභිආදීනං රුහනට්ඨානෙ. බහිපාකාරකුට්ටකෙති පාකාරකුට්ටානං බහි. වච්චාදිජඬ්ඨනාදිමිහිති වච්චපස්සාවසඬ්ඨකාරවලකාදීනං ජඬ්ඨනවිස්සජ්ජනපච්චයා දුක්ඛං සියාති අත්ථො. දීඝකෙසාදිධාරණෙති දීඝකෙසධාරණෙ දීඝනබධාරණෙ දුක්ඛං සියාති අත්ථො.

80. නබමට්ඨකරණාදිමිහිති එත්ථ ආදි-සද්දෙන රජනකරණං ගහිතං. සම්බාධෙ ලොමහාරණෙති සම්බාධෙ උපකච්ඡකමුත්තකරණට්ඨානෙ ලොමුද්ධරණෙ. සඋපාහතො භික්ඛු පරිකම්මකතං භූමිං අක්කමෙය්‍යාති සම්බන්ධො.

81. අධොතඅල්ලපාදෙහිති යො භික්ඛු අධොතපාදෙහි වා අල්ලපාදෙහි වා සඬ්ඝිකං මඤ්චං වා පීඨං වා අක්කමෙය්‍ය, පරිකම්මකතං හිත්තිං වා කායතො ආමසන්තස්ස දුක්ඛං සියාති අත්ථො.

82-3. සඬ්ඝාවියාපි පල්ලත්ථෙති අධිට්ඨිතවිචරෙන විහාරෙ වා අන්තරසරෙ වා පල්ලත්ථිකං කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං. දුප්පරිභුඤ්ජෙය්‍ය විචරන්ති තිණ්ණං විචරානං අඤ්ඤතරං විචරං දුප්පරිභොගෙන පරිභුඤ්ජෙය්‍ය. අකායබන්ධනොති කායබන්ධනවිරහිතො භික්ඛු ගාමං වජෙය්‍ය ගච්ඡෙය්‍ය. යො භික්ඛු වච්චකං උච්චාරං කත්වාන උදකෙ සන්තෙ නාවමෙය්‍ය උදකසුද්ධිං න කරෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියාති අත්ථො. සමාදෙය්‍ය අකප්පියෙති භික්ඛුං වා සාමණෙරාදිකෙ සෙසසහධම්මිකෙ වා අකප්පියෙ නියොජෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියාති අත්ථො. සභාගාපත්තියා දෙසනාරොචනපච්චයා දුක්ඛං සියාති අත්ථො. සභාගාති එත්ථ වත්ථුසභාගතාව ඉධාධිජ්ජෙතා, න ආපත්තිසභාගතා.

84. න වසෙ වස්සන්ති යො භික්ඛු වස්සං න වසෙය්‍ය න උපගච්ඡෙය්‍ය, තස්ස දුක්ඛං සියා. විසංවාදෙ සුද්ධවිත්තෙති එත්ථ සම්පදානත්ථෙ

භූමිමච්චනං, පටිස්සවං විසංවාදෙන්තස්ස සුද්ධචිත්තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. වස්සං වසිත්වා අනනුඤ්ඤාතකිච්චතො අනනුඤ්ඤාතකිච්චෙන භික්ඛුනො ගමනෙ දුක්කටං සියාති යොජනා.

85. ආපදං වජ්ජෙන්වා තරුස්ස උද්ධං පොරිසම්භා අභිරුහණෙ දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. ආපදන්ති අන්තරායං. තරුස්සාති රුක්ඛස්ස. පොරිසම්භාති එකපොරිසජ්ජමාණා මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස පඤ්චහත්ථා. අපරිස්සාවනො යො භික්ඛු අද්ධානං ගච්ඡෙය්‍ය, යො ච භික්ඛු තං පරිස්සාවනං යාවතො න දදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා. අද්ධානන්ති අද්ධයොජනමෙව අන්තිමද්ධානං.

86. අත්තනො සාතනෙ දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. යො භික්ඛු ඉත්ථිරූපාදිරූපං කරෙය්‍ය වා කාරාපෙය්‍ය වා, තස්ස දුක්කටං සියා. මාලාදිකං විචිත්තං යපෙන්වා ජාතකාදිවත්ථුං සයං කරෙය්‍ය, දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

87. භුඤ්ජන්තමුට්ඨපෙති යො භික්ඛු භුඤ්ජන්තං උට්ඨාපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියා. හත්තසාලාදිසු වුඩ්ඪානං ඔකාසං අදත්වා නිසීදතො දුක්කටං සියාති යොජනා.

88. යානානීති වය්භං රථො සකටං සන්දමානිකාදීනි. කල්ලකොති අභිලානො. අභිලානො යො භික්ඛු යානානි අභිරුහෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. වදෙ දවන්ති කෙළිං වදෙය්‍ය, රතනත්තයං ආරබ්භ කෙළිං වදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. අඤ්ඤපරිසාය උපලාලනෙ දුක්කටං හොති.

89. කායාදින්ති එත්ථ ආදි-සද්දො උභරුනිමිත්තං සඬගණ්භාති. කායං වා උභරුං වා නිමිත්තං වා විවරිත්වා භික්ඛුනීනං න දස්සෙය්‍ය න දස්සෙය්‍යාති අත්ථො. ලොකායතං තිරච්ඡානාදිවිජ්ජං න ච සයං වාචෙය්‍ය, පරඤ්ච න වාචාපෙය්‍ය. පලිතං ගණ්භෙය්‍ය වා ගණ්භාපෙය්‍ය වා, තස්ස දුක්කටං සියාති යොජනා.

90-92. යත්ථ කත්ථවි පෙළායං පක්ඛිපිත්වා හත්තං භුඤ්ජන්තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. පත්තහත්ථකො යො භික්ඛු වාතපානං වා කවාටං වා පණාමෙ පණාමෙය්‍ය, සොදකං පත්තං උණ්භෙය්‍ය උණ්භෙ ඔතාපෙය්‍ය වා පටිසාමෙය්‍ය වා, වොදකං පත්තං අතිඋණ්භෙය්‍ය අතිධිපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. යො භික්ඛු පත්තං භූමියං වා අඬකෙ වා මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා මිඬ්ඪන්තෙ වා පරිභණ්ඩන්තෙ වා පාදෙ වා ඡන්තෙ වා යපෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො. භූමියන්ති යෙන කෙනචි අනත්ථතාය පංසුසක්ඛරමිස්සාය. අඬකෙති ද්විත්තං උභරුනං මජ්ඣෙ. මිඬ්ඪන්තෙති මිඬ්ඪපරියන්තෙ. පරිභණ්ඩන්තෙති බාහිරපස්සෙ කතාය තනුකමිඬ්ඪියා අන්තෙ. යො භික්ඛු

වලකාදිං වා පත්තෙ යපෙය්‍ය, පත්තෙ වා හත්ථධොවනෙ හත්ථස්ස ධොවනස්පච්චයා තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

93. උච්ඡිට්ඨං මුඛධොවනං උදකම්පි පත්තෙන නීහරන්තස්ස හික්ඛුනො දුක්කටං සියා. යො හික්ඛු අකප්පියං පත්තං පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. තත්ථ අකප්පියං පත්තන්ති දාරුමයපත්තාදිං.

94. යො හික්ඛු බිපිතෙ “ජීවා”ති වදෙ වදෙය්‍ය, තස්ස දුක්කටං සියාති අත්ථො. යො හික්ඛු පරිමණ්ඩලකාදිම්භි පඤ්චසත්තති සෙබ්බෙ අනාදරො භුත්වා න සික්ඛති, තස්ස දුක්කටං සියාති සම්බන්ධො.

95. යො හික්ඛු හණ්ඩාගාරෙ පයුතො මාතුයා පිතුනො ච හණ්ඩකං ගොපෙය්‍ය, අස්ස හික්ඛුනො පාවිත්තියං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ පයුතොති හණ්ඩාගාරෙ බ්‍යාපාරවසෙන යුත්තස්පයුත්තො. ගොපයෙති ගොපෙය්‍ය. යො හික්ඛු දවාය හීනෙන ජාතිආදිනා උත්තමම්පි වදෙය්‍ය, දුබ්භාසිතං සියාති සම්බන්ධො. තත්ථ හීනෙහි වා උක්කට්ඨෙහි වා ජාතිආදිහි ඵලං උක්කට්ඨං වා හීනං වා “චණ්ඩාලොසී”තිආදිනා නයෙන උජුං වා “සන්ති ඉධෙකච්චෙ චණ්ඩාලවෙනනෙසාදා”තිආදිනා නයෙන අඤ්ඤාපදෙසෙන වා උපසම්පන්නං වා අනුපසම්පන්නං වා අක්කොසාධිජ්ජායං විනා කෙවලං කීළාධිජ්ජායෙන වදෙය්‍ය, දුබ්භාසිතං සියාති.

පකිණ්ණකනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. වත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසවණ්ණනා

96. ඉදාති වත්තං දස්සෙතුං “උපජ්ඣාචරියවත්ත”න්ති චුත්තං. තත්ථ උපජ්ඣායවත්තඤ්ච ආචරියවත්තඤ්ච ගමිකවත්තඤ්ච ආගන්තුකවත්තඤ්ච සෙනාසනාදිවත්තඤ්ච පියසීලෙන හික්ඛුනා කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ගමිකාගන්තුකන්ති ගමිකං ආගන්තුකන්ති ඡෙදො, ගමිකවත්තං ආගන්තුකවත්තඤ්චාති අත්ථො.

97. දාතුකාමො හත්ථපාසෙ ඨිතො කිඤ්චි ගහිතබ්බං එකෙන පුරිසෙන ගහිතබ්බං උක්ඛිපනක්ඛමං වත්ථුං තිධා තිසු පකාරෙසු එකෙනාකාරෙන දදෙය්‍ය, ගහෙතුකාමො හික්ඛු ද්විධා ද්විසු එකෙන ගණ්භෙය්‍ය, අයං පඤ්චඩ්ගො පටිග්ගහොති අත්ථො.

98-100. දුරෙ ඨිතං වීචරං යපිතොකාසං සල්ලක්ඛෙන්වා “එත”න්ති වත්තබ්බං. හත්ථපාසෙ ඨිතං හත්ථෙන ආමසින්වා “ඉම”න්ති වත්තබ්බං. “එතං අධිට්ඨාමි, ඉමං අධිට්ඨාමි”ති ඉමෙසං පදානං මජ්ඣෙකෙ සඤ්ඤාපිඤ්ඤා පච්චෙකං යොජෙත්වා තිවීචරං අධිට්ඨෙය්‍ය. කථං? “එතං සඤ්ඤාපිඤ්ඤා අධිට්ඨාමි,

ඉමං සඛිසාරිං අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨෙය්‍ය. එවං සෙසෙසු ව විවරෙසු. යථා විවරාදිං විධානං එවං පත්තෙපි අධිට්ඨෙය්‍ය පච්චුද්ධරෙය්‍යාති අත්ථො.

101. සඤ්චරිත්තං යපෙත්වා සෙසා ගරුකා ව පාරාජිකා ව සවිත්තකාති සම්බන්ධො. අන්තිමාති පාරාජිකා. අවිජින්නසික්ඛාපදං, පරිණතසික්ඛාපදඤ්චාති ඉමං ද්වයං යපෙත්වා සෙසං නිස්සග්ගියං අවිත්තකන්ති අත්ථො.

102-3. ගාමප්පවෙසනන්තෙතෙති ගාමප්පවෙසනං ඉති එතෙ. පාවිත්තීසු එතෙ පදෙසාධම්මාදයො ගාමප්පවෙසනන්තා සත්තරස සික්ඛාපදා අවිත්තකා.

104-5. පකිණ්ණකෙසු උද්දිස්සකතං යපෙත්වා අඤ්ඤමංසකං සෙසමංසං අවිත්තකන්ති අත්ථො. එත්ථ පකිණ්ණකෙසු අඤ්ඤමංසාදිකං පත්තහත්ථො කවාටකන්තං තෙරසවිධං ඉදං සික්ඛාපදං අවිත්තකං, සෙසං සබ්බං සවිත්තකන්ති අත්ථො.

106. ආවරියා වීතික්කමනවිත්තෙන සවිත්තකං අවිත්තකන්ති වදන්ති, පඤ්ඤත්තිජානනෙන විත්තෙන තථා සවිත්තකං අවිත්තකන්ති ආවරියා වදන්තිති අත්ථො. තථා-සද්දෙන “සවිත්තකං අවිත්තක”න්ති ඉදං ගහිතං.

107-9. පුබ්බකරණාදිකන්ති එත්ථ ආදි-සද්දො පුබ්බකිච්චං සඛිගණ්හාති. තත්ථ —

“සම්මජ්ජනී පදීපො ව, උදකං ආසනෙන ව;
උපොසථස්ස එතාති, පුබ්බකරණන්ති වුච්චති.

“ඡන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානං, භික්ඛුගණනා ව ඔවාදො;
උපොසථස්ස එතාති, පුබ්බකිච්චන්ති වුච්චති”ති. —

එවං පුබ්බකරණාදිකං නවධා දීපිතං සබ්බං උපොසථස්පචාරණං පියසීලිනා කාතබ්බන්ති අත්ථො.

112. යථාක්කමන්ති එත්ථායමධිප්පායො — ගණො පාරිසුද්ධිඋපොසථං කරෙය්‍ය, පුග්ගලො අධිට්ඨානඋපොසථං කරෙය්‍ය, සඛිසො සුත්තුද්දෙසඋපොසථං කරෙය්‍යාති.

113. වාතුද්දෙසො පන්තරසො, සාමග්ගී දිනතො තිධාති වාතුද්දෙසො උපොසථො, පන්තරසො උපොසථො, සාමග්ගීඋපොසථොති දිනතො තිධා හොන්ති. දිනතො පුග්ගලතො කත්තබ්බාකාරතො තෙ උපොසථා නව ඉති ඊරිතාති අත්ථො.

114. තෙවාචී ද්වෙකවාචීති තෙවාචිකා පචාරණා, ද්වෙවාචිකා පචාරණා, එකවාචිකා පචාරණා ඉති නව පචාරණා වුත්තා.

115. තස්සාති එග්ගනමාසස්ස. තතො සෙසන්ති ආසාල්හිඅන්තිමපක්ඛම්භා යාව කත්තිකපුණ්ණමා වස්සකාලන්ති අත්ථො. එත්ථ හි එකස්මිං සංවච්ඡරෙ චතුච්ඡිතිඋපොසථා භොන්ති.

116. එතෙසුති එතෙසු තිසු චතුසු එකෙකස්මිං උතුම්භි තතියපක්ඛා සත්තමපක්ඛා. වාතුද්දසාති ඡ වාතුද්දසාති අත්ථො. සෙසාති උත්තානත්ථානෙවාති.

වත්තාදිකණ්ඩනිද්දෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා සමාරද්ධා, මූලසික්ඛත්ථවණ්ණනා;
නිට්ඨිතා යා සමාසෙන, අධිසමාසස්ස අච්චයෙ.

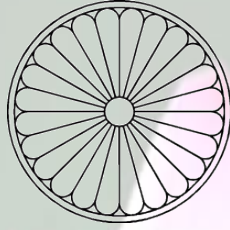
අධුනුපසම්පන්නානං, හිතත්ථාය සමාසතො;
ඉමං අත්ථං වණ්ණයතා, යං පුඤ්ඤංධිගතං මයා.

තෙන පුඤ්ඤෙතයං ලොකො, සුඛාය පටිපත්තියා;
පාපුණාතු විසුද්ධාය, නිබ්බානං අජරං පදං.

නානාතරුගණාකිණ්ණො, නානාකුසලකාමිනො;
රම්මෙ යුද්ධානපතිනො, විහාරෙ වසතා සතා.

සාසනෙ සිද්ධිපත්තස්ස, සිද්ධිතා ඤාණසිද්ධිතා;
පණ්ඩිතෙන කතා එසා, මූලසික්ඛත්ථවණ්ණනා.

මූලසික්ඛා-ටීකා සමත්තා.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්කො.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තාමනී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුභාවි ධාරෙච්ච වරාවි ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උත්තම පිණිසයි.....